

Σ. ΣΠΕΡΑΝΤΣΑ — Σ. ΔΟΥΦΕΝ
Λ. ΒΡΑΝΓΤΣΗ — Β. ΣΦΙΡΟΕΡΑ
Θ. ΜΑΚΡΟΠΟΥΛΟΥ, Κ. ΡΩΜΑΙΟΥ.

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

Β' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ 1959

14

Σ. ΣΠΕΡΑΝΤΣΑ — Σ. ΔΟΥΦΕΞΗ
Λ. ΒΡΑΝΟΥΣΗ — Β. ΣΦΥΡΟΕΡΑ
Θ. ΜΑΚΡΟΠΟΥΛΟΥ, Κ. ΡΩΜΑΙΟΥ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

Β' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ 1959

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗΝ ΖΩΗΝ

1. Η ΠΡΟΣΕΥΧΗ ΤΟΥ ΤΑΠΕΙΝΟΥ

Κύριε, σάν ήρθεν ή βραδιά, σοῦ λέω τήν προσευχή μου.
*Άλλη ψυχή δέν έβλαψα στόν κόσμο άπ' τή δική μου.
*Εκεῖνοι, πού μέ πλήγωσαν, ήσαν άγαπημένοι.
Τήν πίκρα μου τή βάστηξα. Μοῦ δίνεις καί τήν ξένη.

Δέν έχω δόξα. Εἰν' ήσυχά τά έργα, πού έχω πράξει.
*Άκουσα τή γλυκειά βροχή. Τή δύσι έχω κοιτάξει.
*Έδωκα στά παιδιά χαρές, σέ σκύλους λίγο χάδι.
Ζευγαῖδες καλησπέρισα, πού γύριζαν τὸ βράδυ.

Τώρα δέν έχω τίποτα νά διώξω ή νά κρατήσω.
Δέν περιμένω ανταμοιβή. Πολύ 'ναι τέτοια έλπίδα.
Εὐδόκησε ν' άφανιστῶ, χωρίς νά ξαναζήσω . . .
Σ' εὐχαριστῶ γιά τά βουνά καί γιά τούς κάμπους πού εἶδα.

« Θεῖα Δώρα »

Ζαχαρίας Παπαντωνίου

2. Ο ΙΗΣΟΥΣ ΔΩΔΕΚΑ ΧΡΟΝΩΝ

Τά σπιτάκια τῆς Ναζαρέτ, « σά φούχτα μαργαριτάρια σέ σμαραγδένιο χωνί σκορπισμένα », έφεγγαν κατάσπρα στίς πλαγιές τοῦ βουνοῦ ανάμεσα σέ φουντωτά περιβόλια ὄλο σκιές, πορτοκαλιές, δράνες καί ροδιές. Οἱ Έβραῖοι τήν έλεγαν « Λαμπάν », τὸ άσπροχώρι, καί ἄλλοι « Λουλούδι τῆς Γαλιλαίας ».

*Εκεῖ μεγάλωσε ὁ 'Ιησοῦς.

*Η ζωή του ήταν σάν τή ζωή ὄλων τῶν παιδιῶν τῆς Γαλιλαίας.

Γράμματα πολλά δέ μάθαιναν· ὁ ραββῖνος (δάσκαλος) τοῦ χωριοῦ τοὺς μάθαινε νά διαβάζουν τή Γραφή καί τὸ Νόμο τοῦ Μωυσή, καί τὸ πολὺ - πολὺ νά γράφουν.

*Αναθρεμμένος σάν ὄλα τά παιδιά τῆς Γαλιλαίας, μαθαίνοντας τά ἴδια μαθήματα καί παίζοντας τά ἴδια παιγνίδια, ὁ 'Ιησοῦς ἔμενε διαφορετικός άπό ὄλα τά ἄλλα.

Οι γονείς του ήταν άνθρωποι εργατικοί, πού ζούσαν από την εργασία τους. Ο Ίησούς δούλευε και αυτός στο εργαστήρι του Ίωσήφ με τ' αδέρφια του, παιδιά του Ίωσήφ από την πρώτη του γυναίκα, έπαιζε με τους συντρόφους του, πήγαινε στο ναό μαζί με τους γονείς του, μάθαινε, ό,τι μάθαιναν όλα τ'α παιδιά.

Και όμως ξεχώριζε άπ' όλα τ' άλλα και ή μητέρα του τó έβλεπε και μάζευε μέσα της τ'α λόγια του ένα-ένα και τ'α φύλαγε σαν ανεκτίμητα μαργαριτάρια.

Και μεγάλωνε ό Ίησούς και δυνάμωνε τó πνευμά του και γέμιζε σοφία, και ή χάρι του Θεού ήταν επάνω του.

Κάθε χρόνο, κατά τó έθιμο τών Έβραίων, ό Ίωσήφ πήγαινε με την Μαρία στην Έρουσαλήμ για τ'ς Έορτές του Πάσχα.

Τό Πάσχα ήταν ή μεγάλη θρησκευτική έορτή τών Έβραίων. Έώρταζαν εκείνη τή μέρα την άπελευθέρωσί τους άπό τή δουλεία τής Αιγύπτου. Τήν έώρταζαν με μεγάλη έπισημότητα στην Έρουσαλήμ, στο ναό του Σολομώντος, και οι Έβραίοι όλης τής Παλαιστίνης τó θεωρούσαν καθήκον νά πάνε εκεί, νά εκτελέσουν τ'α θρησκευτικά τους χρέη και νά φάνε τó πασχαλινό άρνί.

Όταν έγινε ό Ίησούς δώδεκα χρονών, όταν έφτασε δηλαδή στην ήλικία, όπου τ'α παιδιά τών Έβραίων άρχιζαν νά διδάσκονται τó νόμο του Θεού και νά γυμνάζωνται στα θρησκευτικά τους καθήκοντα, τόν πήραν οι γονείς του κι εκείνον στην Έρουσαλήμ μαζί τους.

Άφου λοιπόν τελείωσαν οι έορτές και οι προσκυνητές όλοι γύριζαν στα σπίτια τους, στο δρόμο έξαφνα ό Ίωσήφ και ή Μαρία άντιλήφθηκαν, πώς ό Ίησούς δέν ήταν πιά μαζί τους. Με την ιδέα όμως, πώς ίσως βρίσκεται με άλλους ταξιδιωτές, φίλους ή συγγενείς, έξακολούθησαν τó δρόμο τους όλόκληρη τή μέρα. Μά όταν τó βράδυ τόν ζήτησαν παντού και δέν τόν βρήκαν, τρόμαξαν και γύρισαν πίσω στην Έρουσαλήμ, όπου τρεις μέρες τόν γύρευαν. Τέλος τήν τετάρτη μέρα πήγαν και στο ναό, κι εκεί τόν βρήκαν.

Καθισμένοι ανάμεσα στους δασκάλους, με τó πρόσωπο φωτισμένο άπό τó φώς τής ψυχής του, ό Ίησούς τούς άκουε, συζητούσε μαζί τους και τούς έξηγούσε όσα αυτοί δέν καταλάβαιναν. Και αυτοί οι σοφοί με άσπρα μαλλιά, πού είχαν γεράσει στη μελέτη τής Γραφής, είχαν μαζευτή γυρό του και με άπορία ζητούσαν και άκουαν

καὶ θαύμαζαν, πῶς νὰ βρισκεται τόση σοφία στὸ κεφάλι παιδιοῦ δώδεκα χρονῶν.

Καθὼς τὸν εἶδεν ἡ Μαρία, ἔτρεξε κοντά του καὶ τοῦ εἶπε :

— Παιδί μου, γιατί μᾶς τὸ ἔκαμες αὐτό ; κοίταξε, ὁ πατέρας σου κι ἐγὼ καταθλιμμένοι σὲ γυρεύουμε.

Ἀπόρησε ὁ Ἰησοῦς καὶ ἀποκρίθηκε :

— Καὶ γιατί μὲ γυρεύατε ; δὲν ξέρατε, ὅτι πρέπει νὰ μένω ἐγὼ στὸ σπίτι τοῦ πατέρα μου ;

Δὲν κατάλαβαν οἱ γονεῖς τὰ λόγια τοῦ παιδιοῦ τους, δὲν ἤξεραν, ποῖος ἦταν ἐκεῖνος, πού ὁ Ἰησοῦς ὠνόμαζε Πατέρα, οὔτε πῶς ὁ πατὴρ τοῦ Θεοῦ ἦταν τὸ σπίτι του. Ἡ μητέρα του ὁμως μάζευε πάλι μέσα στὴν καρδιά της τὰ λόγια του αὐτὰ καὶ τὰ φύλαγε ὅλα σὰν ἀνεκτίμητα μαργαριτάρια.

Σηκώθηκε ὁ Ἰησοῦς καὶ ἀκολούθησε τοὺς γονεῖς του καὶ μαζί γύριζε στὴ Ναζαρέτ, γλυκὸς καὶ εὐάγωγος σὰν πάντα, ὑποταγμένος σὲ ὅ,τι τοῦ ἔλεγαν ἐκεῖνοι.

Περνοῦσαν τὰ χρόνια καὶ πρόκοβε ὁ Ἰησοῦς στὴν ἡλικία καὶ στὴ γνῶσι, κοντὰ στὸ Θεὸ καὶ στοὺς ἀνθρώπους.

« Ἡ ζωὴ τοῦ Χριστοῦ »

Πηνελόπη Δέλτα

3. ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΘΕΟΝ

Ἀφοῦ, Θεέ, μ' ἐπροίκισας μὲ νοῦν καὶ μὲ αἰσθήσεις,
 τοὺς ὀφθαλμούς μου ἤνοιξα καὶ εἶδα . . . Ποία φύσις !
 Εἶδα τὸ πᾶν, πλήν τοῦ παντός τὸν Ποιητὴν δὲν εἶδα
 κι ἠρώτησα « Τίς ἔθεσε τοῦ κόσμου τὴν κρηπίδα ; »
 Καὶ μ' ἔκραξε μιᾶ φωνῆ κοινῇ ἡ ἀνθρωπότης :
 « Μία ἀρχὴ αὐθύπαρκτος . . . , ἐν Ὄν, . . . μία Θεότης » .
 . . . Ναὶ εἶσαι Σὺ, ἀθάνατε, ὅστις πρὸ τῶν αἰώνων
 ὡς παντοδύναμος ἀρχὴ μ' ἐν « Γεννηθῆτω » μόνον
 ὄν τὸ μηδὲν ἐποίησας, τὸ χάος ἐγκοσμήσας,
 τὴν δέρριν τὴν οὐράνιον λαμπρῶς χρυσοκεντήσας.

Ἠλίας Τανταλίδης

4. ΧΑΙΡΕ, ΜΑΡΙΑ !

Ἡ συγγραφεὺς περιγράφει τὴν ἐν Τήνῳ, κατὰ τὴν 15^{ην} Αὐγούστου, λιτάνευσιν τῆς εἰκόνης τῆς Θεοτόκου, μετὰ τὴν ἐπίσημον λειτουργίαν.

Τόνοι μουσικῆς φθάνουν ἑξαφνα ἀπὸ τὸ προαύλιον τῆς Παναγίας καὶ τὰ πλήθη τῶν προσκυνητῶν ἀναταράσσονται, ὡσάν κύματα θαλάσσης εἰς τὴν βαρεῖαν πνοὴν τοῦ βοριά.

Ἡ κόσμος πυκνὸς γειμίζει φράκτας, πεζοδρόμια, παράθυρα, πεζούλια, στρέφων μὲ ἀνυπομονησίαν τὰς κεφαλὰς καὶ ἀλληλοερωτώμενος.

Πρὸ πάντων ὅμως εἰς τὸν περίβολον τῆς ἐκκλησίας τὸ πλήθος εἶναι μᾶζα ἀδιάσπαστος.

Ἀπὸ τὰ παράθυρα, τὰ κελλία, τοὺς ἐξώστους, ὀλόκληρα ἀνθρώπινα σταφύλια προβάλλουν καὶ κρέμονται πυκνὰ καὶ μυριόχρωμα, ὅπου τὰ τσεμπέρια ἀνακατεύονται μὲ τὰ φέσια, μὲ τὶς ἀνοικτὲς ὀμπρέλλες καὶ τὰ μαῦρα καπέλλα τῶν ἀνδρῶν.

Ἀπ' ἐκεῖ ἕως τὴν ἄκρη τοῦ ἱεροῦ δρόμου, ὅπου φθάνει τὸ βλέμμα, δύο ἀτελείωτα μαῦρα φίδια ἀπλώνονται. Εἶναι αἱ δύο γραμμαὶ τοῦ κόσμου, ποὺ περιμένει.

Ἀλλὰ καὶ τὸ λιθόστρωτον εἰς τὸ μέσον δὲν μένει ἐλεύθερον. Θέαμα παράξενον καὶ πρωτοφανὲς ἀπλώνεται ἐκεῖ. Ὅλοι οἱ πάσχοντες, τυφλοὶ, κωφοί, ἀνάπηροι, ὅλη ἡ ἀνθρωπίνη δυστυχία ἔχει ἑξαπλωθῆ κατὰ γῆς κατὰ σειράν, σῶμα πρὸς σῶμα, πλευρὸν πρὸς πλευρὸν, εἰς σφικτὴν γραμμὴν, καὶ γειμίζει τὸ μέσον τοῦ δρόμου, διὰ νὰ περάσῃ ἀπὸ πάνω τοὺς ἡ θαυματουργὸς εἰκόν, διὰ νὰ τοὺς λυπηθῆ καὶ τοὺς ἐλεήσῃ ἡ Παναγία.

Τέλος πάντων ἡ λιτανεὶα προβάλλει.

Βοή συγκεχυμένη, μαζὶ μὲ ψαλμοφῶδιαι καὶ τόνους μουσικῆς, φθάνει καθαρῶτερα εἰς τὸ πλήθος. Ἡ κεφαλὴ τῆς λιτανείας ἐφάνη εἰς τὴν θύραν τῆς αὐλῆς.

Προπορεύεται ἀργά, ἀργά ἡ μουσικὴ τοῦ ναυτικοῦ, ἠλιοψημένοι ναῦται. Φθάνει μὲ βῆμα βραδὺ καὶ κανονικόν, μὲ ζωηροὺς σελαγισμοὺς τοῦ ἠλιακοῦ φωτὸς εἰς τὸ μέταλλον τῶν σαλπίγγων των. Ἀκολουθοῦν κατόπιν τὰ ἱερὰ λάβαρα. Πολύχρωμος κυματισμὸς χρυσοῦ, κεντητῶν πολυτίμων ὑφασμάτων, ἀνακινούμενος εἰς τὸν ἑλαφρὸν

ἄνεμον, ἔπειτα φανάρια, σταυροί, ἑξαπτέρυγα, Χερουβείμ με ἀνοικτὰς πτέρυγας εἰς τὸ ἔνδοξον πρωινὸν φῶς. Καὶ ὁ ἥλιος ἑξακολουθεῖ νὰ πλανᾷ σελαγισμοὺς εἰς τὰ χρυσοκέντητα ἄμφια, λαμπυρίζει εἰς τὰ μέταλλα τῶν ἑξαπτερύγων καὶ τῶν λαβάρων, ἀντανακλάται εἰς ἀστραπὰς ἐπὶ τῶν ξιφολογῶν τῶν πεζοναυτῶν, ζωογονεῖ εἰς μυριόχρωμον πανόραμα τὴν ἀτελείωτον θάλασσαν τοῦ κόσμου.

Εἰς τὸ μέσον πλήθους ἱερέων ἔρχεται τώρα ὁ Δεσπότης, μεγαλοπρεπῆς καὶ χρυσοκέντητος, με μίτραν σπινθηρίζουσαν ἀπὸ λίθους, προχωρῶν ἀργά, ἀργά. Πλησίον του δὲ τέλος, φερομένη εἰς τὴν ἀγκάλην ἑνὸς ἱερέως ἢ θαυματουργὸς εἰκῶν, ἀστράπτουσα ὅλη ἀπὸ χρυσὸν καὶ διαμάντια, ἀντανακλῶσα τὴν ἥλιακὴν λάμπιν, ὡς ἄλλος ἥλιος, ὡσὰν φωτοστέφανος καὶ αἴγλη*, κάτι ἔνδοξον καὶ φωτοβόλον, ποὺ περνᾷ ὡς ὀπτασία πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν πιστῶν.

Τὴν εἰκόνα ἀκολουθοῦν οἱ ἐπίσημοι: Ὁ Νομάρχης, ὁ Δήμαρχος, οἱ ἀξιωματικοὶ τῶν πολεμικῶν πλοίων, ἀγαπημένα ναυτικὰ στολαὶ με πλατείας κροσσωτὰς ἐπωμίδας καὶ χρυσοστόλιστα τρικαντά*.

Τέλος αἱ διμοιρίαι τῶν ναυτῶν, οἱ ὁποῖοι, μελαψοί, εὐρωστοδεμένοι, σοβαροί, βαδίζουν σιωπηλοὶ με τὸ βλέμμα ἔμπρὸς καὶ τὸ ὄπλον ἐπ' ὤμου.

Ἐπειτα ἔρχεται ὁ κόσμος τῶν προσκυνητῶν πυκνός, συμπαγῆς*, οὐρὰ ἀτελεύτητος, σκεπάζουσα ὅλον τὸν δρόμον, μέσα εἰς ἑλαφρὸν σύννεφον ἡλιοπλημμυρισμένου κονιορτοῦ.

Καὶ ἡ εὐωδία τοῦ μωσχολιβάνου σκορπιζέται εἰς τὸν ἀέρα, αἱ ψαλμωδίαὶ ἐνώνονται με τοὺς διαρκεῖς ἦχους τῆς καμπάνας καὶ τὰ ἔμβατήρια τῆς μουσικῆς.

Τὰ μάτια ὑγραίνονται, τὰ σώματα φρικιάζουν ἀπὸ ἱεράν συγκινησιν, τὰ δάκτυλα κινοῦνται εἰς ἀδιάκοπα καὶ νευρικὰ σταυροκοπήματα.

- Παναγία Παρθένε μου !
- Εὐαγγελίστριά μου, βοήθησε !
- Μεγαλόχαρῆ μου, κάμε τὸ θαῦμά Σου !

Ἐπὶ ὅλους τοὺς ἐξώστας καὶ τὰ παράθυρα, ἀπὸ τὰ πεζούλια καὶ τὴν πυκνὴν παράταξιν τοῦ κόσμου μιὰ διαρκῆς μόνον κίνησις χιλιάδων χερῶν διακρίνεται. Σταυροκόπημα ἀδιάκοπον, ἐνῶ μικρὰ πῆλινα θυμιατὰ ἀπὸ κάθε σπιτάκι ἀφήνουν μικρὰ θαμβώματα θυμιάματος καὶ τὰ χεῖλη ψιθυρίζουν παρακλήσεις καὶ προσευχάς.

Δάκρυα υγραίνουν τὰ μάτια. 'Υστερικοί* γυναίκες αφήνουν διαπεραστικές φωνές, ώσαν δυνατά σπαθοκοπήματα, άλλαι κλαίουν σπασμωδικώς.

'Από τούς έξώστας και τὰ πεζούλια τώρα βροχή λουλουδιών ραίνει τήν εικόνα και τούς περιστοιχοῦντας αὐτήν.

'Η λιτανεία εξακολουθεῖ και ὁ ἱερεὺς με τήν εικόνα διασκελίζει τὰ έξαπλωμένα σώματα, που βρέχουν με δάκρυα τὰς σκληρὰς πέτρας.

— Δός μου τήν υγείά μου, Παναγία μου !

Μερικοί από αὐτούς, μόλις ἡ εἰκὼν περάσῃ, μένουν εἰς τήν θέσιν των, ώσαν νὰ ἐμαγνητίσθησαν. "Άλλοι σείονται από σπασμούς και χαράσσουν τὰς πέτρας με τὰ νύχια. "Όλοι χύνουν δάκρυα.

Εἶναι ἡ ἑορτὴ τῆς Μαρίας, ἡ ἑορτὴ τῆς Παρθένου . . 'Ελάτε ὅσοι εἶχατε μητέρας, ὅσοι φυλάσσετε μέσα εἰς τὸ στήθος σας τήν ἀνάμνησιν μιᾶς εὐλογημένης μορφῆς, ἡ ὁποία σᾶς ἔδωσε τήν ζωὴν και σᾶς ἔμαθε τήν ἀγάπην.

Εἶναι ἡ μεγάλη, ἡ αἰωνία μητέρα αὐτή . . . 'Ανοίξτε τὰς καρδίας σας και ταπεινώσατε τὰς ψυχὰς σας ! Γενεαὶ γενεῶν ἐπέρασαν, ἱστορίαὶ και δόξαι και θρυλοὶ ἐλησμονήθησαν ὑπὸ τήν σκόνην τῶν αἰώνων, σάβανα ὀμίχλης ἐσκέπασαν παρελθόν και δυνατούς, ἀλλά Σὺ δὲν θὰ ἀποθάνης, Μεγάλῃ Μητέρα ! . . .

Διότι ἐνίκησες τήν νίκην τῆς καρδίας Σὺ ! Δὲν θ' ἀποθάνης, ὅπως δὲν θὰ λείψῃ ποτὲ ἀπὸ τὸν κόσμον ἡ εὐσπλαγχνία, ἡ ἐλπίς και τὸ ἔλεος*. Θὰ μείνης αἰωνίως, νὰ ἰλαρύνῃ* ἡ γλυκυτάτη μορφή Σου και ἄλλα μέτωπα, νὰ χαρίζῃ γαλήνην και εἰς ἄλλας καρδίας, Παρθένε, Μήτηρ, Μάρτυς, τριάς τρυφερὰ και ἀκατάλυτος, τῆς ὁποίας τὸ ἔπος ἐπλήρωσε τήν ἱστορίαν τῶν γενεῶν.

« Μεγαλόχαρη »

**Άγγελος Τανάγρας*

5. ΣΤΗΝ ΠΑΝΑΓΙΑ

Γλυκὸ τοῦ κόσμου στήριγμα, καλή μου Παναγία,
 που ἀκοῦς τήν δέησι τῶν παιδιῶν, ἀθάνατη Μαρία,
 ἄκου και μᾶς, που ὑψώνουμε σ' 'Εσὲ τήν προσευχή μας,
 που ἀπ' τήν πιστὴ ψυχὴ μας
 βγαίνει γιὰ Σὲ θερμῇ.

Ἔχε, Κυρά, στή σκέπη Σου τὴν πικραμένη χήρα,
 στὸν πεινασμένο ἄνοιξε, Σὺ, σπλαχνικά τὴ θύρα,
 δώσε τοῦ σκλάβου, Δέσποινα, ἐλεύθερη πατρίδα,
 τοῦ ναύτη τὴν ἐλπίδα,
 ποὺ πλέει στὴ ξενιτεία.

Τὴ μάνα παρηγόρησε πῶχει παιδί στὰ ξένα
 καὶ χύσε μιὰν ἀκτῖνά Σου γιὰ τὸν τυφλό, Παρθένα.
 Κράτα τὸ γάλα ἀμίαντο τοῦ βρέφους, ποὺ βυζαίνει,
 στρέψε στὴν οἰκουμένη
 τὸ βλέμμα σπλαχνικό.

Εὐλόγησε τὰ δάκρυα, καλή μου Παναγία,
 ὅπου μὲ πάθος χύνονται μπροστά στὴ δυστυχία.
 Συχώρησε καὶ φώτισε καὶ κείνον, ποὺ ἐπλανήθη,
 καὶ χύσε του στὰ στήθη
 τὴν πίστι τὴν γλυκειά.

Βοήθα καὶ τὴν Ἑλλάδα μας, τὴν ὁμορφὴ Πατρίδα,
 πάλι στὸν κόσμο δεῖξέ την μὲ σκῆπτρο καὶ χλαμύδα*.
 Κάμε νὰ σφίξη ἐλεύθερα μέσ' στὴ θερμὴ ἀγκαλιά της
 τὰ μαῦρα τὰ παιδιὰ της,
 ποὺ κλαῖνε στὴ σκλαβιά.

« Νέα Ἀνθολογία »

Ἀνδρέας Μαρτζώκης

6. ΤΟ ΜΟΙΡΟΛΟΓΙ ΤΗΣ ΠΑΝΑΓΙΑΣ

Σήμερα μαῦρος οὐρανός, σήμερα μαύρη μέρα,
 σήμερ' ἀγγέλοι, ἀρχάγγελοι, ὅλοι μαυροφοροῦνε,
 σήμερα ὅλοι θλίβονται καὶ τὰ βουνὰ λυποῦνται,
 σήμερα πᾶνε κι ἔρχονται στῆς Παναγιάς τὴν πόρτα.

Ἡ Παναγιά ἢ Δέσποινα καθόταν στὸ θρόνι της,
 τὴν προσευχή της ἔκανε γιὰ τὸ μονογενῆ της.
 Ἀκούει βροντές, ἀκούει ἀστραπές καὶ ταραχές μεγάλες,

προβάλλει από τη θύρα της να δῆ τῆ γειτονιά της.
Βλέπει τὸν οὐρανὸ θαμπὸ καὶ τ' ἄστρα βουρκωμένα,
ἀκούει φωνή, ἀκούει λαλιά ἀπ' ἀρχαγγέλου στόμα :

« Σῶσε, κερά μου Παναγιά, τούτηνε δὰ τὴν ὥρα
καὶ τὸν Ὑγιό σου ἐπιάσανε καὶ στὸ σταυρὸ τὸν πᾶνε ».

Ἡ Παναγιά σὰν ἄκουσε, ἔπεσε καὶ λιγώθη,
καὶ σὰν τὴν συνεφέρανε, τοῦτο τὸ λόγο λέει :

« Ὅσοι πονᾶτε τὸ Χριστό, ὅλοι κοντά μου ἔλατε ».

Ἡ Μάρθα, ἡ Μαγδαληνή καὶ τοῦ Λαζάρου ἡ μάννα,
τοῦ Ἰακώβου ἡ ἀδερφή, κι οἱ τέσσερες ἀντάμα,
ἐπῆραν τὸ στρατὶ στρατί, στρατὶ τὸ μονοπάτι.
Τηρᾶν ζερβά, τηρᾶν δεξιά, κανένα δὲ γνωρίζουν,
τηρᾶν καὶ πιὸ δεξιότερα, θωροῦν τὸν Ἄϊ - Γιάννη.

« Ἄϊ μου Γιάννη, Πρόδρομε καὶ Βαφτιστὴ τοῦ γιουῦ μου,
μὴν εἶδες μου τὸ τέκνο μου καὶ σὲ τὸ δάσκαλό σου ; »

« Ποιὸς ἔχει χεῖλη νὰ σ' τὸ πῆ, καρδιά νὰ μολογήση,
ποιὸς ἔχει χειροπάλαμα, γιὰ νὰ σοῦ τότε δείξῃ ; »

« Ἐχεις καὶ χεῖλη νὰ τὸ πῆς, καρδιά νὰ μολογήσης,
ἔχεις καὶ χειροπάλαμα, γιὰ νὰ μοῦ τότε δείξῃς ».

« Θωρεῖς ἐκεῖνον τὸ γυμνὸ, τὸν παραπονεμένο,
ὅπου φορεῖ στὴν κεφαλὴ ἀγκάθινο στεφάνι ;

Ἐκεῖνος εἶναι ὁ γιόκας σου κι ἐμὲ ὁ δάσκαλός μου ».

Κι ἡ Παναγιά, σὰν τ' ἄκουσε, τοῦτον τὸ λόγο λέει :

« Ποῦναι γκρεμιστῶ νὰ γκρεμιστῶ, γιालὸς νὰ πάω νὰ πέσω ; »

Κανένας δὲν τῆς μίλησε, νὰ τὴν παρηγορήσῃ.

Μόν' ὁ Χριστὸς τῆς μίλησε ἀπ' τὸν Σταυρὸν ἐπάνω :

« Κάνε, μαννούλα, ὑπομονὴ καὶ διάφορο δὲν ἔχεις.

Στρώσε τραπέζι θλιβερό, νὰ φᾶνε οἱ θλιμμένοι

καὶ τὸ Μεγάλο Σάββατο κάθου νὰ μ' ἀπαντήχῃς.

Τὴν Κυριακίτσα τὸ πρωὶ θὰ ποῦν Χριστὸς ἀνέστη! ».

Δημοτικὸν

7. ΤΩΝ ΘΑΛΑΣΣΩΝ Ο ΑΓΙΟΣ

‘Ο συγγραφεὺς περιγράφει τὸν ἔσπερινὸν τῆς παραμονῆς τοῦ Ἁγίου Νικολάου εἰς τὸν ὁμώνυμον ναὸν τῆς πατρίδος του Σκιιάθου.

Ἐβράδυσαν. ‘Ο ἥλιος, δύνων ὀπισθεν τοῦ πευκοφύτου ὄρους, ἔπεμπεν εἰς τὰς ἀνατολικὰς ἄκρας τῆς νήσου καὶ εἰς τὰ πρὸ τοῦ λιμένος νησιδία τὰς τελευταίας του ἀκτίνας, λαμβάνων μεθ’ ἑαυτοῦ ὄλο τὸ εὐφρόσυνον τῆς ἡμέρας θάλπος* καὶ ἀφῆνων εἰς τὰ βουναὶ νὰ στέλλωσι τὸ ὄξύ ἐκεῖνο τοῦ χειμῶνος ἀπόγειον*.

‘Ο λιμὴν ἦτο ἀκίνητος ὡς λίμνη. Τρία, τέσσαρα καϊκία ἤρχοντο βιαστικά ν’ ἀράξωσι χάριν τῆς ἑορτῆς. Αἱ λέμβοι τῶν ἀλιέων ἔσπευδον καὶ αὐταὶ νὰ προσορμισθῶσι καὶ ἀπὸ τὴν ἐξοχὴν οἱ ποιμένες καὶ γεωργοὶ κατήρχοντο εἰς τῆν πόλιν πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν. Καὶ μόνος ὁ πράκτωρ τῆς ἀτμοπλοϊκῆς ἐταιρείας ἀνεβοκατέβαινε ἀκόμη εἰς τὸ παράλιον περιμένων τὸ ἀτμόπλοιο.

‘Ομως ἐνύκτωσε καὶ ἤρχισε νὰ σημαίνει ἡ ἀγρυπνία. ‘Ο γλυκὺς τοῦ κώδωνος ἤχος ἔλαλοῦσεν, ἐκελαδοῦσεν, ἐνόμιζες, τὴν πανήγυριν.

Εἰς ὅποιανδήποτε νῆσον καὶ ἂν ἀποβιβάσθῃς, θὰ ἀπαντήσῃς τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Νικολάου μικρὸν ἢ μέγαν, μὲ μάρμαρα ἢ μὲ πλίνθους. ‘Ο Ἁγιος Νικόλαος εἶναι ὁ παπποῦς τοῦ ναυτικοῦ μας, ἢ γλυκύτερα τοῦ ναύτου παραμυθία*, τῶν θαλασσῶν ὁ Ἁγιος. Εἰς τὴν ἀγρυπνίαν ἔπρεπεν ὄλοι νὰ παρευρεθῶσι, διότι ηὐτύχησαν νὰ πανηγυρίσουν τὴν ἑορτὴν του εἰς τὸ νησάκι των. ‘Ο ναύτης καὶ ὅταν εὐδαίμων ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν νῆσόν του, φέρει τὸ τάξιμόν του εἰς τὸν Ἁγιον, εὐχηθεῖς, ὅταν ἦτο εἰς τὸ πέλαγος, νὰ τύχῃ κατὰ τὴν ἑορτὴν εἰς τὴν πατρίδα του, ν’ ἀγρυπνήσῃ ὄλην τὴν νύκτα. Καὶ ὅταν πάλιν ναυαγὸς εἰς μίαν σανίδα σωθῆ ἢ εἰς ξηρὸν βράχον ἀπὸ τὰ δόντια τοῦ θανάτου γλυτώσῃ, πρῶτα - πρῶτα θὰ φέρῃ τὸ τάξιμόν του εἰς τὸν Ἁγιον, λαμπάδα μεγάλην ἢ ἀργυροῦν κανδηλίον, καὶ ὕστερον θὰ μεταβῆ εἰς τὴν οἰκίαν του νὰ χαιρετήσῃ τὴν μητέρα του ἢ τὴν σύζυγόν του. Ἄλλ’ ἐνίοτε δὲν ἐπανέρχεται. Τὸ τάξιμόν του ἦτο βαρὺ.

Εἶχε τάξει ὄλην τὴν ζωὴν του. Νὰ γίνῃ καλόγηρος ! Καὶ οὕτως ὁ εὐλαβής, διασώσας τὴν ζωὴν του ἀπὸ τὰ κύματα τῆς θαλάσσης

πηγαίνει νά τήν κλείσῃ εἰς τοὺς ἀφώνους τοῦ μοναστηριοῦ τοίχους, εἰς τὸν Ἄθωνα.

Πάντες, γεωργοὶ καὶ ναῦται, συνθηροῖζοντο εἰς τὴν ἀγρυπνίαν συνωστιζόμενοι* ἔμπροσθεν τῆς εἰκόνος τοῦ Ἁγίου Νικολάου, παλαιᾶς βυζαντινῆς ἀγιογραφίας, ὀλίγον μαυρισμένης ἢ ὑπὸ τοῦ χρόνου ἢ διότι ὁ ζωγράφος ἠθέλησε διὰ τοῦ σκieroῦ χρώματος νά παραστήσῃ τὸ αὐστηρὸν πρόσωπον τοῦ θαυματουργοῦ ἀρχιερέως. Καὶ ἦναπτον ὅλοι τὰς μεγάλας λαμπάδας οἱ ναῦται, τὰς ὁποίας εἶχον φέρει ἀπὸ τὸ ταξίδιον, καὶ ἔλαμπεν ἡ εἰκὼν καὶ ἔλαμπεν ὅλη ἡ ἐκκλησία. Καὶ ἀκτινοβολοῦσε τὸ πρῶτον τοῦ Ἁγίου πρόσωπον ἐκ χαρᾶς, νομίζεις, ὡς νά ἠὺχαριστεῖτο, ὅτι τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐβουόιζεν ὁ μικρὸς ναὸς ἐκ τῆς φαιδρᾶς τῶν ἄσμάτων ψαλμωδίας, μετ' ἰδιαιτέρας ἀγάπης ἐπαναλαμβάνουσης τὸ « Ἁγίε Νικόλαε » ἐν τοῖς ἐγκωμιαστικοῖς ὕμνοις. Καὶ ἠὺχαριστοῦντο γῦρο - γῦρο οἱ ναῦται ἀκούοντες τὰ ἄσματα καὶ προσβλέποντες ἀτενῶς* εἰς τὴν εἰκόνα, κατάφορτον ἀπὸ τῶν ἀναθημάτων*, ἐν οἷς διέπρεπον ἀργυρᾶ μικρὰ πλοιάρια, πλοιάρχων ἀφιερώματα. Κατὰ τὰς στιγμὰς ἐκείνας ἐνόμιζες ὅτι ἡ εἰκὼν προσελάμβανε θαυμασίαν τινὰ κίνησιν καὶ ζωὴν αἰφνίδιον. Ἐνόμιζες ὅτι ἐκινούντο οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ Ἁγίου καὶ εὐλογοῦσεν ἡ χεὶρ τοὺς προσφιλεῖς του ναυτίλους καὶ ὅτι συχνὰ μετέβαλλεν ὄψιν τὸ γηραιὸν του πρόσωπον.

Ἄλλος ἐκ τῶν ἐκεῖ παρισταμένων, ἔχων εἰς τὸν νοῦν του τὴν παροιμιώδη τοῦ Ἁγίου Νικολάου ἐλεημοσύνην καὶ πρὸς τοὺς πένητας συμπάθειαν, τὸν ἔβλεπε γλυκὺν καὶ μειδῶντα*, ὡς ὅτε ἔσωζε κρυφὰ τὰς τρεῖς ἐκείνας θυγατέρας ἀπὸ τοῦ ἠθικοῦ θανάτου, παρέχων τὰ μέσα τῆς ὑπανδρείας, καὶ ἔτεινε καὶ αὐτὸς τὴν χεῖρα, νομίζων ὅτι ὁ Ἅγιος φλωρία ἐμοίραζε τὴν στιγμὴν ἐκείνην. Ἄλλος πάλιν ἔχων εἰς τὸν νοῦν του ὅτι ποτὲ ὁ ἐπίσκοπος τῶν Μύρων*, ἄγριος καὶ ἀπειλητικὸς ἐμφανισθεὶς, ἐκράτησε τοῦ δημίου τὴν χεῖρα, ἔτοιμον νά θανατώσῃ τρεῖς ἄνδρας ἀθῶους, συκοφαντηθέντας, τὸν ἔβλεπεν εἰς τὴν εἰκόνα ἄγριον καὶ ἀπειλητικὸν μὲ πύρινα βλέμματα. Ὁ δὲ ναύτης, διαλογιζόμενος τὴν στιγμὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Ἅγιος ἔσωσε τὸ κλυδωνιζόμενον σκάφος, ἔτοιμον νά καταποντισθῇ, ἐφαντάζετο τὸν Ἅγιον ἰστάμενον ἀτρόμητον ἐν τῇ πρύμνῃ καὶ βασιτάζοντα κραταιῶς τὸ πηδάλιον, ἐνῶ ἡ εἰκὼν παρίστα τοῦτον καθήμενον ἐπὶ θρόνου καὶ εὐλογοῦντα. Ἐκεῖνος δὲ πάλιν, ὁ ἐνθυμούμενος τὴν στιγμὴν

κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Ἅγιος βυθισθεὶς ἐν τῷ πόντῳ ἔσωσεν ἡμίπνικτον τὸν ἀπὸ τοῦ πλοίου πεσόντα ναύτην, ἐνόμιζεν, ὅτι ἐβλεπε διάβροχον τὸν Ἱεράρχην καὶ ὅτι ἀπὸ τὸ κοντὸν λευκὸν τοῦ γένειον ἔσταζεν ἀκόμη θάλασσα.

Τόσῃν ζωὴν παράδοξον ἐλάμβανεν ἡ βυζαντινὴ εἰκὼν ὑπὸ τὰ πολλὰ ἐκεῖνα φῶτα καὶ τὴν φαιδρὰν ψαλμωδίαν...

«Τῶν θαλασσῶν ὁ Ἅγιος» (ἀπόσπασμα)

Ἀλέξανδρος Μωρατίδης

8. ΤΟ ΠΑΣΧΑ ΣΤΟΝ ΠΙΝΔΟ

Ὅλο τὸ χειμῶνα ὁ Πίνδος μένει βουβός, ἤσυχος, δὲν ἀκούγεται καθόλου. Νομίζει κανεὶς, πῶς κοιμᾶται κάτω ἀπ' τὸ παχὺ κάτασπρο πάπλωμα τῶν χιονιῶν, βυθισμένος σ' ἓναν ὕπνο ὀλοκλήρων μηνῶν.

Οἱ κάτοικοι τῶν χωριῶν, ποὺ οἱ μισοὶ ἀπ' αὐτοὺς εἶναι τσοπάνηδες, κάτεβαινοῦν τότε μαζί με τὶς οἰκογένειές τους στὰ χειμαδιά. Ἄπ' ὅσους μένουں ἐκεῖ, οἱ ἄνδρες, ἐπειδὴ δὲν ἔχουν καμμιά δουλειὰ πάνω στὶς ἀγρονες κορυφές του, ξενιτεύονται σὲ χῶρες μακρινές, γιὰ νὰ ἐξοικονομήσουν τὰ ἀναγκαῖα τῆς ζωῆς.

Μένουں λοιπὸν ἐκεῖ μερικοὶ γέροντες, ἀπόστρατοι τῆς βιοτικῆς πάλης, ποὺ ταράσσουν μετὶ τὶς πολὺλογες συζητήσεις των τὴ μονότονη ἐρημιὰ τῶν μεσοχωριῶν καὶ τὴ σιγαλιὰ τῶν χαγιατιῶν τῆς κάθε ἐκκλησιᾶς, καθὼς καὶ ἀρκετὲς γυναῖκες καὶ κοπέλλες.

Αὐτὲς κάθονται κλεισμένες μέσα στὰ σπίτια τους, γνέθουں τὰ μάλινα ὑφάσματα τους, λένε τὴ νύχτα παραμύθια γῦρο ἀπ' τὴ φωτιὰ καὶ στὸν ὕπνο τους ὄνειρεύονται τὸ γυρισμὸ τῶν καλῶν τους.

Ὡσπου ἔρχεται ἡ ἀνοιξι... Ὡσπου πλησιάζει τὸ Πάσχα, ἡ χαριτωμένη Λαμπρῆ...

Τότε παύουں οἱ μπόρες κι οἱ κακοκαιριές. Ὁ οὐρανὸς ἀλαφρώνεται ἀπ' τὰ πυκνὰ σύγνεφα καὶ τὸ πλάτος του ἀνοίγεται καθαρὸ, καταγάλανο. Ὁ ἥλιος ἀνατέλλει στὸν ὀρίζοντα θερμὸς καὶ ζωογόνος, λειώνουں τὰ χιόνια στὰ χαμηλώματα τοῦ Πίνδου, καὶ τὰ νερά σχηματίζουν μεγάλα, θολὰ κι ὀρητικὰ ρέματα.

Στὰ σπλάχνα τῆς γῆς ξυπνᾶ τὸ μικρὸ χόρτο καὶ φουντώνει

τὸ λουλουδάκι ἀπὸ τὰ ζεστά τοῦ ἡλίου φιλιὰ. Μόνον οἱ κορυφές λαμπροκοποῦν ἀκόμα κατάλευκες καὶ παγωμένες. *σωρ. Φράβ*

Τότε ἀρχίζει νὰ ξυπνήξῃ κι ὁ Πίνδος. Ἡ καρδιά του πυρώνεται καὶ ξεπαγών' ἡ φωνή του. Οἱ γέροντες τῶν χωριῶν του κατεβαίνουν συχνότερα στὰ μεσοχώρια καὶ στὰ χαγιατία τῶν ἐκκλησιῶν, τὰ πρόσωπά τους παίρνουν φαιδρὴ ὄψι κι οἱ συζητήσεις τους ζωηρότερο ὕφος.

Οἱ γυναῖκες κι οἱ κοπέλλες δὲν κλείνουν πιά ἐρμητικὰ τὰ παράθυρα καὶ τὶς πόρτες τῶν σπιτιῶν. Παρατοῦν κάπου - κάπου τὸ μελογχολικὸ ἀργαλειὸ καὶ πιάνουν τ' ἀνοιχτὰ λιακωτά, μὲ τὴ ρόκα στὴ μασχάλη καὶ μὲ τὸ τραγούδι στὰ χεῖλη τους, τὸ τραγούδι τῆς ἐλπίδας, τοῦ γυρισμοῦ τῶν ξενιτεμένων τους.

Κι αὐτοί, ἀφοῦ γεμίσουν τὰ πορτοφόλια τους μὲ παρᾶδες, ἀφήνουν πιά τὴν ξενιτεὶά καὶ ξεκινᾶνε γιὰ τὴν πατρίδα τους, γιὰ τὸ σπίτι τους, γιὰ τὸν Πίνδο.

— Μέρης Λαμπριάτικες... θὰ γυρίσω τώρα στὸν τόπο μου, λέει χαρούμενο κάθε ξενιτεμένο παιδί τοῦ Πίνδου.

Τὸ Μεγαλοβδόμαδο οἱ ξενιτεμένοι βρίσκονται ὅλοι στὸ δρόμο καὶ φτάνουν στὶς πατρίδες τους ὡς τὸ βράδυ τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς. Εἶναι συνήθεια, νὰ πᾶνε ὅλοι στὴν ἐκκλησιὰ τοῦ χωριοῦ τους ἐκεῖνη τὴ νύχτα καὶ ν' ἀκολουθήσουν τὸ γύρισμα τοῦ Ἐπιταφίου.

Πόση συγκίνησι, πόση χαρὰ, πόση ποίησι ἔχει ὁ γυρισμὸς αὐτῶν τῶν ξενιτεμένων! Κι οἱ καμπάνες, πού στολίζουν, ἀπὸ τρεῖς κι ἀπὸ πέντε μαζί, τὰ ψηλὰ καμπαναριὰ τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ Πίνδου, ἀναστατώνουν αὐτὲς τὶς ἡμέρες μὲ τοὺς ἤχους των ὅλη τὴν ἔκτασι τῶν βουνῶν καὶ τὰ βᾶθη τῶν ἀγρίων ἐκείνων φαραγγιῶν. Νομίζει κανεὶς, πὼς ἀλαλάζουν κι αὐτὰ ἀπ' τὴ χαρὰ τους γιὰ τὸν ἐρχομὸ τῶν ξενιτεμένων.

Πιὸ χαρωπὲς ὅμως ἀντηχοῦν οἱ καμπάνες στὸν ὄρθρο τῆς Κυριακῆς τοῦ Πάσχα, στὴν πρώτη Ἀνάστασι. Καὶ σημαίνουν, σημαίνουν ἀδιάκοπα τότε, σὰν νὰ θέλουν νὰ ξυπνήσουν καὶ τοὺς νεκροὺς ἀπ' τὰ μνήματά τους, γιὰ νὰ γιορτάσουν στὴν ἐκκλησιὰ τὴ μεγάλη Ἀνάστασι.

Εἶναι σὰ νὰ κρᾶζουν τοῦ γέρου - Πίνδου νὰ σηκωθῇ πιά ἀπ' τὸν βαρὺ ὕπνο του, νὰ ξετιναχθῇ, νὰ ἰδῇ τὸν ἐρχομὸ τῆς γλυκειᾶς ἁνοιξης, ν' ἀκούσῃ τὸ γλυκὸ κελᾶδημα τῶν πουλιῶν τοῦ Ἀπρίλη,

σάν νά σαλπίζουσαν πολεμικὸ ἐγεργήριον στὸν κοιμισμένον, στὸ σκλαβωμένον λαὸ τῆς Ἡπείρου.

Μεμιᾶς τὰ παράθυρα τῶν σπιτιῶν φωτίζονται ὅλα, οἱ πόρτες ἀνοίγουνε ὡς πέρα καὶ βγαίνουν ἀπ' αὐτὲς οἱ χωρικοὶ, ἄνδρες καὶ γυναῖκες καὶ παιδιὰ, ὅλοι καλοντυμένοι καὶ στολισμένοι μὲ τὰ δῶρα, ποὺ τοὺς ἔφεραν ἀπὸ τὶς μακρινὲς χῶρες οἱ ξενιτεμένοι τοὺς καὶ τρέχουν μὲ τὶς λαμπάδες τῶν τὶς λευκὲς στῆν ἐκκλησιά.

Ἡ ἐκκλησιά πλημμυρίζει ἀπὸ φῶτα στὸ « Δεῦτε λάβετε φῶς ἐκ τοῦ ἀνεσπέρου φωτός », ποὺ λέει ὁ παπαῆς, βγαίνοντας λαμπροφορεμένος στῆν Ὠραία Πύλη μὲ ἀναμμένα τὰ τρικέρια κι ἀντηχεῖ ἀπὸ ψιθυρισμοὺς χαρωποὺς μὲ τὴν ἐκφώνησι τοῦ « Χριστὸς Ἀνέστη ». Ἄλλες κωδωνοκρουσιές δυνατὲς ἐπακολουθοῦν τότε κι ἄλλοι ἀντίλαλοι μακρινοί.

Κι ὅταν βγαίνουν ἀπολείτουργα ἀπ' τὴν ἐκκλησιά, τοὺς χαιρετίζει μὲ χαμόγελα τὸ ροδόλευκο γλυκοχάραγμα, ποὺ βάφει μὲ τὴν πορφύρα του τὶς ἄκρες τ' οὐρανοῦ καὶ τῶν κορυφῶν τὰ χιόνια καὶ μυρώνει μὲ θεϊκὰ ἀρώματα τὰ χλοερά χαλιά τῶν χαμηλωμάτων καὶ τὸν αἰθέρα καὶ διαλύει τὰ σκοτάδια τῶν βαθιῶν φαραγγιῶν.

Νά κι ὁ ἥλιος, ποὺ ἀνατέλλει σὲ λίγο, ὁ λαμπρός, ὁ ζεστός, ὁ γλυκός, ὁ πρόσχαρος ἥλιος τῆς Λαμπρῆς, ποὺ φιλεῖ μὲ τόσην ἀγάπη, μὲ τόσον πόνον τοὺς κατοίκους τοῦ Πίνδου, καὶ πρὸ πάντων τοὺς ξενιτεμένους, σάν νὰ τοὺς σφίγγη στῆν ἀγκαλιά του πατρικά, σὰ νὰ τοὺς λήη νὰ λησμονήσουν τὴν κακοπέρασι τῆς ξενιτείας, σάν νὰ τοὺς ὑπόσχεται γιὰ πολλοὺς μῆνες νὰ μὴ τοὺς ἀναγκάσῃ ν' ἀφήσουν τὸν τόπο τους, τὴν οἰκογένειά τους.

Χαϊδεύει ὁ Λαμπριάτικος ἥλιος τὸν χιονισμένο Πίνδο, τὸν χαϊδεύει καὶ τοῦ ὀρκίζεται, πῶς θὰ συγκεντρώσῃ ὅλες τὶς φλόγες καὶ θὰ ἀναλύσῃ γρήγορα τὰ παχιά χιόνια του, θὰ τὸν ξεφορτώσῃ ἀπ' τοὺς βαριοὺς πάγους, θὰ τὸν στολίσῃ πάλι μὲ ἡσκίους, μὲ λουλούδια, μὲ πουλιὰ καὶ θὰ φέρῃ πάλι στῆν ἀγκαλιά του κάτω ἀπ' τὰ χειμαδιὰ τὰ πρόβατα μὲ τὰ λαμπρά τους κουδούνια, τοὺς βοσκοὺς μὲ τὶς γλυκεῖες τους φλογέρες, τὶς βλαχοποῦλες μὲ τὰ γλυκά τους τραγούδια καὶ τοὺς κλέφτες του τοὺς παλιούς μὲ τ' ἀσημένια τους ἄρματα.

Καὶ χαμογελάει τώρα ὁ Πίνδος καὶ λησμοναίει τὸ μακρὺ χειμωνιάτικο ὕπνο του καὶ ξαναπαίρνει ζωὴ καὶ δύναμι.

Τ' ἀπομεσήμερο τῆς Κυριακῆς γίνεται στὶς ἐκκλησιὰς ἡ δευτέρα

Ἄνάστασι, ἡ λεγόμενη Ἀγάπη. Χορτασμένοι ἐκεῖ ὅλοι ἀπ' τὸ πασχαλινὸ τραπέζι, μεθυσμένοι ἀπ' τὴν χαρὰ καὶ τὴν εὐτυχία | καὶ ζεσταμένοι ἀπὸ τὶς ἀχτίδες τοῦ εὐεργετικοῦ ἡλίου, ξεχύνουν γῦρὸ τους τὸ τραγούδι τῆς ζωῆς.)

† Ἀλλάζουν τώρα τὸ φιλί τῆς Ἀγάπης, πάνω στὸ χορό, ποὺ στήνουν οἱ μαυρομάτες στὰ χοροστάσια, στὶς πλατεῖες αὐλές καὶ στὰ χορταρόστρωτα σιάδια* τῶν χωριῶν.

Αὐτὸ εἶναι τὸ Πάσχα στὸν Πίνδο. Εἶναι τὸ πρῶτο ξύπνημα ὕστερ' ἀπὸ τὸν βαρὺ, βαρύτατο χειμωνιάτικο ὕπνο. † Εἶναι ἡ πρώτη Ἀνάστασι τῆς ζωῆς ὕστερ' ἀπὸ μιὰ μεγάλη νάρκη κι ἓνα βαθὺ μαρ- 62) 199
σμο. | Καὶ γι' αὐτὸ γιορτάζεται τόσο χαριτωμένα, τόσο πρωτότυπα. χ

* Ἐφημερὶς « Ἠχώ τῶν Ἀθηνῶν », 1892

Κώστας Κρυστάλλης

9. ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ

Πολλοὶ ποιμένες συνεκεντρώθησαν τὴν νύκτα τῶν Χριστου-
γέννων εἰς μίαν στάνην Ἡπειρωτικοῦ χειμαδιοῦ.

(— Ρίχνετε ἀκόμα στὴ φωτιά κλαδούρια, ρίχνε, Χριστο,
σ' ἔκαφε κείνο τὸ δαυλί, γέρο Καψάλη ; σβῆστ' το.
Νάσο, πετάξου ἐσὺ νὰ ἰδῆς τὰ ζωντανὰ στὴ στάνη
καὶ τί καιρὸ θὰ κάνη.

— Κύρ Τάκη, ξεφεγγάρωσε καὶ μὲ τὸ χιόνι τώρα,
ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη μιὰ χαρὰ ἀσπρίζει ἡ Βαλαώρα*.
Κι εἶναι μιὰ βούβαση βαθεῖα στὴ γῆ, στὰ οὐράνια πάστρα,
καὶ λάμπουν πλήθια τ' ἄστρα.

Τὰ ζωντανὰ μὲσ' στὸ μαντρί κλειστὰ καταλαγιάζουν,
στὸν τσάρκο* κάπου μοναχὰ μικράκια ἀρνιά βελάζουν.
Εἶναι τὰ γκρέκια* τους ζεστὰ καὶ τρῶν κλαρὶ τὰ πρᾶτα
κομμένο ἀπ' τὰ ζεβάτα. |

— Τώρα σταθῆτε ὀλόγυρα, παιδιά, καὶ ἀκουμαστήτε*
 τοῦ κόσμου ὁ Ἀφέντης ὁ Χριστὸς — νὰ μὴ τὸ λησμονῆτε —
 γεννήθηκε σὲ μιὰ σπηλιά, πού ζωντανὰ μαντρίζουν,
 τ' ἄρνιά Τὸν χουχουλίζουν*.

Μέσ' ἀπὸ κείνη βλόγησε κάθε βοσκοῦ κοπάδι
 καὶ σὰν ἀπτόψε ἀόρατος, γυρνᾷ μέσ' στὸ σκοτάδι,
 καὶ παίρνει ἀράδα τὰ μαντριά, κοπάδια ὅπου φυλᾷνε
 ρωτῶντας πῶς περνᾷνε.

Καὶ τοῦτο ἀκουμαστήτε το — δὲν εἶναι παραμῦθι —,
 κατόπι ἀπ' τὰ μεσάνυχτα καὶ μὲ τὸ πρῶτο ὄρνιθι,
 στὴ μάντρα ἓνα Χριστόφωμο νὰ γλείψουν, φέρτε γύρα,
 γαλάρια ἄρνιά καὶ στεῖρα.

Τί ἐμάθαν τὸν Ἀφέντη μας, ὀπώγλειψε στὰ γένα
 καὶ τὸ θυμοῦνται χρονικῆς, παιδιά, τὰ βλογημένα,
 κι ἂν δὲν τὸ γλείψουν τὸ ψωμί, τὴν ὥρ' αὐτὴ βελάζουν,
 σὰ γνωστικά ἀνακράζουν.

Καὶ τώρα φέρτε τὰ δεντρά καὶ τὸ κρασί, τὸ λάδι,
 γιὰ νὰ παντρέψω τὴ φωτιά, ἀκόμ' αὐτὸ τὸ βράδυ,
 τί γέρασα κι εἶν' ἄγνωρο τοῦ χρόνου τί μὲ βρίσκει·
 λίγη ζωὴ μοῦ μνήσκει*.

Πρῶτα παντρεύω τὴ φωτιά μὲ τοῦτο τὸ πουρνάρι,
 ὀπώχει τὸ κορμί στοιχειὸ καὶ δράκο τὸ κλωνάρι,
 ὡσὰν αὐτὸ χιλιόχρονη νὰ ζῆς, νὰ μὴ γεράζης,
 νὰ καῖς παντοῦ, νὰ βράζης.

Σοῦ δίνω καὶ τὸν πλάτανο μὲ τὰ πλατιά τὰ φύλλα,
 παντοῦ ν' ἀπλώνης γύρα σου καὶ στὰ ψηλά καπνίλα,
 νὰ δείχνεσαι πῶς πάντα ζῆς καὶ ζοῦν μαζί σου ἀνθρώποι,
 σὲ πόλι ἢ βοσκοτόπι.

Ἐπὸ τὴν στρουγγοκάλυβα ποτὲ νὰ μὴ μοῦ λείπησ,
 τί μοῦ εἶσαι τῆς χαρᾶς ζωῆ κι ὄχτρος τρανὸς τῆς λύπης.
 Νὰ σ' ἀνακράζω νὰ μ' ἀκοῦς, νὰ βράζης νὰ μοῦ κραίνης*
 γλυκὰ νὰ μὲ θερμαίνης.

Νὰ ζήσετε χρόνια πολλὰ κι ἀπίκραντα, παιδιά μου,
 σὰν τὰ ρουπάκια* τοῦ Ζυγοῦ, σὰν τὰ βουνὰ τοῦ Γράμμου.
 Νὰ μὴ σᾶς εὔρουνε ποτὲς τὰ ἔρημα τὰ γέρα !...
 — Νὰ ζῆς καὶ σύ, πατέρα !

« Τραγουδιστής »

Κώστας Κρυστάλλης

10. Ο ΠΑΠΑ - ΔΙΑΝΕΛΛΟΣ

Ἐ ἤρωσ τοῦ παρόντος διηγήματος εἶναι ὁ κύρ Κωνσταντὸς ὁ Ζ' μαροχάφτης, τρίτος πάρεδρος τοῦ δήμου Λίτης, τοῦ χωρίου Α, ὅστις ὑπεσχέθη, ὡς εἶχε πάντοτε συνήθειαν εὐκόλως νὰ ὑπόσχεται, (εἰς τὴν ἀρετὴν δὲ ταύτην ἴσως ὤφειλε καὶ τὴν ἐπιτυχίαν του εἰς τὰ πολιτικά, διότι ἐνῶ ὁ ἀ' καὶ β' πάρεδρος εἰς πᾶσαν ἐκλογὴν ἐμάχοντο πάντοτε περὶ τῆς πρώτης τάξεως πρὸς ἀλλήλους, αὐτὸς μετριόφρων καὶ χωρὶς κεράσματα ἐξελέγετο ἀσφαλῶς τρίτος ἐκάστοτε, μὴ ὑπάρχοντος τετάρτου συναγωνιστοῦ) ὑπεσχέθη, λέγω, νὰ ὑπάγη νὰ συλλειτουργήσῃ μὲ τὸν παπαῖ - Διανέλλον τὸν Πρωτέδικον, ἔξω εἰς τὸ παρεκκλήσιον τοῦ ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου. Ἐ ναῖσκος εὐρίσκετο τρεῖς ὥρας μακρὰν τῆς πόλεως, καὶ ὁ παπαῖ - Διανέλλος ὁ Πρωτέδικος εἶχεν ἀπέλθει ἐκεῖ ἀπὸ τῆς πρωΐας τοῦ Μεγάλου Σαββάτου, ἀφοῦ ἔλαβε τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ κύρ - Κωνσταντοῦ, ὅτι θὰ ἔφθανε πρὸς τὸ βράδυ, διὰ νὰ ψάλῃ καὶ συνορτάσωσιν ὁμοῦ τὴν Ἀνάστασιν. Ἐ ἄλλον βοθητὸν ὁ παπαῖς δὲν εἶχεν· ὁ νεώτερος υἱὸς του ἐτοιμαζόμενος ἐφέτος δι' ἐξετάσεις εἰς τὸ Διδασκαλεῖον δὲν ἤδυνήθη νὰ ἔλθῃ τὸ Πάσχα. Ἐ ἄλλος ἔλειπε διαρκῶς ναύτης μὲ τὰ καράβια του. Ἐ θυγατέρες, τὸ ἄφθονον τοῦτο προῖόν τοῦ τόπου, τοῦ εἶχεν ἀφήσει πλησμονὴν ἢ μακαρίτισσα ἢ πρεσβυτέρα, πέντε τὸν ἀριθμὸν — ὅς εἶχαν ζωὴν — ὅπου δὲν ἔπασαν ἀενάως νὰ μεγαλώνουν — νὰ μὴν ἀβασκαθοῦν· ἦσαν τόσον γείτονες τὴν ἡλικίαν, ὥστε δὲν ἐπρόφθανε νὰ μεγαλώσῃ ἢ μία, καὶ ἢ ἄλλη ἀμέσως τὴν ἔφθανεν·

“Ὅσον ἐμεγάλωναν, τόσον ἐφαίνοντο, καὶ μάλιστα αἱ μεσαῖαι τρεῖς, ἴσαι περίπου εἰς τὰ χρόνια, ἴσως καὶ εἰς τὸ ἀνάστημα· καὶ ὁ παπᾶ - Διανέλλος, ἀκούσιος ἱερομόναχος, δὲν ἦτο ἐλεύθερος οὔτε εἰς μοναστήριον νὰ καταφύγη.

Τὸν τριῶν ὥρων δρόμον ἀπὸ τὴν πολίχνην εἰς τὸ ἐξωκκλήσιον εἶχε διανύσει τὸ πρῶν, ἀπολείτουργα, ὁ παπᾶ - Διανέλλος, ἀκολουθούμενος ἀπὸ τὰς δύο νεωτέρας θυγατέρας του, κορασίδας δέκα καὶ δώδεκα ἐτῶν, καὶ ἀπὸ ὁμάδα ἑπτὰ ἢ ὀκτῶ γυναικῶν φιλεόρτων, προπορευομένου τοῦ ὄνου του φορτωμένου μὲ δισάκκιον μὲ τὰ ἱερά τοῦ παπᾶ. Ὁ ἥλιος ἦτον ὡς δύο καλαμιές ὑψηλά, ὅταν ἐξῆλθον εἰς τοῦ Γιατροῦ τ' ἀμπέλι· εἶτα ἔφθασαν εἰς τὰ Βουρλιδία, εἶτα ἀνῆλθον ἀσθμαίνοντες εἰς τοῦ Ματαρώνα τὸν Πεῦκον, ὅστις ἴστατο τότε ἀκόμη ἐκεῖ καὶ εὐηργέτει τοὺς ὁδοιπόρους μὲ τὴν παρήγορον σκιάν του εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὑψώματος. Εἰσήλθον εἰς τὸν περίβολον τοῦ ναοῦ καὶ ἐξεφόρτωσαν τὸ ὄναριον.

Ἐκ τῶν γυναικῶν, αἱ μὲν συνέλεξαν χαμόκλαδα καὶ ἤναψαν φωτιάν, διὰ νὰ ψήσωσι καφὲν καὶ προσφέρωσιν εἰς τὸν ἱερέα, αἱ δὲ ἔδραξαν ἐκ τῶν εὐωδῶν θάμνων δέσμα σχοίνων καὶ πριναρίων καὶ φασκομηλεῶν καὶ συνέδεσαν προχείρως διὰ κλωστής σκούπας, καὶ ἤρχισαν γοργὰ καὶ στρωτὰ νὰ σκουπίζωσιν ἄλλαι τὸ ἔδαφος τοῦ ναοῦ, ἄλλαι τὸ προαύλιον. Ὁ ἱερεὺς ἀπετέλεσε σκούπαν ἐκ δάφνης καὶ μύρτου καὶ δεντρολιβάνου, καὶ ἐσάρωσε μόνος του τὸ θυσιαστήριον, καὶ ὄλον τὸ Ἱερόν Βῆμα. Δὲν ἔπαυε δὲ νὰ γογγύζη καὶ νὰ διαμαρτύρεται ἐναντίον τῆς ἀβελτηρίας, ὡς ἔλεγε, τῶν βοσκῶν καὶ τῶν αἰπόλων, αὐτῶν ἐκεῖνων, οἵτινες τὸν εἶχον προσκαλέσει νὰ τοὺς κάμη Ἄνάστασιν εἰς τὸ Βουνόν, καὶ ἐκ τῶν ὁποίων κανεὶς δὲν εἶχε φανῆ ἀκόμη· αὐτοὶ προέβαινον ἐνίοτε μέχρι τῆς βεβηλώσεως τοῦ νὰ εἰσάγωσιν, ἴσως ἐν καιρῷ βροχῆς, τὰ θρέμματά των ἐντὸς τῶν ἐξωκκλησιῶν, ὡς ἠδύνατο νὰ πεισθῆ τις ἐκ τῆς παρουσίας διαφόρων ἰχνῶν τῆς εἰσβολῆς, τὰ ὅποια οὐδ' εἶχον λάβει τὸν κόπον νὰ ἐξαλείψωσιν. Ἐνδοθεν τοῦ ἱεροῦ βήματος, ἐνῶ ἔκυπτε διὰ νὰ σκουπίσῃ, ἠκούετο ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ψιθυρίζων μετὰ στεναγμοῦ.

— Ἄχ ! ἄλλοίμονο . . . « ἀνθρώπους καὶ κτήνη σώσης, Κύριε ! ».

— Δὲν τσάκισε κανεὶς τὸ ποδαράκι του ; ἔκραξεν ἀπαντῶσα ἔξωθεν εἰς τὸν στεναγμὸν τοῦ ἱερέως ἡ θειά - Σειραϊνῶ, ἡ ἀληθῆς σημαιοφόρος τῶν ἐξοχικῶν λειτουργιῶν καὶ τῶν πανηγυριῶν.

— « Ἀνθρώπους καὶ κτήνη ! » ἐψιθύρισε πάλιν ὁ ἱερεὺς.

Εἶχε παρέλθει ἤδη ἡ μεσημβρία καὶ ὁ ἱερεὺς μετὰ τοῦ μικροῦ ποιμνίου ἐκάθισαν νὰ γευματίσωσιν ὑπὸ τὴν ἱερὰν ἐλαίαν, ἐν τῷ περιβόλῳ τοῦ ναΐσκου, ἐγγὺς τοῦ παμπυλαίου ἐκείνου λιθοκτίστου κιβουρίου, τὸ ὁποῖον κατ' ἄλλους ἦτο στέρνα ὕδατος καὶ κατ' ἄλλους κοιμητήριον ἢ ὀστεοθήκη. Ἡ θεῖα Μαθηνῶν, γηραιὰ εὐλαβῆς γυνή, ἀποβλέψασα πρὸς τὸ κτίριον τοῦτο μετὰ στεναγμοῦ εἶπε :

— « Ἡμεῖς τρῶμε, κορίτσια· νὰ ἔχουν τάχα κι οἱ φτωχοὶ νὰ φᾶνε ;

— Τρῶν, οἱ πεθαμένοι, θεῖα - Μαθηνῶν ; εἶπε τὸ Ἄγλαῶν, ἡ δωδεκαέτις παιδίσκη τοῦ ἱερέως.

— Οἱ πεθαμένοι τρῶνε κόλλυβα, ἐγὼ τὸ ξέρω, προσέθηκε τὸ Καλλιοπῶν, ἡ δωδεκαέτις μικρὰ ἀδελφὴ τῆς, καὶ γι αὐτὸ ἡμεῖς στὸ σπίτι, ὅσα κόλλυβα μᾶς φέρνουνε, ὅλα τὰ μοιράζουμε στοὺς φτωχοὺς καὶ στὰ παιδιὰ τὰ γειτονόπουλα, γιὰ νὰ ἔχη ἡ μάνα μας, ἡ φτωχὴ νὰ φάη στὸν ἄλλον κόσμον . . .

Τὸ δειλινὸν ἐφάνησαν μακρόθεν νὰ κατεβαίνωσι τὴν ράχιν ἐρχόμενοι αἱ καλυβιώτισσαι γυναῖκες, αἱ ποιμενίδες καὶ βοσκίδες τῶν ἀγροτικῶν συνοικιῶν. Ἦλθον φέρουσαι πελωρίους κοφίνους γεμάτους ἄνθη, λαμπάδας, κηρία καὶ ἀγγεῖα μὲ ἔλαιον καὶ πρόσφορα καὶ μικρὰς φιαλίδας μὲ νᾶμα, ἢ ὀδηγοῦσαι ὄντρια μὲ τὰ σάγματα ἐπεστρωμένα διὰ κιλιμίων καὶ χραμίων, φορτωμένα τορβᾶδες καὶ δισάκκια μὲ φλάσκας οἴνου, μὲ τυρία νωπὰ ἢ ζεματισμένα καὶ κόκκινα αὐγά.

Κατόπιν ἐφάνησαν σφυρίζοντες ἄλλοκότως δύο ἢ τρεῖς βοσκοὶ μὲ τὰς ἀγέλας των, τὰς ὁποίας ὠδήγησαν παρὰ τὸν ἀπτόμοον κρημνὸν πρὸς τὴν θάλασσαν. Οἱ τράγοι ἐπήδων ἀπὸ βράχου εἰς βράχον, ἀπὸ ὄχθου εἰς ὄχθον, ἀπὸ κοιλώματος εἰς κοίλωμα, ἐνῶ τὰ ἐρίφια χαριέντως σκιρτῶντα ἔτρεχον κατόπιν τῶν αἰγῶν βελάζοντα, ἀγαλλόμενα πρὸς τὴν νέαν δι' αὐτὰ ἀπόλαυσιν τοῦ ἀγνώστου τούτου πράγματος τῆς ζωῆς, ἐκθέτοντα εἰς τὸν ἥλιον τὰ στακτερὰ ἢ στικτὰ καὶ λευκὰ καὶ μαῦρα τριχώματά των.

Τελευταῖοι ἔφθασαν οἱ ποιμένες, ἄνευ τῶν ἀμνάδων των, τὰς ὁποίας εἶχον ἀφήσει ὀπίσω εἰς τὰς μάνδρας, κομίσαντες μόνον δύο ἀρνία σφαγμένα. Ἐφθασαν σιγυρισμένοι, ἀλλαγμένοι, στολισμένοι ὄλοι των, μὲ καθαροὺς χιτῶνας, κοντὰ βρακία καὶ ὑψηλὰς βλαχό-

καλτσας, με πλατέα ζωνάρια κίτρινα ή κόκκινα, ξυραφισμένοι και με τους λινόχρους ή καστανούς μύστακας άγκιστροειδείς.

Ταχέως έκλινεν ή ημέρα και ό ήλιος έδυσεν εις μίαν ράχιν του Πηλίου, άντικρύ, άφου επί πέντε λεπτά τής ώρας είχε μείνει στεφανωμένος με κυάνεια και περιπόρφυρα χρυσαυγή νέφη, άντιλαμβάνων ό ίδιος όσην απέδιδε δόξαν και λάμψιν, και επί δέκα λεπτά άκόμη, άφου έβασίλευσεν, αί άκτίνες τής στέμεώς του έμειναν χρυσοφαείς, πορφυρίζουσαι, κυανίζουσαι, βάπτουσαι τό βουνόν με ίώδες χρώμα.

Είτα κατήλθεν ήρέμα επί του όρους ή νύξ, σπείρουσα παντού τό βαθύ και άρρητον μυστήριόν της. Και ό μπάρμπα - Κωνσταντός ό Ζ' μαροχάφτης, τρίτος πάρεδρος του χωρίου Α, του δήμου Λίτης, δέν έφάνη ούδαμόθεν νά έρχεται.

Ήτο δέ άνήσυχος ό ιερεύς και φόβος ήτο νά μείνωσι χωρίς 'Ανάστασιν και λειτουργίαν. Διότι ευλόγως δέν ήδύνατο άνευ βοήθειάς νά ιεροπρακτήση. Λειτουργία χωρίς ένα τουλάχιστον ψάλτην ή άναγνώστην δέν γίνεται. Οί ποιμένες και οί βοσκοί ήσαν όλοι, ώς εικός, ού μόνον άγράμματοι, αλλά και άλιβάνιστοι οί κακόμοιροι πολλοί τούτων.

Τώρα τί νά κάμωμε ; 'Ορίστε, σου ύπόσχονται σίγουρα μιá δουλειά, κι ύστερα σ' άφήνουνε μέσ' στη μέση. «'Ανθρώπους και κτήνη σώσης, Κύριε ! ».

Ήλπιζεν έν τούτοις άκόμη, ότι ό μπάρμπα - Κωνσταντός θα ήρχετο. 'Αργοστόλιτος ήτο πάντοτε, τόν ήξευρεν. 'Αλλά τώρα ήτο σκοτεινή άκόμη νύξ και μόνον τά άστρα έλαμπαν άνω. 'Ολίγον ύστερα άνέτειλεν ή σελήνη, και τότε έλπις ήτο νά έλθη.

Παρήλθον δύο ώραι και ή σελήνη κολοβή άπό τό σκοτεινόν βουνόν άνω, άνερχομένη βραδέως εις τό στερέωμα, και αί τάξεις των άστρων ήραιώθησαν έπ' άπειρον και σχεδόν ήμαυρώθησαν εις την διάβασίν της. Παρήλθεν άκόμη μία ώρα. 'Ο μπάρμπα - Κωνσταντός δέν έφάνη.

'Ο ιερεύς ήρχισε ν' άγανακτῆ.

—'Ο άσυνείδητος ! ό μωρός . . . 'Ημαρτον κύριε ! «'Ανθρώπους και κτήνη . . . ! ».

—Τά ξέρω έγώ άπό όξου τά πλεότερα τά γράμματα, παπα, του έλεγεν ή θειά τό Μαθηνώ, διά νά του δώση θάρρος' τά κανοναρχώ

κειδὰ στ' αὐτὶ τοῦ γέρο - Φιλιππῆ, κι ὁ γέρο - Φιλιππῆς, ὅπουν' θεοφοβοῦμενος ἄνθρωπος θὰ τὰ λήη κειδὰ ὅπως - ὅπως . . .

—Νὰ δὰ ἡ ὥρα νὰ σὲ κάνουμε καὶ ψάλτη, Μαθηνῶ ! ἀπήντησε γελάσας ὁ ἱερεὺς.

Ὡς τόσον ἐπλησίαζε μεσονύκτιον καὶ δὲν ἦτον ἐλπίς νὰ ἔλθῃ πλέον ὁ μπάρμπα - Κωνσταντός, ὁ τρίτος πάρεδρος.

Ὁ παπᾶ - Διανέλλος ἐσηκώθη στενάζων, εἰσῆλθεν εἰς τὸν ναὸν καὶ προσεκύνησεν εἰς τὰς βαθμίδας τοῦ ἱεροῦ βήματος· εὐθύς κατόπιν του ἔτρεξαν ἡ γριά - Μαθηνῶ καὶ ἡ θεία Σειραϊνῶ, ἡ σημαιοφόρος τῶν πανηγύρεων. Αἱ δύο γυναῖκες ἤρχισαν νὰ ἀναζωπυρῶσι τὰ φυτίλια, νὰ ρίπτωσιν ἔλαιον εἰς τὰς κανδήλας καὶ νὰ κάμνωσιν ἐγκαρδίοις σταυρούς. Ἦσθάνοντο ἀνέκφραστον χαρὰν καὶ γλύκαν εἰς τὰ σωθικά των. Ἦταν Ἀνάστασις. Ἀνάστασις ! Τὸ πρόσωπον τοῦ Δεσπότη Χριστοῦ ἔλαμπε μὲ ἅγιον φῶς, δεξιὰ τῆς Ἱερᾶς Πύλης. Ἡ μορφή τῆς Δεσποίνης Θεοτόκου ἤστραπτεν ἐξ ἀφάτου χαρᾶς ἀριστερόθεν, κρατούσης τὸ θεῖον βρέφος της.

Τέλος δὲν ἦτο ἐλπίς νὰ ἔλθῃ ὁ κύρ - Κωνσταντός, καὶ ὦφειλον ἐκ τῶν ἐνόντων νὰ ψάλωσι τὴν ἀκολουθίαν. Αἱ ἐκ τῆς πόλεως γυναῖκες, ἡ μία μετὰ τὴν ἄλλην, ἀποτινάξασαι τὴν ὑπνώδη νάρκην, εἰσῆλθον εἰς τὸν ναῖσκον. Αἱ ἐκ τῶν ἀγρῶν ποιμενίδες δὲν ἤρρησαν νὰ ἐξυπνήσωσιν, ὁ δὲ παπᾶ - Διανέλλος ἐξῆλθε πρὸς στιγμήν καὶ λαβὼν τεμάχιον παλαιῆς σανίδος καὶ σφυροειδὲς ξύλον, κατεσκεύασεν αὐτοσχέδιον σήμαντρο, διότι φεῦ ! δὲν ὑπῆρχε πρὸ πολλοῦ κώδων, ὅστις νὰ ἐξυπνᾷ τοὺς ἀπὸ αἰῶνων κοιμηθέντας, καὶ νὰ συγκινή τὴν κόνιν τῶν ἀπὸ γενεῶν κοιμηθέντων κατοίκων τῆς πάλαι ποτὲ ὑπαρξάσης πόλεως. Διὰ τοῦ σήμαντρο τούτου ἤρχισε νὰ κρούῃ ὁ ἱερεὺς εἰς τροχαίους πρῶτον (τὸν ἀδάμ, ἀδάμ, ἀδάμ), εἶτα εἰς ἰάμβους (τὸ τάλαντον, τὸ τάλαντον). Οἱ βοσκοὶ ἐνωτισθέντες τὸν μονότονον ἤχον ἐτινάχθησαν διὰ μιᾶς ἐπάνω, ἐπέταξαν τὰς κάπας των, ἐνίφθησαν καὶ ἔτρεξαν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, κρατοῦντες τὰς λαμπάδας των.

Ὁ ἱερεὺς ἔβαλεν εὐλογητόν, ἔψαλε μόνος του τὴν παννυχίδα, ὄλον τὸ « Κύματι Θαλάσσης », ἔθυμιασεν, ἔκαμεν ἀπόλυσιν, εἶτα φορέσας ἐπιτραχήλιον καὶ φελόνιον, ἤναψε μεγάλην λαμπάδα καὶ βαστάζων αὐτὴν ἐξῆλθεν εἰς τὰ βημόθυρα, καὶ ἤρχισε νὰ ψάλλῃ μεγαλοφώνως τὸ « Δεῦτε λάβετε φῶς ». Οἱ βοσκοὶ ἤναψαν τὰς λαμπάδας των ὁμοίως καὶ αἱ γυναῖκες κι ἐξῆλθον ὄλοι εἰς τὸ προαύλιον,

τοῦ ἱερέως κρατοῦντος τὴν Ἀνάστασιν καὶ τὸ Εὐαγγέλιον μετὰ τοῦ θυμιατοῦ καὶ ψάλλοντος « Τὴν Ἀνάστασίν σου, Χριστέ Σωτήρ ». Εἶτα ἡ ἱερὰ εἰκὼν καὶ τὸ Εὐαγγέλιον ἀπετέθησαν ἐπὶ τῆς πεζούλας, ἐκπληρούσης χρῆν τρισκελίου, ἐφ' ἧς αἱ γυναῖκες εἶχον στρώσει μεταξοῦφές μικρὸν προσόψιον. Ὁ ἱερεὺς ἀνέγνω ἄργά τὸ κατὰ Μάρκον « Διαγενομένου τοῦ Σαββάτου », εἶτα θυμιάσας καὶ ἐκφωνήσας τὸ « Δόξα τῇ ὁμοουσίῳ », ἤρχισε νὰ ψάλλῃ λαμπρῶς τῇ φωνῇ τοῦ Χριστοῦ Ἀνέστη...

« Λαμπριάτικος Ψάλτης »

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης

11. ΟΙ ΚΡΥΦΟΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΙ

Τὴν 9ην ὥραν τῆς πρωίας τουρκιστί, δηλαδή περὶ τὴν τρίτην μετὰ τὸ μεσονύκτιον, σπάνιοί τινες διαβάται, οἱ τελευταῖοι ἀπομειναντες εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Μηνᾶ κατὰ τὴν λειτουργίαν τῆς πρώτης Ἀναστάσεως, ἐπέστρεφαν σπεύδοντες εἰς τὰς οἰκίας των. Μετ' ὀλίγον οὔτε ἐν βῆμα ἀντήχει εἰς τὸν δρόμον, σιγῇ δὲ νεκρικῇ ἐβασίλευε καθ' ὅλην τὴν τουρκικὴν συνοικίαν. Ἐξαφνα ἡ θύρα τῆς αὐλῆς μεγάλης τινὸς οἰκίας ἠνοιχθη χωρὶς κρότον καὶ ἐράνη προκύψασα κεφαλὴ ἀνθρώπου. Ἡ κεφαλὴ ἐστράφη δεξιὰ καὶ ἀριστερά, ὡς νὰ ἐξήταζε μετὰ προσοχῆς εἰς τὸ μέσον τοῦ σκότους, ἔπειτα ἀπεσύρθη καὶ ἀνεφάνη πάλιν διὰ νὰ ἐπαναλάβῃ τὴν ἐξέτασιν.

— Ἐλᾶτε, δὲν εἶναι κανεῖς, ἠκούσθη χαμηλὴ φωνή.

Ψιθυρισμὸς ἐλαφρὸς ἠκολούθησε, καὶ τρία σώματα, σκιαὶ μᾶλλον, ἡ μία μεγάλη, αἱ ἄλλαι μικρότεραι, ἐξῆλθον εἰς τὸν δρόμον.

Ἄλλὰ παρευθὺς βήματα ἀντήχησαν, κατ' ἄρχας μόλις ἀκουόμενα, ἔπειτα δὲ βαρέα καὶ πλησιάζοντα. Αἱ τρεῖς σκιαὶ ἀπεσύρθησαν ἀμέσως ἐντὸς τῆς αὐλῆς, καὶ ἡ θύρα ἐπανεκλείσθη. Ὅτε ὁ διαβάτης ἐπέρασε καὶ ἔσβησεν ὁ κρότος τῶν βημάτων του, προέκυψεν ἐκ νέου ἡ κεφαλὴ ἐκ τῆς ἡμιανοιχθείσης θύρας, ἐστράφη, ἐξήτασε, καὶ τὰ τρία πρόσωπα ἐξῆλθον πάλιν.

— Πᾶμε γρήγορα, ἐπιθύρισε ὁ ὑψηλὸς ἀνὴρ· πᾶμε γρήγορα. Ἀργήσαμε πολύ, καὶ θὰ μᾶς περιμένῃ. . . Βάλε καλύτερα τὸ γιασμάκι σου, Ἐλιφὲτ-Ρεσιτί, δώσέ μου τὸ χέρι σου !

Καὶ οἱ τρεῖς ἐβυθίσθησαν εἰς τὸ σκότος τοῦ μικροῦ δρόμου καὶ

ἐπροχώρουν σιωπηλοί· ἄλλα μόλις ἔστρεψαν αὐτόν, εὐρέθησαν πρὸ γραίας γυναικός, κρατούσης εἰς τὴν χεῖρα λαμπάδα ἀναμμένην. Ἐβράδιζεν αὕτη μετὰ κόπου ἕνεκα τῆς ἡλικίας της, ἐσύρετο σχεδόν, διὰ νὰ φέρῃ εἰς τὸ σπίτι της τὸ « ἅγιον φῶς », ποῦ εἶχεν ἀνάψει εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Εἰς τὴν θέαν τοῦ φωτός καὶ οἱ τρεῖς ἔστρεψαν τὴν κεφαλὴν πρὸς τὸ ἀντίθετον μέρος, διὰ νὰ μὴ ἀναγνωρισθοῦν.

Ἄλλα ματαίως· ἡ γραία ὕψωσεν ὀλίγον τὸ φῶς, καὶ ἐφώτισεν αὐτοὺς περισσότερον διὰ τῶν ἀκτίνων του καὶ τῶν βλεμμάτων της. Ὁ δρόμος ἦτο στενός. Τὰ πλατιά ἐνδύματα τῆς Ἐλιφὲτ, μετατοπίζοντα τὸν ἄερα, παρ' ὀλίγον εἰς τὸ σκότος νὰ σβήσουν τὴν φλόγα τῆς λαμπάδος.

— Πολλὰ τὰ ἔτη σας, Μεχμέτ μπέη, εἶπεν ἡ γραία χαιρετίζουσα.

— Καλημέρα, κερά· ἀπήντησεν ἐκεῖνος· καὶ τοῦ χρόνου. Καὶ ἐπροχώρησε μετὰ τῆς συνοδείας του.

Ἡ γραία στραφεῖσα τότε τοὺς παρηκολούθησεν ἐπ' ὀλίγον διὰ τοῦ βλέμματος, ὅταν δὲ τοὺς ἔχασεν εἰς τὸ σκότος εἶπε μέσα της :

— Τέτοια ὥρα ὁ Μεχμέτ μπέης μὲ μιὰ χανοὺμ καὶ τὸ γυιό του. . . Ποῦ νὰ πηγαίνουνε ; Χριστέ μου, μέρα ποῦ ν' αἶ, δὲ ρίχνεις μιὰ φωτιά νὰ τὸν κάψῃς, νὰ γλυτώσουν ἀπὸ ἕνα κακὸ σκύλο οἱ Χριστιανοί ;

Εἰς σκότος ἦτο βυθισμένος καὶ ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Μηνᾶ. Πρὸ μικροῦ χιλιάδες κηρίων κατεφώτιζον αὐτόν· πρὸ μικροῦ πλήθη εὐσεβῶν συνωθοῦντο καὶ εἰς τὰς αὐλὰς του ἀκόμη, πρὸ μικροῦ χαρμόσυνοι ψαλμοῦδοι ἀντήχουν ὑπὸ τοὺς θόλους του καὶ τὸ « Χριστὸς Ἀνέστη » ἀπὸ στόματος εἰς στόμα μετεδίδοτο ὡς ὁ γλυκύτατος τῶν ἄσπασμῶν. Τώρα ἀπέμεινε μόνον τὸ ἀνάμικτον ἄρωμα τῶν λιβανωτῶν καὶ τῶν κηρίων, γεμίζον τὴν ἀτμόσφαιραν, ἢ πρὸ τῆς ἐπαργύρου εἰκόνος τῆς Παναγίας κανδήλα, αὕτη μόνον διατηροῦσα τὸ ἀμυδρὸν φῶς της, καὶ σιγὴ, σιγὴ πανταχοῦ. . .

Δύο κτύποι ἀκούονται αἰφνης εἰς τὴν ἐσωτερικὴν θύραν, ἐξ ἐνὸς παρ' αὐτὴν στασιδίου ἐγείρεται τις καθήμενος, ἀναμένων, καὶ σπεύδει μὲ βῆμα ἀσταθές, ὑποτρέμων, ν' ἀνοίξῃ. Ἦτο ὁ ἱερεὺς.

Εἰσέρχεται εἰς, κλίνει τὸ σῶμα καὶ ἀσπάζεται τὴν δεξιάν του. Εἰσέρχεται ἄλλος, εἰσέρχεται τρίτος καὶ ἐπαναλαμβάνουν τὰ αὐτὰ. Ἐπειτα ἡ θύρα κλείεται, οἱ δὲ εἰσελθόντες, προπορευομένου τοῦ ἱερέως, πλησιάζουν ἀθορῦβως πρὸ τοῦ τέμπλου καὶ γονατίζουν, κάμνοντες τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ.

Ὁ ἱερεὺς Γρηγόριος, γέρον ὑπερήλικος, μὲ μακρὰν δολολευκὸν γενειάδα, εἰσέρχεται διὰ τῆς πλαγίας θύρας εἰς τὸ Ἱερόν, ἀνοίγει τὴν Ὠραίαν Πύλην καὶ ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν μικρότερον τῶν γονυπετούντων :

— Ἐλα, παιδί μου, ἔδω νὰ μὲ βοηθήσης. Καὶ παραδίδει εἰς τὰς τρεμουσὰς ἐκ συγκινησεως χεῖρας τοῦ σπεύσαντος δεκαετοῦς μικροῦ παιδιοῦ μικρὰν λαμπάδα, ἀφοῦ ἤναψεν αὐτὴν ἐκ τοῦ ἀκοιμήτου φωτός, πού φυλάσσεται ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ θυσιαστηρίου.

Ἐπειτα, μετὰ τινὰς στιγμάς, φορέσας τὸ χρυσοπράσινον αὐτοῦ πετραχήλιον καὶ λαβὼν διὰ τῆς ἀριστερᾶς τὸ λιθοκόλλητον δυσκοπώτερον τῆς Ἁγίας Κοινωνίας ἐπλησίασε πρὸς τὴν Ὠραίαν Πύλην φιθυρίζων εὐχὰς τινὰς μὲ χαμηλὴν φωνήν.

Πρὸ αὐτῆς ἐστέκετο ὁ λαμπαδοφόρος παῖς μὲ συμπαθεῖ Ὠραίαν ὄψιν, ὠχρὸς, συγκινημένος, μὴ τολμῶν νὰ ὑψώσῃ πρὸς τὸν ἱερέα τὰ ὄμματα.

— Πλησιάσατε, εἶπεν ὁ ἱερεὺς πρὸς τοὺς ἄλλους δύο.

Ἐν πρώτοις ἐπλησίασε γυνή, τριάντα ἕως τριανταπέντε ἐτῶν. Τὸ φῶς τῆς λαμπάδος ἐπιπτεν ὅλον ἐπὶ τῆς μορφῆς της, τῆς ὁποίας ἡ ἀπταιστος κανονικότης καὶ ἡ ἔρασμα αὐστηρότης παρουσιαζον τέλειον τύπον βυζαντινῆς ἀγιογραφίας. Ἦτο ἐπίσης ὠχρὰ καὶ βαθέως συγκινημένη. Ἐχρειάσθη νὰ τὴν στηρίξῃ διὰ τῆς χειρὸς ὁ πλησίον ἰστάμενος, διὰ νὰ μὴ πέσῃ, ἀναβαίνουσα τὰς βαθμίδας, πού τὴν ἐχώριζον ἀπὸ τοῦ ἱερέως. Οἱ μεγάλοι μαῦροι ὀφθαλμοὶ της ἦσαν δακρυσμένοι.

— « Μεταλαμβάνει ἡ δούλη τοῦ Θεοῦ Μαρία, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ».

Ταῦτα ἀπήγγειλε βραδέως καὶ μετ' ἐξαιρετικῆς ἐπιστημότητος ὁ ἱερεὺς, πλησιάζων πρὸς τὸ στόμα της τὴν θεῖαν μετάληψιν.

Δύο μεγάλα δάκρυα ἐφάνησαν ἐπὶ τῶν ὀφθαλμῶν καὶ ἐκυλίσθησαν εἰς τὰς παρειὰς τῆς μεταλαβούσης.

— Μνήσθητί μου, Κύριε, εἶπεν αὕτη μετὰ συντριβῆς, κάμνουσα τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ καὶ ὀπισθοχωροῦσα. Ἐπειτα, εἰς ἓν νεῦμα τοῦ ἱερέως, ἔλαβε τὴν λαμπάδα ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ παιδός, διὰ νὰ πλησιάσῃ καὶ οὗτος.

— « Μεταλαμβάνει ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ Νικόλαος, ἐπανέλαβεν ὁ

ιερεύς, περιβάλλων τὸν παῖδα διὰ φιλοστόργου βλέμματος.

Ἦλθε καὶ ἡ σειρά τοῦ ἀνδρός. Ἀνέβη καὶ οὗτος μὲ θάρρος τὴν ἀνωτέραν πρὸς τὸ ἱερὸν βαθμίδα καὶ ἐπλησίασεν. Αἱ ἀκτῖνες τῆς λαμπάδος τρέμουν, διότι τρέμει καὶ ἡ χεὶρ τῆς κρατούσης αὐτὴν Μαρίας. Πρὸ τοῦ « σώματος καὶ τοῦ αἵματος » ἡ αὐστηρὰ καὶ ἐπιβλητικὴ ὄψις του καθίσταται ἡμερος καὶ συμπαθῆς, ὡς μορφή μάρτυρος, τὸ δὲ κινούμενον φῶς δίδει ἀνέκφραστον τινα γλυκύτητα εἰς τοὺς συγκινημένους χαρακτήρας τοῦ προσώπου του, εἰς τοὺς ἀκτινοβολοῦντας ἐκ χαρᾶς ὀφθαλμοὺς του.

— « Μεταλαμβάνει ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ Μανουήλ, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἀγίου Πνεύματος », ἐπανέλαβε διὰ τρίτην φορὰν μετ' ἐπιταθείσης εἰς τὸ ἔπακρον συγκινήσεως ὁ ἱερεὺς καὶ ἐδάκρυσεν καὶ οὗτος.

— Ἀμήν· εἶπε διὰ βραχυῆς φωνῆς ὁ μεταλαβών.

Ὅταν μετὰ τινα λεπτά αἱ τρεῖς σκιαί, διασχίζουσαι τὸ ἐπικρατοῦν ἔτι σκότος εἰς τὰς στενωποὺς τοῦ Ἡρακλείου, ἐπέστρεφαν βιαστικά εἰς τὴν οἰκίαν των, γραΐα τις δὲν ἔτυχεν εἰς τὸν δρόμον, διὰ νὰ τοὺς ἀναγνωρίσῃ μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ κηρίου τῆς Ἀναστάσεως. Ἄν εὐρίσκετο καὶ ἔβλεπε τὸν Μεχμέτ μπέην, τὴν σύζυγόν του Ἐλιφὲτ καὶ τὸν υἱόν του Ρεσοίτ, θὰ τοὺς κατηρᾶτο καὶ αὐτὴ « νὰ ρίξῃ μιὰ φωτιά καὶ νὰ τοὺς κάψῃ ὁ Χριστὸς ἡμέρα πού'ναι, γιὰ νὰ γλυτώσουν ἀπὸ ἓνα κακὸ σκύλο οἱ Χριστιανοί ».

Διότι ὁ Μεχμέτ ἔχαιρε φήμην σκληροῦ καὶ τυρανικοῦ μπέη, μόνος δὲ ὁ παπᾶ-Γρηγόρης ἐγνώριζε ποίους θησαυροὺς πίστεως, ἀγάπης καὶ αὐταπαρνήσεως περιείχον αἱ καρδίαι τοῦ Μανουήλ, τῆς Μαρίας καὶ τοῦ υἱοῦ των, οἱ ὅποιοι, κακοὶ εἰς τὸ φανερόν Τουρκοὶ, ἐξήσκουν κρυφὰ διὰ τῆς σεβασμίας χειρὸς του πᾶσαν χριστιανικὴν ἀρετὴν, θύματα καὶ αὐτοὶ δυστυχισμένα τῆς κατακτήσεως καὶ τῆς βίας, διατηροῦντα ἄσβεστον, ἀλλὰ μυστικὴν, εἰς τὰς ψυχὰς των τὴν ἱερὰν παράδοσιν τῆς πίστεως, πτωχοὶ μάρτυρες, φέροντες ἀντὶ βαρέος σταυροῦ ἑλαφρὸν σαρίκιον, ἀλλὰ τὸ ὅποῖον μόνον μετὰ τῆς κεφαλῆς των ἦτο δυνατόν ν' ἀποσπασθῇ.

Ματαίως θὰ κτυπήσετε τώρα τὴν θύραν τοῦ μεγάλου κονακίου. Κανεὶς δὲν θὰ σᾶς ἀνοίξῃ. Αἱ σκλάβαι καὶ οἱ ὑπηρέται ὄλοι ἐστάλησαν ἀπὸ χθὲς εἰς τὸ μακρὰν τῆς πόλεως κείμενον μετόχι τοῦ Μεχμέτ

μπέη, ὅπου θὰ ἐπήγαιναν τὴν ἐπαύριον καὶ οἱ κύριοι τῶν. Ἐμειναν οὗτοι μόνοι εἰς τὸ κονάκι, ἀλλὰ ματαίως θὰ κρούσετε. Κανεὶς δὲν θὰ σᾶς ἀνοίξη, διότι κανεὶς δὲν θὰ σᾶς ἀκούσῃ. Ὁ Μεχμέτ, ἡ Ἐλιφὲτ καὶ ὁ μικρὸς Ρεσσὶτ δὲν εἶναι ἐδῶ. Τὸ κονάκι κατὰ κλειστον, κατασκοπέιουν. Μόνον εἰς τὸ ὑπόγειον ἠδύνατο κανεὶς νὰ εὕρῃ ἀνθρώπους, ἀλλὰ δὲν εἶναι οὗτοι γνωστοὶ εἰς κανένα. Εἶναι τρεῖς πτωχοὶ χριστιανοί, προσευχόμενοι πρὸ τῆς εἰκόνης τοῦ Ἐσταυρωμένου. Ὁ τρίτος, ὁ υἱός, στέκεται πλησίον μικρᾶς τραπέζης, ἐπὶ τῆς ὁποίας κἀνιστρον γεμάτων κόκκινων αὐγά, καὶ ἀναγινώσκει εἰς χρυσοῦδον βιβλίον μὲ χαμηλὴν φωνήν :

« Οὐσῆς ὀψίας τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, τῇ μιᾷ τῶν Σαββάτων, καὶ τῶν θυρῶν κεκλεισμένων, ὅπου ἦσαν οἱ μαθηταὶ συνηγμένοι διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων, ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς καὶ ἔστη εἰς τὸ μέσον, καὶ λέγει αὐτοῖς· Εἰρήνη ὑμῖν ».

Καὶ οἱ ἀκούοντες προσθέτουν μετὰ συντριβῆς :

— Κύριε, ἐλέησον. . .

« Οἱ Κρήτες μου », σελ. 141 - 146

Ἰωάννης Δαμβέργης

12. Ο ΕΣΠΕΡΙΝΟΣ

Στὸ ρημαγμένο παρεκκλήσι
τῆς ἀνοίξης τὸ θεῖο κοντύλι
εἰκόνας ἔχει ζωγραφίσει
μὲ τ' ἀγριολούλουδα τ' Ἀπρίλη.

Ὁ ἥλιος, γέροντας στὴ δύσι,
μπροστὰ τοῦ ἱεροῦ τὴν πύλη
μπαίνει δειλὰ νὰ προσκυνήσῃ
κι' ἀνάφτει ὑπέρλαμπρο καντήλι.

Σκορπᾷ γλυκεῖα μωσκοβολιὰ
δάφνη στὸν τοῖχο ριζωμένη,
θυμίαμα, ποῦ καίει ἡ πίστις.

Καὶ μιὰ χελιδονοφωλιὰ
ψηλὰ στὸ νάρθηκα χτισμένη
ψάλλει τὸ « Δόξα ἐν Ὑψίστοις ».

Γεώργιος Δροῦνης

13. ΤΟ ΕΩΚΚΛΗΣΙ

Γίγαντας ό πλάτανος, χιλιόχρονος,
 κι ή κουφάλα του κρυφó ζωκκλήσι,
 και διωγμένοι οί χριστιανοί τήν πίστι τους
 μέσ' στόν κούφιο πλάτανο είχαν κλείσει.

Άπ' τά μάτια του διαβάτη άπόκρυβαν
 σκίνοι, λυγαριές τó μονοπάτι
 κι είχε για σκεπή τά πλατανόφυλλα
 και τήν πόρτα του έφραζαν οί βάτοι.

Ένας - ένας με λαχτάρα έπήγαιναν
 σύθαμπα τόν όρθρο και τó βράδυ,
 για νά θυμιατίσουν τά είκόνισματα
 και νά βάλουν στό καντήλι λίγο λάδι.

Τώρα, όταν διαβαίνωμε άπ' τόν πλάτανο,
 τίποτ' άλλο πιά δέν άπομένει,
 παρά μόνον ή κουφάλα ξέσκεπη,
 σάπια, τρύπια και σαρακωμένη.

Μ' άπ' τής πίστης τ' άγιασμένο χάλασμα
 κάθε γλυκοχάραμα και δείλι,
 θά μυρίζη κάτι, σά θυμίαμα,
 θά φωτίζη κάτι, σαν καντήλι.

« Θά βραδυάζη »

Γεώργιος Δροσίνης

14. Ο ΛΟΥΜΠΑΡΔΙΑΡΗΣ

Α΄.

Ό ήλιος γέρνει. Ό Γιουσούφ άγās, άγριος άγās, πίνει τó σιρόπι
 του ξαπλωμένος έπάνω σε μαλακό και παχύ τάπητα, σ' ένα προσθη-
 λιακό μέρος, κάτω άπό τά Προπύλαια τής Άκροπόλεως, τής όποίας
 είναι ό κυρίαρχος Άγās του κάστρου, σου λείει ό άλλος !...

Δίπλα του ένα κομμάτι σπασμένης κολώνας. Κάποτε άνασηκώ-
 νεται ό Άγās και άκουμπά σ' αυτό έπάνω τή μέση του νά ξεμουδιάση.

Φορεί κατακόκκινα. Πυκνός καπνός βγαίνει από τὸ στόμα του, σωστή καμινάδα.

Καμιά ὄμως ἡμέρα δὲν ἦταν ὁ Ἅγῶς στὶς κακές του, ὅπως σήμερα. Ἀπὸ τὸ πρῶο βρίζει καὶ δέρνει. Ἐμα δὲν ἔχει τί νὰ χτυπήσει, χτυπᾷ τὰ χέρια του, τὰ πόδια του. Ὅλα τοῦ φταίνε, καὶ τὸ χῶμα ποῦ πατεῖ· τί χῶμα ! Γυρεύει κάποιον νὰ ξεσπάσει ἐπάνω του καὶ ὁ κάποιος αὐτὸς στὸ τέλος βρέθηκε· ἦταν ἓνας φτωχὸς ζωτάρης, ποῦ ἦ κακὴ του μοῖρα τὸν ἐσπρωξε καὶ πέρασε κάτω ἀπὸ τὸ Κάστρο καβάλλα στὸ μούλαρι του.

Χτύπησε τρεῖς φορές παλαμάκια καὶ καμιά δεκαριά Καστριῶτες φρουροὶ πετάχτηκαν πίσω ἀπὸ τὰ χαλάσματα, σὰ νὰ ξεφύτρωσαν ἀπὸ τὴ γῆ.

— Πιάστε αὐτόν, ποῦ περνᾷ κάτω ἀπὸ τὴ μύτη μας καβάλλα! Δέστε του χειροπόδαρα, φέρτε του ἐπάνω καὶ ρίχτε του στὴ φυλακὴ ὕστερα βλέπομε . . .

Ὁ Ἅγῶς τώρα περπατεῖ ἐπάνω κάτω· συλλογίζεται, φαίνεται, ποιά τιμωρία τοῦ χρειάζεται. Ἐξαφνα στέκεται, σὰν καρφωμένος, σηκώνει τὸ κεφάλι του, τεντώνει τὰ χέρια του. Οἱ πυκνὲς τρίχες τοῦ προσώπου του, ποῦ τὸ σκεπάζουν ὀλόκληρο, ἀνασηκώνονται σὰν τόσες καρφοβελόνες . . . Φταρνίζεται καὶ βήχει μαζί· τρέμει ὀλόκληρος ἀπὸ τὸ θυμὸ του.

— Μπρὲ σεῖς, κοιμάστε ; Δὲ βλέπετε πόσος κόσμος πάει τὸν ἀνήφορο ; Γέροι, γριές, νέοι, νέες, ὡς καὶ μωρὰ ἀκόμη ! Ποῦ πᾶνε, μπρὲ σεῖς, αὐτοὶ οἱ ραγιᾶδες ;

— Εἶμαστε νιοφερμένοι, Ἄγᾶ μου. Πάω νὰ ρωτήσω κανένα παλιό, ἀποκρίθηκε ὁ πιὸ κοντινός.

— Καὶ ἐδῶ εἶσαι ἀκόμη ; Νά ! Καὶ τοῦ ἔδωσε μιὰ ὄ αἰγίριος ἀγῶς. Ρῶτα καλύτερα τὸ φυλακισμένο. Στὴ στιγμή νὰ γυρίσης.

Σὰν ἀστραπὴ πῆγε καὶ γύρισε.

— Αἰριο, Ἄγᾶ μου, ἔχει πανηγύρι ὁ Ἄϊ-Δημήτρης, αὐτὴ ἡ ἐκκληρίτσα, ποῦ φαίνεται ἐκεῖ κάτω, καὶ οἱ ἄπιστοι πᾶνε στὸν ἐσπερινό.

— Πανηγύρι ρωμαϊκό ! Μπρὸς στὰ μάτια μας ! Στὸ τιμημένο Κάστρο μας ἀπὸ κάτω ! Ὁ Ἄλλὰχ νὰ μᾶς φυλάξει ! Καὶ γιατί εἶμαι ἐγὼ ἐδῶ ! Ξέρω τί τοὺς χρειάζεται. Πρέπει νὰ λείψη αὐτὴ ἡ ντροπὴ μιὰ γιὰ πάντα . . .

Τὰ μάτια του πετοῦν φλόγες, τὰ δόντιά του τρίζουν. Σωστή πυρκαϊά ἢ ψυχὴ του.

— Φέρτε μου ἐδῶ σούρνοντας τὸν φυλακισμένο... Ὁχι, σταθήτε !...

Κάποια μεγάλη ιδέα κατέβασε ὁ Ἄγᾶς. Τὸ πρόσωπό του γλυκαίνει τώρα, ὅσο μπορεῖ νὰ γλυκάνῃ τὸ θηρίο.

— Χά !... Χά !... Φέρτε τον ἐδῶ τὸ ραγιαῖ, μὲ καλὸ τρόπο. Ἄν τὸν πειράξῃ κανένας, φίδι πού τὸν ἔφαγε.

Β'.

Φέρνουν τὸν ξωτάρη μισοπεθαμένο ἀπὸ τὸ φόβο του. Πέφτει στὰ πόδια τοῦ Ἄγᾶ καὶ ζητεῖ ἔλεος.

— Σήκω ἐπάνω· μὴ φοβᾶσαι. Εἶχα σκοπὸ νὰ σὲ κρεμάσω, μὰ μετάνιωσα. Τυχερὸς ἄνθρωπος εἶσαι... Πρόσεξε νὰ κάνῃς, ὅ,τι θὰ σὲ προστάξω, γιατί ἄλλοιῶς χάθηκες !

— Ὁ,τι προστάξῃς, Ἄγᾶ μου ! Ὁ,τι προστάξῃς...

« Σούτ ! πολλὰ λές ! Μόνον αὐτιά νὰ ἔχῃς, στόμα νὰ μὴν ἔχῃς. Καλὸ ἦταν ἔτσι κοντὰ στὸ Κάστρο μας νὰ μὴ βρῖσκεται ἐκκλησία, μὰ μιὰ φορά πού βρέθηκε, πρέπει νὰ μένῃ καὶ νὰ λειτουργιέται. Θὰ τὴν ἔκαμαν οἱ καλοὶ μας παπποῦδες στοὺς δικούς σας δῶρο... Ἐγώ, ἢ ἀλήθεια εἶναι, πὼς ὀρίζω τὸ Κάστρο μου, λύκος πού τὸν ἔφαγε, ὅποιος τὸ στραβοκοιτάξῃ ! Μὰ καὶ αὐτὴ ἡ ἐκκλησοῦλα λογαριάζω, πὼς βρῖσκεται στὴν ἐξουσία μου μέσα, ἀφοῦ εἶναι κάτω ἀπὸ τὸ στόμα τῶν κανονιῶν μου.

Καὶ ζάρωσε τὸ πρόσωπό του μὲ νόημα. Κακόμοιροι χριστιανοί !

— Ὁ Δεσπότης σας δὲν ἦρθε νὰ μὲ χαιρετήσῃ· ὅς εἶναι. Τὸ κατάλαβε φαίνεται, καὶ αὐτός, πὼς δὲν τακτοποιήθηκα ἀκόμη καὶ δὲν ἔχω ὄρεξι γιὰ λόγια μὲ δίχως νόημα. Πήγαινε μ' ὄλον τοῦτο — ὁ ἀφέντης δὲν πρέπει νὰ συνερίζεται τοὺς δούλους του — καὶ χαιρέτησέ τον ἀπὸ μέρος μου καὶ πές του πὼς, ἀφοῦ ἔτυχε καὶ μὲ ἔρριξε ἢ κακὴ μου τύχη στὸν πετρότοπό του καὶ γίνεται τὸ πρῶτο ρωμαϊκὸ πανηγύρι, πού βλέπω, εἰς τὰ μέρη τῆς ἐξουσίας μου, ἔχω μεγάλη ἐπιθυμία νὰ γίνῃ, ὅπως πρέπει...

Ὁ Ἄγιός σας κάτι θάξιζε, γιὰ ν' ἀγιάσῃ. Θὰ τὸν τιμήσω λοιπόν ! Πρέπει νὰ γίνῃ μονοκκλησιά. Ὅλες οἱ ἄλλες ἐκκλησίες νὰ μὴ

λειτουργήσουν καὶ νὰ μαζευτοῦν ὅλες οἱ ἐνορίες μὲ τοὺς ἱερεῖς των ἐδῶ στὸν Ἁϊ - Δημήτρη. Πῆς καὶ στοὺς ἄρχοντες καὶ στοὺς προεστοὺς καὶ σὲ κάθε νοικοκύρη, πού θ' ἀπαντήσης, πῆς ἀπὸ μέρους μου, πὼς αὐτὸ εἶναι ἡ θέλησί μου. Ὅποιοι, δὲ θὰ ῥθῆ, ἐμένα θὰ προσβάλῃ· ἔλα τρέχα, φύγε ἀπὸ τὰ μάτια μου ! . . .

Μὰ γιὰ στάσου ! Ἄκουσε. Αὔριο πρῶι, πού θὰ ψάλλουν στὴν ἐκκλησία τὸ τροπάρι τοῦ Ἁγίου σας, ν' ἀνεβῆς σ' ἓνα ψήλωμα, κοντὰ στὴν ἐκκλησία καὶ νὰ κουνήσης γιὰ σημάδι ἓνα κόκκινο πανί, γιὰ νὰ βάλωμε φωτιὰ στὴν λουμπάρδα - τὸ μεγάλο πυροβόλο - καὶ στὰ ἄλλα κανόνια τοῦ Κάστρου, νὰ τιμήσωμε τὸν Ἁγίό σας. Ἔ, ἄς γίνῃ κι' αὐτὸ ! . . . Φύγε τώρα· σὲ βαρέθηκα. Τυχερὸς ἀνθρώπος εἶσαι . . .

Ὁ ραγιᾶς ἔκαμε μιὰ μετάνοια καὶ ἄγγιξε ἡ μύτη του στὸ χῶμα. Ὁ Ἁγῶς, χωρὶς νὰ τὸν κοιτάξῃ, γύρισε στοὺς ἀνθρώπους του καὶ εἶπε :

« Τί ὠραῖος πού θὰ εἶναι ὁ τόπος αὔριο τὸ πρῶι γῦρο στὸν Ἁϊ - Δημήτρη, γεμᾶτος κόσμος, πού νὰ μὴν πέφτῃ χάμω οὔτε μῆλο ! . . » Καὶ κουνῶντας τὸ κεφάλι του κοίταζε τὸ ραγιᾶ, πού ἔφευγε τρεχᾶτος.

- Τὸν παρασφίξατε τὸν ἀνθρώπο ἀθεόφοβοι, καὶ πηγαίνει τὸν κατήφορο σὰν ξεβιδωμένος. Χά ! . . . Χά ! . . . Χά ! . . . Ξεφώνησε τρεῖς φορές, χωρὶς νὰ γελάσῃ τὸ πρόσωπό του.

Γ'.

Δὲν εἶναι ἄλλος Θεὸς ἀπὸ τὸν Ἀλλάχ καὶ ὁ Μωάμεθ εἶναι ὁ προφήτης αὐτοῦ, ἀκουστικὴ ἀπὸ τὸ μιναρὲ τοῦ Παρθενῶνος ἡ φωνὴ τοῦ μουζίνῃ, πού καλοῦσε τοὺς πιστοὺς νὰ προσευχηθοῦν.

Σκοτεῖνιασε. Ὁ Ἁγῶς πρόσταξε νὰ φύγουν ὅλοι· καὶ ὅλοι ἔφυγαν. Δύο μονάχα ἔμειναν καὶ κρυφομιλοῦν. Ὁ Ἁγῶς καὶ ὁ ἀρχι-πυροβολητῆς Ἀχμέτ.

- Κοίταξε, Ἀχμέτ, νὰ τὰ καταφέρῃς καλά ! Τὸ στοιχειωμένο μαρμαρόσπιτό μου, καὶ ἔδειχνε τὰ Προτύλεια, πού ἡ τύχη μ' ἔριξε καὶ κάθομαι μέσα, ἔχει μπαρούτη, ὅση θέλεις· μπόμπες ἔχομε, ἄλλο τίποτε, λογιῶν - λογιῶν· δὲ χρειάζεται δὲ καὶ μεγάλη φασαρία ! Τὸ μόνο, πού φοβοῦμαι, εἶναι ὁ καιρὸς, νὰ μὴ μᾶς τὰ χαλάσῃ . . .

"Υστερα από καλοκαιρινή λιακάδα, ο ουρανός έγινε πίσσα.

— Μή λές τόν κακό λόγο, 'Αγά μου ! "Όλα θά πάνε καλά; μή σέ μέλη . . . "Ο μουφτής τί γνώμη θά είχε τάχα ;

— Καί ποιός τόν ρωτᾷ ; Μοῦ κάνει τό μεγάλο. Αὔριο βλέπομε τίνος τό ὄνομα θά βουίξει στά ἑπτὰ βασιλεία. Θά εἰποῦμε, πῶς ἔγινε λάθος. 'Εγώ εἶπα γιά μπαρούτη μονάχα; κατάλαβες ; 'Εγώ πάω τώρα νά φάω καί νά πλαγιαίσω, καί πρὶν νά χαράξει, θά εἶμαι στό πόδι. Πέτρες, χῶμα καί ἄνθρωποι νά γίνουν ἓνα . . . "Ήσαν τὰ τελευταῖα λόγια, πού εἶπε ὁ Γιουσουφ καί ἔφυγε.

"Ο 'Αχμέτ προσκαλεῖ τοὺς πυροβολητές. Τὰ πυροβόλα τῶν Προπουλαίων ἐτοιμάζονται; μεταφέρονται ἀκόμη καί τὰ κανόνια τῶν ἑορτῶν ἀπὸ τό μέρος τοῦ 'Ερεχθείου. Στή μέση βάζουν τήν περίφημη λουμπάρδα γιά ἐπίδειξι, ὅπως εἶπε ὁ φρούραρχος.

Γενική κίνησης στό Κάστρο καί συζήτησις γιά τήν τιμή, πού θά δώση ὁ 'Αγᾶς στοὺς ραγιᾶδες. Οἱ περισσότεροί βρίσκουν σωστή τήν ἀπόφασί του.

— "Όσο πιό εὐχαριστημένοι εἶναι οἱ ραγιᾶδες, τόσο πιό πολὺ δουλεύουν, πρόσθεσε ὁ γέρο - μάγειρος τοῦ 'Αγᾶ. Τὰ τουρκόπουλα εἶναι καταχαρούμενα. "Ο ἱμάμης ὅμως τοῦ Μεγάλου τζαμιοῦ τοῦ Παρθενῶνος καί ἓνας ἐπίσημος διαβατικός Δερβίσης ἔχουν ἄλλη γνώμη; ἀφοῦ ὅμως δέν ἔχουν τή δύναμι νά ἀντιπράξουν στή μεγάλη τιμή. φεύγουν μουρμουρίζοντας τή γνώμη τους.

Τό μυστικό μόνον ὁ 'Αχμέτ τό γνωρίζει.

Εἶναι νύχτα βαθεῖα. "Όλοι κοιμούνται. Οἱ πυροβολητές ἔφυγαν καί οἱ τελευταῖοι. Νέκρα εἰς τόν βράχον.

Σέ λίγο μιὰ σκιά ζυγώνει στά πυροβόλα. Πηγαίνει. Φέρνει σφαῖρες, τίς βάζει στά κανόνια καί τίς σπρώχνει μὲ τό γεμιστήρι μὲ μεγάλη δύναμι καί λίγον κρότο. Γεμίζει καί τή λουμπάρδα μὲ τήν πιό μεγάλη μπόμπα καί ξαπλώνεται στά μάρμαρα κουρασμένος.

Μιὰ μεγάλη ἀστραπή φωτίζει τόν κατάμαυρο οὐρανὸ καί φανερώνει τήν ἄγρια τοῦ 'Αχμέτ ὄψι, ἐνῶ μακριὰ στά πρόσβορρα, ἐπάνω ἀπ' τό φρούριο τοῦ Θρασυβούλου, κεραυνὸς αὐλακώνει τό στερέωμα. "Ο 'Αχμέτ φεύγει σέ λίγο καί αὐτός. "Η δουλειά του τελείωσε.

Εἶναι μεσάνυχτα. "Ολίγη ὥρα περνᾷ καί βροντὲς τραντάζουν τό ἔδαφος. "Ερχεται σάν ἐλαφρὸς πρόσκοπος ἓνα ψυχρὸ ἀεράκι.

Και αρχίζουν ύστερα νὰ πέφτουν χονδρές ψιχάλες. Κουντεύει νὰ ξημερώσει, ἀλλὰ τὸ σκοτάδι εἶναι ἀκόμη βαθύ.

Δ'.

Ὁ κακότηχος καὶ ἀπονήρευτος ξωτάρης ἔχοντας πάντα δίπλα τοῦ καὶ ἓναν ἄνθρωπο τοῦ Κάστρου, ἀρματωμένο σὰν ἀστακό, ἔκαμε, ὅ,τι τοῦ εἶπε ὁ Ἁγᾶς.

Ὁ φρόνιμος Μητροπολίτης ὅμως, ὁ Ἄνθιμος, ἀφοῦ ἄκουσε καὶ τὴ γνώμη τῶν Δημογερόντων, ἤυρε ἓνα μεσιανὸ δρόμο : Νὰ μὴ γίνῃ δηλαδὴ μονοκκλησιὰ, ἀλλὰ νὰ λειτουργήσουν μόνο ὅλοι οἱ Ἁϊ - Δημήτρηδες· ὁ Κατηφόρης, ὁ Νέος, τὸ Παρεκκλήσι κ.ἄ.

Θαμποφέγγει. Μὲ ὅλη τὴν κακοκαιρία κάμποσοι φαίνονται κατὰ τὸν ἀνήφορο, ποὺ πηγαίνουν νὰ προσκυνήσουν. Ἀρχίζουν νὰ κοκκινίζουν τὰ κόκκινα σκουφώματα τῶν ἐργατικῶν καὶ κάπου - κάπου καὶ κανένα σκιαδί ἄρχοντα. Δὲν εἶναι ὅμως οἱ πανηγυριῶτες τόσοι, ὅσους τοὺς ἤθελε ὁ Γιουσούφ.

Ἡ λειτουργία ἄρχισε· ἡ βροχὴ πέφτει μὲ τὸ ἄσκι.

— Μᾶς τὰ χάλασε ἡ βροχὴ ! ὠρύεται ὁ Ἁγᾶς μέσα στὸ ὑπνοδωμάτιό του καὶ στριφογυρίζει σὰ λιοντάρη στὴν καλύβα του.

Οἱ βροντὲς εἶναι ἀδιάκοπες τώρα. Ὁ Ἁγᾶς εἰτοιμάζεται νὰ φύγῃ. Ρίχνει μιὰ γούνα ἐπάνω του, περνᾷ βιαστικῶς ἀπὸ τὸ ἄλλο δωμάτιο, ποὺ εἶναι μαζεμένη ὅλη του ἡ οἰκογένεια, χωρὶς νὰ βγάλῃ λέξι, καὶ ἀνεβαίνει σὲ ἓνα φεγγίτη, ποὺ βλέπει κατὰ τὰ πυροβόλα.

Τὸ χαλάζι τὸν χτυπᾷ στὸ πρόσωπο. Ὁ ἄνεμος τὸν ἐκνευρίζει. Εἶναι νὰ σκάσει.

— Τὴν πάθαμε, Ἁγᾶ ! Τοῦ φωνάζει ἀπὸ κάτω ὁ Ἀχμέτ. Ὁ καιρὸς θὰ σηκώσει κι ἐμᾶς καὶ τὰ κανόνια μας. Λίγοι ραγιᾶδες πέρασαν. Ὁ τόπος εἶναι ἔρημος. Μόλις ποῦ καὶ ποῦ φαίνεται ἀπὸ κανένας. Νὰ ἄλλοι δυὸ, τρεῖς ἀκόμη πηγαίνουν.

— Τί κάνει αὐτὸς ἐκεῖ ; . . . Ἄ, κουνάει ἓνα κόκκινο πανί !

— Ἀχ ! βογγᾷ ὁ Ἁγᾶς. Ὁ παπᾶς βιάζεται· θὰ ψάλλῃ τώρα τὸ τροπᾶρι τοῦ Ἁγίου. Γι' αὐτὸ ὁ ξωτάρης κουνάει τὸ κόκκινο πανί, καθὼς τὸν πρόστοξα. Σὲ λίγο θὰ τελειώσει ἡ λειτουργία ! . . . Γρήγορα, λοιπόν, Ἀχμέτ. Γύρισε ὅλα τὰ κανόνια κατὰ τὴν ἐκκλησίαν ἐπάνω καὶ φωτιά ! Πέτρα στὴν πέτρα νὰ μὴ μείνῃ ! Νὰ μὴ φανῇ

πιά ούτε ή θέσι, πού ήταν ή έκκλησία. Σέ θέλω, Άχμέτ, σέ θέλω ! . . .
Φωτιά ! . . .

Σά δαιμονισμένος ό άρχιπυροβολητής τριγυρίζει τά πυροβόλα, τά κουνεί δεξιά, άριστερά, σκύβει, σηκώνεται, ξανασκύβει, ξανασηκώνεται, ώς πού τά βάζει στο σημάδι. Δυνατή βροχή έπιασε τώρα. Ό Άχμέτ ζυγώνει άναμμένο τό άλειμματοκέρι πρώτα στην λουμπάρδα . . .

Τήν ίδια στιγμή όμως, έπάνω από τό κεφάλι του, χύνεται άπό τόν ουρανό φωτιά. Κρότος φοβερός και ξερός, κρότος άγριος . . . Όλη ή Άκρόπολις σείεται . . . Κεραυνός πέφτει στα Προπύλαια, έπάνω στην πυριτιδαποθήκη. Καταστροφή και θάνατος !

Άν είναι ό Άχμέτ καλός σημαδευτής, είναι ό ουρανός καλύτερος. Η καταστροφή είναι φοβερή. Οί περιηγητές γράφουν γι' αυτή μέ φρίκη και θυμασμό ! . . . Ήταν μιá φορά κάποιος φρούραρχος Γιουσούφ. Είχε μάννα, είχε τέσσερες γυναίκες, είχε δυό γιουούς, είχε και μιá κόρη όρφανή· ούτε σημάδι δέ βρέθηκε άπό όλους αυτούς.

Ήταν μιá φορά ένας άρχιπυροβολητής Άχμέτ. Χάθηκε κι αυτός . . .

Τά πυροβόλα σκορπίστηκαν, ή λουμπάρδα έγινε κομμάτια. Πέτρες και χώμα και άνθρωποι έγιναν ένα.

Ή 26η Οκτωβρίου 1658 έμεινε πιá ιστορική.

Οί Καστριώτες κατατρομαγμένοι μαζεύονται στον τόπο τής καταστροφής. Οί χριστιανοί σταυροκοπούμενοι πετιούνται όλοι έξω άπό τό έκκλησάκι τ' Αϊ - Δημήτρη και μόνο ό παπαός μένει νά τελειώση τή λειτουργία.

Η βροχή ύστερα άπό την καταστροφή έπαυσε. Ό ουρανός καθάρισε. Σάν νά μήν έγινε τίποτε ! Τό θαύμα και ποιός δέν τό έμαθε !

Ό Αϊ - Δημήτρης πήρε μέ τό δίκιο του τό παρανόμι, πού του έπρεπε, και ίσαμε τώρα λέγεται Λουμπαρδιάρης - βομβαρδιστής.

Δυστυχημένα Προπύλαια ! . . .

« Τό Έλληνικό Διήγημα »

Δημ. Καμπούρογλου

15. ΤΟ ΣΑΒΒΑΤΟΒΡΑΔΟ

Γλυκεῖα ἴναι ἀπόψε ἡ βραδιά κι ἡ φύσις ἡσυχάζει.
 Κανένα ἦχο δὲν ἀκοῦς, μηδὲ βοσκοῦ φλογέρα,
 μηδὲ κελάδημα πουλιοῦ ἢ βέλασμα προβάτου,
 μηδὲ στὰ φύλλα δὲν ἀκοῦς τὸ χαΐδεμα τοῦ ἀγέρα.
 Ἐπανεμιὰ καὶ σιωπὴ βαθειά . . . Νά ! — τί καμπάνα
 ἠχολογεῖ ἀπὸ μακριὰ στὸν ἡσυχο ἀέρα ;
 Μήπως γιὰ θάνατο κτυπᾷ ἢ γιὰ χαρὰ σημαίνει ;
 Ἐπὸψε Σαββατόβραδο κι ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία
 σημαίνει γιὰ τὴν αὐριανὴ ἡμέρα ἢ καμπάνα·
 ὦ χωρικοί, σπογγίσατε ἀπὸ τὸ μέτωπό σας
 τὸν ἴδρωτα, πού ἁγιασεν ἐξ ἡμερῶν σας κόπος.
 Αὐριον εἶναι Κυριακή, χαρᾶς κι ἀγάπης μέρα !
 Εὐτυχισμένοι χωρικοί, πλαγιάστε, κοιμηθῆτε
 καὶ θάλλθουν ὄνειρα γλυκὰ στὸν ἡσυχό σας ὕπνο·
 καὶ αὐριο πρῶλ - πρῶλ καλόκαρδοι, ἀθῶοι,
 μὲ τὴ γυναῖκα στὸ πλευρό, τὸ τέκνο στὴν ἀγκάλη,
 πηγαίνετε στὴν Ἐκκλησιὰ γιὰ νὰ λειτουργηθῆτε.

.....

« Θρησκευτικὴ Ἀνθολογία »

Δημήτριος Βικέλας

16. ΣΙΜΩΝ ΠΕΤΡΟΣ

Χαράματα. Βαριά κοιμᾶται ἡ Ρώμη
 μὲ τ' ὄνειρο τῆς πυρκαγιᾶς στὰ μάτια.
 Στάχτη οἱ ναοὶ καὶ στάχτη τὰ παλάτια.
 μ' αἵματα χριστιανῶν βαμμένοι οἱ δρόμοι.

Μιά κουστωδία, με δόρατα ώπλισμένη
φέρνουν τόν Πέτρο, σπρώχνοντάς τον όλοι
στού μαρτυρίου τόν τόπο, έξω άπ' τήν πόλι.
Έκει ό σταυρός στημένος τόν προσμένει.

Σκυφτός, χλωμός εκείνος, με τά χέρια
πιστάγκωνα δεμένα, άργά βαδίζει
στή νέα ζωή. Έ άνατολή ροδίζει,
σβηθοϋν τά στερνά ξαγρυπνισμένα άστέρια.

Τώρα δειλά - δειλά χαράζ' ή ήμέρα,
πάχνη θολή σηκώνεται άπ' τά βύθη
τοϋ ποταμοϋ, και τής αύγής τ' όρνίθι,
τό τρίτο όρνίθι, άκούγεται άπό πέρα.

Στήν άγωνία τοϋ σταυρικοϋ θανάτου
τ' άκούει ό Πέτρος και θυμάται πάλι
μιά νύχταν άλησμόνητη, μιάν άλλη
νύχτα, τή νύχτα εκείνη τοϋ Πιλάτου.

Τότε είχε κλάψει, τώρα στή θλιμμένη
τήν όψι του ή χαρά γλυκοχαράζει,
και στρέφοντας ψηλά τά μάτια, κράζει :

- « Βλέπεις ; δέν σ' άπαρνιέμαι! » Και πεθαίνει...

Ίωάννης Πολέμης

17. ΑΙ ΔΥΟ ΔΕΗΣΕΙΣ

Τό κατωτέρω συμβάν αναφέρεται εις τόν Έλληνοβουλγαρικών πόλεμον τοϋ 1913, ότε αι ήρωϊκά Έλληνικαί φάλαγγες ήλευθέρω-
νον τήν Άνατολικήν Μακεδονίαν.

Ό λόχος έκίνησε βουβός πρός τό πλάτωμα, πού τό έπλαισιώνεν
ό ψιθύρος τών δρυών, και έστάθη εις τήν έλαφροκύμαντην πρασινάδα
τής χλόης. Εις τό πλάγι του παρετάχθησαν οί λοιποί λόχοι τοϋ
Τάγματος. Και όταν συνεκεντρώθησαν οί λόχοι όλων τών ταγμάτων
τοϋ συντάγματος, έσχηματίσθησαν τρεις πλευραί μεγάλου τετρα-
γώνου.

Στὴ μέση τοῦ τετραγώνου ἐστέκετο σοβαρὸς καὶ σκεπτικὸς ὁ Διοικητής. Γύρῳ του, ἀμίλητοι οἱ ταγματάρχαι, ὁ ὑπασπιστής του, ὁ γιατρός.

Ὁ παπᾶς ἐπροχώρησε τότε εἰς τὸ μέσον. Δεξιὰ καὶ ἀριστερά του ἐστάθησαν δύο στρατιῶται, οἱ ψάλται τῶν ὑπαιθρίων ἱεροτελεστιῶν. Ἐξεδίπλωσεν ἄργὰ τὸ πετραχήλι του καὶ τὸ ἐπέρασεν εἰς τὸν λαιμόν του. Ἔβγαλε τὸν κοῦκον μὲ τὸ μαῦρο καταυχένιον* καὶ μὲ τὸ δεξί του χέρι ἀπόλυσε τὰ μαλλιά εἰς τοὺς ὤμους. Ἐπειτα ἐκοίταξε γιὰ μιὰ στιγμή κατὰ τὴν ἀνατολήν τὸν οὐρανόν, πέρα ἀπὸ τοὺς κλώνους τῶν βαλανιδιῶν καὶ γυρίζοντας τὸ βλέμμα πρὸς τὸ ζωντανὸ τετράγωνο, πού ἀνάσαινε βαθιὰ σὲ μιὰν ἀπόλυτην σιωπῇ, εἶπε :

χ — Προσοχή, παιδιὰ ! Θὰ κάμουμε μιὰ προσευχὴ στὸ Θεὸ γιὰ τὰ ὄπλα μας κι ἄλλη μιὰ γιὰ τὴν ἀνάπαυσι τῶν ψυχῶν ἐκείνων, πού ἔπεσαν ἕως τώρα. Ὁ Θεὸς δὲν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ χρυσοστολισμένες ἐκκλησίες, γιὰ ν' ἀκούσῃ τὴν δέησί μας. « Καρδίαν καθαρὰν » θέλει ὁ Κύριος· αὐτὴ εἶναι ἡ ὠραιότερη ἐκκλησία στὰ μάτια τοῦ Δημιουργοῦ μας. Συλλογισθῆτε, ὅτι ἡ Πατρίδα μας μᾶς ἔκαμε τὴν τιμὴ νὰ μᾶς ἐμπιστευθῇ τὰ ὄπλα της, γιὰ νὰ τὴν ὑπερασπίσωμε. Μὲ τὸν Θεόν, πού μᾶς παραστέκει, θὰ κάμωμεν ὅλοι, ὅ,τι μποροῦμε. †

Προσοχὴ λοιπόν. Βγάλτε τὰ πηλήκιά σας !

Μιὰ γενικὴ κίνησις χειρῶν καὶ τὰ κεφάλια τῶν πολεμιστῶν ἔγειραν ἀκόλυπτα μπροστὰ στὴν ἄφραστην* ἱερότητα τῆς στιγμῆς ἐκείνης· ἔγερναν τὰ ἠλιοκαμένα μέτωπα εὐλαβητικά, τὰ μέτωπα, πού ἀντίκρουζαν ξάστερα καὶ περήφανα στὶς μάχες τὸν θάνατον.

Ὁ παπᾶς ἐσταυροκοπήθη καὶ τὸν ἐμιμήθη ὁ Διοικητής καὶ ὅλο τὸ σύνταγμα.

Ἐνα πουλί ἐκελαδοῦσε μακριὰ, μέσα στὸ δάσος. Ἀπὸ μακρύτερα ἔφθανε ξεψυχισμένη ἡ ἀπήχησις τοῦ μυκηθμοῦ κάποιου βωδιοῦ, πού θὰ ἔβροσκε στὰ ἠλιοφώτιστα λιβάδια, πρὸς τὸ χωριό. Λαμπρόχρωμες πεταλοῦδες ἐπετοῦσαν ἀπὸ θάμνο σὲ θάμνο.

Ὁ παπᾶς ἀπήγγειλε τώρα ἡρεμα καὶ μ' εὐλάβεια ἐκοτακτικὴν τίς προσευχές, πού χίλιες φορές εἶχαν ἀκούσει οἱ στρατιῶτες.

« Πάτερ ἡμῶν, ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς . . . ».

Ἄλλ' ἔπαιρναν τώρα οἱ προσευχῆς αὐτὲς μιὰ ἐξαιρετικὴ σημασία· σὰν νὰ τίς ἀκουαν πρώτη φορὰ· κι ἦταν ἰσχυρὸ καὶ ἀνέκφραστο

τό καταστάλαγμα των στίς διάπлатες καρδιές τών μαχητών, που αύριο θά έτρικυμίζοντο ξανά άπό τό κάλεσμα τής Νίκης, στον άνεμο-στράβιλο τών έφόδων . . .

« Σώσον, Κύριε, τον λαόν Σου . . . », έφελναν τώρα μελωδικά οί δύο στρατιώτες, που έπαράστεκαν τον παπα. 'Ο Διοικητής έσήκωσε τό μέτωπο και μ' ένα έλαφρό γενικό κίνημα οί στρατιώτες έκαμαν τό ίδιο· γιατί ό λαός του Κυρίου ένοιωθε πώς ήταν άξιος τής βοήθειας του Θεού του.

« . . . Νίκας τοίς εύσεβέσι . . . ».

*Αστράφτουν τά μάτια σε βουβήν εύγλωττίαν. Τρεις φορές βαφτισμένο στο άγίασμα τής πίστεως και τής παντοδύναμης θελήσεως λαμποκοπά σε κάθε ματιά τό άτσάλι τής άποφάσεως και τής ένδόμυχης ύποσχέσεως.

*Έπειτα, ένφ' όνον τον ψιθύρισμα του δάσους άπλώνεται άπαλά κάτω άπό τον άνέφελον, όλογάλανον ούρανον, ύψώνεται ή ύποβλητική μελωδία τών έπιμνημοσύνων ψαλμοιδιών :

« . . . και κατάταξον αυτούς έν Παραδείσφ, όπου χοροί τών 'Αγίων, Κύριε, και ζωή και ή άνάπαυσις ».

*Ασυναίσθητα τά μέτωπα ύψώνονται προς τον ούρανον. Οί φυσιογνωμίες φωτίζονται, ώσαν άπό τό όραμα τής μακαριότητος τών άγαπημένων, που εκάλεσεν ό *Άγγελος του Πολέμου στην αιωνιότητα τής έλληνικής άναμνήσεως. *Ένας στρατιώτης μ' έντονα χαρακτηριστικά, μέτωπο δυνατό και πλούσια μαύρα μαλλιά, που τά ήλιοκαμένα του μάγουλα μόλις σκιάζει τής « έρατεινής* ήβης του » ή άβρά άνθις, στηλώνει τή σοβαρή του ματιά στην κορυφή ενός δένδρου, που άργολικνίζεται* στο πέραςμα τής αύρας. *Ένας άλλος, με γένεια πυκνά, με τήν άπλοϊκήν έκφραση τών νησιωτών του Αιγαίου, που λάμπει άπό τιμιάν έγκαρδιότητα, έχει τά μάτια του καρφωμένα στον παπα σε μιá βαθυτάτην όνειροπόλησην. Μερικοί σταυροκοπούνται με συγκινητική ταπεινοσύνη. *Ένας ταγματάρχης εις στάσην προσοχής, με τά χέρια σταυρωμένα, ειχεν τήν έκφραση βαθειάς περισυλλογής* στο άυστηρό πρόσωπό του.

« Αίωνία ή μνήμη . . . » ψάλλουν οί δύο στρατιώτες μαζί με τον παπα. « Αίωνία των ή μνήμη », επαναλαμβάνει με μιá βαθύφωνη βοή τό σύνταγμα και με τά μέτωπα χαμηλωμένα όλοι σταυροκοπούνται.

Ὁ παπᾶς ἀνασηκώνει τὰ μαλλιά του καὶ τὰ κρύβει μέσα στὸν κοῦκό του. Ὁ Διοικητὴς κάτι τοῦ ψιθυρίζει.

— Παιδιά ! λέγει ὁ παπᾶς, μπορεῖ κανεὶς ἀπὸ τοὺς ἀξιωματικούς σας, πού σκοτώθηκαν, νὰ σᾶς εἶχε πικράνει μὲ κανένα του λόγο βαρὺ ἐπάνω στὸ ζῆλό του, γιὰ νὰ ἐκτελέσῃ καλύτερα τὴν ὑπηρεσία του νὰ εἴσαστε βέβαιοι, ὅτι θὰ τὸ ἔκαμε χωρὶς κακία. Παιδιά, μὲ τὴν καρδιά σας καθαρὴ καὶ μὲ χεῖλη ἀληθινὰ χωρῆστε τους !

— Θεὸς χωρῆσ' τους ! ἀντήχησε σὰν ψίθυρος ὀλόθερμος καὶ σιγανὸς καὶ πολλὰ βλέφαρα, πού ποτὲ δὲν ἐταπεινώθησαν στὸ ἀντίκρουσμα τοῦ θανάτου, ἔγυραν βαριά ἀπὸ κάτι, πού τὰ ἔκαιγε.

Ἔπειτα ὁ παπᾶς ἔβγαλε τὸ πετραχήλι του.

Οἱ ἀξιωματικοὶ ἐπροχώρησαν μὲ τὸν Διοικητὴν κατὰ τὴν σκηνὴν του. Οἱ λόχοι ἐπέστρεψαν ἀμίλητοι στ' ἀντίσκηνά των. Μιὰ ἱερότης ἐμοσχοβολοῦσε στὸν ἀέρα. Ἐνα αἶσθημα βαθὺ καὶ δυνατὸ καὶ ἀνέκφραστο ἐσυγχώνευε τὶς ψυχὰς σὲ μιὰ καὶ μόνη καὶ κάθε καρδιὰ ἄκουε μέσα τῆς τοὺς δυνατοὺς παλμοὺς ὄλων τῶν ἄλλων.

«Πόλεμος Ἑλλάδος - Βουλγαρίας»

Νικ. Καρβούνης

18. Η ΑΝΑΣΤΑΣΙ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ

Ἔχουν περάσει τὰ μεσάνυχτα τοῦ Σαββάτου πρὸς τὴν Κυριακή. Οἱ Μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ εἶναι μαζεμένοι στὴν Ἱερουσαλήμ, ἐπάνω στὸ ὑπερῶο, πού ἔγινε ὁ Μυστικὸς Δεῖπνος. Εἶναι γεμάτοι λύπη καὶ ἀπογοήτευσι γιὰ τὸ θάνατό τοῦ Δασκάλου καὶ ἐτοιμάζονται, μόλις περάσῃ ἡ μπόρα τῆς ὀργῆς τοῦ λαοῦ, νὰ ξαναγυρίσουν στὰ δίχτυα καὶ τὶς ἀκροθαλασσιὰς τῆς Τιβεριάδος.

Μὰ δὲν εἶχαν τὶς ἴδιες σκέψεις καὶ οἱ ὄχιες γυναῖκες, πού ἀγαποῦσαν τὸ Χριστό. Δὲν ἔβαλαν βέβαια μὲ τὸ νοῦ τους, πὼς θ' ἀναστηθῇ, οὔτε τὶς ἐνοιαζε αὐτὸ τὸ πρᾶγμα. Στὶς δικές τους καρδιὰς ἦταν πιὰ Ἐκεῖνος βασιλιάς.

Τὸν ἀγαποῦσαν μ' ὅλη τὴ δύναμί τους. Γι' αὐτὸ εἶχαν προμηθευτῆ ἀποβραδὶς πολῦτιμα μύρα, γιὰ νάρθουν τὰ ξημερώματα στὸν Τάφο καὶ ν' ἀλείψουν μὲ μύρα καὶ μὲ δάκρυα τὸ ἄχραντο Σῶμα τοῦ

Δασκάλου. Ήταν ακόμα νύχτα βαθειά, όταν όλες μαζί ξεκίνησαν για τὸ λόφο τοῦ Γολγοθᾶ.

Δὲν κατάλαβαν διόλου πότε ἀνέβηκαν τὸν ἀνηφορικό δρόμο καὶ πότε ἔφθασαν στὸ Γολγοθᾶ: τόση ἦταν ἡ λαχτάρα τους. Τί τις περίμενε ὁμως ἐκεῖ !... Ὁ Τάφος ἦταν ἀνοιχτὸς καὶ ἄδειος: οἱ στρατιῶτες ἦσαν φυγαῖτοι: κι ἐρημιὰ κι ἡσυχία ἦταν ἀπλωμένη παντοῦ. Δὲν μπορούσαν νὰ καταλάβουν τί συνέβη. Πῶς ἔλειπε τὸ Σῶμα τοῦ Δασκάλου; Τὸ μετέφεραν ἄλλοῦ; Καὶ ξέσπασαν σ' ἓνα κλάμμα!...

Ξαφνικά, ἐπάνω στὴν πλάκα τοῦ Τάφου βλέπουν καθισμένο ἓνα παλληκάρι, ποῦ ἔλαμπε σὰν τὸν ἥλιο μέσα στὸ σκοτάδι καὶ τὰ φορέματά του ἦταν λευκὰ σὰν τὸ χιόνι. Τραβήχτηκαν τρομαγμένες.

— Μὴ φοβάστε, τοὺς λέει ὁ ἄγγελος μ' ὀλόγλυκη φωνή. Ποιὸν ζητᾶτε; Τὸν Ἰησοῦ τὸ Ναζωραῖο, τὸ Σταυρωμένο; Δὲν εἶναι ἐδῶ. Δὲ σᾶς τὸ εἶχε πει; Ἀναστήθηκε.

Οἱ ἀπλοϊκὲς γυναῖκες δὲν κατάλαβαν τίποτε ἀπ' αὐτὰ τὰ λόγια. Ἔνοιωσαν μόνον μιὰ ἀνακούφισι στὴν καρδιά τους, ἔτσι σὰν δροσιὰ ἀπ' τὸν Οὐρανό.

Σαστισμένες πρὸ πολὺ τώρα, ἄρχισαν μὲ θρήνους νὰ γυρίζουν τὸ λόφο, σὰ νὰ ἤθελαν νὰ φάξουν γιὰ νὰ βροῦν τὸ Χριστό. Ὅλα εἶναι ἀναστατωμένα ἐπάνω στὸ Γολγοθᾶ ἀπ' τὴν προχθεσινὴ ταραχή. Οἱ τρεῖς σταυροὶ εἶναι ἀκόμα ὑψωμένοι ἐπάνω στὸ λόφο. Στὶς πρῶτες ἀντιφεγγιὲς τῆς ἀνατολῆς μοιάζουν μὲ μαῦρες κολῶνες καὶ μόνο ὁ μεσαῖος Σταυρὸς ἔχει ἐπάνω του μιὰ φωτεινὴ δέσμη ἀπὸ λεπτὲς ἀκτίνες.

Ζυγώνουν κοντὰ του, γονατίζουν εὐλαβικά, φιλοῦν μὲ σπαραγμὸ τὰ πηγμένα αἵματα καὶ θρηνοῦν ἀδιάκοπα, κρατῶντας στὰ χέρια τους τὰ βάζα μὲ τὰ πολύτιμα μύρα. Νόμιζαν, πῶς Τὸν ἔβλεπαν κρεμασμένον, πῶς ἄκουγαν τὰ παραπονετικὰ λόγια Του, πῶς αἰσθάνονταν τὴ δίψα του.

Μὰ πάλι ἐτρόμαξαν. Κάποιος ἄγνωστος πέρασε ἀπὸ ἐκεῖ, σὰν σικιὰ μέσα στὸ σκοτάδι, καὶ στάθηκε κοντὰ τους.

— Χαίρετε! τοὺς εἶπε μὲ γλυκεῖα φωνή, γεμάτη στοργή.

Κι ἀμέσως ρωτᾶει τὴ Μαγδαληνή, ποῦ ἔκλαιγε ἀπαρηγόρητα.

— Γυναίκα, γιατί κλαῖς; Ποιὸν ζητᾶς;

Ἐκείνη σκέφθηκε, πῶς θὰ εἶναι ὁ κηπουρὸς τοῦ κήπου καὶ θὰ ξέρη αὐτός, ποῦ πῆγαν τὸ Σῶμα τοῦ Δασκάλου. Πῆρε θάρρος, ζύ-

γωσε κοντά του, γονάτισε μπροστά του κι ἄρχισε μὲ θρῆνο νὰ τὸν παρακαλῆ :

— Κύριε, ἂν σήκωσες ἐσὺ τὸ Σῶμά Του, πές μου, ποῦ τὸ ἔβαλες ; Θέλω νὰ τὸ πάρω. Μὴ μοῦ ἀρνηθῆς αὐτὴ τῆ χάρι, κύριε. Ἦρθαμε μὲ λαχτᾶρα ν' ἀλείψωμε μὲ μύρα τὸ Σῶμα καὶ δὲ λογαριάσαμε τίποτε· οὔτε ποὺ ἦταν νύχτα ἀκόμα. Ἄν σὺ Τὸν πῆγες σ' ἄλλον τάφο, κύριε, πές μας νὰ πᾶμε νὰ τὸν σηκώσωμε. Μὴ μᾶς ἀρνηθῆς, κύριε, αὐτὴ τῆ χάρι ! . . .

Ὁ ξένος στάθηκε ἀμίλητος γιὰ λίγες στιγμές, κι ἔπειτα βγῆκε ἀπ' τὸ στόμα του μιὰ γυνώριμη φωνή !

— Μαρία ! . . .

— Δάσκαλέ μου ! φώναξε τρομαγμένη καὶ χαρούμενη ἡ μυροφόρα κι ἔπεσαν ὅλες στὰ πόδια τοῦ Δασκάλου. Εἶχαν ἀξιωθῆ, πρῶτες αὐτὲς νὰ ἴδουν τὸ Χριστὸ μετὰ τὴν Ἀνάστασί Του.

Ἄλλὰ χαλάλι τοὺς ! Μόνο αὐτὲς Τὸν εἶχαν νοιώσει βαθιά. Μόνο αὐτὲς δὲν ἔφυγαν οὔτε μιὰ στιγμή ἀπὸ κοντά Του τὶς ὥρες τοῦ πόνου Του. Κι ἀξίζαν αὐτὲς πρῶτες νὰ ἴδουν καὶ τὴν Ἀνάστασί Του καὶ νὰ τῆ διαλαλήσουν στοὺς φοβισμένους Μαθητάς.

Τὸν ξαναεἶδαν λοιπὸν τὸν ἀγαπημένο Δάσκαλο καὶ ἀνακουφίστηκαν. Καὶ τώρα τί τὶς ἔνοιαζε κι ἂν ἔπειτα ἀπὸ ἓνα προδοτικὸ φίλημα τοῦ Ἰούδα, Τὸν ἔπιασαν σὰν κακοῦργο ; Τί κι ἂν Τὸν ὠδήγησαν δέσμιο στὶς αὐλὲς τοῦ Ἄννα καὶ τοῦ Καϊάφα ; Τί κι ἂν Τὸν κατεδίκασαν σὲ θάνατο ; Τί κι ἂν Τὸν κάρφωσαν μὲ λύσσα ἐπάνω στὸ ξύλο ; Τί κι ἂν ἐπάνω σὲ ὀδυνηρὲς στιγμὲς φώναζε τὸ « τετέλεσται » κι ἔγειρε τὸ κεφάλι Του νεκρό ; Ἐκεῖνος τὴν τρίτην ἡμέραν ἀναστήθηκε ! Καὶ χιλιάδες στόματα προφέρουν σήμερα τὶς δυὸ αὐτὲς λέξεις μ' ἀνατριχιασμένα κορμιά καὶ δακρυσμένα μάτια. Καμμιά χαρὰ στὸν κόσμον δὲν ὑπῆρξε τόσο μεγάλη. Χριστὸς ἀνέστη !

Ὁ μυρωμένος ἀνοιξιᾶτικὸς ζέφυρος σφυρίζει γλυκά. Τὰ καθάρια ρυάκια κελαρύζουν· τ' ἀνθισμένα κλαδιὰ τῶν δένδρων σκορπίζουν ὁμορφιά καὶ μύρα· τὰ ῥοδιὰ τραγουδοῦν ὀλόγλυκα· οἱ ἄνθρωποι σκιρτοῦν ἀπὸ χαρὰ κι' ὅλα μαζί ψάλλουν :

— Χριστὸς ἀνέστη !

Π. Φωστίνης, Μητροπολίτης Καρωστίας

19. ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΑΙΙΚΟ ΠΑΣΧΑ

Ἐκεῖνο τὸ χρόνο — 1820 — τὸ Πάσχα τὸ πέρασε ὁ Κολοκοτρῶνης μαζί με τοὺς λίγους ἐμπίστους του στὸ πλάτωμα τοῦ ξωκκλησιοῦ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, στὴ Ζάκυνθο. Ἐκεῖ μπορούσε νὰ συγκεντρωθῆ περισσότερο στὸν ἑαυτό του καὶ στὶς σκέψεις του. Γιατὶ στὴν ἐκκλησιά ἐκείνη εἶχε ταφῆ ἡ ἀγαπημένη του γυναῖκα, γιατί στὴν ἐκκλησιά ἐκείνη ὁ παπᾶ — Ἄνθιμος Ἀργυρόπουλος τὸν εἶχε ὀρκίσει στὴ Φιλικὴ Ἑταιρεία, γιατί ἀπὸ τὸ ρωμαντικὸ αὐτὸ τοπίο μπορούσε ν' ἀντικρύξῃ με μαράζι τὸν ἀπέναντι Μωριά, τὴν ὠνειρευμένη πατρίδα του, ποὺ δὲν μπορούσε νὰ ξαναἰδῆ ὅσο ὁ ξένος δυνάστης τὴν πατοῦσε.

Μόλις εἶχε περάσει ἓνας χρόνος ἀπὸ τὴν εὐλογημένη ἡμέρα, ποὺ ὁ Φιλικὸς Πάγκαλος εἶχαν ἔρθῃ στὴ Ζάκυνθο κι εἶχε ξεμυστηρευθῆ σὲ λίγους Ζακυνθινούς καὶ σὲ μερικοὺς Μωραΐτες, ποὺ ζοῦσαν ἐκεῖ πρόσφυγες, περιμένοντας τὴν ἀνάστασιν τοῦ Γένους, τὸ μυστήριό τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας με τὸν ἀόρατο ἀρχηγό, με τὴ ρωσικὴ βοήθεια, με τὶς χιμαιρικὲς ἐλπίδες. Κι ὅλοι οἱ πατριῶται εἶχαν ὀρκισθῆ καὶ περίμεναν τὴ φωνή, ποὺ θὰ τοὺς ἔκραζε νὰ πολεμήσουν γιὰ τὴν ἐλευθερία τῆς πατρίδος.

Ὁ Κολοκοτρῶνης, περισσότερο ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους, δὲν ἔβλεπε τὴν ὥρα νὰ βροντήσῃ τὸ καριοφίλι, γιατί εἶχε παλιούς λογαριασμούς με τοὺς δυνάστας, ποὺ τοῦ εἶχαν σκοτώσει τόσους ἀπὸ τὴν οἰκογένειά του καὶ τὸν εἶχαν ἀναγκάσει νὰ φύγῃ ἀπὸ τὸν τόπο του καὶ ν' ἀναγκασθῆ νὰ ζῆ στὴ Ζάκυνθο κάνοντας τὸ χασάπη. Ἄλλὰ χρόνια τώρα περίμενε, πολλές ὑποσχέσεις εἶχε ἀκούσει, καὶ τίποτε δὲν ἔβλεπε. Ὁ γαλανὸς οὐρανὸς τῆς Ζακύνθου, τὰ λουλούδια τοῦ ὠραίου νησιοῦ, ἡ γλυκεῖα καὶ γελαστὴ φύσις, ποὺ τὸν τριγύριζε, δὲν ἔφθανε νὰ τὸν κάμῃ εὐθυμο. Ξενιτεμένος ἦταν, μολονότι δὲν εἶχε κανένα παράπονο γιὰ τοὺς Ζακυνθινούς, ποὺ τὸν ἀγαποῦσαν καὶ τὸν ἐκτιμοῦσαν καὶ γύρευαν με κάθε τρόπο νὰ τοῦ κάμουν ὅσο τὸ δυνατό λιγώτερο πικρὴ τὴν ξενιτιά.

Πολλὲς φορές εἶχε τραβήξῃ τὸν ἀνήφορο ἐκεῖνον κι εἶχε πάει στὴν ἔπαυλι τοῦ Στράνη, ὅπου περνοῦσε ἤσυχα ὁ κόντε-Σολωμός. Στὸν ποιητὴ εὔρισκε ὁ πολεμιστὴς παρηγοριά, γιατί τοῦ μιλοῦσε με τὴ φαντασία του, με τὰ ὄνειρά του, με τοὺς πόθους του, ποὺ ἦσαν

καὶ δικοὶ του. Γιατὶ τοῦ ἔλεγε, πῶς δὲν μπορούσε ν' ἀργήσῃ ἡ ἅγια ἡμέρα τῆς Ἀναστάσεως. Καὶ ὁ ἄξεστος Μωραΐτης ἄκουγε μὲ θαυμασμό τὸν ἄρχοντα ποιητῆ, ὁ πατριώτης τὸν πατριώτη, γιατί τοὺς ἔβλεπε καὶ τοὺς ἐξίσωνε τὸ ὑψηλὸ αἶσθημα τοῦ ἀγνοῦ πατριωτισμοῦ. Καὶ γιὰ μιὰ στιγμή παρηγορεῖτο.

Ὅταν ὁμως ἔμενε μονάχος ὁ Κολοκοτρώνης, πάλι συννέφιαζε, πάλι κυριευόταν ἀπὸ πικρὴ μελαγχολία, γιατί ἔβλεπε νὰ περνᾷ ὁ καιρὸς ἄδικα κι οἱ ἐλπίδες του νὰ μένουν πάντα ὄνειρα. Γι' αὐτό, τὸ χρόνο ἐκεῖνο, τὸ Πάσχα τὸ πέρασε ὁ Γέρος τοῦ Μωριᾶ πικραμένος. Τὰ παιδιὰ του, οἱ φίλοι του ἐφρόντιζαν γιὰ τὸ ψήσιμο τοῦ ἀρνιοῦ, πού μοσχοβολοῦσε γυρίζοντας στὴν ξύλινη σούβλα. Πάνω στὸ χορτάρι εἶχε στρωθῆ τὸ τραπέζι πρόχειρο, ἀπλὸ, φτωχικὸ. Ἡ ὀλόξανθη Ζακυνθινὴ βερντέα ἐχρῦσιζε στὶς χιλιάρες μπουκάλες ἀραδιασμένες ἐκεῖ σιμά. Ἐλεπε ὁμως κάτι πολῦτιμο — ἡ εὐθυμία — πού κανένα κρασί δὲν μπορεῖ νὰ δώσῃ. Κι ὁ Κολοκοτρώνης ἔτρωγε μελαγχολικός, σιωπηλός, σὰν νὰ μὴ βρισκόταν πραγματικὰ ἐκεῖ. Ἦταν μακριά, ἐκεῖ ἀπέναντι, στὸ Μωριᾶ του, πού ξαγνάντευε μὲ μαράζι καὶ νοσταλγία.

Ἐἴφνου ἕνας ἀπὸ τοὺς συντρόφους του φωνάζει χαρούμενος.

— Λοιπὸν τοῦ χρόνου θὰ κάμωμε Πάσχα στὸ Μωριᾶ ! Καλὰ μαντάτα ! Γιὰ κοιτᾶχτε ἐδῶ !

Καὶ σήκωσε ψηλὰ γιὰ νὰ τοὺς δείξῃ τὴν πλάτη τ' ἀρνιοῦ.

— Νά το, ἐδῶ εἶναι γραμμένο ! Κοιτᾶχτε !

Οἱ ἀρματωλοὶ καὶ οἱ κλέφτες πίστευαν στὴ μαγικὴ δύναμι τῆς πλάτης τοῦ ἀρνιοῦ. Ὑπῆρχαν μάλιστα καὶ μερικοὶ γέροι, πού μπορούσαν νὰ διαβάσουν στὴν πλάτη αὐτῆ, σὰν σὲ ἀνοιχτὸ βιβλίο, τὸ μέλλον. Ἐνας ἀπὸ τοὺς γέρους λοιπὸν τῆς συντροφιάς τοῦ Κολοκοτρώνη διάβασε τὴν προφητικὴ πλάτη τοῦ ἀρνιοῦ, κι εἶδε γραμμένο μέσα τὸ εὐτυχισμένο προμήνυμα, πού μὲ τόση χαρὰ τοὺς ἀποκάλυψε.

Ὅλοι τότε γελαστοί, εὐθυμοὶ, χαρωποὶ σήκωσαν τὰ ποτήρια των κι ἐφώνασαν :

— Ἀπὸ τὸ στόμα σου καὶ στοῦ Θεοῦ τ' αὐτί. Καλὴ πατρίδα τοῦ χρόνου !

Γνώριζαν, ὅτι ἡ εὐχὴ αὐτὴ ἐσήμαινε πόλεμο, ματοκύλισμα, θανατικὸ, κίνδυνο τῆς ζωῆς των, πού τώρα περνοῦσε ἡσυχὰ κι

άμέριμη. Άλλά δέν τούς έμελλε. Για τήν πατρίδα ήσαν έτοιμοι νά δώσουν και τή ζωή των.

Κι όταν τò πασχαλινό τραπέζι τέλειωσε, ό Κολοκοτρώνης σηκώθηκε πρώτος, έκοψε ένα κλαδί από μιά φουντωτή δάφνη, πού ήταν εκεί κοντά, και δείχνοντας μ' αυτή τò αντικρινό κάστρο Χλουμούτσι, στο Μωριά, τούς είπε με συγκίνηση, πού δέν κατώρθωνε νά κρύψει :

—Ό Θεός νά δώσει, παιδιά, τού χρόνου νά ψήσωμε τὰ πασχαλινά άρνιά εκεί κάτω, πού μās καρτερούν τ' άδέλφια μας για τήν έλευθερία !

Κι ένα δάκρυ κύλησε από τὰ μάτια του, πού τὰ σέπεαζαν πυκνά κατάμαυρα φρύδια.

Και ή ευχή γίνηκε πραγματικότητας. Ό Κολοκοτρώνης δέν άργησε νά μάθη τīs έτοιμασίες για τήν Έπανάσταση. Οι Μωραΐτες δέν έσηκωνοντο, αν δέν είχαν μαζί των τò πρωτοπαλλήκαρό των, τò Γέρο τού Μωριά.

Τὰ πράγματα ήσαν πια έτοιμα. Έπρεπε όμως νά φύγη, χωρίς νά δώσει ύποψία στην άγγλική άστυνομία τής Ζακύνθου, πού παρακολουθούσε τούς πατριώτες με σκοπό νά τούς έμποδίση, νά περάσουν στο Μωριά. Άλλά ό Κολοκοτρώνης κατώρθωσε νά τούς γελάση, προφασισθείς, ότι θα πήγαινε στα νησιά τού Αιγαίου για έμπόριο.

Στάς 16 τού Γενάρη τού 1821 ό Κολοκοτρώνης κατώρθωσε νά φύγη με καΐκι και νά περάση στη Μάνη, όπου κρύφθηκε στο σπίτι τού Μούρτζινου, έως τήν εύλογημένη ήμέρα, πού σηκώθηκαν πια οι Έλληνες.

Τò Πάσχα τού 1821 τò πέρασε πολύ διαφορετικά ό Κολοκοτρώνης. Δέν είχε πια τήν ήσυχία τού καταπράσινου μαγικού τοπίου τής Ζακύνθου, όπως τόν περασμένο χρόνο. Άλλά πατούσε τò αγαπημένο του χώμα, ήταν στο Μωριά του, και μ' όλες τās στερήσεις, μ' όλους τούς κινδύνους, μ' όλες τīs στενοχώριες, ό Κολοκοτρώνης τήν ήμέρα εκείνη ήταν χαρούμενος. Και στο πασχαλινό του δείπνο θυμήθηκε τò σύντροφό του, πού στη Ζάκυνθο είχε διαβάσει στην πλάτη τού άρνιού τήν εύτυχία, πού είχε γίνει πια πραγματικότητας. Σήκωσε λοιπόν τò ποτήρι, όχι με δακρυσμένο μάτι, αλλά χαρούμενος, εύτυχισμένος κι έβροντοφώναξε !

— Χριστὸς ἀνέστη, παλληκάρια ! Ἡ Πατρίδα ἀνέστη !

— Ἀληθῶς ἀνέστη, ἀπάντησαν οἱ σύντροφοὶ του.

Κι ἐφιλήθησαν ὅλοι μὲ τὸν ἀδελφικὸ ἀσπασμὸ τοῦ Πάσχα,
εὐτυχισμένοι, θαρρετοί, βέβαιοι γιὰ τὴ νίκη...

« Νεολαία »

Κώστας Καιροφύλας

20. Η ΗΜΕΡΑ ΤΗΣ ΛΑΜΠΡΗΣ

Καθαρώτατον ἥλιο ἐπρομηνοῦσε
τῆς αὐγῆς τὸ δροσᾶτο ὕστερο ἀστέρι,
σύγνεφο, καταχνιά, δὲν ἀπερνοῦσε
τ' οὐρανοῦ σὲ κανένα ἀπὸ τὰ μέρη.
καὶ ἀπὸ κεῖ κινημένο ἀργοφουσοῦσε
τόσο γλυκὸ στὸ πρόσωπο τ' ἄερι,
πού λές καὶ λέει μέσ' στῆς καρδιᾶς τὰ φύλλα
γλυκεῖα ἢ ζωὴ καὶ ὁ θάνατος μαυρίλα.

Χριστὸς ἀνέστη ! Νέοι, γέροι καὶ κόρες,
ὅλοι, μικροὶ μεγάλοι, ἔτοιμαστήτε
μέσα στὶς ἐκκλησιᾶς τὶς δαφνοφόρες
μὲ τὸ φῶς τῆς χαρᾶς συμμαζωχθῆτε·
ἀνοίξατε ἀγκαλιᾶς εἰρηνοφόρες
ἐμπροστὰ στοὺς Ἁγίους, καὶ φιληθῆτε·
φιληθῆτε γλυκὰ χεῖλη μὲ χεῖλη,
πέστε Χριστὸς Ἀνέστη, ἐχθροὶ καὶ φίλοι.

Δάφνες εἰς κάθε πλάκα ἔχουν οἱ τάφοι,
καὶ βρέφη ὠραῖα στὴν ἀγκαλιά οἱ μοννάδες,
γλυκόφωνα, κοιτῶντας τὶς ζωγραφι-
σμένες εἰκόνες, ψάλλουνε οἱ ψαλτάδες.

Λάμπει τὸ ἀσήμι, λάμπει τὸ χρυσάφι,
ἀπὸ τὸ φῶς, πού χύνουνε οἱ λαμπάδες·
κάθε πρόσωπο λάμπει ἀπ' τ' ἁγιοκέρι,
ὅπου κρατοῦνε οἱ Χριστιανοὶ στὸ χέρι.

Διονύσιος Σολωμός

21. « Η ΓΩΝΙΑ ΤΟΥ ΠΑΡΑΔΕΙΣΟΥ »

... Έπάνω εις τὸν θαλασσοπληκτον βράχον, ὅπου τὰ κύματα φαίνονται νὰ τραγουδοῦν μυστηριῶδες νανούρισμα, ἐκεῖ ἄσπριζε ἀκόμη τότε τὸ παλαιὸν ἔρημο μοναστηράκι, προκῦπτον μέσα ἀπὸ τὴν βαθεῖαν χλόην, ἀνάμεσα εις τὰς πίτυς καὶ τὰς καστανέας, ὀλίγον ὑψηλότερα ἀπὸ τὴν ὠραίαν θαλασσίαν ἀγκάλην τοῦ Ἄσελήνου, ὅπου ἐβασίλευε γλυκά, σιγὰ ὁ ἥλιος, ὡς νὰ ἔκρυπτεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὰ χρυσᾶ καὶ στίλβοντα στολίδιά του μέσα εις τὸν θησαυρὸν του.

Κι ὅταν ἡ μικρὴ καμπάνα ἐκάλει τοὺς ἀγροίκους βοσκούς τοῦ βουνοῦ εις τὴν προσευχὴν — οἱ ὅποιοι δὲν ἐπήγαιναν, ἀλλ' ἔκαναν μακρόθεν ἕνα σταυρὸν — κι ἐδιάβαζεν ὁ πᾶτερ Ἐφραίμ, ὁ πνευματικός, τὸν ἔσπερινὸν μαζί μὲ τὸν Μιχαῖαν, τὸν ὑποτακτικὸν του, κατέβαινε τὰ σκαλοπάτια ὁ γέρον ξὼς τὴν βρύσην, διὰ ν' ἀπολαύσῃ καὶ ἅπαξ ἀκόμη τὴν γλυκεῖαν μελαγχολίαν τῆς μοναξιάς, μέσα εις τὴν περιοχὴν ἐκείνην, τὴν ὁποίαν αὐτὸς εἶχε ὀνομάσει « γωνίαν τοῦ Παραδείσου ». Καὶ τῆς βρύσης τὸ μάρμαρον, τὸν κρουνὸν καὶ τὴν λεκάνην τὰ εἶχε φάγει τὸ νερόν. Καὶ μόλις ἤμποροῦσε νὰ διαβάσῃ τις, μισοσβησμένους τοὺς ἱαμβικούς στίχους, τοὺς ὁποίους εἶχε γράψει ποτὲ ἐπὶ τοῦ μετώπου τῆς πηγῆς, ὁ διάσημος ἀσκητῆς Διονυσίος :

Χείρας, πρόσωπα καὶ πόδας νίπτων ἀβρῶς,
 ὁμοῦ δὲ καὶ διαυγὲς νῦν ὕδωρ πίνων, τῆς
 καλλιρρεῖθρου τῆσδε τῆς κρήνης, ξένε,
 ψυχῆς τότε μνήσθητι Διονυσίου.

Καὶ ψηλὰ εις τὸ πλάγι, σιμὰ εις τὴν κορυφὴν τοῦ βουνοῦ, ἴστατο ἀκόμη ὀρθὸς ὁ χιλιετῆς πεῦκος, ὅπου εις τοὺς κλάδους ἐπάνω, ἀνάμεσα εις τοὺς κλώνάς του, εἶχεν εὐρεθῆ ἕνα καιρὸν αἰωρουμένη ἢ λαμπρὰ εἰκὼν τῆς Παναγίας.

Ὁ πεῦκος ὁμοιάζει μὲ ἄνθρωπον, ὅπου δὲν ἐκάρη τὴν κόμην εις ὀλην του τὴν ζωὴν. Ἐπὶ τριακοσίων χρόνων καὶ πλέον κανεὶς δὲν ἐξάμωσε νὰ κόψῃ φύλλον ἀπὸ τὸ γιγαντιαῖον δένδρον. Ὅλοι οἱ κωνίσκοι, οἱ καρποὶ τοῦ πεύκου, μυριάδες ἀναριθμητοὶ, ἐξ ἀμνημονεύτων χρόνων ἐκρέμοντο ἀνάμεσα εις τοὺς κλώνάς του.

Εἶναι βέβαιον ὅτι ἐκεῖ ἐπάνω εὐρέθη μίαν πρωίαν εις τὰ χίλια ἑξακόσια τόσα, ἡ εἰκὼν τῆς Παναγίας. Ἦτο ζωγραφισμένη ὡς προ-

τομή παιδίσκης, χωρίς νὰ ἔχη τὸν Χριστὸν βρέφος εἰς τὰς ἀγκάλας
της, καὶ διὰ τοῦτο ἐσχετίσθη μὲ τὰ εἰσόδια, ὅταν προσεφέρθη ὡς
« τριετίζουσα δάμαλις » εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ. Καὶ ὁ ναῖσκος τοῦ μι-
κροῦ ἀσκητηρίου ἐτιμᾶτο ἐπ' ὀνόματι τῶν Εἰσοδίων. Ἡ εὐρεθεῖσα
παραδόξως τότε εἰκὼν ἐφάνη εἰς τοὺς χριστιανούς, τοὺς τότε, ὡς νὰ
ἦτο κόρη εὐαίσθητος, ἥτις ἐνέδωκεν εἰς τὴν ἐπιθυμίαν νὰ κάμη κούνια,
νὰ λικνισθῆ, αἰωρουμένη ἐπὶ τῶν κλάδων τοῦ δένδρου. Καὶ διὰ τοῦτο
ὠνομάσθη « Παναγία Κουνιστριώτισσα ».

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΘΝΙΚΗΝ ΖΩΗΝ

1. ΥΜΝΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΝ

1
Σέ γνωρίζω από τήν κόψι
του σπαθιοῦ τήν τρομερή,
σέ γνωρίζω από τήν ὄψι.
πού μέ βία μετράει τή γῆ.

2
Ἄπ' τὰ κόκκαλα βγαλμένη
τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερά,
καί σάν πρῶτα ἀνδρειωμένη,
Χαίρε, ὦ, χαίρε, Ἐλευθεριά !

3
Ἐκεῖ μέσα ἑκατοικοῦσες
πικραμένη, ἐντροπαλή,
κι ἓνα στόμα ἀκαρτεροῦσες,
ἔ λ α π ά λ ι, νά σοῦ πῆ.

4
Ἄργει νά ἴθῃ ἐκεῖνη ἡ μέρα
καί ἦταν ὅλα σιωπηλά,
γιατί τὰ ἴσκιαζε ἡ φοβέρα
καί τὰ πλάκωνε ἡ σκλαβιά.

5
Δυστυχῆς ! Παρηγορία
μόνη σοῦ ἔμενε νά λές
περασμένα μεγαλεῖα
καί διηγῶντάς τα νά κλαῖς.

6
Καί ἀκαρτέρει, καί ἀκαρτέρει
φιλελεύθερη λαλιά,
ἓνα ἐκτύπησε τ' ἄλλο χέρι
ἀπό τήν ἀπελπισιά,

7
κι ἔλεες: πότε, ἄ ! πότε βγάλω
τὸ κεφάλι ἀπὸ τς ἔρμιές ;
Καί ἀποκρίνοντο ἀπὸ πάνω
κλάφες, ἄλυσες, φωνές.

8
Τότε ἐσήκωνες τὸ βλέμμα
μέσ' στὰ κλάματα θολό,
καί εἰς τὸ ροῦχό σου ἔσταζ' αἷμα,
πλῆθος αἷμα Ἑλληνικό.

9
Με τὰ ροῦχα αἱματωμένα
ξέρω ὅτι ἔβγαινες κρυφά
νά γυρεύς εἰς τὰ ξένα
ἄλλα χέρια δυνατά.

10
Μοναχὴ τὸ δρόμο ἐπῆρες,
ἔξανάλθες μοναχὴ·
δὲν εἶν' εὐκόλες οἱ θύρες,
ἐὰν ἡ χρεῖα τὲς κουρταλῆ.

11
Ἄλλος σοῦ ἔκλαψε εἰς τὰ στήθια,
ἀλλ' ἀνάσασιν καμιά·
ἄλλος σοῦ ἔταξε βοήθεια
καί σέ γέλασε φρικτά.

12
Ἄλλοι, οἰμέ ! στή συμφορὰ σου
ὅπου ἐχαίροντο πολὺ,
« σῦρε νά ἴβρης τὰ παιδιὰ σου,
σῦρε », ἔλεγαν οἱ σκληροί.

13

Φεύγει έπίσω τὸ ποδάρι
καὶ δλογλήγορο πατεῖ
ἢ τὴν πέτρα ἢ τὸ χορτάρι,
ποὺ τὴ δόξα σου ένθυμεῖ.

14

Ταπεινότατη σοῦ γέρνει
ἢ τρισάθλια κεφαλή,
σάν πτωχοῦ, ποὺ θυροδέρνει
κι εἶναι βάρος του ἡ ζωή.

15

Ναί· ἀλλά τώρα ἀντιπαλεύει
κάθε τέκνο σου με ὄρμη,
ποὺ ἀκατάπαυστα γυρεύει
ἢ τὴ νίκη ἢ τὴ θανά.

16

Ἐπ' τὰ κόκκαλα βγαλμένη
τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερά,
καὶ σάν πρῶτα ἀνδρειωμένη,
Χαῖρε, ὦ, χαῖρε, Ἐλευθεριά!

« Ἄπαντα », ἐκδ. Α. Πολίτη, 1948, σ. 71 - 73.

Διονύσιος Σολωμός

2. Η ΔΟΞΑ

Δόξα στὸ πνεῦμα τῶν ἀρχαίων,
παγκόσμιον φωτὸς πηγὴν,
δόξα στὰ ὄπλα τῶν ἡρώων νέων,
ποὺ λύτρωσαν αὐτὴν τὴν γῆν.

Μ' ἐκείνων τὴ χρυσῇ σοφία,
μὲ τούτων τὴν ἀγία ὄρμη,
νέαν ὡς πλάσωμε ἱστορία
γεμάτη δόξα καὶ τιμή.

Ἐχει στεφάνι ἡ Νίκη ἀκόμη
στὸ δέντρο της τὸ ἱερό.
Ἄπάτητοι τῆς Δόξας δρόμοι
προσμένουν ἥρωα τολμηρό.

Ἐμπρός! Στῶν ἔργων τὸν ἀγῶνα!
ἐκεῖ εἶν' ὁ πύρινος παλμός.
Ἐκεῖ τῆς νίκης ἡ κορώννα,
κι ἀθανασίας ἀσπασμός.

« Νέα Ἀνθολογία »

Ἀριστομένης Προβελέγγιος

3. Ο ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ

Δικαίως θαυμάζεται ὁ Ἀριστείδης περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλον πολιτικὸν ἄνδρα τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν διὰ τὴν σώφρονα διαγωγήν του καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ πολιτικοῦ του βίου.

Ὁ Ἀριστείδης παρευρεθεὶς καὶ εἰς τὰς τρεῖς ἐνδόξους κατὰ τῶν Περσῶν μάχας, ὄχι μόνον ἀνδρείως ἠγωνίσθη, ἀλλ' εἰς ἐκάστην ἐξ αὐτῶν ἔδωσε μεγάλα καὶ σωτήρια μαθήματα ἀρετῆς καὶ φιλοπατρίας.

Εἰς τὸν Μαραθῶνα μᾶς ἐδίδαξεν, ὅτι δὲν εἶναι ἐξευτελισμός, ἀλλὰ μάλιστα ἔντιμον εἰς ἡμᾶς καὶ σωτήριον εἰς τὴν πατρίδα, τὸ νὰ παραχωρῶμεν τὰ πρωτεῖα εἰς τοὺς ἔμπειροτέρους καὶ ἱκανωτέρους ἡμῶν.

Εἰς τὴν μάχην τῆς Σαλαμίνας μᾶς ἐδίδαξεν, ὅτι ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ βωμοῦ τῆς πατρίδος κάθε προσωπικὸν πάθος πρέπει προθύμως νὰ θυσιάζωμεν, κάθε ἔχθραν νὰ λησμονῶμεν καὶ καλὸν ἀντὶ κακοῦ ν' ἀποδίδωμεν, πᾶν δὲ προτέρημα καὶ πᾶσαν ὑπεροχὴν τοῦ ἐχθροῦ μας δημοσίως ν' ἀναγνωρίζωμεν.

Εἰς δὲ τὴν μάχην τῶν Πλαταιῶν, μᾶς ἐδίδαξεν, ὅτι εἶναι μωρία τὸ νὰ ζητῶμεν τιμὴν ἀπὸ τὰς θέσεις, διότι αἱ θέσεις δὲν τιμοῦν τοὺς κατέχοντας αὐτάς, ἀλλ' ἡ ἱκανότης καὶ ἡ ἀρετὴ τιμοῦν τὰς θέσεις καὶ ὅτι χωρὶς ἔνωσιν καὶ ὁμόνοιαν κανὲν μέγα ἔργον δὲν κατορθώνεται διὰ τὸ καλὸν τῆς πατρίδος.

Μετὰ τὴν μάχην τοῦ Μαραθῶνος, ὅτε τὰ στρατεύματα τῶν Ἀθηναίων ἐπανῆλθον εἰς τὰς Ἀθήνας, ἀφῆκαν τὸν πτωχὸν ἀλλ' ἐνάρετον Ἀριστείδην νὰ φυλάξῃ τοὺς αἰχμαλώτους Πέρσας καὶ τὰ πλουσιώτατα λάφυρα.

Ἐν τῷ μέσῳ δὲ τόσης ἀφθονίας χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, χωρὶς οὐδεμίαν ἐπιτήρησιν, οὔτε αὐτὸς ἠθέλησε νὰ ἐγγίση τίποτε ἀπὸ τὰ λάφυρα, οὔτε εἰς ἄλλον ἐπέτρεψε νὰ λάβῃ τίποτε ἀπὸ αὐτά. « Χρεωστούμεν » ἔλεγε πρὸς τοὺς συμπολίτας του « νὰ ὑπηρετῶμεν τὴν πατρίδα, ὄχι διὰ νὰ πλουτίσωμεν ἢ διὰ νὰ δοξασθῶμεν, ἀλλὰ διὰ νὰ ἐκπληρώσωμεν τὰ πρὸς αὐτὴν ἱερά τοῦ πολίτου καθήκοντα, ἔστω καὶ χωρὶς πληρωμὴν, ἔστω καὶ χωρὶς δόξαν ».

Εἰς τὴν εὐγενῆ του ψυχὴν ἡ ἀγάπη τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς πατρίδος ἐμηδένιζε κάθε ἄλλο αἶσθημα, ἐπομένως καὶ τῶν χρημάτων τὴν ἀγάπην καὶ τῆς δόξης τὴν δίψαν.

Ἐὰν ὁ Ἀριστείδης καὶ οἱ πλείστοι τῶν συμπολιτῶν του δὲν ἦσαν

τοιοῦτοι, ἀλλὰ φιλοχρήματοι, τρυφηλοὶ καὶ πολυτελεῖς, ἡ ἔνδοξος μάχη τῶν Πλαταιῶν δὲν ἤθελε σώσει τὴν Ἑλλάδα ἐκ τοῦ περσικοῦ ζυγοῦ, ἡ δὲ ἑλληνικὴ ἐλευθερία, τὰ φῶτα καὶ ὁ πολιτισμὸς ἤθελον ἐκλείψει ἔκτοτε διὰ παντός.

Ὁ Ξέρξης, ἀναχωρήσας ἐντροπιασμένος εἰς τὴν Ἀσίαν, ἀφῆκεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸν στρατηγὸν τοῦ Μαρδόνιον, διὰ νὰ ὑποδουλώσῃ τοὺς ἐλευθέρους Ἕλληνας. Ὁ δὲ Μαρδόνιος νομίζων ὅτι εὐκολώτερον ἦτο νὰ ὑποδουλώσῃ αὐτοὺς διὰ τοῦ χρυσίου παρὰ διὰ τῶν ὄπλων, ἀπέστειλε πρέσβυν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους. Οὗτοι τότε δυστυχεῖς, πένητες καὶ ἄστεγοι εἶχον ἐπανέλθει εἰς τὰς Ἀθήνας, τὰς ὁποίας τὸ πῦρ καὶ ὁ σίδηρος τοῦ Ξέρξου εἶχον ἐρημώσει καὶ καταστρέψει.

Ὁ πρέσβυς τοῦ Μαρδονίου ἐπρότεινε λοιπὸν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους τὰ ἐξῆς: Ὁ Μαρδόνιος εἶναι ἔτοιμος ν' ἀνιδρύσῃ δι' ἐξόδων του ὅλας τὰς κατακαείσας οἰκίας σας καὶ τοὺς καταστραφέντας ναοὺς, νὰ σᾶς χορηγήσῃ δὲ ἄφθονα χρήματα καὶ νὰ σᾶς κάμῃ κυρίους τῶν ἄλλων Ἑλλήνων, ἐὰν ἐδέχεσθε νὰ καταθέσητε τὰ ὄπλα σας.

Οἱ Σπαρτιαῖται, γνωρίζοντες τὴν ἄκραν πτωχείαν, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχον καταντήσει οἱ Ἀθηναῖοι ἀπὸ τὴν καταστροφὴν τῆς πόλεως καὶ τὴν ἐρήμωσιν τῶν ἀγρῶν των, ἐφοβήθησαν, μήπως εἰς τὴν ἀπελπισίαν των παραδεχθοῦν τὰς χρηματικὰς προτάσεις τοῦ Μαρδονίου. Δι' αὐτὸ ἔστειλαν συγχρόνως πρέσβεις εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ παρεκάλουν τοὺς Ἀθηναίους νὰ ἀπορρίψουν τὰς περσικὰς προτάσεις καὶ νὰ ἐξακολουθήσουν ἀγωνιζόμενοι ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος.

Τότε ὁ Ἀριστείδης, ἐκφράζων καὶ τὰ ἰδικὰ του καὶ τῶν συμπολιτῶν του τὰ αἰσθήματα, ἔδωσε τὴν ὠραίαν ἐκείνην καὶ ἀξιοθαύμαστον ἀπάντησιν, ἡ ὁποία καὶ μόνη ἦτο ἱκανὴ ν' ἀπαθανάτισῃ τὸ ὄνομα του. Ἴδου ἡ ἀπάντησις τοῦ πτωχοῦ Ἀριστείδου.

Συγχαροῦμεν εἰς τοὺς Πέρσας νὰ νομίζουν, ὅτι τὰ πάντα δύνανται νὰ ἐξαγορασθοῦν μὲ τὰ χρήματα, διότι αὐτοὶ οὐδὲν πολυτιμότερον τοῦ χρυσίου γνωρίζουν. Ἄλλ' ἀγανακτοῦμεν κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν, οἱ ὁποῖοι, ἀποβλέποντες εἰς τὴν πτωχείαν καὶ δυστυχίαν μας, λησμονοῦν τὴν ἑλληνικὴν ἀρετὴν καὶ φιλοτιμίαν μας. Ἄς πληροφορηθοῦν οἱ Λακεδαιμόνιοι, ὅτι οὔτε δι' ὅλον τὸ ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἐντὸς αὐτῆς χρυσίον ἤθελαν ποτὲ πωλῆσει οἱ Ἀθηναῖοι τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος. Ἄς μάθῃ δὲ καὶ ὁ Μαρδόνιος, ὅτι μόνον, ὅταν

ὁ ἥλιος παύσῃ τὸν δρόμον του, θέλομεν παύσει καὶ ἡμεῖς ἀγωνιζόμενοι ὑπὲρ τῆς πατρίδος καὶ τῆς ἐλευθερίας.

Μετὰ τὴν γενναίαν ταύτην ἀπάντησιν, ἡ ἔνδοξος μάχη τῶν Πλαταιῶν ἔγινεν, ὁ Μαρδόνιος κατεστράφη καὶ ἡ Ἑλλὰς ἐσώθη.

« Ὁ Γεροστάθης »

Λέων Μελάς

4. ΣΑΛΑΜΙΝΑ

1

Σαλαμίνα, νησί πολυδόξαστο,
 ποῦ ὁ ὀμορφότερος κόλπος θωπεύει
 τὰ λευκὰ σου ἀκρογιάλια κι ὡς μάγουλα
 ντροπαλῆς κοκκινίζουν παρθένας,

2

τὰ νερά σου τὸ θαῦμα τὸ ἀσύγκριτο
 τῶν αἰώνων κρατᾶνε βαθιὰ τους
 καὶ ρυθμοὶ μακρυντίλαλοι οἱ φλοῖσβοί τους
 νικητήριους παιᾶνες ἀρμόζουν.

3

Τῆς Εὐρώπης ἐσὺ ἄφταστο Τρόπαιο
 κι ἐσὺ τάφος ὑγρὸς τῆς Ἀσίας,
 οἱ γενιές ποῦ διαβαίνουνε θὰ ἴρχωνται
 σάν σ' αἰθέριο ναὸ καὶ γαλάζιο

4

νὰ προσφέρουν λατρείας ἀφιερώματα
 στὴν ψυχὴ τῆς Ἑλλάδος τὴν ἴδια,
 ποῦ, θεὰ ἀναδυομένη, στὰ κύματα
 τὰ γλαυκὰ σου ἀφρολούζεται αἰώνια.

« Ἀπολλώνιον Ἔσσμα », 1919

Σωτήρης Σκίπης

5. Η ΑΡΓΕΙΑ ΤΕΛΕΣΙΛΛΑ

Ἡ Τελέσιλλα, λυρική ποιήτρια ἀπὸ τὸ Ἄργος, εἶχε καρδίαν εὐαίσθητον, ἐξευγενισθεῖσαν μὲ τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν μάθησιν. Ἐχουσα δὲ τοιαύτην καρδίαν, ἠγάπα θερμῶς τὴν πατρίδα τῆς.

Ὅθεν, ὅτε οἱ Ἄργεῖοι εἶχον πόλεμον κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν, ἡ Τελέσιλλα κατάρθωσε νὰ σχηματίσῃ τάγμα ἐξ Ἄργείων γυναικῶν καὶ ἀφοῦ ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς αὐτοῦ, συνηγωνίσθη ἀνδρείως μετὰ τῶν συμπολιτῶν τῆς, ἐξάπτουσα τὴν φιλοπατρίαν καὶ τὴν γενναιοτήτῃ των διὰ τῆς ποιητικῆς τῆς λύρας καὶ διὰ τοῦ ἰδίου τῆς παραδείγματος.

Τοιουτοτρόπως οἱ Σπαρτιᾶται ἐνίκηθησαν καὶ εἰς τὴν Τελέσιλλαν προσεφέρθη ὁ στέφανος τῆς νίκης. Ἐντὸς δὲ τοῦ ναοῦ τῆς Ἄφροδίτης ἀνήγειραν οἱ Ἄργεῖοι τὸ ἄγαλμα τῆς ἡρώιδος, φέρον ἐμβλήματα τῆς ποιήσεως καὶ τῆς ἡρωικῆς φιλοπατρίας.

Ὅρθότατα ἔλεγε ὁ σοφὸς Σόλων, ὅτι ἐκεῖνα αἱ πόλεις εὐδαιμονοῦν, εἰς τὰς ὁποίας οἱ μὲν ἀγαθοὶ τιμῶνται, οἱ δὲ κακοὶ τιμωροῦνται. Ἐνόσω οἱ Ἕλληνες ἐτίμων τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν φιλοπατρίαν, ἀπαθανατίζοντες μὲ εἰκόνας καὶ ἀνδριάντας τὰς Τελεσίλλας καὶ τοὺς ἄλλους εὐεργέτας τῆς πατρίδος, ἡ Ἑλλάς ἠτύχει καὶ ἐδοξάζετο. Παρήκμασε δὲ καὶ κατεστράφη, ὅτε οἱ μὲν μοχθηροὶ καὶ διεφθαρμένοι, οἱ ἄμαθεῖς καὶ οἱ ἄρπαγες Κλέωνες καὶ Δημάδα ἐτιμήθησαν, οἱ δὲ ἐνάρετοι Σωκράται καὶ Φωκίωνες ἔπιναν εἰς τὸ δεσμωτήριον τὸ κώνειον.

« Ὁ Γεροστάθης »

Λέων Μελάς

6. Ο Δ Υ Μ Π Ι Α

Ἐνας ἥλιος γεννιέται μέσα εἰς τὰ ροδόφυλλα τῆς αὐγῆς.

Ἐνας ἥλιος γεννιέται καὶ γλυκοφιλεῖ τ' Ἀρκαδικὰ βουνά.

Μέσα εἰς τὸ λευκὸν μεθύσι τοῦ φωτὸς σπινθηρίζουν τρελλὰ

τ' ἀσημένια νερὰ τοῦ Ἀλφειοῦ, σπινθηρίζουν τρελλὰ τ' ἀσημένια νερὰ τοῦ Κλαδέου κάτω ἀπὸ τὰς σιωπηλὰς σκιὰς.

Καὶ ὁ ἀθάνατος λαὸς* τῶν μαρμάρων θριαμβεῖ μέσα εἰς τὶς πρασινάδες τῆς Ἄλτεως.

Ἐνας ἥλιος γεννιέται μέσα εἰς τὰ ροδόφυλλα τῆς αὐγῆς
καὶ γλυκοφιλεῖ τ' Ἀρκαδικὰ βουνά.

Οἱ σάλπιγγες δονοῦν τὸν πρωινὸν ἀέρα, ὦ νεότης. Καὶ ἡ καλλιστέφανος ἐλαία χαμηλώνει τοὺς κλάδους τῆς κάτω ἀπὸ τὰ μάρμαρα τοῦ προστύλου. Αἱ πύλαι τοῦ ναοῦ ἀνοίγονται ἔμπρὸς σου. Ὁ θρόνος τοῦ Θεοῦ ἀστράφτει ἀντικρὺ σου ἀπὸ τὸν χρυσὸν καὶ τὸν ἐλέφαν* καὶ τοὺς τιμίους λίθους. Καὶ ἐπ' αὐτοῦ διφρηλατεῖ* ὁ ἥλιος. Ὁ αἰώνιος, μὲ τὴν χρυσοῦν χαίτην τοῦ σου δείχνει τὴν χρυσελεφαντίνην Νίκην καὶ ὑψώνει ἐνώπιόν σου ἐπὶ τοῦ ἀστραφτεροῦ σκήπτρου τὸν Ἄετόν.
Ομοσε, ὦ νεότης, τὸν ἱερὸν ὄρκον !

Αἱ σάλπιγγες δονοῦν τὸν πρωινὸν ἀέρα. Ρίψε τὴν χλαμύδα καὶ δεῖξε θριαμβευτικὸν ὑπὸ τὸν ἥλιον τὸ ἐφηβικὸν σῶμα. Πέτα, ὦ νεότης ! Ἡ γῆ γλιστρᾷ κάτω ἀπὸ τὰ πόδια καὶ ὁ ἀέρας σχίζεται ἔμπρὸς σου καὶ σοῦ φιλεῖ τὸ ἰδρωμένον μέτωπον καὶ σοῦ ἀνεμίζει τὴν ξανθὴν κόμην.

Οἱ θαλλοὶ τῶν φοινίκων ὑψώνονται εἰς τὸ τέρμα, ἔτοιμοι νὰ φιλήσουν τοὺς βοστρύχους τῆς κόμης σου. Ὁ Πραξιτέλης μεθ' εἰς τὸ ἄνθισμα τῆς σαρκός σου καὶ τὸ μάρμαρον, μὲ τὸ ὅποιον πλάττει τοὺς θεοὺς, ἀνατριχιάζει μέσα εἰς τοὺς κόλπους τῆς γῆς.

Ἡ αἰωνία Ἄλτις ἀπλώνεται ἔμπρὸς μας.

Ὁ ἥλιος γλυκοφιλεῖ τ' Ἀρκαδικὰ βουνά καὶ τὰ διαμάντια τοῦ Κλαδέου.

Ἡ καλλιστέφανος ἐλαία γέρνει τ' ἀθάνατα κλαδιά τῆς ἐπάνου εἰς τοὺς κροτάφους τῆς παντοτινῆς νεότητος.

« Φύσις καὶ ζωὴ »

Παῦλος Νηβάνας

7. Ο ΝΑΟΣ ΤΟΥ ΟΛΥΜΠΙΟΥ ΔΙΟΣ

Εἰς τὸ Ζάππειον μᾶς ἐλκύουν τὰ ἐρείπια τοῦ ναοῦ τοῦ Ὀλυμπίου Διός· καὶ πλησιάζομεν. Τί γίγαντες, τί κολοσσοὶ μᾶς φαίνονται οἱ δέκα ἕξ ἐκεῖνοι στυλοὶ, οἱ ὅποιοι μακρόθεν, ὅπως ἴστανται μεμονωμέ-

νοι έν τῷ μέσῳ τοῦ ἀπεράντου χώρου, μᾶς κάμνουν έντύπωσιν κομψοτεχνήματος ! Ἄρκει νά σταθῶμεν παρὰ τήν βάσιν των καί νά ὑψώσωμεν τοὺς ὀφθαλμούς πρὸς τὰ ἑπάνω, διὰ νά έννοήσωμεν έν φόβῳ καί τρόμῳ ὅλην μας τήν μικρότητα. . .

Τί θά ἦτο λοιπόν ὁ ναὸς αὐτὸς ὀλόκληρος, ὅταν ὀλίγα του μόνον λείψανα μᾶς καταπλήττουν σήμερον μὲ τόσον μεγαλεῖον ! Φαντάσθητε, ὅτι σώζονται μόνον δέκα ἕξ κίονες, ένῶ τὸ οἰκοδόμημα εἶχεν έν ὄλῳ ἑκατὸν τέσσαρας ! Κάμετε τώρα τήν σύγκρισιν καί συλλογισθητε τί ἕκτασιν κατεῖχεν ὁ κολοσσιαῖος αὐτὸς ναὸς, μεγαλύτερος τοῦ ὁποίου δέν ὑπῆρξε κατὰ τήν ἀρχαιότητα, παρὰ μόνον ὁ έν Ἐφέσῳ ναὸς τῆς Ἀρτέμιδος.

Ἐκ τῶν δέκα ἕξ αὐτῶν κίωνων μόνον οἱ δεκαπέντε σώζονται ὄρθιοι. Ὁ δέκατος ἕκτος κατάκειται « μέγας μαγαλωστί », ὅπως λέγει ὁ Ὅμηρος, ριφθεῖς ὑπὸ σφοδροτάτου ἀνέμου τῆ νύκτα τῆς 26ης Ὀκτωβρίου 1852. Οἱ σπόνδυλοι του, τὰ τεμάχια δηλαδὴ ἕκ τῶν ὀπείων ἀποτελεῖται, εὐρίσκονται κατὰ γῆς τὸ έν πλησίον τοῦ ἄλλου κατὰ σειράν, ὅπως, ὅταν ρίπτῃ κανεῖς στήλην νομισμάτων.

Αὐτὴ εἶναι ἡ τελευταία μεταβολή, ἡ ὁποία ἐπῆλθεν εἰς τὸ ένδοξον ἐρείπιον. Ἄλλὰ πρὸ αὐτῆς, κατὰ τήν μακρὰν σειράν τῶν αἰώνων, πόσαι ἄλλαι δέν ἠλλοίωσαν τήν ὄψιν του ! Οἱ σεισμοὶ καί οἱ ἄνεμοὶ δέν θά εἶχον τόσην ὀλεθρίαν ἐπίδρασιν ἐπ' αὐτοῦ, ἂν τὸ ἔργον των δέν συνεπλήρωναν αἱ καταστρεπτικαὶ χεῖρες τοῦ ἀνθρώπου. . . Ποσακίς δέν ἐκάη, δέν ἐσυλήθη, δέν ἐγυμνώθη, δέν ἠκρωτηριάσθη ! Εἶναι γνωστόν, ὅτι κάποιος Βοϊβόδας τῶν Ἀθηνῶν ἔκαυσε καί μετεποίησεν εἰς ἄσβεστον ἕνα τῶν κίωνων χάριν ἄλλης οἰκοδομῆς. Ἄλλὰ πόσαι δέν εἶναι αἱ ἄγνωστοὶ βεβηλώσεις καί καταστροφαί, τὰς ὁποίας φαίνεται τις μόνον, βλέπων σήμερον ὀλίγα ἐρείπια εἰς τήν θέσιν τοῦ παμμεγίστου ναοῦ.

Ὁ ναὸς τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς εἶναι ἀπὸ τὰ πλέον περιπετειώδη οἰκοδομήματα, τὰ ὁποία γνωρίζει ἡ ἱστορία. Φαντασθητε, ὅτι ἀπὸ τῆς ἡμέρας, κατὰ τήν ὁποίαν, ἐπὶ τῶν Πεισιστρατιδῶν ἀκόμα, ἐτέθησαν τὰ θεμέλιά του ἐπὶ χώρου ἀνέκαθεν ἀφιερωμένου εἰς τήν λατρείαν τοῦ Διὸς, ἐδέησε νά παρέλθουν ἕξ αἰῶνες ὀλόκληροι, διὰ νά τελειώσῃ ! Μετὰ τήν ἐξορίαν τοῦ Ἰππίου ἡ οἰκοδομὴ διεκόπη. Κατὰ τοὺς Ρωμαϊκοὺς χρόνους ὁ Ἀντίοχος ἐπανήρχισε τὸ ἔργον, ἀναθέσας αὐτὸ εἰς τὸν Ρωμαῖον ἀρχιτέκτονα Δέκιμον Κοσσούτιον. Ἄλλὰ μετὰ

τὸν θάνατον τοῦ Ἀντιόχου τὰ χρήματα ἔλειψαν καὶ τὸ οἰκοδόμημα πάλιν ἐγκατελείφθη. Παρήλθον σχεδὸν τρεῖς αἰῶνες ἀκόμα, καὶ τὸ ἔργον ἐσυνεχίσθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀδριανοῦ. Αὐτὴν τὴν φορὰν ὁμως ἐπερατώθη, καὶ τὸ φθινόπωρον τοῦ ἔτους 129 μ. Χ. ἐτελέσθησαν πανηγυρικώτατα τὰ ἐγκαίνιά του, παρισταμένου τοῦ φιλαθηναίου καὶ μεγαλοδώρου αὐτοκράτορος, ἐκφωνήσαντος δὲ θαυμάσιον πανηγυρικὸν τοῦ ἐκ Σμύρνης ρήτορος Ἀντωνίου Πολέμωνος.

Ἄλλ' οἱ Ἀθηναῖοι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης δὲν ἦσαν πλέον οἱ Ἀθηναῖοι τῆς μεγάλης Ἑλληνικῆς ἀκμῆς. Ἦσαν οἱ ταπεινοί, οἱ κατακτημένοι ὑπὸ τῶν Ρωμαίων Ἀθηναῖοι, οἱ κολακεύοντες τοὺς ἰσχυροὺς δεσπότης, διὰ νὰ λαμβάνουν χάριτας καὶ προνόμια. Καὶ ὁ ναὸς ἐκεῖνος, ὁ προσωρισμένος ἀρχαῖοθεν διὰ τὴν λατρείαν τοῦ Διός, ἀποπερατωθεὶς τόσον ἀργά, ἐπέπρωτο νὰ γίνῃ καὶ ναὸς τοῦ Ἀδριανοῦ· οὕτω δέ, παρὰ τὸ ἄγαλμα τοῦ Διός, ἐστήθη καὶ τὸ ἄγαλμα τοῦ ἀποθεωθέντος αὐτοκράτορος, ὁ δὲ ἱερεὺς, ὁ προσφέρων θυσίας καὶ ὕμνους εἰς τὸν ἀνακτα τῶν θεῶν καὶ τῶν ἀνδρῶν, ἔθνε συγχρόνως καὶ εἰς τὸν νέον θεὸν τῶν Ἀθηναίων!

Ἡ ἀλήθεια εἶναι, ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι δὲν εἶχαν καὶ πολὺ ἄδικον νὰ κολακευθοῦν καὶ νὰ κολακεύσουν τόσον. Ὁ Ρωμαῖος ἐκεῖνος αὐτοκράτωρ ἠγάπησε καὶ εὐηργέτησε τὴν πόλιν των, ὅσον οὐδεὶς ἄλλος. Μεγαλοπρεπῆς, φιλόκαλος, γενναιοδωρος, ὁ Ἀδριανὸς μετέβαλε τὴν ὄψιν τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν καὶ ἔδωκε νέαν αἴγλην καὶ νέαν ζωὴν εἰς τὴν ἀθάνατον πόλιν. Ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην αἱ Ἀθῆναι τοῦ Ἀδριανοῦ ἀνεδείχθησαν ἐφάμιλλοι τῶν ἐπὶ Περικλέους.

Δὲν ἐκοσμήθη δὲ μόνον διὰ νέων οἰκοδομῶν ἢ παλαιὰ πόλις, ἀλλὰ καὶ νέα ἰδρύθη παρ' αὐτὴν, ὡς παράρτημα καὶ συνέχεια. Ὁ ναὸς τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς ἔμελλε νὰ εἶναι τὸ κέντρον τῆς νέας ταύτης συνοικίας ἢ μᾶλλον τῆς νέας πόλεως. Ἡ μεγάλη αὐτὴ ἔκτασις, ἢ παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Ἰλισοῦ, ἔρημος σχεδὸν τέως καὶ μᾶλλον ἐσοχική, κατεκοσμήθη ἤδη διὰ περιστύλων καὶ δενδροφύτων περιπάτων, διὰ Ρωμαϊκῶν λουτρῶν καὶ διὰ λαμπρῶν ἐπαύσεων. Τὸ Ἀδριάνειον ὑδραγωγεῖον, ἄλλο μεγαλοπρεπὲς ἔργον, σωζόμενον ἀκόμη, ἤρδευε πλουσίως τὴν συνοικίαν ταύτην, τὴν τερπνὴν καὶ κατάφυτον. Τὸ παλαιὸν τεῖχος τοῦ Θεμιστοκλέους, τὸ περιβάλλον τὴν ἀρχαίαν πόλιν, κατερρίφθη εἰς ἓν μέρος, διὰ νὰ ἐνωθῇ μετ' ἐκείνης καὶ ἡ νέα πόλις, παρ' αὐτὸ δὲ τὸ τεῖχος καὶ ἐκεῖ, ὅπου κατέληγε μία μεγάλη ὁδός,

ἀπὸ τὰ βορειοδυτικὰ τῆς Ἀκροπόλεως ἀρχομένη, ἀνιδρύθη ὁ ὄρος, ὁ κοινῶς λεγόμενος ἄψις, ἡ πύλη τοῦ Ἀδριανοῦ.

Τὰ ἐρείπια τῆς πύλης ταύτης σώζονται παρὰ τοὺς στύλους τοῦ Ὀλυμπίου. Εἶναι μιὰ μεγάλη ἄψις, χαλκόχρους πλέον ἐκ τοῦ χρόνου, ἔχουσα ἀνοιγμα πλάτους ἕξ μέτρων. Ἄλλοτε ἐκοσμεῖτο διὰ κίωνων κορινθιακοῦ ρυθμοῦ, τῶν ὁποίων οἱ στυλοβάται φαίνονται ἀκόμη. Ἄνωθεν τοῦ περιστυλίου, διὰ κιονίσκων σχηματίζονται τρία ἀνοίγματα, ὅμοια μὲ θυρίδας — ἄλλοτε κλειστὰς διὰ λεπτῶν μαρμαρίνων πλακῶν —, καὶ τὸ ὅλον ἐπεστέφετο δι' ἀετώματος. Τὸ ἐπιστύλιον, τὸ ἄνωθεν τοῦ τόξου, φέρει ἀπὸ τὴν μίαν ὄψιν, τὴν ἐστραμμένην πρὸς τὴν Ἀκρόπολιν, τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν :

Αἶδ' εἰς' Ἀθῆναι, Θησέως ἡ πρὶν πόλις.

δηλαδή : αὐταὶ ἐδῶ εἶναι αἱ Ἀθῆναι, ἡ ἀρχαία πόλις τοῦ Θησέως· εἰς τὴν ἄλλην δὲ ὄψιν, τὴν ἐστραμμένην πρὸς τὴν νέαν πόλιν, ὑπάρχει ἡ ἐξῆς ἐπιγραφὴ :

Αἶδ' εἰς' Ἀδριανοῦ καὶ οὐχὶ Θησέως πόλις·

δηλαδή : αὐταὶ ἐδῶ εἶναι αἱ Ἀθῆναι, οὐχὶ τοῦ Θησέως, ἀλλ' ἡ νέα πόλις τοῦ Ἀδριανοῦ.

Καὶ ὁ ἰστάμενος παρὰ τὸν ὄρον, παρὰ τὸ σύνορον τοῦτο, καὶ ἔχων ἀφ' ἑνὸς μὲν τὰ ἐρείπια τοῦ Παρθενῶνος, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὰ ἐρείπια τοῦ Ὀλυμπίου, ἀναπλάττει διὰ τῆς φαντασίας τὰς δύο πόλεις, τὴν ἀρχαίαν καὶ τὴν νέαν, ὡς ἦσαν ποτε ἐν ἀκμῇ, συναμιλλώμεναι. Πόλιν τόσον περικαλλῆ καὶ τόσον ἔνδοξον εἰς ἀναμνήσεις, ὅσον ἦσαν αἱ Ἀθῆναι κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας μετὰ Χριστόν, δὲν εἶχεν ἄλλην ἢ ἀρχαιότητος. Φαίνεται δὲ ὅτι τὸ θαῦμα τῆς συγκεντρώσεως τόσων ὠραίων οἰκοδομῶν καὶ καλλιτεχνημάτων, μόνον μίαν φορὰν ἐγίνεν εἰς τὸν κόσμον !

Γρηγόριος Ξενόπουλος

8. ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΣ ΥΜΝΟΣ

Ἀρχαῖο πνεῦμα ἀθάνατο, ἀγνὲ πατέρα,
τοῦ ὠραίου, τοῦ μεγάλου καὶ τοῦ ἀληθινοῦ,
κατέβη, φανερώσου κι ἄστραψε δῶ πέρα
στὴ δόξα τῆς δικῆς σου γῆς καὶ τ' οὐρανοῦ.

Στὸ δρόμο καὶ στὸ πάλεμα καὶ στὸ λιθάρι,
 στῶν εὐγενῶν ἀγῶνων λάμψε τὴν ὀρμή
 καὶ μὲ τ' ἀμάραντο στεφάνωσε κλωνάρι
 καὶ σιδερένιο πλάσε κι ἄξιο τὸ κορμί.

Κάμποι, βουνὰ καὶ πέλαγα φέγγουν μαζί σου,
 σὰν ἕνας λευκοπόρφυρος μέγας ναός,
 καὶ τρέχει στὸ ναὸ ἐδῶ προσκυνητῆς σου,
 Ἄρχαῖο Πνεῦμα, ἀθάνατο, κάθε λαός.

« Ἡ Ἀσάλευτη Ζωή »

Κωστής Παλαμᾶς

9. ΤΟ ΣΤΑΔΙΟΝ

Βλέπω μπροστὰ στὰ πρόθυρα βωμὸ αἵματοβαμμένο.
 Ἐκεῖ τ' ὀλάστραφτο σχοινί, δεμένο ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη,
 προσμένει νὰ τ' ἀφήσουνε κάτω στὴ γῆ νὰ πῆση,
 νὰ δώσῃ αὐτὸ τὴν προσταγή, τὸ τρέξιμο ν' ἀρχίσῃ.

Ὀλόρθη μπρὸς τοῦ στέκεται τετράγωνη κολώνα,
 χιονόλευκη μέσ' στὴ σκιά κι ἀστραφτερὴ στὸν ἥλιο.
 Βουβὴ σὰν τ' ἄλλα μάρμαρα δὲν εἶναι· ἡ θεία χάρι
 βροντόφωνη τὴν ἔστῃσε κι « ΑΡΙΣΤΕΥΕ ! » φωνάζει.

Ἐχει δυὸ ἄλλες ἀδελφές, ὅμοιες μ' αὐτὴ στὴν ὄψι.
 Ἡ τρίτη στέκεται μακριά, κατὰ τὴν ἄλλη ἄκρη,
 περήφανη, καμαρωτὴ κι αὐτὴ φωνάζει : « ΣΤΡΕΥΕ ! »

Ἡ δεύτερη σηκώνεται ἀνάμεσα στὶς δυὸ των
 καὶ δίνει θάρρος καὶ ζωὴ σ' αὐτούς, ποὺ τρέχουν πλάγια
 καὶ λέγει στὸν καθένα των : « Βιάσου νὰ ξεπεράσῃς ! »

Ἰωάννης Πολέμης

10. Ο ΧΡΥΣΟΣ ΤΡΙΠΟΥΣ ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΤΑ ΣΟΦΟΙ

Ἐνῶ μερικοὶ Κῶοι ἔσυρον ἐκ τῆς θαλάσσης τὸ δίκτυόν των, μερικοὶ Μιλήσιοι ἠγόρασαν ὅσα μὲ αὐτὸ ἐπρόκειτο ν' ἀνασυρθοῦν.

Ἄλλὰ τὸ δίκτυον μεταξὺ τῶν ἰχθύων ἀνέσυρε καὶ ἓνα χρυσοῦν τρίποδα, τὸν ὁποῖον ἐλέγετο ὅτι ἡ Ἑλένη τοῦ Μενελάου εἶχε ρίψει ἐντὸς τῆς θαλάσσης.

Ἐγεννήθη τότε φιλονικία μεταξὺ τῶν πωλητῶν καὶ τῶν ἀγοραστῶν περὶ τοῦ χρυσοῦ τούτου τρίποδος. Διότι οἱ μὲν διετείνοντο, ὅτι μόνον ἰχθύς ἐπώλησαν, οἱ δὲ ὅτι ἠγόρασαν πᾶν τὸ περιεχόμενον ἐντὸς τοῦ δικτύου. Ἄλλὰ τὸ μαντεῖον τοῦ Ἀπόλλωνος διέλυσε τὴν διαφορὰν, διότι, ἐρωτηθεῖσα ἡ Πυθία, ἀπήντησεν ὅτι ὁ τρίπους ἔπρεπε νὰ δοθῆ εἰς τὸν σοφώτατον πάντων.

Ἦθεν οἱ Κῶοι προθύμως προσέφερον τὸν χρυσοῦν τρίποδα εἰς τὸν Θαλῆν, ἃν καὶ Μιλήσιον, διότι αὐτὸν ἐσέβοντο περισσότερο μεταξὺ τῶν τότε ἐπτὰ σοφῶν τῆς Ἑλλάδος. Ὁ Θαλῆς ὁμως δὲν ἐδέχθη τὴν προσφορὰν, εἰπὼν ὅτι σοφώτερον τοῦ ἑαυτοῦ του θεωρεῖ τὸν Βίαντα. Ἄλλὰ καὶ ὁ Βίας ἀπέστειλε τὸν τρίποδα εἰς ἄλλον ἐκ τῶν ἐπτὰ σοφῶν.

Τοιοῦτοτρόπως ὁ τρίπους περιῆλθε καὶ τοὺς ἐπτὰ σοφοὺς, ἀλλ' οὐδεὶς ἐδέχθη αὐτόν, διότι ἡ μετριοφροσύνη, θυγάτηρ τῆς ἀληθοῦς σοφίας, δὲν ἐσυγχῶρει εἰς κανένα ἐξ αὐτῶν νὰ νομισθῆ σοφώτερος τῶν ἄλλων.

Ἦθεν ὁ χρυσοῦς τρίπους ἀφιερῶθη τότε ὑπὸ τῶν Κῶων εἰς τὸν θεὸν Ἀπόλλωνα, ὡς τὸν σοφώτερον πάντων.

« Γεροστάθης »

Λέων Μελάς

11. ΟΡΚΟΣ ΑΘΗΝΑΙΩΝ ΕΦΗΒΩΝ

« οὐ καταισχνῶ ἔπλα τὰ ἱερά... »

Θὰ τὰ κρατῶ τὰ ὄπλα αὐτὰ καὶ δὲ θὰ τὰ ντροπιάσω
καὶ μόνος καὶ μὲ συντροφιά κι ἐδῶ κι ὄπου κι ἂν λάχω.
Θὰ πολεμήσω ἀκούραστα κι ἀφρόντιστα θὰ πέσω,
καὶ τὴν πατρίδα μιὰ φορά μεγάλη θὰ τὴν κάμω.
Καὶ τοὺς δικαίους θ' ἀγαπῶ καὶ θὰ τιμῶ τοὺς νόμους,
θὰ κατατρέχω τὸν κακό, θὰ σφάζω τὸν προδότη,
κι ἂν ἴσως ψέματα μιλῶ, κολάστε με, θεοὶ μου !

« Ὑμνος εἰς τὴν Ἀθηνᾶν », 1889, σελ. 22.

Κωστής Παλαμᾶς

12. ΠΩΣ ΕΣΩΘΗ Ο ΠΑΡΘΕΝΩΝ

Ὅταν ἀποφασίσανε οἱ Ἕλληνες νὰ ἐλευθερωθοῦνε καὶ ἀρπάξανε τὰ ὄπλα, ἔτυχε ὁ φοβερός Ὀδυσσεύς, ὁ γιὸς τοῦ Ἀνδρούτσου, νὰ πολιορκῆ τὴν Ἀκρόπολι τῶν Ἀθηνῶν, ὅπου εὐρίσκοντο κλεισμένοι οἱ Τοῦρκοι καὶ τὴν ὑπερασπίζοντο μὲ μεγάλη καρτεροψυχία. Τότε ἀκόμη καὶ ὁ πόλεμος ἐγένετο καθὼς εἰς τὸν καιρὸ τοῦ Ὀμήρου. Μάλιστα εἰς τὶς πολιορκίαις ἐπροχωροῦσε ἀργά. Οἱ ἄνθρωποι ἐσκοτώνοντο μὲ τὴν ἡσυχίαν τους, δὲν ἐγνωρίζοντο ὅλα ἐκεῖνα τὰ καταστρεπτικὰ μέσα, ὅπου ἡ φιλανθρωπία τῶν ἐθνῶν καὶ ἡ Χριστιανοσύνη τῶν βασιλέων ἐφεύρηκαν μετὰ ταῦτα καὶ δὲν ἦτο σπάνιο κάπου νὰ βλέπησιν τὰ ἐναντία χέρια σταυρωμένα καὶ ἀνεργα διὰ τὴν ἔλλειψιν ἀπὸ πολεμοφόδια. Κάτι παρόμοιο θὰ συνέβαινε βέβαια καὶ τὴν ἡμέραν, ὅπου ἔτυχε τὸ ἀκόλουθον συμβάν.

Ἐξύπνησαν κάποια παλληκάρια τοῦ Ὀδυσσεῦς πρωὶ - πρωὶ καὶ ρίχνοντας κατὰ τύχην τὰ μάτια ἐπάνω εἰς τὴν Ἀκρόπολι, ροδοκόκκινη ἀπὸ τὸ πρῶτο γλυκοχάραγμα, ἔμειναν ἐστονατικοὶ βλέποντας τοὺς Τούρκους ἀνεβασμένους ἐπάνω στὸν Παρθενῶνα καὶ ἐργαζομένους μὲ μεγάλη βία νὰ χαλοῦν τὰ ὥραϊα ἐκεῖνα μνημεῖα. Τόσο παράξενη καὶ ἀκατανόητη τοὺς ἐφάνη τέτοια ἀνωφελὴς βαρβαρότης, ὅπου ἔτρεξαν ἀμέσως νὰ εἰδοποιήσουν τὸν Ὀδυσσεῆ. Ἀφοῦ ὁ στρατηγὸς ἐβεβαιώθηκε μὲ τὰ μάτια του, ἀπέλυσε τρία τέσσαρα ἀπὸ τὰ παλληκάρια του νὰ πλησιάσουν στὴν Ἀκρόπολιν καὶ νὰ ρωτήσουν τοὺς Τούρκους, γιατί ἔδειχναν τέτοιαν ἀγριότητα καὶ μὲ τὰ μάρμαρα, τὰ ὁποῖα δὲν τοὺς προξενοῦσαν καμμία βλάβη. Ἐπέταξαν μὲ μιᾶς ἐκεῖνοι οἱ γεναῖοι καὶ ὕστερα ἀπὸ λίγην ὥραν ἔφεραν στὸ στρατηγὸ τὴν ἀπόκρισιν, ὅτι οἱ τοῦρκοι, μὴ ἔχοντες ἄλλο μολύβιν διὰ νὰ χύσουν βόλια καὶ ξανοίξαντες ὅτι μέσα εἰς ἐκεῖνα τὰ μάρμαρα εὐρίσκετο τοῦτο τὸ μέταλλο χωμένο ἐπίτηδες διὰ νὰ δίνῃ δύναμιν καὶ σταθερότητα, εἶχαν ἀποφασίσει νὰ προστρέξουν εἰς ἐκεῖνο τὸ χαλασμό, διὰ νὰ δυνηθοῦν νὰ ἐξακολουθήσουν τὸν πόλεμον.

Τέτοια ἀπόκρισιν ἐπροξένησε μεγάλη ἀπελπισία εἰς τοὺς Ἕλληνας καὶ ἀφοῦ ἐστοχάστηκαν τί νὰ πράξουν διὰ νὰ σώσουν ἀπὸ τὸν ὄλεθρον τὰ μνημεῖα τοῦ μεγαλείου των, ὅλοι μὲ μιὰ φωνὴ ἀπεφάσισαν νὰ μηνύσουν εἰς τοὺς ἀποκλεισμένους νὰ παύσουν τὴν καταστροφὴν καὶ ἦσαν ἔτοιμοι νὰ τοὺς προμηθεύσουν ὅσο μολύβιν τοὺς ἐχρειάζετο,

διά την υπεράσπισί τους. Ούτω καί ἐγένετο. Ἔστερξαν οἱ Τοῦρκοι καί οἱ Ἕλληνες, δίδοντας εἰς τοὺς ἐχθροὺς βόλια, διά νά τοὺς σκοτώσουν, ἐξαγόρασαν μέ τὸ αἷμά τους τὰ πολύτιμα ἐκεῖνα μάρμαρα, τὰ ὁποῖα ἦσαν προωρισμένα νά ζήσουν, διά νά ἴδουν καί πάλιν ἀναστημένο ὀλόγυρά τους ἐκεῖνο τὸ ξθνος, τὸ ὁποῖον ἀπὸ τόσους αἰῶνας ἐφαίνετο βυθισμένο σέ λήθαργο.

Ἀριστοτέλης Βαλαωρίτης

13. ΟΙ ΚΟΡΕΣ ΤΟΥ ΚΑΣΤΡΟΥ

Ὅταν μιλόρδος ἐπῆρε τὴ μιὰ ἀπὸ τῆς ἐξ ἑκὼς κόρες τοῦ Κάστρου, ἄφησε παραγγελία στοὺς Τοῦρκους νά τοῦ κουβαλήσουν καί τῆς ἄλλης τὴ νύχτα. Ἀλλά ἐκεῖ ποὺ πήγαιναν νά τῆς βγάλουν, τῆς ἀκοῦν νά σκούζουν λυπητερά καί νά φωνάζουν τὴν ἀδερφή τους. Οἱ Τοῦρκοι τρομαγμένοι ἐφυγαν καί μέ κανένα λόγο δὲν ἤθελαν νά δοκιμάσουν νά τῆς βγάλουν. Καί ἄλλοι πολλοὶ κάτω ἀπὸ τὸ Κάστρο τῆς ἀκουγαν τῆς μαρμαρένιες κόρες νά κλαῖνε τὴ νύχτα γιὰ τὴν ἀδερφή τους, ποὺ τοὺς τὴν πῆραν.

« Παραδόσεις τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ »

Νικόλαος Πολίτης

14. Η ΕΓΚΡΑΤΕΙΑ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

Μεταξὺ τῶν πολλῶν προτερημάτων, τὰ ὁποῖα ἀνέδειξαν μέγαν τὸν βασιλέα τῆς Μακεδονίας Ἀλέξανδρον, ἦτο καί ἡ ἐγκράτεια. Πολὺ βασιλικώτερον ἐθεώρει ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος τὸ νά νικᾷ τὰ πάθη του, παρά τοὺς ἐχθροὺς του. Μὲ τὴν ἐγκράτεια σωζόμεθα ἀπὸ πλῆθος κινδύνων καί δυστυχιῶν καὶ ζῶμεν ἐλεύθεροι καὶ εὐτυχεῖς.

— Εἶναι πολὺ χειρότερον, ἔλεγεν ὁ Πυθαγόρας, νά εἴμεθα δοῦλοι τῶν παθῶν, παρά δοῦλοι τῶν τυράννων. Εἶναι δὲ ἀδύνατον νά εἶναι τις ἐλεύθερος, ἂν εἶναι δοῦλος τῶν παθῶν του καί κυριεύεται ἀπὸ αὐτά.

Ὅτε ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος, ἀφοῦ ἐκυρίευσε τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, διώρισε βασιλίτισσαν τῆς Καρίας τὴν Ἄδαν, αὕτη ὡς δείγμα τῆς εὐγνωμοσύνης τῆς ἔστελλε πρὸς αὐτὸν καθ' ἡμέραν ποικίλα φαγητά

καὶ ζυμαρικά. Ἐπὶ τέλους δὲ τῷ ἔστειλε τοὺς καλυτέρους μαγεῖρους καὶ ἄρτοποιούς της, νομίζουσα ὅτι θὰ ἠυχαρίσται τὸν εὐεργέτην της.

Ἄλλ' ὁ Ἀλέξανδρος οὔτε τὰ ὠραία φαγητὰ τῆς Ἄδας ἐγέυετο, οὔτε τοὺς περιφήμους μαγεῖρους της ἐδέχθη, εἰπὼν ὅτι « πολὺ καλυτέρους μαγεῖρους ἔδωκεν εἰς αὐτὸν ὁ παιδαγωγὸς τοῦ Λεωνίδας· αὐτοὶ δὲ ἦσαν ὁ πρωινὸς τοῦ περιπάτου διὰ τὸ νοστιμώτατον γεῦμά του καὶ ἡ εἰς τὸ γεῦμά του ὀλιγοφαγία διὰ τὸ ὀρεκτικώτατον δεῖπνόν του ».

Ἐκστρατεύων δὲ κάποτε μετὰ τοῦ ἵππικοῦ του διὰ μέσου ξηρῶν καὶ ἀνδρῶν τόπων, πρὸς καταδίωξιν τοῦ Δαρείου, βασιλέως τῆς Περσίας, ὑπέφερε καὶ αὐτὸς καὶ οἱ ἵππεις τοῦ δίψαν μεγίστην. Κατὰ καλὴν δὲ τύχην ἀπήντησαν Μακεδόνας τινάς, οἱ ὅποιοι ἔφερον μακρόθεν ὀλίγον ὕδωρ. Οἱ Μακεδόνες, ὅτε εἶδον τὸν Ἀλέξανδρον πιάσχοντα ἐκ δίψης, προθύμως τῷ ἔδωκαν νὰ πῖη. Ὁ Ἀλέξανδρος λαμβάνει ἀνὰ χεῖρας τὸ ὕδωρ, ἀλλὰ στρέψας τοὺς ὀφθαλμούς πρὸς τοὺς ἵππεις τοῦ καὶ παρατηρήσας, ὅτι τὸ ὕδωρ δὲν ἔξαρκεῖ δι' ὅλους, χωρὶς νὰ τὸ ἐγγίση εἰς τὰ διψῶντα χεῖλη του, τὸ ἐπέστρεψεν εἰς τοὺς Μακεδόνας, εἰπὼν ὅτι « δὲν ἀνέχεται αὐτὸς μὲν νὰ πῖη, οἱ δὲ Μακεδόνες του νὰ διψοῦν ».

Τὴν ἐγκράτειαν αὐτὴν τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου θαυμάσαντες οἱ στρατιῶταί του καὶ ἐνθουσιασθέντες διὰ τὴν πρὸς αὐτοὺς ἀγάπην του, ἔλησμόνησαν ἀμέσως καὶ τὴν δίψαν, καὶ τοὺς κόπους τῶν καὶ κτυπήσαντες τοὺς ἵππους τῶν ἐφώναξαν :

— Ἐμπρός ! Μὲ τοιοῦτον ἀρχηγὸν οὔτε δίψαν οὔτε κόπους αἰσθανόμεθα, ἀλλ' οὔτε ὅτι εἴμεθα θνητοὶ πιστεύομεν.

« Γεροστάθης »

Λέων Μελάς

15. ΖΗ Ο ΒΑΣΙΛΙΑΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ;

Μέσ' στὸ πλατὺ τὸ πέλαγο καράβι ταξιδεύει.

Τριγύρα νύχτ' ἀπλώνεται

καὶ μὲ τὸ ἀγέρι, πού ἐλαφρὰ τὰ κύματα χαϊδεύει,
τὸ μπρίκι τὸ ἀσπροφόρετο κουνιέται, ἀργοσαλεύει
σὰν νύφη, πού ὄλο καὶ λυγᾷ καὶ γλυκοκαμαρώνεται.

Μὰ ξάφνω, σὰ νὰ κάρφωσε σ' ἄμμουδιαστό ἀκρογιάλι
 τῆς δυό του ἄγκυρες μαζί,
 τὸ μπρίκι στέκει καὶ μπροστὰ στὴν πλώρη του προβάλλει
 Γοργόνα θαλασσόβρεχτη μὲ ἀγριωπὸ κεφάλι.
 —'Ο βασιλιάς Ἀλέξανδρος ἀπέθανε γιὰ ζῆ;

Βροντολογᾷ τὸ στόμα τῆς καὶ τὰ νερὰ ἀναδεύει
 μὲ τὴν ψαρίσια τῆς οὐρὰ
 καὶ τὸ γυναικίειο τῆς αὐτὶ ἀπόκρισι γυρεύει.
 —'Ο βασιλιάς Ἀλέξανδρος στὸν κόσμο βασιλεύει,
 ὁ ναύτης ἀποκρίνεται, ζωὴ νᾶχης, Κυρά !

Ἄλλοίμονο, ἂν τῆς ἔλεγε, πὼς εἶναι πεθαμένος
 ἀπὸ τὰ χρόνια τὰ παλιά !
 Εὐθύς τὴν ἴδια τὴ στιγμὴν ὁ ναύτης ὁ καημένος
 μαζί μὲ τὸ καράβι του θὰ βούλιαζε πνιγμένος
 καὶ ἡ Γοργόνα θ' ἄρχιζε νὰ κλαίῃ τὸ βασιλιά.

Μὰ τώρα πῶμαθε πὼς ζῆ, τὴν ὄψι τῆς ἀλλάζει
 καὶ μ' ὁμορφιὲς στολίζεται·
 γίνεται κόρη λυγερή, στὰ κύματα πλαγιάζει
 μὲ δυὸ ματάκια ὀλόγλυκα τριγυρὸ τῆς κοιτάζει
 κι ἀπ' τὰ ξανθὰ τῆς τὰ μαλλιά τὸ πέλαγος φωτίζεται.

Τὸ μπρίκι πάλι ξεκινᾷ καὶ σιγαλαρμενίζει
 στὴ θάλασσα τὴ γαλανή
 καὶ ἡ Γοργόνα στὸν ἄφρὸ σὰ γλᾶρος φπερουγίζει.
 Λύρα κρατᾷ ὀλόχρυση καὶ παίζοντας ἀρχίζει
 νὰ τραγουδῆ στὸ πέλαγος μ' οὐράνια φωνή !

Γεώργιος Δροσίνης

16. ΣΩΚΡΑΤΗΣ ΚΑΙ ΑΡΙΣΤΟΦΑΝΗΣ

Α'

1

Τὰ Διονύσια τελεῖ
τῆς Ἀθηνᾶς ἡ φίλη πόλις,
καὶ θεατοὶ ἐκεῖ πολλοὶ
ἐκ τῆς Ἑλλάδος ἦλθον ὅλης.

2

Πολλὰ θεάματα αὐτῇ
θὰ περιλάβη ἡ ἡμέρα.
Ὡς μία παύση τελετῇ
ἀμέλως θ' ἄρχεται ἑτέρα.

3

Τῆς Ἀκροπόλεως ἐμπρὸς
τὸ μέγα θέατρον ἀνέρπει
καὶ ὑπεράνω του λαμπρὸς
ὁ Παρθενῶν τὸ βλέμμα τέρπει.

4

Δραματικὸς ἐκεῖ ἀγῶν
θὰ γίνῃ, πάντας προσελκύων,
κι εἰς τὸν νικῶντα χορηγὸν
θὰ δοθῇ τρίπους ὡς βραβεῖον.

5

Μ' εὐθύμους ὁ λαὸς φωνᾶς
κατὰ τὸ θέατρον προβαίνει.
Διψῶν μεγάλας ἡδονάς,
τὴν ὥραν κἂν δὲν περιμένει.

6

Πολλὰ ἐδώλια πληροῦν
οἱ πρέσβεις μόνι τῶν συμμάχων,
ὅσοι ὡς φόρον θεωροῦν
τῆς Ἀκροπόλεως τὸν βράχον.

7

Οἱ ἄρχοντες, ἐγγὺς αὐτῶν,
ἐπὶ πυκνῶν πατοῦν στρωμάτων.
Ἀρχῆς σημεῖον φθονητόν,
στέμμα κοσμεῖ τὰ μέτωπά των.

8

Καὶ ὑπεράνω αἱ σειραὶ
τῶν ἐπιλοίπων Ἀθηναίων.
Εἶν' αἱ φωναὶ των τολμηραὶ
κι ἦρος ἐμφαίνουσι γενναῖον.

9

Οἱ δοῦλοι ὄρθιοι μακρὰν
βαναύσως παίζουν ἢ ληροῦσι
καὶ τὴν δουλείαν τὴν πικρὰν
ἐντὸς τῆς τύρβης λησιμονοῦσι.

10

Ὅλων τὸ βλέμμα προσηλοῖ
αὐτὸς ἐδῶ ὁ νεανίας.
Ἔχει μορφὴν περικαλλῆ
καὶ σῶμα ἐμπλεον μαγείας.

11

Εἶν' ἡ στολὴ αὐτοῦ χρυσοῦ
καὶ εἰς τὸ κάλλος του προσθέτει.
Ἀλκιβιάδῃ, εἶσαι σὺ
εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς δόξης ἔτι.

12

Ὁ Εὐριπίδης παρεκεῖ
τὸ νέον δρᾶμα περιμένει.
Εἶναι τὸ ἦθος του γλυκὺ
καὶ νοῦν ὑπέρτερον ἐμφαίνει.

13

Θά ἴδ' ἡ δάφνη ποιητοῦ
ἄλλου τὸ μέτωπον νά στέφη,
χωρίς τὸ μέτωπον αὐτοῦ
νά συσκιάζουν φθόνου νέφη.

15

Ἄσχος ἀνυπομονῶν,
ὅτι βραδύν' ἡ ὥρα βλέπει
καὶ διὰ κρότων καὶ φωνῶν
τέλος ν' ἀρχίσωσι προτρέπει.

16

Ἄλλ' αἴφνης γίνεται σιγή
καὶ ἡ αἰλαλα πίπτει ἄμα.
Εὐδαίμων ὅστις χορηγεῖ!
« Νεφέλαι » λέγεται, τὸ δρᾶμα.

17

Χαῖρε, μεγάλη ποιητά!
Εἰς τὴν σκηνὴν καθὼς ἐφάνης,
ἀπὸ τὰ στόματα πετᾶ
ὄνομα ἔν: « Ἄριστοφάνης ».

18

Ἄσων εὐφραίνει τὴν ψυχὴν
τῆς στιχουργίας σου τὸ μέλος,
κι εἰς πάντα στίχον σου τραχύν
ἄσβεστος ρήγνυται ὁ γέλως.

19

Πλὴν διὰ τί τοὺς θεατὰς
τόση χαρὰ καταλαμβάνει;
Τί ὄνομ' ἄρα γε πετᾶς
εἰς τὸν λαόν, Ἄριστοφάνη;

20

Ἐχθρὸς ραγδαίως τῆς τρυφῆς
τὰ χαλαρὰ μαστίζεις ἦθη
ἢ τοὺς ἀσήμους συγγραφεῖς,
οἵτινες φθεῖρουσι τὰ πλήθη;

14

Ἄς πρὸς τὰ ἦθη θεωρῶν
ἐπιβλαβεῖς τὰς κωμωδίας,
κάθηται μ' ἦθος λυπηρὸν
ὁ εὐσεβὴς ἐκεῖ Νικίας.

B'

21

Τῶν ἀναιδῶν δημαγωγῶν
ἐμπαιζεῖς ἴσως τὰς μωρίας,
ὅσοι τὸν φαῦλόν των ζυγὸν
καλύπτουν μ' ἄνθη κολακείας.

22

Ἐκεῖ τὸν Κλέωνα ἰδέ,
πῶς τρέμει ὄσος περιμένων
νέον σου βέλος, αἰοιδέ,
εἰς δηλητήριον βαμμένον.

23

Ἄλλ' ὄχι! Τῆς σκηνῆς αὐτῆς
ἡ μνήμη ἄς ταφῆ εἰς ζόφον.
Ἄβριζει μέγας ποιητῆς
τὸν ἀρχηγὸν τῶν φιλοσόφων!

24

Ἄσχος ἐπληττε σκληρὰ
καὶ ἀπητεῖτο παιδιὰ τις,
καὶ τῷ ἐρρίφθη ὡς βορὰ
μεγάλῃ δόξα, ὁ Σωκράτης.

25

Ναί, ὁ Σωκράτης! Ἄγενεῖς
μ' αὐτὸν γελῶσιν οἱ πολῖται.
Αὐτὸς ἐπάνω τῆς σκηνῆς
βαρβάρως τῶρα κωμωδεῖται.

26

Εἰς σοφιστῆν, τῶν σοφιστῶν
ἐχθρὸς ἐκεῖνος, μετεβλήθη,
ἀπὸ ἀσέβειαν μεστὸν
καὶ φενακίζοντα τὰ πλήθη.

27

Ἄλλὰ μὴ χαίρης, ποιητά,
διὰ τὸ νέον τοῦτο στέμμα.
Ἄν θάλλη τώρα, σ' ἀπατᾷ.
Ταχέως θὰ βαφῆ μὲ αἷμα!

29

Τῶν Ἀθηναίων ἡ ψυχὴ
εἰς τὸ δριμύ ἐθέλχθη δρᾶμα
καὶ ἀκροῶντ' ἐν προσοχῇ
τῆς στιχουργίας του τὸ νᾶμα.

30

Μάλιστα εἰς τῶν θεατῶν
ὑπὲρ τοὺς ἄλλους πάντα χαίρει,
προσεκτικῶς ἐπικροτῶν
τὰ ἐντελῆ τοῦ ἔργου μέρη.

31

Πρεσβύτης οὗτος κεκυφώς,
εἶναι βαθεῖς οἱ ὀφθαλμοὶ του,
καὶ ἀπὸ μύχιόν τι φῶς
λάμπουσα φαίνεται ἡ μορφή του.

32

Λευκὸν ἰμάτιον φορεῖ,
ἄνευ ματαίων κοσμημάτων,
πρὸς τὴν θυμέλην θεωρεῖ
ὄψιν γαλήνιον φυλάττων.

33

Εἶν' ὁ Σωκράτης. Εὐλαβεῖς
οἱ μαθηταὶ αὐτὸν κυκλοῦσι.
Μετὰ δικαίας συντριβῆς
τὴν ἀδικίαν θεωροῦσι.

34

Πρὸ πάντων δὲ ὁ Ξενοφῶν
ὑπὲρ τοὺς ἄλλους διαπρέπει.
Τὸν περίριξ ὄχλον ἀψηφῶν
ὀργῆς ἀκράτου ρίπτει ἔπη.

28

Μίσους ἀρχὰς εἰς τὸν λαὸν
ἐνσπείρει τὸ γλυκύ σου ἄσμα
καὶ ὀπισθὲν σου μειδιῶν
τὸ τοῦ Μελίτου βλέπω φάσμα*

Γ'

35

Ἐαυτοῦ πλέον δὲν κρατεῖ,
ζέσεως πλήρης ἀδαμάστου.
Ἄλλ' ὁ Σωκράτης νουθετεῖ
καὶ καταστέλλει τὰς ὀρμάς του.

36

Τοὺς ὀφθαλμοὺς των πρὸς αὐτὸν
ἔχουσι πάντες ἐστραμμένους
καὶ τὸν δεικνύουν πολιτῶν
ἄπειροὶ δάκτυλ' εἰς τοὺς ξένους.

37

Εἶδ' ὁ Σωκράτης τὸν λαόν,
νὰ τὸν ἰδῆ, ὅτι ἐπόθει,
καὶ γαληναίως μειδιῶν
ἐπὶ τῆς ἔδρας ἀνωρθώθη.

38

Ἄντὶ μακρὰν τῶν θεατῶν
περιδεῖς ν' ἀποχωρήση,
φαιδρὸς προσέφερ' ἑαυτὸν
κι εἰς εἰρωνεῖας καὶ εἰς μίση.

39

Τὸ πλῆθος ἔπαυσε γελῶν
εὐθύς, κι εἰς σέβας ἐκινήθη.
Ὡ ποιητὰ τῶν « Νεφελῶν »,
ὁ ὑβρισθεὶς ἐξεδικήθη.

40

Αὐτὸν καὶ μόνον εὐφημεῖ
ἡ πόλις ἅπασα συνάμα,
καὶ παραβλέπει — ὦ, τιμὴ! —
χάριν τοῦ ἤρωος τὸ δρᾶμα.

41

Πλήν τοῦ Σωκράτους ἀπαθῆς
ἔμειν' ἡ ὄψις ἡ γλυκεία.
Γνωρίζει ὅτι ἀσταθῆς
εἶναι τοῦ ὄχλου ἡ φιλία.

43

Συμβάντων ἐμπλεοὶ αὐτοὶ
ἤδη ἐπέρασαν οἱ χρόνοι.
Καὶ ἤδη πάλιν τελετῇ
τοὺς Ἀθηναίους συνενώνει.

44

Τῶν Ἀθηνῶν ἡ ἀγορὰ
πρὸς τί λαοῦ τοσοῦτου βρίθει ;
Καὶ πόθεν ἄραγ' ἡ χαρά,
ἣτις κατέλαβε τὰ πλήθη ;

45

* Ἄγγελος ἴσως φθὰς ταχύς
νίκης ἐκόμισεν εἰδήσεις
καὶ διὰ τοῦτο εὐτυχεῖς
φαίνονται ἅπαντες ἐπίσης ;

46

* Ἄλλ' ὄχι, ἡ πόλις ἀφρονεῖ
κι ἐγκλημα εἶναι ἡ χαρά της.
Πάθη ἐξάψας ἀγενῆ,
κώνειον πίνει ὁ Σωκράτης.

47

Δρόμον διέτρεξεν εὐρύν.
Πλήν θῦμα ἀχρείων κατηγόρων,
σήμερον ἔτισε βαρύν
τῆς εὐφυΐας του τὸν φόρον.

48

Τοιαύτη ὑπήρξ' ἡ ἀμοιβή
τῶν ὑψηλῶν του διδαγμάτων,
ὅσα μὲ χεῖρα εὐλαβῆ
τῆς λήθης ἔσωσεν ὁ Πλάτων !

42

Γέλως, τοὺς ἄλλους ἀπατῶν,
ἐπὶ τὰ χεῖλη του ἀνέβη.
* Ὑπὸ τὸν θρίαμβον αὐτὸν
ἴσως τὸ κώνειον μαντεύει.

Δ'

49

Διὰ τοῦ θεοῦ του νοὸς
κατὰ τῆς φύσεως παλαιῶν,
ἀκόμη δὲν ἦτο θεός,
ἀλλ' ἄνθρωπος δὲν ἦτο πλέον.

50

* Ἀπεκαλύφθη εἰς αὐτὸν
τῆς Ἰουδαίας ἡ θρησκεία.
Κι ἐμάντευ' ἴσως τὸν Χριστόν,
ἐνῶ ἐλάτρευε τὸν Δία.

51

* Ὅταν προβαίνει ἡ αὐγή,
ἐρυθριῶσα ἔτι κόρη,
πρὶν φωτισθῆ ἡ ἄλλη γῆ,
τὰ ὑψηλὰ φωτίζει ὄρη.

52

* Ὁ κοῦφος ὄχλος μὲ χαρὰν
διὰ τὸν θάνατον ὠμίλει
καὶ μίαν ὕβριν ἡ ἀρὰν
ὄλων ἐπρόφερον τὰ χεῖλη.

53

— Δὲν ἦτον φίλος τῶν θεῶν.
— Διασφορεὺς τῶν νέων ἦτον.
— * Ἐβλαπτε λίαν τὸν λαόν,
ψευδῆ σοφίσματα κηρύττων.

54

* Ὁ πέριξ ὄχλος μὲ θυμὸν
αὐτὰ καὶ ἄλλα ἐβλασφήμει,
νὰ μείνη μὴ ἐπιθυμῶν
ἀγνή τοῦ μάρτυρος ἡ μνήμη.

Ε'

55

Μακρὰν τῶν ἄλλων πολιτῶν
ἀνὴρ βαρῦς βαδίζει μόνος.
Εἰς πρώτην ὄψιν ἐπ' αὐτὸν
καταφανὴς εἶναι ὁ πόνος.

56

Τὸν ὀφθαλμὸν του τὸν θολὸν
συχνὰ ὑψοῖ πρὸς τοὺς αἰθέρας
καὶ τότε φαίνεται λαλῶν
σιγὰ μὲ ὄν τι ἄλλης σφαίρας.

57

Εἶναι αὐτὸς ὁ ποιητής,
ὁ ἐξυβρίσας τὸν Σωκράτην.
Πρὸ τῆς πικρᾶς του τελευτῆς
θλίβεται σήμερον εἰς μάτην.

58

Ὑπὸ τὸ πνεῦμα τῶν ἐτῶν
ἡ παλαιὰ ἐσβέσθη πλάνη
κι ἔνοχον βλέπει ἑαυτόν.
ὦ, σὲ λυποῦμ' Ἀριστοφάνη!

63

Ἐνῶ βαδίζει ἐμβριθὴς
κι εἶν' ἡ ὀδὺν του μεγάλη,
φωνὴ γλυκεῖα, συμπαθὴς
αἴφνης τὰ ὦτα του προσβάλλει.

64

« Ἀκάνθας φαίνεται κακὰς
μὲ ἀνθη θάλλοντα τυλίσσεις,
κι ἔχουσι λίαν τραγικὰς
αἱ κωμῳδίαί σου τὰς λύσεις ».

59

Πλήρης θελγῆτρων δαψιλῶν,
ὅταν ἐποίεις τὰς « Νεφέλας »,
διὰ τὸ ἔργον τὸ καλὸν
ἴσως ἠγάλλεσο κι ἐγέλας.

60

Ἄλλ' ἂν σοὶ ἔλεγε κανεῖς,
ἐνῶ τὸν κάλαμον ἐκράτεις,
ὅποιας ἔμελλε θανῆς
νὰ τύχη τώρα ὁ Σωκράτης,

61

Καὶ ὅτι σύ, ἀπατηθεῖς,
εἰς τὴν θανὴν του θὰ συντεινῆς,
μακρὰν θὰ ἔρριπτες εὐθύς
τὸν κάλαμόν σου μετ' αἰσχύνης.

62

Πλὴν τὸ ἠγνόεις, κι ἐκφυγὸν
μακρὰν ἐπέταξε τὸ βέλος.
Πρὸς παιδιὰν ἦν ὁ ἄγων
κι αἱματηρὸν ἔλαβε τέλος.

ΣΤ'

65

Ἐπιθυμῶν νὰ ἴδῃ, τίς
ὁ τὰς μελέτας του ταράττων,
στρέφει εὐθύς ὁ ποιητής
καὶ βλέπει ὅτι εἶν' ὁ Πλάτων.

66

Ἀπὸ τοῦ φόνου τὴν σκηνὴν
μὲ βαρὺ βῆμα ἐπιστρέφει
καὶ τὴν ὀδύνην ἀλγεινὴν
εἰς τὴν καρδίαν ἔτι τρέφει.

67

Πρὸ τῶν βημάτων του εὐρών
τὸν ὑβριστὴν τοῦ διδασκάλου,
σκῶμμα τῷ ἔρριψεν ἄβρον,
δεῖγμα τοῦ πόνου τοῦ μεγάλου.

68

Ἐπληξ' ἢ φράσις ἢ δεινὴ
τὸν δυστυχῆ Ἀριστοφάνη.
Ὡς ἢ ἀμείλικτος φωνὴ
τοῦ συνειδότος τῷ ἐφάνη.

69

Θέλων νὰ μάθῃ ἀκριβῶς
σκηνὴν ἀκόμη πλήρη ζόφου,
προσαγορεύει εὐλαβῶς
τὸν μαθητὴν τοῦ φιλοσόφου :

70

— Εἶπέ μοι, Πλάτων, θλιβεράς
ν' ἀκούσω θέλω ἀληθείας.
Ἐνῶ ἐξέπνεεν, ἀράς,
εἶπέ, μοι ἔστειλεν ἀγρίας ;

71

— Λόγοι γαλήνης ψυχικῆς
οἱ ἔσχατοί του ἦσαν λόγοι.
Κι εἰς φίλους κι εἰς ἔχθρους γλυκὺς,
ἐπίσης ἅπαντας ἠυλόγει.

72

Εἶχ' εἰς τὰ βάθη τοῦ νοῦς
ζωῆς μελλούσης προαισθήσεις.
Ἦτο ἀνέφελος ἠὼς
ὁ θάνατός του, ὄχι δύσις.

73

Ἐδίδασκ' ἔτι ἀπαθῆς,
ἐνῶ τὴν κύλικα ἐκράτει,
καὶ στοχασμὸς ἦτο βαθὺς
καὶ ἡ πνοή του ἡ ἐσχάτη.

74

Ἐὰν εὐρίσκεσο παρῶν
κι ἔβλεπες θνήσκοντα ἐκείνου,
θρήνον θὰ ἦνους γοερὸν
μὲ τῶν ἐταίρων του τὸν θρήνον.

75

Πῶς συνεχῶρει ἐκ ψυχῆς
τοὺς ὑβριστὰς ἂν ἠκροᾶσο,
διὰ τοὺς στίχους τοὺς τραχεῖς
σὺ σεαυτὸν θὰ κατηρᾶσο.

76

Διότι εἶναι ἀγαθὴ,
Ἀριστοφάνη, ἡ ψυχὴ σου,
καὶ μὲ δακρῦών θὰ πλυθῆ
χοὰς ἀφθόνους ἢ κηλὶς σου.

77

Ἀλλὰ σ' ἀφήνω. Ἰερὸν
νὰ ἐκπληρώσω χρέος πρέπει,
ἀπὸ τὰς τύχας τῶν καιρῶν
τ' ἀθάνατά του σώζων ἔπη.

78

Θὰ τὰ συλλέξω, ποιητά,
μετ' εὐλαβοῦς ἐγὼ καλάμου,
κι εἰς τοὺς αἰῶνας θὰ πετᾶ
μὲ τ' ὄνομά του τ' ὄνομά μου.

79

Ὡς γλύπτῃς ὄνομα θνητοῦ
εἰς θεοῦ ἀγαλμα χαράττων,
ἐπὶ τὰ θεῖα ἔργα αὐτοῦ
τρέμων κι ἐγὼ θὰ γράφω « Πλάτων ».

80

Ὁ τοῦ Σωκράτους προσφιλῆς
ὑπὸ λυγμῶν πικρῶν ἐπνίγη.
Κι ἐκεῖ νὰ κλαύσῃ συσταλεῖς
μετὰ τοῦ πλήθους ἀνεμίγη.

81

Σκοτία ἤδη ζοφερά
περικαλύπτει τὰς Ἀθήνας.
Καί εἰς τοὺς οἴκους τὰ πυρὰ
ἀμυδρὰς ρίπτουσιν ἀκτίνας.

82

Τὸ πλήθος φεύγει τὸ πολὺ
διατριβὰς ζητοῦν ἑτέρας,
καὶ φεύγον ἔτι, ὁμιλεῖ
διὰ τὸ νέον τῆς ἡμέρας.

85

Πέπλον ἐπίσημον σιγῆς
ἀπανταχοῦ ἢ νύξ ἐκτείνει.
Δὲν ρίπτει φῶς ἐπὶ τῆς γῆς
κρυμμέν' εἰς νέφη ἢ σελήνη.

86

Ἄλλ' ἐνῶ ἅπανσα κοινῇ
ἢ ἠχηρὰ κοιμᾶται πόλις,
τίς ἢ σκιά ἢ σκοτεινή,
ἦτις ἐκεῖ ὄραται μόλις ;

Ζ'

83

Καὶ ὁμως μόνος του μακρὰν
ὁ ποιητῆς ἐκεῖ βαδίζει
καὶ ἀκουσίως τὴν πικρὰν
ἀκόμη χλεύην ψιθυρίζει :

84

« Ἀκάνθας φαίνεται κακὰς
μὲ ἄνθη θάλλοντα τυλίσεις
κι ἔχουσι λίαν τραγικὰς
αἱ κωμωδίαί σου τὰς λύσεις ».

87

Εἶναι ἀνὴρ γονυπετῶν
ἐμπρὸς εἰς μάρμαρον ὠραῖον
κι ἐκεῖ ἐπάνω ἀναρτῶν
θάλλοντα στέφανον ἀνθέων.

88

Φθόγγους ἀτάκτους ἐκφωνεῖ,
πάντοτε λήγοντας εἰς θρήνους
καὶ εἰς τὸ πνεῦμ' ἀνακινεῖ
συλλογισμοὺς πολυωδύνους.

89

Ἡ Φοίβη πρὸς στιγμὴν χρυσοῦ
ἐν μέσῳ λάμπει τῶν συννέφων. . .
Ἀριστοφάνη, εἶσαι σύ,
τὸ τοῦ Σωκράτους μῆμα στέφων.

α "Ἔργα »

Ἄλέξανδρος Βυζάντιος

17. Δ Η Λ Ο Σ

Ἐνα ταξίδι μὲ μιὰ φανταστικὴ μηχανή, ποὺ δὲ διασχίζει μόνο τὴ θάλασσα, ἀλλὰ καὶ τοὺς αἰῶνας, εἶναι τὸ ταξίδι τῆς Δήλου. Ἀποβιβάζεται κανεὶς ἀπὸ τὸ πλοῖο στ' ἀερογιάλια τοῦ νησιοῦ καὶ νομίζει, πῶς βρίσκεται αἰῶνας πίσω.

Μόλις πατήση ό ταξιδιώτης τό πόδι του στην ξηρά, πληροφορείται ότι πριν από λίγες μέρες είχαν εκεί γεννητούρια.

— Βλέπετε εκεί επάνω μιá μικρή λίμνη, που γυαλίζει μέσα στα καλάμια ; Πληροφορεί τους νεοφερμένους ταξιδιώτες ό ξεναγός τους καθηγητής τής άρχαιολογίας. Λοιπόν, εκεί κοντά, κάτω από μιá φοινικιά γέννησε ή καμένη ή Λητώ.

Τόσο ήταν βέβαιο, ότι τό πράγμα είχε γίνει μόλις τώρα, όστε πολλοί από τους ταξιδιώτες νόμισαν πως άκουσαν και τίς φωνούλες του μωρού.

Τό μυστήριο αυτό τής Δήλου, όπου γίνεται κανείς σύγχρονος όλων των αιώνων, που πέρασαν επάνω της, όφείλεται άποκλειστικά στην παρουσία όλων εκείνων των πραγμάτων, που ήρθαν σ' άμεση έπαφή προς τήν ιδιαίτερη ζωή των άρχαίων ανθρώπων.

Βέβαια, τά μάρμαρα των ναών, των κιόνων, των όγαλμάτων, των στοών, ό άπέραντος λευκός σωρός των έρειπίων, που άπλώνεται εμπρός στον σημερινόν άνθρωπο, όλ' αυτά μäs μιλοϋν για μιá πολύ μακρινή έποχή. Άλλά τό σπίτι, όπου έζησαν οι άνθρωποι, τά δρομαλάκια, όπου περπάτησαν, τά μαγαζιά, όπου έκαμαν τά ψώνια τους, αυτά είναι κοντά, πολύ κοντά μας.

Μόλις άποβιβαστή κανείς στην ξηρά, βρίσκεται άμέως εμπρός στις άποθήκες του λιμένος, όπου άποβιβάζονταν τά πλούσια έμπορεύματα, που έφταναν άπ' όλα τά μέρη του κόσμου.

Νά άκόμη άνάμεσα στους τοίχους μιá άποθήκη κι ένας μαρμαρινός λουτήρας. Δέν είναι λουτήρας όμως, είναι ένα είδος παναρχαίου κανταριού. Μόνον οι άρχαιοί χαμάληδες λείπουν, για νά πάρη ό τόπος όλη τή δαιμονισμένη κίνηση του έμπορικού λιμανιού.

Έπάνω στο λόφο άπλώνεται ή πόλι. Είναι κι αυτή χτεσινή. Νομίζεις ότι ένας σεισμός χτεσινός τή γκρέμισε. Περπατεί κανείς στα δρομαλάκια της, μπαίνει στα σπίτια της, τριγυρίζει στα δωμάτιά τους, πατεί ώραία μωσαϊκά τής κεντρικής αύλης τους.

Αυτό τό σπίτι θά ήταν βέβαια κάποιου άρχαίου πλουσίου έφοπλιστού. Έχει τά σήματά του χαραγμένα στο ψηφιδωτό τής εισόδου : μιάν άγκυρα κι ένα Τρίωνα.

Σταθήκαμε και καμαρώναμε τό άρχοντόσπιτο.

— Κρίμα νά μñ είναι ό ίδιος ό οικοδεσπότης έδω νά μäs περιποι-

ηθῆ ! εἶπε ὁ ὁδηγός μας. Ἐνα γλυκὸ κι ἕνα ποτήρι νερὸ θάξιζε ὁ,τι πῆς αὐτὴ τὴν ὥρα.

Ἐνας μικρός, πού μᾶς εἶχε ἀκολουθήσει, πουλῶντας λουκούμια συριανὰ καὶ κρῦο νερό, ἔτρεξε τότε νὰ μᾶς περιποιηθῆ, σὰ νὰ εἶχε καταλάβει τὴν ἐπιθυμίαν μας καὶ σὰ νᾶθελε νὰ ἱκανοποιήσῃ τὸν οἰκοδεσπότη.

— Λουκούμια καὶ νερό, κύριοι ! . .

Τὰ δεχτήκαμε μὲ τὴ μεγαλύτερη εὐχαρίστησι. Κάποιος τότε γύρισε πρὸς τὸ μικρὸ καὶ τοῦ εἶπε :

— Δὲ μοῦ λές, παιδί μου, ἀρχαῖος εἶσαι καὶ σύ ;

ἽΟ μικρός δὲν κατάλαβε.

— Μάλιστα, κύριε, εἶπε. . .

Καὶ σὰν παιδί τοῦ πέμπτου αἰῶνος πρὸ Χριστοῦ, ὅπως τὸ εἶχαμε φανταστῆ, μοίραζε ὀλόγυρα λουκούμια καὶ νερό. Πιστεύαμε ὅτι τὴν περιποίησι μᾶς τὴν ἔκανε ὁ φιλόδοξος οἰκοδεσπότης. Τότε ἕνας ξένος, πού ἦταν μαζί μας στὴν ἐκδρομὴ, ἔβγαλε τὸ σημειωματάριό του καὶ σημείωσε :

« Στὰ σπίτια τῆς ἀρχαίας Δήλου προσφέρονται στοὺς ἐπισκέπτας ὠραῖα συριανὰ λουκούμια καὶ δροσερὸ νερό. . . »

— Ἀπὸ ποῦ πᾶνε στὸ ἐπάνω πάτωμα, παιδί μου ; Ρωτήσαμε τότε τὸν μικρὸ.

— Ὅριστε ἠ σκάλα, κύριε ! μᾶς ἀπαντᾷ ὁ μικρός. Δὲν τὴ βλέπετε ;

Ἐμπρὸς ἦταν πραγματικὰ ἠ σκάλα, πού ἔφερνε στὸ ἐπάνω πάτωμα. Ἀλλὰ τί εἶναι αὐτὰ τὰ παιδιακίστικα ὀρνιθοσκαλίσματα, πού βρίσκονται χαραγμένα στὸ σοβᾶ τοῦ τοίχου ; Δὲν ἀργεῖ νὰ τὸ καταλάβῃ κανεὶς. Τὰ παιδιά τοῦ 450 π.Χ. εἶχαν τὴν κακὴ συνήθεια, ὅπως καὶ τὰ σημερινὰ παιδιά, νὰ γράφουν ἀνοησίες ἐπάνω στοὺς τοίχους. Ὁ μικρός Ἑρμίας, λοιπόν, ἔπαιζε τὰ κότσια μὲ τὸ μικροῦλη Δημήτριον — παιδιά πλουσιῶν πατέρων — καὶ ὁ Ἑρμίας ἔκλεβε τὸν ἄλλο, χωρὶς νὰ παίρνῃ εἶδησι. Κάποιος ἄλλος μικρός τότε, πού εἶχε μυριστῆ τὴν ἀπάτη, ἔπιασε κι ἐγράψε ἐπάνω στὸν τοῖχο μὲ τὸ παιδικὸ ὕφος, μὲ ταυτολογίες καὶ ἐπαναλήψεις :

« Δημήτριος τυφλός, οὐδὲ βλέπει οὐδέν, παίζων ἀστραγάλους. Ἐκλεπεν αὐτῷ Ἑρμίας ἀστραγάλους ». Δηλαδή :

« Ὁ Δημήτριος εἶναι στραβὸς καὶ δὲ βλέπει τίποτε, ὅταν παίζῃ κότσια Ὁ Ἑρμίας τοῦ ἔκλεψε κάμποσα κότσια ».

— Ἐσὺ τᾶγραψες, παιδί μου, αὐτά ; εἶπα στοῦ παιδάκι μὲ τὰ συ-
ριανὰ λουκούμια.

Ὁ μικρούλης τὰ χρειάστηκε.

— Ὅχι, μπάριμπα ! φώναξε. Δὲν τᾶγραψα ἐγώ.

Καὶ ὅμως δὲν ἦταν καθόλου ἀπίθανο νὰ τὰ εἶχε γράψει αὐτό.

Στὴ Δῆλο γίνεται κανεὶς σύγχρονος ὄλων τῶν αἰώνων.

« Ἡμερολόγιον Ὀδοιπορικοῦ Συνδέσμου »

Παῦλος Νισβάνας

18. ΚΑΛΛΙΠΑΤΕΙΡΑ

— Ἀρχόντισσα Ροδίτισσα, πῶς μπῆκες ;
Γυναῖκες διώχνει μιά συνήθεια ἀρχαία
ἐδῶθε.

— Ἐχω ἓνα ἀνίψι, τὸν Εὐκλέα,
τρία ἀδέρφια, γιού, πατέρα Ὀλυμπιονίκες

Νὰ μὲ ἀφήστε πρέπει, Ἑλλανοδίκες,
κι ἐγὼ νὰ καμαρώσω μέσ' στὰ ὠραῖα
κορμιά, πού γιὰ τὸ ἀγρίλι τοῦ Ἡρακλέα
παλεύουν θαυμαστὲς ψυχὲς ἀντρίκιες.

Μὲ τίς ἄλλες γυναῖκες δὲν εἶμαι ὅμοια.
Στὸν αἰῶνα τὸ σοῖ μου θὰ φαντάζη
μὲ τῆς ἀντρείας τὰ ἀμάραντα προνόμια.

Μὲ μάλαμα γραμμένους τὸ δοξάζει
σὲ ἀστραφτερὸ κατεβατὸ μαρμάρου
ἕμνος χρυσὸς τοῦ ἀθάνατου Πινδάρου.

« Ἔργα »

Λορέντζος Μαρβίλης

19. ΔΕΛΦΙΚΟΣ ΥΜΝΟΣ

Ἐσένα, τὸν κιθαριστὴ τὸν κοσμοξακουσμένο
θὰ ψάλω τοῦ τρανοῦ Διὸς, Ἐσένα τὸ βλαστάρι,
τὰ λόγια Σου τ' ἀθάνατα θὰ τραγουδήσω ἐκεῖνα,
πού φανερώνεις, ὦ Θεέ, γιὰ τοὺς ἀνθρώπους ὄλους

κοντὰ στὸ χιονοστέφανο τὸ βράχο ! Θὰ κηρύξω
τὸν μαντικό τὸν τρίποδα, ποὺ ὤρμησες καὶ πήρες,
τὸν τρίποδα, ποὺ ὁ δράκοντας ὁ ἐπίβουλος κρατοῦσε
σφυρίζοντας, ἀλύπητος· καὶ πῶς μὲ τὸ δοξάρι
τοῦ τρύπησες τὸ παρδαλό, τὸ στριφογυρισμένο
κορμί ! Καὶ πῶς ἐκράτησες παράλυτο μπροστὰ Σου,
μ' ὄλη του τὴν παλληκαριά, τὸν ἄπιστο Γαλάτη* !
Τοῦ βροντεροῦ Διὸς Ἔσεις πανώριες θυγατέρες*,
ποὺ ὀρίζετε πυκνόδεντρο τὸν Ἑλικῶνα, ἐλάτε,
καὶ μὲ τραγούδια καὶ χοροὺς ὑμνεῖτε, διαλαλεῖτε
τ' ἀδέρφι σας τὸ θεϊκό, τὸ χρυσομάλλη Φοῖβο.
Ἄπάνου κεῖ στοῦ Παρνασσοῦ τοὺς δίκورφους τοὺς θρόνους,
στά κρουσταλλίγια τὰ νερά τῆς Κασταλίας προβάλλει
ἀνάμεσα στὰ Δελφικὰ τὰ πανηγύρια Ἀφέντης
τοῦ φημισμένου αὐτοῦ βουνοῦ, τοῦ μαντικοῦ τοῦ βράχου.
Καὶ χαῖρε, ὦ πολυδόξαστη μεγάλη χώρα, Ἀθήνα,
τῆς πολεμόχαρης θεᾶς λάτρισσα, ριζωμένη
σὲ γῆν ἀπάνου ἀσάλευτη γι' αὐτὴ σου τὴν λατρεία !
Ὁ Ἥφαιστος καὶ ἀραβικό θυμίαμα σκορπίζει
ψηλά-ψηλά ὡς τὸν Ὀλυμπο μαζί μὲ τὴ φωτιά Του.
Χίλια λαλήματα κι ὁ αὐλὸς ὁ λυγερός* κυλάει,
ἕμνους κι ἡ γλυκερόφωνη χρυσῆ κιθάρα ἀπλώνει
Τῶν Ἀθηναίων ὁ λαός, Θεέ, σὲ προσκυνάει.

« Σχολικὴ Ἀνθολογία »

Κωστῆς Παλαμᾶς

20. ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΙ ΗΡΩΙΣΜΟΙ ΕΙΣ ΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟΝ

Ὁ τρόπος, κατὰ τὸν ὁποῖον διεξάγονται σήμερον οἱ πόλεμοι.
δὲν βοηθεῖ νὰ λάβωμεν πλήρη ἰδέαν τῶν καταστροφῶν, αἵτινες κατὰ
τοὺς μέσους χρόνους ἀνέμενον τοὺς κατοίκους τοῦ ἠττηθέντος κρά-
τους, ἕμα ὁ ἐχθρὸς εἰσῆρχετο εἰς τὰς πόλεις, τὰς ὁποίας κατελάμβαν-
εν. Ὁ φόνος, ὁ ἐξανδραποδισμὸς* καὶ ἡ ἀτίμως ἦσαν ἡ διαβολι-
κὴ τριάς, ἡ ὁποία μὲ τοὺς πολιορκητικούς κριοὺς ἐκλόνιζε καὶ συνέτρι-
βε τὰς πόλεις. Ἡ θέσις τῶν γυναικῶν ἦτο τότε λίαν ὀδυνηρά. Καὶ
διὰ νὰ σχηματίσωμεν ἀμυδρὰν* ἰδέαν πόλεως παραδοθείσης ὡς

λείας εις τόν νικητήν αὐτῆς, ἄς ἀτενίσωμεν τήν ζωντανήν εἰκόνα, πού ἐξωγράφισεν Ἰωάννης ὁ Ἀναγνώστης, περιγράφων τήν ὑπό τῶν Τούρκων ἄλωσιν τῆς Θεσσαλονίκης κατὰ τόν ΙΕ' αἰῶνα.

Πανταχοῦ, διηγεῖται ὁ χρονογράφος, ἠκούοντο οἰμωγαί καί ἔρρεον δάκρυα. Τά νήπια, ὅσα ἐφέροντο εἰς τήν μητρικήν ἀγκάλην, ἐκλαυθμύριζον ἔλεινιά, ζητοῦντα τὰς μητέρας, πού ἔτρεχον θρηνοῦσαι καί δεικνύουσαι αἰμοσταγεῖς ἀπό τόν κοπετόν * παρειάς. Κύπτουσαι αἱ δυστυχεῖς μητέρες ἀνά μέσον τῶν συντριμμάτων ἠρέωνων, ὅπως ἀνακαλύψουν τὰ μικρά των. Οἱ ἄνδρες, βλέποντες τὰς γυναῖκας των νά ἔχουν περιέλθει εἰς τήν ἐξουσίαν ἄλλων, ὠδύροντο καί αὐτοί, ἐνῶ ἄλλα πλήθη γυναικῶν ἐθεῶντο, περιερχόμενα τὰς σκηνάς, ὅπου ἠρώτων πρὸς ὅλα τὰ σημεῖα μέ τὰ δάκρυα εἰς τὰ μάτια, διὰ νά εὗρουν καί πάλιν τοὺς συζύγους των. Τόν μεγαλύτερον ὅμως θόρυβον τόν ἐπροξένουν τὰ παιδιὰ ὄλων τῶν ἡλικιῶν, πού δὲν ἠμποροῦσαν νά ὑποφέρουν τήν στέρησιν τῶν γονέων των.

Ἡ φρικιαστική μοῖρα, ἣ ὁποία ἀνέμενε τὰς γυναῖκας τῶν βυζαντινῶν πόλεων, ἔκαμεν αὐτὰς νά ἐγκαταλείπουν τὰς οικιακὰς των ἀσχολίας καί εἰς ἡμέρας κοινῶν κινδύνων νά ἀναλαμβάνουν ὁμοῦ μετὰ τῶν ἀνδρῶν τήν ὑπεράσπισιν τῶν τειχῶν.

Αἱ γυναῖκες τῆς Θεσσαλονίκης, κατὰ τήν μοιραίαν ὑπό τῶν Τούρκων πολιορκίαν της, ἔδειξαν ἀνδρείαν ὄντως ἐπικήν*. Διότι καί γυναῖκες ἐξ αὐτῶν ἀκόμη τῶν ἐπιφανῶν συμμετεῖχον τοῦ πολέμου ἀνδρικῶς, κομίζουσαι μέ ὄλην των τήν ψυχὴν ἐπὶ τῶν τειχῶν λίθους καί δοχεῖα πλήρη ζέοντος* ὕδατος, ὅπως ἐσφενδονίζωνται κατὰ τῶν ἐπιχειρούντων ἐφόδους ἐχθρῶν. Πολλοὶ μάλιστα ἀπὸ αὐτάς, λησμονήσασαι ὅτι ἦσαν γυναῖκες, ἐπεδείκνυον ἐντελῶς ἀνδρικὸν θάρρος, ἰστάμεναι παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν ἀνδρῶν καί προτρέπουσαι αὐτοὺς νά ἀγωνίζωνται κατὰ τῶν ἐχθρῶν μέ ἀντοχήν καί γενναιότητα.

Δὲν φαίνεται δὲ νά περιορίζεται τὸ γυναικεῖον ἐνδιαφέρον, κατὰ τοὺς ἀγῶνας αὐτοὺς, μόνον εἰς πολεμικὰς ἀσχολίας. Ἡ φιλαλληλία δὲν τὰς ἀπησχόλει καί τότε ὀλιγώτερον.

Βεβαίως, τήν ἐποχὴν ἐκείνην δὲν ὑπῆρχον οὔτε οἱ σημερινοὶ Ἐρυθροὶ Σταυροὶ οὔτε αἱ ὠργανωμένοι ὑπηρεσίαι εἰς τοὺς στρατοὺς. Ἄλλ' ὡς ἄγγελοι παρηγορίας, ἀκόμη καί κατὰ τοὺς μακρινοὺς ἐκεῖνους αἰῶνας, δὲν ἔπαυον νά κύπτουν παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν τραυ-

ματιῶν, νὰ παρέχουν εἰς αὐτοὺς τὰς πρώτας βοηθείας καὶ νὰ τοὺς ἀνακουφίζουν ἀπὸ τὰς ἀλγηδόνας * τῶν ὀδυνηρῶν πληγῶν, ποὺ ἦνοιγον εἰς τὸ σῶμά των τὰ ἀγκιστρωτὰ βέλη καὶ αἱ βαρεῖαι λόγχοι.

Κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων εἰς τὰ 1422, γυναῖκες τῆς πρωτευούσης, κατὰ τὴν ἀφήγησιν Ἰωάννου τοῦ Κανανοῦ *, ὅσαι δὲν μετέφερον πέτρας εἰς τὸ τεῖχος, ἐκρατοῦσαν « ὡὰ καὶ στουππία * καὶ τοὺς λαβωμένους ἰάτρευον ». * Ἄλλαι, φορτωμέναι μεγάλα δοχεῖα πλήρη ἀπὸ νερὸ ἢ ἀπὸ κρασί, ἔσπευδον πρὸς τὰ μέρη, ὅπου ἐμαίνετο ἡ συμπλοκή, καὶ ἐκεῖ, ὑπὸ χάλαζαν βελῶν, λίθων καὶ ἀκοντίων, μέσα εἰς τὰ δαιμονιώδη κρημνίσματα, τὰ ὁποῖα ὑφίσταντο τὰ ρηγνύμενα * τεῖχη, ἔδιδον νὰ δροσισθοῦν καὶ νὰ τονώσουν τὰς δυνάμεις των οἱ ἀπὸ τὸν ἀγῶνα ἐξητλημένοι ὑπερασπισταί, διὰ νὰ τρέξουν πάλιν καὶ νὰ τοξεύσουν κατὰ τῶν ἐχθρῶν βέλη περιτυλιγμένα διὰ στουππιῶν ἀλειμμένων μὲ τὸ ὑγρὸν πῦρ.

Τὰ ἐπὶ τῶν τειχῶν τρεχάματα αὐτὰ τῶν γυναικῶν μιᾶς πόλεως ὑφισταμένης ἐπίθεσιν δὲν ἦσαν ἀκίνδυνα, παρατηρεῖ δὲ ὁ χρονογράφος, ὅτι κατὰ τὴν πολιορκίαν αὐτὴν μερικαὶ γυναῖκες ἐκ τῶν εὐρισκομένων ἐκεῖ ἐπάνω « ἐλαβώθησαν μὲ σαγίττας ». Ὁ κίνδυνος ὁμως, ὁ ὁποῖος δὲν ἠπείλει μόνον αὐτάς, ἀλλὰ καὶ τὰ μικρὰ παιδιὰ των, τοὺς ἔδιδε πάντοτε θάρρος, ὡς φαίνεται, μεγαλύτερον ἐκείνου, ποὺ ἐνέπνεε κάποτε τοὺς συζύγους των. Διὰ τοῦτο ἀναδεικνύομεναι ἡρώιδες μυθικῶν χρόνων, ἕνεκα τοῦ μητρικοῦ των φίλτρου, ἐσήκωναν τὰ φορέματά των καὶ ἀνερριχῶντο * μέχρι τῶν ἐπισφαλεστέρων μερῶν τῶν προμαχώνων καὶ « τοὺς γνησίους αὐτῶν ἀδελφούς καὶ τέκνα καὶ τοὺς ὁμοζύγους κατεμπόδιζον μὴ καταβῆναι ἀπὸ τοῦ τεύχους τοῦ κάστρου ».

Ὁ ρόλος ὁ ἥρωικὸς τῶν γυναικῶν εἰς ὅλας ἐν γένει τὰς πόλεις τὰς ὑφισταμένας ἐφόδους μαρτυρεῖται παρὰ τῶν ἱστορικῶν. Ὑπάρχει μάλιστα καὶ εὐσεβῆς θρύλος διασωθεὶς μέχρις ἡμῶν παρὰ τῶν χρονογράφων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, σύμφωνα πρὸς τὸν ὁποῖον, κατὰ τὴν κρισιμωτέραν στιγμήν τῆς τουρκικῆς ἐφόδου ἐναντίον τῶν τειχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, οἱ Ἀγαρηνοὶ εἶδον μετὰ θάμβους νὰ περιπατῆ ἐπὶ τῶν προμαχώνων μία γυναῖκα, στολισμένη μὲ φορέματα ἰόχροα *, ἐπὶ τῇ θέᾳ τῆς ὁποίας ἐσκοτίσθησαν οἱ ἐπιτιθέμενοι, κατελήφθησαν ὑπὸ τρόμου καὶ ἐτράπησαν εἰς φυγὴν. Εἰς ἄλλην ἐποχὴν

προγενεστέραν, όταν οί *Αβαροι έπολιόρκουν την Πόλιν, ή ίόχρωμος όπτασία έφάνη και πάλιν έπί τών τειχών και, όταν ό έχθρός έξηφανίσθη από τόν όρίζοντα δεκατισθείς *, έτονίσθη έμπρός εις την είκόνα της ό θριαμβευτικός ψαλμός :

Τῆ ύπερμάχῳ Στρατηγῶ τὰ νικητήρια !

Μήπως κατά τὰ τέλη τοῦ ένάτου αιώνου δέν συνετρίβησαν τὰ πλοία τών Ρώσων, που είχον φράξει τόν Βόσπορον, χάρις εις την τρικυμίαν την έγερθείσαν μόλις ή καλύπτρα της έβυθίσθη εις τό γαληνιαίον παράλιον ;

Οὔτως έπί κεφαλῆς τών άγωνιζομένων γυναικῶν εύρίσκετο, κατά την πίστιν τοῦ λαοῦ, ή Παναγία, υπό την σκέπην τῆς όποίας είχε ταχθῆ ή Θεοφύλακτος *, και από τούς ναούς και τὰ μοναστήρια τῆς όποίας άνήρχοντο ύμνοι λατρείας, χαιρετίζοντες την βλαστήσαν τόν ρόδον τόν άμάραντον, την τέξασαν τόν μήλον τόν εύσμον.

« Η Βασίλισσα και αί Βυζαντινά άρχόντισσαι », 1920 σ. 117 - 121.

Πλάτων Ροδοκανάκης

21. Ο ΑΓΓΕΛΟΣ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΣΟΦΙΑΣ

*Ακόμη και σήμερα, όταν εισερχώμεθα εις τόν ναόν τῆς 'Αγίας Σοφίας, μένομεν έκθαμβοι. Τί θα ήσθανόμεθα, αν είσηρχόμεθα κατά την ώραν τῆς λειτουργίας κατά την Βυζαντινήν έποχήν. . . Η μουσική ήτο άνάλογος πρὸς τό μεγαλείον τῆς άρχιτεκτονικῆς της. *Εκείνη ή μουσική, με την όποιαν οί Βυζαντινοί ύμνουν τόν Θεόν κατόπιν από μεγάλας νίκας ή τόν παρεκάλουν εις τας ΰσκόλους στιγμάς, ήτο άπλή, χωρίς την σημερινήν τετραφωνίαν. Ήτο όμως τόσον μεγαλοπρεπής, τόσον σοβαρά και καταλυκτική *, ώστε έφερε συγκίνησιν εις τας καρδιάς όλων.

Διά την κτίσιν τῆς 'Αγίας Σοφίας ύπάρχουν πολλά παραδόσεις. Μία έξ αυτών είναι και ή έξής :

*Ο 'Ιουστινιανός μίαν ήμέραν, πολύ λυπημένος, έστεκεν εις τό μέσον τοῦ ναοῦ και παρηκολούθει τούς κτίστας, οί όποιοι είργάζοντο. Πέντε χιλιάδες έκτιζον εις την μίαν πλευράν και πέντε χιλιάδες εις την άλλην. Η οίκοδομή είχεν ύψωθῆ άρκετά ! Πώς να είπη εις όλους εκείνους, ότι θα σταματήσει ή έργασία, διότι δέν είχε χρήματα να τούς πληρώση ;

Ἦδη εἰς πολλοὺς ἔχρεώσται τὰ ἡμερομίσθια. Καὶ ὁμως μὲ πόσον ζῆλον εἶχεν ἀρχίσει τὸ ἔργον ! Μετὰ τὸν ἀγιασμόν εἶχε τοποθετήσῃ ὁ ἴδιος τὸν θεμέλιον λίθον, ἐπήρην ὁ ἴδιος ἀσβέστην μὲ τὰ βασιλικά του χέρια καὶ πρῶτος αὐτὸς ἤρχισε νὰ κτίζη.

Τώρα, μὲ σκυμμένην τὴν κεφαλὴν ἐσκέπτετο καὶ δὲν παρετήρησεν, ὅτι κάποιος τὸν ἐκοίταζε προσεκτικά. . . Ὡμοίαζε μὲ ἀρχοντα, διότι ἦτο πλουσιώτατα ἐνδεδυμένος.

Ὁ ἀγνωστος τὸν ἐπλησίασε.

— Δέσποτα Βασιλεῦ, τὸν ἐρωτᾷ, διατί εἶσαι τόσον λυπημένος;
Ὁ Ἰουστινιανὸς εἶπε τὸν λόγον, διὰ τὸν ὁποῖον ἐστενοχωρεῖτο.

— Μὴ στενοχωρῆσαι, Δέσποτα ἀπαντᾷ ὁ ἀρχων. Στείλει τοὺς πιστοὺς σου ἀνθρώπους εἰς τὴν Χρυσῆν Πύλῃν, ὅπου μὲνῶ, στείλει καὶ ζῶα. Θὰ σοῦ δανείσω ὅσα χρήματα χρειάζεσαι.

Ἔτσι καὶ ἔγινεν.

Ὅταν ἔφθασαν οἱ ἀπεσταλμένοι εἰς τὴν Χρυσῆν Πύλῃν, εἶδον ἐμπρὸς εἰς τὴν θύραν ἑνὸς ὠραίου παλατιοῦ τὸν ἴδιον ἐκεῖνον ἀρχοντα νὰ τοὺς περιμένῃ. Μόνος ἐβοήθησε νὰ φορτώσουν τὰ ζῶα μὲ βαρεῖς σάκκους. Ἦσαν ὅλοι γεμάτοι μὲ χρυσᾶ νομίσματα.

Ἔστειλεν ἀμέσως ὁ Ἰουστινιανὸς νὰ εὐχαριστήσῃ τὸν γενναῖον δωρητὴν, νὰ τὸν προσκαλέσῃ νὰ ἔλθῃ, νὰ γνωρισθοῦν περισσότερο.

Ἐκπληκτοὶ ὁμως διεπίστωσαν οἱ ἀπεσταλμένοι τοῦ Αὐτοκράτορος, ὅτι οὔτε παλάτι ὑπῆρχε πλέον εἰς ἐκείνην τὴν θέσιν οὔτε ἀνθρώπος !

Ἦτο ἄγγελος, τὸν ὁποῖον ὁ Θεὸς εἶχε στείλει. . .

Ὅταν ἐτελείωσεν ἡ οἰκοδομή, τὴν ἐκαλλώπισεν * ἐσωτερικῶς ὁ Ἰουστινιανὸς πλουσιώτατα. Τὸν ἀμβωνα τὸν ἐστόλισε μὲ χρυσὸν καὶ μὲ πολυτίμους λίθους. Πλησίον τοῦ ἀμβωνος ἔφερε καὶ ἔστησε τὸ ἴδιον τὸ στόμιον τοῦ φρέατος, ἐπάνω εἰς τὸ ὁποῖον ὁ Χριστὸς ἐκάθισεν, ὅταν ἐδίδαξε τὴν Σαμαρείτιδα.

Γύρο δὲ ἀπὸ τὴν Ἀγίαν Τράπεζαν ἐχάραξε τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν :

« Τὰ σὰ ἐκ τῶν σῶν σοὶ προσφέρομεν, Χριστέ, οἱ δοῦλοι σου Ἰουστινιανὸς καὶ Θεοδώρα. Δέξου τα, Σὺ, ὁ δι' ἡμᾶς σταυρωθεὶς ».

« Ἡ Ἀσημένια Στέγη », 1922, σ. 14 - 17.

Ἀρσινόη Παπαδοπούλου

22. ΘΟΥΡΙΟΣ ΥΜΝΟΣ

Ὡς πότε, παλληκάρια, νὰ ζῶμεν στὰ στενά,
 μονάχοι σὰν λιοντάρια στὶς ράχες, στὰ βουνά ;
 Σπηλιές νὰ κατοικῶμεν, νὰ βλέπουμεν κλαδιά,
 νὰ φεύγωμ' ἀπὸ τὸν κόσμον γιὰ τὴν πικρὴ σκλαβιά ;
 Νὰ χάνωμεν ἀδελφία, πατρίδα καὶ γονεῖς,
 τοὺς φίλους, τὰ παιδιά μας κι ὅλους τοὺς συγγενεῖς ;
 Καλύτερα μιᾶς ὥρας ἐλεύθερη ζωὴ,
 παρὰ σαράντα χρόνους σκλαβιά καὶ φυλακὴ.
 Τί σ' ὠφελεῖ κι ἂν ζήσης καὶ εἶσαι στὴ σκλαβιά ;
 Στοχάσου πὼς σέ ψήνουν καθ' ὥραν στὴ φωτιά !
 Ἐλάτε μ' ἕνα ζῆλον σέ τοῦτον τὸν καιρό,
 νὰ κάμωμεν τὸν ἄρκον ἐπάνω στὸν Σταυρόν.
 Σᾶς κρᾶζει ἡ πατρίδα, σᾶς θέλει, σᾶς πονεῖ,
 ζητᾷ τὴν συνδρομὴ σας μὲ μητρικὴ φωνή.

Ἐπίσπασμα

Ρήγας Φεραῖος

23. ΤΟ ΚΡΥΦΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Ἐξω μαυροφόρ' ἀπελπισιά,
 πικρῆς σκλαβιάς χειροπιαστὸ σκοτάδι,
 καὶ μέσα στὴ θολόχτιστη ἐκκλησιά
 (στὴν ἐκκλησιά, πού παίρνει κάθε βράδυ
 τὴν ὄψι τοῦ σχολείου),
 ἰτὸ φοβισμένο φῶς τοῦ καντηλιοῦ

τρεμάμενο τὰ ὄνειρατα ἀναδεύει
 καὶ γῦρο τὰ σκλαβόπουλα μαζεύει.

Ἐκεῖ καταδιωγμένη κατοικεῖ
 τοῦ σκλάβου ἡ ἀλυσόδετη πατρίδα.
 Βραχνὰ ὁ παπᾶς ὁ δάσκαλος ἐκεῖ
 θερμεύει τὴν ἀποσταμένη ἐλπίδα
 μὲ λόγια μαγικά:

Ἐκεῖ ἡ ψυχὴ πικρότερο ἀγροικᾷ
 τὸν πόνο τῆς σκλαβιάς της, ἐκεῖ βλέπει
 τί ἔχασε, τί ἔχει, τί τῆς πρέπει.

Κι ἀπ' τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ ψηλά,
 ποὺ ἐβούβανε τὰ στόματα τῶν πλάνων
 καὶ ρίχνει καὶ συντρίβει καὶ κυλᾷ
 στὴν ἄβυσσο τοὺς θρόνους τῶν τυράννων,
 κι ἀπὸ τὴ σιγαλιά,
 ποὺ δένει στὸ λαιμὸ πνιγμοῦ θηλειά,
 κι ἀπ' τῶν πραγόνων τᾶφθαρτα βιβλία,
 ποὺ δείχνουν τὰ πανάρχαια μεγαλεῖα,

ἓνας ψαλμὸς ἀκούγεται βαθὺς
 σὲ μελωδίες ἑνὸς κόσμου ἄλλου
 κι ἀνατριχιάζει ἀκούοντας καθεὶς
 προφητικὰ τὰ λόγια τοῦ δασκάλου
 μὲ μιὰ φωνὴ βαριά :

« Μὴ σκιάζεστε στὰ σκότη. Ἡ λευτεριά,
 σὰν τῆς αὐγῆς τὸ φεγγοβόλο ἀστέρι,
 τῆς νύχτας τὸ ξημέρωμα θὰ φέρη ».

« Ἀλάβαστρα »

Ἰωάννης Πολέμης

24. ΚΛΕΦΤΙΚΟ

Χορεύουν τὰ κλεφτόπουλα, γλεντᾶνε, τὰ καημένα.
 Κι ἓνα μικρὸ κλεφτόπουλο δὲν παίζει, δὲ χορεύει.
 Μὸν τ' ἄρματα συγύραγε καὶ τὸ σπαθὶ τροχάει.
 « Τουφέκι μου περήφανο, σπαθὶ μου παινεμένο,
 πολλὲς φορές μὲ γλύτωσες, βόηθα κι αὐτὴ τὴν ὥρα,
 νὰ σ' ἀφημώσω μάλαμα, νὰ σὲ σμαρτώσω ἀσήμι ».

« Ἐπὶλογαὶ Ν. Πολίτου »

Δημοτικὸν

25. Ο ΟΛΥΜΠΟΣ ΚΙ Ο ΚΙΣΣΑΒΟΣ

Ὁ Ὀλυμπος κι ὁ Κίσσαβος, τὰ δυὸ βουνά, μαλώνουν,
 τὸ ποιὸ νὰ ρίξη τὴ βροχή, τὸ ποιὸ νὰ ρίξη χιόνι.
 Κι ὁ Κίσσαβος ρίχνει βροχὴ κι ὁ Ὀλυμπος τὸ χιόνι.
 Γυρίζει τότε ὁ Ὀλυμπος καὶ λέγει τοῦ Κισσάβου :

- Μὴ μὲ μαλώνῃς, Κίσαβε, μπρὲ τουρκοπατημένε,
 ποὺ σὲ πατάει ἡ Κονιαριὰ κι οἱ Λαρσινοὶ ἀγῶδες.
 Ἐγὼ εἶμ' ὁ γέρο *Ολυμπος, στὸν κόσμον ἔξαισμένος·
 ἔχω σαράντα δυὸ κορφές κι ἐξῆντα δυὸ βρυσούλες·
 κάθε κορφὴ καὶ φλάμπουρο*, κάθε κλαδὶ καὶ κλέφτης.
 Κι ὅταν τὸ παίρῃς ἡ ἀνοιξὶ κι ἀνοίγουν τὰ κλαδάκια,
 γεμίζουν τὰ βουνὰ Κλεφτιὰ καὶ τὰ λαγκάδια σκλάβους.
 Ἐχω καὶ τὸν χρυσὸν αἰτό, τὸν χρυσοπλουμισμένο,
 πάνω στὴν πέτρα κάθεται καὶ μὲ τὸν ἥλιο λέγει :
 — Ἦλιε μ' δὲν κροῦς τ' ἀποταχύ, μὸν κροῦς τὸ μεσημέρι,
 νὰ ζεσταθοῦν τὰ νύχια μου, τὰ νυχτοπόδαρά μου ;

Συλλογὴ Ν. Πολίτου

Δημοτικὸν

26. ΑΙ ΠΑΡΑΜΟΝΑΙ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

Ὁ πατέρας μου κατήγετο ἀπὸ ἓν χωρίον τῆς Παρνασσίδος
 εἶχε ἀποκατασταθῆ εἰς τὴν *Αμφισσαν καὶ ἔκαμνεν ἐκεῖ τὸν πραγμα-
 τευτὴν μέχρι τοῦ ἔτους 1807. Τότε ἠναγκάσθη ἔξαφνα νὰ φύγῃ διὰ
 νυκτὸς καὶ νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν Ἰθάκην, διὰ τὸν ἐξῆς λόγον :

Ἐνας Τοῦρκος ἀγῶς ἐκ τῶν προκρίτων τῆς Ἀμφίσσης ἠγόρασε
 πολλὰς πραγματείας ἀπὸ τὸν πατέρα μου, τὰς ὁποίας δὲν ἐπλήρω-
 σεν ἀμέσως, ἠρνήθη δὲ καὶ κατόπιν νὰ πληρώσῃ. Ὁ πατέρας μου
 ἐπέμενεν εἰς τὸ δίκαιόν του καὶ ἔφερε τὴν ὑπόθεσιν εἰς τὸν Τοῦρκον
 δικαστὴν, τὸν κατῆν. Ἄλλ' ὁ ἀγῶς, ζητῶν πάντοτε πρόφασιν, θεώ-
 ρησε τὴν ὑπόληψίν του προσβληθεῖσαν καὶ τὸσον ἐξηγριώθη,
 ὥστε ἠπέλιθον, ὅτι θὰ φονεύσῃ τὸν πατέρα μου καὶ θὰ καύσῃ τὸ
 μαγαζί του. Καὶ ἐπειδὴ δὲν ἤθελε πολὺ, διὰ νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ἀπειλήν
 του, ὁ πατέρας μου ἀνησυχῶν, ὄχι τὸσον περὶ τοῦ ἑαυτοῦ του, ὅσον
 περὶ τῆς μητρὸς μου, τοῦ μικροτέρου ἀδελφοῦ μου καὶ ἐμοῦ, μᾶς ἐπῆρε
 μίαν νύκτα τοῦ Νοεμβρίου σκοτεινὴν, ἐπῆρε καὶ τὸς πολυτιμωτέρας
 πραγματείας του καὶ κατέβημεν εἰς τὸ Γαλαξειδίον καὶ ἄπ' ἐκεῖ διὰ
 τοῦ πλοίου ἑνὸς κουμπάρου του μετὰ δύο ἡμερῶν ταξίδιον ἐφθάσα-
 μεν εἰς τὴν Ἰθάκην.

Τότε ἤμην μόλις ὀκτῶ ἐτῶν, ἀλλ' ἐνθυμοῦμαι πολὺ καλὰ τὸ
 δυσάρεστον ἐκεῖνον ταξίδιον. Εἰς τὴν Ἰθάκην εἶχαμεν πλήρη ἀσφάλειαν.

καί συγγενεῖς ἐκεῖ ἀπὸ τὴν μητέρα μου, οἱ ὅποιοι μᾶς ἐβοήθησαν εἰς τὴν ἀρχὴν, καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἔστρωσαν αἱ ἐργασίαι τοῦ πατέρα μου καὶ ἐπῆραν καλὸν δρόμον. Ἄλλὰ τοῦτο δὲν ἐλάττωσε τὴν διαρκῆ λύπην, πού τὸν κατεῖχεν, ὅτι ἄφησε τὴν πατρίδα του, καὶ ἔβραζε μέσα του κρυμμένον τὸ μῖσος ἐναντίον τῶν Τούρκων, μῖσος πατροπαράδοτον, πού τὸ ἐδυνάμωσεν ἡ τελευταία αὐτῆ περίστασις.

Εἰς τὴν Ἰθάκην ὁ πατέρας μου ἐφρόντισε πῶς νὰ ἐκπαιδεύσῃ τὸν ἀδελφόν μου Θανάσῃν καὶ ἐμέ. Ὁ Θανάσης ἦτο τρία ἔτη μικρότερός μου καὶ ὁ πατέρας μου τὸν ἤθελε νὰ γίνῃ παπᾶς· ἐμένα ἤθελε νὰ μέ κάμῃ πραγματευτὴν, βοηθὸν εἰς τὴν ἐργασίαν του. Μᾶς ἔστειλεν εἰς ἑνὸς γέροντος διδασκάλου τὸ σπίτι, ὅπου μαζί μὲ πέντ' ἔξ ἄλλα παιδιὰ ἐμανθάναμεν ἀνάγνωσιν καὶ γραφήν, κατῆχησιν καὶ ἱστορίαν. Ὁ διδάσκαλος αὐτὸς δὲν ἦτον πολυμαθὴς καὶ σοφός, εἶχεν ὅμως πολὺ ζῆλον καὶ ἐκτὸς τούτου δὲν περιωρίζετο εἰς τὸ νὰ μᾶς μάθῃ ξερὰ γράμματα, ἀλλὰ ἐφρόντιζε πῶς νὰ μᾶς ἐμπνεύσῃ δύο μεγάλα αἰσθήματα, ἀγάπην πρὸς τὴν ἀρετὴν καὶ ἀφοσίωσιν πρὸς τὴν πατρίδα.

Τὸν ἐνθυμοῦμαι ἀκόμῃ κοντόν, σκυφτόν, μὲ τὰ ἄσπρα του γένηια, μὲ τὰ μικρά του μάτια καὶ τὰ μεγάλα γυαλιὰ εἰς τὴν μύτην, μὲ τὴν φαλακρὰν κεφαλὴν του, πού τὴν ἐσκέπαζε διαρκῶς μαῦρος σκοῦφος. Τὸν ἐνθυμοῦμαι, πῶς ἦναπτεν ἡ ὄψις του ἡ γηροντική, πῶς ἐσπιθοβολοῦσαν τὰ μάτια του, ὅταν μᾶς ὠμιλοῦσε διὰ τὴν πατρίδα μας τὴν δουλωμένην. Μᾶς διηγεῖτο πῶς ἦτο μεγάλη εἰς τοὺς παλαιούς χρόνους, πῶς αὐτὴ ἦτο πρώτη εἰς τὸν πολιτισμόν, ὅταν οἱ ἄλλοι ὄλοι ἦσαν βάρβαροι. Καὶ ἀνεστηλώνετο ἔξαφνα καὶ ἐφαίνετο νεώτερος, ὅταν μᾶς παρίστανε τὸν Λεωνίδα πολемоῦντα εἰς τὰς Θερμοπύλας, τὸν Θεμιστοκλέα τρέποντα εἰς φυγὴν τὸν περσικὸν στόλον εἰς τὸ στενὸν τῆς Σαλαμίνοσ, τὸν μέγαν Ἀλέξανδρον κατακτῶντα τὴν Ἀσίαν. Καὶ ἐχαμήλωνε τὴν κεφαλὴν καὶ δάκρυα ἔτρεχαν ἀπὸ τὰ μάτια του, ὅταν ἤρχετο ἔπειτα εἰς τὰ μαῦρα ἔτη τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας : τὴν πτώσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεωσ, τὸν θάνατον τοῦ τελευταίου Παλαιολόγου, τὴν κατάκτησιν τῶν Τούρκων.

— Ἐχάθη πλέον ἡ Ἑλλάς, ἔλεγε μὲ ἀναστεναγμόν, κατήντησε ταπεινὴ σκλάβα τῶν Τούρκων αὐτὴ ἡ βασιλίσις τῆς Ἀνατολῆσ.

Ἄλλ' ἔξαφνα ἀνεσήκωνε τὴν κεφαλὴν, ὡσὰν νὰ ἤκουε μακρινὴν φωνήν, ἐκάρφωνε τὰ βλέμματα ὑψηλὰ πρὸς τὸν τοῖχον, ὡσὰν νὰ

διέκρινε μακρινόν σημεῖον, καί με φωνήν ζωηράν καί με ὄψιν φωτισμένην ἀπό ἐνθουσιασμόν ἐπρόσθετεν :

— Ὅχι, ὄχι ! δέν εἶναι μακριά ἡ ἡμέρα τῆς ἐλευθερίας. Ὁ σπόρος τοῦ Ρήγα θά φυτρώσῃ καί σεῖς θά θερίσετε τόν καρπὸν ὄχι με δρέπανα, ἀλλὰ με σπαθιά. Νὰ εἰπήτε τὸν θούριόν του τώρα καί ἐπειτα νὰ σχολάσετε.

Καί ὁ γέρον διδάσκαλος με φωνήν τρέμουσαν ἀπὸ συγκίνησιν ἀπήγγελλε τοὺς φλογεροὺς στίχους, καί ἡμεῖς ὅλοι μαζί τοὺς ἐπαναλαμβάναμεν :

Ὡς πότε, παλληκάρια, νὰ ζῶμεν στὰ στενά,
μονάχοι σὰν λιοντάρια στὶς ράχες, στὰ βουνά !

Ἄλλὰ καί εἰς τὸ σπίτι ὁ πατέρας μου, ἂν καί δέν ἤξευρεν ἱστορίαν, μᾶς ὠμιλοῦσε ὅμως διὰ σύγχρονα ἢ χθεσινὰ πράγματα, διὰ τοὺς ἀγῶνας τῶν Σουλιωτῶν, διὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1770, διὰ τὸν ἥρωα Λάμπρον Κατσώνην καί τὸν μάρτυρα Ρήγαν Φεραῖον, διὰ τὰς φοβερὰς σκληρότητας τῶν Τούρκων. Μᾶς ἔλεγε, ὅτι ἡ κατάστασις αὐτὴ δέν ἔμπορεῖ νὰ διαρκέσῃ πλέον ἐπὶ πολὺ καί ἴσως εἰς τὰς ἡμέρας ἡμῶν τῶν νέων ἦτο γραμμένον νὰ ἐλευθερωθῇ ἡ Ἑλλάς. Καί ἡ μητέρα μου ἀκόμη μᾶς εἶχε μάθει εἰς τὴν προσευχὴν μας τὸ βράδυ κοντὰ εἰς τὰ ἄλλα νὰ προσθέτωμεν καί τὴν παράκλησιν :

— Παναγία μου, νὰ ἐλευθερώσῃς τὴν πατρίδα μας !

Καί δέν ἤξεύρω διατί, ὅταν ἔλεγα τὰ λόγια αὐτὰ ἐμπρὸς εἰς τὰς εἰκόνας, ἠσθανόμην κάτι εἰς ὄλον μου τὸ σῶμα, ὡσὰν νὰ μ' ἔβρεχεν ἔξαφνα παγωμένον νερόν.

Ἐκ τῶν 1814 ἤρχισα νὰ βοηθῶ τὸν πατέρα μου εἰς τὴν ἐργασίαν του. Ὅλην τὴν ἡμέραν ἔμενα εἰς τὸ μαγαζί μας κάτω εἰς τὴν προκουμαῖαν καί μόνον ὅταν ἐνύκτωνεν, ἐπηγαίναμεν εἰς τὸ σπίτι. Ἄνθρωποι πολλοὶ ἤρχοντο εἰς τὸ μαγαζί· οἱ περισσότεροι διὰ ν' ἀγοράσουν πραγματείας, μερικοὶ διὰ νὰ ἰδοῦν τὸν πατέρα μου καί νὰ συνομιλήσουν ὀλίγον. Ἐγὼ ἅμα ἔβλεπα κανένα εἰς τὴν θύραν, εὐθύς ἐκάρφωνα τὸ βλέμμα ἐπάνω του. Καί ἂν μὲν ἔβλεπα ὅτι ἔρχεται διὰ ν' ἀγοράσῃ τίποτε, ἔτρεχα νὰ τὸν περιποιηθῶ, ἂν ὅμως ἤρχετο με τὸν σκοπὸν ἀπλῆς ἐπισκέψεως καί συνομιλίας, ἐγύριζα ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος τὰ μάτια μου δυσαρεστήμενος, ὅτι ἤρχετο νὰ μᾶς χασομερήσῃ ἀδίκως.

Μὲ μεγάλην περιέργειαν λοιπὸν εἶδα ἓνα πρωὶ τὸν πρῶτον ἄν-

θρωπον, πού ἐμβήκειν εἰς τὸ μαγαζί μας. Ἦτον μεσόκοπος μὲ μαῦρα γένεια, σκεπασμένος μὲ μακρὸν, χονδρὸν ἐπανωφόρι καὶ εἰς τὴν κεφαλὴν ἐφοροῦσε καλογηρικὸν σκοῦφον. Ἐφαίνετο ὅτι ἦτον ξένος καὶ ὅτι ἤρχετο ἀπὸ ταξίδι. Ἔμα τὸν εἶδα, εἶπα μέσα μου :

— Ἐδῶ θὰ κάνωμε καλὴ δουλειά !

Καὶ ἔτρεξα γελαστός νὰ τὸν προῦπαντήσω. Αὐτὸς ὅμως μοῦ λέγει μὲ σοβαρὸν ὕφος :

— Ποῦ εἶναι ὁ πατέρας σου ;

— Ἐδῶ εἰμ' ἐγὼ νὰ σᾶς ὑπηρετήσω εἰς ὅ,τι θέλετε. Προστάξτε !

— Καλά, παιδί μου, σ' εὐχαριστῶ, μὰ θέλω τὸν ἴδιον τὸν πατέρα σου, ἐπαναλαμβάνει μὲ σοβαρὸν καὶ προστακτικὸν τρόπον.

Ὁ πατέρας μου ἦτον ὀπίσω εἰς τὴν ἀποθήκην τοῦ μαγαζιοῦ καὶ ἤνοιγε μερικὰ κιβώτια μὲ πανικά, πού μᾶς εἶχαν ἔλθει ἀπὸ τὴν Τεργέστην. Ἐτρεξα νὰ τοῦ φωνάξω, πειραγμένος ὀλίγον ἀπὸ τὸν τρόπον τοῦ ξένου, πού δὲν μ' ἔκρινεν ἄξιον ἐμένα, ἀλλὰ ἤθελε καὶ καλὰ τὸν πατέρα μου.

— Δὲν πειράζει, εἶπεν ὁ ξένος, ἄφησέ τον εἰς τὴν ἐργασίαν του· πηγαίνω ἐγὼ καὶ τὸν εὐρίσκω. Καὶ ἐπροχώρησε κατ' εὐθείαν πρὸς τὸ βᾶθος.

Εἶδα ὅτι ἔδωκεν ἐν γράμμα εἰς τὸν πατέρα μου καὶ ὁ πατέρας μου τὸ ἐδιάβαζε μὲ προσοχήν. Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν μοῦ ἐφάνηκε ὅτι κάπως ἐταράχθηκε· ἀπλωσε τὸ χέρι του εἰς τὸν ξένον καὶ εἶπε :

— Καθίστε μίαν στιγμὴν καὶ τελειώνω.

Τὸν ἔβαλε καὶ ἐκάθισεν ἐκεῖ ὀπίσω εἰς τὴν ἀποθήκην καὶ ἐκλείσει τὴν θύραν, ἀφοῦ μοῦ εἶπε :

— Δῆμο, ὅποιος μὲ ζητήσῃ, πὲς πὼς ἔχω δουλειά καὶ νὰ ξαναπεράσῃ. Τὸν νοῦν σου ἐστὶ στὸ μαγαζί.

Τί ἔλεγαν ἐκεῖ ὀπίσω ἀπὸ τὴν κλειστὴν θύραν ἐπὶ δύο ὥρας ὁ πατέρας μου καὶ ὁ ἄγνωστος, δὲν ἤξεύρω. Θὰ ἦσαν ὅμως πολὺ σοβαρὰ πράγματα. Ὅταν ἐπὶ τέλους ἤνοιξεν ἡ θύρα καὶ ἐξήλθεν ὁ ξένος διὰ νὰ φύγῃ, ἡ φυσιογνωμία τοῦ πατέρα μου μοῦ ἐφάνηκε πολὺ συλλογισμένη. Ὁ ξένος ἐπέρασε κοντὰ μου, ἐστάθηκεν ἐμπρὸς μου καὶ μ' ἐκοίταξε μέσα εἰς τὰ μάτια· ἔπειτα μ' ἐκτύπησε μὲ τὸ χέρι εἰς τὸν ὦμον καὶ εἶπε :

— Καρδιά, παλληκάρι μου !

Καὶ ἐχάθηκε . . .

Ὁ τρόπος, πού μοῦ τὰ εἶπεν αὐτὰ τὰ λόγια, ἦτο παράξενος: τὸ ὄλον φέρσιμον τοῦ ἀγνώστου μ' ἔβαλεν εἰς ἀπορίαν καὶ ἀνησυχίαν. Ἐτόλμησα νὰ ἐρωτήσω τὸν πατέρα μου :

— Τί ἀνθρωπος εἶναι αὐτός ;

Καὶ ἐκείνος μοῦ ἀποκρίθηκε ξηρὰ - ξηρὰ καὶ μοῦ ἔκοψε κάθε ἄλλην ἐρώτησιν :

— Ἐνας καλὸς πατριώτης· μοῦ ἔφερε γράμμα ἀπὸ τὸν δεσπότην μας τὸν Ἡσαΐαν.

Ἐκτοτε δὲν τὸν εἶδα πλέον τὸν ἀνθρωπον αὐτόν, παρὰ τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1821. Ἐμβῆκε πάλιν μὲ τὸν ἴδιον τρόπον ἕνα πρῶτ καὶ ὁ πατέρας μου τὸν ἐπῆρεν εἰς τὴν ἀποθήκην καὶ ἔμειναν ὦραν κλεισμένοι μαζί. Ἐπειτα ἐξῆλθε καὶ ἐστάθηκεν ὀλίγον ἐμπρὸς μου. Μοῦ ἐφάνηκεν, ὅτι εἶχε πολὺ καταβληθῆ καὶ γηράσει ἀπὸ τὸν καιρὸν, πού τὸν εἶχα πρῶτοιδεῖ. Τὴν φορὰν αὐτὴν δὲν μ' ἐκτύπησεν εἰς τὸν ὦμον· μοῦ ἔδωκε τὸ χέρι καὶ μοῦ εἶπε σιγαλά :

— Δῆμο, ὅ,τι σοῦ εἶπη ὁ πατέρας σου εἶναι τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ προσταγὴ τῆς πατρίδος !

Καὶ ἐχάθηκε πάλιν. . . ➤

Τόσον μ' ἐτάραξαν οἱ λόγοι αὐτοὶ τοῦ ξένου, ὥστε δὲν εἶχα νοῦν νὰ ἐργασθῶ ἐκείνην τὴν ἡμέραν. Τὸν πατέρα μου δὲν ἐτόλμησα νὰ τὸν ἐρωτήσω· τὸν ἔβλεπα καὶ ἐκείνον πολὺ συγχυσμένον καὶ μίαν στιγμὴν μοῦ ἐφάνη, ὅτι μὲ τὸ δάκτυλον ἐσφόγγισε τὰ δακρυσμένα μάτια του.

Τέλος πάντων τὸ βράδυ, ὅταν ἦταν ὦρα νὰ κλείσωμεν, μοῦ λέγει :

— Κλείσε ἀπὸ μέσα τὴν πόρτα, βάλε τὸν λύχνον ἐκεῖ κι ἔλα κάθισε νὰ σοῦ εἰπῶ.

Ἄφοῦ ἔκαμα ὅπως μοῦ εἶπεν, ἀρχίζει μὲ φωνὴν, πού ἔτρεμε ἀπὸ συγκίνησιν :

— Δῆμό μου, παιδί μου, ὅ,τι θὰ σοῦ εἰπῶ εἶναι μεγάλο μυστικό. Ξεῦρω τὴν καρδιά σου καὶ σοῦ τὸ ἐμπιστεύομαι. Δὲν εἶναι μυστικό δικό μας, εἶναι τῆς πατρίδος. Δὲν θέλω νὰ μοῦ ὀρκισθῆς, πὼς θὰ τὸ κρατήσης· ἂν εἶχα τὴν παραμικρὰν ἀμφιβολίαν, δὲν θὰ σοῦ τὸ ἐλεγα. Λοιπὸν ἄκουσε· ὅλα εἶναι ἔτοιμα, εἰς ὀλίγον καιρὸν ἢ φωτιά θὰ ἀνάψη ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη· οἱ Τοῦρκοι θὰ διωχθοῦν καὶ ἡ Ἑλλάς θὰ ἐλευθερωθῆ ἀπὸ τοὺς τυράννους της. Τότε θὰ γυρίσωμεν πάλιν

εἰς τὴν πατρίδα μας, νὰ περάσωμεν ἐκεῖ τὰ ὑστερνὰ μας χρόνια, ἂν τὸ θελήσῃ ὁ Θεός! Ὁ ξένος αὐτός, ποῦ εἶδες σήμερα, εἶναι ἕνας ἄξιος πατριώτης, ἀπόστολος τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας, καὶ γυρίζει ἀπὸ τόπου εἰς τόπον καὶ ἀδελφώνει τοὺς ἄλλους πατριώτας εἰς τὴν ἰδέαν τῆς Ἑταιρείας. Σκοπὸς τῆς Ἑταιρείας εἶναι νὰ συνενώνῃ ὅσον τὸ δυνατόν περισσοτέρους πατριώτας, διὰ νὰ ἐργασθοῦν ὅλοι μαζί καὶ τὸ κατὰ δύναμιν καθένas διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς πατρίδος. Ἡ Ἑταιρεία ἔχει πολλοὺς καὶ μεγάλους προστάτας καὶ τὰ μέλη της μετροῦνται κατὰ χιλιάδας εἰς ὅλην τὴν Ἀνατολὴν καὶ εἰς τὴν Εὐρώπην. Τί λὲς λοιπόν;

Ὅσον ἄκουα αὐτά, τὸ αἷμα ἀνέβαινεν εἰς τὴν κεφαλὴν μου, ἡ καρδιά μου ἐκτυποῦσε δυνατὰ εἰς τὰ στήθη. Ἀντὶ ἄλλης ἀπαντήσεως ἔπεσα εἰς τὴν ἀγκάλην τοῦ πατέρα μου :

— Σ' εὐχαριστῶ, πατέρα ! ἐπιθύρισα.

Καὶ τὸν ἐκαταφιλοῦσα δακρυσμένος καὶ τὸν εὐχαριστοῦσα καὶ διὰ τὴν χαρμόσυνον αὐτὴν εἶδησιν καὶ διὰ τὴν ἐμπιστοσύνην, ποῦ μοῦ ἔδειχνε μὲ τὸ φανέρωμα τοῦ ἱεροῦ μυστικοῦ. Ἐπειτα ἀνατινάχθηκα ἐπάνω· μία ἰδέα ἦλθεν εἰς τὸν νοῦν μου :

— Πατέρα, ὅταν οἱ ἄλλοι θὰ πολεμοῦν ἐκεῖ, ἐγὼ θὰ κάθωμαι μὲ τὸν πῆχυν ἐδῶ στὸ μαγαζί ;

— Ὅχι, παιδί μου, αὐτὴν τὴν προσβολὴν δὲν θὰ τὴν κάμω εἰς ἐσένα καὶ εἰς τὴν οἰκογένειάν μας. Ἐγὼ εἶμαι ἀνίκανος πλέον, ὁ ἀδελφός σου ὁ Θανάσης μικρὸς καὶ ἀρρωστιάρης, ἐσὺ θὰ πᾶς γιὰ ὅλους μας, ὅταν ἔλθῃ ἡ ὥρα. Θὰ σὲ στείλω εἰς τὸν καπετὰν Πανουριᾶ. Πρὸς τὸ παρὸν—ἢ μητέρα σου καὶ ὁ ἀδελφός σου νὰ μὴ μάθουν τίποτε. Σιωπὴ ! Ἄς πηγαίνωμεν τώρα στὸ σπίτι, νὰ μὴν ἀνησυχοῦν, ποῦ ἀργοῦμε. Εἶσαι ἄνδρας, δὲν εἶσαι πλιὰ παιδί τώρα. Θάρρος καὶ φρόνησις, Δῆμό μου !

«Ὁ Μπάρμπα - Δῆμος»

Γεώργιος Δροσίνης

27. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΑΛΗ ΠΑΣΑ

Ἐπέσανε τὰ Γιάννινα, σιγὰ νὰ κοιμηθοῦνε,
 ἐσβήσανε τὰ φῶτά τους, ἐκλείσανε τὰ μάτια.
 Ἡ μάνα σφίγγει τὸ παιδί βαθιὰ στὴν ἀγκαλιά της,
 γιατί εἶναι χρόνια δίσεχτοι καὶ τρέμει μὴν τὸ χάσῃ.

Τραγούδι δὲν ἀκούγεται, ψυχὴ δὲν ἀνασαίνει.
 Ὁ ὕπνος εἶναι θάνατος, καὶ μνήμα τὸ κρεβάτι,
 κι ἡ χώρα κοιμητήριον, κι ἡ νύχτα ρημοκλήσι.
 Ἄγρυπνος ὁ Ἄλῃ - πασσᾶς, ἀκόμη δὲν νυστάζει,
 κι εἰς ἓνα δέρμα λιονταριοῦ βρίσκεται ξαπλωμένος.
 Τὸ μέτωπό του εἶναι βαρὺ, θολό, συγνεφιασμένο
 καὶ τῶβαλεν ἀντίστυλο τὸ χέρι του, μὴν πέση.
 Χαϊδεύει μὲ τὰ δάχτυλα τὰ κάτασπρά του γένεια,
 ποὺ σέρνονται στοῦ λιονταριοῦ τῆ φοβερῆ τῆ χαίτη.
 Ἀγκαλιασμένα τὰ θεριά, σοῦ φαίνονται, πῶς ἔχουν
 ἓνα κορμὶ δικέφαλο· τὸ μάτι δὲν γνωρίζει
 ποιοὶ τάχα νὰν τὸ ζωντανὸ καὶ ποιοὶ τὸ σκοτωμένο.

« Ἔργα »

Ἄριστοτέλης Βαλνωριτῆς

28. ΤΗΣ ΔΕΣΠΩΣ

(25 Δεκεμβρίου 1803)

Ἄχος βαρὺς ἀκούεται, πολλὰ τουφέκια πέφτουν.
 Μῆνα σὲ γάμο ρίχνονται, μῆνα σὲ χαροκόπι ;
 Οὐδὲ σὲ γάμο ρίχνονται, οὐδὲ σὲ χαροκόπι,
 ἡ Δέσπω κάνει πόλεμον μὲ νύφες καὶ μ' ἀγγόνια.
 Ἀρβανιτιὰ τὴν πλάκωσε στοῦ Δημοῦλᾶ τὸν πύργον.
 — Γιώργαινα, ρίξε τ' ἄρματα, δὲν εἶν' ἐδῶ τὸ Σούλι.
 Ἐδῶ εἶσαι σκλάβον τοῦ πασσᾶ, σκλάβον τῶν Ἀρβανίτων.
 — Τὸ Σούλι κι ἂν προσκύνησε κι ἂν τούρκεψεν ἡ Κιάφα,
 ἡ Δέσπω ἀφέντες Λιάπηδες δὲν ἔκαμε, δὲν κάνει.
 Δαυλὶ στοὺ χέριν ἄρπαξε, κόρες καὶ νύφες κράζει.
 — Σκλάβες Τουρκῶν μὴ ζήσωμε, παιδιὰ μ' μαζί μου ἔλατε.
 Καὶ τὰ φυσέκια ἀνάψανε, κι ὅλοι φωτιὰ γενῆκαν.

Δημοτικὸν

29. Ο ΒΥΡΩΝ ΣΤΗ ΣΚΛΑΒΩΜΕΝΗ ΑΘΗΝΑ

Στὰ 1810 ἡ σκλαβωμένη Ἀθήνα φιλοξενεῖ τὸ μεγάλο Ἄγγλον
 ποιητὴ καὶ θερμὸ φιλέλληνα λόρδον Βύρωνα.

Λίγα κιτρινιασμένα φύλλα ἀπόμειναν πιά στὴ μεγάλη κλημα-

ταριά, πού σκεπάζει ὅλο τὸ παζάρι· γῦρο στὸ συντριβάνι εἶναι τοποθετημένοι μεγάλοι πάγκοι, γιὰ νὰ χωροῦν τοὺς κατακτητές, πού κάθονται σταυροπόδι. Ὁ καφετζῆς πηγαينوέρχεται, κι αὐτοὶ καπνίζουν τὸ τσιμπούκι τους ἢ ρουφοῦν τὸ ναργιλέ τους, εὐχαριστημένοι πού ἔχουν σκλάβα μιὰ τέτοια ὁμορφή χώρα.

Εἶδαν νὰ διαβαίνει ἀποκεῖ καὶ νὰ τοὺς περιεργάζεται ὁ Βύρων. Τὸν φώναξαν νὰ πάρῃ καφέ καὶ αὐτὸς δέχτηκε. Ἦταν ὅλοι εὐθυμοὶ καὶ γελαστοὶ καὶ ἀκόμη — σπάνιο πρᾶμα γιὰ τοὺς κατακτητές — ἦταν ὁμιλητικοί.

Εἶπαν πολλὰ καὶ διάφορα. Ἀνάμεσα στὰ ἄλλα ἓνας εἶπε, πῶς τῆ νύχτα βρέθηκε σκοτωμένος ἓνας ἐπίσημος Ἀθηναῖος καὶ κανεὶς δὲν ἔμαθε ποιὸς τὸν σκότωσε.

— Μὴ σκοτιζέστε γι' αὐτό, εἶπε εἰρωνικά ἓνας ἄλλος, θὰ τὸν ἔφαγε ἡ Λάμια. . .

— Αὐτὸ θὰ εἶναι, αὐτὸ θὰ εἶναι !. . . εἶπαν κ' οἱ ἄλλοι, κι ἔβαλαν ὅλοι τὰ γέλια.

Ὁ Βύρων θύμωσε πολὺ. Σηκώθηκε σὲ λίγο κι ἔφυγε, χωρὶς καλὰ καλὰ νὰ τοὺς χαιρετήσῃ. Εἶχε πάρει ὅμως τὸ μάτι του ἓνα χριστιανό, πού κοντοστεκόταν καὶ κρυφάκουγε τὴν κουβέντα τῶν κατακτητῶν.

Ἦταν ἓνα ὠραῖο καὶ εὐρωστο παλληκάρι ὁ νέος αὐτός. Πιὸ κάτω ὁ Βύρων τοῦ γνέφει νὰ σταθῇ.

— Εἶσαι Ἕλληνας, τοῦ λέει

— Ναί, Μιλόρδε.

— Ἀθηναῖος ;

— Μάλιστα.

— Πῶς σὲ λένε ;

— Νικόλα Σαρῆ.

— Ἀκουσες τί ἔλεγαν οἱ ἀγαῖδες καὶ γελοῦσαν ;

— Τὸ ἄκουσα.

— Καὶ τραβᾶς τὸ δρόμο σου ; Στάσου !. . . Ὅχι ἔτσι ταπεινά. Στάσου ἴσια ! Δυστυχισμένοι, πῶς καταντήσατε !

— Μᾶς τσάκισε ἡ σκλαβιά, Μιλόρδε, εἶπε ὁ νέος.

— Ἡ σκλαβιά αὐτὴ θηρίο εἶναι ;

— Μεγάλο καὶ φοβερό.

— Τότε σκοτώστέ τὸ.

— Ἐχει ἓνα σωρὸ κεφάλια.

- Καί σεις έχετε ένα σωρό χέρια.
- Τά χέρια τί ώφελούν σάν. . .
- Σάν δέν έχετε καρδιά ;
- Σάν δέν έχομε άρματα.
- Τά λιοντάρια έχουν άρματα ;

Τότε ό Σαρής ήσυχα - ήσυχα και μέ κάποια άξιοπρέπεια του λέει :

- "Ακουσέ με, Μιλόρδε. "Αν σηκώση κανεις άπό μās χέρι πάνω σέ κάποιον κατακτητή, δέ θά χαθή μονάχα αυτός. Θά πάθη όλο του τó σόι. Θά πάθουν άθώροι άνθρωποι. Καμμιά φορά κι όλη ή χώρα. "Επειτα τί νά κάμουν δυό και τρεις άνθρωποι ;

- Φρόνιμα τά λές, δυστυχισμένε ραγια ! Μά ή φρονιμάδα δέ χρησιμεύει πάντα. Φρονιμότερο άπ' τή δειλία δέν ύπάρχει στόν κόσμο. Πάντα έχει τó δίκιο της. Μά όταν σās σκλάβωσαν οί κατακτητές, ήταν φρόνιμο ; Τό άλυσοδεμένο χέρι πρέπει νά προσπαθή νά σπάση τίς άλυσίδες του, όχι νά ζητᾷ βοήθεια άπό τόν ούρανό. "Ενας άλυσοδεμένος σκλάβος σήκωσε μιá φορά ψηλά τó χέρι του και ζητούσε τήν προστασία του ούρανού και ξέρεις τί έκαμε τότε ό ούρανός ; "Ερριξε κεραυνό και τó έκαψε. . . "Όταν ένας κάμη τó χρέος του στην πατρίδα του, τó κάνουν, χωρίς νά τó καταλάβουν, κι όλοι οί άλλοι μαζί. Φαίνεται, πώς ή φωτιά σας έσβησε πιά ! "Όλο κυπαρίσσια είναι γεμάτη ή "Αθήνα σας. Δέν είδα πουθενά μυρτιές !. . . Δέ σās άξίζει πιά ούτε άγάπη, ούτε έλπίδα !

Ό Σαρής, όσο μιλά ό Βύρων, αλλάζει όλοένα έκφρασι στό πρόσωπό του. Και τώρα σκεπάζει τó πρόσωπό του μέ τά δυό του χέρια και κλαίει.

Ό Βύρων αλλάζει άμέσως, μαλακώνει και τόν πλησιάζει.

- Δυστυχισμένο παιδί !. . . Μήν αλλάζης τó αίμά σου σέ δάκρυα ! "Από τή σκλαβιά ως στην έλευθερία και τόν τάφο ή έκλογή είναι εύκολη. Σώνει πιά. "Αν ή χώρα σας είναι σκλαβωμένη, τά βουνά σας κι ή θάλασσα είναι έλεύθερα. Τί έχετε νά φοβᾷστε εκεί ;

Ό Σαρής προχωρεί δυό - τρία βήματα και γυρίζει πίσω. Είναι τώρα άλλος άνθρωπος.

- Μιλόρδε ! Κάθε φορά, πού βρίσκεται σκοτωμένος κι άπό ένας χριστιανός - τó άκούσατε - οί κατακτητές μās έμπαίζουν και μās λένε πώς τόν έφαγε ή Λάμια. . .

— Λοιπόν ;
— Σοῦ ὀρκίζομαι, Μιλόρδε, πὼς ἡ Λάμια θ' ἀρχίσῃ ἀπὸ τῶρα νὰ τρώῃ καὶ κατακτητὴς.

Καὶ φεύγει. Τὰ μάτια του πετοῦν φλόγες.

Κι ὁ Βύρων ἀπὸ τ' ἄλλο μέρος τραβᾷ μὲ βῆμα γοργό.

Ἀπὸ τότε, ἀλήθεια, βρίσκονταν συχνὰ σκοτωμένοι καὶ κατακτητὴς : Τοὺς σκότωνε ὁ Σαρῆς, ποὺ εἶχε γίνει ἀντάρτης καὶ μὲ τὰ παλληκάρια του εἶχε πάρει τὰ βουνὰ τῆς Ἀττικῆς.

Δημήτριος Καμπούρογλου

30. ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ

Κόβω γιὰ σὲ τὰ βάρια
τοῦ τραγουδιοῦ ἱερὰ
στὸ μέτωπο στὰ πλέκω
στεφάνια γιορτερά.

Βωμὸς τὸ μέτωπό σου !
θυμᾶσαι μιὰ φορά ;
Στὸ ἄγγιξαν καὶ στ' ἀγίασαν
τῆς Δόξας τὰ φτερά.

« Στροφές »

Κωστής Παλαμᾶς

31. Ο ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ ΟΜΙΛΕΙ ΕΙΣ ΤΑ ΕΛΛΗΝΟΠΟΥΛΑ

« Παιδιά μου ! Εἰς τὸν τόπον τοῦτον, ὅπου ἐγὼ πατῶ σήμερα, ἔπατοῦσαν καὶ ἔδημηγοροῦσαν τὸν παλαιὸ καιρὸ ἄνδρες σοφοὶ καὶ ἄνδρες μὲ τοὺς ὁποίους δὲν εἶμαι ἄξιος νὰ συγκριθῶ καὶ οὔτε νὰ φθάσω τὰ ἴχνη των !

Ἐγὼ ἐπιθυμοῦσα νὰ σᾶς ἰδῶ, παιδιά μου, εἰς τὴν μεγάλην δόξαν τῶν προπατόρων μας, καὶ ἔρχομαι νὰ σᾶς εἰπῶ ὅσα εἰς τὸν καιρὸν τοῦ ἀγῶνός μας, καὶ πρὸ αὐτοῦ καὶ ὕστερα ἀπὸ αὐτόν, ὁ ἴδιος ἐπαρτήρησα.

Εἰς τὸν τόπον, τὸν ὁποῖον κατοικοῦμεν, ἑκατοικοῦσαν οἱ παλαιοὶ Ἕλληνες, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἡμεῖς καταγόμεθα καὶ ἐλάβαμε τὸ ὄνομα

τούτο. Αὐτοὶ διέφεραν ἀπὸ ἡμᾶς εἰς τὴν θρησκείαν. Ἐπειδὴ ὕστερα ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον ὁ Χριστὸς, οἱ λαοὶ ὅλοι ἐπίστευσαν εἰς τὸ Εὐαγγέλιόν Του καὶ ἔπαυσαν νὰ λατρεύουν τὰ εἰδῶλα. Δὲν ἐπῆρε μαζὶ Του οὔτε σοφοὺς, οὔτε προκομμένους, ἀλλὰ ἀπλοῦς ἀνθρώπους, χωρικούς καὶ ψαρᾶδες, καὶ μὲ τὴν βοήθεια τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἔμαθαν ὅλες τὶς γλῶσσες τοῦ κόσμου. Μολονότι καὶ οἱ βασιλεῖς καὶ οἱ τύραννοι τοὺς κατέτρεχαν, δὲν ἠμπόρεσε κανένας νὰ τοὺς κάμη τίποτα. Αὐτοὶ ἐστερέωσαν τὴν πίστι.

Οἱ παλαιοὶ Ἕλληνες, οἱ πρόγονοὶ μας, ἔπεσαν εἰς τὴν διχόνοιαν καὶ ἐτρώγονταν μεταξύ τους καὶ ἔτσι ἔλαβαν καιρὸ πρῶτα οἱ Ῥωμαῖοι καὶ ἔπειτα ἄλλοι βάρβαροι καὶ τοὺς ὑπέταξαν. Ὑστερα ἦλθαν οἱ Μουσουλμάνοι καὶ ἔκαμαν ὅ,τι ἠμποροῦσαν, διὰ νὰ ἀλλάξῃ ὁ λαὸς τὴν πίστιν του. Ἐκοψαν γλῶσσες εἰς πολλοὺς ἀνθρώπους, ἀλλ' ἐστάθη ἀδύνατον νὰ τὸ κατορθώσουν. Τὸν ἕνα ἔκοπταν, ὁ ἄλλος τὸν σταυρὸ του ἔκαμε.

Οἱ ἔμποροι καὶ οἱ προκομμένοι, μὴ ὑποφέροντες τὸν ζυγόν, ἔφευγαν καὶ οἱ γραμματισμένοι ἐπῆραν καὶ ἔφυγαν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, τὴν πατρίδα των, καὶ ἔτσι ἔμεινε ὁ λαός, ὅστις στερημένος ἀπὸ τὰ μέσα τῆς προκοπῆς ἐκατάντησεν εἰς ἀθλίαν κατάστασι. Καὶ αὕτη αὔξανε κάθε ἡμέρα χειρότερα.

Εἰς αὐτὴν τὴν δυστυχισμένην κατάστασι μερικοὶ ἀπὸ τοὺς φεγάδες γραμματισμένους ἐμετάφραζαν καὶ ἔστελναν εἰς τὴν Ἑλλάδα βιβλία.

Καὶ εἰς αὐτοὺς πρέπει νὰ χρεωστοῦμε εὐγνωμοσύνη, διότι εὐθὺς ὅπου κανένας ἀνθρώπος ἀπὸ τὸν λαὸ ἔμαθνε τὰ κοινὰ γράμματα, ἐδιάβαζεν αὐτὰ τὰ βιβλία καὶ ἔβλεπε ποίους εἶχαμε προγόνους, τί ἔκαμεν ὁ Θεμιστοκλῆς, ὁ Ἀριστείδης καὶ ἄλλοι πολλοὶ παλαιοὶ μας καὶ ἐβλέπομε καὶ εἰς ποίαν κατάστασι εὐρισκόμεθα τότε. Ὅθεν μᾶς ἦλθεν εἰς τὸν νοῦν νὰ τοὺς μιμηθοῦμε καὶ νὰ γίνωμε εὐτυχέστεροι. Καὶ ἔτσι ἔγινεν καὶ ἐπροώδευσεν ἡ Ἑταιρεία*.

Ὅταν ἀποφασίσαμε νὰ κάμωμε τὴν Ἐπανάστασι, δὲν ἐσυλλογισθήκαμε οὔτε πόσοι εἴμεθα, οὔτε πῶς δὲν ἔχομε ἄρματα, οὔτε ὅτι οἱ Τοῦρκοι ἐβαστοῦσαν τὰ κάστρα καὶ τὰς πόλεις, οὔτε καὶ κανένας φρόνιμος μᾶς εἶπε « ποῦ πᾶτε ἐδῶ νὰ πολεμήσετε μὲ σταροκάραβα β α τ σ ε λ α *», ἀλλὰ ὡς μία βροχὴ ἔπεσεν εἰς ὅλους μας ἡ ἐπιθυμία τῆς ἐλευθερίας μας.

Και ὅλοι, καὶ οἱ κληρικοὶ καὶ οἱ προεστοὶ καὶ οἱ καπεταναῖοι καὶ οἱ πεπαιδευμένοι καὶ οἱ ἔμποροι, μικροὶ καὶ μεγάλοι, ὅλοι ἐσυμφωνήσαμε καὶ ἐκάμαμε τὴν Ἐπανάστασι.

Εἰς τὸν πρῶτο χρόνο τῆς Ἐπαναστάσεως εἶχαμε μεγάλη ὁμόνοια καὶ ὅλοι ἐτρέχαμε σύμφωνοι. Ὁ ἓνας ἐπῆγεν εἰς τὸν πόλεμον, ὁ ἀδελφός του ἔφερενε ξύλα, ἡ γυναῖκα του ἐζύμωνε, τὸ παιδί του ἐκουβαλοῦσε φωμι καὶ μπαρουτόβολα εἰς τὸ στρατόπεδον. Καὶ ἂν αὐτὴ ἡ ὁμόνοια ἐβαστοῦσε ἀκόμη δύο χρόνους, ἠθέλαμε κυριεύσει καὶ τὴν Θεσσαλία καὶ τὴν Μακεδονία καὶ ἴσως ἐφθάναμεν καὶ ἕως τὴν Κωνσταντινούπολι. Τόσον ἐτρομάξαμε τοὺς Τούρκους, ὅπου ἄκουγαν Ἑλληνα καὶ ἔφευγαν χίλια μίλια μακριά. Ἐκατὸν Ἑλληνες ἔβραζαν πέντε χιλιάδες ἐμπρὸς καὶ ἓνα καράβι μίαν ἀρμάδα.

Ἄλλὰ δὲν ἐβάσταξεν. Ἦλθαν μερικοὶ καὶ ἠθέλησαν νὰ γένουν μπαρμπέρηδες εἰς τοῦ κασίδη τὸ κεφάλι. Μᾶς πονοῦσε τὸ μπαρμπέρισμά τους. Μὰ τί νὰ κάνουμε; Εἶχαμε καὶ αὐτουνοῶν τὴν ἀνάγκη. Ἀπὸ τότε ἤρχισεν ἡ διχόνοια καὶ ἐχάθη ἡ πρώτη προθυμία καὶ ὁμόνοια. Καὶ ὅταν ἔλεγεσ τὸν Κώστα νὰ δώσῃ χρήματα διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ Ἑθνους ἢ νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸν πόλεμον, τοῦτος ἐπρόβαλλε τὸν Γιάννη. Καὶ τοῦτο ἐγίνετο, ἐπειδὴ δὲν εἶχαμε ἓναν ἀρχηγὸ καὶ μίαν κεφαλὴ.

Ἰσῶς ὅλοι ἠθέλαμε τὸ καλὸ, πλὴν καθένας κατὰ τὴ γνώμη του. Ὅταν προστάζουσε πολλοί, ποτὲ τὸ σπίτι δὲν χιτίζεται, οὔτε τελειώνει. Ὁ ἓνας λέγει ὅτι ἡ πόρτα πρέπει νὰ βλέπῃ εἰς τὸ ἀνατολικὸ μέρος, ὁ ἄλλος εἰς τὸ ἀντικρυνὸ καὶ ὁ ἄλλος εἰς τὸν βορρᾶ, σὰν νὰ ἦταν τὸ σπίτι εἰς τὸν ἀραμπᾶ καὶ νὰ γυρίζῃ καθὼς λέγει ὁ καθένας. Μὲ τοῦτο τὸν τρόπο δὲ κτίζεται ποτὲ τὸ σπίτι, ἀλλὰ πρέπει νὰ εἶναι ἓνας ἀρχιτέκτων, ὅπου νὰ προστάξῃ πῶς θὰ γενῆ.

Παρομοίως καὶ ἡμεῖς ἐχρειαζόμεθα ἓναν ἀρχηγὸ καὶ ἓναν ἀρχιτέκτονα, ὅστις νὰ προστάξῃ καὶ οἱ ἄλλοι νὰ ὑπακούουν καὶ νὰ ἀκολουθοῦν. Ἄλλ' ἐπειδὴ εἴμεθα εἰς τέτοια κατάστασι ἐξ αἰτίας τῆς διχόνοιας, μᾶς ἔπεσε ἡ Τουρκία ἐπάνω μας καὶ κοντέψαμε νὰ χαθοῦμε. Καὶ εἰς τοὺς στερνοὺς ἑπτὰ χρόνους δὲν κατωρθώσαμε μεγάλα πράγματα.

Εἰς αὐτὴ τὴν κατάστασιν ἐρχεται ὁ βασιλεὺς, τὰ πράγματα ἡσυχάζουν καὶ τὸ ἐμπόριο καὶ ἡ γεωργία καὶ οἱ τέχνες ἀρχίζουν νὰ προοδεύουν καὶ μάλιστα ἡ παιδεία. Αὐτὴ ἡ μάθησις θὰ μᾶς αὐξήσῃ

και θα μās ευτυχίση. Άλλά δια να αυξήσωμεν, χρειάζεται και ή στερεώσις τής πολιτείας * μας.

Πρέπει να φυλάξετε την πίστι σας και να την στερεώσετε, διότι, όταν επιάσαμε τα άρματα, είπαμε πρώτα υπέρ πίστεως και έπειτα υπέρ πατρίδος. Όλα τα έθνη του κόσμου έχουν και φυλάττουν μια θρησκεία.

Να μην έχετε πολυτέλεια, να μην πηγαίνετε εις τους καφενέδες. Να δοθήτε εις τās σπουδās σας και καλύτερα να κοπιάσετε όλιγον δυό και τρεις χρόνους και να ζήσετε έλευθεροι εις το επίλοιπο τής ζωής σας, παρά να περάσετε τέσσαρους - πέντε χρόνους τή νεότητα σας και να μείνετε άγράμματοι. Να σκλαβωθήτε εις τα γράμματά σας. Να άκούετε τās συμβουλās τών διδασκάλων και τών γεροντοτέρων και, κατά την παροιμία, « μύρια ήξευρε και χίλια μάθαινε ».

Ή προκοπή σας και ή μάθησί σας να μην γίνη σκεπάρνι μόνον δια το άτομόν σας, άλλα να κοιτάζη το καλό τής Κοινότητος, και μέσα εις το καλό αυτό εύρίσκεται και το δικό σας.

Έγώ, παιδιά μου, κατά κακή μου τύχη, έξ αίτίας τών περιστάσεων, έμεινα άγράμματος και δια τουτο σās ζητώ συχώρεσι, διότι δεν όμιλώ καθώς οι διδάσκαλοί σας.

Σās είπα όσα ό ίδιος είδα, ήκουσα και έγνώρισα, δια να ώφεληθήτε από τα περασμένα και από τα κακά άποτελέσματα τής διχόνοιας, την όποιαν να άποστρέψετε και να έχετε όμόνοια. Έμās μη μās τηράτε πλέον. Το έργο μας και ό καιρός μας επέρασε. Και αί ημέραι τής γενεās, ή όποία σās άνοιξε το δρόμο, θέλουν μετ' όλιγον περάσει. Εις σās μένει να ισάσετε και να στολίσετε τον τόπο, όπου ήμεις έλευθερώσαμε. Και δια να γίνη τουτο, πρέπει να έχετε ως θεμέλια τής πολιτείας την όμόνοια, την θρησκεία και την φρόνιμον έλευθερία.

Τελειώνω τον λόγο μου.

Ζήτω ό βασιλεύς μας Όθων ! Ζήτω οι σοφοί διδάσκαλοι ! Ζήτω ή έλληνική Νεολαία !

« Ίστορικόν Λεύκωμα »

Γεώργιος Τερτσέτης

32. ΤΡΟΠΑΙΟ ΣΤΗ ΜΕΘΩΝΗ

Στις εἴκοσι ἑπτὰ τοῦ Ἀπρίλη τὰ καράβια τοῦ Μιαούλη, πού ἐπῆγαν νὰ φέρουσι τρόφιμα καὶ νερὸ γιὰ τὸ στόλο, ἔμαθαν τὴν ἄλωσι τῆς Σφακτηρίας. Ὁ ναύαρχος ἀπόμεινε ἀμίλητος καὶ συντριμμένος.

Σὲ δυὸ μέρες πέρασε ἔξω ἀπὸ τὸ Ναυαρίνο, νὰ ἰδῆ τί γίνεται. Ἄκουσε τὸ φοβερὸ κανονίδι, πού ἐδούλευε ἀκατάπαυστα. Ὁ Ἰμπραὴμ χτυποῦσε τὸ κάστρο. Ὁ Μιαούλης φώναξε τοὺς καπετάνιους στὸ καράβι του.

—Ἡ καρδιά μου ραγίζει, τοὺς εἶπε, νὰ βλέπω τὴν καταστροφὴ καὶ νὰ μὴ μπορῶ νὰ δώσω βοήθεια. Ἀλλὰ δὲν πρέπει ν' ἀπελιπώμαστε. Ὁ Θεὸς εἶναι μεγάλος. Θὰ μᾶς λυπηθῆ. Ἐχὼ τὴν γνώμη, πὼς πρέπει νὰ πᾶμε στὸ Μαραθωνήσι, νὰ κοιτάξωμε τίς ἐλλείψεις τῶν караβιῶν μας καὶ νὰ περιμένουμε νὰ μᾶς ἔρθουν μπουρλότα*. Τότε, μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ, νὰ πασχίσωμε νὰ δώσωμε στὸν ἐχθρὸ κανένα δυνατὸ χτύπημα. Προσέχετε νὰ μὴν παραλύσουν τὰ πληρώματα. Ἡ ψυχὴ μᾶς ἀπόμεινε· ἂν τὴ χάσωμε κι αὐτὴ, ὁ ἀφανισμὸς μας θὰ γίνῃ τέλειος.

Οἱ καπετάνιοι συμφώνησαν.

Λίγο πρὶν χαράξῃ, πῆρε νὰ φυσήξῃ κάπως. Ὁ Μιαούλης μὲ τὰ καράβια του ἀρμενίζει. Εἶναι σκοτάδι ἀκόμη κι ἔχει πέσει ὀμίχλη στὸ πέλαγο.

Ὁ ναύαρχος, προσμένοντας πάντα βοήθειες ἀπὸ τὴν Ὑδρα, γυρίζει καὶ ξαναγυρίζει στὸ μυαλό του τὸ πὼς θὰ δώσῃ τὸ χτύπημα. Θέλει νὰ ἐτοιμάσῃ τὰ μπουρλότα.

Λίγο πρὶν ἀπὸ τὸ μεσημέρι, ὅταν ὁ Πιπίνος κι ὁ Πολίτης ἐτοίμαζαν τὰ μπουρλότα καὶ τὰ πληρώματά τους, εἶδαν ἔξαφνα νὰ τοὺς ζυγώνῃ μιὰ μικρὴ κολώνα караβιῶν. Ὅλοι ἀνάσαναν, ἅμα τὰ εἶδαν νὰ σηκώνουν τὴν ἐπαναστατικὴ σημαία. Ἦταν ἡ βοήθεια, πού πρόσμεναν ἀπὸ τὴν Ὑδρα.

Ἡ μορφή τοῦ Μιαούλη φωτίστηκε ἀπὸ χαρὰ κι ἐλπίδα. Στὴ στιγμὴ πῆρε τὴν ἀπόφασιν νὰ χτυπήσῃ. Φώναξε τοὺς καπετάνιους τῶν μπουρλότων· βεβαιώθηκε, πὼς ὅλα ἦταν ἔτοιμα, κι ἔβαλε πλώρη γιὰ τὸ Νιόκαστρο*.

Ἐκεῖ πού ἀρμενίζαν τὸ ἀπόγευμα στὰ ἀνοιχτὰ τῆς Σαπιέτζας, ἀπάντησαν ἓνα καράβι ἐφτανησιώτικο. Ὁ караβοκύρης, Θιακός,

τούς ζύγωσε για να τους πη: «'Αν πάτε για τον έχθρό, δέν είναι πιά στο Νιόκαστρο· στα Μοθωκόρωνα τραβήατε. Αύτου είναι άραγμένος».

Κι έτσι άπλοϊκά γυρίζει και λείει στον 'Αντώνη Κριεζή:

— Μωρέ δέν πάτε να τον κάψτε ;

'Ο καπεταν 'Αντώνης έβαλε τή γέλια· τρέχει να τή πη στον Μισούλη.

'Ο ναύαρχος σηκώνει στη στιγμή τή σήμα: «'Ακολουθήτε τή κινήματά μου !»

Κι έβαλε πλώρη για τή στενό, άνάμεσα Σαπιέτζας και στεριές, προς τή Μεθώνη. Ήταν άνήσυχος για τήν τύχη του φίλου του καπεταν 'Αναστάση Τσαμαδοϋ, του Σταύρου Σαχίνη και τώσων 'Υδραίων. 'Εβλεπε, πώς ήταν ανάγκη να βρεθί τρόπος να σηκώη τή πεσμένο φρόνημα τών άνδρων. Είχε κανονίσει να μπη έξαφνα στο λιμάνι τής Μεθώνης, να παραλύση τον έχθρό με τή ξαφνική παρουσία του, να μην προφτάση να κάμη τή παραμικρό.

Δέν έχουν ζυγώσει στο λιμάνι άκόμα. Κατεβαίνει στην κάμαρά του. 'Από τή μιά της πάντα, πίσω άπό μιά μεγάλη κουρτίνα, είναι τή εκκλησιά του καρβιού. Μέσα στο μισόφωτο, ψηλά στο εικονοστάσι, φαντάζουν οι μορφές τών άγιών. 'Ενα καντήλι κείει σε τούτη τή σεπτή μοναξιά.

'Ο Μισούλης μπαίνει στο εκκλησιάκι. Στέκεται με τή κεφάλι γυρτό μπροστά στα εικονίσματα. Σταυροκοπιέται και δέεται άπό τή βάση τής ψυχής του :

« Ταπεινός κι άμαρτωλός δοϋλός Σου είμαι, Κύριε· και τή Γένος μου έχει μακρύνει πολλές φορές άπό τή δρόμο Σου. Μά κάμε τώρα τή έλεός Σου. Και συμπόνεσε τή πάθη μας. Και βοήθα να συντρίψωμε τον 'Αγαρηνό*... »

'Εκεί τον βρήκε ό λοστρόμος του, για να του δώση τήν είδηση, πώς είναι άγνάτια στη Μεθώνη. Βρίσκεται στη στιγμή στο κατάστρωμα, στην πρύμη, πάνω άπό τή δοιάκι, στη συνηθισμένη θέση του, με τή κιάλι και τήν τρόμπα - μαρίνα.

Με τή χαρούμενη λαχτάρα του γερακιού, που ξανοίγει άπό ψηλά μπόλιχο κυνήγι, βλέπει δάσος τή κατάρτια στο λιμάνι. Είναι ώς εικοσιοχτώ καράβια, δεκάξι πολεμικά, τή περισσότερα άλγερικα, και δώδεκα φορτηγά.

Μπαίνει στο λιμάνι σάν κεραυνός με γεμάτα πανιά, σηκώνοντας τὸ ἄλικο * σῆμα τοῦ πολέμου. Ἡ ναυαρχίδα καὶ τὰ καράβια του ἀδειάζουν τὶς μπαταριές τους στὸν ἀραγμένο ἐχθρό, πρὶν προφτάσει καλὰ - καλὰ νὰ καταλάβῃ τί γίνεται.

Ἦταν κάτι ἀφάνταστο ἢ σύγχυσι καὶ ἡ ταραχὴ στὰ δεμένα κρᾶβια τῶν ἀραπάδων. Μεγάλο μέρος ἀπὸ τὰ πληρώματά τους εἶναι στὴ σεριά. Οἱ ἀξιωματικοί, πού βρίσκονται ἐπάνω, τοὺς κρᾶζουν μ' ἀπελπισμένα σήματα, νὰ τρέξουν νὰ βοηθήσουν. Ἄλλοι ἀκοῦν καὶ φτάνουν. Ἄλλοι φεύγουν. Κι ὅσοι βρίσκονται στὰ καράβια δὲ ξέρουν τί νὰ κάμουν. Ἄλλοι κόβουν τὶς ἄγκυρες, χωρὶς ὥστόσο νὰ εἶναι κι εὐκολο νὰ κουνήσουν τὰ καράβια. Καὶ ἡ τρομάρα καὶ ἡ πηραζάλῃ κυριεῦει ὅλους, μεγάλους καὶ μικρούς.

Ὁ Μισαούλης δὲν τοὺς ἀφήνει νὰ συνέλθουν. Πάνω στὸ πρῶτο σάπτισμα τοῦ ἐχθροῦ κάνει σημεῖο στὰ μπουρλότα νὰ προχωρήσουν. Προβαίνουν τὸ ἓνα ὕστερα ἀπ' τὸ ἄλλο κι ἔχουν ὅλα μπροστά τους πλούσια τροφή. Ἄγναντια του στέκει ἡ « Ἄσια », περήφανη φρεγάδα, με πενήντα τέσσερα κανόνια, ἓνα πολεμικὸ ἀπ' τὰ καλύτερα τοῦ Ἰμπραήμ· μιὰ ἄλλη φρεγάδα με τριανταεξ κανόνια· δυὸ κορβέτες με εἰκοσιεξ κανόνια ἢ κάθε μιὰ· καὶ τέλος τὰ πολεμικὰ μπρίκια.

Τὰ τέσσερα πρῶτα μπουρλότα μοιράζονται τὰ μεγάλα κομμάτια· τ' ἄλλα δυὸ πέφτουν μέσα στὰ μπρίκια καὶ τὰ φορτηγά. Στὸν καπνὸ καὶ στοὺς βρόντους τῶν κανονιῶν προβαίνουν τὸ ἓνα ὕστερα ἀπ' τὸ ἄλλο τὰ καράβια τοῦτα τῆς καταστροφῆς. Ὅσοι πυροβοληταὶ βρέθηκαν στ' ἀραγμένα καράβια πάσχισαν νὰ χτυπήσουν με τὰ κανόνια· μὰ γρήγορα παρατήθηκαν· οἱ μπάλες τους χτυποῦσαν τοὺς δικούς τους. Δὲν τοὺς ἀπόμεινε παρὰ ἡ ψιλὴ φωτιά· με τούτῃ δούλευαν. Μὰ τοῦ κάκου. Ἡ λύσσα τῶν μπουρλοτιέρηδων εἶναι τόση, πὼς δὲ μπορεῖ νὰ τοὺς κρατήσῃ τίποτε. Κανεὶς δὲ χάνει τὸ σκοπὸ του· καὶ τὰ ἐξ μπουρλότα πού ὤρμησαν, καὶ τὰ ἐξ κόλλησαν στὶς φρεγάδες καὶ στὶς κορβέτες. Κι οἱ φλόγες ἄρχισαν ν' ἀνεβαίνουν σὲ λίγο καλὰ θρεμμένες.

Σάν νὰ ἦταν ἀπὸ θέλημα Θεοῦ, σηκώθηκε ἐπάνω στὴν ὥρα δυνατὸς ἀέρας κι ἐφυσούσε ἀπ' τὴν εἴσοδο γεμάτα κι ὀλόισα στὸ λιμάνι· καὶ δὲν ἄφηνε τὰ καράβια τοῦ ἐχθροῦ νὰ σηκώσουν πανιά. Καὶ τὰ ἔσπρωχνε νὰ πέφτουν τὸ ἓνα ἐπάνω στὸ ἄλλο. Καὶ συδαύλιζε με μανία τὶς φωτιές.

“Όταν βράδυασε, όλα τὰ καράβια είχαν πάρει φωτιά, οὐτ’ ἓνα δὲν εἶχε μείνει.

Οἱ βάρκες τῶν μπουρλότων είχαν γυρίσει στὰ καράβια. Κανείς δὲν ἔπαθε. Ὁ Μισούλης ἔκαμε σημεῖο νὰ τὸν ἀκολουθήσουν· τραβήχτηκε καὶ στάθηκε στὶς μικρὲς βόλτες.

Νύχτωσε. Οὐρανός, στεριά, πέλαγο ἔφεγγαν ἀπ’ τὴν τεράστια πυρκαϊά. Οἱ φλόγες ἀπὸ τὰ εἴκοσι ὀχτῶ καράβια ἔφτιαναν ἓνα πελώριο τόξο, τετράψηλο καὶ κυματιστό. Ἐγλείφαν ὄλο τὸ λιμάνι, σπίτια κι ἀποθήκες. Χυνόνταν μέσα σ’ αὐτὴ τὴν πόλι κι ἀνέμιζαν ψηλὰ - ψηλὰ στὰ οὐράνια μὲ ἄπειρα πύρινα κρόσσια.

Ὁ ἄνεμος βογοῦσε. Κάθε τόσο ἀκούοταν κι ἓνας φοβερὸς κρότος ἀπ’ τὶς μπαρουταποθῆκες τῶν καραβιῶν. Σύγνεφα πυκνὰ σκέπασαν σὲ λίγο τὴ Μεθώνη. Ὡς τὰ μεσάνυχτα ἔβλεπαν ἀπ’ τὰ καράβια τοῦτο τὸ ἀτελείωτο πυροτέχνημα.

Ἀποτραβήχτηκαν. Πρῶι - πρῶι τοὺς ἔφεραν εἶδησι γιὰ τὸν χαμὸ τοῦ Τσαμαδοῦ καὶ τοῦ Σαχίνη. Ὁ Μισούλης θλίβεται. Ἡ μόνη του παρηγοριά εἶναι, πὼς ἐκδικήθηκε τὸν ἐχθρὸ γιὰ τὸ θάνατό τους. Πρόσταξε νὰ γίνη μνημόσυνο γιὰ τὴν ψυχὴ τους καὶ δοξολογία γιὰ τὸ τρόπαιο στὴ Μεθώνη.

Ὁ Στόλος εἶχε ξαναῦρει τὸ θάρρος του !

« Ναύαρχος Μισούλης »

Σπύρος Μελάς

33. ΤΟ ΤΑΜΑ ΤΟΥ ΚΑΝΑΡΗ

Μεσάνυχτα ὁ πυρπολητὴς ἐγύρισε
κι ἐπήδησε ἀπ’ τὸ γλήγορο καῖκι,
πιστὸς νὰ φέρη μὲ τὰ πόδια ὀλόγυμνα
στὴν ἐκκλησιά τὸ τάμα γιὰ τὴ νίκη.

Τὸ χέρι, πὺ ἄτρομο ἔσπειρε τὸ θάνατο
μὲ τὸ δαυλὸ - τὸ φοβερὸ τὸ χέρι -
τώρα ταπεινωμένο καὶ τρεμάμενο
στὴν Παναγιὰν ἀνάφτει ἓνα ἄγιοκέρι.

« Πύρινη Ρομφαία »

Γεώργιος Δροσίνης

34. Τ Ο Φ Ι Λ Η Μ Α

Εἰς τὸ Μανιάκι, ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου, ἐκ τῶν τριακοσίων μαχητῶν δὲν ἀπέμεινεν οὔτε ἓνας ζωντανός. Ὁ ἥλιος, προβάλλων ἀπὸ τὰς χιόνας τῶν βουνῶν, τοὺς ἐχαιρέτισεν ὀρθίους ὅλους, ἐφώτισε τὰς λευκὰς φουστάνελλας, ἐχάιδευσε τὰς μαύρας κόμας των, ἀπήστραψεν εἰς τοὺς φλογερούς των ὀφθαλμούς, ἐχρῦσωσε τῶν ἀρμάτων των τὰς λαβὰς. Καὶ τώρα, δύων ἐκεῖ κάτω μέσα εἰς τὸ πέλαγος, τοὺς ἀποχαιρετίζει λυπημένος νεκρούς, σκορπισμένους ἐπάνω εἰς τὸ χῶμα, καὶ χάνεται ἀργὰ - ἀργὰ, ὡς μέγα κλειόμενον ἔρρυθρόν ὄμμα, ὅπερ σβῆνον θέλει ἀκόμη νὰ ρίψη τελευταῖον βλέμμα πρὸς τοὺς γενναίους.

Ὅλην τὴν ἡμέραν ἄσιτοι καὶ ἄποτοι ἐπάλαισαν πρὸς τὴν θύελλαν τῶν σφαιρῶν, ἀντέστησαν εἰς τὴν χάλαζαν τῶν βομβῶν, ἐχλεύασαν τὴν ὀρμὴν τῆς ρομφαίας καὶ τὴν βίαν τῆς λόγχης.

Καὶ ἀφοῦ ἔφαγαν τὴν μπαρούτην μὲ τὴν φούχταν, ἀφοῦ καὶ ὁ ἔσχατος κόκκος τῆς ἐσώθη, ἀφοῦ ἐρραγίσθη καὶ τοῦ τελευταίου ὄπλου των ἡ κάννα, ἀφοῦ καὶ τὸ ὕστατον γιαταγάνι ἔσπασε μέσα εἰς τὸ χέρι των, ἔπεσαν χαμαί, ἄψυχοι ναί, ἠττημένοι ὄχι. Κι ἐν τῷ μέσῳ των ὁ Παπαφλέσσας, ὁ πρῶτος ἀρχίσας τὴν σφαγὴν καὶ τελευταῖος σταματήσας, πελιδνός, ἐξηπλωμένος, μὲ πλατεῖαν πληγὴν ἐπὶ τοῦ στήθους, κρατῶν ἀκόμη τὸ θραυσμένον τμήμα αἰμοστάζον μὲ σφιχτὰ δάκτυλα.

Καὶ ὁ Αἰγύπτιος ἀνέρχεται ἐν καλπασμῷ ἵππων καὶ κλαγγῇ ξιφῶν, ἐν ἤχῳ τυμπάνων καὶ σαλπύγγων βοῆ, ἐνῶ αἱ σημαῖαι του ἀναπεπταμέναι φρίσσουν εἰς τὸν ἄνεμον τῆς ἐσπέρας. Μυρμηκιᾶ ἀνὰ τὴν πεδιάδα καὶ τὰ ὑψώματα ὁ συρφετός, καὶ βαρὺ ἀκούεται τὸ βῆμά του.

Ἦδη ὁ ἀρχηγός των ἔφθασεν εἰς τὴν ὄφρυν τοῦ λόφου, ἀνέβη, ἐστάθη ἐπ' αὐτῆς, περιέφερε τὸ βλέμμα, ἐκοίταξε τὸ κοκκίνισαν ἔδαφος, ὅπερ πίνει λαιμάργως τὸ αἷμα τῶν ἀνδρείων, ἐπεσκόπησε τὸν ἀνερχόμενον στρατόν, εἶδε κύκλῳ τοὺς πεσόντας. Καὶ μ' ἀνοικτὸν τὸ ὄμμα, ἐκπληκτον, ἀναμετρᾷ τοὺς ὑψηλοὺς κορμούς των, τὰ εὐρέα στέρνα των, τοὺς βραχίονάς των τοὺς νευρώδεις, τὰς ὠραίας των μορφάς, τὰ μέτωπά των τὰ ἀγέρωχα. Καὶ εἰς τὴν ὄψιν του νέφος τι

διέρχεται, τὸ βλέμμα του θολοῦται ἑλαφρῶς, παλμὸς συσπᾶ τὰ χεῖλη του.

— Κρίμα νὰ χαθοῦν τέτοιοι λεβέντες !

Καὶ βλέπει, βλέπει γῦρο, βλέπει θαυμάζων, βλέπει ἀπορῶν, ὡσὰν νὰ μὴ πιστεῦη, ὅτι ἐχάθησαν τοιοῦτοι ἄνδρες.

— Ποῖος εἶναι ὁ Παπαφλέσσας ;

Οἱ ὁδηγοὶ του ἔσπευσαν, ἔδειξαν τὸ πτώμα, διάβροχον, περιρρέμενον ἐκ τοῦ ἰδρώτος τοῦ ἀγῶνος, καταρρακωμένον τὰ φορέματα, μαῦρον ἀπὸ τὸν καπνόν.

— Σηκῶστέ τον, πιάστε τον. . . Πλύντε τον, πλύντε τὸ παλληκάρι...

Δύο ἄνδρες ἔλαβον αὐτὸν ἀπὸ τῶν μασχαλῶν, τὸν ἤγειραν, τὸν ἔστησαν ἐπάνω εἰς τοὺς πόδας του, κι ἐβάδισαν διευθυνόμενοι πρὸς παραρρέουσαν πηγὴν. Ἐκεῖ τοῦ ἔπλυναν τὰς χεῖρας καὶ τὸ πρόσωπον, ἐξέτριψαν τὸν πηλόν καὶ τὸν ἰδρῶτα, τὸν ἐκαθάρισαν ἐκ τοῦ κονιορτοῦ καὶ τοῦ καπνοῦ, τὸν ἐσπόγγισαν, ἔτακτοποίησαν τὰ ξεσχισμένα ἐνδύματά του κ' ἐγύρισαν πίσω φέροντές τον.

— Στήστέ τον ἐκεῖ ἀπὸ κάτω. . .

Οἱ ἄνδρες κρατοῦντες αὐτόν, ὤδευσαν πρὸς τὸ δειχθὲν δένδρον, τὸν ἀπέθηκαν παρὰ τὴν ρίζαν του, τὸν ὕψωσαν καὶ τὸν ἀκούμβησαν, τὸν ἔστερέωσαν εἰς τὸν κορμὸν αὐτοῦ, ὡσαυτεὶ ζῶντα. Ἐπειτα ἐτραβήθησαν, ἀπειακρύνθησαν καὶ τὸν ἀφήκαν μόνον, βασταζόμενον ὑπὸ τῆς ἰδίας του δυνάμεως. Τὸ πτώμα ἐναπέμεινεν ἀκίνητον, μὲ προτεταμένον τὸν θώρακα καὶ ὑψηλὰ τὴν κεφαλὴν.

Τότε ὁ Ἰμπρατὴμ πλησιάζει βραδέως πρὸς τὸ δένδρον, ἴσταται καὶ βλέπει σιγηλὸς τὸ πτώμα τοῦ ἀντιπάλου του καὶ ὑπὸ τὸ φῶς τῆς σελήνης, ἧτις ἀνέτελλε τὴν ὥραν ἐκείνην, αἱματοχρῶς, ὡσεὶ βαφεῖσα καὶ αὐτὴ ἐκ τοῦ χυθέντος αἵματος, φιλεῖ παρατεταμένον φίλημα τὸν ὀρθιον νεκρόν.

Μιχαὴλ Μητσάκης

35. ΤΟ ΝΕΡΟ ΤΩΝ ΔΙΨΑΣΜΕΝΩΝ

Ὁ γέρο ἀγωνιστὴς ἐκοίταζε τὸ θολὸ νερὸ μέσα στὸ ποτήρι, ἀνεβοκατέβαζε τὰ κάτασπρα δασιά του φρύδια, καὶ κουνώντας τὸ κεφάλι του εἶπε :

— Μωρέ, ποῦ κατάντησε τὸ δόλιο τὸ Μεσολόγγι μ' αὐτὸν τὸν θεο-

σκοτωμένο τὸ Δήμαρχο ! Οὔτε στὸν « κλεισμόν » δὲν πίναμε τέτοιο νερό. . .

Ὁ γέρο ἀγωνιστὴς εἶχε τὴν ἀδυναμία καὶ τὴν τέχνη ἀπὸ κάθε κουβέντα, μ' ἓνα πήδημα νὰ φτάνη στὴν πολιορκία καὶ στὴν ἔξοδο, καὶ χρεωστοῦσε μάλιστα χάρι σὲ μένα, πού, παιδάκι τότε λαίμαργο γιὰ ἱστορίες, ἤμουν ὁ πιὸ καλόβολος ἀκροατὴς του.

— Οὔτε στὸν κλεισμό, μωρὲ παιδί μου, μὰ τοῦτον τὸ σταυρό, νὰ τὸν κάμω καὶ νὰ βγῆ ἡ ψυχὴ μου.

Τὸν καιρό, πού ὁ Μπραϊμης μᾶς ἔκοψε τὸ νερό, πάντεχε, πὼς θὰ παραδοθοῦμε τὴν ἄλλη μέρα ἢ θὰ σκάσωμε σὰν τὰ ποντίκια· εμεῖς ὅμως ἀνοίξαμε πηγὰδια στὸν Ἄϊ- Νικόλα, στὶς τάπιες, ὅπου βλέπαμε χῶμα γλυκό, καὶ βγάλαμε νερό. Θὰ πῆς κακὸ καὶ ψυχρὸ, ἀρμυρὸ, θολό, βαρὺ, μὰ κείνο μᾶς ἔφτανε, γιὰ νὰ μὴν κάμωμε τὸ χατήρι τοῦ Μπραϊμη καὶ τοῦ Κιουτάγια. Αὐτοὶ μάθαιναν τί νερὸ πίναμε καὶ ἀποροῦσαν, πῶς ἀκόμα βαστᾶμε.

Μιὰ φορὰ κάμαμε ραΐ (ἀνακωχὴ) καὶ μᾶς στείλανε μέσα τρεῖς μπέηδες, νὰ μᾶς προτείνουν νὰ παραδοθοῦμε. Πολλὲς φορὲς τὸ ἔκαναν αὐτό.

Τὸ περισσότερον ὅμως ἤθελαν, νὰ ἰδοῦν τί νερὸ πίναμε, γιὰ νὰ καταλάβουν πόσο θὰ κρατήσωμε ἀκόμα.

Ὁ Θανάσης ὁ Ραζηκότσικας ἦταν τότε πολιτάρχης. Αὐτὸς εἶχε θηλυκὸ μυαλό καὶ κατάλαβε τὸ σκοπὸ τους.

— Σπαθῆτε, λέει, καὶ θὰ ἰδῆτε καὶ μένα.

Κράζει τὶς γυναῖκες, πού μᾶς ἔδιναν τὰ φυσέκια καὶ μᾶς ἔφερναν τὸ φαί, καὶ τὶς διατάζει νὰ βγάλουν νερὸ ἀπὸ τὸ καλύτερο πηγάδι, νὰ τὸ στραγγίξουν καλά, καὶ νὰ τὸ περάσουν πολλὲς φορὲς ἀπὸ πανὶ ἔξῃντα νούμερο, καὶ ἅμα λαγάριση καλά, νὰ γεμίσουν μ' αὐτὸ ἓνα ἄσκι. Κράζει καὶ τὸ Ντάγλα, πού ἦταν ἔξυπνος καὶ πιστὸς καὶ τὸν εἶχε στὸ σπίτι του ὁ πολιτάρχης, καὶ τὸν ὀρμηνεύει τί νὰ κάμη, σὰν ἔρθουν οἱ μπέηδες.

Ἦρθαν οἱ μπέηδες καὶ πῆγαν στὸ σπίτι τοῦ Κότσικα. Ἐκεῖ, πού εἶναι ἀκόμα τώρα τὸ Κοτσικαίικο, τότε ἦταν χαμηλὰ ἀκόμα τὸ ἐπάνω πάτωμα· τὸ εἶχαν χαλάσει οἱ μπόμπες καὶ οἱ ἴδιοι οἱ νοικοκυραῖοι τὸ εἶχαν ἀπογκρεμίσει.

Ἐκαμαν τεμενᾶδες, ρώτησαν « πῶς τὰ περνᾶμε » καὶ ὕστερα ἦρθαν στὴν κουβέντα.

— Καπετάν Θανάση, τοῦ λένε, τί περιμένετε ; δὲ βλέπετε, ποῦ εἶστε κλεισμένοι ἀπ’ ὄλες τὶς μεριές ; Νὰ παραδοθῆτε τῶρα, καὶ κανεὶς δὲ θὰ σᾶς κατηγορήσῃ. Οἱ πασαῖδες σᾶς χαρίζουν τὴ ζωὴ καὶ τὸ βιό σας, νὰ ζήσωμε, ὅπως καὶ πρὶν, ἡσυχοὶ καὶ ἀγαπημένοι.

Ὁ Ραζηκότσικας τοὺς λέει :

— Καὶ νὰ θέλαμε, μπέηδες μου, νὰ παραδοθοῦμε, εἶναι ντροπὴ μας τῶρα, ποῦ περιμένομε ὥρα τὴν ὥρα τὸν καπετάν Μιασούλη, καὶ μᾶς φέρνει τοῦ κόσμου τὰ καλὰ.

Ψέματα τοὺς ἔλεγε.

Κάμαμε κι ἄλλες κουβέντες καὶ κάποια ὥρα οἱ μπέηδες καμώθηκαν, πῶς δίψασαν καὶ ζήτησαν νερό.

Ὁ πολιτάρχης πρόσταξε τὸ Ντάγλα νὰ φέρῃ τ’ ἀσημένιο τάσι. Ὁ Ντάγλας, ὅπως ἦταν ὀρμηνεμένος, εἶχε δυὸ ἀσκιά, ἓνα μὲ τὸ καθαρό, ποῦ εἶχαν λαγαρίσει οἱ γυναῖκες, καὶ ἓνα μὲ τὸ νερό, ποῦ πίνουμε.

Λύνει τὸ ἀσκι μὲ τὸ θολὸ νερὸ καὶ γεμίζει τὸ τάσι.

— Γιὰ νὰ σοῦ εἰπῶ, τοῦ λέει ὁ πολιτάρχης, ἀπὸ τὸ νερό, ποῦ ἔχομε γιὰ τὰ ζᾶ μας, δίνεις στοὺς μπέηδες ;

Τοῦ δίνει ἓνα μπάτσο, δίνει καὶ μιὰ κλωτσιὰ στ’ ἀσκι καὶ χύνει ὅλο τὸ νερό.

Ὁ Ντάγλας λύνει τὸ ἄλλο ἀσκι, γεμίζει τρία τάσια μὲ καθαρὸ νερὸ καὶ τὰ δίνει στοὺς μπέηδες.

Ἐκεῖνοι, σὰν βγήκαν γελασμένοι, χαιρετᾶν καὶ φεύγουν. Πᾶνε στοὺς πασαῖδες καὶ λένε « τὸ καὶ τό, οἱ Μεσολογγῖτες ἔχουν καθαρὸ νερὸ καὶ ἐκεῖνο τὸ θολὸ τῶχουν γιὰ τὰ ζᾶ τους καὶ τὸ χύνουν ἀλύπητα ». Οἱ πασαῖδες ἀπελπίστηκαν τότε, πῶς θὰ παραδοθοῦμε.

Τέτοιος ἦταν ὁ πολιτάρχης μας. Τῶρα κάνουμε δημάρχους καὶ μουλάρια.

Ἐσύ, μωρέ, νὰ γράψης αὐτὰ, σὰ μεγαλώσης, νὰ τὰ μάθῃ ὁ κόσμος· νὰ ἰδῇ πῶς τὸ βαστάσαμε τὸ Μεσολόγγι.

— Θὰ τὰ γράψω, μπάρμπα - Γεωργούλα.

Καὶ νὰ, ποῦ ἐκτελῶ τὴν ὑπόσχεσί μου, τῶρα ποῦ ἔγινα κι ἐγὼ μπάρμπα - Ἀντώνης.

« Ἀναμνήσεις καὶ Ἐντυπώσεις »

Ἀντώνιος Τραυλιαντώνης

36. ΑΠΑΝΤΗΣΙ ΤΟΥ ΚΟΛΟΚΤΡΩΝΗ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΙΜΠΡΑΗΜ

Ὅταν ὁ Ἰμπραήμ με τὸν κεχαγιᾶ του ἔστειλεν εἰς τὴν Μεσσηνίαν διαταγὴν νὰ προσκυνήσουν, διότι ἄλλως, καθὼς ἠπειλεῖ, « θ' ἀκολουθήσῃ φωτιά καὶ τσεκούρι », ὁ Κολοκοτρώνης ἀπήντησεν, « ὄχι ἀπὸ μέρος του, ἀπὸ μέρος τοῦ λαοῦ τῆς Μεσσηνίας » :

« Αὐτό, ὅπου μᾶς φοβερίζεις, νὰ μᾶς κόψῃς καὶ κάψῃς τὰ καρποφόρα δένδρα μας, δὲν εἶναι τῆς πολεμικῆς ἔργον· διατὶ τὰ ἄψυχα δένδρα δὲν ἐναντιώνονται εἰς κανένα· μόνον οἱ ἄνθρωποι, ὅπου ἐναντιώνονται ἔχουνε στρατεύματα καὶ σκλαβώνουν· καὶ ἔτσι εἶναι τὸ δίκαιον τοῦ πολέμου· με τοὺς ἀθρώπους καὶ ὄχι με τὰ ἄψυχα δένδρα· ὄχι τὰ κλαριά νὰ μᾶς κόψῃς, ὄχι τὰ δένδρα, ὄχι τὰ σπίτια, ποὺ μᾶς ἔκαψες, μόνον πέτρα ἐπάνω στὴν πέτρα νὰ μὴ μείνῃ, ἐμεῖς δὲν προσκυνοῦμεν· τί τὰ δένδρα μας ἂν τὰ κόψῃς καὶ τὰ κάψῃς, τὴν γῆν δὲν θέλει τὴν σηκώσῃς. Καὶ ἡ ἴδια ἡ γῆ, ποὺ τὰ ἔθρεψε, αὐτὴ ἡ ἴδια ἡ γῆ θὰ μένῃ δική μας καὶ τὰ ματακάνει. Μόνον ἓνας Ἕλληνας νὰ μείνῃ, πάντα πολεμοῦμε καὶ μὴν ἐλπίζῃς, πὼς τὴν γῆν μας θὰ τὴν κάμῃς δική σου, βγάλτο ἀπὸ τὸ νοῦ σου ».

« Ἀπομνημονεύματα »

Γεώργιος Τερετσέτης

37. ΤΩΝ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΑΙΩΝ

Λάμπουν τὰ χιόνια στὰ βουνὰ κι ὁ ἥλιος στὰ λαγκάδια,
λάμπουν καὶ τᾶλαφρά σπαθιά τῶν Κολοκοτρωναίων,
πῶχουν τάσῃμια τὰ πολλά, τὶς ἀσημένιες πάλες,
τὶς πέντε ἀράδες τὰ κουμπιά, τὶς ἔξι τὰ τσαπράζια·
ὅπου δὲν καταδέχονται τὴ γῆ νὰ τὴν πατήσουν.
Καβάλλα τρῶνε τὸ ψωμί, καβάλλα πολεμᾶνε,
καβάλλα πᾶν στὴν ἐκκλησιά, καβάλλα προσκυνᾶνε,
καβάλλα παίρν' ἀντίδερο ἀπ' τοῦ παπᾶ τὸ χέρι.
Φλωριά ρίχνουν στὴν Παναγιά, φλωριά ρίχνουν στοὺς ἅγιους,
καὶ στὸν ἀφέντη τὸ Χριστὸ τὶς ἀσημένιες πάλες.
« Χριστέ μας, βλόγα τὰ σπαθιά, βλόγα μας καὶ τὰ χέρια ».

Δημοτικόν

38. Η ΑΝΑΣΥΣΤΑΣΙΣ ΤΩΝ ΟΛΥΜΠΙΑΚΩΝ ΑΓΩΝΩΝ

Εἰς τοὺς ἀρχαίους Ἑλληνας πᾶσα συγκέντρωσις οἰασθήποτε φύσεως ἔδιδεν ἀφορμὴν νὰ τελῶνται ἀγῶνες. Καὶ οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες ἐξειλίχθησαν ἀπὸ θρησκευτικὰς τελετὰς. Οἱ ἀγῶνες οὗτοι ἐτελέσθησαν πρώτην φοράν τὸ 884 π. Χ. ὑπὸ τοῦ Ἰφίτου, βασιλέως τῆς Ἡλίδος, ὁ ὁποῖος ἠθέλησε νὰ δώσῃ εἰς τὴν πανήγυριν παμπυλοποννησιακὸν χαρακτῆρα. Ἐκτοτε οἱ ἀγῶνες ἐτελοῦντο τακτικῶς ἐν Ὀλυμπίᾳ ἀνά πᾶσαν τετραετίαν. Τὸ μεταξὺ δὲ ἐκάστης ἑορτῆς τετραετὲς διάστημα ἐκαλεῖτο Ὀλυμπιάς. Ἡ Ὀλυμπιάς ἐχρησιμοποιήθη ὡς κοινὴ χρονολογία τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων.

Τὰς Ὀλυμπιάδας ὁμοῦ ἐτακτοποίησε πρῶτος καὶ ἠρίθμησεν ὁ Ἡλείος Ἰππίας. Καθωρίζετο δὲ ἡ Ὀλυμπιάς μὲ τὸν αὐξοῦντα ἀριθμὸν τῆς καὶ μὲ τὸ ὄνομα τοῦ σταδιονίκου. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὡς πρώτη Ὀλυμπιάς καθωρίσθη ἐκείνη, ἡ ὁποία ἤρχισε τὸ 776 π. Χ., ὅτε νικητῆς τοῦ σταδίου ἀνεκηρύχθη ὁ Ἡλείος Κόροιβος. Οἱ ἀγῶνες, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ἐτελοῦντο κατὰ Ἰούλιον μῆνα. Μέγιστον δὲ ἦτο τὸ πλήθος τῶν θεατῶν. Προσῆρχοντο, ὄχι μόνον ἀπὸ τὴν κυρίως Ἑλλάδα, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὰς ἀποικίας, διὰ νὰ θαυμάσουν τοὺς ἀλκίμους ἀθλητὰς.

Ἀπὸ τοῦ Κοροίβου καὶ ἐντεῦθεν οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες ἐτελέσθησαν 293 φορές. Τὸ 394 μ.Χ., ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου Θεοδοσίου τοῦ μεγάλου, οἱ περίλαμπροι παλαιοὶ ἀγῶνες κατηργήθησαν καὶ δὲν ἐτελέσθησαν πλέον.

Ἡ ἀνασύστασις τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγῶνων τὸ 1896 ἐθεωρήθη ὡς μέγα βῆμα τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τὸ μέγιστον γυμναστικὸν γεγονός τοῦ 19ου αἰῶνος. Τὴν ιδέαν τῆς ἀνασυστάσεως συνέλαβεν ὁ Γάλλος βαρῶνος ντὲ Κουμπερτέν καὶ τὴν ἐξέθεσε τὸ 1893 εἰς Παρισίους κατὰ τὸν ἑορτασμὸν τῆς πέμπτῃς ἐπετείου τῆς Ἐνώσεως τῶν ἀθλητικῶν σωματείων τῆς Γαλλίας. Τὸν Ἰούνιον τοῦ 1894 εἰς Παρισίους ἔγινε διεθνὲς ἀθλητικὸν συνέδριον, εἰς τὸ ὁποῖον εὐθύς ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας τὸ θέμα τῆς ἀναβιώσεως τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγῶνων ἐκυριάρχησε τῶν ἄλλων θεμάτων. Τὴν πρώτην αὐτὴν ἡμέραν ἠκούσθη καὶ ὁ ὕμνος τοῦ Ἀπόλλωνος, ὁ ὁποῖος τότε προσφάτως εἶχεν ἀνευρεθῆ εἰς τὰ ἔρειπια τῶν Δελφῶν. Ἀντιπρόσωπος τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸ συνέδριον ἐκεῖνο ἦτο ὁ συγγραφεὺς καὶ ποιητῆς Δημήτριος Βικέλας.

Ὅταν ἐλήφθη ἡ ἀπόφασις νὰ ἀνασυσταθοῦν οἱ περίφημοι ἀγῶνες διὰ τὸ ἔτος 1896, ὁ Βικέλας ὡς μέρος τελέσεως αὐτῶν προέτεινε τὰς Ἀθήνας. Καὶ εἶπεν εἰς τοὺς συνέδρους :

— Δὲν ἔχομεν τὰ μέσα νὰ τελέσωμεν ἑορτὰς μεγαλοπρεπεῖς, ἀλλὰ τὸ ἐγκάρδιον τῆς ὑποδοχῆς θ' ἀναπληρώσῃ τὰς πολλὰς ἐλλείψεις μας. Δὲν θὰ παρὰσχῶμεν εἰς τοὺς ξένους μας διασκεδάσεις ἀξίας τῆς περιστάσεως. Ἀλλ' ἔχομεν νὰ δεῖξωμεν τὰ μνημεῖα καὶ τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαιότητος, θὰ τοὺς ὀδηγήσωμεν ἐκεῖ, ὅπου οἱ ἀρχαῖοι ἐτέλουν τοὺς ἐνδόξους ἀγῶνάς των, εἰς τὴν Ὀλυμπίαν, τὴν Ἰσθμίαν, τοὺς Δελφούς, τὴν Ἐπίδαυρον.

Τὸ συνέδριον ἐκθύμως ἀπεδέχθη τὴν πρότασιν. Ἀλλ' ἡ οἰκονομικὴ κατάστασις τῆς Ἑλλάδος τὴν ἐποχὴν ἐκείνην δὲν ἦτο τόσο ἀνθηρὰ καὶ ἡ κυβέρνησις τοῦ Τρικούπη μὲ κανένα λόγον δὲν ἐδέχετο νὰ συνδράμῃ ὑλικῶς τὸ ἔργον. Παρὰ ταῦτα, ὁ λαὸς εἶχε καταληφθῆ ἀπὸ θύελλαν ἐνθουσιασμοῦ ὑπὲρ αὐτοῦ.

Πολυμελὴς τότε ἐπιτροπὴ ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ τότε διαδόχου Κωνσταντίνου ἀνέλαβε νὰ δώσῃ σάρκα καὶ ὄστᾶ εἰς τὴν μεγάλην ἰδέαν. Τὸ οἰκονομικὸν ὅμως πρόβλημα πάντοτε δὲν ἦτο τόσο εὐκόλον διὰ νὰ λυθῆ. Οἱ ἔρανοι, οἱ ὅποιοι ἔγιναν, δὲν ἦσαν τόσο ἱκανοποιητικοί. Ἐχρειάζετο κολοσσιαῖον ποσόν, διὰ νὰ παρουσιασθῆ τὸ στάδιον, τὸ ὅποιον τότε ἦτο ἀκαλλιέργητος ἀγρός, πλήρης μαρμαρίνων συντριμμάτων, ὅπου παῖδες διεξήγον τὰ διάφορα παιγνιδιά των.

Εὐτυχῶς, ἐν ἐκ τῶν μελῶν τῆς δωδεκαμελοῦς ἐπιτροπῆς, ὁ Γεώργιος Ρώμας, προτείνει ν' ἀποσταλῆ εἰς Ἀλεξάνδρειαν ὁ μέγας φιλόπατρις Τιμολέων Φιλήμων, διὰ νὰ ζητήσῃ τὴν συνδρομὴν τοῦ μεγάλου εὐεργέτου τοῦ Ἔθνους Γεωργίου Ἀβέρωφ. Ὁ διάδοχος ἐνθουσιάζεται μὲ τὴν πρότασιν καὶ ἀποστέλλει τὸν Φιλήμονα εἰς Ἀλεξάνδρειαν κομιστὴν ἰδιογράφου ἐπιστολῆς του πρὸς τὸν Ἀβέρωφ. Ὁ γενναῖος ἐθνικὸς χορηγός, εὐθύς ὡς ἀνέγνωσε τὴν ἐπιστολὴν, ἐδήλωσεν, ὅτι ἀναλαμβάνει ὁλόκληρον τὴν δαπάνην διὰ τὴν ἀνοικοδόμησιν τοῦ Παναθηναϊκοῦ σταδίου. Καὶ μειδιῶν ἔδειξε τότε εἰς τὸν Φιλήμονα ἐν παλαιῶν φύλλον τῆς ἐφημερίδος « Αἰὼν » τοῦ 1872, εἰς τὸ ὅποιον ὁ ἴδιος ὁ Φιλήμων, ἐμπνεόμενος ἀπὸ ἄλλας γενναιοδωρίας τοῦ Ἀβέρωφ, εἶχε γράψῃ : « Θὰ ἔλθῃ ἡμέρα, καθ' ἣν ὁ Γεώργιος Ἀβέρωφ θὰ καταστῆ ὁ πρῶτος Ὀλυμπιονίκης, ἀνασυνιστῶν τοὺς

ἀγῶνας τῆς ἀρχαιότητος διὰ τῶν γενναίων χορηγιῶν του ».

Μετὰ τὴν ἐπιστροφήν τοῦ Φιλήμονος, ἡ ἐπιτροπὴ ἀμέσως ἀνέλαβε τὴν φροντίδα τῆς ἀνοικοδομήσεως τοῦ σταδίου ἐπὶ σχεδίων τοῦ ἀρχιτέκτονος Ἀναστασίου Μεταξᾶ. Καὶ τὸ στάδιον μετ' ὀλίγον ὑψοῦτο ἀρκετὰ ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἐδάφους, κατάλευκον ἐκ πεντελησίου μαρμάρου μεγαλοῦργημα. Συγχρόνως ἡ ἐπιτροπὴ ἀπέστειλεν ἀνὰ τὴν ὑφήλιον προσκλήσεις συμμετοχῆς διὰ τοὺς πρώτους Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος.

Οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ παγκοσμίου ἀθλητισμοῦ, οἱ ὅποιοι ἐφιλοδόξησαν ὡς ὑψίστην τιμὴν τὴν ἀπόκτησιν ἐνὸς στεφάνου ἀπὸ κότινον, ἔσπευσαν ἀθροοὶ πρὸς τὴν φωνὴν τῆς Ἑλλάδος, τῆς μεγάλης Μητρὸς τοῦ πολιτισμοῦ.

Καὶ οἱ πρώτοι νέοι Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες ἐτελέσθησαν ἐν Ἀθήναις μὲ πᾶσαν μεγαλοπρέπειαν. Τὴν Κυριακὴν τοῦ Πάσχα τοῦ 1896 ἔγιναν τὰ ἀποκαλυπτήρια τοῦ ἀνδριάντος τοῦ Ἀβέρωφ, παρὰ τὴν εἴσοδον τοῦ σταδίου. Τὴν δ' ἐπομένην, ἡ ὁποία ἦτο καὶ ἡ 25ῃ Μαρτίου, ἤρχισαν οἱ ἀγῶνες. Ὁ Ἑλληνικὸς λαός, ὁ εὐγενὴς καὶ ἐκ κληρονομικότητος φίλαθλος, μὲ τὸ ἀγωνιστικὸν του πνεῦμα ἐχάρισεν εἰς τοὺς ξένους συγκινήσεις, τὰς ὁποίας οὗτοι ἠγνόησαν κατὰ τὰς ἐπομένους Ὀλυμπιάδας.

Τὸ στάδιον, ἐπειδὴ τὸ προϋπολογισθὲν ποσὸν εἶχεν ἐξαντληθῆ, πρὶν ἀκόμη ἀποπερατωθῆ τὸ ἔργον, κατὰ τὸ ἄνω αὐτοῦ διάζωμα εἶχε συμπληρωθῆ διὰ σανίδων. Τὸ 1899 ὁ ἔθνικὸς εὐεργέτης ἀπέθανε. Διὰ διαθήκης του ὁμοῦς ὥριζε τὸ ἐν πέμπτῳ τῆς περιουσίας του νὰ διατεθῆ ἀποκλειστικῶς διὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ σταδίου. Τοιοῦτοτρόπως τὸ μέγα ἔργον συνεπληρώθη τάχιστα.

Στέλιος Σπεράντας

39. Ο ΚΕΡΚΕΖΟΣ

Εἰς τοῦ Σαΐτονικοῦ ἔμοίραζαν τοὺς πρώτους σισανέδες, ποὺ ἔφερε τὸ « Πανελλήνιον ». Μαζὶ μὲ τοὺς ἄλλους ἐπῆγε καὶ ὁ Ἀνδρουλιὸς νὰ πάρῃ, ἀλλ' ἐνῶ ἔφθασεν ἐκ τῶν πρώτων, ἐπλησίασε μὲ τοὺς τελευταίους, ὅταν ἔμεναν ἀκόμη τέσσαρα ἢ πέντε μόνον τουφέκια καὶ οἱ ἀπαιτητὰ ἦσαν δεκαπέντε καὶ περισσότεροι. Ὁ Ἀναγνώστης ὁ πλατῆς, καθήμενος, κατέγραφεν ἐκείνους, ποὺ ἐλάμβανον ὄπλα,

ὁ δὲ Σαΐτονικολῆς, ὄρθιος, τὰ ἐμοίραζεν ἀπευθύνων εἰς ἕκαστον μίαν εὐχήν :

— Καλορρίζικο ! Τιμημένο νὰ τὸ βαστᾶς καὶ τιμημένο νὰ σὲ βγάλη !
Καὶ ἄλλα τοιαῦτα.

Ἐὶς Ἄνδρουλιός, ὑποχωρῶν εἰς ὄλους, ἀπωθούμενος * καὶ ἀπωθῶν ἐκινδύνευε νὰ μὴ πάρῃ τίποτε· ἀλλ' ἐπὶ τέλους εὐρέθη ἐνώπιον τοῦ Σαΐτονικολῆ, ὅστις ἦτο γυρισμένος τὴν στιγμὴν ἐκείνην πρὸς τὴν γωνίαν, ὅπου εἶχον τοποθετηθῆ τὰ ὄπλα, καὶ ὅστις ἐστράφη κρατῶν ἓνα σισανέν. Ἦνοιγε δὲ τὸ στόμα νὰ εἴπῃ τὴν ἀπαραίτητον εὐχήν καὶ ὁ Ἄνδρουλιός ἐκινήθη νὰ πάρῃ τὸ τουφέκι, ὅτε ὁ Σαΐτονικολῆς τὸν εἶδε καὶ ἔκαμε κίνημα ἐκπλήξεως καὶ δισταγμοῦ :

— Μωρέ, δὲν ἀφήνεις, καημένε Ἄνδρουλιό, νὰ τὸ πάρῃ κανεὶς ἄλλος ; τοῦ εἶπε μὲ δυσφορίαν ἀνθρώπου, πού ἀναγκάζεται νὰ φανῆ σκληρός. Ἐσὺ, τί νὰ σοῦ πῶ ; . . .

Ἐὶς Σαΐτονικολῆς ἤθελε νὰ εἴπῃ : Ἐσὺ τί νὰ τὸ κάμῃς ;

Καὶ ὁ Ἄνδρουλιός, ὅσον καὶ ἂν ἦτο πρῶτος καὶ ταπεινός, ἐταράχθη. Δὲν εἶπεν ὅμως τίποτε, ἀλλ' ἀπεσύρθη ἀποσβολωμένος εἰς μίαν ἄκρην, ὡς νὰ μὴ ἔβλεπε τὴν θύραν διὰ νὰ φύγῃ. Ἐὶς Σαΐτονικολῆς μετενόησεν ἀμέσως καὶ ἐλυπήθη διὰ τὴν σκληράν του φράσιν, ἀλλ' ἦτο πλέον ἄργά, διότι ἔσπευσαν καὶ ἤρπασαν τὰ ὑπολειπόμενα τουφέκια, χωρὶς μάλιστα νὰ περιμένουν τὴν εὐχήν.

— Τὸ πίστεψες αὐτό, πού σοῦπα, Ἄνδρουλιό, κι ἀφήκες νὰ πάρῃ ἄλλος τὸ τουφέκι ; ἐφώναξε πρὸς αὐτὸν γελῶν, διὰ νὰ συγκαλύψῃ τὸ πρᾶγμα. Ἐγὼ σὲ θαρροῦσα γιὰ πῶς ξυπνητό. Ἄκους, ν' ἀφήσῃ νὰ τοῦ πάρῃ ἄλλος τὸ τουφέκι !

— Δὲ θέλω σισανέν, καπετὰν Νικολῆ, ἀπήντησεν ὁ Ἄνδρουλιός. Καλύτερα, πού τὸν πῆρε ἄλλος. Ἐχω μὴ παλιολαζαρίνα ἐγώ. . . Κάνει κι αὐτὴ δουλειά.

Καὶ τὰ ἔλεγε αὐτὰ χωρὶς πικρίαν, χωρὶς παράπονον· ἐμειδία * μάλιστα τώρα τὸ σύνηθες καλοκάγαθον μειδιάμα του, ἀλλ' εἰς τὰ γαλανὰ του μάτια ἐκυλίοτο ἓν δάκρυ.

Ἐὶς Ἄνδρουλιός ἦτο νέος ἄνθρωπος, τριάντα περίπου ἐτῶν, κοντός, μὲ παχὺ ξανθὸν μουστάκι καὶ μὲ κνήμας ἰσχνάς.

Ἄλλ' ἄς μὴ ὑποθέσῃ κανεὶς ὅτι ὁ Ἄνδρουλιός ἦτο ἐλαφρὸν καὶ μάταιον * ὑποκείμενον. Ὀλίγοι ἦσαν φιλόπονοι ὡσὰν αὐτὸν εἰς τὸ χωριό. Ἄμα ἐτελείωνε τὰς ἀγροτικὰς του ἐργασίας, ἐπηγγέλλετο *

ἐπί τινος μηνος τὸν κτίστην, εὔρισκε δὲ καιρὸν ἐν τῷ μεταξύ νὰ ἐπιτηρῆ καὶ τὸν νερόμυλον, τὸν ὁποῖον εἶχε μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του. Ἐθεώρει θεάρεστον ἔργον νὰ ἐκτελῆ χρέη νεωκόρου, νὰ κρούη τὸν κώδωνα τῆς ἐκκλησίας, νὰ φέρη φωτιὰν διὰ τὸ θυμιατόν, νὰ ἀνάβῃ καὶ νὰ περιποιῆται τὰ κανδήλια, νὰ βοηθῆ τὸν ἱερέα κατὰ τὰ βαπτίσια· ἔλυπεῖτο δέ, διότι δὲν ἐγνώριζε γράμματα, διὰ νὰ δύναται νὰ ἐκτελῆ χρέη ψάλτου, ἀλλ' ὅπως δῆποτε καθ' ὅλην τὴν λειτουργίαν δὲν ἔπαυε νὰ συνοδεύῃ μὲ σιγανὸν μουρμούρισμα τὴν ψαλμωδίαν.

Δὲν περιωρίζετο δὲ ἡ εὐσέβειά του μόνον εἰς αὐτά, ἀλλ' εἶχεν ἀληθεῖς χριστιανικὰς ἀρετάς. Ἀπὸ τὸ στόμα του δὲν ἐξήρχετο ποτὲ ψυχρὸς λόγος καὶ τόσον ἦτο καλοκάγαθος καὶ ταπεινός, ὥστε οἱ χωριανοὶ τὸν ἐφαντάζοντο ὡς μὴ δυνάμενον νὰ κακοποιήσῃ καὶ Τοῦρκον ἀκόμη.

Δὲν εἶχε κανένα ἐχθρόν, φυσικά, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἀγάπην, τὴν ὁποίαν ἐνέπνεε, δὲν ἔλειπεν ὀλίγη εἰρωνεία. Εἰς τοῦτο δὲ συνετέλει πρὸ πάντων ἡ κατασκευὴ του, ἡ σχεδὸν καχεκτική, καὶ τὸ μικρόν του ἀνάστημα. Καὶ ὅταν εἰς τὸν χορὸν ἐπεδείκνυεν εὐστροφίαν καὶ ἔχοροπήδα, αἱ γυναῖκες ἐδάγκωναν τὰ χεῖλη, διὰ νὰ μὴ ξεκαρδιοθοῦν.

Ἄλλ' ὁ Ἄνδρουλιός, καὶ ὅταν φανερά ἔβλεπεν, ὅτι τὸν ἐχλεύαζον *, δὲν ὠργίζετο, οὐδὲ ἐδυσθύμει *. Ἐνίοτε μάλιστα συνεμερίζετο * τοὺς γέλωτας τῶν ἄλλων, ὡς διὰ νὰ διασκεδάζῃ περισσότερο τοὺς θεατάς.

Δὲν γνωρίζω, ἂν διὰ τῶν ὑπερβολικῶν τούτων χοροπηδημάτων τοῦ ἤθελε νὰ ἐπιδείξῃ παλληκαρισμόν. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι οὐδέποτε ἐπροκάλεσε φιλονικίαν καί, ἂν κάποτε ἄλλοι τὸν προεκάλουν, αὐτὸς ὑπεχώρει.

Ἐγὼ λοιπὸν ὁ κόσμος μαζί του. Ὅταν δὲ ἤρχισεν ἡ Ἐπανάστασις καὶ ἠκούσθη, ὅτι ὁ Ἄνδρουλιὸς θὰ λάβῃ μέρος εἰς τὸν πόλεμον, ἐγέλασαν καὶ τὰ νήπια. Πάει ἡ Τουρκία! Τινὲς ἐξέφραζον τὸν φόβον, ὅτι δὲν ἤξευρε νὰ κάμῃ χρῆσιν τοῦ τουφεκιοῦ καὶ ἄλλοι, ὅτι θὰ τὸ ἐγέμιζε μέχρι στομίου. Κάποιοι μ' ἐβεβαίωσεν, ὅτι ὁ Ἄνδρουλιὸς ἐξελάμβανε τὸν πόλεμον ὡς χειροτάλαιμα καὶ ὅτι εἶχε κόψει τὰ μαλλιά του σὺρριζα, διὰ νὰ μὴ τὸν πιάνουν ἀπ' αὐτὰ οἱ Τοῦρκοι.

Ὡς εἶδομεν, καὶ αὐτὸς ὁ Σαῖτονικολῆς δὲν εἶχε καλύτεραν ἰδέαν. Ἄλλ' ὁ Ἄνδρουλιὸς δὲν ἐμνησικακήσῃ * μετὰ τινος ὥρας μάλιστα ἐφαί-

νετο, ὡς νὰ εἶχε παντελῶς λησμονήσει τὴν πικρὰν τοῦ ὄπληρχηγοῦ φράσιν. Καὶ εἰς τὴν πρώτην ἀψιμαχίαν * ἔλαβε μέρος μετὰ τὴν λαζαρίναν του. Τί γέλια ἔγιναν μ' ἐκείνην τὴν παλιολαζαρίναν, τῆς ὁποίας τὸ σπασμένον κοντάκι ἦτο δεμένον μετὰ σπάγγους καὶ ἡ ὁποία εἶχε μάκρος τριῶν πήχεων !

— Μωρὸ αὐτὸ, Ἀνδρουλιό, εἶναι τοῦ Διγενῆ τοῦ Σαραντάπηχου τὸ τουφέκι, εἶπε κάποιος.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς μάχης τὸν ἔχασαν· εἶχεν ἀναμειχθῆ ἴσως μετὰ ξηνοχωριανούς ἢ πιθανώτερον εἶχε κρυφθῆ. Μόνον δὲ κατὰ τὴν ἐπιστροφήν τὸν ἐπανείδον καὶ τὸ φέσι του ἦτο τρυπημένον ἀπὸ δύο σφαίρας. Ἐξάπαντος τὸ εἶχε κρεμάσει καὶ τὸ ἐπυροβόλησεν μετὰ τὴν λαζαρίναν του. Τουλάχιστον ἐξησκεῖτο εἰς τὴν σκοποβολὴν.

Ἄλλ' εἰς τὴν ἐπομένην μάχην ἡ κακολογία ἐβουβάθη. Ὁ Ἀνδρουλιὸς ἐμάχετο ὄρθιος, ἐντελῶς ἀπροφύλακτος. Ἐνόμισαν ὅτι τὸ ἔκαμνεν ἀπὸ ἄγνοιαν τοῦ κινδύνου καὶ τοῦ ἐφώναζαν νὰ πιάσῃ μετερίζι *.

Ἄλλ' ὁ Ἀνδρουλιὸς δὲν ἠθέλησε νὰ ἀκούσῃ.

— Ἐμένα δὲν μετὰ πιάνει μπάλα, εἶπε, μετὰ τὴν μάχην.

— Δὲν σὲ πιάνει μπάλα ; Πῶς τὸ κατέχεις * ;

— Ἐχω τίμιον ξύλον.

— Ἀλήθεια ;

— Ἐχω αὐτὸ, ἀπήντησεν ὁ Ἀνδρουλιὸς σοβαρῶς καὶ ἔκαμε τὸν σταυρὸν του. Δὲν τὸ κατέχετε ; Ὅποιος κάνει τὸ σταυρὸν του, ἄρμα ἔχει στὸ πλευρὸν του.

Μετὰ τινὰ καιρὸν ἀπεβιβάσθησαν ἐθελονταὶ εἰς τὴν ἐπαρχίαν. Ἀμέσως ὅμως στρατὸς τουρκικὸς πολυἀριθμὸς τοὺς κατεδίωξε μέχρι τοῦ ὄροπεδίου τοῦ Λαπάθου, ὅπου τοὺς περιεκύκλωσεν. Ἐθελονταὶ ἐφονεύθησαν πολλοί· θὰ ἐξωλοθρεύοντο δὲ ὄλοι, ἂν δὲν τοὺς ἐβοήθει ἡ ὁμίχλη καὶ ἂν ἔλειπαν οἱ ἐντόπιοι ἐπαναστάται, οἵτινες ὑπεστήριξαν τὴν ὑποχώρησιν των καὶ τοὺς ὠδήγησαν νὰ διαφύγουν δι' ἀτραπῶν καὶ χαραδρῶν.

Μεταξὺ τῶν Κρητῶν ἦτο καὶ ὁ Ἀνδρουλιός, ὁ ὁποῖος πολλοὺς ἐθελοντὰς ἔσωσεν. Εἰς τὸ ἀνακάτωμα δὲ ἐκεῖνο καὶ ἐντὸς τῆς ὁμίχλης διέκρινεν ἐγγύτατα ἕνα φοροῦντα ὑψηλὸν σκοῦφον.

— Ἀπὸ δῶ, πατριώτη ! τοῦ ἐφώναξε. Μὴν πᾶς ἀπ' αὐτοῦ, θὰ πέσῃς στοὺς Τούρκους.

Ὁ φορῶν τὸν ὑψηλὸν σκοῦφον διηυθύνθη πρὸς αὐτόν, ἀλλ'

ὅταν ἐπλησίασεν, ὁ Ἄνδρουλιὸς διέκρινεν ὅτι ἦτο Κιρκάσιος. Δὲν ἐπρόφρασεν ὅμως νὰ τὸ καλοσκεφθῆ καὶ ἐκεῖνος, τὸν ὁποῖον κατ' ἀρχὰς εἶχε νομίσει ὡς ἔθελοντῆν, ὥρμησε κατ' αὐτοῦ μὲ τὴν λόγχην.

Ἐπισθεν τοῦ Ἄνδρουλιοῦ ἦτο κρημνὸς, στρωμένος μὲ χαλίκια, ἡ δὲ ἀπόστασις μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Κιρκασίου ἦτο τόσον μικρά, ὥστε δὲν ἔλαβε καιρὸν νὰ στρέψῃ κατὰ τοῦ ἐχθροῦ τὴν μακρὰν λαζαρίναν.

Ἡ λόγχη ἐπήρχετο κατὰ τοῦ στήθους του, ἀλλ' ὁ Ἄνδρουλιὸς συγχρόνως ἐρρίπτετο εἰς τὸν κρημνὸν μὲ μίαν ἀναφώνησιν :

— Θεέ μου !

Καὶ μετὰ πατάγου, παρασύρων τοὺς χάλικας, κατεκυλίσθη εἰς τὸν κρημνὸν, προπορευομένης μὲ τὸν μεταλλικὸν τῆς θόρυβον τῆς λαζαρίνας. Εἰς τὸ κάτω μέρος ἔμεινεν ἀκίνητος. Ὁ δὲ Κιρκάσιος, ἀφοῦ ἐπὶ τινὰς στιγμὰς τὸν ἔβλεπε κατακυλιόμενον, τώρα ἐζήτηι μέρος διὰ νὰ κατέλθῃ μέχρις αὐτοῦ καὶ νὰ τὸν αἰχμαλωτίσῃ ἢ νὰ τὸν ἀποτελειώσῃ. Ἐπὶ τέλους εὔρε μονοπάτι καὶ ἤρχισε νὰ καταβαίνει, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἐκινήθη καὶ ὁ Ἄνδρουλιὸς. Ὁ Θεὸς εἶχε βοηθήσει, ὥστε μόνον ἀσημάντους τινὰς ἐκδορὰς καὶ ἐλαφρὰν ζάλην εἶχε πάθει. Ἀλλὰ μόλις ἐσηκώθη, ἠκούσθη πυροβολισμὸς καὶ μίᾳ σφαῖρα ἐπέρασε πλησίον του. Ἡ λαζαρίνα ἦτο ἐνώπιόν του καὶ ὁ Ἄνδρουλιὸς τὴν ἤρπασεν, ἔρριψε ταχὺ βλέμμα εἰς τὴν πιάστραν καὶ κρά-κράκ τὴν ἔστριψε κατὰ τοῦ Κιρκασίου. Νέος πυροβολισμὸς ἀντήχησεν εἰς τὴν χαράδραν καὶ ὁ Κιρκάσιος κατεκυλίσθη μέχρι τῶν ποδῶν τοῦ Ἄνδρουλιοῦ νεκρός. . .

Τὴν ἐπιοῦσαν * ἔξαφνα ἐνέσπειρε πανικὸν εἰς τὸ χωριὸ ἡ κραυγὴ « Τούρκοι ! Κερκέζοι ! »

Ὁ κόσμος ἔγινεν ἄνω κάτω· καὶ ἄλλοι μὲν ἔτρεχον νὰ πάρουν τὰ τουφέκια των, ἄλλοι νὰ προφυλάξουν τὰ παιδιὰ των, ἄλλοι νὰ ἀποκρούσουν τὴν εἰσβολήν. Ἄλλ' ἀντὶ Τούρκων καὶ Κιρκασίων εἶδον ἓνα μόνον Κιρκάσιον, ὅστις παραδόξως ἔφερεν ἐπ' ὤμου δύο τουφέκια, ἔνευε * δὲ μακρόθεν καθησυχαστικῶς καὶ ἐφώναζεν ἑλληνιστί :

— Μωρ' ἐγὼ 'μαί ! Ἐγὼ 'μαί ! Μὴ φοβᾶσθε !

Δύνασθε νὰ φαντασθῆτε τὸν θαυμασμὸν καὶ ἔπειτὰ τὴν εὐθυμίαν τῶν χωριανῶν, ὅταν ἀνεγνώρισαν τὸν Ἄνδρουλιὸν ἐντὸς τοῦ Κιρκασιανοῦ ἱματισμοῦ, ὁ ὁποῖος, σημειώσατε, τοῦ ἤρχετο ὀλίγον μακρὺς καὶ ὑπὲρ τὸ δέον πλατύς.

Τὸν ὑπεδέχθησαν μὲ ἀλαλαγμὸν χαρᾶς καὶ περικυκλώσαντες αὐτὸν τὸν ἠρώτων, ἐνῶ συγχρόνως μετὰ περιεργείας ἐξήταζον τὸν καυκασιανὸν ἱματισμὸν του, τοῦ ὁποῖου τὸ στήθος ἐκάλυπτον ἀλλεπάλληλοι σειραὶ φυσιγιοθηκῶν.

Παρακάτω συνήντησε τὸν καπετὰν Σαΐτονικολῆν καὶ ὁ 'Ανδρουλιὸς τοῦ προσέφερε τὸ ὄπλον τοῦ Κιρκασίου, λέγων :

— Αὐτὸ τὸ σισανεδάκι πρέπει νὰ τὸ χῆς τοῦ λόγου σου, καπετὰν Νικολῆ.

Ὁ Σαΐτονικολῆς παρετήρησε μὲ θαυμασμὸν καὶ πόθον τὸ ὄραϊον καὶ ἐλαφρὸν ὄπλον. 'Αλλ' ἐνθυμηθεὶς ἴσως τὴν προσβολήν, τὴν ὁποῖαν ἔκαμε πρὸς τὸν 'Ανδρουλιόν, τοῦ εἶπε μὲ φωνὴν στενοχωρημένην :

—'Οχι ! ὄχι ! 'Εσὺ τὸ πῆρες, ἐσὺ νὰ τόχης.

Ὁ 'Ανδρουλιὸς ἀπήντησεν ἠρεμώτατα καὶ φυσικώτατα :

—'Εγὼ θὰ πάρω ἄλλο, καπετάνιο.

'Απὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ὁ 'Ανδρουλιὸς ἐπωνομάσθη Κερκέζος.

«Ὅταν ἤμουν δάσκαλος »

'Ιωάννης Κονδυλάκης

40. ΗΡΩΙΣΜΟΣ ΜΙΑΣ ΓΥΝΑΙΚΟΣ

Α'

Ὁ ἀρχηγός, τὸ ὄνομα τοῦ ὁποῖου ἀνεμίμησε τόσας νίκας, ἡ δὲ ἀνδρεία του ἐγένενα τόσας ἐλπίδας, ἐκάθητο σύννουος καὶ κατηφῆς πρὸ οἰκίσκου, τὸν ὁποῖον εἶχε μεταβάλει εἰς ἀρχηγεῖον, περικυκλούμενος ὑπὸ τῶν παλληκαριῶν του. Ἡ σκυθρωπότης του ἀντεκατοπτρίζετο ἐπὶ τῶν προσώπων των καὶ ἡ σιωπὴ του ὠμίλει καὶ ἔλεγε λόγους θλιβεροὺς εἰς τὴν καρδίαν ἐκάστου. Δὲν εἶχον πλέον τροφάς, δὲν εἶχον πλέον πολεμοφόδια. Ὁ ἐχθρὸς, προσλαβὼν ἐπικουρίας, ἀφοῦ ἔκλεισε πᾶσαν ὁδὸν σωτηρίας, ἠπείλει ἤδη καὶ τὸ χωρίον, τοῦ ὁποῖου ἐτάχθησαν φρουροί.

—'Εναν ἄνθρωπο νὰ εἶχα γιὰ πέταμα. . . εἶπε τέλος ὁ ἀρχηγὸς συνεχίζων σκέπιν, τὴν ὁποῖαν πρὸ πολλοῦ ἐνεκυμῶνει ἡ κεφαλὴ του.

—'Εναν ἄνθρωπο ; Καὶ τί εἶμαστε ;

— Καὶ δὲν εἶναι κανεὶς ἀπὸ μᾶς ἄξιος ; ἠρώτησαν τὰ παλληκάρια τὸν ἀρχηγόν των.

– Για πέταμα ; *Όχι ! ἀπήντησε διὰ βαρείας φωνῆς ὁ ἀρχηγός, περιβάλλον ὅλους ὁμοῦ δι’ ἠδέος καὶ φιλοστόργου βλέμματος. Μετὰ μικρὰν δὲ σιωπὴν, προσέθηκε :

– *Ἀφήστε νὰ συλλογιστῶ ἀκόμη.

Θρησκευτικὴ σιγὴ ἐπηκολούθησε, διακοπτομένη πότε καὶ πότε ὑπὸ θορυβώδους φυσήματος, διὰ τοῦ ὁποίου ὁ ἀρχηγός ἐξέπεμπεν ἐκ τοῦ στόματός του τὸν καπνὸν τοῦ βραχέος τσιμπουκίου του καὶ τὴν ἐντὸς τοῦ στήθους του κοχλάζουσαν βαρυθυμίαν.

– *Ἄς περάσῃ καὶ ἀπόψε, εἶπε τέλος ἐγειρόμενος. *Ἐχει ὁ Θεός. *Ἄς πάῃ καθέννας στῆ θέσι του. *Ὅλοι-ὄλοι ἀπομείναμε εικοσιδύο. *Ὅποιοι κάμη τίποτε χωρὶς τῆ διαταγῆ μου, εἶναι σὰν νὰ σκοτώνη δέκα χριστιανούς. Συλλογισθῆτε πόσοι κρέμονται ἀπὸ μᾶς !

Καὶ στραφεὶς ἐπροχώρησε μὲ βῆμα βραδύ πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ οἰκίσκου.

*Ὁ λόφος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐξετείνετο τὸ χωρίον, ἦτο δυσπρόρητος. Οἱ ἔχθροὶ τὸ ἐγνωρίζον καλῶς καὶ δὲν ἐτόλμων νὰ κάμουν τρίτην ἔφοδον, ἀφοῦ τόσο ἀκριβὰ εἶχον πληρώσει τὰς δύο προγενεστέρας. *Ἐκριναν φρονιμώτερον νὰ καταβάλουν τοὺς χριστιανούς διὰ τῆς πείνης καὶ ὀχυρωθέντες εἰς τὰς πέριξ διόδους ἀνέμενον τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ ἀποκλεισμοῦ.

*Ὁ ἀρχηγός, ἐνοήσας τὸ σχέδιον, ἐμαίνετο ὡς λέων ἐν κλωβῷ. Νὰ ἀποτολμήσῃ ταχεῖαν κάθοδον, θὰ ἦτο τὸ αὐτὸ ὡς νὰ ὠδήγει τοὺς ὀπλίτας του εἰς βεβαίαν παγίδα. Νὰ περιμένῃ ; *Ἀπὸ δύο ἡμερῶν εἰς ἐκείνους μὲν εἶχε διανείμει τέταρτον σιτηρεσίου, αὐτὸς δὲ δὲν ἔφαγε καθόλου.

Καὶ τί θὰ ἔλεγον οἱ καλοθεληταὶ του, ὅταν θὰ ἐμάνθανον, ὅτι ἐκ τῆς ἀδεξιότητός του βέβαια καὶ αὐτὸς ἔπεσε καὶ τοὺς ἀνθρώπους του κατέστρεψε, χωρὶς νὰ παρεμποδίσῃ τὴν πρόοδον τοῦ ἔχθροῦ ;

– Βέβαια, τὰ λόγια εἶναι εὐκόλα ! . . . ἐμονολόγει χαμηλοφώνως. Αὐτὸ θὰ ποῦνε, ἄς εἶμαι καὶ σκοτωμένος. *Ἐκείνη ἡ μαϊμού, ὁ Κοντονικόλας, πού δὲν εἶναι γιὰ τίποτε ἄξιος, θὰ κάμη τῆ φωνή μου – θαρρῶ πῶς τὸν βλέπω – καὶ θὰ λέῃ ὅ,τι τοὺς εἶπα, σὰν τοὺς ἀποχαιρετοῦσα : « *Ἐνοια σὰς ! *Ἐγὼ θὰ εἶμαι ἐκεῖ ! » Νὰ τώρα . . .

Καὶ ἀνοίξας τοὺς δακτύλους τῆς δεξιᾶς χειρὸς κατέφερε βαρέως τὴν παλάμην ἐπὶ τοῦ προσώπου του.

Β'

— Γιατί βαρυβογγᾶς ἔτσι, καπετάνιο μου ; ἠρώτησε πλησιάζουσα γραῖα ἐξηκοντοῦτις περίπου, βραχύσωμος καὶ ἰσχνή. Σὲ βλέπω καὶ ραγίζεται ἡ καρδιά μου.

— "Α ! ἐσύ εἶσαι, κερά - Χρυσῆ ;

— "Εγώ, γιέ μου.

— "Αμ' τί νὰ ἔχω ; Δὲν τὰ βλέπεις καὶ τοῦ λόγου σου ; "Εχαθήκαμε, κερά - Χρυσῆ !

— "Εχει ὁ Θεός, παιδί μου . . .

— Τὸ ξέρω, μὰ . . . πρέπει νά'χωμε καὶ μεῖς.

Καὶ ἐκτύπησε διὰ τῆς χειρὸς τὴν κεφαλὴν του.

— Καὶ μήγαρις εἶναι δικό σου τὸ φταίξιμο ;

— Μὴ κοιτάζης τί εἶναι, τί θὰ ποῦνε . . .

— Μπορῶ νὰ σὲ ρωτήσω ἓνα λόγο, σὰν μάννα σου, πού εἶμαι στὰ χρόνια ;

— Στοὺς ὀρισμούς σου, Κερά - Χρυσῆ, ρώτα.

— Εἶπες πρωτύτερα στὰ παλληκάρια . . . ἤμουνα στὴν πόρτα καὶ τ' ἄκουσα . . . εἶπες, πὼς ἂν εἶχες ἓναν ἄνθρωπο γιὰ πέταμα . . .

— Αἱ ! Τί ! Ξέρεις κανένα, ἀνέκραξεν ἀνορθούμενος ὁ ἀρχηγός.

— Παιδί μου . . . Μὴ θυμώσης . . . Δὲν κάνω ἐγώ ; . . . ἠρώτησε μετὰ δειλίας ἐκφέρουσα ἐκάστην συλλαβὴν ἡ γραῖα.

Ἐὐ ἀρχηγός κατέπεσεν ἐπὶ τῆς στρωμνῆς, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐκάθητο, μετὰ προφανοῦς ἀπογοητεύσεως.

— "ὦ ἀδελφή, εἶπα ἄνθρωπο, δὲν εἶπα γυναῖκα. "Ασε με στὸ χάλι μου, κερά - Χρυσῆ, δὲν εἶναι δική σου δουλειά . . .

Καὶ περιτυλιχθεὶς ἐντὸς τῆς κάπας του ἐστράφη ἀντιθέτως, ὅπως κοιμηθῆ δῆθεν. Ἄλλὰ ποῦ νὰ κοιμηθῆ ; Τὸν ἔβλεπε συστρεφόμενον ἐπὶ ὄραν καὶ πλέον ἡ κερά - Χρυσῆ, τὸν ἤκουε φυσῶντα καὶ στεναζόντα καὶ ἐρραγίζετο πράγματι ἡ συμπαθὴς τῆς καρδιά.

Αἴφνης ἡ βαρεῖα φωνὴ του ἠκούσθη εὐκρινῶς λέγουσα :

— "Επήγαινα ἐγώ, μὰ ὕστερα ; Θὰ τοὺς κατάκοβαν ὄλους. Νὰ ἀφήσω χωρὶς σκύλο τὸ μαντρί ;

Τὸ σῶμά του ἐν τούτοις δὲν ἐκινεῖτο.

— Θὰ παραμιλᾷ, ἐσκέφθη ἡ γραῖα, καὶ ἐπλησίασεν ἡρέμα.

— . . . Νὰ τονε στείλω, ἐξηκολούθησε λέγων ὁ ἀρχηγός, ν' ἀνεβῆ

εις τὸν γκρεμισμένο πύργου καὶ νὰ σηκώσῃ ἐπάνω μιὰ σημαία μὲ σταυρό. Βέβαια δὲν θὰ γύριζε, μὰ οἱ Τοῦρκοι τὸ πρωί, γιὰ νὰ μὴ βρεθοῦν ἀνάμεσα σὲ δυὸ φωτιές, θὰ μ' ἄδειαζαν τὴ ρεματιά καὶ θὰ γλύτωνα...

— Ἄ ! Αὐτὸ ἦταν... εἶπε καθ' ἑαυτὴν ἡ κερά - Χρυσὴ καὶ ἀνέμεινε ν' ἀκούσῃ ἀκόμη.

Ἄλλ' ἤδη ὁ ἀρχηγὸς ἐκοιμᾶτο καὶ δὲν παρελθῆρι πλέον.

Ἡ κερά - Χρυσὴ ἦτο ὁ μόνος θῆλυς κάτοικος τοῦ χωρίου, ἀρνηθεῖσα νὰ ἀκολουθήσῃ τὰ λοιπὰ γυναικόπαιδα καὶ παραμείνασα, ἵνα περιποιηθῆται τὸν καπετάνιον, πρὸς τὸν ὁποῖον ἔτρεφε μητρικὴν στοργήν. Ἀπὸ δύο ἡμερῶν συνεμερίζετο ἀγογγύστως τὴν ἀσιτίαν του, αὐπνὸς δὲ ἐφρούρει αὐτόν, ὡς ὁ ἄριστος τῶν ὑπασπιστῶν.

Γ'

Ἦδη ὑφαρπάσασα τὸ σχέδιον, ὅπερ ἠδυνάτει ἐκεῖνος νὰ ἐκτελέσῃ, ὑπὸ παραδόξου κατείχετο παραχῆς. Ἐνόμιζεν, ὅτι ὁ Θεὸς τῆς τὸ ἀπεκάλυψε, ἵνα αὐτὴ τὸ ἐκτελέσῃ. Ἐνόμιζεν, ὅτι εἰς τὰς χεῖρας τῆς ἦτο ἡδὴ ἡ ζωὴ ὄλων, ὅτι πᾶσα στιγμή βραδύτητος θὰ κατέστρεφε τὸ σχέδιον.

— Θὰ χαθῶ, ἐσκέπτετο, μὰ θὰ σώσω εἴκοσι παλληκάρια καὶ τὸν ἀρχηγό. Εἶδες τί εἶπε; Καθένας τους ἀξίζει γιὰ δέκα. Θεέ μου, δῶσε μου φώτισι καὶ δύναμι.

Ἦνοιξε μικρὸν σακκίδιον, ὅπερ περιεῖχε ὄλας τὰς ἀποσκευὰς τοῦ ἀρχηγοῦ, ἀνέσυρεν ἐξ αὐτοῦ μικρὰν κυανῆν σημαίαν, φέρουσαν λευκὸν σταυρόν, καὶ ἠσπάσθη αὐτόν.

— Θεέ μου, δῶσε μου φώτισι καὶ δύναμι, ἐπανέλαβε καθ' ἑαυτὴν, νὰ κάμω ἕνα τόσο μεγάλο καλό, ποῦ μῆτε τὸ ὠνειρεύτηκα ποτέ μου.

Καὶ ἐξῆλθεν ἀκροποδητὴ ἐκ τῆς ἐτέρας θύρας τοῦ οἰκίσκου.

Ὁ Θεὸς τὴν περιέβαλε διὰ νέφους, ὥστε νὰ διέλθῃ ἀπαρατήρητος διὰ μέσου τῶν ἐχθρῶν; Ὁ Θεὸς ἐνίσχυσε τοὺς τρέμοντας πόδας τῆς πρεσβύτιδος καὶ τῆς ἔδωκε πτερὰ νὰ τὴν φέρουν μακρὰν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ παρακειμένου λόφου; Ὁ Θεὸς τὴν ἐβοήθησε ν' ἀνέλθῃ ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ γκρεμισμένου πύργου καὶ νὰ ὑψώσῃ ἐπὶ κλάδου τὴν σημαίαν τοῦ σταυροῦ καὶ τῆς σωτηρίας; Ὁ Θεὸς ἔπεμψε τοὺς ἀγγέλους του νὰ τὴν παραλάβουν ὡς ψυχὴν δικαίου καὶ νὰ τὴν ἐπαναφέρουν διὰ μέσου τῶν ἐχθρῶν πάλιν, ζῶσαν, μετὰ

δίωρον κοπιώδη ὁδοιπορίαν ἐν τῷ χωρίῳ, ἐν τῷ οἰκίσκῳ, ὅπου ἀκόμη ἐκοιμᾶτο ὁ ἀρχηγός ; Ὁ Θεὸς βέβαια, ὁ ἀρωγὸς πάσης ἀγαθῆς πράξεως τῶν μετὰ πίστεως καὶ ἀγάπης ἐπικαλουμένων τὸ ὄνομά του.

Τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου προηγήθη ἡ ἔγερσις τοῦ ἀρχηγοῦ. Μὲ βαρεῖαν τὴν κεφαλὴν ἐξήλθεν οὗτος εἰς τὴν ὁδὸν καί, ὡς ἔβλεπε καθ' ὄλην τὴν νύκτα τὸν γκρεμισμένον πύργον, πρὸς αὐτὸν ἐστράφη πάλιν τὸ πρῶτον τοῦ βλέμμα.

— Ὀνειρεύομαι ; εἶπε, μὴ δυνάμενος νὰ πιστεύσῃ εἰς ὅ,τι ἔβλεπεν Ὀνειρεύομαι ἀκόμη ; Κύριε, ἐλέησον !

Καὶ ἔκαμε τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ, διευθύνων ὄλην τὴν δύναμιν τῆς ὀράσεώς του ἐπὶ τοῦ κυανολεύκου ὑφάσματος, ὅπερ σειόμενον ὑπὸ τῆς πρωινήσ ἀύρας διεγράφετο ἤδη εὐκρινῶς ἐπὶ τοῦ ροδόχρου οὐρανοῦ.

— Κώστα ! Φραγγιό ! Μιχάλη ! ἀνέκραξε.

Μετ' ὀλίγα λεπτά οἱ πλείστοι περιεκύκλουν τὸν ἀρχηγόν των.

— Δέτε, εἶπε δεικνύων τὴν σημαίαν · ὁ Θεὸς μᾶς ἔσωσε ! . . .

Ὅτε κατόπιν ἐσώθησαν καὶ ἐζήτησαν νὰ ἐξηγήσουν τὸ θαῦμα, οὐδεὶς ἀπέδωκε τοῦτο εἰς τὴν κερά - Χρυσῆν. Ἐκείνη δέ ; Ἐκείνη ἐντράπη καὶ νὰ ὁμιλήσῃ. Δὲν τῆς εἶπεν ὁ ἀρχηγός, ὅτε ἐκείνη προσεφέρετο : « δὲν εἶναι δική σου δουλειά » ; Δὲν εἶπε μετέπειτα εἰς τοὺς ἄλλους : « Ὁ Θεὸς μᾶς ἔσωσεν ».

Ἰωάννης Δαμβέργης

41. ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΑΝΤΕΠΙΤΙΘΕΝΤΑΙ

Προτοῦ ὁ πόλεμος μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Βουλγάρων κηρυχθῆ τὸ θέρος τοῦ 1913, οἱ Βούλγαροι ἤρχισαν αἰφνιδιαστικὰ ἐπιθέσεις κατὰ διαφόρων ἐλληνικῶν στρατιωτικῶν τμημάτων, ἀκόμη καὶ ἐντὸς τῆς Θεσσαλονίκης.

... Ἡ μεραρχία εἶχε κινήσει ἀπὸ τὴν Θεσσαλονίκην τὸ ἀπόγευμα τῆς ἐπιούσης * τῆς πρωτακούστου μάχης, ποὺ διεξήχθη * ἀπὸ παραθύρου εἰς παράθυρον καὶ ἀπὸ τῶν δρόμων καὶ πλατειῶν κατὰ τῶν βουλγαρικῶν οἰκημάτων. Εἶχε περάσει ἀπὸ τὴν Ἐγνατίαν ὁδὸν ἀνάμεσα ἀπὸ πεζοδρόμια ἐπευφημοῦντα. Οἱ στρατιῶται ἐτραγουδοῦσαν :

« Τί ζητοῦν οἱ Βούλγαροι
 στή Μακεδονία ; ...
 Τί ζητοῦν οἱ βάρβαροι
 στὸν Ἑλληνισμό ; ... »

Καὶ τώρα ἐβάδιζαν, γιὰ νὰ τοὺς διώξουν. Ἔτσι ἔφθασεν ἡ μεραρχία εἰς τὸ Ἄιβράτι *. Μετὰ ὀλιγώρων ἀνάπαυσιν, τὴν αὐγὴν τῆς ἄλλης ἡμέρας, εἶχε ξεκινήσει διὰ τὸ Δριμίγκλαβα. Καὶ ὅταν ἐνεφανίσθη εἰς τὰ μάτια τῶν στρατιωτῶν τὸ Κιλκίς, ὁ ἥλιος ἐπύρωνε τὰ ὑψώματα τοῦ Ἀλμπάνκιοῦ καὶ ἄστραφεν ἀριστερά, εἰς τὸ βάθος τοῦ χρυσοκιτρίνου κάμπου, ὁ Ἀξιός. Γύρο ἀπὸ τὸν κωνοειδῆ λόφον τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τοῦ Κιλκίς ἐγεννῶντο καὶ διελύοντο αἱ μικραὶ λευκαὶ τολύπαι * τῆς ἐκρήξεως τῶν ἑλληνικῶν βολιδοφόρων.

Μαγνήτης ἀληθινὸς ἔστυρεν ἀκαταμάχητα κατ' ἐπάνω του τὴν ὀργὴν τὴν ἑλληνικὴν. Ἔτρεχεν ὁ ἰδρὼς ποτάμι ἀπὸ τὰ ὀρειχάλκινα πρόσωπα τῶν στρατιωτῶν, ἀλλ' αἱ στάσεις ἦσαν σύντομοι. Τὰ μάτια ἀστραποβολοῦσαν. Τὰ στήθη ἐσυγκρατοῦσαν τὴν παντοδυναμίαν των, γιὰ νὰ τὴν ἐξαπολύσουν παντοδύναμον κατὰ τῆς φωλεᾶς ἐκείνης τῶν κοιμητατζήδων. Τὰ συντάγματα ἐπροχωροῦσαν. Ἀπὸ τὰ βάρη τοῦ ὀρίζοντος πρὸς βορρᾶν τὸ κανόνι ἐκαλοῦσε μὲ ἀκαταμάχητον μανίαν :

— Ἐλάτε ! ἐλάτε ! τρέξτε ! πετάξτε ! σᾶς περιμένει ἡ Δόξα !
 Ὁ Θάνατος ! Ἡ Νίκη ! Ἐμπρός ! Ἐμπρός !

Οἱ Βούλγαροι, συνηθισμένοι εἰς εὐκόλους αἰφνιδιασμούς, ἐνόμισαν ὅτι θὰ ἦρκει μία νυκτερινὴ προέλασις των, γιὰ νὰ μᾶς ἀπωθήσῃ * εἰς τὴν γραμμὴν ἀμύνης τῆς Θεσσαλονίκης. Καὶ ὅταν τὴν νύκτα, κάτω ἀπὸ τὰ ἄστρα, πού ἐμάρμαيران * θριαμβευτικά, ὁ χείμαρρος τῆς βουλγαρικῆς δολιότητος ἐπροχωροῦσεν ἀπὸ τὸ Ἀλμπάνκιοῦ πρὸς τὰ πρηνῆ, πού ἀνέβαιναν ἐλαφρὰ κατὰ τὸ Δριμίγκλαβα, συνήντησε τὸν κυματοθραύστην τῶν ἑλληνικῶν στηθῶν.

Πῶς ἔγινε τὸ πρᾶγμα, κανεὶς δὲν ἔμπορεῖ νὰ περιγράψῃ. Μέσα εἰς ὀλίγας στιγμὰς ἠκούσθη κατ' ἀρχὰς ὁ ξηρὸς διακεκομμένος κρότος τῶν πυροβολισμῶν τῶν προφυλακῶν. Ἐπειτα ἐπηκολούθησε δαιμονιώδης συμφωνία φωνῶν, ζητωκραυγῶν, ἐκπυρσοκροτήσεων, ἀλαλαγμῶν, κτυπημάτων, παραγγελμάτων, θόρυβος κυλιόμενων χαλικιδῶν, δοῦποι πετάλων, ὅλα αὐτὰ κάτω ἀπὸ ἄστρα, πού ἐμάρ-

μαιρον θριαμβευτικά καί μέσα εἰς τὰς φωτεινὰς ἀναλαμπάς. Ἐξαφνα ἡ μεραρχία ἠσθάνθη ἔκτασιν ἀνοικτὴν ἐνώπιόν της· ὁ σάλαγος εἶχε κοπᾶσει ἀποτόμως, ὁ ἐχθρὸς ὑπεχώρησεν εἰς τὰ χαρακώματά του καὶ ἡ αὐγὴ ἐπρόβαινε τώρα χρυσορρόδινη ἀπὸ τὰ δεξιὰ ὑψώματα μὲ κάποιες μακρόσυρτες αἱματόχρυσες πινελιῆς εἰς τὸν αἶθριον οὐρανόν, ὅπου ἔσβηναν τρέμοντα τ' ἄστρα.

Πίσω ὠρθώνετο γλαυκὴ ἡ σιλουέττα* τοῦ βουνοῦ τοῦ Δριμίγκλαβα μὲ τὰς δύο ὀξείας κορυφάς. Ἀπὸ τὰ δεξιὰ ἔσθανε τὸ μούγκρισμα τοῦ κανονιοῦ· ἐπολεμοῦσαν ἐκεῖ αἱ μεραρχίαι τοῦ δεξιοῦ μας. Τὰ στεφάνια τοῦ καπνοῦ τῶν βολιδοφόρων μας ἔζωναν τώρα στενώτερα τὸν λόφον τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τοῦ Κιλκίς. Ἀριστερὰ ἐφαίδρυνε τὸν ξανθὸν κάμπον τῶν σπαρτῶν ἓνα δροσερώτατον πυκνὸ-δενδρον δάσος. Τὸ ἀριστερὸν τῆς μεραρχίας ἠνοιχθῆ πρὸς τὰ ἐκεῖ· τὸ ὑπεδέχθησαν αἱ ἐχθρικαὶ ὀβίδες· ἀτάραχον ὥρμησε πρὸς τὰ δένδρα. Μετὰ τινα ὥραν μία μαύρη πυκνὴ γραμμὴ φυγάδων ἐβγήκεν ἀπὸ τὸ βόρειον μέρος τοῦ δάσους καί, ἔλισσομένη ὡσάν φίδι πληγωμένο μέσα εἰς ἓνα ρεῦμα, πλαισιούμενον ἀπὸ καλαμιές, ἔσπευδε πρὸς τὸ Κιλκίς.

—Ἐτσάκισαν ! Ἐτσάκισαν στὸ δεξιόν τους !

Ἡ ἀναφώνησις αὕτη τοῦ ἀξιωματικοῦ, ποὺ παρηκολούθει μὲ τὰς διόπτρας τὴν δρᾶσιν τοῦ ἀριστεροῦ μας, ἐπενήργησεν ὡς κέντρισμα εἰς τὸ σύνταγμα τοῦ κέντρου. Ἐνα γιγαντιαῖον ἄλμα πρὸς τὰ ἐμπρός. Νά τὸ πρῶτον ἐχθρικὸν χαρακώμα ! Μία ἐλαφρὰ λάμψις, μία ἐλαφροτέρα καταχνιά καπνοῦ καὶ ἓνας βαρὺς κρότος συμπτυσσοκροτήσεως ἀπλώθη διὰ μιᾶς εἰς τὴν γραμμὴν τοῦ χαρακώματος.

Δύο, τρεῖς, δέκα, εἴκοσι στρατιῶται κάνουν μίαν ἐξαφνικὴν στροφὴν περὶ ἑαυτοὺς καὶ πέφτουν. Οἱ λόχοι ὀρμοῦν πρὸς τὸ χαρακώμα, ὅπως ὁ Σιμούν. Μιὰ ἀστραπὴ λογχῶν, ἓνα πανδαιμόνιον φωνῶν καὶ τὸ χαρακώμα τὸ βουλγαρικὸν εἶναι δικό μας. Τὸ σύνταγμα προχωρεῖ. Ὁ ἥλιος φλέγει τώρα, ἀλλὰ κανεὶς δὲν αισθάνεται τὴν φλόγα του. Ἀπὸ ὑψώματος εἰς ὑψωμα, ἀπὸ βράχου εἰς βράχον, ἀπὸ χάνδακος εἰς ρεματιὰν διεξάγεται τὸ θανάσιμον κυνηγητό. Αἱ ὀβίδες τοῦ ἐχθροῦ ἐκρήγνυνται ἐμπρός, ὀπίσω, δεξιὰ, ἀριστερὰ, ἐπάνω ἀπὸ τὰς κεφαλὰς τῶν προελανόντων. Ὁ ἐχθρὸς ἐγκαταλείπει τὰ χαρακώματά του καὶ φεύγει· φεύγει πρὸς τὸ Κιλκίς.

Πρὸς δυσμὰς ἀναλύονται εἰς ἀχνοκύανον ἀτμόν, κάτω ἀπὸ χρυσὴν βροχὴν τοῦ ἡλιακοῦ φωτός, τὰ ὑψικάρηννα βουνὰ τῆς Καρατζόβας. Τὸ κανόνι μαίνεται γῦρο ἀπὸ τὸ Κιλκίς. Ἐνας διαγγελεύς φέρνει τὴν εἶδησιν ὅτι ἡ πέμπτη μεραρχία προελαύνει μὲ μεγάλας θυσίας, ἀλλὰ νικᾷ. Κάτω πρὸς τὸν κάμπιον, διακρίνεται μακρὰ συνοδεία, ποὺ βραδυπορεῖ παραλλήλως τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς. Εἶναι οἱ τραυματίαι μας. Τὸ θέαμα ἐξοργίζει τοὺς μαχητὰς καὶ μία φρικώδης βλασφημία συνταράσσει τὰς ἑλληνικὰς γραμμὰς καὶ πνίγεται ἀμέσως εἰς ἓνα ἀλαλαγμόν :

— Ἐμπρός, παιδιὰ ! Ἐμπρός ! Πιαστοὺς !

Ὁ κάματος εἶναι λέξις χωρὶς σημασίαν. Ἄγρία χαρὰ καὶ ἀκαταμάχητος λύσσα σπρώχνει, συναρπάζει, φτερώνει, ἐξαϋλώνει, θεοποιεῖ, φλογίζει, πυρακτώνει *, μεθᾷ τὶς καρδιές, περιδινεῖ * τὶς ψυχές, κάμνει θεοὺς τοὺς ἀνδρείους, ἥρωας τοὺς ἀδυνάτους καὶ καλεῖ πρὸς τὰ ἔμπρός, ἔμπρός, τὴν ἑλληνικὴν λαίλαπα.

Ἐκοιμήθη κανεὶς τὴν νύκτα ; Τὸ κανόνι ὠρύετο πρὸς βορρᾶν, βαθειοὶ ἀντίλαλοι ὑπόκωφοι ἀπὸ τὰ δεξιὰ κάμνουν τοὺς πολεμιστὰς καὶ ἀνασκιρτοῦν κάθε στιγμὴν.

— Μάχονται στὸν Λαχανᾶ ! Θὰ τσακίσουν καὶ ἀπ' ἐκεῖ !

Ὅταν ἐξημέρωσε τὸ Κιλκίς ἐκαίετο. Κάτω ἐλαμπύριζεν ὁ Γαλικός, εἰς τὰς ὄχθας τοῦ ὁποίου ἐπέπρωτο νὰ γράψουν μίαν αἵματηρὰν ἐποποιίαν * οἱ στρατιῶται τῆς Ἑλλάδος.

« Πόλεμος Ἑλλάδος Βουλγαρίας »

Νικόλαος Καρβούνης

42. Ο ΓΥΦΤΟΔΑΣΚΑΛΟΣ

Ἀπρίλης ἦταν· χαρούμενος ὁ ἥλιος ἀσήμωνε τοῦ Στρυμόνος τὰ διάπλατα νερὰ καὶ μὲ ὀρμὴ γονιμοποιοῦσε τὴν ὁμορφὴν, τὴν πλοῦσιαν, τὴν ἐλεύθερην γῆν τῆς Ἀνατολικῆς μας Μακεδονίας. Τὸ ἓνα κοντὰ στὸ ἄλλο περάσαμε τὰ χωριά της τὰ δρασσερὰ κι εὐτυχισμένα καὶ φτάσαμε στὸ χωριό, ὅπου ἔμελλε νὰ περάσωμε τὴ νύχτα μας. Πηγάيناμε μὲ τὸ πέμπτο στρατοδικεῖο ἐκστρατείας ἀπὸ τὸ Μακὲς τῶν Σερρών στὴ Μουσθαῖνη τοῦ Παγγαίου.

Τὴν ἰδιαίτηρην συντροφιά μου ἀποτελοῦσαν ὁ πρόεδρος τοῦ στρατοδικείου μας, ὁ βασιλικὸς ἀντεπίτροπος καὶ ὁ ἀντεισηγητής,

ὁ μόνος μεταξύ μας νέος, ὁ Θανάσης Π... , συμπολίτης μου καὶ φίλος μου ἑξαιρετικὰ ἀγαπημένος.

Καταλύσαμε σ' ἓνα ἀπέραντο παλιὸ τουρκόσπιτο, ὅπου τώρα κατοικοῦσε πολυάνθρωπη οἰκογένεια προσφύγων καλομίλητων καὶ νοικοκυρεμένων.

Τὴν ἄλλη μέρα, περιμένοντας καὶ τ' ἄλλο προσωπικὸ, μείναμε στὸ ἴδιο χωριὸ καὶ θελήσαμε νὰ τὸ γνωρίσωμε, γυρίζοντας τὰ στενὰ καὶ σκιερά του μονοπάτια.

Ἦταν ἄλλοτε χωριὸ καθαρὰ τουρκικὸ, μὰ τώρα ἀπὸ τὸν κατακτητὴ πεντακοσίων χρόνων ἄλλο ἴχνος δὲν ἔμεινε παρὰ δυὸ τρία τζαμιά.

Στὸ μεσοχώρι βρήκαμε καθισμένους στὸ πεζούλι νὰ δροσίζονται ἀπὸ τὸν ἴσκιο τὸ βαθὺ ἐνὸς πλατάνου καὶ τὸ νεράκι, ποῦ κελάρυζε σὲ ἓνα πλατὺ καὶ καθαρὸ αὐλάκι, λίγους γέρους καθαρούς, ἂν καὶ φτωχοντυμένους.

Προσηκώθηκα, τοὺς εἶπαμε νὰ καθίσουν καὶ πιάσαμε κουβέντα.

Ὁ καθένας ἀπὸ μᾶς εἶχε κάτι τὸ ἐνδιαφέρον νὰ ρωτήσῃ. Ἐγὼ ρώτησα, ποῦ εἶναι τὸ σχολεῖό τους. Μοῦ ἔδειξαν ἓνα σπίτι ψηλὸ, στερεὸ, μὲ ἓναν ἀπέραντο κῆπο· μᾶς εἶπαν, ὅτι ἦταν ἄλλοτε τούρκικο σχολεῖο.

— Καὶ τί ἔχετε ; δάσκαλο ἢ δασκάλα ; ρώτησε κάποιος ἀπὸ μᾶς.

— Οὔτε δάσκαλο οὔτε δασκάλα, εἶπε ὁ πιὸ ὀμιλητικὸς ἀπὸ τοὺς γέρους, ἴσως ὁ πάρεδρος.

— Γιατί ;

— Γιατί ἔτσι· γιατί δὲν μᾶς ἔστειλε ἡ Κυβέρνησι.

— Ἄκου τα, κύριε ἐκπαιδευτικὲ σύμβουλε· μοῦ εἶπεν ὁ πρόεδρος.

— Ἴσως, εἶπα, ἐπειδὴ εἶναι ὅλοι ἑλληνόφωνοι ἐδῶ καὶ ἔχομε μεγάλη ἔλλειψι ἀπὸ δασκάλους, νὰ προτιμήθηκαν τὰ ξενόφωνα χωριά.

— Μὰ δὲ μοῦ λές, πατριώτη, ἐδῶ κοντὰ κανένα ἄλλο χωριὸ δὲν ἔχει δάσκαλο νὰ στέλνετε τὰ παιδιὰ σας ;

Κάπως κρῦα μᾶς ἀπάντησε ὁ γέρος :

— Εἶναι δάσκαλος ἐκεῖ· καὶ μᾶς ἔδειξε λίγο πιὸ πέρα ἓνα συνοικισμό, ποῦ φαινόταν πολὺ μικρὸς καὶ πολὺ φτωχός· ἦταν ἓνα μεγάλο κονάκι μὲ τὴν ἀποθήκη του καὶ γῦρο ἀπὸ αὐτὸ μερικὰ καλυβόσπιτα.

— Καὶ γιατί λοιπὸν δὲν στέλνετε ἐκεῖ τὰ παιδιὰ σας, ἀφοῦ εἶναι τόσο κοντὰ ;

‘Ο γέρος δὲν ἀπάντησε.

– Μίλα βρέ· τοῦ εἶπε μὲ ἄγριο ὁ βασιλικὸς ἀντεπίτροπος, γιατί δὲν τὰ στέλνετε ἐκεῖ στὸ σχολεῖο ;

– Γιατ’ ἔτσι.

– Τί θὰ πῆ γιατί’ ἔτσι ;

– Νά, γιατί αὐτὸ εἶναι Γυφτοχώρι· στὸ Γυφτοδάσκαλο θὰ στείλωμε τὰ παιδιά μας ;

Μᾶς γεννήθηκε περιέργεια.

– Πᾶμε τὸ δειλινὸ σ’ αὐτὸ τὸ Γυφτοχώρι ;

– Πᾶμε.

– Καὶ κοίταξε καλά, εἶπε ὁ πρόεδρος, ἂν εἶναι κανένας καλὸς δάσκαλος καὶ δὲν τὰ στέλνετε, τώρα, ποῦ θὰ περάση ὁ στρατηγός, θὰ σᾶς δέση ὄλους.

– Τί καλὸς, καπετάνιο μου ; Γυφτοδάσκαλος, τί ἄλλο νὰ σοῦ πῶ !

Ἦταν ἀκόμη ζέστη, ὅταν πήραμε τὸ δρόμο γιὰ τὸ Γυφτοχώρι, ὅπως μᾶς τὸ εἶχαν ὀνομάσει.

Στὸ δρόμο μάθαμε, πὼς ὠνομαζόταν Πύργος· καὶ τὸ μάθαμε ἀπὸ ἕνα μεγάλο παιδί, ποῦ πήγαινε ἐκεῖ μὲ ἕνα κουτί κρεμασμένο στὸ λαιμὸ του.

– Καὶ σὺ εἶσαι ἀπὸ τὸν Πύργο ; τὸν ρωτήσαμε.

– ‘Α ! μπᾶ ! μᾶς εἶπε μὲ κάποια ἀποστροφή. ‘Εγὼ εἶμαι πρόσφυγας.

– Καὶ τί πᾶς νὰ κάμης στὸ Γυφτοχώρι ;

– Πάω, τώρα ποῦ θὰ σκολάσουν τὰ γυφτόπουλα, νὰ τοὺς πουλήσω σταφίδες.

– ‘Α ! γι’ αὐτὸ πᾶς ! γιὰ νὰ μάθης γράμματα δὲν πᾶς ! Καὶ πῶς σὲ λένε ;

– Εὐρυβιάδη.

– Τίνος εἶσαι ;

– ‘Εκείνου τοῦ Χαρίση πῶχει τὸ μαγαζὶ στὸ σχολεῖο, ποῦ περάσατε καὶ ρωτήσατε γιὰ τὸ δρόμο.

– Καλά· στάσου νὰ μᾶς δείξης καὶ μᾶς τὸ δρόμο γιὰ τὸν Πύργο.

‘Ο ἥλιος ἔγερνε στῆ δύσι του· τὰ κοπάδια γύριζαν ἀπὸ τὶς βοσκές, τὰ σιτάρια ἦτανε μεστωμένα καὶ οἱ βρίζες ἦτανε ψηλότερες ἀπὸ τὸ ἀνάστημά μας. Εὐτυχισμένη χώρα· ὕστερα ἀπὸ τόσα

βάσανα εἶχε ἀκόμα κοπάδια καὶ σιτάρια, εἶχε ἀκόμα πλοῦτο καὶ χαρὰ.

— Νά, ἐκεῖνο εἶναι τὸ σχολεῖό, μᾶς εἶπε ὁ Εὐρυβιάδης.

— Μὰ τὴν ἄρᾳ ἔχουν σχολάσει τὰ παιδιὰ· εἶπε κάποιος ἀπὸ μᾶς.

— "Α ! μπᾶ ! εἶπε ὁ Εὐρυβιάδης, ἂν δὲν πῆσῃ ὁ ἥλιος, δὲ σκολάει ὁ Γυφτοδάσκαλος. |

Καὶ ἀλήθεια· ὁ χαρωπὸς ἐκεῖνος θόρυβος, ποὺ χαρακτηρίζει τὸ σχολεῖο, μᾶς εἰδοποίησε ἀπὸ μακριὰ, ὅτι ὁ Γυφτοδάσκαλος ἐργαζόταν ἀκόμα.

— « Συναυλία τις μὲ φθάνει, ἄρμονία γλυκυτάτη », εἶπε ὁ πρόεδρος, ποὺ εἶχε διαβάσει καὶ θυμόταν πολλὰ ποιήματα τῶν παλαιότερων χρόνων.

Τὸ σχολεῖον ἦταν ἓνα εὐρύχωρο καὶ στερεὸ ἀπλὸ κτίριο μὲ κῆπο στὶς τρεῖς πλευρὲς του· ἡ πόρτα ἦταν ἀνοιχτὴ καὶ μπήκαμε μὲ τὴν ἱεραρχικὴ πάντα τάξι.

— Μᾶς ἐπιτρέπεις, δάσκαλε ; ρώτησε ὁ πρόεδρος μπαίνοντας.

— Ὅριστε, καπεταναῖοι μου, εἶπε ὁ δάσκαλος, χωρὶς νὰ διακόψῃ τὸ μάθημά του.

Μέσα τὸ σχολεῖο δὲν ἦταν πλοῦσιο, ἀλλὰ καὶ τίποτε δὲν τοῦ ἔλειπε ἀπὸ τὰ ὄργανα πρώτης ἀνάγκης.

Στὰ θρανία του, χοντροκομμένα, ἀλλὰ ἄνετα, κάθονταν καμμιὰ τριανταριά παιδάκια μικρὰ καὶ μεγάλα, ἀγόρια καὶ κορίτσια, ὅλα βαθιὰ μελαχροινὰ μὲ κατάμαυρα ζωηρὰ μάτια καὶ μὲ καθαρὰ τὰ χέρια τους, τὰ πρόσωπά τους, τὰ φτωχικὰ φορέματά τους.

Ὁ δάσκαλος ἦταν γέρος, ἀλλὰ καλοστεκούμενος, μὲ φορέματα ἐγγχώρια, μὲ ἓνα ζευγάρι ματογυᾶλια στὴν ἄκρη ἀπὸ τὴ χοντρή του μύτη καὶ μιὰ χοντρή ξύλινη ρίγα στὸ χέρι· στεκόταν πολὺ κοντὰ στὰ παιδιὰ καὶ τοὺς ἔκανε ἀριθμητικὴ ἀπὸ μνήμης.

"Ἐδῶσε ἓνα πρόβλημα τόσο σύνθετο, ποὺ ἐγὼ ἀμέσως σχημάτισα τὴν ἰδέα, πὼς ἀπὸ μέθοδο δὲν ἔνοιωθε πολλὰ πράγματα ὁ Γυφτοδάσκαλος. Μ' ὅλα ταῦτα λίγα παιδάκια ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα σήκωσαν τὰ μελαψὰ χέρια τους. "Ἐνα κοριτσάκι, τὸ μεγαλύτερο ἀπ' ὅλα, μὲ μάτια ποὺ ἄφηναν ἀστραπὲς, εἶπε ἀμέσως τὴν ἀπάντησι μὲ μεγάλη ἐπιτυχία.

— Σιωπὴ, Θεσσαλονίκη, τῆς εἶπε ὁ δάσκαλος, γιατί θὰ σὲ δείρω.

— Γιατὶ τὴν καμμένη ; ρώτησε ὁ Θανάσης.

— Γιατί δέν αφήνει άλλον νά μιλήση.

‘Η Θεσσαλονίκη έκρυψε τὸ πρόσωπο στὰ χέρια της ἔπάνω στὸ θρανίο καὶ ἔκλαιε· ὡς τόσο μὲ τὸ ἓνα της ματάκι κοίταζε γελαστὰ τὸ Θανάση μὲ εὐγνωμοσύνη.

Τὸ ἓνα πρόβλημα ἀκολούθησε ἄλλο καὶ τὰ παιδιά ἀπαντοῦσαν, ἂν ὄχι πάντα μὲ ὀρθότητα, ἀλλὰ πάντα μὲ σκέψι καὶ μὲ ζωηρότητα πνεύματος.

Νόμισα, πὼς θὰ εἶχε κάποια εἰδικότητα στὴ λογιστικὴ ὁ δάσκαλος ἢ κάποια ἰδιοφυΐα τὰ παιδιά, καὶ ζήτησα νὰ διαβάσουν· ὕστερα ζήτησα νὰ ποῦν Ἱστορία, Γεωγραφία, Θρησκευτικά, νὰ μᾶς δείξουν τὴ γραφὴ τους, ἔπιασα κουβέντα μὲ τὰ μικρά, ρώτησα γιὰ τὸ χωριό τους, γιὰ τὴν πατρίδα τους. Ἐκαμα δηλαδή μιὰ ἐπιθεώρησι ἀρκετὰ ἐπαγγελματικὴ καὶ τὸ συμπέρασμα ἦταν, πὼς ὅλοι μας πέφταμε ἀπὸ θαυμασμό σὲ θαυμασμό, ὅσο πού ἄρχισαν νὰ ὑγραίνονται τὰ μάτια ὄλων μας καὶ ὁ καθένας προσπαθοῦσε νὰ κρύψει ἀπὸ τὸν ἄλλον τὴ συγκίνησί του.

‘Ο δάσκαλος μ’ ἄφησε ἐλεύθερον· ἀκολουθοῦσε μόνον μὲ τὰ μάτια, ζωηρέμενα τώρα σὰ μάτια νεανικά, πότε τὰ παιδιά του καὶ πότε ἔμένα. Τὰ ρώτησα :

— Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ, ξέρετε ἄλλη γλῶσσα ;

— Ξέρομε, ἀπάντησε μονάχα ἡ Θεσσαλονίκη.

‘Ο δάσκαλος πῆγε κοντὰ της σιγά-σιγά.

— Καὶ πῶς τὸ λένε τὸ ψωμί σ’ αὐτὴ τὴ γλῶσσα ;

— Μαρό· εἶπε ἡ Θεσσαλονίκη.

— Σιωπὴ ! Εἶπε μὲ ὀργὴ ὁ δάσκαλος· καὶ ἡ ρίγα του μ’ ἓναν ξηρὸ κρότο στὸ θρανίο συμπλήρωσε τὴν παιδαγωγικὴ τοῦ Γυφτοδασκάλου.

— Ξέρουν καὶ τραγούδια, δάσκαλε ;

— Πῶς δέν ξέρουν ; θέλετε τροπάρια ἐκκλησιαστικά ;

— Τὸν ὕμνο στὴν Ἐλευθερίαν τὸν ξέρουν ;

— Τί θὰ πῆ αὐτό ; τὸν ὕμνο δὲ θὰ ξέρουν ; Τὸν ἤξεραν καὶ τὸν τραγουδοῦσαν οἱ μαννάδες τους στὸν καιρὸ τῆς σκλαβιάς καὶ δὲ θὰ τὸν ξέρουν αὐτά ;

Τὰ παιδάκια σηκώθηκαν, διώρθωσαν τὰ φτωχικά τους φορέματα, ὁ δάσκαλος ἔβγαλε μιὰ σκούφια, πού φοροῦσε στὸ φαλακρό του κεφάλι, βγάλαμε καὶ μεῖς τὰ πηλίκια καὶ σταθήκαμε σὲ προσοχή.

Ὁ δάσκαλος χτύπησε μιὰ ρίγα στὸ θρανίον καὶ τὰ γυφτόπουλα εἶπαν τὸν ὕμνο· εἶπαν πολλὰς στροφάς, ἔλεγαν ὅλα τὰ λόγια σωστὰ καὶ ἡ μουσικὴ τους δὲν ἦταν πολὺ παράτονη· μόνο πού ὁ δάσκαλος χτυποῦσε πολὺ συχνὰ τὸ θρανίον μὲ τὴ ρίγα καὶ κινουσε τόσο ζωηρὰ τὰ χέρια του καὶ τὰ πόδια του, ὥστε τοῦ λύθηκε μιὰ κολτσοδέτα, ἀλλὰ δὲν ἔσκυψε νὰ τὴ δέση· εἶχε ἰδρώσει καὶ μεῖς δὲν κοιτάζαμε πιὰ νὰ κρύψωμε ὁ ἓνας ἀπὸ τὸν ἄλλον τὰ μάτια μας τὰ δακρυσμένα.

Ἡ Θεσσαλονίκη μὲ μιὰ δυνατὴ καὶ γλυκεῖα φωνή, ἀρκετὰ ἀρμονική, πρωτοστατοῦσε καὶ μὲ τὸ στόμα της καὶ μὲ τὰ μάτια της.

Ὁ δάσκαλος τὴ χάιδεψε, ὅταν τελείωσε, καὶ τῆς εἶπε :

— Γιὰ τελευταία φορὰ θὰ σοῦ συγχωρήσω τὸ μεγάλο ἔγκλημα, πού ἔκαμες σήμερα, Θεσσαλονίκη.

— Ἄν τὸ ξανακάνω, δάσκαλε, νὰ μὲ σκοτώσης.

— Δὲν ἔχω ἀνάγκη, φτάνει νὰ τὸ πῶ τῆς Μαρίας.

— Ἡ Μαρία, πού τὴ φοβέρισες, ποιά εἶναι ; ρωτήσαμε.

— Ἡ μάνα της· ἔτσι ἦταν καὶ κείνη ζωηρὴ· μὰ τώρα ἔγινε ἡ καλύτερη νοικοκυρά.

— Τὴν εἶχες μαθήτρια καὶ τὴ μητέρα της ;

— Καὶ τὴ μητέρα τῆς μητέρας της· ἔχω σαράντα χρόνια δάσκαλος σ' αὐτὸ τὸ χωριό· νά, σὲ τρεῖς μῆνες κλειοῦν σαράντα χρόνια ἐδῶ, πού βλέπετε.

— Καὶ ποῖός σὲ πληρώνει ;

— Οἱ χωρικοί· ποῖός θὰ μὲ πλήρωνε ; ὁ ἀγῶς, πού εἶχαμε, πού μᾶς ἔβγανε ἀπὸ τὴ λειτουργία μὲ τὸ βούρδουλα, γιὰ νὰ μᾶς στείλῃ νὰ θερίσωμε τὴν Κυριακή ; Οἱ χωρικοὶ οἱ καημένοι μούδιναν μιὰ λίρα τὸ μῆνα καὶ τὸ ψωμί μου καὶ ὅ,τι ἄλλο εἶχαν κι' αὐτοί. Φτωχόκοσμος, βλέπεις, τὸ χωριό ἦταν τσιφλίκι· δὲν εἶχαν δικά τους χωράφια. Κι ἔπειτα εἶναι ἐργατικοὶ πολὺ καὶ οἰκονόμοι· ξέρουν καὶ τὴν τέχνη· πλέκουν καλάθια. Τώρα, δόξα νάχη ὁ Θεός, πού ἀπόχτησάν χωράφια, ζοῦν καλύτερα, μοῦ αὔξησαν καὶ μένα τὸ μισθό μου.

— Μὰ τώρα δὲ σὲ πληρώνει ἡ Κυβέρνησι ; ρώτησε ὁ βασιλικὸς ἀντεπίτροπος.

— Ὅχι, δυστυχῶς δὲν ἀναγνωρίστηκα· νὰ ποῦμε τὴν ἀλήθεια, δὲν εἶχα καὶ κανένα προσόν· δὲν ἔχω οὔτε ἀπολυτήριον σχολαρχείου· πῶς ν' ἀναγνωρισθῶ ;

— Καὶ τὰ γράμματα ποῦ τάμαθες λοιπόν ;

— Ποιά γράμματα, καπετάνιο μου ; τὰ σπουδαῖα γράμματα, πού ξέρω ; *Ε! σαράντα χρόνια κάνω τὸ δάσκαλο· πήγαινα καὶ καμμιά φορά καὶ στὴν Καβάλλα, καὶ πρὸ πάντων στὶς Σέρρες, ὅπου εἶχαμε ἕνα μεγάλο παιδαγωγό, τὸ Μαρούλη· με προστάτευε πολὺ καὶ μ' ὠδηγοῦσε. *Ε ! ἔτσι κάτι ἔμαθα. Τὸν ὕμνο τὸν διάβασα σ' ἕνα βιβλίο καὶ τὸν ἔμαθα ὅλον ἀπ' ἔξω· ἔπειτα ἄκουσα νὰ τὸν ψάλλη μιὰ δασκάλα ἀπὸ τὰς Ἀθήνας, πού εἶχαν στὸ Πράβι· τὸν δίδασκε κρυφὰ στὴ Μητρόπολι. *Ε ! ἔτσι κάτι πῆρα· τώρα καλὰ - καλὰ ἢ δουλεῖα ἔγινε· αὐτὸ μποροῦσα, αὐτὸ ἔκαμα.

— *Ω ! καὶ ἔκαμες τόσα πολλὰ, φτωχέ μου δάσκαλε ! Σχόλασε τώρα τὰ παιδιὰ, νὰ μὴν περιμένουν.

— *Α ! δὲν τὰ μέλλει· τοὺς ἀρέσει πολὺ νὰ βλέπουν Ἕλληνες ἀξιωματικούς καὶ ν' ἀκοῦν τὶς κουβέντες τους ! *Α ! δόξα νάχη ὁ μεγαλοδύναμος· ζήσαμε καὶ τὸ εἶδαμε· φτάνει αὐτό. *Ελα τώρα, προσευχή καὶ νὰ φύγετε· καὶ φρόνιμα στὸ δρόμο, καὶ σύ, Θεσσαλονίκη, εἴπαμε ἄλλη φορά...

— *Εννοια σου, δάσκαλέ μου, ἔννοια σου. |

Στὴν πόρτα στεκόταν ὁ Εὐρυβιάδης με τὸ κουτί του καὶ διαλαλοῦσε τὶς σταφίδες του. Μὰ δύο μόνο παιδάκια εἶχαν πεντάρες, γιὰ ν' ἀγοράσουν· τὸ ἕνα ἀπ' αὐτὰ ἦταν ἡ Θεσσαλονίκη. *Εφαγε κι αὐτή, μοίρασε καὶ στὰ μικρά, πού τὴν τριγύρισαν.

Αὐτὸ ἔφερε μιὰ ἔμπνευσι στὸν ἀντεπίτροπο.

— Πόσο θέλεις, Εὐρυβιάδη, γιὰ ὅλο τὸ κουτί σου ; ρώτησε τὸ προσφυγόπουλο.

— Τρεῖς δραχμές, πάρε το δυόμιση.

*Ὁ ἀντεπίτροπος πλήρωσε, δώσαμε κάτι καὶ οἱ ἄλλοι καὶ τῆραμε ὅλη τὴ σταφίδα καὶ τὴ μοιράσαμε στὰ παιδιὰ !

Τὸ τί ἔγινε, ὁ καθένας τὸ φαντάζεται· πόση εὐτυχία σκόρπιζε ἢ μαυρομάτα τοῦ Μωριᾶ στὰ μαυρομάτικα ἐκεῖνα γυφτόπουλα ! Στὸ τέλος μᾶς ἔκαμαν διαδήλωσι σωστή φωνάζοντας ζήτη. |

— Θέλετε τώρα νὰ ἰδῆτε καὶ τὸ χωριό μας ; μᾶς ρώτησε ὁ δάσκαλος.

— *Ἀκοῦς, δὲ θέλομε ;

— *Ἐχομε καὶ μιὰ παλιά ἐκκλησία καὶ ἕνα ἀγίασμα καὶ ἕνα Εὐαγγέλιο θαυματουργό· πᾶμε νὰ τὰ ἰδῆτε πρὶν νυκτώση. |

Πήγαμε. Στὸ δρόμο κουβεντιάζοντας μάθαμε πὼς ὁ δάσκαλος λεγόταν Γεώργιος Οἰκονομίδης — σὰν τί μπορεῖ νὰ πῆ ἕνα τέτοιο

ὄνομα ! — πῶς ἦταν ψάλτης, παντρεμένος μὲ πέντε παιδιά καὶ ὅτι τὰ δύο ἀπ' αὐτὰ τὰ μικρότερα ἦταν στρατιῶτες, καθὼς καὶ ἓνα ἐγγόνι του ἀπὸ τὸ μεγαλύτερο κορίτσι του, ἄλλα στὴν παλιά 'Ελλάδα καὶ ἄλλα στὴν Ἥπειρο. Μάθαμε ἀκόμα, ὅτι τὸ σχολεῖο τὸ εἶχαν χτίσει μὲ τὰ χέρια τους οἱ χωρικοί, ὅτι τὰ θρανία καὶ τοὺς πίνακες τὰ εἶχε φτιάσει μὲ τὰ χέρια του ὁ δάσκαλος, ὅτι τὸν τόπο καὶ τὴν πέτρα τὰ εἶχε παραχωρήσει ἓνας παλιὸς ἀγῶς, πληρώνοντας ἔτσι τὴ θεραπεία τῆς γυναίκας του, πού τὴ χρωστοῦσε στὸ ἀγίσμα τῆς ἀγίας Μαρίας.

Μπήκαμε στὴν ἐκκλησία· μιὰ ἐκκλησία παλιά, βαθειά, σκοτεινή, σωστή δουλείας ἐκκλησία καὶ γιὰ τοῦτο πιὸ ἐπιβλητική, πιὸ κατανυχτική.

Ὁ δάσκαλος μᾶς ἔδειξε τὸ θαυματουργὸ Εὐαγγέλιο. Ἦταν ἓνα Εὐαγγέλιο παλιό, πού τὰ ξώφυλλά του ἦταν στολισμένα βαριά μὲ ἀσήμι καὶ μὲ χρυσάφι. Φιλήσαμε μὲ ἀληθινὴ εὐλάβεια τὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Γυφτοχωριοῦ καὶ μπήκαμε ἀπὸ κεῖ στὸν περίβολο, πού ἀποτελοῦσε ὅλο σχεδὸν τὸ χωριό.

Στὴ μέση ἡ μεγάλη σιταποθήκη τοῦ ἀγῶ καὶ γῦρο τὰ καλυβόσπιτα τῶν ραγιάδων. Γυναικοῦλες καὶ γέροι κάθονταν στὶς πορτοῦλές τους καὶ ἔπλεκαν καλάθια· παιδιά πλῆθος φτερούγιζαν στὸν ἐλεύθερο χῶρο, πού ἦταν ἀνάμεσα ἀπὸ τὴ σιταποθήκη καὶ τὰ καλυβόσπιτα καὶ θορυβοῦσαν σὰ σπουργίτια· σταθήκαμε σὲ μιὰ πορτοῦλα καὶ καλησπερίσαμε μιὰ γριά καὶ μιὰ νέα, πού ἔπλεκε κάλτσα.

— Ἐσὺ δὲν πλέκεις καλάθια ;

— Ἐ ! Δόξα σοι ὁ Θεός· ἔπλεξα κι' ἐγὼ πολλά !

— Αὐτή, μᾶς εἶπε ὁ δάσκαλος, εἶναι ἡ Μαρία, πού ἀκούσατε, ἡ μητέρα τῆς Θεσσαλονίκης.

— Ἄ ! νὰ σοῦ ζήση, κυρα - Μαρία, εἶναι τόσο ἐξυπνο κοριτσάκι καὶ τόσο ὁμορφο, εἶπε κάποιος ἀπὸ μᾶς.

— Κάλλιο νὰ μὴ μοῦ ζήση ! εἶπεν ἡ κυρα - Μαρία, καὶ τὰ κατάμαυρα μάτια της ἀστραφαν ἄγρια· ἂν δὲν μάθη γινῶσι, κάλλιο νὰ μὴ μοῦ ζήση· ἢ λέτε, πῶς δὲν τᾶμαθα ἐγὼ τὰ παλιόλογα, πού εἶπε στὸ σχολεῖο μέσα ; Ἄλλὰ ποῦ εἶναι τὴν ; Τὸ κατάλαβε καὶ τράβηξε κάτω στὸ χωράφι, στὸν πατέρα της· μὰ κάποτε θάρθη καὶ θὰ λογαριαστοῦμε.

Καὶ δάγκασε μὲ μανία τὸ δάχτυλό της ἡ Μαρία.

— Μά τί είπε ; ρωτήσαμε με άπορία.

— Αυτό, πού σ'ας είπε, μάς εξήγησε ό δάσκαλος, πώς λένε τó ψωμί. έδω δέν έπιτρέπουμε αύτή τή γλώσσα, αλλά καμμιά φορά τήν άκοϋν τά παιδιά από τούς γέρους.

— Ποιούς γέρους, δάσκαλε ; ρώτησε με θυμό ή γριά, ή μάννα τής Μαρίας· δέν ξέρεις τί λές τού λόγου σου και νά με συμπαθ'ς· ποιός μιλά σπίτι μας άλλη από τή γλώσσά μας !

— Μά δέ σοϋ είπα, χριστιανή μου, στο σπίτι σας, μά νά, οί πολύ γέροι τή θυμούνται, βλέπεις, άκόμα...

Τή στιγμή εκείνη έγινε τριγϋρό μας, μιá μικρή τρικυμία· ένα κοριτσάκι ώρμησε με φωνές και κρύφτηκε πίσω από τó δάσκαλο και μιá γυναίκα άγριεμένη τó κυνηγοϋσε.

— Θα σέ σκοτώσω, με τά παλιόλογα πού λές...

Γνωρίσαμε άμέσως τήν κακομοίρα τήν Θεσσαλονίκη και τή φοβερή τή μάννα της και καταλάβαμε, πώς πλήρωνε άκριβά τó « μαρό », πού μάς είχε π'η. Τήν κρύψαμε λοιπόν, όσο μπορούσαμε, αλλά ή Μαρία ήταν άκαταμάχητη. Και τότε, σαν ξεθύμανε, γέλασε λίγο και γύρισε και έφυγε με βάδισμα θριαμβευτικό.

Όταν φύγαμε από τó Γυφτοχώρι και άποχαιρητήσαμε τó Γυφτοδάσκαλο, είχαμε άκόμα τó γέλιο στο στόμα και τά δάκρυα στα μάτια, αλλά σωπαίναμε :

— Έγώ, μου είπε κάποια στιγμή ό Θανάσης, αν ήμουν σαν έσένα, γυρίζοντας στήν Άθήνα θα έκανα μιá έγκύκλιο σέ όλους τούς δασκάλους τής Μακεδονίας και θα τούς φοβέριζα, πώς, αν δέν γίνουν όλοι σαν τó Γυφτοδάσκαλο, θα τούς παύσω.

— Κι έγώ, είπε ό Πρόεδρος, αντί για όλα αυτά, θα έκανα σέ όλους τούς δασκάλους και σέ όλους τούς ύπαλλήλους και σέ όλους τούς Έλληνες μιá έγκύκλιο με μιá μόνη λέξι, πού περιλαμβάνει κάθε συμβουλή και κάθε σύστημα και φιλοσοφία.

— Δηλαδή ;

— Τή μαγική λέξι, πού άφησε για διαθήκη του στήν ανθρωπότητα ό Σεπτίμιος Σεβήρος : « Λαμπορέμους ».

Άς έργαζώμεθα.

Αντώνιος Τραυλιαντώνης

43. ΘΟΥΡΙΟΝ

Ἡ λόγχη μου ἔχει ἀνάψει κι ἀστράφτει ἀπὸ ψυχὴ !
 Ἄκου ! Ἡ φωνὴ τοῦ Γένους σὰν πόλεμος ἤχει.
 Μοῦ γνέφει ὁ Βασιλιᾶς μου ἰσ' ἄλογο, ὀρθός, λαμπρός !
 Γιὰ μᾶς, γιὰ τὰ παιδιὰ μας, γιὰ τὴν Ἑλλάδα, ἔμπρός !

Χαρὰ στὸν ποῦ χυμῆξη, γεράκι ὀρητικό,
 καὶ νικητήρια κράξη σὲ πρόχωμα ἔχθρικό.
 Στῆς φλόγας τὸ μεθύσι, στῶν κανονιῶν τὴ βοή,
 χίλιες ζωὲς θὰ ζήση ἀφήνοντας μιὰ ζωὴ !

Τῆς νιότης τῶν Ἑλλήνων ἡ θύελλα σὰν κινᾶ,
 τί χαμηλὰ εἶν' τὰ ὕψη, τί κάμποι τὰ βουνά !
 Σὲ τέτοια ὀρμὴ προσμένω τὴ νέα μου τὴν καρδιά
 νὰ τήνε κάψης, τοῦ Ἔθνους ἀθάνατη φωτιά !

« Στρατιωτικὰ τραγούδια »

Ζαχαρίας Παπαντωνίου

44. ΟΧΙ, ΠΟΤΕ ΣΚΛΑΒΑ ΖΩΗ !

Εἶπεν ὁ νέος ἀνταριασμένος :

— Ὅχι, ποτὲ σκλάβα ζωὴ !

Καὶ τοῦ χαλύβδωσε τὸ μένος
 καρδιά καὶ σῶμα καὶ ψυχὴ.

Κι ὅπως οἱ πρόγονοί του, νὰ τον,
 γράφει καὶ πάλι μὲ ἀστραπές,
 μέσ' στὸ βιβλίον τῶν ἀθανάτων,
 καινούριες πράξεις ἥρωικές.

Γεῖά σου, παλληκαράκι, γεῖά σου !
 ξεπεταροῦδι, χρυσαετὴ !
 Πολέμα γιὰ τὴ λευτεριά σου,
 καὶ δὲ θὰ ξεχαστῆς ποτὲ !

Καί ζωντανό και άποθαμένο,
ή Έλλάδα μπρός σου, ποιά τιμή !
Μέ τó δεξί της ύψωμένο
θά σκύβη και θά σ' εύλογη.

« Σπαθί και λύρα »

Μιλτιάδης Μαλακάσης

45. ΝΙΚΗ

Παιδιά μου, ό πόλεμος για σάς περνάει θριαμβευτής,
των άδικων ό πόλεμος δέν είν' έκδικητής·
είναι ό θυμός τής άνοιξης και τής δημιουργίας.
'Η Έλλάδα είναι άβασίλευτη, μέ δάφνες και μέ κρίνα
τής νίκης. Παντοδύναμος τήν έπλασε τεχνίτης.
'Η δόξα τó καμάρι της· ή άλήθεια είναι δική της.
Κι άν είναι, και στόν πόλεμο μέσα, ή ζωή θυσία,
ό τάφος είναι πέρασμα πρός τήν άθανασία !

« Τό τελευταίο του ποίημα »

Κωστής Παλαμάς

46. ΠΙΝΔΟΣ

Τών προγόνων βλαστοί, μ' άτσαλένια κορμιά,
του πολέμου περνώντας τή φρίκη,
τής καρδιάς μας τή φλόγα τή φέραμε μιά
ώς εκεί, που μās πρόσμενε ή Νίκη.

Μέ τή λόγχη χαράξαμε άδρό στά βουνά
τ' όνομά μας — γαλάζιο λουλούδι —,
νά τó πάρη ως στά πέρατα ό θρύλος ξανά,
στούς λαούς νά τó κάνη τραγούδι.

Προσταγή στή φυλή μας, σαν νόμος βαρειά,
τό παλιό ν' αναστήσωμε θάμα.
Νάσαι αιώνια σέ τούτη τή γη ή λευτεριά,
κάποιος μοίρας όρίζει τó τάμα.

Μάννα Ἑλλάδα, δική σου μιὰ σάλπιγγα ἤχει,
 λές ἀκόμα στῆς Πίνδου μιὰ κώχη,
 στους λαούς νὰ θυμίζη, γεμάτο ψυχή,
 τὸ τρανό, πού ξεστόμισες « Ὅχι ».

« Γαλάζιες Ρίμες »

Στέλιος Σπεράντσας

47. ΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΕΛΑΤΤΩΜΑ

Ὅλοι βεβαίως γνωρίζετε, κατ' ὄνομα τοῦλάχιστον, τὸν μεγάλον Ἀγγλον ποιητὴν, ὁ ὁποῖος ἠγάπησε τόσο τὴν πατρίδα μας, ὥστε ν' ἀφιερῶση εἰς τὸν ἀγῶνά της καὶ ζωὴν καὶ περιουσίαν. Ὅλοι γνωρίζετε, ὅτι ὁ Βύρων κατῆλθε τῷ 1823 εἰς τὴν Ἑλλάδα, διὰ νὰ συμπολεμήσῃ μὲ τοὺς ἥρωικούς Ἕλληνας, καὶ ὅτι ἀπέθανεν εἰς τὸ Μεσολόγγι, ἀπὸ κρυολόγημα, πρὶν προφθάσῃ νὰ ἴδῃ τὸ ὄνειρόν του πραγματοποιοῦμενον.

Δὲν ἦτο αὐτὴ ἡ πρώτη φορά, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐπεσκέπτετο τὴν κλασσικὴν * γῆν. Κατὰ τὴν νεότητά του ἔκαμεν ἄλλα δύο ταξίδια εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Μία κρίσις τοῦ Βύρωνος περὶ τῶν νέων Ἑλλήνων, ὑπάρχουσα εἰς ἐπιστολὴν του γραμμένην, νομίζω, ἀπὸ τὸ Μεσολόγγι, μού ἔκαμε τὴν μεγαλυτέραν ἐντύπωσιν: « Οἱ Ἕλληνες — ἔγραφεν ὁ μέγας φιλέλληνας — ἔχουν ἀνάγκην ἀπὸ πολλὰ πράγματα: πρὸ πάντων ἀπὸ ὁμόνοιαν καὶ πειθαρχίαν ». Καὶ παρακάτω ἐξηγοῦσε διὰ ποίους λόγους, κατὰ τὴν γνώμην του, οἱ Ἕλληνες οὔτε ὁμονοοῦν, οὔτε πειθαρχοῦν εὐκόλως, συμπεραίνων ὅτι ἡ ἀνυποταξία καὶ ἡ ἀπειθαρχία εἶναι τὸ κυριώτερον γνώρισμα τοῦ χαρακτῆρός των. Οὕτως εἰπεῖν *, τὸ ἐθνικὸν τῶν ἐλάττωμα.

Αὐτό, καθὼς σὰς εἶπα, μού ἔκαμεν ἐντύπωσιν, διότι, μολονότι παρῆλθεν ὀλόκληρος σχεδὸν αἰὼν ἀπὸ τὴν ἐποχὴν, πού τὸ ἔγραφεν ὁ Βύρων, μολονότι ἡ Ἑλλάς, ἐλευθέρα ἔκτοτε, ἔκαμε τόσας προόδους καὶ μολονότι οἱ ἥρωικοὶ Ἕλληνες, οἱ ἄξεστοι *, οἱ ἀγράμματοι, οἱ ἡμιάγριοι τοῦ καιροῦ ἐκείνου, ἐξεπαιδεύθησαν, ἐλεπτύνθησαν, ἐξεπολιτίστησαν, ἐν τούτοις διατηροῦν τὸ γνώρισμά των, τὸ ἐλάττωμά των.

Εἶναι, ἀγαπητοί μου, μία πικρὰ ἀλήθεια. Μικροὶ καὶ μεγάλοι οἱ Ἕλληνες οὔτε ὁμονοοῦμεν, οὔτε πειθαρχοῦμεν. Δὲν ἀναγνωρί-

ζομεν κανένα ανώτερόν μας, κανένα καλύτερόν μας. Μόλις κρατοῦμεν τήν ιεραρχίαν* ἐκείνην, ἄνευ τῆς ὁποίας κοινωνία δέν ὑπάρχει.

Πόσον εἶναι κακόν καί ὀλέθριον δέν εἶναι ἀνάγκη νά σᾶς τὸ εἶπω. Τὸ ἐννοεῖτε, ὅπως τὸ ἐννοοῦμεν ὅλοι. Καί ὅμως δέν βάζομεν τὰ δυνατὰ μας νά τὸ κόψωμεν. Συλλογίζομαι ὅτι, ἂν κατὰ τύχην, ὅταν εἶχα τὴν ὥραϊαν, τὴν τρυφερὰν ἡλικίαν σας, ἀνεγίνωσκα τὴν κρίσιν τοῦ Βύρωνος, θὰ μοῦ ἔκαμε μεγάλην ἐντύπωσιν καί θὰ κατέβαλα πᾶσαν προσπάθειαν, διὰ νά εἶμαι ὅσο τὸ δυνατόν περισσότερον πειθήνιος* εἰς τοὺς ἀνωτέρους μου καί πειθαρχικός. Πρέπει νά μάθῃ κανεὶς πρῶτα νά ὑπακούῃ, διὰ νά ἠξεύρῃ κατόπιν νά διατάσῃ. Δι' αὐτὸ ἐσυλλογίσθη νά σᾶς ὁμιλήσω σήμερον καί νά σᾶς ἀναφέρω τὴν κρίσιν τοῦ Βύρωνος.

Ἐν τούτοις, ὅταν εἶπα πρὸ ὀλίγου εἰς ἓνα φίλον μου : « Θὰ τὸ γράψω στὰ παιδιὰ τῆς Διαπλάσεως », ὁ φίλος μου μὲ ἀπέτρεψε*. « Μή, μοῦ εἶπε, διότι ἠξεύρεις τί θὰ πάθῃς; Θὰ ἰσχυροποιήσῃς τὴν ἔμφυτον* ἀνυποταξίαν καί ἀπειθαρχίαν τῶν Ἑλληνοπαίδων. Εἰς τὸ ἐξῆς θὰ δικαιολογοῦνται λέγοντες μὲ καμάρι : « Μπα ! εἶναι τὸ ἔθνικόν μας ἐλάττωμα !... »

Ἡ παρατήρησις αὐτὴ μὲ ἔκαμε νά σκεφθῶ : Μήπως ὁ φίλος μου ἔχει δίκαιον ; Ἄλλ' ὄχι ! Αὐτὸς δέν ἤμπορεῖ νά γνωρίζῃ τόσον τοὺς Ἑλληνόπαιδας, ὅσον ἐγώ, ποὺ ἐπικοινωνῶ μαζί των τόσα χρόνια ! Οἱ Ἑλληνόπαιδες δέν εἶναι καί τόσον ἀνόητοι, διὰ νά καυχηθοῦν δι' ἓνα ἐλάττωμα, εἴτε ἀτομικόν εἴτε ἔθνικόν. Ἀπεναντίας, ὡσάκις τοῦ λοιποῦ θὰ αἰσθάνωνται τὸ αἷμά των νά βράζῃ καί νά ἐξωθῇ πρὸς τὴν διχόνοιαν, πρὸς τὴν ἀπειθαρχίαν, θὰ ἐνθυμοῦνται, εἶμαι βέβαιος, τοὺς λόγους τοῦ Βύρωνος καί θὰ ὁμοιοῦν καί θὰ ὑποτάσσωνται !

« Περιοδικὸν Διάπλασις »

Γρηγόριος Ξενοπούλος

48. Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ ΣΤΟΝ ΕΘΝΙΚΟ ΑΓΩΝΑ

Τὸ ἐπεισόδιο, ποὺ θ' ἀφηγηθοῦμε, εἶναι ἐξακριβωμένο καί αὐθεντικό. Ἐγινε στὰ 1940 σὲ κάποιο χωριὸ τῆς Κύπρου.

Ὁ γάμος εἶχε τελειώσει στὴν ἐκκλησία καί ἡ γαμήλιος πομπή, μ' ἐπικεφαλῆς τοὺς νεονύμφους καί τοὺς « κουμπάρους » (στὴν Κύπρο οἱ κουμπάροι εἶναι πολλοί, κάποτε καί δέκα καί εἴκοσι ζεύ-

γη), περνοῦσε τοὺς δρόμους τοῦ χωριοῦ, κατευθυνομένη στὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ.

Σὲ κάποιον δρόμον ἡ πομπὴ συναντήθηκε μὲ τρεῖς ἀγνώστους κυρίους, πού, ὅπως φαίνονταν ἀπὸ τὸ ντύσιμό τους, εἶχαν ἔρθει ἀπὸ τὴν πόλιν. Ἐνας χωρικός ἀποσπάστηκε ἀπὸ τὴν πομπὴ καὶ μὲ τὴν προθυμίαν τῆς παντοτεινῆς ἑλληνικῆς φιλοξενίας ρώτησε τοὺς τρεῖς πολῖτες τί ἤθελαν. Σὲ λίγο ἀπὸ στόμα σὲ στόμα, ἐνῶ ἡ πομπὴ ἐξακολουθοῦσε νὰ προχωρῇ, ἐμαθεύτηκε ὁ λόγος τῆς ἐπισκέψεώς των, πού ἔφθασε στὸ τέλος καὶ στ' αὐτιά τῆς νύμφης. Ἀμέσως ἐκείνη σταμάτησε καὶ μαζί της σταμάτησαν κι ὅλοι οἱ ἄλλοι.

— Τί ζητοῦν ; εἶπε ἡ νύμφη. Ἐράνους γιὰ τὸν πόλεμον ;

Καὶ μὲ μιᾶς σηκώνει τὸ λευκὸ της πέπλο, βγάζει τὰ σκουλαρίκια ἀπὸ τ' αὐτιά της καὶ καλῶντας κοντὰ της τοὺς τρεῖς κυρίους, τοὺς τὰ δίνει.

— Δὲν ἔχω λεπτὰ, εἶπε.

Τότε, μὲ μιᾶς, χωρὶς καμμιά συνεννόησι, ἐντελῶς αὐθόρμητα, ἀδίστακτα καὶ πρόθυμα, ἄρχισαν ὅλοι, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, νὰ προσφέρουν, ἐκεῖ, καταμεσῆς τοῦ δρόμου, ὅ, τιμποροῦσαν. Οἱ τρεῖς ἀπεσταλμένοι ἀπὸ τὴν πόλιν ἔκλαιαν. Ὅλων τὰ μάτια εἶχαν βουρκώσει.

Ἀφηγηθήκαμε πλατύτερα τὸ ἐπεισόδιον αὐτό, γιὰτὶ εἶναι πολὺ χαρακτηριστικὸ τῶν αἰσθημάτων, πού δονοῦν καὶ τὴν ἔθνικὴ Κυπριακὴ ψυχῇ, ὅπως καὶ γενικώτερα τὴν πατριωτικὴν ψυχὴν ὅλων τοῦ ἔξω Ἑλληνισμοῦ.

Ἀπ' τὸν καιρὸ τοῦ Τρωικοῦ πολέμου ἡ Κύπρος, πάντα βαθύτατα ἑλληνικὴ στὴν ψυχὴν καὶ στὸ φρόνημα, ἔλαβε μέρος σ' ὅλους τοὺς ἀγῶνας τοῦ Ἔθνους, πότε πιὸ ἐνεργητικὰ καὶ πότε πιὸ παθητικὰ, πάντοτε αὐθόρμητα καὶ πρόθυμα, συμβαδίζοντας πιστὰ καὶ ἀναπόσπαστα μὲ τὴν μητέρα Πατρίδα τὸν μακραίωνα δοξασμένο δρόμον της.

Ἔτσι καὶ τώρα δὲν ἦταν δυνατὸν νὰ ὑστερήσῃ ἡ Κύπρος στὴ γενικὴ ἔκρηξι τοῦ πατριωτικοῦ ἐνθουσιασμοῦ, τῆς ἀποφασιστικότητος καὶ τῆς αὐτοθυσίας τῆς φυλῆς μας ἐνώπιον τῆς ὑπόουλου ἐπιθέσεως ἐναντίον τῆς χώρας μας. Καὶ μόλις ἐξεδηλώθη ἡ ἐπιβουλὴ, ὁ Κυπριακὸς λαὸς ἐξηγέρθη καὶ αὐτὸς μαζί μὲ ὅλον τὸν Ἑλληνισμόν καὶ ἐξεδήλωσε κατὰ τρόπον ἀληθινὰ μεγαλειώδη τὴν ἀλληλεγγύην του μὲ τὴν μητέρα Πατρίδα.

Σε πολλές χιλιάδες ανέρχονται οί έθελονταί, που έσπευσαν άμέσως νά γραφοΰν, για νά πολεμήσουν έναντιόν του έχθρου.

Και οί έθνικοί ξρανοι, που άρχισαν άπό τις πρώτες μέρες του πολέμου με άφάνταστον ένθουσιασμό, σ' όλες τις πόλεις και τά χωριά τής Μεγαλονήσου, έφθασαν σε χιλιάδες λίρες.

Έξ άλλου, οί γυναίκες τής Κύπρου έπλεκαν διαρκώς κι αυτές, όπως όλες οί Έλληνίδες, μάλλινα είδη για τους στρατιώτας μας, υπήρξαν δε τόσο πρόθυμες και σημαντικές οί ιδιαίτερες προσφορές των Κυπρίων στον Έλληνικό Έρυθρό Σταυρό, ώστε νά δημοσιεύση ιδιαίτερην εύχαριστήριον ανακοίνωσι στον Τύπο, για νά τονίση τό γεγονός και νά τό προβάλη ως παράδειγμα προς μίμηση.

Όλ' αυτά σημειώνονται, όχι για νά έξάρουν τον Κυπριακό πατριωτισμό, ό όποιος είναι γνωστότατος και έξεδηλώθη πάντοτε σε κάθε έθνική περιπέτεια κατά τον θερμότερο και έντονώτερο τρόπο. Οί γραμμές αυτές γράφονται, για νά δώσουν μίαν άκόμα εικόνα τής βαθυτάτης έθνικής άλληλεγγύης και τής άδιαρρήκτου έθνικής ένότητας, που συνδέουν όλα τά τμήματα του Έλληνισμού. Αυτή είναι ή άληθινή έθνική ψυχή τής Έλληνικής φυλής.

« Νεολαία »

Μελής Νικολαΐδης

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΝ
ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΝ ΖΩΗΝ

1. ● ΓΑΜΟΣ

✓ Τοῦ ποιοῦ 'ν' τὸ συμπεθερικό, τοῦ ποιοῦ 'ν' αὐτὸ τὸ ψίκι, πού κατεβαίνει ἀπ' τὰ βουνὰ πεζούρα καὶ καβάλλα, με τὰ ψηλὰ τὰ φλάμπουρα, με τὰ διπλὰ παιγνίδια, με τὰ τραγούδια τὰ πολλὰ, με τὰ βαριά τουφέκια, σὰν νὰ σηκώθη ὁ βασιλιᾶς καὶ σύναξε τ' ἀσκέρια κι ὅλον τὸν κόσμον κάλεσε νὰ πάη νὰ πολεμήσῃ.

— Ὁ Φλῶρος κάνει τῆ χαρά, παντρεύει τὸν υἱό του, τὸ γιό του τὸ μονάκριβο, τὸ μοσχαναθρεμμένο,
κι ὅλο τὸν κόσμον κάλεσε κι ὅλο τ' ἀρχοντολόγι.

✓ Τρεῖς χρόνους γράφαν τὰ προικιά καὶ τρεῖς τὰ πανωπροικία καὶ τρεῖς ὅπου συνάζονταν καὶ χάλναγαν τὸν κόσμον.

Πᾶν τὰ παιγνίδια ἀπὸ μπροστά, τὰ φλάμπουρα ἀπὸ πίσω, +
κι ἀράδ' ἀράδ' ἀπὸ κοντὰ πάνουν οἱ συμπεθεροί.

Καὶ μέσ' τὸ ψίκι ἀνάμεσα πᾶν ὁ γαμπρὸς κι ἡ νύφη καβάλλα σ' ἄλογα ψαριά καὶ χρυσοσελωμένα.

+ Λάμπουν τ' ἀσήμια τοῦ γαμπροῦ καὶ τὰ χρυσᾶ τῆς νύφης.

Δεξιὰ - ζερβὰ παίζουν νουνὸς καὶ βλάμης τ' ἄλογά τους, κι ὅλο κοιτᾶν τὰ νιόγαμπρα κι ὅλο χαμογελᾶνε.

+ Πάει ὁ γαμπρὸς σὰν ἀετός, ὀρθὸς χαμηλωμένος, κι ἡ νύφη πάει σὰν πέρδικα, γλυκειά, χαμηλομάτα.

+ Βγαίνει στὴν πόρτα νὰ δεχτῆ τὴ νύφη ὁ γέρο - Φλῶρος καὶ χύνει σίκλους τὸ κρασί, τὸ ρύζι χούφτες χύνει.

Τῆνε φιλεῖ στὰ μάγουλα, τῆνε φιλεῖ στὰ μάτια, κι εὔχεται καλορρίζικα κι εὔχεται γεννητούρια.

Στὶς μαρμαρόστρωτες αὐλὲς πεζεύει ὅλο τὸ ψίκι.

* Ὄσω τὸ στρώνουν στὸ χορὸ καὶ μέσα στεφανώνουν καὶ στὰ τραγούδια τὰ πολλὰ καὶ στὰ πολλὰ τουφέκια, ἄλλοι χρυσὲς δίνουν εὐχὲς κι ἄλλοι καλοτυχίζουν.

— Χαρὰ στὰ δυὸ τὰ νιόπαντρα, χαρὰ καὶ στοὺς γονιούς τους !

« Τραγουδιστὴς τοῦ χωριοῦ καὶ τῆς στάνης »

Κώστας Κουστάλλης

2. ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ ΠΟΥ ΓΕΝΝΗΘΗΚΑ

Στό σπίτι, πού γεννήθηκα, ίδιο στήν ίδια στράτα,
 στά μάτια μου όλο ύψώνεται καί μ' όλα του τά νειάτα.
 Κι άπείραχτο κι άνέγγιχτο στή μοίρα άγνάντια στέκει,
 κι άπό τόν κήπό του γιά μέ χλωρά στεφάνια πλέκει.
 Άπό τήν ίσκιερή έμπατή στή φωτισμένη σάλα
 μέ τ' άκριβό ρολόϊ χρυσό στήν κρουσταλλένια γιάλα,
 όλα βαλμένα ρυθμικά, γιορτιάτικα ντυμένα,
 πρόσωπα, άντικείμενα, μέ καρτερούν έμένα.
 Τό σπίτι, πού γεννήθηκα — κι άς τό πατούν οί ξένοι —
 στοιχείο, καί σάν άπάτητο, μέ ζή καί μέ προσμένει.

« Τά παράκαιρα »

Κωστής Παλαμάς

3. ΝΑΝΟΥΡΙΣΜΑ

Ύπνε μου, πάρε τό παιδί, νά μοϋ τό σεργιανίσης
 στά ρόδα τών περιβολιών, στά κρύα νερά τής βρύσης.
 Πάρ' το καί δείξέ του νά βρῆ τών παλατιών τή στράτα,
 ποϋναι τοϋ ρήγα οί θησαυροί μέ τά κωνσταντινάτα.
 Καί χάρισέ του τά κλειδιά, ν' άνοίξη καί νά πάρη
 μαργαριτάρι άτρύπητο, σπυρί μαργαριτάρι.

Κοιμήσου, φώς μου, κι ό Χριστός σου παραστέκει πλάϊ.
 Κοιμήσου κ' ή μαννούλα σου τήν κούνια σου κουνάει.
 Τήν κούνια σου τήν έστρωσα μέ μαλακό σεντόνι,
 πού τόπλυναν καί τόκαναν Νεράϊδες σάν τό χιόνι.
 Στό πάπλωμά σου κέντησα αίτους, νά σέ στολιζούν,
 γαρύφαλλα τής Βενετιάς, νά σου μωσκομυρίζουν.
 Σου κέντησα μιá Παναγιά στ' άχνό προσκέφαλό σου
 κι άκόμα τήν Άγία Σοφία, νάχης στό μάγουλό σου.

«Όταν φεύγουν οί άρες »

Στέλιος Σπεράντσας

4. ΠΩΣ ΓΕΝΝΩΝΤΑΙ ΑΙ ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ

Ὅταν, μετὰ τὴν ἐργασίαν τῆς ἡμέρας, μέσα εἰς ἀνοικτὸν ἔδαφος καὶ εἰς τὸν καθαρὸν καὶ μυρωμένον ἀέρα τῆς πλαγιᾶς, ἐπιστρέφῃ ὁ γέρος, τὴν ὥραν ποῦ ἀρχίζει νὰ γέρῃ ὁ ἥλιος, ἀπὸ τὸ πράσινον ἀμπέλι του καὶ ἀπὸ τὸ κόκκινο χωράφι του εἰς τὸ μικρὸ του χωριό . . . τότε, μετὰ τὸ λιτὸν καὶ ὑγιεινὸν δεῖπνον, ποῦ τοῦ παρεσκεύασεν ἡ γυναῖκά του, ἀφοῦ δοξάσῃ εἰς τὸ τέλος τὸν Θεόν, ὁ ὅποιος δὲν φροντίζει μόνον διὰ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, πίνει καὶ ἄλλη μιά, κροταλίζει καὶ τὴν γλωσσάν του, καὶ κατόπιν βγαίνει καὶ κάθεται εἰς τὸ πεζούλι τῆς χαμοκέλλας του, ἕως τὴν ὥραν ποῦ θὰ κουριάσουσιν οἱ κόττες του καὶ θὰ ποθήσῃ καὶ αὐτὸς τὸ ἀχυρόστρωμά του.

Νάτος ! Ἦσυχος - ἡσυχος, μόνος καὶ ἀκίνητος, κρατεῖ μὲ τὰ δύο του χέρια τὸ ραβδί του, στηριγμένον εἰς τὴν γῆν, καὶ εἰς τὴν ἄκρην του ἀκουμπᾷ τὸ πηγούνι του. Ὅμοιάζει μὲ ἀπτικὸν νεκρικὸν ἀνάγλυφον. Ἄλλ' ἂν φαίνεται θλιμμένος, θλίψιν δὲν ἔχει κατὰ βᾶθος. Εἶναι μόνον συλλογισμένος.

Βλέπει καὶ κρίνει. Χωρὶς νὰ ἐκδηλώνῃ τοῦτο, διὰ τῆς κινήσεως τῶν ματιῶν του παρατηρεῖ πάντας, πάσας καὶ τὰ πάντα, ποῦ διέρχονται ἐντὸς τῆς ὀπτικῆς του ἀκτίνος. Παρακολουθεῖ τὰς διαφόρους σκηνὰς τοῦ κοινωνικοῦ βίου, ἀδιαφορῶν ἂν τὰ πρόσωπα τῶν σκηνῶν αὐτῶν εἶναι ἄνθρωποι ἢ ζῷα. Κουνεῖ τὸ κεφάλι του, χαμογελά, καὶ κάπου - κάπου ἐστομίζει καὶ ἀπὸ κάποιαν ἐκφρασιν. Ἡ ἐκφρασις αὐτῆ εἶναι ἡ παροιμία.

Βλέπει τώρα τὸν συμπέθερόν του τὸν Θανάση, ποῦ τρέχει δεξιά καὶ ἀριστερά, ἐπάνω καὶ κάτω, ψάχνοντας ναῦρη τὸν γαῖδαρό του. Ὁ γέρος εἶχε παρατηρήσει, ὅτι τὸν ἐξεσαμάρωσε, τοῦβαλε εἰς ἓνα κουρούπι πίτουρον, εἰς ἓνα ἄλλο νερόν, καὶ ἔφυγεν. Ὁ γέρος ὅμως εἶχε παρατηρήσει καὶ κάτι ἄλλο· ὅτι τὸ ζῷον ἦτο λυτόν, ὅτι ἀνέμιζε τὴν οὐράν του, καὶ ὅτι ἅμα ἡ μυῖγα τοῦ ἐχώθη καὶ εἰς τὸ ρουθούνι, ἄρχισε τὶς κλωτσιές.

Καὶ τώρα, ποῦ ἀπελπισμένος ὁ Θανάσης τὸν πλησιάζει καὶ τοῦ λέγει : « Νὰ μὴν εἶδες, συμπέθερε, κατὰ ποῦ ἔκαμε ὁ γαῖδαρός μου ; », ὁ γέρος, ἀντὶ ἀπαντήσεως ἄλλης, τοῦ ἐστομίζει, ἐμμέτρως μάλιστα, τὸ ἐξῆς :

« Κάλλιο γαῖδουρόδε, παρὰ γαῖδουρογύρευε ».

Καί ὅταν βλέπη νά κατηφορίζη ὁ γείτονας του ὁ Σιδέρης μέ τὸ ταγάρι εἰς τὸν ὄμον, πού κάπου χασομέρησε καί τώρα μόλις φθάνει εἰς τὸ χωριό, ἰδρωμένος καί μέ τή γλώσσά του ἔξω ἀπὸ τήν τρεχάλα, τὸν κοιτάζει μόνο καί χαμογελά. Καί ἐκεῖνος τοῦ λέγει πρῶτος :

— Μὴν τὰ γυρεύεις, γείτονα. Ξέχασα τὸ ταγάρι μου κρεμασμένο στὸν πεῦκο, καί γύρισα πίσω πάλι, γιὰ νὰ τῷβρω. Μιά ὦρα δρόμο !

Καί ὁ γέρος μέ κίνησιν τῆς κεφαλῆς καί μέ μορφασμὸν χαρακτηριστικὸν τοῦ ἀπαντᾶ :

« Ὅποιος δὲν ἔχει μυαλό, ἔχει ποδάρια ».

Αἱ παροιμίαι, τὰς ὁποίας ἀπὸ αἰῶνων δημιουργεῖ ὁ λαϊκὸς νοῦς — ἐκδηλώσεις δυνατὰς καί συμπετυκνωμένας τοῦ ὑπὸ τὴν τέφραν τῆς ἀμαθείας σωζομένου ἐλληνικοῦ πνεύματος — ὁμοιάζουν σὰν τὸ ἔξαφνικὸν καθρέπτισμα ἡρέμου ρυακίου. Τὸ νερὸ τοῦ ρυακίου αὐτοῦ κατηφορίζει, αἰῶνας τώρα, καθαρὸν καί διαυγέστατον, ἀπὸ τὴν παντοτεινὴν καί ἀστείρευτον πηγὴν τοῦ ἐλληνικοῦ κορφοβουνιοῦ μέσα εἰς λεῖα πέτρινα αὐλάκια — τὰ ὁποῖα τὸ ἴδιο τὸ νερὸ ἐσχημάτισε τρέχοντας ἀνάμεσα εἰς τοὺς βράχους, — χώνεται κατόπιν μέσα εἰς τὰ βάτα καί τοὺς ἀγριοκισσοὺς τῆς ρεματιᾶς, καί πάλιν ἀναφαίνεται κάπου - κάπου, ὡς διὰ νὰ σκορπισθῇ ἐπάνω του τοῦ ἡλίου ἢ ζωῆ καί τοῦ φεγγαριοῦ ἢ παρηγορία. Ὅσάκις τὸ ἐλληνικὸν πνεῦμα ἀναφαίνεται, δημιουργεῖται ἓνα ποίημα, ἓνα τραγούδι, μία παροιμία.

Ὅλαι αἱ παροιμίαι, ὅσαι δὲν εἶναι λείψανα λησμονημένων μεγαλυτέρων ἔργων, πάντοτε ἔχουν καί ἀπὸ μίαν ἀφορμὴν, ἢ ὁποία τὰς ἐγέννησεν. Αὐτὴν τὴν ἀφορμὴν τὰς περισσοτέρας φορὰς τὴν ἐπῆρε μαζί του εἰς τὸν τάφον ὁ γέρος, πού τὰς ἐδημιούργησε. Καί ψάχνουν νὰ εὔρουν, μέ τὴν κρίσιν, μέ τὴν σύγκρισιν, μέ τὴν φαντασίαν, ἀνεπιτυχῶς πολλάκις, ὅ,τι ὁ γέρος μέσα ἀπὸ ἓνα εἰρωνικὸ χαμόγελο θὰ ἤμποροῦσε νὰ ἐξηγήσῃ ἀπλούστατα μέ δύο μόνον λέξεις.

Ἐφημερὶς « Ἀκρόπολις »

Δημήτριος Καμπούρογλου

5. ΤΟ ΔΩΡΗΤΗΡΙΟΝ

— Σᾶς παρακαλῶ, μίαν ὑπογραφὴν, κύριε.

Κοντὰ εἰς τὸ τραπέζι τοῦ συμβολαιογράφου κάθονται τρία πρόσωπα· ἓνας γέρος χωρικός, ἡ γυναῖκά του καὶ ἓνα καλοδεμένον παλληκάρι, χωρικός κι αὐτός. Ὁ γέρος ἔχει μεγάλα γαλανὰ μάτια, γεμᾶτα ἀπὸ ἀγνοίαν ὄλων τῶν πραγμάτων, ποὺ εὐρίσκονται ἔξω ἀπὸ τὰ σύνορα τοῦ χωραφιοῦ του. Ἡ γυναῖκά του εἶναι συνηθισμένος τύπος γραίας χωρικῆς, ἠλιοκαμένη καὶ λιπόσαρκος.

Ὁ συμβολαιογράφος, μὲ τὰ γυαλιὰ κατεβασμένα εἰς τὸ τελευταῖον σημεῖον τῆς μύτης του, διαβάζει τὸ συμβόλαιον· ἐπρόκειτο περὶ δωρεᾶς τῆς γραίας πρὸς τὸ παιδί ἑνὸς σπιτιοῦ, ποὺ τὸ εἶχεν ἀπὸ κληρονομιά.

— Δὲν μᾶς λέτε δά, νὰ ξεύρωμε καὶ μεῖς, γιὰ ποιά αἰτία χαρίζει ἡ κυρὰ στὸ παιδί τὸ σπίτι ;

— Καλύτερα νὰ σᾶς τῆ πῆ ἢ ἴδια ἡ κουμπάρα ἀπὸ δῶ, ἀπαντᾷ ὁ συμβολαιογράφος μὲ ἐλαφρὸν χαμόγελο στὰ χεῖλη του. Πές του τα ἐσύ, κερὰ κουμπάρα· καλὸ εἶναι νὰ τὰ ξέρη καὶ ὁ μάρτυρας, ποὺ θὰ ὑπογράψῃ, τῆς λέγει.

Σηκώθηκε αὐτὴ τότε, πλησίασε περισσότερον στὸ τραπέζι, ἀκούμπησε καὶ μὲ τὰ δύο τῆς τὰ χέρια ἐπάνω. Ξερόβηξε, ξεροκατάπιε, κοκκίνισε ὅπωςδὴποτε, ἴδρωσε, σκουπίστηκε καὶ ἄρχισε :

— Τὸ παιδί αὐτὸ δὲν τὸ ἔχω γενιά· οὔτε συμπεθεριά δὲν ἔχομε.

— Ἐχει πατέρα, ἔχει καὶ μάννα ;

— Καὶ πατέρα ἔχει καὶ μάννα.

— Ἔσεῖς δὲν ἔχετε παιδιά ;

— Ἐχομε δύο· κορίτσι δὲν ἔχομε.

— Μά, τότε, γιατί χαρίζεις στὸν ξένο τὸ σπίτι ;

Ἡ χωρική ἐστενοχωρήθη· κοίταξε τὸν ἄντρα τῆς, παρετήρησε γυρὸ τῆς (ὁ συμβολαιογράφος ἔκανε πῶς ἐπρόσεχεν ἄλλοῦ) καὶ μὲ φωνὴν δυνατωτέραν τῆς συνήθους, φωνὴν ποὺ μεταχειρίζεται ὁ χωρικός, ὅταν τὸν ἀναγκάζῃ νὰ πῆ κάτι, ποὺ δὲν τὸ πολυθέλει, καὶ τὸ ἀποφασίσῃ στὰ τελευταῖα, ἄρχισε νὰ λέγῃ :

— Τὰ παιδιά μας τὰ καλοπαντρέψαμε. Καὶ πήρανε κι ἠῦρανε. Αὐτουνοῦ τοῦ κακομοίρη (καὶ ἔδειξε τὸ παιδί) ὁ πατέρας ἦτανε κι αὐτὸς καλὸς νοικοκύρης· εἶχε σπίτι, εἶχε ἀμπέλια, εἶχε ζᾶ, εἶχε κάρρο...

μά έπαθε ζήμιές και τοϋ τὰ πουλήσανε οϋλα. Τώρα καθόντουνε με νοίκι· άκοϋς, με νοίκι. Μοϋ λέει ό άντρας μου, σαν έμαθε τή συμφορά, που τους βρήκε : « Γυναίκα, τί θ' άπογίνη ό γείτονας δίχως σπίτι, ποϋχει και παιδι και τρία κορίτσια τής παντριάς ; » "Ηθελα να τοϋ πω το καλό, που μοϋρθε στο νοϋ μου· ήθελε να μοϋ το πη κι αυτός, μά φοβηθήκαμε, μην άποπαρή ό ένας τον άλλον. Ξεθαρρεύτηκα έγώ και τοϋ λέω : « "Αντρα, σαν πεθάνωμε, σε ποιόν από τα παιδιά μας θ' αφήσωμε το σπίτι, ποϋχω κληρονομιά ; ». « Σ' όποιον από τους δυο τ' αφήσωμε, θα βαρυκομάη ό άλλος », λέει ό γέρος μου. « Να τ' αφήσωμε και στους δυο, θα μαλώσουν », τοϋ λέω έγώ. « Να το πουλήσωμε, τί θα πιάσωμε και τί να τα κάνωμε τα λεφτά ; Δόξα νάχη ό Μεγαλοδύναμος, έχομε να φάμε », μοϋ λέει αυτός. « Ξέρεις, τί συλλογίστηκα ; τοϋ λέω έγώ· να το δώσουμε για τή ψυχή μας στο παιδι τοϋ γείτονα ». « Καλά λές, γυναίκα, μοϋ λέει. "Ετσι να κάωμε· θα μαζώξη τή φαμελιά του μέσα, θάχη κι αυτός μια μέρα δικό του σπίτι και θα μάς συχωρνάη ». Αυτό είναι, γκρ... γκρ... με κάνατε και το είπα ».

Ξεροκατάπτε πάλι, σφουγγισε τον ιδρωτά της και ξανακάθισε στη θέσι της.

Δημήτριος Καμπούρογλου

6. ΟΙΚΟΚΥΡΙΟΣ ΚΑΙ ΚΛΕΠΤΗΣ

Οϊκοκύριος, άπλοϋστατος τον νοϋν, έσηκώθη μίαν τών νυκτῶν από την κλίνη και έπρόβαλεν εις το παράθυρον, να μάθη πόθεν ήρχετο ό άκούομενος κτύπος. Και ως είδε κλέπτην προινίζοντα την θύραν του· "Ανθρωπε, εφώνασε, τί κάνεις αυτού ; Δέν βλέπεις, τον άπεκρίθη ό κλέπτης, ό τι σημαίνω λύραν ; Και διατί δέν άκούω λύρας ήχον, είπε πάλιν ό οϊκοκύριος. Αϋριον, άπεκρίθη ό κλέπτης, θέλεις τον άκούσει. Τον έκαλονύκτισεν ό οϊκοκύριος και στρέψας εις την κλίνη του έπεσεν εις ύπνον βαθύτατον. Το δε πρωινόν έξυπνήσας, πλην τής κλίνης, άλλο τίποτε δέν εϋρεν εις τον οϊκόν του.

Τόσην πάσχουσι τυφλότητα πολλοί, ώστε δέν αισθάνονται μηδέ παρόντα τον κίνδυνον.

« Γνώμι »

"Αδαμάντιος Κοραΐς

7. Η ΣΤΑΧΟΜΑΖΩΧΤΡΑ

Μεγάλην ἐξέφρασεν ἐκπλήξιν ἡ γειτόνισσα, τὸ Ζερμπινιώ, ἰδοῦσα τῇ ἡμέρᾳ τῶν Χριστουγέννων τοῦ 1878 τὴν θειά - Ἀχτίτσα φοροῦσαν καινουργῇ μανδήλαν καὶ τὸν Γέρον καὶ τὴν Πατρῶναν μὲ καθαρὰ ὑποκαμισάκια καὶ μὲ νέα πέδιλα.

Τοῦτο δέ, διότι ἦτο γνωστότατον, ὅτι ἡ θειά - Ἀχτίτσα εἶχεν ἰδεῖ τὴν προῖκα τῆς κόρης τῆς πωλουμένην πρὸς πληρωμὴν τῶν χρεῶν ἀναξίου γαμβροῦ, διότι ἦτο ἔρημος καὶ χήρα καὶ διότι ἀνέτρεφε τὰ δύο ὄρφανὰ ἔγγονά της, μετερχομένη ποικίλα * ἐπαγγέλματα. Ἡ γειτόνισσα, τὸ Ζερμπινιώ, ῥκτιρε * τὰς στερήσεις τῆς γραίας καὶ τῶν δύο ὄρφανῶν, ἀλλὰ μήπως ἦτο καὶ αὐτὴ πλουσία, διὰ νὰ ἔλθῃ αὐτοῖς ἀρωγὸς * καὶ παρήγορος ;

Εὐτυχῆς ὁ μακαρίτης μάρμπα - Μιχαλιός, ὅστις προηγῆθη εἰς τὸν τάφον τῆς Ἀχτίτσας, χωρὶς νὰ ἴδῃ τὰ δεινὰ τὰ ἐπικείμενα αὐτῇ μετὰ τὸν θάνατόν του. Ἦτο καλῆς ψυχῆς, — ἃς εἶχε ζωὴ ! — ὁ συχωρεμένος. Τὰ δύο παιδιά, ὁ Γεώργης καὶ ὁ Βασίλης, ἐπνίγησαν βυθισθείσης τῆς βρατσέρας τῶν τὸν χειμῶνα τοῦ ἔτους 1864. Ἡ βρατσέρα ἐκείνη ἀπωλέσθη αὐτανδρὸς * — τί φρίκη ! τί καημός ! — Τέτοια τρομάρα καμμιᾶς καλῆς χριστιανῆς νὰ μὴν τῆς μέλλῃ.

Ὁ τρίτος ὁ γυιὸς της, ὁ σουρτούκης * ἐξενιτεύθη καὶ εὐρίσκετο, ἔλεγαν, εἰς τὴν Ἀμερικὴν. Πέτρα ἔρριξε πίσω του. Μήπως τὸν εἶδε ; Μήπως τὸν ἤκουσεν ; Ἄλλοι πάλιν πατριῶτες εἶπαν, ὅτι ἐνυμφεύθη εἰς ἐκεῖνα τὰ χῶματα, κι ἐπῆρε, λέει, μιὰ φράγκα, πού δὲν ἤξευρε νὰ μιλήσῃ ρωμαίικα. Μὴ χειρότερα ! Τί νὰ πῆ κανεῖς. Ἦμπορεῖ νὰ καταρασθῆ τὸ παιδί του, τὰ σωθικά του, τὰ σπλάγχνα του ;

Ἡ κόρη της ἀπέθανεν εἰς τὸν δεύτερον τοκετόν, ἀφείσα αὐτῇ τὰ δύο ὄρφανὰ κληρονομίαν. Τί νὰ κάμῃ ; Ἔβαλε τὰ δυνατὰ της κι ἐπροσπαθοῦσε ὅπως - ὅπως νὰ ζήσῃ τὰ δύο ὄρφανὰ. Τί ἀξιολύπητα τὰ καημένα !

Κατὰ τὰς διαφόρους ὥρας τοῦ ἔτους ἐβοτάνιζεν, ἀργολογοῦσεν, ἐμάζωνεν ἐλιές, ἐξενοδοῦλευν. Ἐμάζωνε κούμαρα καὶ τὰ ἔβγαζε ρακί. Μερικὰ στέμφυλα ἀπ' ἐδῶ, κάμποσα κότσια ἀραβοσίτου ἀπ' ἐκεῖ, ὅλα τὰ ἐχρησιμοποιεῖ. Εἶτα *, κατὰ Ὀκτώβριον, ἀμα ἦνοιγαν τὰ ἐλαιοτριβεῖα, ἔπαιρνεν ἓνα εἶδος πῆχυν, ἐν πενηντάρι ἐκ λευκοσιδήρου, μίαν στάμναν μικράν, κι ἐγύριζεν εἰς τὰ ποτόκια *, ὅπου κα-

τεστάλαζον αί ύποστάθμαι* τοϋ έλαιού, κι έμάζωνε τήν μούργα. Διά τής μεθόδου ταύτης άκονόμει όλον τό ένιαύσιον έλαιον τοϋ λυχναριοϋ της.

Άλλά τό πρώτιστον εισόδημα τής θειά Άχτίτσας προήρχετο έκ τοϋ σταχομαζώματος. Τόν Ιούνιον, κατ' έτος, έπεβιβάζετο εις πλοϊον, έπλεεν ύπερπόντιος και διεπεραιούτο εις Εϋβοϊαν. Έκει μετ' άλλων πτωχών γυναικών ήσχολεϊτο συλλέγουσα τους στάχους, τους πίπτοντας άπό τών δραγμάτων τών θεριστών, άπό τών φρωμάτων και κάρρων. Κατ' έτος οί χωρικοί τής Εϋβοϊας και τά χωριατόπουλα έρριπτον κατ' άπόσωπον αυτών τό σκώμμα* : « Νά ! οί φ'στάνες ! Μ'ς ήρθαν πάλι οί φ'στάνες ! » Άλλ' αύτη έκυπτεν ύπομονητική, σιωπηλή, συνέλεγε τά ψιχία έκείνα τής πλουσίας συγκομιδής τοϋ τόπου, άπήρτιζε τρεις ή τέσσαρας σάκκους, όλόκληρον ένιαυσίαν έσοδείαν δι' έαυτήν και διά τά δύο όρφανά, τά όποϊα είχεν έμπιστευθή έν τ'ω μεταξύ εις τās φροντίδας τής Ζερμπινιώσ, και άποπλέουσα έπέστρεφεν εις τό παραθαλάσσιον χωρίον της.

Πλήν έφέτος, δηλ. τό έτος έκείνο, άφορία είχε μαστίσει* τήν Εϋβοϊαν. Άφορία εις τόν έλαιώνα τής μικρās νήσου, όπου κατ'όκει ή θειά - Άχτίτσα. Άφορία εις τās άμπέλους και εις τους άραβοσίτους, άφορία σχεδόν και εις αυτά τά κούμαρα, άφορία πανταχοϋ.

Εϊτα, έπειδή οϋδέν κακόν έρχεται μόνον, βαρϋς χειμών ένέσκηψεν εις τά βορειότερα έκείνα μέρη. Άπό τοϋ Νοεμβρίου μηνός χωρίς σχεδόν νά πνεύση νότος και νά πέση βροχή, ήρχισε νά χιονίζη. Μόλις έπαυεν εις νιφετός* και ήρχιζεν άλλος. Ένίστε έπνεε ξηρός βορρ'ς, σφίγγων έτι μ'λλον. τά χιόνια, τά όποϊα δέν έλειωναν εις τά βουνά. « Έπερίμεναν άλλα ».

Η γραϊα μόλις είχε προλάβει νά μεταφέρη επί τών ώμων της άπό τών φαράγγων και δρυμ'ων άγκαλίδας τινάς ξηρών ξύλων, όσαι μόλις θά ήρκουν διά δύο εβδομάδας ή τρεις, και βαρϋς ό χειμών έπέπεσε. Περί τά μέσα τοϋ Δεκεμβρίου μόλις έπ'ήλθε μικρά διακοπή, και δειλαί τινες άκτίνες ήλιού έπεφάνησαν έπιχρυσούσαι τās ύψηλοτέρας στέγας. Η θειά - Άχτίτσα έτρεξεν εις τά « όρμάνια* », ίνα προλάβη και εισκομίση καυσόξυλά τινα. Τήν έπαύριον ό χειμών κατέσκηψεν* άγριώτερος. Μέχρι τών Χριστουγέννων οϋδεμία ήμέρα εϋδιος*, οϋδεμία γωνία οϋρανοϋ όρατή, οϋδεμία άκτις ήλιου.

Κραταιός και βαρύπναιος βορρ'ς, « χιονιστής », έφύσα κατ'ά τās

παραμονὰς τῆς ἀγίας ἡμέρας. Αἱ στέγαι τῶν οἰκιῶν ἦσαν κατάφορτοι ἐκ σκληρυθεισῆς χιόνος. Τὰ συνήθη παίγνια τῶν ὁδῶν καὶ τὰ χιονοβολήματα ἔπαυσαν. Ὁ χειμὼν ἐκεῖνος δὲν ἦτο φιλοπαίγμων*. Ἀπὸ τῶν κεράμων τῶν στεγῶν ἐκρέμαντο ὡς ὄριμοι καρποὶ σπιθαμιαῖα κρύσταλλα, τὰ ὁποῖα οἱ μάγκαι τῆς γειτονιάς δὲν εἶχον πλέον ὄρεξιν νὰ τρώγουν.

Τὴν ἐσπέραν τῆς 23 ὁ Γέρος εἶχεν ἔλθει ἀπὸ τὸ σχολεῖον περιχαρῆς*, διότι ἀπὸ τῆς αὔριον ἔπαυον τὰ μαθήματα. Πρὶν ξεκρεμάσει τὸν « φύλακα »* ἀπὸ τῆς μασχάλης του, ὁ Γέρος, πεινασμένος, ἤνοιξε τὸ δουλάπι, ἀλλ' οὐδὲ ψωμὸν ἄρτου εὔρεν ἐκεῖ. Ἡ γραῖα εἶχεν ἐξέλθει, ἴσως πρὸς ζήτησιν ἄρτου. Ἡ ἀτυχῆς Πατρώνα ἐκάθητο ζαρωμένη πλησίον τῆς ἐστίας, ἀλλ' ἡ ἐστία ἦτο σβεστή. Ἐσκάλιζε τὴν στάκτην, νομίζουσα ἐν τῇ παιδικῇ ἀφελείᾳ της (ἦτο μόλις τετραετὲς τὸ πτωχὸν κοράσιον), ὅτι ἡ ἐστία ἔχει πάντοτε τὴν ιδιότητα νὰ θερμαίνει, καὶ ἄς μὴ καίη. Ἀλλ' ἡ στάκτη ἦτο ὑγρά. Σταλαγμοὶ ὕδατος, ἐκ χιόνος τακείσης* ἴσως διὰ τινος λαθραίας καὶ παροδικῆς ἀκτίνας ἡλίου, εἶχον ρέσει διὰ τῆς καπνοδόχου. Ὁ Γέρος, ὅστις ἦτο ἐπταετής, μόλις ἔτοιμος νὰ κλαύσῃ, διότι δὲν εὔρισκε ψιχίον τι πρὸς κορεσμόν τῆς πείνης του, ἤνοιξε τὸ μόνον παράθυρον, ἔχον τριῶν σπιθμοῶν μῆκος. Ὁ οἰκίσκος ὄλος, χθαμαλός, ἡμιφάτνωτος*, μὲ εἶδος σοφᾶ, εἶχεν ὕψος δύο ἴσως ὀργυιῶν ἀπὸ τοῦ ἐδάφους μέχρι τῆς ὀροφῆς.

Ὁ Γέρος ἀνεβίβασε σκαμνίον τι ἐπὶ τοῦ λιθίνου ἐρείσματος* τοῦ παραθύρου, ἀνέβη ἐπὶ τοῦ σκαμνίου, ἐστηρίχθη διὰ τῆς ἀριστερᾶς ἐπὶ τοῦ παραθυροφύλλου ἀνοικτοῦ, ἐστυλώθη μετὰ τόλμης πρὸς τὴν ὀροφήν, ἀνέτεινε τὴν δεξιὰν καὶ ἀπέσπασεν ἐν κρύσταλλον ἐκ τῶν κοσμοῦντων τοὺς « σταλαγμοὺς »* τῆς στέγης. ἤρχισε νὰ τὸ ἐκμυζᾷ* βραδέως καὶ ἡδονικῶς* καὶ ἔδιδε καὶ εἰς τὴν Πατρώναν νὰ φάγῃ. Ἐπειῶν τὰ κακόμοιρα.

Ἡ γραῖα Ἀχτίτσα ἐπανῆλθε μετ' ὀλίγον φέρουσα πρᾶγμα τι τυλιγμένον εἰς τὸν κόλπον της. Ὁ Γέρος, ὅστις ἐγνώριζεν ἐκ τῆς παιδικῆς του πείρας, ὅτι ποτὲ ἄνευ αἰτίας δὲν ἐφούσκωναν οἱ κόλποι τῆς μάμμης του, ἀναπηδήσας ἔτρεξεν εἰς τὸ στήθος της, ἐνέβαλε τὴν χεῖρα καὶ ἀφῆκε κραυγὴν χαρᾶς. Τεμάχιον ἄρτου εἶχεν « οἰκονομήσει » καὶ τὴν ἐσπέραν ἐκείνην ἢ καλή, καίτοι ὀλίγον αὐστηρά, μάμμη, τίς οἶδεν* ἀντὶ ποίων ἐξευτελισμῶν καὶ διὰ πόσων ἐκλιπαρήσεων*!

Καὶ τί δὲν ἤθελεν ὑποστῆ, πρὸ ποίας θυσίας ἡδύνατο νὰ μὴν ὀπι-

σθοδρομήσῃ, διὰ τὴν ἀγάπην τῶν δύο τούτων παιδίων, τὰ ὅποια ἦσαν δις παιδιά δι' αὐτὴν, καθόσον ἦσαν τέκνα τοῦ τέκνου της ! Ἐν τούτοις δὲν ἤθελε νὰ δεικνύη αὐτοῖς μεγάλην ἀδυναμίαν καὶ « ἡμερο μάτι δὲν τοὺς ἔδιδε ». Ἐκάλει τὸν ἄρρενα « Γέρον », διότι εἶχε τὸ ὄνομα τοῦ ἀληθοῦς γέρου της, τοῦ μακαρίτου μπάρμπα - Μιχαλιοῦ, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα τῆς ἐπὶ ν' ἀκούσῃ ἢ νὰ προφέρῃ. Τὸ ταλαίπωρον θῆλυ τὸ ἐκάλει Πατρῶναν θωπευτικῶς, μὴ ἀνεχομένη νὰ ἀκούῃ τὸ Ἄργυρώ, τὸ ὄνομα τῆς κόρης της, ὅπερ ἐδόθη ὡς κληρονομία εἰς τὸ ὄρφανόν. Πλὴν τοῦ ὑποκορισμοῦ τούτου, οὐδεμίαν ἄλλην ἐπιδεικτικὴν τρυφερότητα ἀπένεμεν εἰς τὰ δύο πτωχὰ πλάσματα, ἀλλὰ μᾶλλον πρακτικὴν ἀγάπην καὶ προστασίαν.

Ἡ ταλαίπωρος γράϊα ἔστρωσε διὰ τὰ δύο ὄρφανά, ἵνα κοιμηθῶσιν, ἀνεκλίθη καὶ αὐτὴ πλησίον των, τοῖς εἶπε νὰ φυσῆσωσι ὑποκάτω τοῦ σκεπάσματός των διὰ νὰ ζεσταθοῦν, τοῖς ὑπέσχέθη, ψευδομένη, ἀλλ' ἐλπίζουσα νὰ ἐπαληθεύσῃ, ὅτι αὖριον ὁ Χριστὸς θὰ φέρῃ ξύλα καὶ ψωμί καὶ μίαν χύτραν κοχλάζουσαν ἐπὶ τοῦ πυρός, καὶ ἔμεινεν ἄυπνος πέραν τοῦ μεσονυκτίου, ἀναλογιζομένη τὴν πικρὰν τύχην της.

Τὸ πρωί, μετὰ τὴν λειτουργίαν (ἦτο παραμονὴ τῶν Χριστουγέννων), ὁ παπᾶ - Δημήτρης, ὁ ἐνορίτης της, ἐπαρουσιάσθη αἴφνης εἰς τὴν θύραν τοῦ πενιχροῦ * οἰκίσκου.

— Καλῶς τὰ ἐδέχθης, τῆς εἶπε μειδιῶν.

« Καλῶς τὰ ἐδέχθη » αὐτὴ ! Καὶ ἀπὸ ποῖον ἐπερίμενε τίποτε ;

— Ἐλαβα ἓνα γράμμα διὰ σέ, Ἀχτίτσα, προσέθηκεν ὁ ἱερεὺς, τινάσσων τὴν χιόνα ἀπὸ τὸ ράσον του καὶ τὸ σάλι του.

— Ὅριστε, δέσποτα ! Καὶ μὴγάρεις ἔχω τὴ φωτιά, ἐπιθύρισε πρὸς ἑαυτὴν, ἢ τὸ γλυκὸ καὶ τὸ ρακὶ νὰ τὸν φιλέψω ;

Ὁ ἱερεὺς ἀνέβη τὴν τετράβαθμον κλίμακα καὶ ἐλθὼν ἐκάθισεν ἐπὶ τοῦ σκαμνίου. Ἠρέυνησε δὲ εἰς τὸν κόλπον του καὶ ἐξήγαγε μέγαν φάκελλον μὲ πολλὰς καὶ ποικίλας σφραγίδας καὶ γραμματόσημα.

— Γράμμα, εἶπες, παπᾶ, ἐπανέλαβεν ἡ Ἀχτίτσα, μόλις τότε ἀρχίσασα νὰ ἐννοῇ τί τῆς ἔλεγεν ὁ ἱερεὺς.

Ὁ φάκελλος, ὃν εἶχεν ἐξαγάγει ἀπὸ τοῦ κόλπου του, ἐφαίνετο ἀνοικτὸς ἀπὸ τὸ ἐν μέρος.

— Ἀπόψε ἔφθασε τὸ βαπόρι, εἶπεν ὁ ἐφημέριος· ἐμένα μοῦ τὸ ἔφεραν τώρα, μόλις ἔβγαίνα ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν.

Καὶ ἐνθεὶς* τὴν χεῖρα ἔσω τοῦ φακέλλου ἐξήγαγε διπλωμένον χαρτίον.

— Τὸ γράμμα εἶναι πρὸς ἐμέ, προσέθηκεν, ἀλλὰ σὲ ἀποβλέπει.

— Ἐμένα ; ἐμένα ; ἐπανέλαβεν ἔκπληκτος ἡ γραῖα.

ἽΟ παπαῖ - Δημήτρης ἐξεδίπλωσε τὸ χαρτίον.

— Εἶδεν ὁ Θεὸς τὸν πόνον σου καὶ σοῦ στέλλει μικρὰν βοήθειαν, εἶπεν ὁ ἀγαθὸς ἱερεὺς. ἽΟ γιὸς σου σοῦ γράφει ἀπὸ τὴν ἽΑμερικὴν.

— ἽΑπ' τὴν ἽΑμέρικα ; ἽΟ Γιάννης ; ἽΟ Γιάννης μὲ θυμήθηκεν ; ἀνέκραξε περιχαρὴς, ποιοῦσα τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ ἡ γραῖα.

Καὶ εἶτα προσέθηκεν :

— Δόξα σοι ὁ Θεὸς !

ἽΟ ἱερεὺς ἔβαλε τὰ γυαλιὰ του καὶ ἐδοκίμασε ν' ἀναγνώσῃ.

— Εἶναι κακογραμμένα, κὶ ἐγὼ δυσκολεύομαι νὰ διαβάσω αὐτὲς τὶς τζίφρες, ποὺ ἔβγαλαν τώρα, ἀλλὰ θὰ προσπαθήσωμεν νὰ βγάλωμεν νόημα.

Καὶ ἤρχισε μετὰ δυσκολίας, καὶ σκοντάπτων συχνά, ν' ἀναγνώσκη :

« Παπαῖ - Δημήτρη, τὸ χέρι σου φιλῶ. Πρῶτον ἐρωτῶ διὰ τὸ αἴσιον κλπ. κλπ. ἽΕγὼ λείπω πολλὰ χρόνια καὶ δὲν ἤξεύρω αὐτοῦ τί γίνονται, οὔτε ἂν ζοῦν ἡ ἀπέθαναν. Εἶμαι εἰς μακρὸν μέρος πολὺ βαθιά, εἰς τὸν Παναμαῖν, καὶ δὲν ἔχω καμμίαν συγκοινωνίαν μὲ ἄλλους πατριῶτες, ποὺ εὐρίσκονται εἰς τὴν ἽΑμερικὴν. Πρὸ τριῶν χρόνων ἀντάμωσα τὸν (δεῖνα) καὶ τὸν (δεῖνα), ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ἔλειπαν χρόνους πολλοὺς καὶ δὲν ἤξευραν τί γίνεται εἰς τὸ σπίτι μας.

» ἽΕὰν ζῆ ὁ πατέρας ἡ ἡ μητέρα μου, εἶπέ τους νὰ μὲ συγχωρήσουν, διότι διὰ καλὸ πάντα πασχίζει ὁ ἄνθρωπος καὶ εἰς κακὸ πολλὰς φορὲς βγαίνει. ἽΕγὼ ἀρρώστησα δυὸ φορὲς ἀπὸ κακὲς ἀσθένειες τοῦ τόπου ἐδῶ καὶ ἔκαμα πολὺν καιρὸν εἰς τὰ σπιτάλια*. Τὰ ὅ,τι εἶχα καὶ δὲν εἶχα ἐπῆγαν εἰς τὴν ἀσθένειαν καὶ μόλις ἐγλύττωσα τὴν ζωὴν μου. Εἶχα ὑπανδρευθῆ πρὸ δέκα χρόνων κατὰ τὴν συνήθειαν τοῦ τόπου ἐδῶ, ἀλλὰ τώρα εἶμαι ἀπόχηρος καὶ ἄλλο καλλύτερον δὲν ζητῶ παρά νὰ πιάσω ὀλίγα χρήματα, νὰ ἔλθω εἰς τὴν πατρίδα, ἂν προφθάσω τοὺς γονεῖς μου, νὰ μ' εὐλογήσουν. Καὶ νὰ μὴν ἔχουν παράπονον εἰς ἐμέ, διότι ἔτσι θέλει ὁ Θεὸς καὶ δὲν ἡμποροῦμε ἡμεῖς νὰ πᾶμε κόντρα. Καὶ νὰ μὴ βαρυγνωμοῦν*, διότι, ἂν δὲν εἶναι θέλημα Θεοῦ, δὲν μπορεῖ ἄνθρωπος νὰ προκόψῃ.

» Σοῦ στέλλω έσωκλειστώς έδω ένα συνάλλαγμα έπ' όνόματί σου, νά υπογράψης ή άγιωσύνη σου και νά φροντίσουν νά τό έξαργυρώσουν ό πατέρας ή ή μητέρα, έάν ζοῦν. Καί άν, ό μη γένοιτο, είναι άποθαμένοι, νά τό έξαργυρώσης ή άγιωσύνη σου, νά δώσης εις κανέναν άδελφόν μου, έάν είναι αύτοῦ, ή εις κανένα άνιφι μου και εις άλλα πτωχά. Καί νά κρατήσης και ή άγιωσύνη σου, έάν οι γονεις μου είναι άποθαμένοι, εν μέρος τοῦ ποσοῦ αύτοῦ διά τά σαρανταλείτουργα... »

Πολλά έλεγεν ή έπιστολή αύτη και εν σπουδαίον παρέλειπε. Δέν άνέφερε τό ποσόν τών χρημάτων, δι' όσα ήτο ή συναλλαγματική. Ό παπᾶ - Δημήτρης, παρατηρήσας τό πρᾶγμα, έξέφερε τήν είκασίαν *, ότι ό γράψας τήν έπιστολήν, λησμονήσας, νομίζων ότι ειχεν όρίσει τό ποσόν τών χρημάτων παραπάνω, ένόμιση περιττόν νά τό επαναλάβη παρακατιών *, διό και έλεγε « τοῦ ποσοῦ αύτοῦ ».

Έν τούτοις άφατος ήτο ή χαρά τής Άχτίτσας, λαβούσης μετά τόσα έτη είδήσεις περι τοῦ υιοῦ της. Ός υπό τέφραν κοιμώμενος από τόσων έτών ό σπινθήρ τής μητρικής στοργής άνέθορεν * εκ τών σπλάχνων εις τό πρόσωπόν της και ή γεροντική, ρικνή και έρρυτιδωμένη * όψι της ήγλαίσθη * μέ άκτίνα νεότητος και καλλονής.

Τά δύο παιδιά, άν και δέν ήννόουν περι τίνος επρόκειτο, ιδόντα τήν χαράν τής μάμης των, ήρχισαν νά χοροπηδώσιν.

Η γραία Άχτίτσα, εις φοβεράν διατελοῦσα ένδειαν *, έλαβε τό παρὰ τοῦ υιοῦ της άποσταλέν γραμμάτιον, έφ' οῦ έφαίνοντο γράμματα κόκκινα και μαῦρα, άλλα έντυπα και άλλα χειρόγραφα, ές ών δέν ήννόει τίποτε ούτε ό γηραιός έφημέριος ούτε αύτή, και μετέβη εις τό μαγαζι τοῦ κύρ - Μαργαρίτη.

Ό κύρ - Μαργαρίτης έρρόφησε δραγμίδα * ταμβάκου, έτίναξε τήν βράκαν του, έφ' ής έπιπτε πάντοτε μέρος ταμβάκου, κατεβίβασε μέχρι τών όφρύων τήν σκούφιαν του, έβαλε τά γυαλιά του, και ήρχισε νά ξεετάζη διά μακρών τό γραμμάτιον.

— Έρχεται από τήν Άμέρικα ; είπε. Σ' έθυμήθηκε, βλέπω, ό γυιός σου. Μπράβο, χαίρομαι.

Είτα επανέλαβεν :

— Έχει τόν αριθμόν δέκα, άλλα δέν ξέρομε τί είδους μονέδα νά είναι, δέκα σελλίνια, δέκα ρούπιες, δέκα κολουάτα ή δέκα... .

Διεκόπη· παρ' όλίγον νά έλεγε « δέκα λίρες ».

Τῇ στιγμῇ ἐκείνῃ εἰσῆλθε νέον πρόσωπον.

Ἦτον ἔμπορος Συριανός, παρεπιδημῶν* δι' ὑποθέσεις εἰς τὴν μικρὰν νῆσον. Ἄμα εἰσελθὼν διητυθύνθη μετὰ μεγίστης ἐλευθερίας καὶ θάρρους εἰς τὸ λογιστήριον, ὅπου ἴστατο ὁ κύρ-Μαργαρίτης.

— Τί ἔχουμε, κύρ-Μαργαρίτη ; Τ' εἶν' αὐτό ; εἶπεν, ἰδὼν πρόχειρον ἐπὶ τοῦ λογιστηρίου τὸ γραμματίον τῆς πτωχῆς γραΐας.

Καὶ λαβὼν τοῦτο εἰς χεῖρας :

— Συναλλαγματικὴ διὰ δέκα ἀγγλικὰς λίρας ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴν, εἶπε καθαρᾶ τῇ φωνῇ, ποῦ εὐρέθῃ ἐδῶ ; Κάμνεις καὶ τέτοιαι δουλειῆς, κύρ-Μαργαρίτη ;

— Γιὰ δέκα λίρες ! ἐπανέλαβεν αὐθορμήτως ἡ Ἀχτίτσα, ἀκούσασα εὐκρινῶς τὴν λέξιν.

— Ναί, διὰ δέκα ἀγγλικὰς λίρας, εἶπε καὶ πάλιν στραφεὶς πρὸς αὐτὴν ὁ Ἐρμουπολίτης. Μήπως εἶναι δικό σου ;

— Μάλιστα !

Ἡ θειά - Ἀχτίτσα, ἐν καταφάσει, ἔλεγε πάντοτε ναί, ἀλλὰ νῦν ἠπόρει καὶ αὐτὴ, πῶς εἶπε « μάλιστα » καὶ ποῦ εὗρε τὴν λέξιν.

— Διὰ δέκα ναπολεόνια θὰ εἶναι ἴσως, εἶπε δάκνων* τὰ χεῖλη ὁ κύρ-Μαργαρίτης.

— Σοῦ λέγω διὰ δέκα ἀγγλικὰς λίρας, ἐπανέλαβε καὶ αὖθις ὁ Συριανὸς ἔμπορος. Παίρνεις ἀπὸ λόγια ;

Καὶ ἔρριψε δεῦτερον μακρὸν βλέμμα ἐπὶ τοῦ γραμματίου.

— Εἶναι σίγουρος παρὰς, ἀρζάν-κοντάν, σοῦ λέω. Θὰ τὸ ἐξοφλήσης ἢ τὸ ἐξοφλῶ ἀμέσως ;

Καὶ ἔκαμε κίνημα διὰ νὰ ἐξαγάγῃ τὸ χρηματοφυλάκιόν του.

— Μπορεῖ νὰ τὸ πάρῃ κανεὶς γιὰ ἑννέα λίρες... γαλλικῆς, εἶπε δισταζὼν ὁ κύρ-Μαργαρίτης.

— Γαλλικῆς ; ... τὸ παίρνω ἐγὼ διὰ ἑννέα ἀγγλικῆς.

Καὶ στρέψας ὀπισθεν τὸ φύλλον χάρτου, εἶδε τὴν ὑπογραφήν, ἣν εἶχε βάλει ὁ ἱερεὺς, παρέβαλεν αὐτὴν μὲ τὸ ὄνομα, τὸ φερόμενον ἐν τῷ κειμένῳ καὶ τὴν εὗρε σύμφωνον, καί, ἀνοίξας τὸ χρηματοφυλάκιόν του, ἐμέτρησεν εἰς τὴν χεῖρα τῆς θειάς - Ἀχτίτσας καὶ πρὸ τῶν ἐκθάμβων ὀφθαλμῶν αὐτῆς, ἑννέα στιλπνοτάτας* ἀγγλικὰς λίρας.

Καὶ ἰδοὺ διατὶ ἡ πτωχὴ γραΐα ἐφόρει τῇ ἡμέρᾳ τῶν Χριστουγέννων καινουργῆ « ἄδολην » μανδήλαν, τὰ δὲ δύο ὄρφανὰ εἶχον καθαρά

ύποκαμισοάκια διὰ τὰ ἰσχνὰ μέλη των καὶ θερμὴν ὑπόδυσιν διὰ τοὺς
παγωμένους πόδας των.

« Ἄπαντα »

Ἄλέξανδρος Παπαδιαμάντης

8. Η ΕΛΕΗΜΟΣΥΝΗ

Ἐθεὰ τοῦ πόνου, ταπεινὴ περνᾷς τὰ μονοπάτια,
πού φέρνουν στ' ἄχαρα λημέρια,
κι ἔχεις πλουσία τὴν καρδιὰ καὶ πρόθυμα τὰ χέρια
κι ἀγγέλου ἀγαθότητα στὰ σπλαχνικά σου μάτια.

Εἶσαι ἢ πλουσιώτερη τῆς γῆς, Ἐλεημοσύνη,
κι ὅταν ἀκόμα φτωχικά τὸ χέρι σου χαρίζη.
Δὲν εἶναι πλούσιος κανεὶς γιὰ ὅσα θησαυρίζει,
ἀλλὰ γιὰ ὅσα μὲ χαρὰ καὶ μὲ ἀγάπη δίνει.

Διαβαίνεις, κι ὁ ἀγέρας σου παρηγοριὰ σκορπίζει,
λουλούδια ὀλόγυρά σου σπέρνεις.

Δίνεις χαρὰ κι ἀνάστασι, καὶ γιὰ μισθὸ σου παίρνεις
δάκρυ, πού σὰν ἀγίασμα τὰ χέρια σου ραντίζει. ✕

Λάμπει ἢ ἐλπίδα, ἅμα φανῆς, σὲ μάτι ἀπελπισμένο,
τὸ κλάμα γίνεγαι τραγοῦδι.

Καὶ ἡ ζωὴ, πού κοίτεται σὰ δέντρο μαραμένο,
νιώθει κοντὰ σου ἀνοιξί, πετᾷ γιὰ σὲ λουλούδι.

Μέσ' στὴν καλύβη τοῦ φτωχοῦ τὴν πιὸ σκοτεινιασμένη
τὸ φωτεινὸ σου θρόνο στήνεις,
κι ἡ ὄψι σου φεγγοβολᾷ σὰν ἄστρο τῆς γαλήνης
λαμπρότερη μέσ' στὴν καρδιὰ τὴν πιὸ δυστυχισμένη.

Κρύβεσαι, ἀλλ' ἡ χάρι σου σὲ μύριες ὄφες λάμπει,
σ' ἀμέτρητες καρδιές μυρίζει
σὰν λούλουδο, πού ταπεινὸ βαθιὰ στὰ χόρτα ἀνθίζει,
μὰ στὸ γλυκὸ σου ἀνάσασμα μυροβολοῦν οἱ κάμποι.

Τῇ δύναμί σου, ὦ θεά, τῇ μαγεμένη, οὐράνια,
 δὲν κτίζεις σὺ μὲ περηφάνεια
 ἐπάνω εἰς τὰ μάταια τοῦ κόσμου μεγαλεῖα·
 τῇ θεμελιώνεις στὴν εὐχὴ καὶ εἰς τὴν εὐλογία.

Οἱ πιὸ ἀδύνατοι τῆς γῆς, ἰδοὺ ἡ δύναμί σου.
 Χῆρες, παιδάκια ὠρφανεμένα,
 ποὺ τὰ γλυκαίνει ὡσὰν τὸ φῶς ἡ μητρικὴ στοργή σου,
 σηκώνουνε τὸ θρόνο σου σὲ χέρια εὐλογημένα.

Ἐλεημοσύνη, ταπεινὴ περνᾷς τὴν οἰκουμένη, *Μωβι*
 καὶ ἐνῶ τὸ γόνυ ἐμπρὸς σου κλίνει
 καὶ μ' εὐλογίες καὶ μ' εὐχῆς καὶ δάκρυα σὲ ραίνει,
 σὺ γονατίζεις σπλαχνικὴ στῆς συμφορᾶς τὴν κλίνη.

« Παιδικὴ λύρα »

Ἀριστομένης Προβελέγγιος

9. ΜΗ ΤΟ ΕΥΠΝΑΤΕ

Ἐνα σκυλάκι εἶχε ἀποκοιμηθῆ γλυκύτατα εἰς τὸν κόλπον τῆς μητέρας του, ἡ ὁποία εἶχεν ἐγκατασταθῆ κάποτε εἰς τὴν γωνίαν τῆς γειτονικῆς μάνδρας. Ποῖος ἤξεύρει ὕστερα ἀπὸ ποῖον διωγμὸν !

Αἶφνης τὸ εἶδομεν, εἰς τὴν θέσιν αὐτὴν τοῦ μακαριωτάτου τῶν ὕπνων, νὰ σαλεύη τὴν οὐρίτσα του, νὰ κινή τὰ ποδαράκια του καὶ νὰ ἀφήνη ἀπὸ τὸ στοματάκι του, ὑγρὸν ἀκόμη ἀπὸ τὸ μητρικὸν γάλα, μικρὰ χαρούμενα γαυγίσματα.

Προφανῶς τὸ σκυλάκι ὠνειρεύετο. Ἄλλὰ τί ἤμπορεῖ νὰ ὄνειρεύεται ἓνα σκυλάκι εἰς τὸν κόλπον τῆς μητέρας του. Ὅ,τι ἤμπορεῖ νὰ ὄνειρευθῆ καὶ ἐν ἀνθρώπινον βρέφος. Πάντοτε ἓνα Παράδεισον. Τὰ κακὰ ὄνειρα ἔρχονται ἀργότερον, μαζί μὲ τὰς φροντίδας τῆς ζωῆς, διὰ τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τοὺς σκύλους.

Ἡ δυστυχισμένη του μητέρα θὰ ἐμάντευε τὸ ὄνειρόν του καὶ θὰ ἐγνώριζε πόσον ἦτο διαφορετικὸν ἀπὸ τὴν ζωὴν της καὶ ἀπὸ τὴν ζωὴν, ἡ ὁποία ἐπερίμενε τὸ τέκνον της, διότι μᾶς ἐκοίταζε μὲ ἰκετευτικὸν βλέμμα, ὡς νὰ μᾶς ἔλεγε :

— Μὴ τὸ ξυπνᾶτε !... Μὴ τὸ ξυπνᾶτε !...

Χρονογράφημα

Παῦλος Νιβάνας

10. ΤΟ ΔΡΑΜΑ ΤΟΥ ΜΙΚΡΟΥΛΗ

‘Η γιαγιά ἐτινάχθη ἐπάνω.

— Μπᾶ ! τρομάρα μου ! . . .

Αἱ ρυτίδες, πού κατεβαίνουν ἀπὸ τὰ πτερύγια τῆς μύτης της πρὸς τὸ σαγόνι, διεστάλθησαν ἐκπληκτικῶς, εἰς τὰ βαθιά της γαλάζια μάτια, πίσω ἀπὸ τὰ γυαλιὰ τῶν αὐτιῶν ἐζωγραφίσθη ἀνησυχία, ἡ πλάκα τὸ σαπούνη τῆς ἔπεσε ἀπὸ τὰ χέρια, ἐπέταξε τὸ ροῦχο πού ἔτριβε στὴ σκάφη κι ἐβγήκε ὡς ἄνεμος ἀπὸ τὴν πόρτα. ‘Ο κόκορας τῆς αὐλῆς, μὲ τὸ λειρὶ πῖπτον κουτσαβάκικα, ὡς φέσι ἀσίκη εὐζώνου τῆς φρουρᾶς, καὶ ὅλους τοὺς θησαυροὺς τοῦ Κροίσου εἰς τὴν οὐράν, ἐφαντάσθη ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ αἰωνίου ζητήματος τῶν ἀκαθαροσιῶν του κι ἐτράπη πάλιν εἰς φυγὴν, μὲ κραυγὴν κινδύνου. Κὸτ - κὸτ - κὸτ - κὸτ ! . . . Καθαρὰ παρεξήγησις. Δὲν ἐπρόκειτο τώρα περὶ αὐτοῦ. ‘Η γιαγιά εἶχε ρίξει τὴν ματιὰ της εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς ἰσογείου κατοικίας, ὅπου φιγουράρει ὁ παλαιὸς κομμός, ἡ λάμπα μὲ τὸ θαμπὸ ἀμπαζούρ, τὴ φουρκέττα καὶ τὸ χάρτινο τριαντάφυλλο (δὲν τὴν ἀνάβουν ποτέ, εἶναι ὡς κάτι ἀπιστεύτως πολῦτιμον, γιατί τὴν ἔχουν ;) ἐκοίταξε κατόπιν τὴν θέσιν, ὅπου ἔπαιζεν ὁ μικρὸς πρὸ ὀλίγου, καί, ὅταν ἔβγαιεν ἀπὸ τὴν πόρτα τῆς μάνδρας, ἐφώνασε :

— Τὸ παιδί ! >

Τὰ πάντα ἦσαν πράγματι ἐν τάξει κάτω ἀπὸ τὴν μικρὴ γαζία : τὰ περιέργα χρωματένια κάστρα, τὰ παλαιὰ τενεκεδένια κουτιὰ σαρδελῶν, μιὰ κουβαρίστρα καὶ μάλιστα ἓνα μικρὸ στεφάνι ἀπὸ βαρέλι. ‘Ο Λάκης ὅμως, ὁ τοσοδούλης, ὁ μπόμεπρας, μὲ τὴ μεγάλη ξανθὴ κεφάλα, τὴν πλατσουδερὴ μύτη καὶ τὰ ξυπνα μάτια, εἶχεν ἐξαφανισθῆ. >

Δὲν εἶναι ἡ πρώτη φορά. ‘Ο διαβολάκος αὐτός, ἀπὸ τὴν ἡμέραν, πού ἤρχισε νὰ περπατῆ, κατελήφθη κατ’ ἐπανάληψιν ἀπὸ παραφροσύνην τῶν κάτω ἄκρων. ‘Η συνοικία στέλνει ὀπισθεν τοῦ ὀλόκληρον καταδιωκτικὸν ἀπόσπασμα. Τῆς δὲ γιαγιάς, τῆς καμμένης, τῆς πηγαίνει τὸ στόμα ἐκάστοτε στὸ αὐτί.

Διότι στὸν κόσμον δὲν ἔχει ἄλλον ἀπ’ αὐτὸ τὸ παιδάκι. ‘Ο Λάκης, ὁμοίως, δὲν ἔχει ἄλλον ἀπ’ αὐτήν. ‘Η μητέρα του, κόρη τῆς γριᾶς, ἀπέθανε, ὁ πατέρας του ἔπεσεν εἰς τὴν μάχην. Καὶ ὁ μικρὸς δὲν ἔχει

ἄλλα χέρια νὰ τὸν χαϊδέψουν ἀπ' αὐτὰ τ' ἀδύνατα καὶ ὀστεωδῆ, τὰ ὁποῖα ὅλην τὴν ἡμέρα ξενοπλένουν, γιὰ νὰ τὸν θρέψουν. Ἡ γιαιγιὰ τοῦ χρησιμεύει ὡς πατέρας, ὄχι μόνον ὑπ' αὐτὴν τὴν ἔννοιαν, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τὴν ἄλλην, ὅτι τῆς τραβᾷ τὰ μουστάκια (διότι ἔχει).

Μὲ μίαν λέξιν τὸν λατρεῖ με τὴν τρυφερότητα ἐκείνην τῆς ζωῆς, ποὺ σβήνει, πρὸς τὴν ἄλλην, ποὺ μόλις βλοστάνει. Ἄν ὁ βίος τῆς δὲν εἶναι μαῦρος ὡς κατράμι, τὸ χρεωστῆ σ' αὐτόν. Ἐνα χαμόγελο, ἕνα λογάκι δικό του, καὶ ξεχνᾷ ὅλα τὰ πάθη τῆς : τὴν κόρη, ποὺ ἔχασε, τὸ γαμβρό της, τὸν ἄντρα της, τοὺς ἀφορήτους κόπους τοῦ καθημερινοῦ τῆς ἀγῶνος. Τὸν πλένει, τὸν κεντίζει, τὸν τοῖζει, τὸν ντύνει « σὰν πριγκιπόπουλο », τὸν χορεῖ, τὸν τραγουδαί. Ὅλα γίνονται θωπεῖα πέριξ του. »

Καὶ αὐτὸς ὁ ἄθλιος φεύγει. Μὰ γιατί ; Τί τὸν πιάνει ! Ξέρω κι ἐγώ ; Φαντασία : Πίσω ἀπὸ τὴν μάντρα, με τὴ σκάφη καὶ τίς αἰώνιες σαπουνάδες, εἶναι ὁ μέγας, ὁ ἀχανὴς κόσμος. Διατηρεῖτε τὰς ἀναμνήσεις τῶν παιδικῶν σας χρόνων ; Ἐνθυμεῖσθε, τί κολοσσιαῖον πρᾶγμα σᾶς ἐφαίνετο καὶ τὸ τελευταῖον παλησοκάκι ; Καὶ τί ἐκπλήξεις, τί θελκτικά, τί νέα καὶ ἄγνωστα πράγματα ! . . .

Ἄπὸ τὴν ἡμέραν, ποὺ ὁ μικρὸς ἐπρόβαλε τὴν κεφάλαν τοῦ ἀπὸ τὴν μεγάλην αὐλόπορταν εἰς τὸν δρόμον, δὲν ἔχει μαζεμούς ! Ἐννοεῖ νὰ μεταναστεύη. Ἐχει τὸ αἶσθημα δεσμώτου καταδίκου, ὁ ὁποῖος ἄλλην σκέψιν δὲν ἔχει ἀπὸ αὐτὴν· νὰ διαφύγη τὴν προσοχὴν τῆς φρουρᾶς, γιὰ νὰ δραπετεύσῃ. Ἄρκει νὰ λησμονηθῆ γιὰ μιὰ στιγμὴν ἢ γιαιγιὰ ἐκεῖ, ποὺ ἀνεβοκατεβάζει ρυθμικῶς τοὺς ὤμους ἐπάνω στὴ σκάφη, καὶ ν' ἀρχίσῃ νὰ συλλογίζεται τὰ περασμένα, τὸ μακαρίτη με τίς μπότες, τὸν ἀραμπᾶ, ποὺ τοὺς ἔκαναν « κατᾶσκεσι », τὸ σπιτάκι, ποὺ « ἀποθήκεψαν », κι ὕστερα τὸ πούλησαν, γιὰ νὰ βρῆ ὁ Λάκης καιρὸ - φρτάστ ! . . . νὰ τὸ στρίψῃ. »

Τὴ μιὰ φορὰ τὸν ἐπίασαν πέντε δρόμους παρακάτω, ἐν μέσῳ παρέας ἐκ μικροσκοπικῶν, οἱ ὁποῖοι τὸν ἔκαναν ἄλογο.

Ἄλλὰ ὁ φίλος ἐδευτέρωσεν. Αὐτὴ τὴ φορὰ εἶχεν ἀγκυροβολήσει ἐνώπιον ἑνὸς ταβλᾶ με παστέλι. Τὰ τρυφερά του μέλη ἐγνώρισαν τὴν κεντήματα τῆς καρφίτσας.

Ἄλλ' αὐτὴ ἡ τελευταία ἀπόδρασις μοῦ φαίνεται κάπως δικαιολογημένη. Μὰ ἦτο ζωὴ αὐτὴ ; Ἐκεῖ κάτω στὸν ἄλλο δρόμο, στὸ χαρτοπωλεῖο, τί πράγματα, σᾶς παρακαλῶ ! Μιὰ φούσκα τόσο

μεγάλη, πιὸ μεγάλη κι ἀπὸ τὸ κεφάλι τοῦ Λάκη, γυαλιστερὴ καὶ πράσινη, γεμάτη, ποιὸς ξέρει μὲ τί καραγκιοζάκια, ποὺ κάνουν τοῦμπες, ἀλογάκια, σιδηρόδρομοι, σάλπιγγες, τούμπανα, στρατιωτάκια κι ἕνας φασουλῆς, ποὺ κλείνει τὰ χέρια του καὶ κτυπάει δυὸ τενεκεδάκια. Κι αὐτόν, τὸν Λάκη, ὁ ὁποῖος τὰ εἶδε ἀντίπροχτες, ποὺ περῶσανε μὲ τὴ γιαγιά, δὲν τὸν ἀφήνουν νὰ κἀνη βῆμα ! Δὲν τὸν ἀφήνουν οὔτε νὰ τὰ ἰδῆ ! Τὸ σκᾶς ἦ δὲν τὸ σκᾶς ;

Ὁ φουκαρᾶς συνελήφθη, ἐνῶ ἐχάζευν ἐμπρὸς εἰς αὐτὰ τὰ ἐξαισια πράγματα. Πρὶν βάλουν χέρι ἐπάνω του, ἤρχισε νὰ κλαίη σπαρακτικώτατα. Ἰκέτευε τὴ γιαγιά του νὰ τοῦ τ' ἀγοράσῃ ὅλα. Τὸν ἀπήγαγεν ἐν σιωπῇ, ἐνῶ αὐτὸς κλωτσοῦσε τὸν ἄερα. Τὰ μάγουλά του καὶ ἡ πλατσουδερὴ του μυτίτσα ἐμούσκευαν στὰ δάκρυα. Ὁ προὔπολογισμὸς τῆς γιαγιᾶς δὲν ἀντέχει δυστυχῶς εἰς τὰς πολυτελείας αὐτᾶς. Ἄλλωστε δὲν ἔχει ἀκόμη πληρωθῆ αὐτὴ τὴν τελευταία πλύσι ! Σᾶς παρακαλῶ, ἂν συναντήσετε μεθαῦριο στὸ χέρι τῆς αὐτὸν τὸν ὄρφανούλη στὸ μεγάλο δρόμο μὲ τὰ παιγνίδια, πάρτε του ἕνα φασουλῆ, ἕνα μεγάλο φασουλῆ, ποὺ νὰ κλείνη τὰ χέρια. Γιατὶ φοβοῦμαι πολὺ, ὅτι θὰ δώσῃ γι' αὐτόν ἢ γριούλα τοὺς κόπους μιᾶς ὀλόκληρης μαρτυρικῆς ἐβδομάδος.

Χρονογράφημα

Σπῆρος Μελᾶς

11. Ο ΒΟΡΙΑΣ ΠΟΥ Τ' ΑΡΝΑΚΙΑ ΠΑΓΩΝΕΙ

1.

Ἦταν νύχτα. Στὴ στέγη ἐβογοῦσε
ὁ βοριᾶς καὶ ψιλὸ ἔπεφτε χιόνι...
Τί μεγάλο κακὸ νὰ ἐμνηοῦσε
ὁ βοριᾶς, ποὺ τ' ἀρνάκια παγώνει ;

Μέσ' στὸ σπίτι μιὰ χαροκαμένη,
μιὰ μητέρα ἀπὸ πόνους γεμάτη,
στοῦ παιδιοῦ τῆς τὴν κούνια σκυμμένη,
δέκα νύχτες δὲν ἔκλεισε μάτι.

Εἶχε τρία παιδιά πεθαμένα,
ἀγγελοῦδια λευκὰ σὰν τὸν κρίνο.

Κι ἓνα μόνο τῆς ἔμεινεν, ἓνα,
καὶ στὸν τάφο κοντὰ ἦταν κι ἐκεῖνο.

Τὸ παιδί της μὲ κλάμα ἐβογοῦσε,
ὡς νὰ ἐζήτη τὸ δόλιο βοήθεια.
Κι ἡ μητέρα σιμὰ του ἐθρηνοῦσε
μὲ λαχτάρα χτυπώντας τὰ στήθια.

Τὰ γογγύσματα ἐκεῖνα καὶ οἱ θρήνοι
ἐπληγώναν βαθιὰ τὴν ψυχὴ μου.
Σύντροφός μου ἡ ταλαίπωρη ἐκείνη,
ἄχ, καὶ τ' ἄρρωστο ἦταν παιδί μου.

Στοῦ σπιτιοῦ μου τὴ στέγη ἐβογοῦσε
ὁ βοριάς καὶ ψιλὸ ἔπεφτε χιόνι.
Ἄχ, μεγάλο κακὸ μοῦ ἐμηνοῦσε
ὁ βοριάς, πού τ' ἀρνάκια παγώνει.

II.

Τὸ γιατρὸ καθὼς εἶδε, ἐσηκώθη
σὰν τρελλή. Ὅλοι γῦρο ἐσωπαῖναν.
Φλογεροὶ τῆς ψυχῆς της οἱ πόθοι
μὲ τὰ λόγια ἀπ' τὸ στόμα της βγαῖναν.

— ὦ, κακὸ πού μὲ βρῆκε μεγάλο!
Τὸ παιδί μου, γιατρέ, τὸ παιδί μου...
Ἔνα τῶχω, δὲν μοῦ ἔμεινεν ἄλλο.
Σῶσέ μου το καὶ πάρ' τὴν ψυχὴ μου.

Κι ὁ γιατρός, μὲ τὰ μάτια σκυμμένα,
πολλὴν ὥρα δὲν ἄνοιξε στόμα.
Τέλος πάντων. Ἄχ, λόγια χαμένα!
— Μὴ φοβᾶσαι, τῆς εἶπεν, ἀκόμα.

Κι ἐκαμώθη, πὼς θέλει νὰ σκύψη
στὸ παιδί καὶ νὰ ἰδῆ τὸ σφυγμὸ του.
Ἔνα δάκρυ ἐπροσπάθει νὰ κρύψη,
πού κατέβη στ' ὤχρὸ πρόσωπό του.

Στοῦ σπιτιοῦ μας τὴν στέγη ἐβογοῦσε
ὁ βοριᾶς καὶ ψιλὸ ἔπεφτε χιόνι.

Ἄχ, μεγάλο κακὸ μᾶς μνηοῦσε
ὁ βοριᾶς, ποὺ τ' ἀρνόκια παγώνει.

Ἡ μητέρα ποτὲ δακρυσμένο
τοῦ γιατροῦ νὰ μὴ νοιώσῃ τὸ μάτι,
ὅταν ἔχῃ βαριὰ ξαπλωμένο
τὸ παιδί της σὲ πόνου κρεββάτι.

Γεώργιος Ζαλοκώστας

12. Ο ΜΙΚΡΟΣ ΚΡΙΤΗΣ

Ὁ μικρὸς κριτῆς, Σπῦρος λεγόμενος, ἦταν καὶ δὲν ἦταν δέκα χρόνων, ὅταν γιὰ πρώτη φορά, ἀκολουθώντας τὸ ἀναγκαῖον ἔθιμον τῆς πατρίδος του, ξεκίνησε γιὰ τὴν ξενιτειά, τὴν Κίρκην αὐτὴν τοῦ Ἠπειρωτικοῦ κόσμου. Ὁ πατέρας του, ὁ κύρ-Χρῖστος, κριτῆς λεγόμενος ἀπ' ὅλη τὴν ἐπαρχία, γιατί ἦταν πραγματικῶς ὁ δικαστῆς της, τὸν συνώδεψε ὡς τὰ Γιάννενα. Τὴν ὥρα τοῦ ξεχωρισμοῦ, ποὺ ὁ Ρόβας ὁ καρβανάρης εἶχε ἔτοιμα τὰ μουλάρια του καὶ τ' ἄλογά του καὶ φώναξε, σὰν ἄλλος δήμιος : « Τὸ караβάνι εἶν' ἔτοιμο ! », ὅλοι οἱ συγγενῆδες, ποὺ παρακολουθοῦσαν τοὺς ξενιτεμένους τους, τοὺς ξεμονάχιασαν καὶ τοὺς ἔλεγαν τὰ ὕστερα λόγια τοῦ ξεχωρισμοῦ.

Ἦταν καμμιά εἰκοσαριά οἱ ξενιτεμένοι. Ἄλλος εἶχε μάννα, ἄλλος πατέρα, ἄλλος θειὸ ἢ θειά κι ἄλλος μεγαλύτερο ἀδελφὸ ἢ ἀδελφή.

Τί πικρὴ ὥρα, ἡ ὥρα τοῦ χωρισμοῦ ! Ὅλο τὸ αἷμα μαζώνεται στὴν καρδιά, τὸ πρόσωπο σκυθρωπάζει καὶ τὰ μάτια βουρκώνουν ἀπὸ τὰ δάκρυα.

Ὁ καρβανάρης ὁ Ρόβας ἔσχιζε ἀπὸ τὴν μιὰ τὴν ἄκρη ὡς τὴν ἄλλη τὴν πλατύχωρη αὐλὴ τοῦ χανιοῦ κι ἔλεγε : « Τελείωσε γρήγορα, πέρασε ἡ ὥρα ».

Πῶς περνοῦν γρήγορα οἱ ὥρες τοῦ ξεχωρισμοῦ ! Οἱ καρδιὲς χτυποῦσαν δυνατώτερα. Τὰ μάτια δάκρυζαν καὶ κάπου ἀκούονταν καὶ ξεφωνητὰ μάννας ἢ ἀδελφῆς. Πῶς περνοῦν γρήγορα οἱ ὥρες.

τοῦ ξεχωρισμοῦ ! Καί φτερά ἄν εἶχαν, δὲν θὰ περνοῦσαν καί δὲν θάφευγαν γρηγορώτερα !

Τέλος ὁ καρβανάρης καρβαλλίκεψε ἓνα χρυσοκάπουλο μουλάρι καί χτυπῶνάς το μέ τοὺς φτερνιστήρες του, πετάχτηκε ἔξω ἀπὸ τὴν ὀρθάνοιχτη θύρα τοῦ χανιοῦ σάν ἀστραπή. Ὅλοι οἱ ξενιτεμένοι ἀγκαλιάστηκαν καί φιλήθηκαν μέ τοὺς δικούς τους καί καρβαλλίκεψαν κι αὐτοὶ μέ μάτια θολωμένα ἀπὸ δάκρυα τοῦ πόνου τῆς πατριδος, τοῦ σπιτιοῦ καί τῶν δικῶν τους, κι ἔκαναν τὸ σταυρό τους.

Τὴν ὥρα, ποῦ ὁ Σπῦρος δρασκελοῦσε τὴ θύρα τοῦ χανιοῦ, τοῦ φώναξε ὁ πατέρας του μέ παραπονετική φωνή :

— Σπῦρό μου, στάσου, νὰ σοῦ πῶ δυὸ λόγια ἀκόμα . . .

Ὁ Σπῦρος σταμάτησε τὸ μουλάρι, κι ὁ κύρ-Χρῖστος μαραμένος ἀπὸ τὸν πόνο τοῦ ξεχωρισμοῦ τοῦ πρώτου παιδιοῦ του, καί τοῦ πιὸ ἀγαπημένου ἀπ' ὅλα, τοῦ λέγει :

— Παιδί μου, ἄμα σκαπετήσης τὸ Μέτσοβο, εἶσαι ἢ δὲν εἶσαι παιδί μου εἶναι τὸ ἴδιο. Δὲν σὲ ξέρει κανένας. Ἄλλὰ σὺ νὰ μὴ λησμονήσης ποτέ, ὅτι εἶσαι παιδί μου. Μακριὰ ἀπὸ ψέμα, κλεψιά καί φονικό ! Καί στοὶ βάρθος τῆς θάλασσας ἄν βρεθῆς, νὰ μὴ χάσης τὴν ἐλπίδα σου ἀπὸ τὸ Θεό ! Καί βασιλιᾶς ἄν γίνης, νὰ μὴ λησμονήσης τὴν πατριδα σου. Τᾶκουσε, παιδί μου ;

— Τᾶκουσα, πατέρα μου !

— Ὡρα καλή σου τώρα ! Ὁ Θεὸς κι ἡ εὐχή μου μαζί σου.

Τὸ παιδί χτύπησε τὸ μουλάρι, γιὰ νὰ φτάση τὸ ξεμακρυσμένο караβάνι, κι ὁ πατέρας του σωριάστηκε στοὶ πεζούλι τοῦ χανιοῦ κι ἄρχισαν νὰ τρέχουν τὰ μάτια του σάν βρῦσε.

Τὴν ἄλλη μέρα ὁ κύρ-Χρῖστος βρισκότανε στοὶ χωριὸ καί δικάζε τοὺς πατριωτές του, ποῦ ἔτρεχαν σ' αὐτὸν νὰ βροῦν τὸ δίκιο τους, κι ὁ Σπῦρος εἶχε σκαπετήσει τὸ Μέτσοβο, κι ὅσους ἀπαντοῦσε στοὶ δρόμο κανέναν δὲ γνώριζε κι οὔτε τὸν γνώριζαν !

Τὸ караβάνι τραβοῦσε γιὰ τὴν Πόλι ὅλο τῆς στεριάς. Εἴκοσι ἡμέρες χρειάζονταν τότε, γιὰ νὰ πάη κανεὶς ἀπὸ τὰ Γιάννενα στὴν Πόλι, ἄν δὲ τύχαινε στοὶ δρόμο κανένα ἐμπόδιο. Εἶχαν περάσει δέκα μέρες δρόμο. Πέρασαν τὴ Θεσσαλονίκη, χωρὶς νὰ τοὺς τρέξη κανένα κακό, ἦταν ὅλοι ἀγαπημένοι, ὅλοι μιὰ χαρά, καί περνοῦσαν τὸ δρόμο τους τραγουδῶντας καί κουβεντιάζοντας σάν ἀδελφία.

Ἐκείνη τὴν ἡμέρα μπῆκε ὁ πειρασμὸς στὴ μέση. Τοῦ ἑνὸς ἀπὸ τὸ καραβάνι εἶχε πέσει ἡ σακκούλα του, μὲ ὅ,τι χρήματα εἶχε, καὶ τὴν εἶχε βρεῖ ἓνας ἄλλος ἀπὸ τοὺς εἴκοσι συνταξιδιώτες καὶ τοῦ τὴν ἔδωκε, κρατῶντας τὰ μισὰ γιὰ βρετικά. Ἐκεῖνος, ποῦ εἶχε χάσει τὴν σακκούλα, γύρευε ἀκέραιο τὸ χρηματικὸ ποσό, ποῦ εἶχε μέσα, κι ἐκεῖνος, ποῦ τὴν εἶχε βρεῖ, δὲν τό ἔδινε, λέγοντας ὅτι εἶχε δικαίωμα νὰ βαστάξῃ τὰ μισὰ γιὰ βρετικά, κι ἀπὸ λόγο σὲ λόγο πιάστηκαν κι ἄρχισαν νὰ χτυπιῶνται στὰ γερά, φωνάζοντας τὸ « βίός μου » ὁ ἓνας, τὸ « δίκιο μου » ὁ ἄλλος. Μπῆκαν οἱ ἄλλοι νὰ τοὺς χωρίσουν, ἀλλὰ κι αὐτοὶ χωρίστηκαν σὲ δύο· ἄλλοι μὲ τὸν ἓναν κι ἄλλοι μὲ τὸν ἄλλον. Ἐκεῖνος, ὁποῦ εἶχε βρεῖ τὴ σακκούλα, ἐπέμενε νὰ βαστάῃ τὰ μισὰ, λέγοντας :

— Δικαιοῦμαι νὰ βαστάξω τὰ μισὰ, διότι, ἂν δὲ τὸ φανέρωνα, ὅτι ἤῤρα τὴ σακκούλα, μπορούσα νὰ τὰ φάω ὅλα τὰ χρήματα, ποῦ εἶχε μέσα.

Ἐκεῖνος πάλι, ποῦ τὴν εἶχε χάσει, ἐπέμενε νὰ τὰ ζητάῃ ὅλα λέγοντας :

— Δὲν δικαιούσαι νὰ μοῦ βαστάξῃς τὰ μισὰ, διότι δὲν εἶμαστε ἀπ' ἄλλο καραβάνι σὺ κι ἀπ' ἄλλο ἐγώ, ἀλλ' εἶμαστε ἀπ' τὸ ἴδιο καραβάνι· κι εἶμαστε συντρόφοι, κι ὡς συντρόφοι εἶμαστε ἀδελφία καὶ ὑποχρεούμαστε ὁ ἓνας νὰ βοηθήῃ τὸν ἄλλο, κι ὄχι νὰ κερδίζουμε ὁ ἓνας ἀπὸ τὸν ἄλλο.

Φιλονικῶντας - φιλονικῶντας ἔφτασαν σ' ἓνα χάνι, ἠσύχασαν λίγο, ὅσο νὰ φᾶν, κι ἄρχισαν πάλι τὴν φιλονικία.

Ἐδῶκε πῆρε ὁ Ρόβας, ὁ καρβανάρης, νὰ τοὺς εἰρηνέψῃ, ἀλλὰ δὲ μπόρεσε, καὶ τὰ δυὸ μέρη εἶχαν κάποιον δίκιο, τὸ καθένα γιὰ τὸν ἑαυτό του. Ἡ φιλονικία κατέληξε στὰ χέρια καὶ μέσα στὸ μαλλο-τράβηγμα κάποιος εἶπε μὲ πόνο καρδιακὸ :

— Ἐ, καὶ νὰ ξεφύτρωνες, Θεέ μου, τὸν κριτὴν μας, τὸν κύρ - Χριστό ἐδῶ πέρα ἀπὸ καμμιά μεριά, πὼς θάφευγε ὁ τρισκατάρατος ἀπὸ τὴ μέση μας καὶ πὼς θὰ γένονταν ὅλα μέλι - γάλα.

— Μοῦρθε μιὰ ἰδέα, εἶπεν ἓνας ἄλλος.

— Τί ; τὸν ρώτησαν.

— Τί ; ... ἔχουμε τὸ παιδί του ἐδῶ τώρα ...

— Καὶ σὰν τὸ ἔχουμε ;

— Νὰ τὸ βάλωμε στὴ θέσι τοῦ πατέρα του ... κριτὴ !

— Μπρέ ἀλήθεια ! Νὰ τὸ βάλωμε κριτῆ. Ἄν καὶ μικρὸ ἀκόμα, θὰ ξέρι νὰ εἰπῆ κάτι, ὡς παιδί τοῦ κριτῆ μας. Σπῦρο ! φώναξε, Σπῦρο ! Τί γίνεται ὁ Σπῦρος τοῦ κύρ-Χρίστου ;

Ὁ Σπῦρος δὲν ἀκούονταν· τὸν εἶχε καταβάλει ὁ κόπος τοῦ δρόμου κι ἅμα ἔφαγε ἀκούμπησε στὸν τοῖχο κι ἀποκοιμήθηκε, ἔχοντας προσκέφαλο τὸ δισάκκι του, στρῶμα τῆ βελεντζούλα του καὶ σκέπασμα τῆ κάπα του.

Ἡ πρότασι ν' ἀναθέσουν τὴν κρίσι στὸ παιδί εἶχε γίνει δεκτὴ ἀπ' ὄλη τῆ συνοδεία, ὁ Ρόβας ὅμως ἀκούοντας καὶ παίρνοντας τὸ πρᾶμα γιὰ ἀστεῖο, τοὺς εἶπε :

— Τί λόγια εἶν' αὐτά, πού λέτε ; Ἀφήστε τὸ παιδί νὰ κοιμηθῆ. Τί ξέρει αὐτό ;

— Ὁχι ! ὄχι ! ἐφώναξαν πολλοί, πρέπει νὰ ξυπνήσωμε τὸ παιδί.

Τοῦ φώναξαν. Τὸ παιδί ἄνοιξε τὰ μάτια του, κοίταξε γῦρο-γῦρο καὶ τὸ πῆρε παράπνο.

— Γιατί παραπονιέσαι ; τοῦ εἶπε ὁ Ρόβας.

— Ἐβλεπα στὸν ὕπνο μου, ὅτι ἤμουν στὸ σπίτι μου μὲ τὸν πατέρα μου καὶ μὲ τ' ἀδελφία μου... Μάννα δὲν εἶχα...

Καὶ λέγοντας αὐτά, ἄρχισε νὰ κλαίη.

— Μπρέ κριτῆ, πού σοῦ διάλεξαν ! εἶπε μόνος του ὁ καρβανάρης.

— Ξέρεις γιατί σὲ ξυπνοῦμε, Σπῦρο ; τοῦ εἶπεν ἓνας ἀπὸ κείνους, πού τὸν ξύπνησαν.

— Ποῦ νὰ ξέρω, εἶπεν ὁ Σπῦρος, τρίβοντας τὰ μάτια του.

— Σὲ ξυπνήσαμε, γιὰ νὰ μᾶς κάνης κρίσι τῆς φιλονικίας.

Τὸ παιδί τὸν κοίταξε μὲ στόμα ἀνοιχτό.

— Μπρέ, τί σᾶς ἔφταιγε τὸ καημένο καὶ τοῦ χαλάσατε τ' ὄνειρο, εἶπεν ὁ καρβανάρης.

— Ἄντε, παιδί μου, κρίνε τους, εἶπε ὁ γεροντότερος ταξιδιώτης τοῦ καρβανιοῦ, γνωρίζεις τὴν αἰτία. Ἄπ' αὐτοῦ θὰ καταλάβωμε, ἂν θὰ γίνης σὰν τὸν πατέρα σου... √

Τὸ παιδί καλοκάθισε σταυροπόδι κι εἶπε στοὺς μαλωμένους μὲ ὕφος ἀληθινοῦ κριτῆ :

— Ἐλάτε ἐδῶ !

— Πῆγαν καὶ οἱ δυὸ μπροστά του μὲ τὰ χέρια σταυρωμένα.

— Ξέρετε ποῦ εἶμαστε ; τοὺς ρώτησε σοβαρά.

‘Ο καρβανάρης άνοιξε τὰ μάτια του, προσέχοντας ν’ άκούση καλύτερα. Οί μαλωμένοι δὲ μιλούσαν.

— Νά σᾶς εἰπῶ ποῦ εἶμαστε. Εἶμαστε, κακορρίζικοι, δέκα μέρες μακριά ἀπὸ τὸν τόπο μας· εἶμαστε ξένοι, πεντάξενοι ! Δὲ μᾶς γνωρίζει κανένας ἐδῶ γῦρα ! ‘Η ξενιτειὰ μᾶς ἀδερφώνει ὅλους.

‘Ο καρβανάρης άρχισε ν’ άπορηῆ με τὴ νοημοσύνη τοῦ μικροῦ κριτῆ.

— Μητρέ, τὸ παλιόπαιδο ! Αὐτὸ εἶναι σοφὸ !

— Θέλετε νὰ σᾶς κάνω κρίσι ; Τοὺς ρώτησε σοβαρὰ - σοβαρά.

— Θέλομε, τοῦ ἀπολογήθηκαν, κι ὅσα μᾶς πῆς θ’ ἀκολουθήσομε. ‘Ετσι κάναμε καὶ με τὸν πατέρα σου . . .

— Για νὰ σᾶς κάνω τὴ κρίσι, πρέπει πρῶτα ν’ ἀγκαλιαστῆτε καὶ νὰ φιληθῆτε, κι ὕστερα νὰ σᾶς κρίνω.

Οἱ δυὸ μαλωμένοι κοίταξαν ὁ ἕνας τὸν ἄλλο περίλυτοι, σὰ νὰ ντρέπονταν νὰ κάνουν ἐκεῖνο, ποὺ τοὺς ἔλεγε. Οἱ ἄλλοι, βλέποντας τὸ δισταγμὸ τους, τοὺς φώναξαν :

— Κάνετε, ὅπως σᾶς λέγει ὁ κριτῆς ! Τί καμαρώνετε !

Οἱ μαλωμένοι ἀγκαλιάστηκαν καὶ φιλήθηκαν κλαίοντας.

— Πηγαίνετε τώρα ! εἶπε τὸ παιδί, τελείωσε ἡ κρίσι σας !

— Καὶ πῶς τελείωσεν, εἶπαν οἱ πολλοί, ὁ ἕνας κρατάει κι ὁ ἄλλος ἔχει νὰ λάβῃ.

— Τελείωσε ! εἶπε τὸ παιδί· ἡ διαφορά τους ἦταν τὸ μῖσος. ‘Αφοῦ μπῆκε ἡ ἀγάπη ἀνάμεσά τους, τὸ μῖσος ἔφυγε καὶ τὸ δίκαιο ἔρχεται μόνο του.

Καὶ πραγματικά, ἐκεῖνος, ποὺ βαστοῦσε τὰ μισὰ χρήματα, τᾶ-βγαλε ἀπὸ τὸν κόρφο του καὶ τᾶδωσε στὸν ἄλλο, ποὺ τὰ ζητοῦσε, λέγοντας :

— Πάρ’ τα, ἀδελφέ !

Καὶ κείνος, ποὺ τὰ ζητοῦσε, τοῦ ἀπολογήθηκε :

— ‘Οχι, ἀδελφέ, ὅλα ! Βάστα τὰ βρετίκια σου. Κράτα ὅσα θέλεις, κράτα τα κι ὅλα . . .

— ‘Οχι, ὄχι, εἶναι δικό σου βιό, εἶπεν ἐκεῖνος, ποὺ τὰ εἶχε βρεῖ· μακριὰ ἀπὸ μένα τὸ ἄδικο !

— Πάρ’ τα ! τοῦ ἐφώναξαν οἱ ἄλλοι, ἀφοῦ σοῦ τὰ δίνει ὁ ἄνθρωπος.

Τὰ πῆρε τότε ἐκεῖνος καὶ τὰ ἔβαλε στὴ σακούλα, κι ἀφοῦ τὴν

ἔβαλε στὸν κόρφο του, ξαναγκαλιόστηκε καὶ ξαναφιλήθηκε μὲ τὸν ἀντίθετό του.

— Μπράβο, Σπύρο ! φώναξαν οἱ ἄλλοι, εἶσαι ἀληθινὸ παιδι τοῦ κύρ-Χρίστου !

Καὶ πῆγαν ὅλοι καὶ τὸ φίλησαν τὸ παιδι καὶ τοῦ εὐχήθηκαν νὰ προκόψῃ.

Ὁ καρβανάρης, ποὺ κοροΐδευε πρῶτα τὸ μικρὸ κριτῆ, τὸν ἀγκάλιασε καὶ τὸν φίλησε, λέγοντας :

— Παιδι μου, νὰ μὲ σχωρέσης. Ἐγὼ εἶμαι μεγάλος στὰ χρόνια καὶ σὺ μεγάλος στὸ νοῦ. Μιὰ μέρα θὰ γίνῃς ἀφέντης.

Καὶ πραγματικὰ ἔζησε καὶ πρόκοψε.

« Διηγῆματα τῆς ξενιτειᾶς »

Χρῖστος Χρῖστοβασίλης

13. Η ΑΝΙΚΗΤΗ ΕΛΠΙΔΑ

Ἀνήμερα τὰ Φῶτα, τὸ δειλινὸ τῆς παραμονῆς τοῦ Ἁϊ-Γιαννιοῦ, ἢ Μήτραйна, ὅπως ὄλες τῆς παραμονῆς τοῦ Ἁϊ-Γιαννιοῦ, ἔσφαξε μιὰ παχειὰ καὶ μεγάλη κότα, ἀπὸ τῆς δέκα-δώδεκα κοτοῦλες ποὺ εἶχε, τὴ ζεμάτισε, τὴ μάρησε καὶ τὴν ἔβαλε νὰ βράσῃ. Συγύρισε τὸ σπιτοκάλυβό της, ἔστρωσε στὴ γωνιὰ τὰ υφιάτικα της μάλλινα στρωσίδια, ἔδεσε τὴ σκύλα καὶ περίμενε, ὅπως ὄλες τῆς παραμονῆς, νάρθῃ ὁ ξενιτεμένος της ὁ Γιάννης, ξημερώνοντας τ' Ἁϊ-Γιαννιοῦ.

Αὐτὴ ἡ ἱστορία ἐξακολουθοῦσε χρόνια τώρα. Ἦταν ἀκόμα νέα τῆ Μήτραйна, ὅταν, χήρα, ξεκίνησε τὸ μονάκριβό της, ὁ Γιάννης, γιὰ τὴν ἔρμη ξενιτειὰ. Δὲν εἶχε ἀκόμα ἄσπρη τρίχα στὰ κατὰμαυρα μαλλιά της, ὅταν τὸν φίλησε γιὰ ὑστερὴν φορὰ καὶ τὸν εἶδε ψηλὰ ἀπὸ τὴ ραχοῦλα μὲ δακρυόπνιχτα μάτια νὰ χάνεται στὸ μάρκος τοῦ δρόμου καὶ νὰ γίνεται ἄφαντος.

Χρόνια καὶ χρόνια ἀπὸ τότε ἡ δόλια Μήτραйна περνοῦσε τὴ ζωὴ της μονάχη στὸ σπιτοκάλυβό της, ἔχοντας γιὰ μόνη συντροφιά τοὺς τέσσερους τοίχους, τὸ εἰκόνημα, τὴ γωνιὰ, μιὰ γίδα, μιὰ γάτα καὶ καμμιά δεκαριά κοτοῦλες μ' ἓναν ὁμορφὸ πετεινὸ, ποὺ τῆς χρησίμευε κάθε πρωί, σὰν ρολόγι, νὰ τὴν ξυπνᾷ, γιὰ ν' ἀνάβῃ τὴ φωτιά

ἄρχιζε νὰ χύνεται τὸ σκοτάδι ἐπάνω στὴ γῆ. Τότε, γύριζε στὸ σπιτοκάλυβό της γελαστή καὶ χαρωπὴ, ὅπως πάντα, μὲ τὴν καρδιά της γεμάτη ἐλπίδα, κουνώντας τὸ κεφάλι της καὶ λέγοντας :

— Ποιὸς ξέρει τὸ μοναχό μου, ποῦ νὰ νυχτώθηκε ! Δὲν τὸν ἄφησε ἡ κούρασι τοῦ δρόμου νὰ φτάσῃ ἀπόψε ! Κι αὔριο ἡμέρα τοῦ Θεοῦ ξημερώνει ! Αὔριο ἔρχεται.

Αὐτὴ ἡ δουλειὰ ἐξακολούθησε χρόνια καὶ χρόνια. Ἡ ἐλπίδα φώλιαζε βαθιὰ στὰ φυλλοκάρδια τῆς Μήτηραινας. Καὶ τίποτε δὲ μποροῦσε νὰ τὴν διώξῃ ἀπὸ κεῖ μέσα. [Όταν δούλευε μὲ τὴν ἐργατιά, αὐτὴ ἔσερνε πάντα τὸ τραγοῦδι καὶ τραγουδοῦσε ὅλο τραγοῦδι γιὰ τὸν ξενιτεμένο τὸ γυιό της, ποῦ πάντα ἐρχόταν καὶ ποτέ δὲ φαινόταν].

Ἔτσι ὁ κόσμος, ἄντρες καὶ γυναῖκες, τὴν ψυχοπονοῦσαν τὴν καμημένη τὴ Μήτηραινα κι ἔλεγαν μέσα τους :

— Ὁ Θεὸς νὰ τῆς αὐξαιήνῃ τὴν ἐλπίδα τῆς ὀρφανῆς !

Ἔτσι περνοῦσαν τὰ χρόνια καὶ ἡ Μήτηραινα ἐξακολουθοῦσε νὰ ἐλπίζει, κι ὅλο νὰ ἐλπίζει. Κάθε βράδυ περίμενε τὸ Γιάννη της καὶ κάθε βράδυ ξενοχτοῦσε ἔρημη καὶ μοναχὴ στὸ σπιτοκάλυβό της, χωρὶς ν' ἀδημονῆ, χωρὶς ν' ἀπελπίζεται.

Εἶχε χάσει τὸ λογαριασμό πόσα χρόνια εἶχε ὁ Γιάννης της στὰ ξένα. Δὲ θυμόταν πόσα χρόνια τῆς βάραιναν τὴ ράχι, κι ἀπὸ τὴν ἡμέρα, ποῦ ξεκίνησε τὸ μονάκριβό της. [Εἶχε σκεπάσει τὸν καθρέφτη της, ποῦ εἶχε κρεμασμένο δεξιά στὴν πόρτα της, καὶ ἀπὸ τότε δὲν εἶχε δεῖ τὸ πρόσωπό της]. Τὰ μαλλιά της εἶχαν ἀσπρίσει ὅλα, τὸ πρόσωπό της εἶχε ζαρώσει, ἡ ράχι της εἶχε κυρτώσει κι αὐτὴ δὲν τὸ γνώριζε !

Ἄν κάθε δειλινὸ ἔβγαινε στ' ἀγνάντια ἡ Μήτηραινα, γιὰ νὰ ἰδῆ τὸ παιδί της νᾶρχεται, ὁμως οὔτε φαί ἐτοίμαζε, οὔτε ἔστρωνε, οὔτε τὴ σκύλα ἔδενε, γιὰ νὰ μὴν ἀλυχτᾶ τοὺς χωριανοὺς. Μόνο τὴν παραμονὴ τοῦ Ἁϊ - Γιαννιοῦ ἔκανε αὐτὴ τὴ δουλειὰ.

Τὸ εἶχε κομποδεμένο ἐκείνη τὴν ἡμέρα, ὅτι θὰ ἐρχόταν ὁ Γιάννης της χωρὶς ἄλλο, ξημερώνοντας ἢ γιορτὴ του. [Γι' αὐτὸ ἀπὸ τὴν παραμονή, χωρὶς νὰ βγῆ καθόλου στ' ἀγνάντια, ἔσφαζε τὴν παχύτερὴ της κόττα, τὴ ζεματοῦσε, τὴ μαδοῦσε καὶ τὴν ἔβανε νὰ βράσῃ, σκούπιζε τὸ σπῆτι καλὰ-καλὰ, ἔστρωνε καθαρά κι ἔδενε τὴ σκύλα, γιὰ

νάιναι όλα έτοιμα τὸ πρωί καί νά μήν ἔχη ἄλλη δουλειά, παρὰ νά πάη μόνο στήν ἐκκλησιά κι οὐδ' ἄλλο κι οὐδ' ἄλλο.

Τόσοι "Αἰ-Γιάννηδες πέρασαν καρτέρι καί καρτέρι, πού μποροῦσαν νά κάμουν ἀκέριο μῆνα, κι ὁ Γιάννης τῆς Μήτητραϊνας δέ φαινόταν ! Τί νά εἶχε γίνει ὁ Γιάννης ! Χωρίς ἄλλο θά ἔλειωσαν τὰ κόκκαλά του κάτω ἀπὸ τὸ μαῦρο μῆμα, χωρίς κερί, χωρίς λιβάνι, χωρίς τρισάγιο, χωρίς λουλούδια, χωρίς δάκρυα !

Ἄλλά πού περνοῦσαν αὐτὰ ἀπὸ τὸ νοῦ τῆς Μήτητραϊνας !

Ὅταν ἔβρασε καλά ἡ κόττα, εἶχε βασιλέψει ὁ ἥλιος. Τότε ἡ Μήτητραϊνα τὴν ἔβγαλε ἀπὸ τὴ φωτιά, τὴν ἀπόθεσε ψηλά κι ὕστερα ἔκαμε τὸ σταυρὸ τῆς ἐμπρὸς στὸ εἰκόνημα, παρακαλῶντας τὴν Παναγία καί τὸν "Αἰ-Γιάννη νά τῆς φέρουν τὸ παιδί τῆς γερὸ καί καλά ἀπὸ τὰ ξένα. Χάλασε καί σκέπασε τὴ φωτιά, ἔσβησε τὸ λυχνάρι καί πλάγιασε νά κοιμηθῆ, γιατί ἦταν περασμένη ἡ ὥρα.

Τὰ πρόσφορα τὰ εἶχε έτοιμα ἀπὸ τὴν ἡμέρα τοῦ Σταυροῦ. Τὸ βαθὺ πρωί, νύχτα ἀκόμη, πρὶν λαλήσουν οἱ πετεινοί, ἅμα ἄκουσε τὸ σήμαντρο τῆς ἐκκλησίας, σηκώθηκε, νίφτηκε, ἄναψε τὸ καντήλι στὸ εἰκόνημα, ἔκανε τὸ σταυρὸ τῆς κι ἄναψε τὴ φωτιά. Ἐφτιασε τρία τέσσερα κεριά, γέμισε τὸ ροῖ τῆς λάδι, πῆρε τὸ πρόσφορὸ τῆς καί κίνησε γιὰ τὴν ἐκκλησία.

Ἐκινῶντας ἔκλεισε πίσω τῆς τὴν πόρτα μόνο μὲ τὸ μάνταλο, γιὰ νά μπορέση νά μπῆ μέσα μονάχο του τὸ ξενιτεμένο τῆς παιδί. Ἦταν τόσο βέβαιη, ὅτι θά ἐρχόταν χωρίς ἄλλο ὁ Γιάννης τῆς ἐκεῖνο τὸ πρωί !

Στὴν ἐκκλησία κάθισε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς λειτουργίας ὡς τὸ τέλος καί, ὅπως συνήθιζε πάντα, πῆγε στήν πύλη τοῦ ἱεροῦ πρώτη-πρώτη, γιὰ νά πάρη ἀντίδωρο πρωτύτερα ἀπ' ὄλο τὸ ἄλλο χωριὸ καί νά πάη γρήγορα στὸ σπίτι τῆς, νά δεχτῆ τὸ παιδί τῆς, πού ἐρχόταν ἀπὸ τὴν ξενιτεία.

Ἔτσι ἔκανε πάντα, κι ὁ παπᾶς, πού ἤξερε αὐτὴ τὴν ἀδυναμία τῆς, τῆς ἔδινε ἀντίδωρο πρῶτα ἀπ' ὄλους· κι αὐτὴ παίρνοντας τ' ἀντίδωρο βγῆκε τρεχάτη ἀπὸ τὴν ἐκκλησία κρατῶντας στὸ χέρι τὸ ἀδειανὸ ροῖ καί τράβηξε ἴσια γιὰ τὸ σπιτοκάλυβό τῆς.

Δέν εἶχε φέξει καλά, ὅταν γύριζε, κι ἡ συννεφιά ἡ βαρεία, πού κρεμόταν στὸν αἰθέρα, ἔκανε τὸν οὐρανὸ μαῦρο καί φοβερό. Ὁ ἄνεμος φυσοῦσε δυνατὰ κι ἡ Μήτητραϊνα ἔτρεχε γρήγορα πατῶντας

ὅπως τύχαινε μέσα στὶς λάσπες, γιὰ νὰ φτάσῃ τὸ γρηγορώτερο στὸ σπιτοκάλυβό της καὶ νὰ σφίξῃ στὴν ἀγκαλιά της τὸ παιδί της.

Μπαίνοντας στὴν αὐλὴ κοίταξε ὀλόγυρα, γιὰ νὰ ἴδῃ, ἂν εἶναι κανένα μουλάρι, καὶ μὴ βλέποντας τίποτε ἀπόθεσε κάπου τὸ ροῖ της, βγήκε στὸ δρόμο καὶ τράβηξε ἴσια κατὰ τ' ἀγνάντια. Καὶ ἅμα ἔφτασε στὴ μεριά, ποῦ εἶχε χωριστῆ μὲ τὸ Γιάννη της, φώναξε μὲ μεγάλη φωνή :

— Γιάννη η η η ! Γιάννη, οὔσου !

— Ὅριστεεε ! ἀπολογήθηκε μιὰ φωνὴ ἀπὸ μακριά.

— Χτύπα γρήγορα, παιδάκι μου, γιατί σ' ἔφαγε τὸ κρῦο. Τοῦ ἀπολογήθηκε ἡ Μήτηραινα.

Σὲ λίγο τὸ ποδοβολητὸ τοῦ μουλARIOῦ ἀκουγόταν ξαστερώτερα, ἀλλὰ ἡ Μήτηραινα δὲν τὸ κουνούσε ἀπὸ ἐκείνη τὴ μεριά.

Τὸν περίμενε ἐκεῖ τὸ Γιάννη της, ὡς ποῦ ἤρθε.

— Παιδάκι μου ! Ψυχούλα μου !

— Μαννούλα μου ! Ποιὸς σοῦ πῆρε τὰ συχαρίκια καὶ βγήκες τέτοια ὦρα ἐδῶ, νὰ μὲ καρτερῆς ;

— Ἡ ἐλπίδα μου, ψυχούλα μου ! Ἡ ἀνίκητη ἐλπίδα μου, ποῦ φώλιαζε μέσα ἐδῶ, στὴν καρδιά μου βαθιά !

Ὁ Γιάννης κατέβηκε ἀπὸ τὸ μουλάρι, ἡ Μήτηραινα ἄνοιξε τὴν ἀγκαλιά καὶ μάννα καὶ παιδί ἔγιναν ἓνα ἀπὸ τὸ σφιχταγκάλιασμα. Ἐκεῖ, στὴν ἴδια τὴν μεριά, ποῦ ἀγκαλιάστηκαν καὶ φιλήθηκαν μάννα καὶ παιδί τὸ πικρὸ ἀγκάλιασμα καὶ φίλημα τοῦ χωρισμοῦ, ἐδῶ καὶ τόσα χρόνια, ἐκεῖ, στὴν ἴδια τὴ μεριά πάλι μάννα καὶ παιδί ξαναφιλιόνταν καὶ ξαναγκαλιάζονταν τὸ χαρμόσυνο φίλημα κι ἀγκάλιασμα τοῦ ἔρχομοῦ.

Κι ἔτσι ἀγκαλιασμένοι ἔφτασαν στὸ σπιτοκάλυβο.

Μιὰ βαρειά τουφεκιά ἔπεσε στὸν αὐλόγυρο τῆς Μήτηραινας, ποῦ βρόντησε ὅλο τὸ χωριό.

Ἡ χαρὰ τῆς Μήτηραινας οὔτε γράφεται οὔτε μολογίεται !

Πρώτη φορά, ἀφότου ξενιτεύτηκε ὁ Γιάννης, θρονιαζόταν ἡ χαρὰ στὸ ταπεινὸ σπιτοκάλυβο τῆς Μήτηραινας. x

« Διηγήματα τῆς ξενιτειᾶς »

Χρῆστος Χριστοβασιλῆς
Χρῆστος Χριστοβασιλῆς

14. ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΟΥ ΞΕΝΙΤΕΜΕΝΟΥ

— Εἶν' ἓνα μικρό, φτωχὸ σπιτάκι,
λάμπει ὁ ἥλιος πάνου του χρυσός·
κάθε χαρωπὸ παραθυράκι
στ' ἄσπρο μου γενέθλιο σπιτάκι,
τὸχει ζῶσει πράσινος κισσός.

Δυὸ μορφές κεῖ μέσ' ἀγαπημένες,
— ἓνας γέρος τώρα καὶ μιὰ γριά —
κάθονται σκυφτὲς καὶ λυπημένες,
δυὸ μορφές γλυκές, ἀγαπημένες,
γιὰ τὸ γυιό τους ποῦφυγε μακριά.

Πότε θά 'ρθης, μέρα εὐλογημένη,
νὰ ριχτῶ τρελλὸς στήν ἀγκαλιὰ
τῶν γλυκῶν γονιῶν μου, ποῦ κλαμένοι.
μὲ χαρὰ στὰ μάτια τους χυμένη,
δὲν θὰ μὲ χορταίνουν στὰ φιλιὰ.

« Παιδικὴ ἀνθολογία »

Νικόλαος Χατζηδάκης

15. ● ΞΕΝΙΤΕΜΕΝΟΣ

Σὰν πῆγε στήν Ἀμερική,
ἐγύριζεν ὁ νοῦς του πίσω
καθημερινὴ καὶ Κυριακή.

— Σὰν ἄρχιζε νὰ γράψῃ γράμμα,
« καλὴ μου μάννα κι ἀδερφή », —
ἐκεῖ τὸν ἔπιανε τὸ κλάμα.

Ἐπέρασε καιρὸς πολὺς,
στὰ ξένα ἀσπίσαν τὰ μαλλιὰ του,
γυρίζει πίσω παραλῆς.

Τὰ πλούτη του εἶναι περισσά.

Ἐφερε γοῦνες καὶ ρολόγια,
ἔχει τὰ δόντια του χρυσά.

Πηγαίνει στὸ σπιτάκι ἴσια.
Ἡ μάνα του ; ...ἢ ἀδερφή ;
Εἶναι κι οἱ δυὸ στὰ κυπαρίσσια.

Ἄς ξαναζοῦσαν μιὰ βραδιά
- κι' ἄς ἦτανε καὶ στ' ὄνειρό του --
Θᾶδινε ὀλάκερο τὸ βιό του !

Ζαχαρίας Παπαντωνίου

16. Η ΦΙΛΟΣΕΝΙΑ

Ἦταν Γενάρης μῆνας, καρδιά τοῦ χειμῶνα. Μέσα στὸ σπίτι ζέστα καὶ λαμπρὴ, χοντροκάρβουνη καὶ κουτσοουροθερμμένη φωτιά κι ἔξω φριχτὸ σκοτάδι κι ἄγριο ἀνεμόβροχο, ποὺ ξερίζωνε δέντρα. Χαρὰ σὲ κείνον, ποὺ ἦταν μέσα, κι ἄς ἦταν καὶ γύφτος, κι ἀλλοίμονο σὲ κείνον, ποὺ ἦταν ἔξω, κι ἄς ἦταν καὶ βασιλιάς !

Τὸ σπίτι, ποὺ φέρομε στὴ διήγησί μας, ἦταν τὸ πρωτόσπιτο τοῦ χωριοῦ. Αὐτὸ δεχόταν τοὺς ξένους κι ἀγνώστους, ἐνῶ τ' ἄλλα τὰ σπίτια δεχόταν τοὺς γνῶριμους μόνον. Ἐνας γέρος, ὁ γέρο - Δῆμος, ἦταν ὁ ἀρχηγὸς τοῦ σπιτιοῦ, ὁ νοικοκύρης, κι ἡ Γιώργαινα ἢ νύφη του, ἡ νοικοκυρά. Πέντε ἀγγόνια του, δύο ἀρσενικά καὶ τρία θηλυκά, ἀποτελοῦσαν τὴ φυτεία τοῦ σπιτιοῦ. Ὁ γυιὸς τοῦ γέρου, ἄντρας τῆς χήρας καὶ πατέρας τῶν παιδιῶν, εἶχε σκοτωθῆ ἄδικα στὰ Γιάννενα ἀπὸ ἓνα τουρκαρβανίτη, Χαμίτ Γκόγκα λεγόμενο, ἀπὸ τὸ Πρωγονάτι τῆς Λιαπουργιάς. Ὑστερα ἀπὸ τὸ φόνο, ὁ φονιάς βγήκε στὰ βουνά.

Ζύγωνε ἡ ὥρα τοῦ δείπνου. Ὁ ὑπηρέτης ἐκλείσει μὲ πάταγο τὴν αὐλόθυρα, ἀπόλυσε τὰ δυὸ σκυλιὰ ἀπὸ τὶς ἀλυσίδες, ἀνέβηκε τὴ σκάλα καὶ μπαίνοντας ξεκουμπώθηκε κι εἶπε στὸ γέρο - Δῆμο -
- Κάθισα ὡς αὐτὴ τὴν ὥρα στὸ Μεσοχώρι καὶ δὲ φάνηκε κανένας ξένος.

- Καλά, παιδί μου, εἶπεν ὁ γέρο - Δῆμος· ἄς στρωθῆ τὸ τραπέζι, νὰ δειπνήσουμε, κι ἂν ἔρθῃ κανένας ἀργότερα, ἡ θύρα μας εἶναι γνωστὴ κι ἀνοίγει εὐκολα.

Στὸ πρόσταγμα τοῦ γέρου μπήκε ἡ ψυχοπαίδα, κρατῶντας ἓνα μακρὺ τραπέζι, καὶ τὸ ἀπόθεσε καταγῆς, βάνοντας τὸ κεφαλο-

τράπεζο πρὸς τὸ μέρος, ποὺ καθόταν ὁ γέρος. Σὲ λίγο ὅλη ἡ οἰκογένεια, παιδιά, μάννα καὶ πάππος, δειπνοῦσε.

Δὲν εἶχε φτάσει ἀκόμη στὴ μέση τοῦ φαγητοῦ, ὅταν τὰ σκυλιά τῆς αὐλῆς, ὁ Κοράκης κι ὁ Τραχήλης, ἄρχισαν ν' ἀλυχτοῦν καὶ σὲ λίγο ἀκούστηκε καὶ ποδοβολητὸ ἔξω ἀπὸ τὴν αὐλόπορτα. Τὰ σκυλιά, ἀκολουθῶντας ἀπὸ μέσα τὸ ποδοβολητὸ κι ἀλυχτῶντας, ἔφτασαν στὴν αὐλόθυρα, ὅπου εἶχε σταθῆ ἄνθρωπος, κι ἐκεῖ πλέον εἶχαν γίνει θηρία καὶ τὰ δυὸ κι ἂν δὲν ἦταν τὰ σανίδια τῆς θύρας, θὰ τὸν κατακομμάτιαζαν.

— Ἔβγα στὴν κρεβάτα, προστάζει ὁ γέρος τὸν ὑπηρέτη, καὶ ἰδέ, γιατί ἀλυχτοῦν τὰ σκυλιά... Μοῦ φαίνεται, ὅτι κάποιος ξένος εἶναι ἔξω ἀπὸ τὴν αὐλόθυρα καὶ δὲν τολμάει νὰ χτυπήσει...

Ὁ ὑπηρέτης βγῆκε ἔξω κι ἀμέσως φώναξε :

— Ποιὸς εἶναι ;

Τὰ σκυλιά στὸ ἄκουσμα τῆς φωνῆς ἀνταριάστηκαν περισσότερο καὶ πῶς νὰ μποροῦσαν νὰ τρυπήσουν τὴ θύρα, γιὰ νὰ δείξουν, ὅτι ἐκτελοῦν τὸ καθήκον τους καὶ ὅτι τρῶν τὸ ψωμί μὲ τὸ δίκιο.

— Ἄνθρωπος εἶμαι, ἀπολογήθηκε μιὰ φωνὴ τρεμάμενη ἀπὸ τὸ κρῦο, διαβάτης, ἄγνωστος...

— Ποῦθε εἶσαι ; ξαναρώτησε ὁ ὑπηρέτης.

— Μακριά, ἀπὸ πολὺ μακριά...

— Τοῦρκος εἶσαι ἢ Ρωμιός ;

— Τοῦρκος, ἀπολογήθηκε δειλὰ - δειλὰ ὁ ξένος.

— Νὰ πάρ' ἡ κατάρρα, μουρμούρισε ὁ ὑπηρέτης· τέτοιον καιρὸ καὶ τέτοια ὥρα νὰ σοῦ τύχη καὶ ἀντίχριστος !

Μπαίνοντας μέσα εἶπε περίλυπα στὸ γέρο νοικοκύρη :

— Ἕνας ἀντίχριστος !

— Τί σημαίνει ; ἀπολογήθηκε ὁ γέρο - Δῆμος, ἄνθρωπος δὲν εἶναι ; Δὲ ζητάει νὰ μπῆ στὸ σπίτι μας ὡς Τοῦρκος ἢ χριστιανός, ἀλλ' ὡς ἄνθρωπος. Κατέβα ἀμέσως κάτω καὶ δέσε γιὰ μιὰ στιγμή τὰ σκυλιά κι ἀνοιξέ του τὴ θύρα, νάρθη ἐπάνω !

Ὁ ὑπηρέτης, θέλοντας καὶ μὴ, βγῆκε ἔξω καὶ σὲ λίγο ὁ ξένος ἔμπαινε μέσα.

— Καληώρα σας, εἶπε, μπαίνοντας μέσα, ἐνῶ τὰ σκυλιά τῆς αὐλῆς ἔπνιγαν τὴ φωνὴ του μὲ τ' ἀλυχτήματά τους.

— Καλῶς ὤρισες, τοῦ ἀπολογήθηκε ὁ γέρο - Δῆμος καὶ τοῦ

ἄπλωσε τὸ χέρι, γιὰ νὰ τὸν χαιρετήσῃ· κάθισε νὰ φᾶμε !

Τὰ σκυλιὰ κόνονταν στὴν αὐλὴ, ἀλυχτῶντας πρὸς τὴ θύρα τοῦ σπιτιοῦ κι ὄχι πρὸς τὴν αὐλόθυρα, ὅπως πρὶν νὰ μπῆ μέσα ὁ ξένος.

Ὁ ξένος κρέμασε τὴν κατάβρεκτη κάπα του, ἔβγαλε τὰ μουσκεμένα τσαρούχια του, ξεζώστηκε τ' ἄρματωμένο σελάχι του καὶ τὸ ἀπόθεσε, τίναξε τὴ φουστανέλλα του καὶ κάθισε στὸ πλάγι τοῦ γέρου στὸ τραπέζι κι ἄρχισε νὰ τρώγῃ, λέγοντας :

— Καλῶς σᾶς ἦῦρα στὸ σπίτι σας, νὰ ζήσετε, κι ἂν ἔχετε ξενιτεμένο, νὰ τὸν καλοδεχθῆτε . . .

— Καλῶς ὄρισες, τοῦ εἶπε ὁ γέρος· νὰ πᾶς καλὰ στὸ σπίτι σου καὶ νὰ βρῆς καὶ τοὺς δικούς σου καλὰ.

Ὁ τουρκαρβανίτης ἄρχισε νὰ τρώῃ, σὰ λιμασμένο θεριό, ἀλλὰ καὶ τ' αὐλόσκυλα περισσότερο ἀλυχτοῦσαν στὴν ἐσωτερικὴ θύρα.

— Μπᾶ, ποῦ νὰ σᾶς μάση λύσσα ! ξεφώνισε ὁ γέρος.

Κι ὕστερα γυρίζοντας πρὸς τὸν ὑπηρέτη τοῦ εἶπε :

— Τί ἔχουν αὐτὰ τὰ σκυλιὰ ἀπόψε καὶ κόνονται ἔτσι ; αὐτὰ κάνουν σὰ νὰ μπῆκε λύκος στὸ σπίτι. *(μαρ)*

Κι ἐπειδὴ ἡ παρομοίωσι μποροῦσε νὰ παρθῆ ἀπὸ τὸν ξένον γιὰ προσβολή, τοῦ εἶπε :

— Μὲ συγχωρεῖς, ἀγᾶ μου, δὲν ἐννοῶ τὴν ἀφεντιά σου . . . ὁ λόγος τὸ ἔφερε.

Ὕστερα βγῆκε στὴν κρεβάτα κι ἀπὸ τὸν ἐξώστη μάλωσε τὰ σκυλιὰ, γιὰ νὰ σωπάσουν.

Ἄλλὰ ποῦ ν' ἀκούσουν τὰ σκυλιὰ !

Τότε-ὁ γέρος κατέβηκε στὴν αὐλὴ μ' ἓνα ραβδί καὶ τὰ κτύπησε καὶ τὰ ἔδιωξε ἀπὸ τὴ θύρα, κι ἔτσι ἔπαψαν ν' ἀλυχτοῦν στὴν ἐσωτερικὴ θύρα, ἀλλὰ κι ἐκεῖ ποῦ πῆγαν, στὴν ἄλλη ἄκρη τῆς αὐλῆς, ὅλο γκρίνιαζαν.

Δὲ χρειάστηκε νὰ βάλουν ἢ νὰ ἐτοιμάσουν ἄλλο φαγητό· ὅ,τι ἦταν στὸ τραπέζι, γιὰ νὰ φάῃ ἡ οἰκογένεια, ἔφαγε καὶ παράφαγε. Ὕστερα ἀπὸ τὸ φαγητὸ ἡ ψυχοπαίδα σήκωσε τὸ τραπέζι, ὁ ὑπηρέτης σκούπισε καὶ ἡ νοικοκυρὰ καληνύχτησε καὶ τραβήχτηκε μὲ τὰ παιδιὰ τῆς στὸ δωμάτιό τῆς, κι ἔμειναν γιὰ μιὰ στιγμὴ ὁ γέρος μὲ τὸν ξένο μονάχοι.

Ὁ ξένος εἶπε στὸ γέρο :

— Ἦθελα νὰ μείνωμε μόνοι . . . Ἔχω νὰ σοῦ ξεμυστηρεῦτῶ . . .

Ἐκείνη τῆ στιγμή ἀνταριάστηκαν τὰ σκυλιὰ στὴν αὐτὴ κι' ὅλα τὰ σκυλιὰ τοῦ χωριοῦ, καὶ σὲ λίγο τὸ Μεσοχώρι ἀντήχησε ἀπὸ ποδοβολητὰ καβαλαραίων στρατιωτῶν.

— Νὰ μὴ μπῆ κανένας μέσα, χωρὶς νὰ πάρῃ ἄδεια.

Ἐκείνη τῆ στιγμή ἀνταριάστηκαν τὰ σκυλιὰ στὴν αὐτὴ κι' ὅλα τὰ σκυλιὰ τοῦ χωριοῦ, καὶ σὲ λίγο τὸ Μεσοχώρι ἀντήχησε ἀπὸ ποδοβολητὰ καβαλαραίων στρατιωτῶν.

— Τώρα πές μου τὸ μυστικό σου.

— Εἶμαι, πού λές, κακὸς ἄνθρωπος...

—

— Εἶμαι φονιάς !... εἶμαι ληστής !

— Φονιάς καὶ ληστής ; Ἄς εἶσαι ὅ,τι κι ἂν εἶσαι ! Ἡ σκέπη τοῦ σπιτιοῦ μου εἶναι μικρὸς οὐρανός· σκεπάζει καὶ καλοὺς καὶ κακοὺς.

— Μὲ κυνηγοῦν οἱ παγάνες...

— Ἄς σὲ κυνηγοῦν...

— Πολέμησα τρεῖς ὥρες... Μὲ εἶχαν περικυκλωμένο ἀπὸ τρεῖς μεριές ὁ στρατός κι ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά τὸ ποτάμι, ὁ Καλαμάς. Τί νὰ κάμω ; ἔμπρὸς βαθύ καὶ πίσω ρέμα. Τὸ ἀδιάβατο καὶ θολὸ ποτάμι, πού κυλοῦσε τ' ἄγρια νερά του μ' ἓνα φοβερὸ βουητό, μοῦ φάνηκε σπλαχνικώτερο καὶ ἡμερώτερο ἀπὸ τ' ἄγρια πρόσωπα τῶν στρατιωτῶν, πού ἤθελαν νὰ μοῦ ἀρπάξουν τὴ ζωή. Πῶς νὰ γλυτώσω ; Κλείω τὰ μάτια μου, καὶ ρίχνομαι μέσα στὸ ποτάμι. Ἄλλὰ γιὰ τὴν καλὴ μου τύχη κρατήθηκα στὴ διχαλωσιὰ ἑνὸς πλατάνου. Ὁ πλάτανος αὐτὸς εἶχε τὸν κορμὸ του κούφιο καὶ στὴ στιγμή χώνομαι μέσα στὴν κουφάλα. Οἱ στρατιῶτες, πού μὲ κυνηγοῦσαν, νόμισαν πῶς ἔπεσα ἀληθινὰ στὸ ποτάμι. Ἐμείνα ὅλη τὴν ἡμέρα στὴν κουφάλα. Ἄμα νύχτωσε, βγήκα ἔξω καὶ τράβηξα σ' ἓνα μαντρί. Πρῶι - πρῶι ἔφυγα, λημέριασα σ' ἓνα σύδενδρο καὶ κατὰ τὸ δειλινὸ τράβηξα γιὰ δῶ, γιὰ νὰ φάω, νὰ πάρω λίγο ψωμί μαζί μου καὶ νὰ φύγω. Δὲν μπορῶ νὰ μείνω πολὺ, γιὰ τὸ δικό σου τὸ καλὸ καὶ γιὰ τὸ δικό μου. Τώρα διάταξε νὰ μοῦ δώσουν ψωμί, νὰ φύγω...

Ἐκείνη τῆ στιγμή ἀνταριάστηκαν τὰ σκυλιὰ στὴν αὐτὴ κι' ὅλα τὰ σκυλιὰ τοῦ χωριοῦ, καὶ σὲ λίγο τὸ Μεσοχώρι ἀντήχησε ἀπὸ ποδοβολητὰ καβαλαραίων στρατιωτῶν.

— Ἡ παγάνια ! φώναξε ὁ ξένος. Ἄν εἶσαι χριστιανὸς καὶ πιστεύῃς Θεό, μὴ μὲ προδώσῃς ! Στὸ Θεὸ καὶ στὰ χέρια σου ! Σὲ τοῦτον τὸν κόσμον σοῦ παραδίδω τὸ κορμί μου καὶ στὸν ἄλλον θά σοῦ τὸ ζητήσω.

— Μὴ φοβάσαι ἀγᾶ μου ! εἶπε ὁ γέρος. Ὅσο πού βρίσκεσαι

κάτω ἀπὸ τὴ στέγη τοῦ σπιτιοῦ μου, εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ σὲ ὑπερασπιστῶ καὶ νὰ σὲ φυλάξω. Προτιμῶ νὰ κινδυνέψω μαζί σου, παρά νὰ σὲ παραδώσω.

Τὰ σκυλιὰ τοῦ χωριοῦ καὶ τοῦ σπιτιοῦ κόβονταν στ' ἀλυχτήματα, κι οἱ Τοῦρκοι στρατιῶτες φώναζαν στὴν ἐξώθυρα. Τὸ σπίτι ἀναστατώθηκε.

Ὁ γέρος λέει στὸν ὑπὲρπληθῆ φωναχτά :

— Κατέβα κάτω, πιάσε τὰ σκυλιὰ, κι ἀνοίξε τὶς θύρες, νὰ δοῦμε τὶ θέλουν οἱ βασιλικοὶ οἱ ἄνθρωποι !

Ἄλλὰ τοῦ λέει κρυφά :

— Νὰ μὴ φανερώσης μὲ κανένα τρόπο, ὅτι ὑπάρχει ξένος ἄνθρωπος στὸ σπίτι.

Στὸ τέλος γιὰ νὰ ἐξασφαλιστῆ πλειότερο τοῦ λέει :

— Δὲν εἶναι Τοῦρκος ! Ψέματα μᾶς τὸ εἶπε. Εἶναι χριστιανὸς σὰν κι ἐμᾶς... βαφτισμένους... Ἄκουῦς ; Χριστιανὸς !

Ἐνῶ ὁ ὑπὲρπληθῆς κατέβαινε στὴν αὐλὴ νὰ πιάσῃ τὰ σκυλιὰ καὶ ν' ἀνοίξῃ τὶς θύρες, ὁ γέρος μὲ τὴ νύφη του ἀνέβασαν τὸν ληστὴ μέσα στὸν καπνοδόχο μὲ ὅλα τὰ πράγματά του. Ὁ καπνοδόχος ἦταν πλατύς κι εἶχε καὶ σκαλοπάτια καὶ καθίστρα. Πρὶν ν' ἀνεβουῦν οἱ στρατιῶτες ἐπάνω, ὁ γέρος εἶχε λάβει ὅλα τὰ μέτρα, ὥστε νὰ μὴ προδοθῆ ἢ κρυφώνα τοῦ ξένου του.

Μπαίνοντας ἔπειτα στὸ σπίτι ὁ ἀξιωματικὸς τῆς παγάνας εἶπε στὸ νοικοκύρη :

— Γέρο ! γρήγορα νὰ μοῦ παραδώσης τὸν Χαμίτ Γκόγκα, τὸν ληστὴ, παῦ ἦρθε στὸ σπίτι σου ἀπόψε, ἂν θέλῃς νὰ μὴν πάθῃς.

Ἄστραπὴ τοῦ ἦρθε τοῦ γέρου, ὅταν ἄκουσε τὸ μισητὸ ὄνομα τοῦ Χαμίτ Γκόγκα, τοῦ φονιά τοῦ γιου τοῦ, ποῦ τὸν εἶχε κρυμμένο στὸν καπνοδόχο. Μεγάλος πόλεμος πιάστηκε ἐκείνη τὴ στιγμή μέσα στὴν καρδιά του μεταξὺ τῆς ἔχθρας καὶ τῆς φιλοξενίας.

— Γιατί δὲν ἀπολογιέσαι, ὦρὲ γέρο ; ρώτησε ὁ ἀξιωματικὸς τὸν γέρο - Δῆμο.

— Καὶ τί ἀπολογία θέλεις νὰ σοῦ δώσω σ' αὐτό, ποῦ μὲ ρωτᾷς ; τοῦ ἀπάντησε ὁ γέρος μὲ ἀθυμία. Δὲν ξέρεις, ὅτι ὁ Χαμίτ Γκόγκας εἶναι ὁ φονιάς τοῦ παιδιοῦ μου ; Εἶναι ἐκεῖνος, ποῦ ἔκανε τὴ νύφη μου χήρα, τ' ἀγγόνια μου ὀρφανὰ καὶ ἐμένα χωρὶς παιδί ;

Τόσο τὸν εἶχε πλημμυρίσει ἐκείνη τὴ στιγμή τὸ αἶσθημα τῆς

έχθρας, ώστε λίγο έλειψε να του είπη: «Έλα να σου τον παραδώσω τον αντίχριστο!». Άλλά βαστάχτηκε.

— Και όμως-ένας καταδότης τον πήρε στο κοντό και τον έφερε ως το σπίτι σου! Δεν είναι μια ώρα... είπε ο άξιωματικός.

✕ — Άλήθεια, έδω και μίαν ώρα ένας άνθρωπος χτύπησε τη θύρα μου κι ή θύρα μου άνοιξε, όπως άνοίγει σε κάθε άνθρωπο, που τη κτυπήσει ζητώντας φιλοξενία. Να μη μου το χρωστάη ο Θεός να κλείσω τη θύρα μου σε κείνον, που μου ζητήση ψωμί, νερό ή στέγη! Τώρα μου λέτε σεις, ότι αυτός ο άνθρωπος ήταν ο έχθρός μου, ο φονιάς του παιδιού μου, ο Χαμίτ Γκόγκας! Ποϋ να το ήξερα έγώ;

— Ποϋναί τος, λοιπόν, αυτός ο άνθρωπος;

— Κάθισε στο τραπέζι μας, έφαγε, έπие, μάς ευχήθηκε καλό ξημέρωμα... κι έφυγε!...

Ίδρωσεν ο γέρος, ως που να βγάλη την τελευταία λέξι από το στόμα του. ✕

Δάγκασε τὰ χείλη του ο άξιωματικός άκούοντας την τελευταία λέξι από το στόμα του γέρου, που μάθαινε εκείνη τη στιγμή ότι ήταν ο άσπονδος έχθρός του ληστοϋ, που κυνηγούσε, κι ήλπιζε πιάνοντάς τον ζωντανό ή φονεύοντάς τον να προαχθή. Δεν είχε κανένα λόγο να μη πιστέψη τὰ λόγια του γέρου, πρώτα γιατί ο Χαμίτ Γκόγκα ήταν Τουρκος κι ο γέρος χριστιανός, και δεύτερο, το και μεγαλύτερο, που τόσο μεγάλη έχθρα βασιλευε ανάμεσά τους. Τέλος περιωρίστηκε να ρωτήση:

— Καταλάβατε κατά ποϋ έκανε τουλάχιστο;

— Αυτό ο ύπηρέτης μπορεί να το κατάλαβε κατά ποϋ έκαμε.

Ρωτούν τον ύπηρέτη, κι αυτός ρυθμίζοντας την διαγωγή του προς την διαγωγή του άφεντικού του άποκρίθηκε με φυσική άπάθεια:

— Έκαμε τον κατήφορο κατά τον ποταμό.

— Έχει πολλή ώρα;

— Όση είναι από την στιγμή, που ήρθατε σεις, πρόλαβε ν' άπαντήση ο γέρος.

Ο άξιωματικός νομίζοντας ότι βρίσκεται ακόμα πολύ κοντά ο καταζητούμενός του, καβαλλίκεψε και τράβηξε τον κατήφορο κατά τον ποταμό, σέρνοντας μαζί του όλους τους στρατιωτές του.

Φεύγοντας οί Τούρκοι, γυρίζει ο ύπηρέτης και λέγει του γέρου :

— Και τώρα, αφεντικό, τί λογίων ξεμπέρδεμα θα κάμωμε του αντίχριστου, πού έχουμε μέσα στο σπίτι μας ;

— Θα σοῦ εἰπῶ. Τό μόνο μου ὄνειρο, κι ἡ μόνη μου εὐχαρίστησι ἦταν νά τόν βρῶ σέ καμμιά μεριά και νά μοῦ εἰποῦν : Αὐτός εἶναι ὁ φονιάς του παιδιοῦ σου, ὁ Χαμίτ Γκόγκας! Και νά χυθῶ ἀπάνω του, ἀλλά τώρα... ἦρθαν ἀνάποδα τὰ πράγματα. Ὁ ἐχθρός μου ὁ ἄσπουνδος ἔχει προστάτη τό σπίτι μου ! Κάθισε στο τραπέζι μου, ἔφαγε τό ψωμί μου, ἔπιε τό νερό μου, ἄκουσε τίς εὐχές μου, κι ἄκουσα τίς δικές του... Τί νά του κάμω ; Ἄς τό βρῆ ἀπό τόν Θεό κι ὄχι ἀπό μένα.

— Κι ὡς πότε θα τόν φυλάμε μέσα ἐδῶ ;

— Ἄκουσε. Ἐγὼ πηγαίνω μέ τή νύφη μου στο δωμάτιο, πού κοιμοῦνται τὰ παιδιά, γιά νά μή συναντηθῶ μ' αὐτόν κι ἀνάφη ἡ ἔχθρα, τό μῖσος στήν καρδιά μου και κάμω ὅ,τι δέν πρέπει νά κάμω, και σὺ πήγαινε στήν τραπεζαρία, κατέβασέ τον ἀπό τόν καπνοδόχο, πού τόν ἔχω κρυμμένο, και βγάλε τον ἔξω ἀπό τό χωριό, δείξέ του τό δρόμο, πού εἶχαν πάρει οί στρατιῶτες, κι αὐτός ὅποιον δρόμο θελήσῃ ἄς πιάσῃ.

Ὁ ὑπηρέτης τράβηξε γιά τήν τραπεζαρία, μα ὁ γέρος κάτι εἶχε λησμονήσει ἀκόμα, κι ἔκραξε τόν ὑπηρέτη :

— Γιά νά σοῦ εἰπῶ. Βάλε του κι ἓνα μεγάλο κομμάτι ψωμί στο σακκούλι.

— Και λέγοντας αὐτὰ ἔπιασε τήν νύφη του ἀπό τό χέρι και πήγαν κι οί δυό μαζί στο δωμάτιο, πού κοιμῶνταν τὰ ὄρφανά, γιά νά μήν ἴδουν νά περνή ὁ φονιάς του πατέρα τους, του ἀνδρός της και του μοναχογυιου του !

- « Πεντακοθήκη »

Χρῆστος Χριστοβοσίτης

17. ΕΡΓΑΣΙΑ

Ξημερώνει αὐγή δροσάτη
 μέ τό πρώτο της πουλί,
 λές και κράζει τόν ἐργάτη
 στή φιλόπονη ζωή.

Πριν νά σβήση κάθε άστέρη,
 μέ χαρούμενη καρδιά,
 νέοι μεσόκοποι καί γέροι,
 τρέξετ' όλοι στή δουλειά.

Πέρα εκείθενε οί φροντίδες
 άς πετάξουνε, καθώς
 ξαφνιασμένες νυχτερίδες,
 όπου άγνάντεψαν τό φώς.

Μή σάς είναι ό ξένος πλούτος
 έν' άγκάθι στήν καρδιά·
 πέστε άζήλευτα : είναι τούτος
 έργασίας κληρονομιά.

Σηκωθήτε, ή γή χαρίζει
 μόνον άφθονο καρπό,
 άν ό κόπος τήν ποτίζη
 μ' έναν ιδρωτα συχνό.

Σάν έσάς, άδέλφια, ιδρώνει
 κι ό σοφός, πού μέ τό νοϋ
 κάμπους άμετρους όργώνει
 για θροφή τού λογισμοϋ.

Δίχως άνεσι καί σχόλη
 πάντα ό άξιος δουλευτής,
 τó άνθηρότατο περιβόλι
 σκάφτει, σπέρνει, ό ποιητής.

Πάντα, ναι, τού τίμιου κόπου
 οί γλυκύτατοι καρποί
 νά 'ναι μόνοι, πού τ' ανθρώπου
 σώμα θρέφουν καί ψυχή.

Γεράσιμος Μακροπού

18. Υ Π Η Ρ Ε Τ Ρ Α

Α'

Τὴν ἑσπέραν τῆς παραμονῆς τῶν Χριστουγέννων τοῦ ἔτους . . . ἡ δεκαοκταετίας κόρη, τὸ Οὐρανιῶ τὸ Διόμικο, μελαχροινῆ, νοστιμούλα, ἐκλείσθη εἰς τὴν οἰκίαν τῆς ἑνωρῖς, διότι ἦτο μόνη.

Ὁ πατὴρ τῆς, ὁ ἀτυχῆς μπάρμπα - Διόμας, ἀρχαῖος ἐμποροπλοίαρχος πτωχεύσας, ὅστις κατήντησε νὰ γίνῃ πορθημεὺς εἰς τὸ γῆράς του, εἶχεν ἐπιβῆ τῆς λέμβου του περὶ μεσημβρίαν, ὅπως πλεύσῃ εἰς τὴν νῆσον Τσουγκριάν, τρία μίλλια ἀπέχουσαν, καὶ διαπορθημέυση ἐκεῖθεν εἰς τὴν πολίχνην ἑορτασίμους τινὰς προμηθείας. Ὑπεσχέθη, ὅτι θὰ ἐπανήρχετο πρὸς ἑσπέραν, ἀλλ' ἐνύκτωσε καὶ ἀκόμη δὲν ἐφάνη.

Ἡ νέα ἦτο ὄρφανὴ ἐκ μητρὸς. Ἡ μόνη πρὸς μητρὸς θεία τῆς, ἦτις τῆς ἐκράτει ἄλλοτε συντροφίαν, διότι αἱ οἰκίαι τῶν ἐχωρίζοντο δι' ἑνὸς τοίχου, ἐμάλωσε καὶ αὐτὴ μαζί τῆς διὰ δύο στρέμματα ἀγροῦ, καὶ δὲν ὠμιλοῦντο πλέον. Ἡ νεᾶνις ἐκάθησε πλησίον τοῦ πυρός, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀνάψει εἰς τὴν ἐστίαν, περιμένουσα τὸν πατέρα τῆς, καὶ ἐκράτει τὸ οὖς τεταμένον εἰς πάντα θόρυβον, εἰς τὰ φαιδρὰ ἔσματα τῶν παιδῶν τῆς ὁδοῦ, ἀνυπόμονος καὶ ἀνησυχούσα, πότε ὁ πατὴρ τῆς νὰ ἔλθῃ.

Αἱ ὄραι παρήρχοντο καὶ ὁ πτωχὸς γέρον δὲν ἐφαίνετο. Τὸ Οὐρανιῶ εἶχεν ἀπόφασιν νὰ μὴ κατακλιθῇ, ἀλλ' ἐμεινεν οὕτως ἡμίκλητος πλησίον τῆς ἐστίας.

Παρήλθε τὸ μεσονύκτιον καὶ ἤρχισαν ν' ἀντηχῶσιν οἱ κώδωνες τῶν ναῶν, καλοῦντες τοὺς χριστιανούς εἰς τὴν εὐφρόσυνον τῆς ἑορτῆς ἀκολουθίαν.

Ἡ καρδία τῆς νεᾶς ἐκόπηκε μέσα τῆς.

— Πέρασαν τὰ μεσάνυκτα, εἶπε, κι ὁ πατέρας μου ! . . .

Συγχρόνως τότε ἤκουσε θόρυβον καὶ φωνὰς ἔξωθεν. Ἡ γειτονιά εἶχεν ἐξυπνήσει καὶ ὅλοι ἠτοιμάζοντο διὰ τὴν ἐκκλησίαν.

Ἡ δύστηνος Οὐρανιῶ δὲν ἀντέσχευ, ἀλλ' ἔλαβε τὴν τόλμην νὰ ἐξέλθῃ εἰς τὸν σκεπαστὸν καὶ περίφρακτον ὑπὸ σανίδων ἐξώστην τῆς οἰκίας, ὅπου κρυπτομένη εἰς τὸ σκότος προέβαλε διὰ τῆς θυρίδος τὴν κεφαλὴν.

Μία γειτόνισσα λάλος καὶ φωνασκός εἶχεν ἐγερθῆ πρώτη καὶ

ἀφύπνιζε διὰ τῶν κραυγῶν τῆς τοὺς γείτονας ὄλους, ὅσων ὁ ὕπνος ἀνθίστατο εἰς τῶν κωδῶνων τὸν κρότον, προσπαθοῦσα νὰ ἐξυπνήσῃ τὸν ἄνδρα καὶ τὰ παιδιὰ τῆς. Ὁ σύζυγός τῆς Νταραδήμος εἶχεν ἀνάγκη νὰ μοχλοῦ, διὰ νὰ σταθῇ εἰς τοὺς πόδας του.

Ἡ θύρα τῆς οἰκίας των ἦτο ἀντικρὺ τῆς τοῦ μπάρμπα - Διόμα. Τὸ Οὐρανιῶ ἔβλεπε καθαρῶς ἀπέναντί τῆς τὴν γυναῖκα ἐκείνην, κρατοῦσαν φανόν, φωτίζουσαν οἰκτιρμῶνως τὰ σκότη τῆς ὁδοῦ διὰ τοὺς διαβάτας καὶ τοὺς γείτονας. Διότι τὸ σκότος ἦτο βαθύ καὶ ἔλαφρὸς ἄνεμος ἔπνεεν, ὅσος ἤρκει διὰ νὰ μεταφέρῃ ἐκ τῶν χιονοσκεπῶν βουνῶν τὸ ψῦχος καὶ τὸν παγετὸν εἰς τὰς φλέβας τῶν ἀνθρώπων.

Κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν διῆλθεν ἄνθρωπός τις, ὃν ἰδοῦσα καὶ ἀναγνωρίσασα τὸ Οὐρανιῶ δὲν ἠδυνήθη νὰ μὴ μειδιᾷ.

— Πῶς ! κι ὁ Ἀργυράκης πάει στὴν ἐκκλησίαι ; ... ἐψιθύρισεν.

Ὁ Ἀργυράκης τῆς Γαρουφαλιᾶς, ὅστις εἶχε τὸ προνόμιον νὰ προσωυμῆται ἀπὸ τοῦ ὀνόματος τῆς συζύγου του, εἶχεν εἰπεῖ ἄλλοτε καὶ τὸ λόγιον ἔμεινε παροιμιῶδες « ὅποτε πάω στὴν ἐκκλησίαι βράϊα μοιράζουνε ». Ἀλλὰ τὴν φορὰν αὐτὴν τὸν ἐξύπνησε βιαίως ἡ Γαρουφαλιὰ καὶ τῶ ἐπέταξε νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν ἐκκλησίαι, διότι εἶδε κακὸν ὄνειρον, εἶπεν.

Ὁ εὐπειθὴς Ἀργυράκης, ὅστις μόλις ἔφθανε μέχρι τῶν ὤμων τοῦ ἀναστήματός τῆς, ἠγέρθη, ἐζώσθη τὸ κόκκινον ζωνάρι του, τρεῖς σπιθαμὰς πλατύ, ὑπέδησεν εἰς τοὺς πόδας τὰ πέδιλά του, καὶ ἐξῆλθεν εἰς τὴν ὁδόν.

Ταυτοχρόνως εἶχεν ἐξέλθει καὶ ὁ Νταραδήμος, ὅστις ἔπιασεν ὀμιλίαν μὲ τὸν Ἀργυράκη τῆς Γαρουφαλιᾶς.

— Δὲν ξέρουμε, νὰ ἦλθε τάχα ὁ γείτονας ; εἶπε τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἡ σύζυγος τοῦ Νταραδήμου ρίπτουσα ἐκφραστικὸν βλέμμα πρὸς τὴν οἰκίαν τοῦ μπάρμπα - Διόμα.

— Σωπάτε, εἶπε φέρων τὸν δάκτυλον εἰς τὸ στόμα ὁ Ἀργυράκης, εἶπαν πῶς βούλιαξε...

-- Τί ; εἶπεν ἡ σύζυγος τοῦ Νταραδήμου.

Ὁ Ἀργυράκης ἠτοιμάζετο νὰ διηγηθῇ πῶς καὶ ποῦ τὰ ἤκουσεν, ἀλλὰ τὴν αὐτὴν στιγμὴν γοερὰ καὶ σπαρακτικὴ κραυγὴ ἠκούσθη ἀπὸ τῆς σιγηλῆς οἰκίας, πρὸς ἣν ἔβλεπον οἱ τρεῖς ὀμιληταί.

Ἀπὸ τοῦ σκεπαστοῦ καὶ περιφράκτου ἐξώστου ἡ δυστυχὴς

τὸ Οὐραنيῶ εἶχεν ἀκούσει τὴν λέξιν τοῦ Ἀργυράκη καὶ ἀφῆκε τὴν κραυγὴν ἐκείνην.

Ἡ ἄστοργος θεία, ἥτις ἀπὸ ἔτους καὶ πλέον δὲν εἶχε καλημερίσει τὴν ἀνεψιάν της, ἤκουσε τὴν γοερὰν κραυγὴν καὶ λησμονήσασα τότε τὰ δύο στρέμματα τοῦ ἀγροῦ, ἔτρεξε πρὸς βοήθειαν τῆς περιαλοῦς κόρης.

B'

Περὶ τὴν μεσημβρίαν τῆς αὐτῆς ἡμέρας ὁ ἀτυχῆς μπάρμπα - Διόμας εἶχε φορέσει μέχρι τῶν ὠτων καταβαῖνον ὄρθιον τὸ παμπάλαιον φέσι του καὶ καταβάς εἰς τὸν αἰγιαλὸν ἔλυσε τὴν μικράν, ἔλαφροτάτην καὶ ὑπόσαθρον λέμβον καὶ λαβὼν τὰς κώπας ἤλαυε πρὸς τὴν μεσημβρινώτερον κειμένην μικράν νῆσον Τσουγκριάν.

Μόνη ἔμεινε τὸ Οὐραنيῶ εἰς τὴν οἰκίαν καὶ μόνος ὁ μπάρμπα - Διόμας ἐπέβαινε τῆς λέμβου του, ναύτης ὁ αὐτὸς καὶ κυβερνήτης καὶ πρωρεῦς.

Ναυτίλος ἀπὸ τῆς δωδεκαετοῦς ἡλικίας του ὁ μπάρμπα - Διόμας ἀπέκτησεν ἀμοιβᾶδὸν σκοῦνες, γολέττες καὶ βρίκια, ὕστερον ὑπεβιβάσθη εἰς βρατσέραν καὶ τέλος ἔμεινε κύριος τῆς μικρᾶς ταύτης λέμβου, δι' ἧς ἐξετέλει βραχείας ἀλιευτικὰς ἢ πορθμευτικὰς ἐκδρομάς. Τὰ περισσεύματα τῶν κόπων του τὰ ἔφαγαν ἄλλοι πάλιν φίλοι, ἀτυχήσαντες καὶ αὐτοὶ εἰς τὰς θαλασσίας ἐπιχειρήσεις των. Εἰς τὸ γῆρας του δὲν τῷ ἔμεινε ἄλλο τι, εἰμὴ σιδηρὰ ὑγεία, δι' ἧς ἠδύνατο ἀκόμη ν' ἀντέχη εἰς τοὺς θαλασσίους κόπους, χάριν τοῦ ἐπιουσίου ἄρτου ἐργαζόμενος. Ἐνίοτε, ἔλλειπει ὀμιλητοῦ, διηγεῖτο τὰ παράπονά του εἰς τοὺς ἀνέμους καὶ τὰ κύματα :

— Πῆγα δὰ καὶ στὴν Ἀθήνα, στὴν Πιτροπή, ὁ ἓνας γιατρὸς μὲ ἡῦρε γερό, ἄλλος σακάτη, κι αὐτοὶ δὲν ἤξευραν... ὕστερα γύρिसα στὸ Ὑπουργεῖο καὶ μοῦ εἶπαν, « σῦρε στὸ σπίτι σου ». Ἐπῆρα κι ἐγὼ τὴν « πηρέτρα » καὶ πασκίζω νὰ βγάλω τὸ ψωμί μου.

« Πηρέτρα ἢ Ὑπηρέτρα » ἦτο τὸ ὄνομα τῆς λέμβου, ὅπερ αὐτὸς τῇ ἔδιδε.

Καὶ παύων νὰ μονολογῇ, ἤρχιζε νὰ τραγοῦδῃ διὰ τῆς τραχείας καὶ μονοτόνου φωνῆς του :

« Βασανισμένο μου κορμί, τυραγνισμένα νιάτα !... »

Καὶ δὲν ἔλεγεν ἄλλον στίχον.

Γ'

Καταπλεύσας εις την τερπνήν νήσον Τσουγκριάν ο μπάρμπα - Διόμας εφόρτωσεν επί τῆς « Ὑπηρέτρας » πέντε ἢ ἐξ ζεύγη ὀρνίθων, κοφίνους τινὰς ὠῶν καὶ τυροῦ, δύο ἢ τρεῖς ἰνδιάνους καὶ ἄλλα τινὰ πράγματα καὶ ἠτοιμάζετο νὰ λύσῃ τὰ ἀπόγεια τῆς λέμβου καὶ ν' ἀποπλεύσῃ. Ἀλλὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην προσήλθεν ὁ κουμπάρως του Σταθαρός, ὁ ποιμὴν τῆς Τσουγκριάς, καὶ τὸν παρεκάλεσε νὰ τοῦ κάμῃ τὴν χάριν νὰ παραλάβῃ ὀχληρὸν συμπλωτήρα... « υἱὸν ὑποζυγίου, », ὠριμον πρὸς ἐπίσαξι... ὅπως κομίσῃ αὐτὸν πρὸς ἓνα ἐκ τῶν πολυαριθμῶν κουμπάρων του εἰς τὴν πολίχνην.

Ὁ μπάρμπα - Διόμας ἐσυλλογίσθη τὸ βάρως καὶ ἔρριπεν ἀμήχανον βλέμμα εἰς τὸ στενόχωρον καὶ τὴν ἐλαφρότητα τῆς « Ὑπηρέτρας », ἀλλ' ἀφ' ἐτέρου ἐσκέφθη, ὅτι μία δραχμὴ, ὁ ναῦλος τοῦ ὄναριου, ἦτο κάτι δι' αὐτόν, ἦτο ὁ καπνὸς καὶ ὁ οἶνος τῶν τριῶν σχολασίμων ἡμερῶν τῶν Χριστουγέννων, καὶ ἀπεφάσισε νὰ προσλάβῃ τὸν πῶλον.

Ὁ κουμπάρως Σταθαρός εὐχαριστηθεὶς τὸν ἐφίλευσεν ὀλίγα αὐγά, μίαν μυζήθραν, καὶ ὁ μπάρμπα - Διόμας, ἐπιβιβάσας τὸν πῶλον, ἔλαβε τὰς κόπας καὶ ἔστρεψε τὴν πρῶραν πρὸς τὸν λιμένα.

Ἀπεμακρύνθη, ἔκαμε πανιὰ καὶ διανύσας ὑπὲρ τὸ ἐν μίλιον, ἀπέειχεν ἐξ ἴσου σχεδὸν τῆς Τσουγκριάς καὶ τῆς πολίχνης. Καίτοι βορειοδυτικὸς ὁ ἄνεμος, Γραῖγος, ὑπεβοήθει ἐκ πλαγίου τὸ ἱστίον, διότι ὁ μπάρμπα - Διόμας ἔδιδε βορειοδυτικὴν εἰς τὴν λέμβον διεύθυνσιν.

Ἀλλ' ὁ πῶλος, ὅστις ἔβοσκεν ἡσύχως τὸ χόρτον του καὶ δὲν ἐφαίνετο ν' ἀνησυχῆ πολὺ περὶ τοῦ διάπλου, αἴφνης ἐσήκωσε τὸν πόδα, ἔδωκεν ἄτακτον λάκτισμα εἰς τὴν σανίδα... καὶ τὸ μαδερὶ τῆς εὐθραύστου καὶ ὑποσάθρου λέμβου διερράγη.

Τὸ ὕδωρ ἤρχισε νὰ εἰσρέῃ εἰς τὸ κύτος. Ἡ λέμβος ἤρχισε νὰ βυθίζεται.

Ταχύς ὡς ἀστραπὴ ὁ μπάρμπα - Διόμας ἀπέβαλε τὸ βαρύτερον φόρεμα, τὸν ἀμπᾶ του, τὸν ὁποῖον εἶχε φορέσει μόνον ἐνὸς ὥρου ἐκάθητο εἰς τὸ πηδάλιον, ἔγειρε πρὸς τὸ μέρος τῆς σκότας τοῦ πανίου ἀριστερά, ἐκρεμάσθη ἐπὶ τῆς πλευρᾶς τοῦ σκάφους καὶ κατῶρθωσε νὰ μπατιάρῃ τὴν λέμβον.

Μέγας ἔγινεν ὁ θρῆνος ὑπὸ τὴν ἀνατραπεῖσαν τρόπιδα. Ὁρνιθες, ἰνδιάνοι, κόφινοι καὶ ὁ αἴτιος τῆς συμφορᾶς, ὁ πῶλος, ὅλα κατήλθον εἰς τὸν πυθμένα.

Ὁ μπάρμπα - Διόμας, ὅστις ἐκολύμβη ὡς ἔγχελος, εἶχε καὶ στῆριγμα τὴν ἀνατραπέισαν «Ἵπηρετραν», τὴν ὁποίαν ἤμπόδισε τοῦ νὰ βυθισθῆ.

Δ'

Περὶ τὰς δύο ὥρας ἔμεινεν οὕτως ὁ μπάρμπα - Διόμας ἐπίστομα ἐπὶ τῶν δύο πλευρῶν τοῦ σκάφους, κρατούμενος διὰ τῶν χειρῶν ἀπὸ τῆς τρόπιδος, μὴ τολμῶν νὰ στηριχθῆ ὅλος ἐπὶ τῶν σανίδων, διότι ἡ λέμβος θὰ ἐβυθίζετο.

Τέλος, περὶ τὴν ἀμφιλύκην, ἐνόσῳ ὑπῆρχεν ἀκόμη ἀρκετὸν φῶς, ὅσον ἔρριπτεν ἡ ἀνταύγεια τῶν χιονοσκεπῶν πέριξ ὀρέων, ἐφάνη μακρόθεν ἐν ἰστίῳ.

Ὁ μπάρμπα - Διόμας ἤρχισε νὰ φωνάζῃ μὲ ὄσπην δύναμιν τῶ ἔμεινεν ἀκόμη. Ὁ ἄνεμος ἦτο βοηθητικὸς διὰ τὸ ἐρχόμενον πλοῖον, ὅπερ ἔπλεεν ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμάς. Ἦτο μέγα τρεχαντήριον φορτωμένον.

Αἱ φωναὶ τοῦ μπάρμπα - Διόμα δὲν ἤκούοντο, ὁ ἄνεμος τὰς ὄθει μακράν, πρὸς τὸν λίβρα. Ἀλλὰ τὸ τρεχαντήριον ἐπλησίαζε καὶ ὁ μικρὸς μαῦρος ὄγκος τῆς ἀνατραπέισης λέμβου διεκρίνετο ὡς φωλεὰ ἀλκύνος ἐπὶ τῶν κυμάτων.

Καθ' ὅσον ὅμως ἐπλησίαζεν, ἠδύνατο ν' ἀκουσθῶσι καὶ αἱ φωναὶ. Διότι τὸ ἀνατραπὲν σκαφίδιον, ὠθούμενον ὑπὸ τῶν κυμάτων, εἶχε μετατοπισθῆ πολλὰς δεκάδας ὀργυῶν πρὸς τὰ νοτιοδυτικὰ καὶ ὁ γέρον ναυαγὸς συνέβαλε καὶ αὐτὸς εἰς τοῦτο διὰ τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν.

Τέλος τὸ τρεχαντήριον προσήγγισε καὶ ἀπέλυσε τὴν λέμβον, Ὁ μπάρμπα - Διόμας ἤκουσε κώπας πλαταγούσας πλησίον του, ἀλλὰ τόσοσόν μόνον ἤκουσεν. Εὐθύς κατόπιν ἐλιποθύμησεν.

Οἱ δύο κωπηλάται ἀνέσυρον τὸν μπάρμπα - Διόμαν παγωμένον καὶ ἠμιθανῆ καὶ τὸν ἀνεβίβασαν εἰς τὸ τρεχαντήριον. Ἀφοῦ τοῦ ἤλλαξαν τὰ ἐνδύματα, δι' ἐμπνοῶν καὶ προστριβῶν προσεπάθησαν νὰ τὸν ἀνακαλέσωσιν εἰς τὴν ζωὴν.

Ὁ κυβερνήτης διέταξε νὰ στρέψωσιν πρῶραν πρὸς τὸν λιμένα, ὅπως τὸν ἀποδώσωσι νεκρὸν ἢ ζῶντα εἰς τοὺς οἰκείους του.

Τέλος ὁ πτωχὸς ναυαγὸς ἤνοιξε τοὺς ὀφθαλμούς. Οἱ καλοὶ ναῦται ἠθέλησαν νὰ τῶ προσφέρωσι ποῦντς καὶ ἄλλα θερμὰ ποτά.

Ἄλλ' ὅμα ἀνοιξας τοὺς ὀφθαλμούς ὁ μπάρμπα - Διόμας διὰ τοῦ

πρώτου βλέμματος είδε βαρέλια. Τὸ πλοῖον ἦτο φορτωμένον οἶνους.
— Ὅχι πούντς, ὄχι, εἶπε διὰ πεπνιγμένης φωνῆς· κρασί δῶστέ μου !

Οἱ ναῦται τῷ προσήνεγκον φιάλην πλήρη ἡδυεύστου μαύρου οἴνου καὶ ὁ μπάρμπα - Διόμας τὴν ἐρρόφησεν ἀπνευστί.

Ε'

Ἐπέφωσκεν ἤδη ἡ ἡμέρα τῶν Χριστουγέννων καὶ ἡ θεία εἰς μάτην προσεπάθει νὰ παρηγορήσῃ τὴν σφραδάζουσαν ὑπὸ ἀλγους Οὐρανώ. Ἄλλ' ἡ σύζυγος τοῦ Νταραδήμου ἐλθοῦσα τότε ἀνήγγειλεν ὅτι ὁ μπάρμπα - Διόμας ἐνανάγησε μὲν, ἀλλ' ἐσώθη καὶ ὅτι ἔφθασεν ὑγιής.

Ὁ Ἀργυράκης καὶ ἄλλοι τινὲς ἀγρόται εἶχον ἴδει, φαίνεται, μακρόθεν τὴν ἀνατροπὴν τῆς λέμβου καὶ ἐντεῦθεν διεδόθη ὅτι ὁ γέρον ἐπνίγη. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἐνύκτωσε, δὲν εἶδον καὶ τὸ σωστικὸν καὶ οἰνοφόρον τρεχαντήριον.

Ὁ μπάρμπα - Διόμας, ἐλθὼν μετ' ὀλίγον καὶ ὁ ἴδιος, ἐνηγκαλίσθη τὴν κόρην του. ὦ, πενιχρὰ ἀλλ' ὑπερτάτη εὐτυχία τοῦ πτωχοῦ !

Τὸ Οὐρανώ ἔχυνεν ἀκόμη δάκρυα, ἀλλὰ δάκρυα χαρᾶς. Ὁ πατὴρ τῆς δὲν τῆς εἶχε φέροι οὔτε αὐγὰ οὔτε μυζήθρες οὔτε ὄρνιθες, ἀλλὰ τῆς ἔφερε τὸ σκληραγωγημένον καὶ θαλασσόδαρτον ἄτομόν του καὶ τὰς δύο στιβαρὰς καὶ χελωνοδέρμους χεῖράς του, δι' ὧν ἠδύνατο ἀκόμη ἐπὶ τινὰ ἔτη νὰ ἐργάζεται δι' ἑαυτὸν καὶ δι' αὐτήν.

« Ἐφημερίς », 15-12-1888

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης

19. Ο ΘΕΡΙΣΜΟΣ

Α'

Ἀπὸ τοὺς σκιεροὺς κλώνους τοὺς ἀδρούς τῆς δρυὸς κρέμανται γῦρο-γῦρο σακκίδια μὲ ἄρτον τῶν θεριστῶν καὶ τὰ φλασκιά τοῦ ὕδατος, νὰ μὴ τὰ εὐρίσκη ὁ ἥλιος, τοῦ ὁποίου αἱ ἀκτῖνες φλογίζουσιν τὴν τῶν θεριστῶν τὸν μῆνα. Τὸ καῦμα, ὅσο προχωρεῖ ἡ ἡμέρα, προβαίνει πύρινον, πυρπολοῦν τὸν ἐργαζόμενον. Οἱ ἄτμοι ἀόριστοι.

ὡς ἀερόπλεκτοι πέπλοι, θαρρεῖς ὅτι εἶναι καπνὸς πυρκαϊᾶς, ἡ ὁποία βόσκει κάτω ἀπὸ τὰ χρυσᾶ στάχυα καὶ τὴν ὁποίαν προσπαθεῖ νὰ ἐξανάψη ὁ ἥλιος.

Ὁλος ὁ κάμπος γῦρο, πλησίον καὶ μακρὰν, ὀλόχρυσος καὶ μόνον τὰ φύλλα τῆς δρυὸς τῆς ἀδρᾶς πρασινίζουσιν, ἡ ὁποία μονογενὴς καὶ μονάκριβη ἐγείρεται εἰς τὸ μέσον τοῦ κάμπου, τοῦ ὁποίου ὅλαι αἱ γαῖαι, ἔτοιμοι πρὸς θερισμόν, χρυσοβολοῦσαν ὀλόχρυσοι. Οὐτε ἐν μικρὸν ἀνθύλλιον δὲν ἀπέμεινε πλέον, ἔστω καὶ πρὸς μαρτυρίαν ν' ἀνθῆ καὶ νὰ λέγη ἐκεῖ, ὅτι ὑπῆρξε ποτε χλόη μετὰ παχείας ἀνθοβολῆς.

Ὁλοι πλησίον καὶ μακρὰν, ὅλοι τοῦ κάμπου οἱ ἀγροὶ κατακίτρινοι, καὶ μόνον ἡ δρυὶς πρασινίζει, περιφρονοῦσα τὸ καῦμα καὶ τὸν μῆνα τὸν θεριστὴν.

Μόλις ἐχάραξε, τὰ εἶδεν ὁ βοσκὸς χορεύοντα, τὰ εἶδε τραγουδοῦντα τὰ χρυσᾶ στάχυα. Ἐτραγουδοῦσαν τὸ τελευταῖόν των ἑωθινὸν καὶ ἐχόρευον τὸν τελευταῖόν των χορόν, λυγίζοντα τὴν μέσην των συμφώνως πρὸς τοῦ βορρᾶ τὴν λύραν τὴν ἀρμονικὴν. Ἔσεισαν διὰ τελευταίαν φορὰν τὴν ὀλόχρυσον κόμην τῆς ξανθῆς κεφαλῆς των καὶ ἔψαλαν διὰ τελευταίαν φορὰν τῶν καρποφόρων ἀγρῶν τὸ ζωηφόρον ἄσμα.

Ἀπὸ τὸ ἴδιον μέρος, ἀπὸ τὸ ὁποῖον πρὸ μικροῦ εἰσέδυσεν ἡ κελαδοῦσα αὔρα, ἡ δροσιζούσα τὴν καλάμην τῶν παγκάρπων σταχυῶν, ἀπὸ τὸ ἴδιον μέρος εἰσδύει τὸ δρέπανον μετ' ὀλίγον καὶ ἀρχίζει νὰ κόπτῃ τὸν στάχυν, νὰ θερίζῃ τὴν ζωὴν του.

Εἰς μακρὰν γραμμὴν αἱ ζωηραὶ θεριστρίαὶ μὲ τὰ δρέπανα τὰ κοπτερὰ θερίζουσι καὶ τραγουδοῦν. Μὲ τὴν μανδήλαν των μέχρι χειλέων, κύπτουσαι μέσα εἰς τὸ κατάχρυσον χωράφιον, εἰσάγουσι τὸ δρέπανον εἰς τὰ πυκνὰ ὀλόχρυσα στάχυα καὶ προχωροῦν. Ἄλλαι ἐργάτριαὶ κατόπιν, ἔχουσαι ἔτοιμα τὰ πλέγματα τοῦ σπάρτου, περιδέουσι τὰ θερισθέντα στάχυα, τὰ ὁποῖα ἐδῶ καὶ ἐκεῖ κείνται εἰς τὸ μέσον τῆς καλαμιᾶς βωβὰ καὶ ἀκίνητα εἰς τοὺς καρποφόρους κάμπους, μέλλοντα μετὰ τὸν θάνατόν των νὰ δώσουν ζωὴν εἰς τοὺς ζῶντας.

B

Κάτω ἀπὸ τὴν δρυὴν ἐκείνην τὴν ἀδρὰν, ὅπου μόνη πρασινίζει τὸν μῆνα τοῦτον τὸν θεριστὴν, τὸν μῆνα τὸν Ἰούνιον, μέσα εἰς τὴν

όλόξανθον εικόνα του κάμπου ένας - ένας την μεσημβρία συνήχθησαν οί θεριστάι. Ήξεκρέμασαν τὰ σακκιδιά των, έξεκρέμασαν και τὰ φλασκία των. Ή σκιά τής δρυός είναι κατάπυκνος. Αί άκτινες του φλέγοντος ήλιου προσπίπτουν εις τὰ φυλλόφορτα κλωνάρια, άλλ' άνίσχυροι να προχωρήσωσιν, επανέρχονται εις την καιούσαν έστία των.

Οί θεριστάι τρώγοντες βλέπουν με χαράν τὰ δεμάτια τών σταχύων, τὰ όποια κατάκεινται επάνω εις την άπομείναςαν καλαμιάν του άγρου, ή όποια στίλβει και λάμπει προς τὸ άκτινοβόλημα του ήλιου, ως προς άργυρον. Οί θεριστάι αυτοί είναι και οί γεωργοί. Αυτοί είναι και οί άγρόται. Και αί γυναίκες, αί θεριστριάι, είναι αί θυγατέρες και αί σύζυγοι.

Ουδέποτε μισθωτός ειργάσθη με τόσην εύγνωμοσύνην, με όσην χαράν λειώνουν μέσα εις την καυσιν την άφορήτον οί θεριστάι, θερίζοντες τούς άγρούς των. Έως ότου φθάσουν εις τὰς χαρμοσύνους αυτὰς ήμέρας του θεριστου, πόσας βροχὰς έφαγον κατά την σποράν και πόσους κινδύνους έδοκίμασαν από τής βλαστήσεως μέχρις ότου ψηθῆ ή άναφεις καρπός του στάχυος ! Πόσους φόβους δέν επροξένησεν εις την έλπίζουσαν ψυχήν των ό παγετός και πόσας θλίψεις του Μαΐου ό λίβας ό επίφοβος, ό λίβας ό θανατηφόρος.

Ή τελευταία όμως χαρά έχει τὸ προνόμιον να θάπτη εις τὸν τάφον τής λήθης όλας τὰς προηγηθείσας θλίψεις. Και τώρα, όπου οί θεριστάι τρώγουν τὸν βασανισμένον αυτόν εκ του κάσωνος άρτον, βλέπουν τὰ δέματα τών σταχύων τὰ πολύτιμα και πληροῦται από χαρμονήν ή ψυχή των. Διότι μετ' όλίγας ήμέρας θ' άλλωνίσουν πρώτα την κριθήν, θα στείλουν τὰ πρωτόλεια εις τὸν υδρομυλον και θα φάγουν τὸν πρώτον τής έσοδειας άρτον, μοσχοβολούντα την όσμήν τής έργασίας την εύλογημένην.

Μετὰ την μεσημβρία, επαναληφθέντος του θερισμου, όταν ή ήμερα τσακίση και γύρη προς την δύσιν ό ήλιος κατακόκκινος, ό όποίος τόσον βραδυπορεί τὸν μήνα τὸν θεριστήν, τὸν μήνα τὸν Ιουνιον, ως να μη έχη δύσιν, αί κόραι του άγρότου, αί θυγατέρες αί φιλόπονοι, κατάκοποι σωριάζονται ως δεμάτια και αυτὰι επάνω εις τών σταχύων τὰ δεμάτια. Τὰ τρυφερά χεράκια των ήτόνησαν πλέον από τὸν θερισμόν, επληγώθησαν από τὰς άκάνθας και τὰ βάτα, ενῶ οί δάκτυλοι των έκοκκίνισαν από την σκληράν του δρεπάνου λαβήν.

Καὶ ὁ πατήρ ὁ γεωργὸς ἐνισχύων τὰς φιλέργους θυγατέρας του, ἀπαριθμεῖ τὰ καλὰ, τὰ ὁποῖα θὰ ἐπακολουθήσουν ὄλον αὐτὸν τὸν βαρὺν κόπον μεθαύριον, ὅτε στολισμένοι εἰς τὸ μέσον τῆς ἀνθοφορούσης αὐλῆς τῆς καλύβης των, θὰ τρώγουν τῆς ἀληθινῆς εὐφροσύνης τὸν ἄρτον, τὸν μοσχοβολοῦντα τὴν ἀλησμόνητον εὐωδίαν τοῦ σπιτίσιου ψωμιοῦ, τὸν ἄρτον τὸν κρίθινον, ὁ ὁποῖος τόσον τρέφει τῶν ἀγροτῶν τὰ παιδία.

— Μιὰ ζεψιά, Ζωίτσα μου, ἀκόμη καὶ ξεκάνομε τοῦτο τὸ χωράφι. . . Νὰ ἰδῆς μεθαύριο, Φλωράκι μου, νὰ ἰδῆς κουλούρια ἐφτάζυμα, σιμίτια ζαχαρένια. . .

Παροτρύνει ὁ πατήρ ὁ γεωργὸς τὰς θυγατέρας του, αἱ ὁποῖαι ἐξησθενημένοι ἔκλιναν τὰ κατάκοπα σώματά των, δεμάτια ζωντανὰ ἐπάνω εἰς τὰ δεμάτια τὰ ἄψυχα τῆς κριθῆς καὶ τοῦ σίτου, μὲ τὰ δρέπανά των γυρμένα κάτω, ὡς νεαρά σελήνη εἰς τὴν δύσιν της.

Ὁ ἥλιος κατακόκκινος, ὡς ἀναμμένος δίσκος ἀνθρακος, σπεύδει νὰ κρυφθῆ ὀπίσω ἀπὸ τὰ ὀλόχρυσά τῆς δύσεως νέφη, ἀφήνων τὰς τελευταίας θερμὰς ἀκτίνάς του εἰς τοὺς θερισμένους ἀγρούς, ἐπάνω εἰς τὴν καλαμιάν, τῶν ὁποίων κείνται τὰ δεμάτια τῶν σταχύων βωβὰ καὶ ἀκίνητα, ὡς ἥρωικοὶ νεκροὶ τῆς τιμιωτέρας μάχης.

Πνοαὶ ζεφύρου πνεύσασαι τότε δροσίζουσι τὴν φλεγόμενην γῆν καὶ τοὺς ἀποκαμόντας ζωογονοῦσι θεριστάς. Καὶ εἰς τὰς πνοὰς ἐκείνας τοῦ δροσεροῦ ζεφύρου ἐμψυχῶνων ὁ πατήρ τὰς τρυφεράς του θεριστριάς, τὰ παιδιὰ του, καλεῖ πρὸς ἀναχώρησιν :

— Νὰ ἰδῆς κουλούρια ἐφτάζυμα, σιμίτια ζαχαρένια ! . . .

« Μὲ τοῦ Βοριά τὰ κύματα »

Ἀλέξανδρος Μωραϊτίδης

20. ΣΤ' ΑΛΩΝΙΑ

— Στ' ἄλωνια καλοσάρωτα καὶ ξεχορταριασμένα,
θὰ ξαπλωθοῦν οἱ θημωνιές, ξανθόμαλλες πλεξίδες.
Τὰ στάχνα τρίβει καὶ μασᾷ περνῶντας ἢ ροκάνια,
πλατάνι τὸ σαγόνι της, τὰ δόντια της στουρνάρια.
Τὰ βόδια σέρνουν τὸ θερῖο ζευγαρωτὰ δεμένα
καὶ δαμάσμενο τὸ πατᾶ τὰ βόδια κυβερνῶντας,
ῥοαίρα ἀρματοδρόμισσα λαμπαδωτὴ στημένη.

Στὰ χεῖλη της ὁ σάλαγος γλυκόφωνο τραγοῦδι,
 στὰ χέρια της ἀπόνετο καλάμι εἶν' ἡ βουκέντρα.
 Ὁ νοικοκύρης τοῦ ἄλωνιοῦ μὲ ἄσκι κρασί στοῦ γόνα
 κερνά τοὺς ξένους, ποὺ περνοῦν, καὶ κράζει τοὺς γειτόνους.
 Κι ἕνας λυράρης, παίζοντας τυφλὸς τυφλά τῆ λύρα,
 μοιράζει εὐχὲς γιὰ τὴ σοδεῖά κάθε φορὰ ποὺ πίνει.

Κι ἀρχίζει τὸ ξανέμισμα τὶς νύχτες μὲ τ' ἀπόγειο.
 Σύννεφο ἀπ' τὰ ξυλόφτυαρα στὰ οὐράνια ἀναπετώνας
 τ' ἄχυρο φεύγει ἀνάλαφρο καὶ τὸ σιτάρι πέφτει
 γῦρο στοῦ φῶς τῶν φαναριῶν, χρυσοῦ ψιχάλα ἀπ' τ' ἄστρα.
 Σωρὸς σιτάρι ἂν καρτερῆ τοῦ μετρητῆ τὰ χέρια,
 πρὶν ἀπ' τὰ χέρια τὸ μετροῦν τὰ πόδια καὶ τὰ μάτια.
 Τὰ πόδια μὲ τὸ πῆδημα, μὲ τὴ ματιὰ τὰ μάτια.
 Φτερό τοῦ νιοῦ τὸ πῆδημα, σοφὴ ἡ ματιὰ τοῦ γέρου.

Ἄβρεχτη καὶ ἄκαγη ἡ σοδεῖά σηκώνεται ἀπ' τ' ἄλωνι,
 λίβας δὲν τὴν καψάλισε κι ἡ μπόρα δὲν τὴν πῆρε.
 Χρονιάρα τροφοδότισσα γεμίζει τὶς κουβέλλες.

Γεώργιος Δροσίνης

21. Τ Ο Ψ Ω Μ Ι

Καλόδεχτο τὸ φόρτωμα, ποὺ θάρθη ἀπὸ τὸ μύλο,
 πρωτόσταλτο, πρωτάλειστο, πρώτη χαρὰ τῆς σκάφης.
 Ζυμώνουν τὰ ἀνασκουμπωτὰ τῆς πρωτονύφης χέρια
 καὶ πλάθουν τὰ πρωτόπλαστα ψωμιὰ μὲ τὶς παλάμες
 μέσ' στὴν καλοπελεκητὴ πινακωτὴ — προικιὸ τῆς.
 Τὸ φοῦρνο καίει, τεχνίτισσα στοῦ φοῦρνο, ἡ γριά κυρούλα,
 ξαναιωμένη ἀφήνοντας τὴ συντροφιά τῆς ρόκας:

ᾧ βραδυνὸ συμμάζεμα στοῦ σπιτικὸ κατώφλι,
 καρτέρεμα ἀνυπόμονο τοῦ πυρωμένου φούρνου !
 Κι ὦ μέθυσμα ἀπ' τὴ μυρωδιὰ πρώτου ψωμιοῦ, ποὺ ἀχνίζει
 κομμένο ἀπὸ τὸ γέροντα παπποῦ χωρὶς μαχαίρι
 καὶ μοιρασμένο στὰ παιδιά, στὶς νύφες καὶ στ' ἀγγόνια.

Καὶ σύ, θυσία τῶν ταπεινῶν στή θεία καλωσύνη,
σημαδεμένο ἀνάμεσα μέ τοῦ σταυροῦ τῆ βούλα,
καλοπλασμένο πρόσφορο τῆς Ἐκκλησιᾶς μεράδι,
πού θά κοπῆς τὴν Κυριακὴ μέσ' στ' ἄργυρὸ ἄρτοφόρι
καὶ στ' ἅγιο δισκοπότηρο μέ τὸ κρασί θά σμίξης !

Γεώργιος Δροσίνης

22. ΤΡΥΓΟΣ ΣΤΟ ΜΩΡΙΑ

Ὁ τρύγος εἶναι τὸ μεγαλύτερο πανηγύρι τοῦ Μωριά, τοῦ ἀπέραντου ἀμπειοῦ, πού ἀπλώνεται στοὺς κάμπους, κατεβαίνει ὡς τὴν ἄμμο τῶν γραφικῶν κόλπων, ὅπου τὰ κλήματα πίνουν τοὺς ἄφρους τῶν κυμάτων, σκαρφαλώνει στὶς πλαγιές τῶν βουνῶν, γκρεμίζεται στὶς ρεματιές καὶ σκεπάζει μέ τὴν χαρμόσυνη φυλλωσιά του καὶ τὴν τελευταία γωνίτσα καλλιεργήσιμης γῆς. Ὁ τρύγος εἶναι τὸ μεγάλο πανηγύρι μέσα στὸν πράσινο αὐτὸ ὠκεανό. Εἶναι ἡ ἀποθέωσί του.

Στὸν ἀγνὸ κόλπο τῆς φύσεως σκιρτοῦν μόνον τὰ νιάτα. Οἱ κάμποι, τὰ πλάγια, οἱ ρεματιές, οἱ λόφοι ἀρχίζουν ἕνα πρῶτὸ νὰ ζωντανεύουν, νὰ γελοῦν, νὰ φωνάζουν, νὰ μεθοῦν, νὰ τραγουδοῦν μ' ἕνα σύνθημα, σὰ νὰ πλημμύρισαν χαρὰ τὰ ἔγκατα τῆς Γῆς καὶ νὰ ξεχειλίσαν. Κι ἔξαφνα νὰ ἰξεχύθηκε, σὰν πλατεία βοή. Μὰ πρέπει νὰ βρεθῆ κανεὶς τὴν ὄρα, πού χαράζει, κάτω ἀπὸ τὸ αἰωνόβιο πλατάνι, κοντὰ στὴν πέτρινη βρύση, πού χύνει πεντάκρουνα τὰ κρύσταλλά της, ἀνάμεσα στὰ διαμαντοστολισμένα πολυτρίχια, γιὰ νὰ μὴ χάση τίποτε ἀπὸ τὸ βιβλικὸ θέαμα τῆς ἐξόδου τοῦ χωριοῦ γιὰ τὸν τρύγο. Δὲν κλείνει μονάχα τὸ μικρὸ μαγαζάκι τῆς πλατείας. . . Κλείνουν κι ὅλα τὰ σπίτια. Δὲ μένει ψυχὴ, σχεδὸν οὔτε σκύλος. Τὸ χωριὸ φεύγει « σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις ».

Ἐπάρχουν ἐκεῖ κάτω, στὴν ἄκρη τῶν σταφιδαμπελιῶν, τὰ « λινά », μικρὲς κατοικίες, ὑπόστεγα γιὰ τὸ νέο σύστημα, πού ξηραίνουν τὴν σταφίδα στὴ σκιά, ἢ ἀποθηκίτσα γιὰ τὸν καρπὸ, καὶ τὸ ἄλωνι. Ἐκεῖ θά μείνουν οἱ οἰκογένειες, ὡς πού νὰ μαζευτῆ τελειωτικὰ ἡ σταφίδα.

Ὁ γραφικὸς ἀνθρωποχείμαρρος κυλιέται κατὰ τ' ἀμπέλια, πρὶν

ή αύγή σκάση άκόμη στην κορυφογραμμή του Παναχαϊκού. Μπροστά από κάθε μικρό караβάνι περπατεί ή μάμμα ή κι ή γιαγιά μ' ένα μικρό κάτασπρο σύννεφο μαλλί στη ρόκα της και τó άδράχτι άεικίνητο, γιατί άπό τó χρόνο, που ó καλός Θεός μās έδωσε να ζήσωμε, δέν πρέπει ούτε στιγμή να φεύγη στά χαμένα. Ύστερα έρχεται ή κόρη με τó μαντήλι στά πλούσια μαλλιά, με τά μανάρια και τή γίδα. Κι ύστερα χύνονται άνακατεμένα ύποζύγια, παιδιά, χεροκόφια, πανιά για τó σκέπασμα τής σταφίδας, σκυλιά, φανάρια, κοντάρια, ό,τι φανταστήτε. Κι αύτός ό χειμαρρος βουίζει και λιανοτραγουδεί και συνοδεύεται άπό άρρυθμα γλυκά κουδουνίσματα. Είναι ζωντανή σελίδα άπό τή Βίβλο.

Ό ήλιος δέν έχει στείλει άκόμη τίς πρώτες άχτίδες του στον κάμπο, όπου τά τρυγομάχαιρα δουλεύουν στά κλήματα, τ' άλαφρώνουν άπό τó βάρος του καρπού. Τά δροσόχνουδα τσαμπιά πέφτουν άπαλά στο χεροκόφιο. Οί λεπτές δροσερώτατες φωνούλες τών κοριτσιών γεμίζουν τόν άέρα με τίς στροφές του τραγουδιού.

Όταν τó τρυγοκόφιο γεμίση, τότε ή κόρη τó πετάει έλαφρά στον ώμο και φεύγει σαν πέρδικα μέσα άπό τά μονοπάτια, που σχίζει τ' άμπέλι στά δύο, για τó άλώνι, όπου άλλα πολλά κορίτσια κρεμοϋν με γέλια τά τσαμπιά στά σύρματα τής τζιβίερας για να ξεραθοϋν.

Έφημερίς « Άθηναϊκά Νέα »

Σπύρος Μελάς

23. Ο ΤΡΥΓΟΣ

Όταν άνθίζει ή άγράμπελη κι άπλώνει τά κλαδιά της στο σχοίνο, στο χαμόδενδρο, στοϋ πεύκου τά κλωνάρια, στά ρέματα του ποταμού, στον έγκρεμο του βράχου, κι άγέραν, κάμπους και βουνά, τήν πλάσι πέρα ως πέρα, γιομίζει άπό μοσχοβολιά με τόν άνασασμό της, πυκνό - πυκνό κι όλόμαυρο μελισσολόι πετιέται μέσ' άπό βράχους και κρινιά, μέσ' άπό έρημιές και κήπους, και τ' άνθη της βοσκολογά και παίρνει τόν άχνό τους και διαλαλεί μ' ένα βοητό τόν άναγαλλιασμό του, έτσι οί κοπέλλες του χωριού πετιοϋνται άπό τά σπίτια

κι εἰς κάμπους κι εἰς βουνὰ σκορποῦν, κι ἀπ' ὅπ' εἶναι ἀμπέλια
τρέχουν

μέ τὰ καλάθια τὰ πλεχτὰ καί μέ τὰ βατοκόπια
καί μέ τραγούδια, μέ χαρές, ὅταν ἀρχίζει ὁ τρύγος.
Ἀναταράζονται οἱ ἔρημιές, ἀχολογοῦν τ' ἀμπέλια,
λές κι ἀπό κάθε πέτρα ὀρθή, λές κι ἀπό κάθε βάτον
ὅπου στό χόρτον σέρνεται, κόρης κορμί φυτρώνει.
Πράσινη ἀπλώνεται ἡ φυτεία κ' οἱ ράγες μεστωμένες,
μαῦρες καί κίτρινες, ξανθιές, μαυρολογοῦν, γυαλίζουν
στήν πρώτη ἀχτίδα τοῦ ζεστοῦ τοῦ ἡλίου ὅπ' ἀνατέλλει.
Οἱ βέργες οἱ καμαρωτές λαμποκοποῦν κι ἐκεῖνες,
κ' οἱ περγολιές ξαπλώνονται στὰ δίπλατα κρεββάτια
καί στήν πυκνή τους χλώρασιὰ καί στὸν βαθύ τους ἴσκιο,
τὴν ἰδρωμένην ἀργατιά δροσιζοῦν, ἀνασαίνουν,
τὴν ἀργατιά, πού ὀλημερίς ὄλο τρυγᾷ κι ἀπλώνει.

.....
Ὁ ἡλιος ἐχάθη ὀλότελα καί τὰ βουνὰ σουρπῶσαν,
θόλωσαν τ' ἀνοιχτὰ νερὰ κι ἀπάνου βγῆκαν τ' ἄστρα.
Δίπλα ἀνασαίν' ἡ ἀργατιά κι ἀπαρατάει τὸ ἔργο,
κι ἐκεῖ, πού κληματόβεργες κι ἀπὸ παλιούρια φράχτες
καλύβι ὀλόρθο πλέκουνε, δεῖπνον ἀπλό κυκλώνουν
καί τὸν ἀπλό τὸ δεῖπνό τους φωτᾷ θαμπὸ λυχνάρι.
Ὑστερα εἰς κάθε μιὰ φυτεία, κάθε ὄχτο, κάθε ἀμπέλι
τρανές ἀνάβονται φωτιές μέσ' στ' ἀπλωτὸ σκοτάδι.
Ὀλούρα-ὀλούρα ἀπ' τὲς φωτιές στήνουν χορὸ οἱ κοπέλλες·
στρώνονται χάμου οἱ γέροντες κι οἱ νιοί, κι ἀπ' ὄλους ἕνας
τοὺς συνοδεύει τὸ χορὸ μ' ἕνα ἀπαλὸ τραγούδι
καί μ' ἕνα λάλημα γλυκό, γλυκὸ τοῦ ταμπουρά του.
Ὡς πού τ' ἄστέρια τ' οὐρανοῦ τὸ μεσονύχτι δείχνουν,
καί τότε οἱ χοροὶ χαλοῦν, σκορποῦν οἱ δουλευτάδες.
Στρώνουν γιὰ στρώματα κλαδιὰ κι ἀποσταμένοι γέρνουν.
Κι ἐκεῖ πού σβήνονται οἱ φωτιές ἔρμες ἀνάρια-ἀνάρια,
τὸ νυχτοπούλι τ' ἀγρυπνο γλυκὰ τοὺς νανουρίζει
ὡς πού νὰ σκάση ὁ αὐγερινός, πού θὰ ξυπνήσουν πάλι,
πάλι στό ἔργο τους νὰ μποῦν, στὸν ζηλεμένον τρύγο.

« Ἀπαντα »

Κώστας Κρουστάλλης

24. ΕΝΑΣ ΛΑΟΣ ΚΑΙ ΕΝΑΣ ΒΑΣΙΛΙΑΣ

Βρέθηκα κάποτε ανάμεσα σ' έναν εύτυχημένο λαό. 'Ο λαός αυτός ήτανε χαριτωμένος "Ημερος, αγαθός, ειρηνικός. Ήπαιρνε τή ζωή, όπως τήν παίρνουν οι άγνές ψυχές. Χαιρότανε τόν ήλιο, τόν άέρα, τīs όμορφιές τής Πλάσης, χωρίς τίποτε νά τοϋ λείπη, χωρίς τίποτε νά γυρεύη. 'Ο κόσμος ήτανε πλασμένος γι' αυτόν, όσο πιό τέλεια μποροϋσε. Καί δέν είχε κανένα παράπονο με τόν Θεό, που τόν έπλασε, καμμιά βαρυγκόμια γιά τούς νόμους, που τόν κυβερνάνε, καμμιά ύποψια γιά τή θεία Δικαιοσύνη. "Όλα τριγϋρό του ήτανε τέλεια, ώραϊα, αγαθά. Καί μέσα του βασίλευε ή άπόλυτη γαλήνη τής ψυχής, ή λαμπρότερη ξαστεριά τοϋ λογισμοϋ.

'Ο λαός αυτός δέν ήξερε άπό έπαναστάσεις, άπό πολέμους, άπό αίματα. Δέν είχε ιδέα άπό κοινωνικές θεωρίες, ούτε παλιές, ούτε καινούργιες. Δέν είχε ανάμεσά του ούτε φιλοσόφους, ούτε ρήτορες. 'Η όμόνοια και ή άγάπη βασίλευε στήν πολιτεία του. "Ηξερε καλά ώστόσο τά καθήκοντά του και τά δικαιώματά του. Ποτέ όμως καθήκοντα και δικαιώματα δέ βρέθηκαν σέ άμάχη μέσα στο λαό αυτό ! Καί ποτέ στή ζωή τοϋ λαοϋ αυτοϋ δέν έτυχε ό ένας νά κλέψη τόν δικιο τοϋ άλλου. Τά δώρα τοϋ Θεοϋ ήτανε κοινά γιά όλους και δίκαια μοιρασμένα. Πλούσιοι και φτωχοί δέν είχανε σταθή ποτέ στο λαό αυτό. "Όλοι μαζί ήτανε πλούσιοι κι όλοι μαζί φτωχοί. "Όταν είχε τροφή ό ένας, είχε και ό άλλος. Καί πάλι, όταν ή δυστυχία έπεφτε επάνω τους, κανένας δέν ήτανε πιό δυστυχημένος άπό τόν άλλον, και γι' αυτό, και στή δυστυχία άκόμα, ήτανε όλοι εύτυχημένοι.

Αυτό τ'όβλεπε κανείς ζωγραφισμένο στα ήμερα, τά φωτεινά μάτια τοϋ λαοϋ αυτοϋ, που τόν ανάβλεμμά τους καθρέφτιζε τόν ουρανό και ήτανε σαν μιá προσευχή και σαν ένας ύμνος πρός τόν Δημιουργό.

'Ο λαός αυτός είχε και τόν βασιλιά του. "Εναν βασιλιά ξένον άπ' τή γενιά του. Μά αυτό δέν εμπόδιζε νά είναι ό καλύτερος βασιλιάς τοϋ Κόσμου, μέσα στον καλύτερο λαό τής Γής. 'Ο λαός αυτός τριγύριζε τόν βασιλιά του με άγάπη και άφοσίωσι. Τίποτε άλλο δέν τοϋ ζητοϋσε άπό τήν άγάπη του. Κι αυτός δέ ζητοϋσε άπ' τόν λαό του τίποτε περισσότερο άπ' ό,τι ζητάει ένας πατέρας άπ' τά παιδιά του. 'Ο βασιλιάς κρατοϋσε ένα άπλό σκήπτρο άπό άγριλιά στο χέρι του και μ' αυτό κυβερνοϋσε. Μά τόν σκήπτρό του ήτανε

παντοδύναμο. «Μπροστά» ἔδειχνε τὸ σκῆπτρο ; Μπροστά ὄλοι. «Πίσω ;» Πίσω. Τραβοῦσε μπροστά ὁ βασιλιάς ; Τὸν ἀκολουθοῦσε ὁ λαὸς του. Στεκότανε νὰ ξεκουραστῆ ; Ὁ λαὸς του τὸν τριγύριζε μὲ λαχτάρα Ἦτανε ἓνας βασιλιάς, ποῦ ποτὲ δὲ θὰ χάσῃ τὸ θρόνο του. Γιατὶ ὁ θρόνος αὐτὸς ἦτανε θεμελιωμένος ἐπάνω στὴν ἀγάπη καὶ στὴν ὁμορφιά.

Βρέθηκα κάποτε ἀνάμεσα σ' ἓνα λαὸ κι' ἓναν βασιλιά. Δὲν εἶναι πολὺς καιρὸς ἀπὸ τότε, οὔτε μακρυνὸς ὁ τόπος. Ἦτανε κάποιος ἀπ' τ' ἀνοιξιὰτικὰ αὐτὰ δειλινὰ καὶ ἦτανε ἐπάνω στὸν καταπράσινο κάμπο τῆς Ἀθήνας : Ἕνας γέρος βοσκὸς ἔβασκε τὸ κοπάδι του !

Ἐφημερίς « Ἐστία »

Παῦλος Νιρβάνας

25. ΖΩΗ ΣΤΟ ΒΟΥΝΟ

Στὶς στάνες τῶν βουνῶν καὶ στὰ λημέρια
μὴν ὁμορφὴ ζωὴ καλοπερνῶ.
Σὰν κάτι παίρνει ὁ νοῦς μου ἀπ' τὸ βουνὸ
καὶ προσευχὴ τὸ πάει ψηλὰ στ' ἀστέρια.

Ευπνῶ μὲ τὴν αὐγὴ τῆ μυρωμένη,
τὸ μῦρο ἀπ' τὰ πεῦκα περισσό.
Καὶ βλέπω ἀπὸ τὴ θάλασσα χρυσό,
περήφανο τὸν ἥλιο ν' ἀνεβαίνει.

Στὰ φύλλα εἶναι διαμάντι ἢ δροσοστάλα.
Τ' ἀγέρι δυναμώνει τὸ κορμί.
Καὶ χαίρομαι τὸ μαῦρο τὸ ψωμί
νὰ τρώγω μὲ μυζήθρα καὶ μὲ γάλα.

Συχνὰ μὲ τοὺς βοσκούς πηγαίνω ὡς πέρα,
στὴν πράσινη χαρὰ κάποιος πλαγιᾶς,
ποῦ στὸ ξωκκλήσι πάει τῆς Παναγιᾶς.
Τοὺς τραγοῦδῶ κι αὐτοὶ βαροῦν φλογέρα.

Οί νύχτες μαγεμένες· μου φωτίζουν
 μικρές πυγολαμπίδες. Σιγαλιά.
 Γαυγίζουν μόνο κάπου τὰ σκυλιά,
 μουλάρια μακριά σάν κουδουνίζουν.

”Ω ! ἄς ζοῦσα πάντα ἐδῶ, νᾶχα κονάκι
 μιὰ ὀλόφτωχη καλύβα ἀπὸ κλαδιά,
 νὰ πίνω ἀπὸ τοῦ βράχου τὴν καρδιά
 τὸ κρύσταλλο, τὸ ἀθάνατο νεράκι.

Περιοδ. «Ἐρυθρὸς Σταυρὸς», 1939

Στέλιος Σπεράντσας

26. Ο ΓΕΡΟΒΟΣΚΟΣ

Πόσα χρόνια πέρασα
 κι ἄσπρισα καὶ γέρασα
 πάνω στὰ ψηλῶματα
 βόσκοντας τὰ πρόβατα !

Τὶς κορφές ἐπάτησα
 καὶ νυχτοπερπάτησα
 καὶ σὲ δέντρα γέρικα
 εἶδα κ' εἶδα ἄγερικά.

Σὲ ψηλὲς ἀνηφοριές
 σάν κοτσούφι ἐχύθηκα,
 κ' ἔπεσα σὲ ρεματιές
 καὶ λαγοκοιμήθηκα.

Πάνω στὴν καπότα μου
 — φορεσιά καὶ στρῶμά μου —
 εἶδα ὄνειρατα, γυρτός,
 ζυπνητὸς καὶ κοιμιστός.

Σ' αἴτορράχη ἐσκάλωσα,
 μὲ τὸ λύκο ἐμάλωσα

κι άναψα τρανές φωτιές
σέ τετράψηλες κορφές.

Είδα τ' άστρι στο βουνό,
που τó λένε αύγερινό,
και στην καθαρή βραδιά
χόρτασα τήν ξαστεριά.

Μύρμηγκα δέ ζήμωσα
κι άνθρωπο δέ θύμωσα.
Πήρα τά μικρά τ' άρνιά
σάν παιδιά στην άγκαλιά.

Μιά ζώην έπέρασα
κ' είπ' ό Θεός και γέρασα,
και τó χιόνι τó πολύ
μούπτεσε στην κεφαλή.

*Αϊντε, προβατάκια μου,
περπατάτε, άρνάκια μου,
πάμετε σιγά-σιγά
και μās πήρεν ή βραδιά.

Ζαχαρία Παπαντωνίου

27. ΗΘΕΛΑ ΝΑΜΟΥΝ ΤΣΕΛΙΓΓΑΣ

"Ηθελα ναμουν τσελιγγας, ναμουν κι ένας σκουτέρης = σφός που έφει
νά πάω να ζήσω στο μαντρί, στην έρημιά, στα δάση, ^{μιαν έσουγιά}
ναχω κοπάδι πρόβατα, ναχω κοπάδι γίδια ^{σεα χέρια σο}
κι ένα σωρό μαντρόσκυλα, ναχω και βοσκοτόπια, ^{εδω, βοσδος}
το καλοκαίρι στα βουνά και το χειμώ στους κάμπους.
← Ναχω από πάλιουραν βορό και στρούγγα από ροδάμι,
ναχω και σε ψηλή κορφή καλύβα από ρουπάκια,
ναχω με τα βοσκοπούλα σε κάθε σκάρο γλέντι,
ναχω φλογέρα να λαλώ ν' αντίλαλουν οι κάμποι.

« Άπαντα »

Κώστας Κουστόλλης

28. ΒΟΣΚΟΥ ΠΑΙΔΑΡΙΟΝ

— Πολλά καί μεγάλα βώδια έβροσκε μικρόν παιδάριον καί μέ πολύ μικρόν ραβδίον τά κατεύθυνεν εις τόν δρόμον. Τοῦτο βλέπουσα γραϊά τις, τέκνον μου, τόν εἶπε, δέν γνωρίζεις πόσον κίνδυνον τρέχεις· άλλ' ὡς ἄν ἦσο ἄλλος Ἡρακλῆς, κτυπᾷς τόσα μεγάλα ζῶα, ἐν ἀπό τὰ ὁποῖα μόνον ἄρκει νά καταπατήση πολλούς ἄνδρας; Μηδ' ὁ Ἡρακλῆς, ἀπεκρίθη τὸ παιδάριον, ὦ μήτέρ μου, ἤθελεν εἶσθαι καλός νά τὰ κυβερνήση, ἐάν εἶχαν ὄσου ἔχω λογικοῦ τὸ ἦμισυ.
Ἐδύνατος φρόνιμος νικά πολλούς ἰσχυρούς ἄνοήτους.

Ἄδαμάντιος Κοραῆς

29. ΟΙ ΠΤΕΡΩΤΟΙ ΝΟΜΑΔΕΣ

Ἐο πελαργός ἀποτελεῖ μίαν ἀπό τὰς χαρακτηριστικώτερας φυσιογνωμίας τῶν ἐπιμήκων πλουσίων πεδιάδων, διὰ μέσου τῶν ὁποίων ρέουν οἱ Μικρασιατικοὶ ποταμοί.

Ἐν ἡ ἀφοβία τῶν ζῶων αὐτῶν εἶναι ἀσφαλές δεῖγμα τῆς ἡμερότητός των, θά ἔφθανε κανεῖς εἰς περίεργα συμπεράσματα ἀπό το γεγονός, ὅτι ὁ πελαργός δέν συναντᾶται σχεδόν εἰς ὄλην τήν νοτίως τῆς Θεσσαλίας Ἑλλάδα.

Αἱ φωλεαί του εἰς τ' ἀετώματα ἡ τήν κορυφήν τῶν στεγῶν ἡ τῶν μιναρέδων ἀρχίζουν νά συναντῶνται ἀπό τόν Θεσσαλικόν κάμπον καί ἄνω. Εἰς τὰς Μικρασιατικὰς πεδιάδας τὸ πτερωτὸν τοῦτο εἶδος ἀφθονεῖ. Ἡ ἐξήγησις τοῦ φαινομένου εἶναι διττή : ἐν πρώτοις ὁ πελαργός εἶναι κάτοικος ὄχι τῶν ὄρειῶν τόπων, ἀλλά τῶν ποταμίων πεδίων, ὅπου εὐρίσκει τροφήν. Ἐπεῖτα οἱ Τοῦρκοι σέβονται τὰ ζῶα — τετράποδα ἡ πτερωτά, — τὸ δέ κυνήγι οὐδέποτε ὑπῆρξεν ἀσχολία τῶν μωαμεθανικῶν λαῶν τῆς Ἐνατολῆς. Ἐο σιδηρόδρομος καί ἡ μηχανική πρόοδος τῶν ἀνθρώπων τὸν ἐκτοπίζουν ἀπό τήν ἀδιατάρακτον γαλήνην τῶν κατοικιῶν του, ἐνῶ ἡ φυσική τοῦ Τοῦρκου ραστώνη τήν ἐγγυᾶται.

Ζῆ κατὰ χιλιάδας εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Μαιάνδρου, τοῦ Καῦστρου τοῦ Ἐρμου καί τῶν ἄλλων ποταμῶν, ὅσοι κυλίουν τὰ νερά τῶν ὑπιπέδων τοῦ ἐσωτερικοῦ εἰς τὸ Αἰγαῖον. Εἶναι κάτοχος προαιωνίου

κοινωνικῆς ὀργανώσεως καὶ ἡ κοινωνία του στηρίζεται ἐπὶ τῆς συνεργασίας καὶ διέπεται ἀπὸ μίαν περιέργον κοινὴν γνώμην.

Τὸ φθινόπωρον εἰδικοὶ πεπειραμένοι πελαργοὶ ἀσκοῦν τὸ ἐπάγγελμα τοῦ πιλότου τῶν ἀποδημούντων χελιδονιῶν, τῶν ὁποίων τὰς ἐναερίους διχαλωτὰς λεγεῶνας ἐπανοδηγοῦν τὴν ἀνοιξιν ἀπὸ τὰς Λιβυκὰς χειμερινὰς ἐστίας.

Ἔχουν ἀνεπτυγμένον τὸ συναίσθημα τῆς ἰδιοκτησίας τῆς φωλεᾶς των καὶ ἀπαρτίζουν στοργικὰς οἰκογενείας.

Οἱ ἀγρόται εὐρίσκονται εἰς φιλικωτάτας σχέσεις μὲ τοὺς πελαργούς, ἴσως ἐπειδὴ τοὺς θεωροῦν χρησίμους, ἰδίως κατὰ τοὺς πρώτους θερινούς μῆνας. Εἶναι τότε ἡ ἐποχὴ, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ χωρικοὶ καίουν τὰ ὑψηλὰ χόρτα τῶν παραποταμιῶν πεδίων, διὰ νὰ λιπανθῇ ἀπὸ τὴν τέφραν των ἡ γῆ καὶ ν' ἀναθάλη νέα χλόη διὰ τὰ ζῳάτων. Μόλις φουντώσῃ εἰς τὴν πεδιάδα ὁ πρῶτος καπνός, λαρυγγῶδεις χαρῶπαί φωναὶ διαμείβονται ἀπὸ φωλεᾶς εἰς φωλεὰν πελαργοῦ. Συντάσσονται ἀμέσως ἐνωμοτίαι πτερωταί, αἱ ὁποῖαι ἀρχίζουν νὰ διαγράφουν ταχεῖς ὑπεράνω ἐκάστης πυρᾶς κύκλους. Ὅταν ἡ πυρὰ ἀπλωθῇ, οἱ πελαργοὶ ἀρχίζουν νὰ ἐκτελοῦν χαμηλὰς ἐναερίους περιπολίας γύρω ἀπὸ τὰ κράσπεδά της. Ἀπὸ τὴν φλεγόμενην ἔκτασιν ἐξέρχονται ἐν πανικῷ φίδια, χελῶνες, βάτραχοι, σαῦρες. Καὶ ἐναλλάξ οἱ πελαργοὶ καταπίπτοντες ὀρμητικὰ πρὸς τὸ ἔδαφος ἀρπάζουν τὴν ἄφθονον λείαν. Ὑψώνουν μὲ τὰ ράμφη των τὰς χελῶνας καὶ τὰ φίδια, ἀπομακρύνονται ἀπὸ τὸ μέρος τῆς πυρᾶς καὶ ἀφήνουν τὴν λείαν των νὰ καταπέσῃ εἰς τὴν γῆν καὶ νὰ συντριβῇ. Ἐπειτα τὴν ἀρπάζουν καὶ πάλι καὶ πετοῦν εἰς τὰς φωλεὰς των. Ἡ πτερωτὴ παροικία εὐωχεῖται.

Ἀπὸ τὰς κορυφὰς τοῦ Τμῶλου καὶ τοῦ Σιπύλου ξεσποῦν κατὰ τὸ θέρος ἰσχυραὶ ριπαὶ ἀνέμου πρὸς τὰς ποταμίας πεδιάδας. Βαρυθροῦν καμπτόμενοι οἱ αἴγειροι καὶ στεναζοῦν καὶ τρίζουν αἱ βαλανιδιᾶς καὶ κυματίζουσιν βιαίως οἱ καλαμώνες καὶ τὸ χρυσοῦν πέλαγος τῶν σπартῶν μὲ ταραχῶδες σιριστικὸν θρόισμα. Τὰ βῶδια μαζεύουσιν κάτω ἀπὸ τὰ σκέλη των τοὺς θυσάνους τῶν οὐρῶν καὶ στρέφουσιν τὰ ὀπίσθια πρὸς τὴν φοράν τοῦ αἰφνιδίου ἀνέμου. Ὅμοιως καὶ τὰ ἄλογα, τῶν ὁποίων τὴν χαίτην βασανίζει ὁ ἄνεμος καὶ τὴν ρίπτει ὑπεράνω τῶν ἀνησύχων αὐτιῶν ἐπὶ τοῦ μετώπου των. Μόνοι οἱ πελαργοὶ δέχονται ἀτάραχοι τὸν ἀνεμῶδη καταιονισμόν. Στηρί-

ζονται εις τὸ ἕνα πόδι των, κλίνουν τὰ ράμφη πρὸς τὸ στῆθός των καὶ ἔστραμμένοι πρὸς τὴν βίαν τοῦ ἀνέμου, τὸν ἀφήνουν νὰ γλιστρᾷ γῦρο ἀπὸ τὸ στέρνον των, ταλαντευόμενοι, ἀλλ' ἰσορροποῦντες ἐπάνω εις τὸ πόδι των.

Μὲ τὰ πρωτοβρόχια ἐτοιμάζονται διὰ τὴν ἀποδημίαν, ἀφοῦ πρῶτον συμπληρώσουν τὰ σχετικὰ γυμνάσια οἱ κατὰ τὸ θέρος ἐκκολαφθέντες. Καὶ μίαν φθινοπωρινὴν αὐγὴν ἐρημώνονται ἀθρόως αἱ φωλεαί. Κάπου - κάπου εὐρίσκουν εις τὰ χωράφια οἱ χωρικοὶ κανένα νεκρὸν πελαργόν. Εἶναι ἀπὸ τοὺς ἠττημένους τῆς ἐναερίου βιοπάλης, οἱ ὅποιοι δὲν ἦτο πεπρωμένον νὰ ἴδουν τὴν λιβυκὴν φωλεάν των.

Ἐφημερίς « Πολιτεία »

Νικόλαος Καρβούνης

30. ΤΟ ΝΑΥΤΟΠΟΥΛΟ

Μὲ τὸ γλυκὸ φθινόπωρο ἄραξαν γιὰ λίγες μέρες στ' ὄμορφο νησί τὰ καράβια. Καὶ πάλιν ἔκαναν πανιά γιὰ τὰ ταξίδια τὰ μακρινά. Ὅλο τὸ νησί στὸ πόδι, ἄλλοι στὸ ἀκρογιάλι κι ἄλλοι στὰ λιακωτά. Κουνοῦν τ' ἄσπρα μαντήλια καὶ φωνάζουν :

— Στὸ καλὸ ! Στὸ καλὸ !

Τελευταία ἔμεινε ἡ γολέτα τοῦ καπετὰν Παλιούρα, ἡ « Βαγγελίστρα ». Οἱ ναῦτες καὶ τὸ ναυτόπουλο εἶναι στὴ θέσι τους, μὰ ὁ καπετάνιος ἄργεϊ. Θέλει ν' ἀκούσῃ λίγο ἀκόμη τὰ βιολιά καὶ νὰ κερᾶσῃ μιὰ φορὰ ἀκόμη τοὺς φίλους. Τέλος μπαίνει κι αὐτὸς καὶ ἡ γολέτα κίνησε.

Τὸ ναυτόπουλο ρίχνει μιὰ ματιὰ σ' ἕνα χαμηλὸ σπιτάκι ἐπάνω στὸ βράχο. Στὸ λιακωτὸ εἶναι ἡ μάννα του, χήρα μαυροντυμένη, καὶ τὸ μικρὸ του τὸ ἀδερφάκι. Κουνοῦν τὰ μαντήλια τους. Βγάζει κι αὐτὸς τὸ μαντήλι του, τοὺς χαιρετᾷ καὶ ρίχνεται γρήγορα στὴ δουλειά: λύνει τὰ πανιά καὶ βοηθᾷ νὰ σηκώσουν τὴν ἄγκυρα.

Τὴν ὥρα, ποῦ βασίλευε ὁ ἥλιος, χανόταν σιγὰ - σιγὰ κι ἡ « Βαγγελίστρα » στὸν ὀρίζοντα. Τὸ ναυτόπουλο, ἀνεβασμένο στὸ ψηλὸ κατάρτι, βλέπει γιὰ τελευταία φορὰ τὸ νησάκι, ποῦ χρυσώνεται ἀπὸ τὸ ἀντιφῆγγισμα τοῦ ἡλίου. Ψηλὰ στὴν κορφή τοῦ βουνοῦ ἀσπρίζει τὸ ἐκκλησάκι τοῦ προφήτη Ἡλία. Ἐκεῖ θὰ πηγαίνει

ταχτικά ἢ μάννα του ν' ἀνάβη τὰ καντήλια καὶ ν' ἀγναντεύη τὴ θάλασσα. Πότε θὰ γυρίση ἢ « Βαγγελίστρα » μὲ τὸ γιό της, ποῦ θὰ φέρη τὴν προίκα νὰ παντρέψῃ τὴν ἀδερφή του ! . . .

Ἦρθε τοῦ Ἁγίου Νικαλάου καὶ ἡ « Βαγγελίστρα » δὲ φάνηκε. Οὔτε τὰ Χριστούγεννα, οὔτε τὰ Φῶτα, ποῦ βαφτίζονται τὰ νερά. Ἕνα γράμμα ἦρθε γιὰ τὴν μητέρα του, τὴ χαροκαμένη. Τῆς γράφει τὸ ναυτόπουλο ἀπὸ τὴν Πόλι, πῶς ἐμποδίστηκε, γιὰτὶ βρῆκε δουλειά. Νὰ μὴν ἔχη ὁμως φόβο, γιὰτὶ τὸ καράβι εἶναι καλοτάξιδο καὶ δὲ φοβᾶται τίς φορτοῦνες. Τώρα θὰ πᾶνε στὴ Μασσαλία κι ἀπὸ κεῖ τὴ Λαμπρῆ, πρῶτα ὁ Θεός, θὰ εἶναι στὴν ἀγκαλιά της. Ἐκεῖ στὴ Μασσαλία θὰ ψωνίσῃ καὶ τὰ προικιά.

Ξημερώνει τὸ Μεγάλο Σάββατο καὶ ἡ « Βαγγελίστρα » εἶναι ἔξω ἀπὸ τὸ νησί. Μὰ νὰ πιάσῃ στὸ λιμάνι δὲ μπορεῖ. Ὡς ἐδῶ πῆγε πρῶτος ὁ καιρός. Τώρα ἄλλαξε κι ἔγινε βοριᾶς καραβοπνίχτης. Βουνὰ εἶναι τὰ κύματα καὶ τὸ καράβι παιγνίδι τῶν κυμάτων. Σκι-σμένα τὰ πανιά, σπασμένα τὰ κατάρτια, κι εἶναι βαθὺ τὸ σκοτάδι καὶ οἱ ξέρες κοντὰ του.

— Γιὰ τὸ Θεό ! λῆει ὁ καπετάνιος θυμωμένος, ἔξω ἀπὸ τὸ νησί μας καὶ νὰ χαθοῦμε !

— Μάννα μου ! συλλογίζεται τὸ ναυτόπουλο. Ἀντὶ νὰ βγάλῃς τὰ μαῦρα, θὰ βάλῃς κι ἄλλα γιὰ μένα ! . . .

Οἱ θαλασσινοί, ὅταν νοιώσουν τὸν κίνδυνο, γίνονται ἄλλοι ἄνθρωποι. Ὁ καπετὰν Παλιούρας θύμωσε μὲ τὸ βοριᾶ.

— Ἔ, γιὰ τὸ Θεό ! εἶπε πάλι. Ἐξω ἀπὸ τὸ νησί μας νὰ χαθοῦμε ! Ἀποφάσισε νὰ παλέψῃ καὶ νὰ νικήσῃ. Εἶπε στοὺς ναῦτες νὰ πιάσουν τίς θέσεις τους στὸ κατάρτι, πρόσταξε τὸ ναυτόπουλο ν' ἀνεβῆ στὸ κατάρτι καὶ νὰ κοιτάξῃ ἄγρυπνα κι ἐκεῖνος χούφτωσε μὲ τὸ δυνατὸ χέρι του τὸ τιμόνι.

— Μάϊνα πανιά ! πρόσταξε.

Ἰδρωσαν οἱ ναῦτες γιὰ νὰ κάμουν τὸ θέλημα τοῦ καπετάνιου, ἰδρωσε κι ὁ καπετάνιος, γιὰ νὰ ὀρθοπλωρίσῃ τὴ γολέτα στὸν ἄνεμο. Τὸ ναυτόπουλο στὸ ψηλὸ κατάρτι νοιώθει τὸν ἄνεμο νὰ τοῦ βελονιάξῃ τὰ χέρια καὶ πολλὰς φορὲς τὸ κύμα τοῦ μπατσίζει τὸ πρόσωπο. Τὰ μάτια του πονοῦν καὶ δακρύζουν, μὰ ποῦ νὰ τὰ κλείσῃ ! Κοιτάζει μέσα στὸ σκοτάδι καὶ φωνάζει κάθε τόσο δυνατὰ :

— Ξέρα δεξιά ! Ξέρα ἀριστερά μας !

΄Ακούει ό καπετάνιος, γυρίζει τó τιμόνι κι ή γολέτα αλλάζει τó δρόμο της.

Πήγαινε δεξιά, άριστερά γυρίζει. Πήγαινε άριστερά, δεξιά άργοπλέει.

΄Ετσι παιδεύτηκε για ώρες τó πλήρωμα. ΄Η γολέτα, σαν πουλάρι άπολυμένο στον κάμπο, γυρίζει άδιάκοπα στη σκοτεινή κι άγριεμένη θάλασσα. Οί ώρες φαίνονται χρόνος !

Τέλος πήρε να γλυκοχαράζει και φάνηκε σαν μαύρος όγκος τó νησι έμπρός στο σταχτόμαυρο όρίζοντα. ΄Ο καπετάνιος μάντεψε τó πατρικό λιμάνι και γύρισε κατά κεί την πρῶρα τής « Βαγγελίστρας ».

Την ώρα, που έβγαιναν οί έπιτάφιοι από τις έκκλησίες, έμπαινε και ή γολέτα στο λιμάνι.

— ΄Ηρθα, μάννα μου ! παράγγειλε τó ναυτόπουλο, μόλις έριξε την άγκυρα.

Την νύχτα, στην ΄Ανάστασι, πήγε τó ναυτόπουλο με τούς δικούς του στην έκκλησία. ΄Εφαγαν άμα γύρισαν και ξαπλώθηκε να κοιμηθῆ. ΄Ηταν τόσο κουρασμένο !

Τó μεσημέρι ντύθηκε και πήγε στην ΄Αγάπη. ΄Αντιλαλούν τά σήμαντρα και σημαίνουν οί καμπάνες. ΄Ολο τó νησι μοσκοβολῶ σαν έκκλησιάκι.

— Χριστός ΄Ανέστη !

— ΄Αληθῶς ΄Ανέστη !

΄Από κεί πηγαίνουν στο χοροστάσι. Χορεύουν οί λιγερές με τά κίτρινα φακιόλια και τά λαμπρά ροῦχα τους, χορεύουν και οί λεβέντες με τά πλεχτά ζωνάρια τους. Χόρευε κι ή άδερφή του τó συρτό κι ύστερα τόν καλαματιανό με τόν άρραβωνιαστικό της. Τó ναυτόπουλο κοιτάζει και καμαρώνει.

Την Κυριακή του Θωμά πάντρεψε την άδερφή του τó ναυτόπουλο. Οί λιγερές τῆ στόλισαν και την τραγούδησαν :

΄Ηλιος ήταν προξενητής
αύγερινός στεφανωτής.

Χαρά στη μάννα του γαμπρού
και σ' όλο τó πεθερικό,

Ὅπου θὰ πάρουν τέτοια νιά,
ὄμορφη καὶ νοικοκυρά,

χρυσὸ καμάρι τοῦ σπιτιοῦ,
βασίλισσα τῆς γειτονιάς.

*Ἐπειτα ἦρθε ὁ γαμπρός, πῆγαν στὴν ἐκκλησία κι ὁ καπετὰν
Παλιούρας ἄλλαξε τὰ στέφανα.

« Παιδικὰ Ἀναγνώσματα »

Ἀνδρέας Καρκαβίτσας

31. ΤΟ ΣΠΙΤΑΚΙ ΣΤΟ ΛΙΒΑΔΙ

Ἦτο ὥρα δειλινοῦ καὶ ἀπὸ πρωΐας ὁ αἰθὴρ ἦτο θολωμένος καὶ σκότος ἐπεκρέματο καὶ συννεφιά μεγάλη. Τέλος οἱ καταρράκται τοῦ οὐρανοῦ ἠνοιγήσαν καὶ ἔγινε βροχή, θάλασσα, καταποντισμός. Τὸ κατώγιον τῆς γριᾶ - Ραγιάδαινας ἐγέμισε νερὸν ὡς δύο πήχεις. Τὸ ἐλαιοτριβεῖον τοῦ Λαυκιώτη ἐπατήθη μέχρι ἀναστήματος καὶ πλέον ἀπὸ τὸ νερὸν καὶ οἱ κοπάνες * ἐγέμισαν, αἱ ἐλαῖαι παρεσύρθησαν ἀπὸ τὸν χαμηλὸν σοφᾶν*, τὸ ἄλογον ἐσταμάτησε καὶ ὁ Γιάννης ὁ Ἄρμα- μέντος ἔμεινε μὲ τὸ πτυάριον εἰς τὴν χεῖρα. Ἡ θειά - Μαριώ, ἡ Κατσι- κάκαινα, ἐβγήκεν ἔξω εἰς τὸ χαγιάτι καὶ συνέπλεκε τὰς χεῖρας εἰς προσευχὴν ἀγωνίας.

Ὁ στάβλος τοῦ γέρο - Κουμενῆ εἶχε πλημμυρίσει καὶ τὸ γαιδούρι ἔπλεεν εἰς τὸ νερὸν. Ὁ κύριός του ἄλλο μέσον δὲν εὔρεν, παρὰ νὰ τραβήξῃ τὴν τριχιὰν ἀπὸ τὴν κλαβανὴν* ἐπάνω εἰς τὸ πάτωμα, ὥστε τὸ ζῶον νὰ πλῆ τὸ σῶμα κάτω καὶ τὴν κεφαλὴν ν' ἀνατείνη ἐπάνω, μὲ κίνδυνον νὰ πνιγῇ ἀπὸ τὸ σχοινίον, πρὶν γλυτώσῃ ἀπὸ τὸ νερὸν. Πέραν εἰς τὸν κήπον τοῦ Σαραφianoῦ, ἡ πλημμύρα εἶχε ρίξει κάτω τοὺς τοίχους καὶ τὸ νερὸν ἐξέσπασε μέσα εἰς τὸν κήπον, παρασυῖρον καλύβας, στάβλους, φυτεῖας καὶ δένδρα. Ὁ Σαραφianoὺς μὲ τὸν κηρωτὸν ἐπενδύτην* του, μὲ τὰ ὑποδήματα μέχρι τῶν μηρῶν, ἐπροσπάθει νὰ ἐμβαλώσῃ ἐκ τῶν ἐνόητων τὸ ρήγμα τοῦ τοίχου, κουβαλῶν χονδρὰ ξύλα καὶ κούτσουρα καὶ σωρεύων ταῦτα διὰ νὰ φράξῃ τὴν ρωγμὴν. Ἡ γριᾶ - Χιόνω ἀπὸ τὸ παράθυρον ἐφώναζε :

— Κάψε τα, γυιέ μου, κάψε τα.

Ίσως έφαντάζετο ότι ό υίός της έσώρευε τά ξύλα διά νά ανάψη φωτιάν.

Κάτω εις τό ποτόκι όλα ήσαν θάλασσα. Τά κατώγια τών οϊκιών ειχον πλημμυρίσει όλα. Τό βαρελάδικο του μαστρο - Στεφανή ειχε γεμίσει νερό ως δύο μπόγια· ό βρόχινος ποταμός ειχε ρίψει κάτω πρώτον τό τσαρδάκι * ή τό μικρόν παράπηγμα του Στεφανή, ειτα παρέσυρε τά βαρέλια εις χορόν όλα, όσα ήσαν από κάτω εις τό τσαρδάκι, ειτα εισώρμησεν εις τό έργαστήριον του καλού χειρώνακτος * και τό έκαμε νά πλήη. Άλλ' ή πλημμύρα ήτο εις όλα τά ισόγεια και όπου τά πατώματα ήσαν χαμηλά έκινδύνευε νά τά φθάση. 'Η γριά - Ραγιάδαινα έφώναζεν άπ' άντικρύ νά πάγουν νά τήν γλυτώσουν.

Θά έχρειάζετο βάρκα, διά νά τής κάμουν τήν χάριν. Άλλά βάρκα δέν υπήρχεν άλλη, ειμή τά βαρέλια του μαστρο - Στεφανή, όπου έπλεαν όλα εις τήν σειράν με γραφικήν νωθρότητα *. 'Ο υίός του βαρελά, ό μικρός, ειχε καθαλλικεύσει τό έν τούτων και ηύρε μεγάλην διασκέδασιν, αλλά δέν κατώρθωσε ν' ανακαλύψη τό πηδάλιον του αυτοσχεδίου πλοιαρίου. Έκλινε πότε με τόν ένα πόδα, πότε με τόν άλλον κατά τό ρεύμα και ήτο έτοιμος κάθε στιγμήν νά δώση βουτιάν.

Έπάνω εις τό υψηλότερον μέρος τής συνοικίας, τό ανατολικόν, δέν ήτο φόβος νά φθάση τό νερόν εις τας οικίας. Εκεί ήσαν τά Κοτρώνια, ύψηλοι βράχοι, καμωμένοι επίτηδες, διά νά κτίζουν φωλεάς τά νυκτοπούλια και διά νά αναβαίνουν τά παιδιά νά παίζουν με τους χαρτινους άετους, διά νά κάμουν τρέλλας και νά φωνάζουν. 'Η γριά - Σακαράβαινα ειχεν έξέλθει εις τόν έξώστην και έτραβοϋσε τά μαλλιά της και έφώναζε :

— Τ' ειν' αυτό, Θεέ μου, τ' ειν' αυτό ! Άμαρτωλοι εινα και θα τους βουλιάξη ;

Και ή θειά - Καρπέταινα, σύζυγος πλοιάρχου, ένθυμουμένη τόν άνδρα της και τους υιούς της, όπου έταξίδευαν με τό καράβι, έκραζε :

— Παναγιά μου, στο πέλαγο ! Παναγιά μου, στο πέλαγο !

Ό γέρον πατήρ, ό καλός οικογενειάρχης μιās πτωχής οικίας δίπλα στο βαρελάδικο, ειχεν όπλισθή προχείρως με σκαπάνην και με κουβάν και ειχε καταβή εις τό ισόγειον. Έπροσπάθει νά άδειάση τό νερόν από τό κατώγι, έπαιδεύετο νά φράξη έως δύο πιθαμάς τό

κατώφλιον καὶ ἐπάσχιζε νὰ δέσῃ τὸ πιθάριον τοῦ ἐλαίου εἰς ἓνα κρῖκον ἐπὶ τοῦ τοίχου. * Ἦμην κι ἐγὼ ἐκεῖ ἰστάμην εἰς τὸ παράθυρον, ἔβλεπα κι ἐπροσπαθοῦσα νὰ διώξω τὸν φόβον, νὰ διασκεδάσω. Γυναῖκες ἀνασκουμπωμένοι μέχρι γονάτων, πατοῦσαι εἰς τὰ νερά, ὁ βαρελᾶς κοπιᾶζων νὰ ἐξασφαλίσῃ τὸ ἐργαστήριόν του, νὰ μαζώξῃ τὰ βαρέλια του, νὰ βάλῃ εἰς τὴν ἄκρην τὰ κλαδιὰ καὶ τὰ ξύλα ἀπὸ τὸ χαλασμένον παράπηγμά * του, ὅλα ἀπετέλουν παιδικὸν θέαμα. Ἡ φουρνάρισσα ἐφώναζεν ἀπ' ἀντικρῦ νὰ ὑπάγουν νὰ γλυτώσουν τὶς κλᾶρες * τῆς, ὅπου τὰς εἶχε παρασύρει τὸ ρεῦμα. Δύο ἢ τρεῖς γέροντες τῆς γειτονιᾶς ἦσαν μέχρι βουβώνων * εἰς τὸ νερόν, διὰ νὰ γλυτώσουν ὀλίγες κουτσουῖρες καὶ καυσόξυλα, ὅπου ἔπλεαν εἰς τὸν ποταμόν. Ἡ γριά - Μερεγκλίνα, ἀπὸ τὸ στενὸν μέσα, ἐφώναζε νὰ τῆς γλυτώσουν τὴν σκαφίδα τῆς, ὅπου τὴν εἶχε πάρει τὸ ρεῦμα καὶ τὴν ἔσπρωχνε κάτω πρὸς τὴν θάλασσαν.

Τὰ παιδιὰ ἀπὸ τὸ σχολεῖον εἶχαν κάμει γενικὴν ἔξοδον, καθὼς ἐκόπασεν * ἡ βροχὴ καὶ τὸ ρεῦμα τῆς πλημμύρας ἐφούσκωνεν ἀκόμη. Ἐξῆλθον δρομαίως μὲ ἀτάκτους φωνὰς καὶ ἔτρεχαν, ἔτρεχαν εἰς τὴν μεγάλην λίμνην τοῦ νεροῦ κάτω πρὸς τὸν αἰγιαλόν, διὰ νὰ προφθάσουν νὰ χορτάσουν καράβισμα καὶ παιγνίδι εἰς τὰ νερά μίαν φορᾶν, νὰ βραχοῦν, νὰ παίξουν μὲ τὸ ρεῦμα. Καὶ δύο κοπάδια πάπτιες, ὅπου ἔπεσαν εἰς τὰ νερά ἅμα ἐσταμάτησεν ἡ βροχὴ κι ἐβουτοῦσαν, ἐτράπησαν εἰς φυγὴν ἔντρομοι. -

Πτωχὴ χήρα, ἡ Μαριῶ ἡ Λιβαδάκαινα, μαζί μὲ τὴν κόρην τῆς τὴν Ματώ, εὐρίσκοντο εἰς τὸν μεμονωμένον οἰκίσκον των εἰς τὸ χαμηλότερον μέρος τοῦ λιβαδιοῦ, πρὸς τὴν ἐσοχὴν, εἰς τὴν ἄκρην τοῦ χωρίου. Ἄμα ἤρχισεν ἡ καταιγὶς καὶ τὰ θεμέλια τῆς οἰκίας ταχέως κατεπλημμύρησαν. Ἄλλ' ἡ Μαριῶ δὲν ἐπρόσεχε κατ' ἀρχὰς εἰς τοῦτο. Εἶχε τὸ μάτι ὑψηλὰ κατὰ τὸ βουνόν. Ἦτον ἀφηρημένη.

- Μάννα, θὰ πλημμάρουμε, ἐφώναξεν ἡ κόρη τῆς.

Ἡ μήτηρ ἐξηκολούθει νὰ κοιτάζῃ ὑψηλὰ εἰς τὸ βουνόν.

- Ἄς πὰ νὰ πλημμάρουμε, ἐψιθύρισε.

- Μάννα, πλημμάρουμε ! ἐπανέλαβε μετ' ὀλίγον ἡ Ματώ.

Ἡ χήρα ἔστρεψε τὸ βλέμμα πρὸς τὰ παρὰ πόδας. Ὅλη ἡ στεφάνη τοῦ ἐδάφους ὀλόγυρα εἶχε πλημμυρήσει καὶ τὸ ἰσόγειον τῆς

οίκιας ήτο γεμάτον νερόν. Τò χαμηλόν πάτωμα έκινδύνευε νά τò φθάση. Θάλασσα, ποταμός, πέλαγος.

— Πώ, πώ, πώ ! έκαμεν ή μήτηρ συμπλέκουσα τὰς χείρας.

Ή από τήν στέγην τῆς οίκιας είχαν άνοιξει δέκα έως δώδεκα σταλαγμοί. Τά φορέματα, ή « τέμπλα » μέ τὰ στρώματα και τὰ σινδόνια, τὰ πενιχρά έπιπλα, όλα ήσαν καταβρεγμένα.

Ή κόρη τὰ μετέφερε και τὰ έσώρευεν όλα μαζί, πότε εις τήν μίαν γωνίαν και πότε εις τήν άλλην· άλλα και εκεί ήνοιγε σταλαγμός. Τέλος τὰ έκουβάλησεν όλα εις τήν μέσην· άλλ' εκεί ήνοιξε μέγας σταλαγμός εις τόν « καβαλλάρην »* τῆς στέγης.

Τήν προηγούμενην έβδομάδα είχαν ξανασύρει τήν σκεπήν. Νά τò ήξεραν νά μη βάλουν μάστορην !...

Ήλλά και τί τόν ήθελαν τόν μάστορην ; Μήπως ήτο ιδικόν τους τò σπίτι ; Ή κύρ Άργυρός ό Ξυγκοχέρης, ό πιστωτής των, τούς έφοβέριζε καθημερινώς νά τούς βγάλη από τò σπίτι. Πρό δύο ήμερών άκόμη είχε περάσει από εκεί και τούς είπεν ότι θά τούς πάρη τò ποτάμι... Ής χαρή τώρα.

— Πώ, πώ ! θά πνιγοῦμε, μάννα ! ώλόλυξεν* ή κόρη, συμπλέκουσα τὰς χείρας, κοιτάζουσα δια τού παραθύρου κάτω και βλέπουσα όλον τò λιβάδι θάλασσαν. Δέν έφαινέτο πουθενά πάτημα, δια νά πατήση τις.

Και ή βροχή έξηκολούθει άκόμη.

— Θά πνιγοῦμε ! έθρήνησεν ή μήτηρ, τραβοῦσα τὰ μαλλιά της. Και ό άδελφός σου, ό άδελφός σου, πού λείπει άπ' τò πρωι στο χωράφι, δέν θά πνιγῆ ;

Σπαρακτική ήτο ή φωνή τῆς μητρός. —

* Ήπέναντι, πρòς τò μεσημβρινόν μέρος, πεντακόσια βήματα μακράν, έκατοικούσεν ή Μαργαρώ ή Μπιστανού, έντòς τού λαχανοκήπου, τόν όποιον έκαλλιέργει ό σύζυγός της. Ή οικίσκος των, ύψηλά, έπί λοφίσκου, άψηφοῦσε τήν πλημμύραν. Ή γυνή είχεν άνοιξει τò παράθυρον και έφώναξε πρòς τήν Μαριώ τή Λιβαδάκαινα:

— Θά πνιγῆτε, χριστιανές !

Ή Μαριώ ήτον άφωσιωμένη όλη εις τόν στοχασμόν τού υιοῦ της, ήτον παραδομένη εις τήν άνησυχίαν της. Ήκοίταζε τò βουνόν

μέ ὄμμα ἀπλανές, ὡς νὰ ἔβλεπεν ὀπτασίαν. Ὁ υἱός της ποῦ νὰ εἶναι μέ αὐτὸν τὸν κατακλυσμόν ;

— Πνιγῆκατε, χριστιανές, ἐφώναξε πάλιν ἡ Μαργαρώ ἡ Μποστανοῦ.

Ὁλον τὸ λιβάδι πέλαγος. Καὶ ἂν ἐπροθυμεῖτό τις νὰ ὑπάγη εἰς βοήθειαν τῶν ἀγωνιῶντων, δὲν θὰ ἠδύνατο πλέον.

Ὁ σύζυγος τῆς Μαργαρώς ἦτο κάτω εἰς τὸ ἰσόγειον καὶ διώρωνε τὰ τσαπιά καὶ ἐτρόχιζε μέ ὄξυν τριγμὸν μικρὸν πριόνιον, τὸ ὁποῖον τοῦ ἐχρησίμευε διὰ τὸ κλάδευμα τῶν δένδρων. Τὸ νερὸν ἔπρεπε ν' ἀναβῆ ἴσο μπόγια ἀκόμη, διὰ νὰ τοὺς φθάσῃ. Διὰ τῆς μικρᾶς θυρίδος ἔβλεπε καὶ αὐτὸς τὴν τεφράν, χωματόχρουν, κυματώδη θάλασσαν, τὴν κατακλύζουσαν ὅλα τὰ ἀλώνια καὶ τοὺς κάμπους.

— Καλέ, δὲν ἀκοῦς τί γίνεται, δὲν βλέπετε ! ἐφώναξεν ἄνωθεν, διὰ τῆς καταπακτῆς *, ἡ σύζυγός του. Θὰ χαλάσῃ ὁ Θεὸς τὸν κόσμον.

Ὁ κηπουρὸς κάτωθεν ἀπήντησεν εἰς τὴν ἐρώτησιν δι' ἄσματος, ψάλλων μέ τὴν βραχυνὴν φωνὴν του :

Βρέχει ὁ οὐρανὸς καὶ βρέχομαι,
ξενάκ' εἶμαι καὶ ντρέπομαι.

Ἡ θέσις τῶν δύο γυναικῶν εἰς τὸ μοναχικὸν σπιτάκι τοῦ λιβαδιοῦ ἤρχισε νὰ γίνεται ἀπελπιστική. Ἡ κόρη, ἔκφρων * ὠλόλυζεν. Ἐκοίταζε βλοσυρὰ τὸ παράθυρον, τὸν ἐξώστην, τὴν ξυλίνην σκάλαν, ὅλα ἀπειλούμενα καὶ σαλευόμενα ἀπὸ τὴν πλημμύραν. Ἡ μήτηρ εἶχε παύσει ἀρτίως νὰ τραβᾷ τὰ μαλλιά της. Ἐσχιζε τὰς παρειάς, ἐκόπτετο κι ἐμοιρολογοῦσε. Δὲν ἔκλαιε τὸ σπίτι, δὲν ἔκλαιε τὴν κόρην της, οὔτε τὸν ἑαυτὸν της. Ἐκλαιε τὸν υἱὸν της, ὅστις ἦτο μακρὰν. Ἐκοίταζε κατὰ τὸ βουνόν, ἀλλὰ δὲν τὸ διέκρινε πλέον. Ὁ πελώριος σίφων, στυλὸς φοβερὸς ἐνῶντων τὸν οὐρανὸν μέ τὴν γῆν, ὅπου διὰ πενθίμου ἀνταυγείας ἐφώτιζεν ἐκ διαλειμμάτων τὰ περίξ καὶ ἔκαμε τὸ βουνὸν νὰ ξεχωρίζῃ, ἐσχίσθη ἤδη, διερράγη καὶ διελύθη, καὶ τὸ βουνόν, μαῦρος ἀτμός, ἔγινεν ἐν μέ τὸν αἰθέρα.

Ἐφαντάζετο ἤδη πνιγμένον τὸν υἱὸν της, πτώμα ἐλεεινόν, φοβερὸν τὴν θέαν, παρασυρόμενον ἀπὸ τὸ ρεῦμα, κτυπῶντα τὴν κεφαλὴν ἀπὸ βράχου εἰς βράχον, ἀγκιστρούμενον καὶ σφηνούμενον εἰς τοὺς βάτους καὶ τοὺς θαμνῶνας, ἀπὸ αἱμασίαν* εἰς αἱμασίαν. Ἡ ὑποσχέδιάζεν ἀκουσίως τὰ μοιρολόγια :

Πώς θα σέ φέρουν, γυιόκα μου, πνιγμένον μέσ' στο ρέμα !
Πώς θα σέ ιδώ !... -

Ἡ βροχή εἶχε παύσει, καί ἡ πλημμύρα δέν εἶχε καταπέσει. Εἶχαν κατέλθει ὅλα τὰ ἀνώνυμα ρεύματα τοῦ ποταμοῦ, ὅλα τῶν κοιλάδων τὰ θολὰ ποτάμια, ὅλα τὰ χειμέρια κατακαθίσματα τῶν ὑπωρειῶν.

Τό μικρὸν σπιτάκι στοῦ λιβάδι ἔτριζεν, ἔτριζε, κατέρρεεν. Ἡ βοή τοῦ καταποντισμοῦ ἀνῆρχετο εἰς τὸν αἰθέρα, καί εἰς τὴν βοήν αὐτὴν δέν ἔχανετο ὁ στεναγμὸς; τῶν πενήτων διὰ τοὺς ἀγγέλους τοῦ Θεοῦ.

Τὸ σπίτι τῆς πτωχῆς χήρας εἶχε καθίσει ἀπὸ τὸ ἐν μέρος καί εἶχε λάβει στάσιν χωλοῦ, κλίνοντος πρὸς τὸν ἕνα ὤμον, πτωχοῦ γέροντος, στηριζομένου ἐπὶ τῆς ράβδου του. Δέν ὑπῆρχεν ὄρατὸν στήριγμα δι' αὐτό. Πλὴν ἀόρατος χεὶρ ἐφαίνετο νὰ τὸ κρατῆ ἀπὸ τὸ ἐν μέρος, διὰ νὰ μὴ καταρρεῦση ὅλον.

Ὅταν ἐκόπασεν ἡ βροχή, χωρικοὶ κατέβαινον τρέχοντες μὲ τὰ ὑποζύγια τῶν. Ἐπανήρχοντο ἀπὸ τοὺς ἀγροὺς μισοπνιγμένοι, βρεγμένοι ὡς τὸ κόκκαλον. Διήρχοντο εἰς ἀπόστασιν ἑκατοντάδων βημάτων. Ἡ Μαριῶ ἴστατο εἰς τὸ παράθυρον, παρακαλοῦσα ἐκθύμως* τὴν Παναγίαν καὶ ἐρωτῶσα μεγαλοφώνως τοὺς διαβαίνοντας μακρὰν :

- Μὴν εἶδατε τὸν Μανόλη, τὸν γυιό μου ;

Οὔτε φωνὴ οὔτε ἀκρόασις. Ὁ καθεὶς ἔσπευδε διὰ νὰ ἴδῃ τί ἔγινε τὸ σπίτι του, ἡ φαμιλιά του, καὶ δέν ἤκουε τί τὸν ἠρώτα ἡ χήρα τοῦ λιβαδιοῦ.

Ἄλλ' αὕτη δέν ἀπέκαμεν νὰ ἐρωτᾷ, ἐνόσω διέβλεπεν εἰς τὸ σκότος. Ἡ Δεκεμβριανὴ ἡμέρα εἶχε δύσει, ἡ πλημμύρα κατέπιπτεν καὶ τὸ σκότος ἀπειλητικὸν ἐπεκρέματο εἰς τὰ φωσφορίζοντα νερά.

- Μὴν εἶδατε πουθενὰ τὸν γυιό μου, τὸν Μανόλη ;

- Δέν τὸν εἶδαμε . . . , τῆς ἐφάνη, ὅτι ἤκουσεν ἅπαξ.

Καὶ ἡ ἀπάντησις ἦτο σπαραγμὸς δι' αὐτὴν. Ὡ, Παναγία μου !... -

- Μάννα, ἀφοῦ γλυτώσαμε ὡς τώρα, πᾶμε νὰ κατεβοῦμε, κι ἄς πλέψουμε στοῦ ποτάμι. Τὸ σπίτι θὰ πέσῃ, μπορεῖ νὰ γλυτώσουμε !

- Πᾶμε νὰ ἰδοῦμε, τί γίνηκε ὁ Μανόλης.

Ἡ κόρη ἔμπρός, ἡ μήτηρ ὀπίσω, ἔδοκίμασαν νὰ καταβῶσι τὴν σαλευομένην καὶ σειομένην σκάλαν.

Εἶχαν κατέλθει δύο σκαλοπάτια καὶ πλατάγισμα * ἤκούσθη μέσα εἰς τὸ νερόν. Ἐφάνη κάτι τι μεγαλόσωμον, διπλοῦν τὸ σχῆμα, τεράστιον, κενταυρικόν *, κατὰ τὸ ἥμισυ πλέον, κατὰ τὸ ἥμισυ πατοῦν, πηδῶν καὶ παραδέρνον μέσα εἰς τὸ ρεῦμα.

— Μάννα, εἶστε καλά ; Γλυτώσατε ;

*Ἦτο ἡ φωνὴ τοῦ Μανόλη.

— ὦ, γυιέ μου ! ὦ, παιδί μου ! παιδάκι μου ! Εἶσαι καλά ; ἦρθες ;

*Ἦτον ὁ Μανόλης, καβάλλα εἰς τὸ ἄλογόν του. Ἐπήδησε κάτω ἕως τὴν μέσην εἰς τὸ νερόν καὶ ἠγκαλίσθη τὴν μητέρα του.

Τὴν ἔσπεραν ἐκείνην ἡ πτωχὴ οἰκογένεια ἐπῆγε καὶ διενυκτέρευσε εἰς τῆς Μαργαρῶς τῆς Μπροστανοῦς. Ὁ κηπουρὸς ἐσυμβούλευσε τὸν Μανόλη :

— Νὰ κάμης νόμο - τρόπο, λέω γώ, ν' ἀγοράσης ἓνα σπιτότοπο ἐπάνω στὰ Κοτρώνια, ἢ στὰ Γελαδάδικα, ἢ στὸν Ἀπάνω Μαχαλά, νὰ χτίσετε κανένα σπιτάκι, νὰ μὴ σᾶς πατῆ τὸ νερό.

Ἡ χήρα ἔλαβε τὸν λόγον :

— Καλὰ τὸ λές, γείτονα, μὰ κείνος ὁ Ξυγκάκιας, τοῦ χρωστοῦμε, λέει, δὲν ξέρω πόσα γίνονται, τριακόσιες δραχμές, ὅλο τὸ διάφορο * κεφάλι, τὸ διάφορο κεφάλι... κι ἄς τοῦ πληρώναμε ταχτικά τὸ διάφορο, μόνο δυὸ χρονιές δὲν τοῦ πληρώσαμε...

Ὁ κηπουρὸς ἔσεισε τοὺς ὤμους, ἔπτε μίαν εἰς ὑγείαν τῆς χήρας καὶ τῶν τέκνων τῆς καὶ ἔψαλεν εὐθύμως τὸ βραχνὸν ἔσμά του.

Καὶ ἡ Μαργαρῶ, ἡ γυναῖκά του, εἶπεν :

— Ἐγλύτωσεν ὁ κοσμάκης καὶ τὴ φορὰ αὐτῆ, δόξα νὰ 'χη ὁ Θεός !

« Πρωτοχρονιάτικα Διηγήματα »

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης

32. ΜΕ ΤΑ ΠΑΝΙΑ

Μεγάλῃ ἀπλουῦται ἡ Λήμνος, μακρὰ καὶ χθαμαλή, μὲ ὠραῖα ἀκρωτήρια, μὲ μεγάλους καὶ βαθύκολπους λιμένας, μὲ χρυσοκίτρινους ἀγρούς θερισμένους, μὲ εὐμορφες ἀκρογιαλιές. Χωρὶς δάση, χωρὶς χωριά, ἔρημος, θαρρεῖς, ἀκατοίκητος.

Ἐκ τῆν Λῆμνον ἔπειτα εἰς τῆν Τρωάδα καὶ ἀπὸ τῆν Τρωάδα εἰς τῆν πολύκωμον Ἴμβρον, ἀπὸ τῆν Ἴμβρον εἰς τῆν Τένεδον.

Βόλτες, θαλασσινοὶ περίπατοι, αἱ ναυτικαὶ λοξοδομίαι.

— Συντροφία μὲ τοὺς γλάρους.

Ἔ ! τῆν ἀγάπησα τῆν συντροφίαν τῆν λευκῆν τῶν γλάρων. Εἶναι ἀθῶα, ὡς εἶναι κάτασπρα τὰ πτερά των. Σὲ διασκεδάζουν, χωρὶς νὰ σὲ κουράζουν. Σὲ συντροφεύουν, χωρὶς νὰ σὲ ἐνοχλοῦν. Ἄθορύβως καὶ σιωπηλῶς. Εὐγενῶς. Εἶναι καλόγνωμος ἡ συντροφία τῶν γλάρων. Ἐμφανίζονται ἐνώπιόν σου ἐκεῖ ὅπου δὲν τοὺς περιμένεις. Ὅς παλαιοὶ σου φίλοι. Δὲν ἐξίστασαι δι' αὐτό, ὡς νὰ τοὺς ἀνεζήτηεις μετὰ κόπου. Νομίζεις κὶ ἔπλευσες δι' αὐτούς. Νομίζεις κὶ ὑπέφερες δι' αὐτούς.

Κὶ ἐκεῖνοι πάλιν κάμνουν ὅ,τι θέλεις διὰ νὰ σὲ εὐχαριστήσουν· χορεύουν, βουτοῦν, παίζουν. Προηγοῦνται ὡς νὰ θέλουν νὰ σὲ ὀδηγήσουν εἰς τὰς κατοικίας των, τὰς δροσεράς, τὰς ὑγρὰς φωλεάς των, ὅπου τὸ κῦμα φωσφορίζει φέγγον, ὅπου ἡ δρόσος εἶναι αἰώνια.

Κὶ ἐνῶ προβαίνουν ταχύπτεροι, αἴφνης ἴστανται καὶ σὲ περιμένουν καὶ σὲ κράζουν μὲ τὰ μονοσύλλαβα των, γλαριστί :

— Καλῶς τὸν φίλον μας ! Καλῶς τὸν φίλον μας !

Κὶ ἐνῶ περιμένουν, θωπεύουν τὸν ἀέρα μὲ τὰς κυρτάς των, ὡς δαμασκιά, πτέρυγας. Καὶ φιλοῦν τὸ κῦμα μὲ τὰ ράμφη των. Πόθεν ἦλθον ; Ποῦ πηγαίνουν οἱ φίλοι μου, οἱ κάτασπροι γλάροι τῆς Μυτιλήνης ; Εἶναι γλάροι τῆς Λήμνου, τῆς Τρωάδος εἶναι οἱ γλάροι ἡ τῆς Τενέδου ; Τοὺς ἔβλεπον τάχα καὶ οἱ Ἀχαιοὶ ;

Ἔ ! ἡ λευκῆ, ἡ καλὴ συντροφία μου, οἱ γλάροι τοῦ Αἰγαίου ! Καταμεσῆς στὸ πέλαγος ἀναμένουν νὰ χαιρετίσωσι τοὺς ταξιδεύοντας. Ἄγγελοι τοῦ αἰσίου πλοῦ, ὑπάρξεις ποθηταὶ ἐν τῇ κρυερᾷ τοῦ πόντου ἐρημίᾳ. Μειδιάμα γλυκὺ ἐν τῇ πικρᾷ μοναξίᾳ. Ἐλπὶς ὅτι ἐγγύς που ὁ κόσμος. Ἄφορμὴ μελέτης διὰ τὸν σοφόν. Ἐμπνευσις διὰ τὸν ποιητὴν. Παραμυθία διὰ τὸν ναύτην, ὅστις, ἐπακουμβῶν ἐπὶ τῆς κωπαστῆς, συνάπτει ἄφωνον διάλογον μὲ τὸν λευκὸν πτερωτὸν τοῦ σύμπλουν. Ναύτης πρὸς ναύτην. Θαλασσοδαρμένος πρὸς θαλασσοδαρμένον. Γλᾶρος πρὸς γλάρον.

Καὶ πετοῦν ἐνίοτε ψηλά. Πλησιάζουν εἰς τὰς κόφας τοῦ πλοίου, τρέχουν γῦρο καὶ χορεύουν περὶ τὸν θαλασσομάχον, τὸν ξύλινον τῆς πρῶρας ἀδελφὸν των, ὅστις βουτᾶ καὶ αὐτὸς καθὼς καὶ αὐτοὶ,

ὡς δίστομον στιλέτον, κόπτων τὸ κύμα. Καὶ πολλάκις πολλοὶ - πολλοὶ περισυναχθέντες τριγυρίζουσι τὴν σκούναν ἐν χαιρετισμοῖς, μεγάλην γλαρίναν.

Ἐκόπασε πλέον ὁ σάλος· τὰ κύματα καταπονηθέντα καθ' ὄλην τὴν νύκτα ἐπραῦνθησαν. Ἡ θάλασσα γαληνιάζει πάλιν. Δευτέραν φοράν διερχόμεθα ἐγγὺς τῆς πολυσχιδοῦς Λήμνου ἡρέμα ἀπὸ τῆς ἀντιθέτου πλευρᾶς. Ἐπὶ τινος χρυσίζοντος λοφίσκου ὑπολευκάζει παρεκκλήσιον. Ὅλοι οἱ ναῦται, πρὸς αὐτὸ ἀτενίζοντες εὐλαβῶς, κάμνουν τὸν σταυρὸν των.

— Ἀϊ - Νικόλα ! λέγουσιν ὅλοι ἐγκαινιάζοντες τὸ ἄγνωστον παρεκκλήσιον ἐπ' ὀνόματι τοῦ θαλασσινοῦ των Ἀγίου.

Μικρὰ βρατσέρα πλέει πρὸς τὴν ἀκτὴν φοβισμένη, μετὰ τὸν σάλον ξετρυπώσασα.

Ἐξημέρωσε Κυριακή.

Οἱ ναῦται, ἀπηυδηκότες ἀπὸ τῆς παρελθούσης τρικυμιώδους νυκτός, κοιμῶνται ἀκόμη, ἐνῶ ὁ μάγειρος ἐγερθεὶς ἀπολεπίζει ἰχθυῖδιά τινα, σημαδιακοὺς χάνους ἑκατοστάρικους, τοὺς ὁποίους εἶχομεν ἀλιεύσει κατὰ τὴν γαλήνην τῆς προτεραίας. Μόνον ὁ πηδαλιούχος, κουκουλωμένος ἀκόμη μετὰ τὸν χειμερινὸν μουσαμᾶν του, ἴσταται παρὰ τὸ πηδάλιον καὶ ὁ φρουρὸς τῆς πρῶρας, ἀνάψας τὸ εἰκοστὸν σιγάρον κατὰ τὴν τετράωρον βάρδιαν του βρεγμένος ἀκόμη, μετὰ τὸν κηρωτὸν μουσαμᾶν του, φρουρεῖ.

Τὰ πανιὰ ὅλα ἐπάνω τώρα. Καὶ ὁ μοναχογιὸς ὁ κόντρας, ὁ λεπτοκαμωμένος, ὁ γαλαζοαίματος. Ἡ ταχεῖα σκούνα, πετώσα μαλακὰ - μαλακὰ, ἄνευ τιναγμῶν πλέον, προηγεῖται πέντε ἄλλων ἱστιοφόρων μεγάλων, ἅτινα μᾶς παρακολουθοῦσι μετὰ σπουδῆς, ὡς νὰ θέλουν κάτι νὰ μᾶς εἴπουν. Ἄλλ' ἢ σκούνα φεύγει, πετᾷ. Ἀπὸ τοῦ ὕψους, ἔνθα ἴσταμαι, νομίζω ὅτι δὲν ἀπτεται κὰν τῆς θαλάσσης. Τόσον γλυκὰ πλέει, θαρρεῖς, καὶ στὰ νύχια πατεῖ. Εἶναι ὑπερήφανος διὰ τὴν νυκτερινὴν νίκη.

— Σκάντζια βάρδια ! ἀνακράζει ὁ ναύκληρος, ἀκούσας κροτήσαντα τὰ ξύλινα κρόταλα τοῦ πηδαλιούχου, σημήναντος τὴν ὀγδόην ὥραν τῆς πρωίας, καὶ συγχρόνως κρούει τὸν κώδωνα τῆς πρῶρας, τύπτων συνάμα τὸ κατὰστρωμα διὰ τῶν ποδῶν του, ἄνω τοῦ θαλάμου τῶν ναυτῶν, ὅπως ἐξεγεῖρη αὐτούς.

Ταυτοχρόνως γλυκύτατα άντηχοϋσιν όπισθεν μας έν τώ πελάγει οί κώδωνες τών δύο ίστιοφόρων, ώς παρεκκλήσια λειτουργοϋντα σημαίνοντες τήν όγδόην ώσαύτως ώραν.

— Μετ' όλίγον οί ναϋται νιφθέντες κι ένδυθέντες κατέρχονται είς τόν θάλαμον τοϋ πλοιαρχου, καλέσαντος αυτούς, όπως προσευχηθώσι — Κυριακή πρωί — κι εύχαριστήσωσι τόν Άγιον Νικόλαον, διασώσαντα αυτούς άπό τής τρικυμίας.

Ό φαιδρός και πρόθυμος πάντοτε Γιαννάκης, ό υίός τοϋ πλοιαρχου, άλλαγμένος γαλάζιαν βλούζαν, έκτελεί χρέη καμαρώτου, παθόντος έκ ναυτίας τοϋ τοιούτου και κοιωμένου άκόμη, και άνάψας κηρίον και θέσας πϋρ μετά θυμιάματος είς τό όρειχάλκινον σπιλπνόν θυμιατήριον θυμιᾷ πρώτον εύλαβώς τήν εικόνα τοϋ Άγίου Νικολάου, μικράν έπάργυρον, κρεμαμένην άπό τινος δοκοϋ έν τή άκρα τοϋ θαλάμου και είτα πάντας τούς λοιπούς, ψάλλον και τό μεγαλυνάριον τοϋ Άγίου « Όρφανών προστάτης ».

Τέλος άσπάζονται πάντες τήν εικόνα τοϋ θαλασσινοϋ ίεράρχου εύωδιάζουσαν θάλασσαν, ώς να ήγωνίζετο και ό Άγιος μέ τούς ναύτας όλην τήν νύκτα, παλαίων κατά τών κυμάτων.

Οί ναϋται είτα εύφροσύνως πίνουσι τό προσενεχθέν αυτοίς ποτήριον ρουμίου και άνέρχονται οί μέν ν' άντικαταστήσωσι τήν βάρδιαν, οί δε να τακτοποιήσωσι τά έπί τοϋ καταστρώματος άντικείμενα, μετακινηθέντα έκ τοϋ νυκτερινοϋ σάλου.

Τά πανιά δουλεύουν.

« Μέ τά πανιά » (Άπόσπασμα)

Άλέξανδρος Μωραϊτίδης

33. Τ Ο Δ Ε Λ Φ Ι Ν Ι

Θά ήμποροϋσε κανείς να τό ειπή « άλογο τής θάλασσας », γιατί και γρήγορο σαν άλογο είναι και στην άνάσα τό άλογο θυμίζει· φρρρ! κάνει δυνατά κάθε φορά, που βγαίνει επάνω, και σαν άλογο προσφέρεται για... ίππασία.

Θυμηθήτε τόν θρϋλλο τοϋ Άρίονα. Δελφίνο ίππευσεν ό αρχαίος αυτός μουσικός κι έδραπέτευσεν άπό τό καράβι τών ληστών κι έσω-

θηκε στό Ταίναρο. Νά κι ὁ «θεὸς τῆς θάλασσης» παρουσιάζεται πάντοτε καβάλλα σ' ἕνα δελφίνι, ὅπως θέλει ὁ θρύλος.

Ἄκόμα καὶ ὁ Πλίνιος διηγεῖται τὴν ἱστορία ἑνὸς παιδιοῦ, ποὺ ἐπηγαινοερχόταν στό σχολεῖό του καβάλλα σὲ δελφίνι. Μιά ἱστορία συγκινητική. Δελφίνι καὶ παιδί ἔπιασαν, λέγει, φιλία στὴν ἀκτή. Τὸ παιδί ἔρριχνε ψωμί στό δελφίνι. Καὶ τὸ δελφίνι ἔπαιρνε τὸ παιδί στὴν πλάτη του καὶ τὸ ἐπερνοῦσε ἀντίπερα, στὴν ἄλλη ἀκτή, ὅπου εὐρίσκόταν τὸ σχολεῖο. Κατόπιν ἐπῆγαινε καὶ τὸ ξανάφερνε πίσω. Τὸ παιδί μιὰ μέρα ἀρρώστησε καὶ πέθανε. Καὶ τὸ δελφίνι γιὰ καιρὸ φαινόταν στὴν ἴδια θέσι, στὴν ἴδια ἀποβάθρα, κι ἐπερίμενε τὸν μικρούλη καβαλλάρη. Καιρὸ κράτησε αὐτὴ ἡ δουλειά, ὅσο ποὺ πέθανε καὶ τὸ δελφίνι ἀπὸ μελαγχολία. Αὐτὴ εἶναι ἡ ἱστορία.

Καὶ γιὰ μὲν τὴν καβάλλα συμφωνοῦμε. Γιὰ τὴ μελαγχολία ὁμως ὄχι. Γιατὶ τὸ δελφίνι δὲν εἶναι πλασμένο γιὰ λύπη. Εἶν' ἕνα πλάσμα ζωηρό, χαρούμενο, ποὺ τοῦ ἀρέσουν τὰ παιγνίδια, ὁ χορὸς, ἡ μουσική, ἡ ἀλλεγρία. Τὸ εἶδατε νὰ κολυμπᾷ, νὰ πηδᾷ, νὰ παίξει γῦρο ἀπὸ τὰ καράβια; Ἐχάσατε! Καθὼς συναντᾷ τὸ πλεούμενο στό πέλαγος, τρέχει κοντὰ κι ἀρχίζει τὰ παιγνίδια. Χαριτωμένο θέαμα! Καράβι καὶ δελφίνι πηγαίνουν πλάγι - πλάγι, σχίζουν καὶ τὰ δύο τὴ θάλασσα, σὰ νὰ παραβγαίνουν στό τρέξιμο. Εὐθεῖα τραβάει τὸ καράβι. Καμπύλες γράφει τὸ Δελφίνι. Προχωρεῖ μ' ἔλιγμούς, ἀνεβοκατεβαίνει, στρίβει δεξιά, στρίβει ἀριστερά, σὲ προσπερνᾷ, σὲ περιμένει, φεύγει, ξανάρχεται. Κι ὅλο κοντὰ σου εἶναι. Ἄν ἔχης μάλιστα μαζί σου βιολί ἢ φουσαρμόνικα καὶ τοῦ παίξης κανένα καλὸ κομμάτι μουσικῆς, δὲν ξεκολλᾷ ἀπὸ τὴ γειτονιά σου. Καὶ δὲν εἶναι ἕνα· εἶναι πολλά. Μιά θάλασσα ἀπὸ ράχες μαυροπράσινες κι ἀπὸ ρύγχη μυτερὰ. Τρέχουν, καλπάζουν, χαίρονται τὴ θάλασσα. Πλάσματα ξέγνοιαστα κι ἐλεύθερα, σὰν ἄγρια ἄλογα στὸν κάμπο, ἄτια τοῦ Ποσειδῶνα, ποὺ τρέχουν μέσα στὰ κύματα, ὅμοια μὲ κύματα κι αὐτὰ.

Οἱ θαλασσινοὶ τὰ καμαρώνουν. Περνοῦν τὴν ὥρα τους μαζί τους. Τοὺς ἀρέσει πολὺ αὐτὸ τὸ παιγνιδιάρικο θαλασσινὸ θηρίο, ποὺ δὲν πειράζει τὸν ἄνθρωπο ποτέ, ποὺ κολυμπᾷ σὰν γοργόνα, ποὺ ξετρελλαίνεται γιὰ τὴ μουσική. Μὰ οἱ ψαράδες γιὰ τὸ δελφίνι ἔχουν γνώμη διαφορετική, ἐντελῶς ἀντίθετη. Γι' αὐτοὺς εἶναι ἕνας φαγᾶς διάσημος, ἕνας ἐπικίνδυνος ἀνταγωνιστής, ποὺ ἐπιβουλεύεται σὲ μεγάλο βαθμὸ τὰ συμφέροντά τους.

Μήν τούς μιλάτε για μουσική, για ποίηση, για... θαλασσινές
 ιπποδρομίες. Μετρήστε καλύτερα τὰ ψάρια, που τούς κλέβει ὁ με-
 γάλος φαγάς ! Ψάρια για ψάρια δὲν ἀφήνει. Κι ὅταν δὲν εὔρη ψάρια,
 ἀφανίζει τὰ χταπόδια καὶ τὰ καβούρια. Διακόσια δόντια ἔχει. Κι ὅλα
 πρέπει νὰ δουλέψουν. Πάλι καλά, που γεννάει ἕνα παιδί. Ἄλλοιῶ-
 τικά τὰ ψάρια θὰ τὰ βλέπαμε μόνο στὸ ζωολογικὸ μουσεῖο.

(Ἐδῶ βυθός)

Θέμος Ποταμιάνος

34. ΤΟ ΠΥΡΟΦΑΝΙ

Καίει τὸ πυροφάνι τοῦ ψαρᾶ
 κι οἱ σταλαχτίνες λάμπουν σὰν ἀστέρια
 καὶ στῆς σπηλιᾶς τὰ διάφανα νερὰ
 φεγγοβολοῦν καντήλια κι ἀγιοκέρια.

Τῆς νυχτερίδας τρίζουν τὰ φτερὰ
 καὶ στὶς φωλιές ξυπνοῦν τὰ περιστέρια
 καὶ σπαρταροῦν τὰ ψάρια ἀστραφτερὰ
 ἀπ' τὸ καμάκι στοῦ ψαρᾶ τὰ χέρια.

Ἄπάνω στῆς σπηλιᾶς τὴν κορυφή,
 μέσ' ἀπ' τὰ μούσκλια κι ἀπ' τὰ πολυτρίχια,
 σταλάζει βρύση ἀνώφελη, κρυφῆ.

Καὶ πέρα ἀπὸ μιὰ τρύπα σκοτεινῆ,
 στοὺς βράχους ἀκονίζοντας τὰ νύχια,
 μιὰ φώκια ἀπαρηγόρητα θρηνεῖ.

«Γαλήνη»

Γεώργιος Δροσίνης

35. ΟΙ ΣΠΟΓΓΑΛΙΕΙΣ ΤΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ *

Αἱ πρῶται σκιαὶ τοῦ λυκόφωτος ἀπλώνουν τὸ πένθος των εἰς
 τὰ λευκὰ σπιτάκια τῆς Ὑδρας. Ὁ ἥλιος, πελωρία αἱματόχρωμη
 σφαῖρα, ἐβυθίσθη εἰς τὴν ὀμίχλην τοῦ ὀρίζοντος καὶ αἱ τελευταῖαι
 μελοχολαὶ τῶν χρωμάτων ἐχάθησαν σιγὰ - σιγὰ ὑποχωροῦσαι εἰς
 τὴν ἡμερην γαλήνην τῆς σκιᾶς.

Ἐν τούτοις, μ' ὄλον ὅτι ἡ ζωὴ τῆς φύσεως φαίνεται νὰ καταλαγιαῖζη, φωνές, τραγουδία καὶ βιολιά φθάνουν ἀπὸ παντοῦ τῆς κωμοπόλεως. Βρυσσὸς ἀσυνήθιστος γεμίζει τὰ ἀνηφορικά δρομάκια καὶ τὴν προκυμαίαν, ὅπου τὰ σπογγαλιευτικά, καΐκια καὶ τεπόζιτα σαλεύονται ἑλαφρά εἰς τὸν νωχελῆ κυματισμὸν τῆς ἑσπέρας.

Ὅμιλοι ναυτικῶν, μορφαὶ χαρακωμένοι καὶ ψημένοι εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς θαλάσσης, Ὑδραῖοι καὶ Συμαῖοι, Αἰγινῆται καὶ Κρανιδιώται, Καλύμνιοι καὶ Ρόδιοι, παρέες - παρέες, ἀγκαλιασμένοι συνοδεύουν μὲ βραχνὰ ξεφωνητὰ τὸν ἀμανὲ τοῦ συντρόφου των.

Εἶναι οἱ σπογγαλιεῖς, πού ἐτοιμάζονται γιὰ ταξίδι καὶ οἱ ὅποιοι ἀποχαιρετοῦν τὴν πατρίδα καὶ τὴν ζωὴν τῆς ξηρᾶς.

Ἄλλ' ἡ διασκέδασις αὐτὴ εἶναι πένθιμος, διότι κανεὶς δὲν εἶναι βέβαιος, ἂν θὰ ξαναἰδῆ τὸν Ὀκτώβριον τὰ βουνὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ τὸ ἀσβεστόχριστο σπιτάκι, ὅπου εἶδε τὸ φῶς.

Καὶ ἡ εἰκὼν ἐξακολουθεῖ.

Ἐδῶ κάποιος ἐφοπλιστῆς συμφωνεῖ ἕνα δῦτην ἄλλος φιλονικεῖ μὲ τὸν καλαουζέρην του, δυὸ τρεῖς ροδᾶδες καὶ κουπᾶδες μετροῦν τὰ χρήματα, πού ἔχουν πάρει, καὶ εἰς τὴν γωνίαν τοῦ δρομίσκου ὀλόκληρη οἰκογένεια, σύζυγος, παιδιά, γέροι γονεῖς, ἀδέρφια, συνοδεύουν εἰς τὴν παραλίαν τὸν ἀγαπημένον των, τοῦ ὁποίου τὸ καΐκι κάνει ἀπόψε πανιά.

Εἰς τὴν νεόβαφη καὶ νεοπαλαμισμένη βρατσέρα ὁ παπαῖ - Πάμφιλος, κρατῶν τὸ θυμιατὸν εἰς τὸ χέρι, μέσα εἰς τοὺς ἀσκεπεῖς σπογγαλιεῖς, σκορπίζει γῦρο τὸν καπνὸν τοῦ μοσχολιβάνου του.

« Κρὶν - κρᾶν, κρὶν - κρᾶν... ».

Ἡ θαυματουργὸς εἰκὼν τῆς Παναγίας, μεγαλοπρεπῶς ἐνθρονισμένη εἰς ἕνα κόρκωμα, προεδρεύει τῆς τελετῆς, ἔχουσα ἐμπρὸς ἀργυροῦν δοχεῖον μὲ τὸν ἀγιασμόν.

« Ὑπὲρ εὐκρασίας ἀέρων, εὐφορίας τῶν καρπῶν τῆς γῆς καὶ καιρῶν εἰρηνικῶν... » ὑψώνεται ἡ φωνὴ τοῦ γέρου παπαῖ μὲ τὸ χιονοστέφανον τῶν λευκῶν μαλλιῶν καὶ τὴν πατριαρχικὴν γενειάδα.

« Ὑπὲρ πλεόντων, ὁδοιπορούντων, νοσοῦντων, καμνόντων καὶ τῆς σωτηρίας αὐτῶν... ».

« Ὑπὲρ τοῦ ἀγιασθῆναι τὸ ὕδωρ τοῦτο... ».

Γύρο οί σπογγαλιείς, καπετάνιος, κουπάδες, ροδάδες, καλουαζέρηδες, στέκουν εύλαβώς με σταυρωμένα τὰ χέρια, προσέχοντες εις τήν παράκλησιν. Είμαι μορφαί ήλιοκαημένοι και άρρενωπαί, κορμοί ψημένοι από τήν άλμην τής θαλάσσης, λαιμοί ταύρειοι και μπράτσα στρογγυλά, έχοντα τήν άβρότητα σιδερένιων κοπάνων.

Και ό παπα - Πάμφιλος, βουτών τὸ κλαδί του βασιλικού εις τὸ διαβασμένο νερό, αγιάζει τὸ σκάφος και τὰ σκάφανδρα, ραντίζει τὰ άρμενα, τὰ μηχανοκάικα και τὰς άντλίαις.

« Σώσον, Κύριε, τὸν λαόν Σου
και εύλόγησον τήν κληρονομίαν Σου... »

Όλοι σταυροκοπούνται και έρχονται νὰ άσπασθοῦν κατὰ σειρὰν τὸν Σταυρόν, τήν θαυματουργὸν εικόνα και τὸ χέρι του παπα. Έκείνο ραντίζει με τὸν βρεγμένον βασιλικὸν τὰ χαρακωμένα μέτωπα και δίδει έπειτα νὰ του φιλήσουν τὸ χέρι.

— Καλὸ ταξίδι !... Καλὰ κέρδη !...

Ό διάκος παίρνει τότε εις τὰ χέρια του τήν εικόνα. Έξοδός της από τήν βρατσέραν χαιρετίζεται με βροντεροὺς πυροβολισμούς, εκ τῶν οποίων άντηχεί ό λιμήν. Ό ιερεὺς προχωρεί εις άλλα σκάφη, δια νὰ επαναληφθῆ ή ίδια σκηνή.

Έμέρα παρ' ήμέραν, τέσσερα πέντε σκάφη κάμνουν ξεαφνα πανιά και άφοῦ καθατζάρουν τὸν μῶλον του μικροῦ λιμένος, όλίγον κατ' όλίγον μικραίνουν και χάνονται εις τὰ βάθη του όρίζοντος. Εις μίαν εβδομάδα όλα έχουν φύγει.

Έ Ύδρα ξαναπέφτει εις τὸ ήσυχον φυτοζώημα τῶν μικρῶν νήσων του Αιγαίου, όνειρευομένη τήν παλιὰν δόξαν της !

« Σπογγαλιείς του Αιγαίου » (Απόσπασμα)

Άγγελος Τανίγρας

36. ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΧΘΥΑΓΟΡΑΝ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

Εἰς τὴν ἀγορὰν τῶν Ἀθηνῶν συμβαίνει μὲ τὰ ψάρια ὅ,τι καὶ εἰς τὸν πορθμὸν τοῦ Εὐρίπου : ἄμπωτις καὶ πλήμμυρα. Ἔχομεν ἡμέρας, κατὰ τὰς ὁποίας δὲν γυαλίζει οὔτε λέπι εἰς τὸν ὀρίζοντα. Τὰ ψαράδικα, κατάκλειστα, νεκρά, ὁμοιάζουν μὲ παράγκες ἐμποροπανηγύρεως, ἡ ὁποία ἕτερματίσθη πρὸ μιᾶς ἐβδομάδος : Εἶναι ἡ ἄμπωτις . . . Αἶφνης ἑκατοντάδες κασσέλλες ἀνοίγονται, κιβώτια ναυαγίων ἀρχαίων, ἀλιευθέντα εἰς τοὺς βυθοὺς τῶν θαλασσῶν, γεμᾶτα ἀπὸ μυθῶδεις θησαυροῦς. Ἀπὸ τὸν ροδίζοντα χρυσὸν τῶν μουστακάτων μπαρμπουνίων, ἀπὸ τὸν στιλπνὸν ἄργυρον τῶν λαυράκων, ἀπὸ τὸν σαπφειρίζοντα τῆς σαρδέλλας καὶ τὸν ὄξειδωμένον παλαιὸν ἄργυρον τῆς τσιπούρας μὲ σπάραχνα γαρύφαλλο καὶ μίαν σφήναν χρυσοῦ εἰς τὸ μεσόφρυδο : Εἶναι ἡ πλήμμυρα. Πλήμμυρα ψαριῶν καὶ πλήμμυρα πλήθους, χιλιάδων ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι ἀγωνίζονται, σπρώχνονται, φωνάζουν, βραχνιάζουν, ἰδρώνουν πρὸ τοῦ ψαρεῖ, ὅστις προσπαθεῖ νὰ ἐπιβληθῆ, κραυγάζων δυνατώτερα ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους :

— Ὑπομονή, βρε παιδιά ! Ποιὸν νὰ πρωτοκοιτάξω ; Ἔνα κεφάλι τῶχω κι' αὐτὸ ρωμαϊκο !

Εἰς αὐτὰς τὰς ἡμέρας τῆς πλημμύρας μία διασκεδαστικὴ ἀσχολία εἶναι, ὅταν ἀπελπισθῆ κανεὶς, ὅτι θὰ κατορθώσῃ νὰ πάρῃ ψάρια, νὰ παρητηρῆ τοὺς διαφόρους τύπους τῶν πελατῶν καί, ἂν ἔχη καιρὸν διὰ χάσιμον, νὰ τοὺς κατατάσῃ. †

Ἄς ἀρχίσωμεν ἀπὸ τὸν σπανιώτερον : Εἶναι ὁ « φλεγματικός », ἄγνωστον πῶς ἐξοκειλας ἐν μέσῳ ἡμῶν τῶν νευροσπάστων, τέρας ὑπομονῆς, ψωνιστῆς καλῶς ὀργανωμένος, μὲ τσαντάκι δικτυωτὸν στὸ ἓνα χέρι, τὰ χρήματα μετρημένα στὸ ἄλλο. Ξυπνᾷ εἰς τὰς πέντε τὸ πρωί, εἰς τὰς ἕξ εὐρίσκειται βιδωμένος εἰς τὴν κορνίζαν τοῦ σχετικοῦ πάγκου, ψυχρὸς, ἄκαμπτος, ἄγγλος πόλισμαν, βράχος. Δέχεται ἀτάραχος ὅλα τὰ κύματα τῶν ἀνυπομόνων εἰς τὴν ράχιν του, τοὺς ἀφήνει νὰ σπρώχνωνται, νὰ διαπληκτίζωνται, νὰ κραυγάζουν, μ' ἓνα μειδίαμα μόλις ὀρατὸν εἰς τὰ χεῖλη. Εἶναι τὸ μειδίαμα τοῦ σοφοῦ πρὸς τοὺς ἀσόφους. Οὗτος γνωρίζει νὰ περιμένη καὶ νὰ ἐπιμένη σιωπῶν. Καὶ παίρνει πάντοτε καὶ παίρνει ἀσφαλῶς καὶ φεύγει μὲ τὸ δικτυωτὸν γεμᾶτο. Διότι δὲν ἔχει νεῦρα. Παρατηρεῖ ψυχραίμως,

ἐκλέγει τὴν κατάλληλον στιγμήν, πασσάρει τὰ χρήματά του, καὶ ἡ δουλειά του τελειώνει ἀμέσως, ἐνῶ, ἂν τὸν ἴδῃτε κολλημένον εἰς τὸν πάγκον ἔχει τὸ ὕφος ὅτι αὐτὸς δὲν πρόκειται νὰ πάρῃ ψάρια ποτέ ! Προσέξτε αὐτοὺς τοὺς τύπους. Κάνουν εἰς τὴν ἀγορὰν ὅ,τι καὶ εἰς τὴν ζωὴν. Βαδίζουν μὲ ἀσφαλές, σταθερόν, μαθηματικόν, ἰσόχρονον βῆμα πρὸς τὴν ἐπιτυχίαν. †

Θέλετε τώρα καὶ τὸν ἀντίποδά του ; Εἶναι ὁ συνηθέστερος τύπος, « ὁ καπετὰν Φασαρίας ». Φθάνει, δημιουργεῖ πάραυτα ἐπεισόδιον, καλεῖ τὸν ἐπόπτην, μόλις ἐξευρεθῇ μισθὸς ὁκᾶ, ψάχνει γιὰ σακκούλα, ἡ μισθὸς ὁκᾶ ἐξαφανίζεται, πιάνεται τότε μὲ τὸν σακκουλοπώλην, παρεμβαίνει ἓνας τρίτος, τσακώνεται καὶ μὲ τὸν τρίτον, διευθύνεται εἰς ἄλλον μπάγκον, διαγκωνίζεται, φωνάζει ὅτι εὐρίσκεται ἐκεῖ ἀπὸ τὰς τρεῖς τὸ πρῶτ', ἐνῶ ἔρχεται συνήθως στὰς δέκα, τοῦ σχίζουν εἰς τὸν συνωστισμόν τὴ σακκούλα, τρέχει ν' ἀγοράσῃ ἄλλην, διευθύνεται εἰς τρίτον πάγκον, κατορθώνει ν' ἀνοίξῃ δρόμον, βλέπει ἓναν ἀξιωματικόν, κραυγάζει ὅτι δὲν εἶναι κατάστασις αὐτή, γίνονται προτιμήσεις, ἐπακολουθεῖ ἐπεισόδιον μὲ τὸν ἀξιωματικόν, χάνει τὴν σειρὰν του, διευθύνεται εἰς τέταρτον μπάγκον, καὶ τέλος, ἂν κατορθώσῃ νὰ πάρῃ ψάρια, μεταβαίνει νὰ τὰ ζυγίσῃ πάλιν εἰς τὸ ἀγορανομικόν τμήμα, λείπουν ἐπτάμισυ δράμια, ἐπιστρέφει, ἐπιπίπτει ὡς κυκλῶν ἐναντίον τοῦ ψαρᾶ, διαμαρτυρία, ὕβρεις, πανδαιμόνιον, τέλος τοῦ παίρνουν πίσω τὰ ψάρια μαζί μὲ τὴ σακκούλα. Ἡ ὥρα εἶναι μία μετὰ μεσημβρίαν. Ὁ καπετὰν Φασαρίας εἶναι ἀκόμη στὴν ἀγορά : Ζητεῖ τὴ σακκούλα. †

*Ἄλλος τύπος εἶναι « ὁ κύριος Μελέτης ». Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς πηγαίνει εἰς τὴν ἀγορὰν διὰ νὰ ψωνίσῃ ἢ διὰ νὰ κάμῃ φιλολογίαν ; Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι κάθεται εἰς σχετικὴν ἀπόστασιν ἀπὸ τὸν πάγκον καὶ σχολιάζει μεγαλοφώνως :

« Ἐρίτιμε κύριε ψαρᾶ, καταδεχθῆτε, παρακαλῶ, νὰ μᾶς ἀνετίσετε ἀπλῶς καὶ ἄς ἀποθάνωμεν ! *Ἄνθρωποι εἴμεθα καὶ ἡμεῖς, γνήσια τέκνα τοῦ Ἄδὰμ καὶ τῆς Εὐσας, ὅπως καὶ ἡ ὑμετέρα εὐγενία...».

Αἴφνης στρέφεται πρὸς μίαν κυρίαν :

« Ὅριστε, περᾶστε. Θαυμάσια ψάρια, ὠραῖον θέαμα. Καθίστε νὰ τ' ἀπολαύσωμεν ».

Εἶναι ἀνάγκη νὰ προσθέσω ὅτι αὐτὸς φεύγει σχεδὸν πάντοτε μὲ ἀδειανὰ τὰ χέρια ; Ἡ ζωὴ δὲν εἶναι φιλολογία. †

Παρατηρήσατε τὸν ἀντίποδά του, « τὸν ἄρπαγα ». Φυσικῶς εἶναι ἄτλας. Μ' ἓνα διασκέλισμα, κλωτσᾷ ὄλους, ἀναποδογυρίζει ὄλους, εὐρίσκεται πρὸ τοῦ πάγκου. Ἀπλώνει τὸ χέρι του, τὸ ὅποῖον εἶναι ὡς βραχίων βαρούλκου, χουφτώνει πέντε τσιποῦρες, τὶς βάζει ἀμέσως στὴ ζυγαριὰ μόνος του, καὶ πρὶν προλάβῃ κανεὶς ν' ἀναπνεύσῃ, ἔχει ψωνίσει. Ὁ ψαρᾶς πρέπει νὰ θεωρῆται πολὺ εὐτυχῆς ἂν προφθάσῃ νὰ πληρωθῇ. Ὁ ἀπόγονος οὗτος τοῦ Νταβέλη εἶναι πολὺ κακὸν παράδειγμα. Κλονίζει σοβαρώτατα τὴν πίστιν πρὸς τὴν ἀξίαν τῆς ἠθικῆς. †

Ἐφημερίς « Ἐλεύθερον Βῆμα »

Σπύρος Μελάς

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΦΥΣΙΝ

1. Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΥΣΙΣ

Ἐπιθυμῶ, ὄχι νὰ σᾶς περιγράψω, — πού θά ἦτο σχεδὸν ἀδύνατον, — ἀλλὰ νὰ σᾶς ἐξηγήσω τὴν ὠραιότητα τῆς ἐλληνικῆς φύσεως.

Διατί ἡ ἐλληνικὴ φύσις θεωρεῖται καὶ ὁμολογεῖται ὡς ἡ ὠραιότερα τοῦ κόσμου ; Ἐχει τίποτε τὸ ἐκτάκτως μέγα καὶ μεγαλοπρεπές ; Ὑπάρχει πουθενὰ εἰς τὴν Ἑλλάδα κανένας καταρράκτης τοῦ Νιαγάρα, κανένας Ἀμαζόνιος, κανὲν Λευκὸν Ὄρος, καμμία λίμνη τοῦ Κόμο, καμμία πεδιάς τῶν Ἀρδεννῶν, κανένας Μέλας Δρυμὸς ; Ὁχι, τίποτε ἀπ' αὐτά. Ὅλα, σχετικῶς μικρὰ καὶ κοινά. Βουναλάκια μᾶλλον καὶ λόφοι, μικροὶ ποταμοί, μικραὶ λίμναι, μικραὶ πεδιάδες. Καὶ οὔτε ἡ πλουσία βλάστησις τῶν Τροπικῶν οὔτε οἱ ἀτελείωτοι πάγοι καὶ αἱ λευκαὶ ἐκτάσεις τοῦ Βορῶ. Ἄλλ' οὔτε ἠφαιστεία καὶ καταρράκται οὔτε κανένα ἀπὸ τὰ λεγόμενα « Μεγάλαι φαινόμενα τῆς φύσεως ».

Καὶ ὅμως, αὐτὴ ἡ ἐλληνικὴ φύσις, ἡ ἡμερος καὶ σχεδὸν πτωχὴ, εἶναι ἡ ὠραιότερα τοῦ κόσμου.

Πῶς ; Διατί ;

Ἐνας Γάλλος σοφός, ἀρχαιολόγος καὶ συγγραφεύς, ὁ ὁποῖος πολλάκις ἐπεσκέφη τὴν Ἑλλάδα, τὸ ἐξηγεῖ θαυμάσια. Ἀφ' ἑνός, λέγει εἰς ἓν ἄρθρον του, πού ἀνέγνωσα πρὸ ἐτῶν καὶ τὸ ἐνθυμοῦμαι ἀκόμη, εἶναι ἡ μοναδικὴ διαύγεια τῆς ἐλληνικῆς ἀτμοσφαιρας, πού σὲ κάμνει νὰ διακρίνης καθαρῶτατα τὰ πλέον ἀπομεμακρυσμένα ἀντικείμενα. Ἀφ' ἑτέρου, ἡ διάταξις τῶν ποικιλιῶν τοῦ ἐδάφους εἶναι τοιαύτη, ὥστε τὸ ἐν πρῶγμα νὰ μὴ κρύπτη καὶ νὰ μὴ βλάπτη τὸ ἄλλο. Ὑπάρχουν ὑψώματα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ὁ θεατὴς περιφέρων τὸ βλέμμα ἠμπορεῖ νὰ συλλάβῃ ὀλόκληρον σχεδὸν τὴν ἐλληνικὴν χώραν. Νὰ ἰδῇ βουνὰ ἀλλεπάλληλα εἰς ἀτελείωτον βάθος μέχρι τῶν ἀπωτάτων, τὰ ὁποῖα συγχέονται πλέον μὲ τὸ κυανοῦν τοῦ οὐρανοῦ. Ἐπειτα, κοιλάδας, πεδιάδας, ποταμούς, κόλπους, θαλάσσης, ἀκρωτήρια, νησιά, ὅλα ὡς ἐπὶ ἄβακος ζατρικίου. Λοιπόν, παρόμοιον θέαμα δὲν ἀπαντᾷ κανεὶς πουθενά.

Καὶ τὰ πλέον φημισμένα τοπία τῆς Εὐρώπης — ἔξαφνα, τὰ πολυθρύλητα Ἑλβετικά καὶ Ἰταλικά — εἶναι σχετικῶς περιωρισμένα, Βλέπεις ἔξαφνα μίαν ὄροσειράν, ἢ ἓνα στεφάνι ἀπὸ βουνὰ μὲ μίαν

λίμνην ἐν τῷ μέσῳ, ἥ μίαν ἀπέραντον καὶ καταφύτον πεδιάδα, ἀλλὰ τίποτε περισσότερον. Ἐνας πέπλος ἀέρινος, μία ὀμίχλη στενεύει τὰ ὄρια τοῦ πανοράματος, καὶ ὅταν ἀκόμη δὲν ἐπιπροσθῆ ἓνας μεγάλος ὄγκος, φραγμὸς βαρὺς καὶ ἀπότομος.

Ἀπεναντίας, ἐδῶ εἰς τὴν Ἑλλάδα οἱ ὀρίζοντες εἶναι πάντοτε ἀνοικτοί, ἡ ὀπτική ἀκτίς ἀπεριόριστος καὶ μ' ἓνα βλέμμα ἀπὸ τῆς ἀπωτάτης θαλάσσης ἡμπορεῖς νὰ ἰδῆς τόσην ἔκτασιν ποικιλοτάτην, δι' ὅσην θὰ ἐχρειάζοντο ἀλλοῦ δέκα διάφοροι σκοπιαί.

Τὴν ἡμέραν, — καὶ ἦτο μία ὠραία ἡμέρα, — ποὺ ἔταξίδενα μὲ τὸν σιδηρόδρομον ἀπ' Ἀθηνῶν εἰς Πάτρας, ἀνεγνώριζα εἰς κάθε στιγμὴν τὴν ἀλήθειαν αὐτῆς τῆς παρατηρήσεως. Ὅ,τι ἔβλεπα παρέρχόμενον πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου εἰς τὸν αἰώνιον κυκλικὸν χορὸν τῶν τοπίων, αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ ἴσως δὲν ἦτο τίποτε ἔκτακτον. Βουνὰ μᾶλλον ἄδενδρα, λόφοι γυμνοί, ποταμοὶ σχεδὸν ἄνυδροι, βλάστησις μετρία, πράγματα ποὺ δὲν εἶχαν τίποτε τὸ ἐκπληκτικὸν καὶ τὸ γιγάντιον. Μὰ αὐτὰ ὅλα, χάρις εἰς τὴν σοφὴν των διάταξιν καὶ τὴν καθαρότητα τῆς ἀτμοσφαιρας, ἀποτελοῦν πάντοτε ἐν σύμπλεγμα μέγα, θαυμάσιον. Καὶ ἀπὸ τὸ παράθυρον τοῦ βαγονιοῦ μου, ἀπὸ τὸ ὁποῖον βλέπω νὰ συγχορεύουν τὸ ἠλεκτρικὸν σύρμα, ὁ στῦλος, τὸ δένδρον, ἡ καλύβη, ἡ μάνδρα, ἡ γέφυρα, τὸ ποταμάκι, ὁ ἀγρός, τὸ χωριουδάκι στοὺς πρόποδας τοῦ βουνοῦ, τὸ βουνὸν αὐτὸ καὶ ἡ ὀπισθὲν του ὄροσειρά, ποὺ σχίζεται, διὰ νὰ φανῆ ἄλλη, θάλασσα μὲ νησιὰ καὶ ἄλλα ἀετώδη βουνὰ εἰς τὸν ὀρίζοντα, νομίζω κάθε τόσον, ὅτι βλέπω... ὅλον τὸν κόσμον ἕως τὰ πέρατα!

Ἡ φύσις κάμνει τὸν ἄνθρωπον. Ἡ ἑλληνικὴ φύσις, ἡ ὠραιότερα τοῦ κόσμου, ἔκαμε μίαν φορὰν κι ἓνα καιρὸν τὸν Ἑλληνα, τὸν ὠραιότερον ἄνθρωπον σωματικῶς, ψυχικῶς, πνευματικῶς. Ἡ φύσις ἀπὸ τότε δὲν ἤλλαξε, μένει ἡ ἴδια. Μόνον πολιτικά καὶ κοινωνικά περιστάσεις ἔκαμαν τὸν νεώτερον Ἑλληνα νὰ ἐκπέση τοῦ παλαιοῦ μεγαλείου. Ἀλλὰ καὶ ὁ νεώτερος Ἑλληνα ἀπέκτησε πρὸ ἐνὸς καὶ πλέον αἰῶνος τὴν ἐλευθερίαν του καὶ ἐξακολουθεῖ ἀπὸ τότε νὰ ἐξελίσσεται καὶ νὰ προοδεύη. Ἡ ἑλληνικὴ φύσις θὰ ξανακάμῃ τὸ θαῦμά της, καὶ μὲ τὸν καιρὸν θὰ δώσῃ εἰς τὸν κόσμον ἓνα νέον Ἑλληνα, ὠραιότερον ἀπ' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, σωματικῶς, ψυχικῶς, πνευματικῶς. Μέγας πολιτισμὸς θὰ φανῆ εἰς αὐτὴν τὴν χώραν, καὶ πάλιν

θά γεννηθῆ μεγάλη τέχνη καὶ ἀληθινὴ ἐπιστήμη. Θὰ τὸ δημιουργήσῃ ἡ ὥραία, ἡ σύμμετρος, ἡ διααγῆς Ἑλληνικὴ φύσις.

« Διάπλασις τῶν Παίδων »

Γρηγόριος Ξερόπουλος

2. Η ΕΞΟΧΗ

Ἄπο μικρὸ παιδάκι εἶχα πάντα τὴν ἐξοχὴ μπροστὰ στὰ μάτια μου. Τὴν ἐβλεπα ἀπὸ τὰ ψηλὰ παράθυρα τοῦ σπιτιοῦ μας. Κι εἶχα ἀκόμα τὸ περιβόλι μας, ποὺ ἦταν, σὰ νὰ ποῦμε, ἡ μικρογραφία τῆς : χῶμα, δένδρα, λουλουδία, πουλιά, πεταλούδες κι ἓνα ψηλὸ κυπαρίσι γεμάτο φωλιές ! . . . Ἐπειτα οἱ περίπατοί μας γίνονταν τακτικὰ στὴν ἐξοχὴ. ποὺ τριγύριζε τὴ μικρὴ μας πόλι. Δὲν εἶχαμε ἀνάγκη ἀπὸ μεταφορικὰ μέσα, γιὰ νὰ βρεθοῦμε στὸν κάμπο, στὸ χωράφι, στὸ λόφο. Πηγαίναμε σὲ λίγα λεπτὰ μὲ τὰ ποδαράκια μας. Κι ὅταν κάπου - κάπου κανένα γιορτινὸ ἀμάξι μᾶς μετέφερε σὲ καμμιά πιὸ μακρυνὴ ἐξοχὴ, ἐβλεπα κι ἐκεῖ πράγματα, ποὺ τὰ ἤξερα, ποὺ τὰ εἶχα ξαναἰδεῖ· καὶ γι' αὐτὸ δὲ μοῦ ἔκαναν μεγάλη ἐντύπωση. Ἡ ἐξοχὴ μὲ ἄλλους λόγους δὲ μοῦ ἀποκαλύφθηκε ποτὲ διὰ μῆδς. Καὶ τέτοια βέβαια εἶναι ἡ περίπτωσι ὅλων τῶν παιδιῶν ἐδῶ στὴν Ἑλλάδα : Ζοῦν σὲ μικρὲς πόλεις, τριγυρισμένες ἀπὸ ἐξοχὴ. Μὲ δυὸ βήματα βρίσκονται στὸ χωράφι. Χωριστὰ τ' ἀναρίθητα παιδιὰ, ποὺ ζοῦν στὸ χωράφι τὸ ἴδιο . . .

Κι ὅμως ! Ἐχω μιὰ ἀνάμνησι, ποὺ μοιάζει λίγο μὲ ἀποκάλυψι ἐξοχῆς : Εἶναι ἀπὸ τὴν πρώτη φορά, ποὺ ἔμεινα στὴν ἐξοχὴ νύχτα. Γιατὶ χτῆμα στὸ νησί ἐμεῖς δὲν εἶχαμε, γιὰ νὰ μένωμε, ὅπως ἄλλες οἰκογένειες, ὅλο τὸ καλοκαίρι. Συνήθως ἐπισκεπτόμαστε κτήματα φιλικὰ· καὶ πάντα οἱ ἐκδρομὲς μας ἦταν ἡμερινὲς· μόλις σουρούπωνε, μπαίναμε στ' ἀμάξι γιὰ τὴν χώρα. Κι ἀκόμα δὲν εἶχε σκοτεινιάσει γιὰ καλὰ, ὅταν γυρίζαμε στὸ σπίτι. Μόλις προφταίναμε ἔξω τὸ τραγοῦδι τῶν τριζονιῶν καὶ τὸ πέταγμα τῶν νυχτερίδων. Καὶ μόνο κάπου - κάπου τὴν φωνὴ τοῦ γκιώνη, ποὺ ἀρχίζει τὸ μοιρολόγι ἀργότερα.

Ἄλλὰ μιὰ φορὰ σ' ἓνα φιλικὸ κτῆμα, ποὺ πήγαμε ἀπὸ τὸ πρωί, δ' μ' ἄφησαν τὸ βράδυ νὰ φύγω μὲ τοὺς δικούς μου. Ὁ μεγάλος γυιὸς

— παιδί τής ηλικίας μου — ήθελε και καλά να με κρατήσει κοντά του δυο-τρεις μέρες. Έδίστασαν, αλλά μ' άφησαν. Αϊ, ήμουν πια μεγάλος... όχτώ χρονών ! Και τ' άμάξι με τους δικούς μου έφυγε κι έγώ — τί χαρά μου ! — έμεινα στο κτήμα με το φίλο μου, στην οικογένεια του και την οικογένεια του σέμπρου.

Ήταν Αύγουστος. Ή σταφίδα σε μερικά άλώνια είχε ξεραθή πια κι είχε σωριαστή. Σ' ένα τέτοιο σωρό, σκεπασμένο με σταφιδόπανα, άφοϋ δειπνήσαμε στη σάλα τής βίλας, ξαπλωθήκαμε ό φίλος μου κι έγώ, για να μιλήσωμε και να ρεμβάσωμε. Πιο πέρα στ' άλώνι, σ' ένα στρώμα με πάπλωμα, είχε πλαγιάσει ό σέμπρος, που θά φύλαγε την σταφίδα και... μās. Παραξενεύτηκα με πάπλωμα σκεπαζόταν καλοκαιρί καιρό ; Μοϋ έξήγησαν, πώς την νύχτα στην έξοχή έκανε κρύο, μα δέν ένοούσα να το πιστέψω.

— Έγώ έδω, είπα, ντυμένος θα κοιμάμουν μια χαρά ως το πρωί.

— Με το νοϋ σου ! άποκρίθηκε ό σέμπρος. Άμα προχωρήση ή νύχτα θα πάτε κι οί δυο μέσα να πέσετε στο κρεβάτι σας...

Ήταν όμως άκόμα νωρίς. Και μπορέσαμε να μείνωμε δυο-τρεις ώρες στ' άλώνι, κουβεντιάζοντας και ρεμβάζοντας. Δυο πράγματα, θυμάμαι, μοϋ έκαναν την μεγαλύτερη έντύπωση ή σιγαλιά του κάμπου κι ή λαμπρότης του έναστρου ούρανοϋ.

Άλήθεια, ή σιγαλιά ήταν τόση, που μοϋ φαινόταν πώς ό κόσμος όλος είχε σταματήσει, είχε πεθάνει. Σα να μη ζούσαμε, παρὰ έμεις οί δυο. Ούτε φωνή, ούτε τραγούδι, ούτε γαύγισμα. Κι ό σέμπρος σε λίγο κοιμήθηκε κι ούτε άκούοταν. Τὰ τριζόνια είχαν πάψει, οί νυχτερίδες είχαν εξαφανισθή κι οί στριγγιές τών νυχτοπουλιών, μακρινές, στιγμαϊές, έκαναν άκόμα πιο βαθεία την μυστηριώδη σιγαλιά... Το αίσθημα αυτό, κρᾶμα φόβου και θαυμασμοϋ, άληθινά πρώτη φορά το δοκίμαζα. Δέ φανταζόμουν πώς ή έξοχή τή νύχτα ήταν τόσο μεγάλη — καθαυτό άπέραντη, — τόσο άγρια και τόσο ήμερη μαζί.

Και δυνάμωσε την έκστασί μου ό ούρανος, που άπλωνόταν από πάνω μας, το ίδιο άπέραντος, το ίδιο πρωτογενής. Ποτέ μου δέν είχα δει τόσο πολλά μαζί και τόσο λαμπρά άστρα ! Ήκείνη τή νύχτα ήταν και συχνά πεφτάστερα. Κάθε τόσο ένα άστέρι ξεκολλούσε, θα έλεγε, έτρεχε γράφοντας μια φωτεινή γραμμή κι έσβηνε.

Μα όμως οί στριγγιές τών νυχτοπουλιών και τὰ πεφτάστερα αυτά δέν έκαναν άλλο παρὰ να δείχνουν άκόμα περισσότερο την

ἀπεραντοσύνη τοῦ οὐρανοῦ. Συσχέτισα, χωρίς νά τό θέλω, τά δυό φαινόμενα καί κάθε φορά πού ἄκουα μιὰ στριγγιά περίμενα νά ξεκολληθῆ κι ἓνα ἀστέρι. *Α ! νά το !

*Ἐπειτα ἄρχισε τό κρύο. Νά κι ἄλλο πρᾶγμα, πού δέ φανταζόμουν, πῶς στήν ἐξοχήν ἢ θερινή νύχτα θά ἦταν τόσο . . . χειμωνιάτικη ! Χωρίς νά φυσᾶ καθόλου, κι ἂν εἶχαμε ξαπλώσει ντυμένοι, ἀνατριχιάζαμε πάνω στό σωρό. Τά σταφιδόπανα λές κι ἦταν βρεγμένα . . . Κι ἄξαφνα, ἐκεῖ πού νομίζαμε τό σέμπρο κοιμισμένο, ἀκούσαμε τή φωνή του :

— Στό σπίτι γρήγορα ! Πηγαίνετε τώρα νά κοιμηθῆτε, εἶναι ὥρα !

*Ἔτσι εἶδα σάν μιὰ ἀποκάλυψη ἐξοχῆς — ἐξοχῆς ἄλλης ἀπό κείνη πού ἤξερα ὡς τότε, — τήν ἀξέχαστη ἐκείνη νύχτα . . .

« Ἡ Διάπλασις τῶν Παίδων »

Γρηγόριος Ξενόπουλος

3. Η ΕΣΠΕΡΑ

Ὁ ἥλιος ἐκρύβη
εἰς νέφη πορφυρᾶ
κι ἡ μειδιῶσα Φοῖβη
προβαίν' εἰς τὰ νερά.

Τήν δρόσον ἀναπνέει
ἡ ἀναζῶσα γῆ,
κι εἰς τοὺς ἀέρας πλέει
γαλήνη καί σιγή.

*Ἄστρα κεντοῦν τὸν θόλον
τοῦ οὐρανοῦ χρυσᾶ,
κι ἡ αὔρα μυροβόλον
τὸ πνεῦμά της φυσᾶ.

Ἡ πλάσις ὄλη, μίᾳ
δοξάζουσα φωνή,
ὕψοῦτ' ἐν ἁρμονίᾳ,
τὸν Πλάστην ἐπαινεῖ.

(Ἄπαντα)

*Ἀλέξανδρος Ραγκαβῆς

4. Φ • Ι Ν • Π Ω Ρ •

Σήμερα έκαμα μιá συγκινητικήν άνακάλυψι. Βρήκα τá πρῶτα κυκλάμινα. Καί δέν ήταν, ι ά πής, λίγα. Ήγιναν ένα σωστό μάτσο. Τάβραλα μέσα σ' ένα κόκκινο μικρό κανάτι και τάχω κοντά μου. Είναι τó εύγενικό άγριολούλουδο τού φθινοπώρου. Τά βρήκα ξαφνικά, ψάχνοντας μέσα σέ μιá λαγκαδιά για καρύδια. Σάν ώριμάσουν τά καρύδια, άνοίγει άπό μοναχό του τó πράσινο καρυδότσουφλο. Σκάει σταυρωτά και πέφτει άπό ψηλά τó καρύδι, σάν μέσα άπό τή χοντρή φασκιά ένός κάλυκα. Κι έτσι, πού ή λαγκαδιά είναι γιομάτη μέντες και φτέρη και φύλλα πεσμένα, πού σαπίζουν πάνω στο χῶμα, τά καρύδια κρύβονται και ψάχνεις νά τά βρής.

Σέ μιάν άπόμερη γωνίτσα, κάτω άπό μιá τούφα πούρναρόκλαδα, τά βρήκα, μιá μεγάλη παρέα κυκλάμινα. Τά πρῶτα φετεινά μας κυκλάμινα. Ή φρέσκη μοσκοβολιά τους είναι άπ' τά πιό άκριβά χαρίσματα τούτης τής έποχής. Έδῶ στη Συκαμινιά, τά κυκλάμινα τά λένε άκόμα « καντινούλες », πού θά πή χανουμάκια. Έτσι τά παρωμοίασαν οί κάτοικοι τού χωριού, γιατί τους θυμίζουν τις χανουμίτσες, πού άντάμωναν τά παλιά τά χρόνια στα σοκάκια τού χωριού και τις έβλεπαν νά σταματούν μονομιές παράμερα και νά σκύβουν τó κεφαλάκι τους κατ' άπό τó γιασμάκι, ταπεινές και ντροπαλές, νά μήν τις δή άνθρώπου μάτι στο πρόσωπο. Έτσι κρύβονται και τά σεμνά κυκλάμινα στις ύγρές γωνίτσες. Έτσι κρύβονται παράμερα και μυρίζουν μυστικά άνάμεσα στα κεντημένα τους φύλλα οί « καντινούλες » τής Συκαμινιάς. Σέ λίγες μέρες, σάν κάνη άκόμα μιá - δυό βροχές, θά πλουμίσουν μέ τó μῶβ κέντημά τους τους δασωμένους λόφους ὡς κάτω στην άκρογιαλιά. Θά πλημμυρίσουν τόν κόσμο. Θά βγοῦνε παρέες - παρέες μέσα στους χωραφόδρομους, μέσα στα λιοχτήματα, φουντωμένες σύρριζα στις « ποδόμες », ὅπως λέγονται έδῶ οί μακρυές ξερολιθίες, πού είναι μέσα στα κατηφορικά χωράφια, για νά συγκρατήσουν τó χῶμα στα λιόδενδρα. Οί Συκαμινιωτοπούλες τις άγαποῦνε πολύ τις « καντινούλες ». Και σάν άρχίσουν νά ραβδίζουν τις έλιές, τά χωράφια γιομίζουν τραγούδια και κοπέλλες μέ τά σαλβάρια, « μαζῶχτρες » δροσερές, μέ τó καλαμένιο καλάθι στο μπράτσο, κάνουν μεγάλα δεμάτια, για νά πάνε τó βράδυ στις φτωχικές τους κάμαρες. Κάνουν άκόμα ὁμορφα μάτσα άπό τά φρε-

σκοκομμένα κυκλάμινα και τὰ προσφέρουν στὴν Παναγιά, μαζί με τὶς μυστικὲς προσευχὲς τους, ποὺ εἶναι κι αὐτὲς ντροπαλὲς και σκεπασμένες στ' ἀπόσκια τῆς καρδιάς τους. Ἔτσι μπῆκε τὸ φθινόπωρο με ἕνα στεφάνι ἀπὸ κυκλάμινα στὸ κεφάλι.

Αὐτὸ εἶναι ἕνα μεγάλο γεγονός, ὅπως εἶναι ὅλα τὰ σπουδαία και σημαντικὰ πράγματα, ποὺ γίνονται στὴν ἐξοχὴ και στὴ θάλασσα τὶς τέσσερες ἐποχὲς τῆς χρονιάς. Στὴν πολιτεία δὲν παίρνομε εἶδησι. Ἐκεῖ ἡ ζωὴ ξεφεύγει ἀνούσια ἀπ' τὸν ἡμεροδείκτη, ποὺ φυλλοροεῖ ἀδιάκοπα, με ἀνόητη ὁμοιομορφία, τὰ τετράγωνα χαρτάκια τῶν ἡμερῶν του. Ἐδῶ ὅμως ὅλα ἔχουν τόση σπουδαιότητα. Ὅλες τὶς μέρες, ὅλες τὶς ὥρες γίνονται πράματα σοβαρὰ και συγκινητικά. Γυρίζεις μέσα στὰ χωράφια, σκαλώνεις στὶς ρεματιές, ποὺ βρυάζουν τὰ μοσκόχορτα, φορτωμένα ἀπὸ πολύχρωμα ἔντομα και μικροσκοπικὲς πεταλουδίτσες, μικρὲς σὰν πανσέδες. Ἐκεῖ μέσα βρῶσιλεύουν τὰ ἀρχαῖα πλατάνια κι οἱ δροσερὲς καρυδιές. ●ἰ γαλιές πηδᾶνε ἀπὸ δέντρο σὲ δέντρο τρομαγμένες. Τινάζονται πάνωθ' σου και μόλις βλέπεις ἀνάερα τὸ φουσκωτὸ θύσανο τῆς οὐρᾶς τους νὰ χαϊδεύη τὸν ἄερα. Ἀγαποῦν ξεχωριστὰ τὰ μύγδαλα αὐτὲς οἱ λιχοῦδες.

Προχτὲς οἱ χωριανοὶ εἶχαν πανηγύρι στὶς καρδιές. Ἐρριξε μιὰ γερὴ, μιὰ καλὴ βροχὴ ὅλη τὴ νύχτα. ☉έτος εἶναι καλὴ ἡ χρονιά, δόξα νὰ ἔχῃ ὁ Θεός! Ὁ ἐλιώνας εἶναι ἕνα καμάρι νὰ γυρίζης κάτω ἀπὸ τὰ δέντρα. Χοντρύναν οἱ ἐλιές, ψύχωσαν, ἄρχισαν κιόλας νὰ κοκκινίζουν. Καὶ περιμέναν ἕνα νερὸ πῶς και πῶς. Ἐβρεξε λοιπὸν πάνω στὰ δέντρα, ἔβρεξε χαρμόсуна. Ἄνοιξαν οἱ οὐρανοὶ πάνω στὴ ζεστὴ γῆ και χύθηκε ποτάμι ἡ εὐλογία τοῦ ☉εοῦ. Ἄν κρατήση ὡς στὸ τέλος ὁ καρπός, οἱ ἀγρότες θὰ ξεχρεώσουν πιὰ φέτος και θὰ φᾶνε, λέω, μιὰ φέτα μερωμένο ψωμί.

Εἶδα ἕναν ἀπλὸν ἄνθρωπο νὰ στέκεται στὴ μέση τοῦ δρόμου, μέσα στὴ βροχὴ. Εἶχε τὸ πρόσωπό του σηκωμένο πρὸς τὸν οὐρανὸ και τὸ νερὸ τοῦ Θεοῦ ἔπεφτε πάνω στὰ μάγουλά του τ' ἀργασμένα ἀπὸ τὸ λιοπύρι.

—Ἐ, μπάρμπα, τοῦ φώναξα, θὰ γίνης μουσκίδι !

Ἐγύρισε σιγά-σιγά τὸ κεφάλι του και με κοίταξε ἤσυχα. Τότες εἶδα πῶς χαμογελοῦσε φιλικὰ πρὸς τὸν οὐρανὸ.

Ἐσήκωσε τὸ χέρι του και μοῦδειξε ψηλά. Εἶπε :

— Είδες ; Βρέχει . . .

Χαμογελοῦσε ἀκόμα καὶ ἐγὼ μόλις τότε κατάλαβα τὴ σπουδαία εἶδησι.

Πῆγα καὶ ξάπλωσα μιὰ ζεστὴ μέρα κάτω ἀπ' τὶς φυλλωσιές ἑνὸς « ποτιζόμενου ». Ἐνα χωράφι μὲ ὄλα τὰ φρούτα τῆς ἐποχῆς. Τὰ σταφύλια κρέμονται σκαλωμένα τετράψηλα πάνω στὶς λαμπαδωτὲς λεῦκες. Οἱ ρωδιές . . . Πρέπει νὰ δῆτε τὶς ρωδιές. Εἶναι ἀπὸ τὰ πιὸ ὁμορφα πλάσματα τῆς ἑλληνικῆς ἐξοχῆς. Ἡ κλάδωσί τους εἶναι λεπτή, ἡ φυλλωσιά τους ἔχει τόσο ἄφθονο τὸ πράσινο φῶς, ποὺ γεμίζει τρυφεράδα τὸ τοπίο. Τὰ λουλούδια τους εἶναι ἐξαισία σύνθεσι ἑνὸς εἰδικοῦ κόκκινου μὲ τὸ τρυφερὸ πράσινο τῆς ρωδιᾶς. Τώρα τὰ λυγερὰ κλωνιά τους λυγᾶνε ἀπ' τὸν καρπὸ. Τὰ ρώδια κρέμονται χοντρά, στρογγυλά, τσιτωμένα ἀπ' τὶς σφιχτὲς « ρωδοπαπιτοῦδες », ποὺ ζουλιοῦνται ἀλύπητα στριμωγμένες μέσα στὸν ἴδιο κορσέ. Τὸ ντόπιο παραμάντεμα ἔτσι ὀρίζει τὸ ρῶδι : « Χίλιοι μύριοι καλογέροι σ' ἕνα ράσο τυλιγμένοι ». Μερικὰ ρώδια σκάνουν ἀπ' τ' ἀσυγκράτητο σφριγὸς τους. Σκάνουν ψηλὰ σὰν εἰρηλικὲς χειροβομβίδες καὶ σὲ ραντίζουν μὲ τοὺς τριανταφυλλιοὺς σπόρους τους, ποὺ ἀστράφτουν στὸν ἥλιο. Σὰν νὰ σοῦ ρίχνουν κατακέφαλα μιὰ φύχτα ρουμπίνια. Εἶναι μερικὲς, ποὺ ἔχουν ὠριμασμένους τοὺς καρπούς καὶ τὴν κορφή τους στολισμένη ἀκόμα μὲ μερικὰ ἀπ' τὰ θαυμαστὰ λουλούδια τους. Μοιάζουν μὲ κοπελλιές, ποὺ φοροῦνε στ' ἀπτι γαρύφαλλο κνικᾶτο. Κοντὰ τους οἱ κυδωνιές σκύβουν ὡς κάτω τὰ ἐλαστικά κλωνάρια τους. Εἶναι δέντρα βεργᾶτα, χαριτωμένα, μὲ τὴ φυλλωσιά τους θαμπὴ καὶ σκούρα. Ἄμ' πῶς νὰ μὴ σκύψουν ; Οἱ καρποὶ τους κρέμονται ὀγκῶδεις, σκεπασμένοι ἀπὸ κιτρινωπὸ χνούδι. Τὸ παραμερίζεις μὲ τὸ δάχτυλο καὶ γυαλίζει ἀπὸ κάτω τὸ τσιτωμένο φλούδι. Εἶναι κάτι νέες κυδωνίτσες τόσο φορτωμένες, ποὺ ἀπορεῖς, πῶς τὸ σηκώνουνε τόσο πρᾶγμα.

Ὅλα τὰ δέντρα ἔτσι ἔσκυβαν μέσα σὲ τοῦτο τὸ χωράφι. Ὁρίμαζαν ὑπομονετικά τὰ μεγάλα φρούτὰ τους, ἐστέκονταν φορτωμένα ἀπ' τὰγαθὰ τους, ἐστέκονταν σκυφτὰ καὶ περιμέναν νᾶρθουν οἱ ἄνθρωποι, νὰ τὰ ξελαφρώσουν ἀπ' τὸ βᾶρος τῆς δημιουργίας τους. Εἶναι ἡ χαρὰ τοῦ « δίνειν ». Μὰ ὑπάρχει πιὸ μεγάλη εὐτυχία ἀπ' αὐτή ; Ἄν δὲν ὑπῆρχαν οἱ τρυγητές, ὅλη ἡ δημιουργία, ἡ κάθε δημιουργία, θὰ γινότανε δυστυχία πάνω στὴ γῆ.

Ξάπλωσα ἀποσταμένος γλυκά πάνω σέ νιοθέριστη φτέρη.
Μύριζε δυνατά. Πάνω στις ἀπλωμένες ρίγανες, παρέκει, ἐστέγγωναν
τὰ σῦκα. Μέσα ἀπ' τοὺς ἀγριόβατους, πού τὰ βατόμουρά τους
μαύριζαν πιά καί κανένας ἄλλος ἀπ' τὰ πουλιά δέν τὰ καταδέχεται,
ἔβγαιναν ξαφνικοί, βιαστικοὶ κελαηδισμοί. Τὸ νερὸ ἔτρεχε μέσ' ἀπ'
τὸ χορταριασμένο αὐλάκι καί τραγουδοῦσε. Εἶχα κλεισμένα τὰ μάτια
καί ἄκουγα συγκινημένους. Ἔνας μαλακὸς δοῦπος μὲ ξάφνισε κοντά
μου, πλάι στὸν ἀγκῶνά μου. Ἐνοίγω τὰ μάτια. Εἶναι ἓνα ροδάκινο
μεγάλο σὰν τὴ γροθιά μου. Μοῦ τῶρριξε τούτη ἡ σγουρή ροδακι-
νίτσα, πού γέρνει ἀπὸ πάνω μου.

Τὸ παίρνω καί λέω δυνατά « εὐχαριστῶ ». Ζουλιέται στὰ δά-
χτυλά μου σὰν κερένιο. Χαϊδεύω τὸ δέριμα του, πού εἶναι λεπτότατο
σὰν ἀπλαζένιο, πού εἶναι χνουδάτο καί διάφανο. Σ' ἓνα μέρος εἶναι
πληγωμένο ἀπ' τὸ πέσιμο καί στάζει ὁ γλυκὸς χυμὸς του μέσα στὴ
φούχτα μου.

Χάνω τὰ δόντια μου βαθιά στὴ σάρκα του καί σηκώνω τὰ μά-
τια μου καί χαμογελῶ στὴ σγουρή ροδακινίτσα. Ἔτσι χαμογελοῦσε
πρὸς τὸν οὐρανὸ κείνος ὁ ἀπλὸς ἄνθρωπος, πού στεκόταν μέσα στὴ
βροχή καί τὴ λουζόταν εὐτυχισμένος.

Πετῶ τὸ κοκκινωπὸ κουκούτσι, κι αὐτὸ κυλάει καί κρύβεται
κάπου. Ξέρω. Τοῦ χρόνου σ' αὐτὸ τὸ μέρος θὰ τευτώνη με λαχτάρα
τὰ φύτρα τῆς μιᾶς νέας ροδακινίτσα.

Ἐφημερίδα « Πρωία »

Στράτης Μυριβήλης

5. Ο ΕΡΧΟΜΟΣ ΤΟΥ ΜΑΡΤΗ

Χ Λεύκα, πού ξεχειμώνιασεν
ὀλόρθη, σὰν κατάρτι,
μὲ παρακλάδια ἀπόστεγνα
καί μ' ἄφυλλα κλαδιά,
σὰν ἄκουσεν ἀπ' τὰ πουλιά,
τὸν ἐρχομὸ τοῦ Μάρτη,
μέσ' στὸν κορμὸ τῆς ἐνοιώσεν
ἀνθρώπινη καρδιά.

Κι ὡς τὴν κορφή ἀναγάλιασε
 κι ἄρχισε νὰ φυλλώνη
 τὸ κάθε παρακλάδι τῆς,
 τὸ κάθε τῆς κλαδί,
 κι ἀνάσανε κι ἐφλοίσβισε
 κι ἐκάλεσε τ' ἀηδόνι
 ν'ἄρχεται στὰ κλωνάρια τῆς
 νὰ νυχτοκελαηδῇ.

« Τραγούδια τοῦ Μαρτίου »

Ἰωάννης Πολέμης

6. ΤΗΝ ΑΝΟΙΞΙ ΣΤΟ ΣΟΥΛΙ

Ἔνα πρωί. Ἔχουν περάσει χρόνια ἀπὸ τότε. Ἡ Ἑλλάς γιῶρταζε τὰ ἑκατὸ χρόνια τῆς ἐλευθερίας τῆς καὶ κάθε βουνὸ καὶ κάθε γκρεμισμένο κάστρο ξαναζοῦσε τὴν ἱστορία καὶ τὴ δόξα του. Γύρο μοσχοβολοῦσε ἡ ἀνοιξι, ἀνάστασι τῆς ἐλληνικῆς φύσεως καὶ τῆς ἔθνικῆς ζωῆς μαζί. Ἔτσι ἕνα τέτοιο ἀνοιξιὰτικο πρωί τοῦ Μαΐου ὠδεύαμε — συνοδεῖες χαρούμενες — ὡσὰν σὲ προσκύνημα πρὸς τὰ ἠπειρωτικὰ ὕψη, μὲ κατεύθυνσι τὸ ἥρωικὸ Σούλι. Ἀφήνοντας πίσω μας τὸ Λοῦρο, τὸν ποταμὸ, τὰ πλατάνια του καὶ τὶς σελίδες, πού ἐγράφησαν γύρὸ του εἰς τοὺς νικηφόρους βαλκανικοὺς πολέμους τοῦ 12, ἀκολουθοῦμε τὸ δρόμο πρὸς τὸ Σούλι, τὸν τόπο, ὅπου στὸ Κούγκι ὁ μοναχὸς Σαμουὴλ ἔγραψε τὸ ἀθάνατο ἐλληνικὸ ἔπος, προσφέροντας τὴ ζωὴ του ὀλοκαύτωμα στὸ βωμὸ τῆς πατρίδος.

Μονοπάτια, στενὰ λημέρια, βουνά, ἀριστερὰ καὶ δεξιὰ χαράδρες ἄγριες, ὁ Ἀχέρων μὲ τὰ μαῦρα νερά του καὶ τὸ ὀρητικὸ ἄγριο βουνὸ του καὶ οἱ θεόρατοι βράχοι, ἐπάνω ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἐχόρευαν τεράστιοι ἀετοί. Ἡ ψυχὴ μας σφιγμένη ἀπὸ τὴν ἀγριότητα τῆς φύσεως. Ἐπάνω ὅμως στὴν ἀγριότητα ἡ ἐλληνικὴ ἀνθησι ὀλόκληρο ποίημα, πού μᾶς ἐσκόρπιζε βάλσαμο. Ἀνάμεσα ἀπὸ ἀγριοκουτσουπιές χοροπηδοῦσαν τρελλὰ σπουργίτια καὶ τὸ φῶς, καθὼς ἔπεφτε ἐπάνω στὶς λαφάνες καὶ τὰ τρεχούμενα νερά, συνέθετε εἰκόνες ἀφαντάστου γοητείας καὶ θάμβους. Τραγουδοῦσαν τὰ νερά καὶ μαζί των ἀπὸ μακρὰ κούκοι καὶ σπῖνοι καὶ κοτσύφια συνέχιζαν

μιά συναυλία συμφωνική με άόρατο υπέροχο μαέστρο τήν ελληνική φύσι τῆς Ἡπείρου.

Ἄριστερά μας τώρα οἱ βράχοι τοῦ Ζαλόγγου ἔκαμαν τήν ψυχὴ καὶ τὴ σκέψι μας νὰ γονατίσουν σ' ἓνα νοερό μνημόσυνο γιὰ τίς Ἑλληνίδες γυναῖκες, πού ἔπεσαν ἀπὸ τὰ ὕψη τῶν βράχων αὐτῶν, ὕστερα ἀπὸ ἓνα ἥρωικό χορὸ κι ἀπὸ ἓνα τραγούδι — τραγούδι ἀποχαιρετιστήριο τῆς ζωῆς :

Ἔχετε γειά, βρυσοῦλες,
λόγγοι, βουνά, ραχοῦλες.

Μέσα στὴν ἄγρια αὐτὴ ἀνοιξιὰτικὴ σκηνοθεσία τῶν ἠπειρωτικῶν βράχων καὶ τῆς ἠπειρωτικῆς φύσεως, ἡ ἱστορία ὅλη, ὡσὰν νὰ ξαναζωντανεῖται μπροστά μας καὶ ὁ ὄραματισμὸς τῆς, ὡσὰν νὰ φωτίζει παρὰδοξα τήν ψυχὴ μας.

Προχωροῦμε γεμάτοι ἀπὸ ἐθνικὸ ἐνθουσιασμό. Στὸ δρόμο μας τώρα ἀκοῦμε ἀπὸ μακρὰ γαυγίσματα καὶ ἤχους κουδουνιῶν. Ὁ Θεόκριτος πλανιόταν γῦρο στὰ λημέρια αὐτά. Καὶ αἰσθανόμεθα τώρα τὴ θρησκεία του. Ὁ Κρυστάλλης ἀγκάλιαζε τήν ψυχὴ μας καὶ ζοῦμε τὴ βουκολικὴ ποίησι καὶ τὰ τραγούδια τῆς στάνης. Αὐτὴ ἡ ἀνοιξι μὲ ὅλη τὴν ποικιλία τῆς ὁμορφιάς — κελαρύσματα τρεχάμενων νερῶν, τραγούδια πουλιῶν, ἤχους κυπριῶν καὶ φλογέρας — παρουσιάζουν τὴν ἠπειρωτικὴ αὐτὴ ἔκτασι πρὸς τοὺς βράχους τοῦ ἥρωικοῦ Σουλίου, ὡσὰν μιὰ εἰκόνα γεμάτη ἐξωτισμὸ καὶ μυστήριο.

Γιὰ μιὰ στιγμή ἓνα σύννεφο ἀπλώνεται ἀπὸ πάνω μας. Καὶ τὸ σύννεφο γίνεται μολυβένιος ὄγκος καὶ ἀπειλὴ ἄγριας μπόρας. Κάπου ἐκεῖ σὲ ἓνα ἀπὸ τὰ βουνά ὁ Ζεὺς θὰ ἔχη καταφύγει μὲ τοὺς κερανοῦς καὶ τὴν ὄργη του.

Ἐάφνου ἓνα γαύγισμα μᾶς ὀδηγεῖ σὲ κάποιον καταφύγιον, μιὰ στάνη. Αἰσθανόμεσθε στὸ ἀνοιξιὰτικο σούρουπο νὰ μᾶς ραντίζη τὸ πρόσωπο ἢ πρώτη ψιλὴ βροχὴ, προμήνημα μιᾶς ἄγριας μπόρας.

Ἡ στάνη φιλόξενη μᾶς προσφέρει καταφύγιον. Ἡ ἑλληνικὴ ζωὴ καὶ ἡ ἑλληνικὴ ἀνοιξι μέσα στὴν ποιμενικὴ αὐτὴ κατοικία. Κάτω ἀπὸ ἓνα ἀσθενικὸ μισομαυρισμένο φῶς ἀγκαλιάζομε τὸν κόσμον τῆς. Ἐνα πρόσωπο μὲ φωτερά μάτια, κάποιες συμπαθητικὲς παιδιάστικες μορφές, ἢ σκιὰ μιᾶς γριούλας μὲ τὸ δράχτι στὸ χέρι καὶ ἡ λεβεντιὰ κατόπιν τοῦ τσέλιγγα, πού μᾶς ὑποδέχεται. Ἀθάνατη ἑλληνικὴ φυλὴ,

πού έκληροδότησες όλες τες μεγάλες άρετές σου. Τό τραπέζι στρώ-
νεται πλούσιο. Καί έξω ύστερα άπό ένα δυνατό άέρα άρχίζει άγρια
βροχή. Τά ματάκια μικρών συμπαθητικῶν μορφῶν τῆς στάνης
άνοιγοκλείουν άπό ξαφνιασμό και φόβο και ένα στοργικό χέρι - τό
χέρι τῆς γιαγιᾶς - άπλώνεται σ' ένα χάδι επάνω άπό τά ξανθά
καί τὰ καστανά των μαλλάκια. 'Ο τσέλιγγας άρπάζει τῆ φλογέρα
και παίζει τό χαρούμενο παθητικό σκοπό, πού έχει και χαρά και
κλάμα και έλπίδα μαζί. Για μιá στιγμή ἡ γυναίκα με τά φωτερά μάτια
άπομακρύνεται άπό τῆ στάνη, για να γυρίσει σε λίγο φέρνοντας
στην θερμή άγκαλιά της μιá καινούργια ζωῆ. "Ενα μικρό κατσικάκι,
πού μόλις είχε γεννηθῆ και έκλαυθμύριζε.

-'Η Μπλιώρα γέννησε.

Τά κούτσουρα, πού εδυνάμωναν τῆν φωτιά, επάνω στην όποία
έβραζε μιá μαυρισμένη χύτρα, άνέδωσαν τεράστιες φλόγες, κάτω
άπό τες όποίες έφωτίστηκαν τό πρόσωπο τῆς όμορφης τσελιγγο-
πούλας και τό προσωπάκι τῆς καινούργιας ζωῆς του μικρού μαυρι-
δερού κατσικιού, πού εγέννησε ἡ Μπλιώρα. Μιá βουκολική ιεροτε-
λεστιά τῆ στιγμή εκείνη. Τό τραγούδι άντήχησε ώσαν ευχαριστή-
ριος αίνος και ἡ ζωῆ πῆρε καινούργιο ρυθμό, χαιρετίζοντας
τόν έρχομό τῆς νέας ζωῆς τῆς στάνης. 'Η μόρα έξω έδερνε τό κάθε
τι και μᾶς άπεκοίμισε.

Τό πρωί ἡ θεία ελληνική άνοιξι πάλι. Τό ποίημα τῆς άγριας
ἡπειρωτικῆς φύσεως και ἡ όμορφιά του δρόμου πρὸς τῆ Σαμανίβα.
τό πρώτο χωριό του θρυλικού Σουλίου. Περιπατούσαμε με ελαφρές
πατημασιές. Τό έπος του Σαμουήλ μᾶς δонуσε τῆν ψυχῆ σαν καμ-
πανοκρουσιές χαρμόσυνες, αναστάσιμες, και ἡ σκέψι μας γύριζε
πάλι πρὸς τῆ νύχτα τῆς στάνης με τῆν άγρια μόρα. 'Η Θεοκριτική
ποίησι μᾶς έδενε στα δίχτυα της. Καί άκούαμε - ά, πόσο γλυκά
άντηχοϋσε ἡ φωνούλά του! - τό κλαυθμύρισμα του μικρού νεογνού
τῆς Μπλιώρας, πού τό θερμαινε ἡ στοργική άγκαλιά τῆς τσελιγγο-
πούλας με τό φωτισμένο άπό δυό μεγάλα μάτια πρόσωπο.

'Επέρασαν δέκα χρόνια εκτοτε. "Ενας ελληνικός Μάιος και μιá
άνοιξι στα βουνά και στους θρύλους τῆς ἡρωικῆς πολυτραγουδι-
σμένης 'Ηπείρου.

« Νεολαία »

Βασίλειος 'Ηλιώδης

7. ΠΡΩΤΟΜΑΓΙΑ

Τοῦ Μαΐου ροδοφαίνεται ἡ μέρα,
 ποῦ ὠραιότερη ἡ φύσι ξυπνάει
 καὶ τὴν κάνουν λαμπρὰ καὶ γέλαει
 πρασινάδες, ἀχτίτες, νερά·
 ἄνθη κι ἄνθη βαστοῦνε στὸ χέρι
 παιδιὰ κι ἄντρες, γυναῖκες καὶ γέροι
 ἀσπροεντύματα, γέλια καὶ κρότοι,
 ὅλοι οἱ δρόμοι γιομαῖτοι χαρά·
 ναί, χαρῆτε τοῦ χρόνου τὴ νιότη,
 ἄντρες, γέροι, γυναῖκες, παιδιὰ.

«Ἀπαντα»

Διονύσιος Σολωμός

8. ΤΟ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ

Ὁ κόσμος λάμπει σὰν ἓνα ἀστέρι,
 γιορτάζουν κάμποι, δέντρα, νερά,
 φωνοῦλες, γέλια φέρνει τ' ἀγέρι
 μέσ' ἀπ' τ' ἀμπέλια τὰ καρπερά.

Τὴν ὥρα τούτη σκορπᾷ ἓνα χέρι
 χάδια καὶ πλούτη, μύρια καλά.
 Μοιάζει πορφύρα ζωῆς πλημμύρα
 τὸ καλοκαίρι, Θεοῦ χαρά.

Ἡ φύσι πέρα, ὦ νέοι καὶ γέροι,
 σὰ μιὰ μητέρα μᾶς καρτερᾷ.
 Ἡ φύσι ὅλη, σὰν περιβόλι,
 τὸ καλοκαίρι, Θεοῦ χαρά.

«Ἡ Διάπλασις τῶν Παίδων»

Κωστής Παλαμᾶς

9. Ο ΚΑΛΟΓΙΑΝΝΟΣ

Δὲν ἐντρέπομαι νὰ ὁμολογήσω, ὅτι καὶ ὡς γέρον ραφωδὸς παράξενος καὶ ὡς ἀπλοῦς θνητὸς ἔχω καὶ ἐγὼ τὰς ἀδυναμίας καὶ τὰς ἰδιοτροπίας μου. Μεταξὺ τούτων ὑπάρχει καὶ ἡ ἀπέραντος συμπάθειά μου πρὸς ἐν τῶν κοινοτέρων καὶ τῶν ταπεινοτέρων φθινοπωρινῶν πτηνῶν μας, τὸ λάλον, τὸν ἀγαθὸν καλογιάννον.

Ἄγνοῶ πόθεν προήλθε τὸ ὄνομά του ἢ ἂν ἀπανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος οὕτω πῶς ὀνομάζεται ἢ ἐρυθρανὶς ἢ ἡ πυρραλὶς τῶν ἀρχαίων. Καὶ τὸ μὲν δημοτικὸν ἑλληνικὸν ὄνομα μαρτυρεῖ πιθανῶς περὶ τῆς ἀγαθότητος τοῦ ἡθους καὶ τῆς φυσικῆς αὐτοῦ τάσεως πρὸς τὴν οἰκειότητα, τὸ δὲ ἀρχαῖον πηγάζει ἐκ τῆς ὥραίας ἐρυθροειδοῦς κηλίδος, ἣν γαυριῶν ἐπιδείκνυσιν ἐπὶ τοῦ τραχήλου.

Πολλαχοῦ τῆς ἐσπερίας Εὐρώπης τὰ χαριέστατα ταῦτα πτηνὰ ἐμφανίζονται κατὰ τὸ ἔαρ, ἀλλ' ἐν Ἑλλάδι μόνον κατὰ τὰς πρώτας βροχὰς τοῦ φθινοπώρου ἔρχονται καὶ δίδουν ζωὴν εἰς τὰ νεκρά μας δάση. Φθάνουν δὲ ταυτοχρόνως τόσον πολλὰ καὶ τόσον ἐκθύμως εὐθύς μετὰ τὴν ἀφίξιν των ἐπιδίδονται εἰς τὸ προσφιλὲς κελάδημά των, ὥστε μένει τις ἐκστατικὸς ἐνώπιον τοιαύτης συμφωνίας.

Ὁ καλογιάννος εἶναι τὸ πρωινώτερον τῶν πτηνῶν μας· δίδει εἰς τὸν γεωργὸν τὸ σύνθημα τῶν ἐργατικῶν ἐργασιῶν καὶ τὸν ἀνακουφίζει διὰ τοῦ ἄσματος του, ὅταν παρὰ τὸν κορμὸν τοῦ σκιεροῦ δένδρου ἀναπαύηται ἐκ πολλοῦ κόπου. Τὸ λάλημά του εἶναι μὲν βραχύ, ἀλλὰ γλυκύτατον, καὶ τὸ ἐπαναλαμβάνει ἀδιακόπως, χωρὶς νὰ ταραττήται καθόλου ἐκ τῆς παρουσίας τῶν ἀνθρώπων, μεθ' ὧν ἀρέσκεται νὰ συζῆ καὶ εἰς τὰς κατοικίας τῶν ὁποίων ἀφόβως εἰσέρχεται καὶ ζητεῖ τὴν τροφήν του, ὅταν ἡ χιῶν καλύπτουσα τὸ ἔδαφος κρύπτῃ τὰ ἔντομα, δι' ὧν συντηρεῖται. Ἐγὼ δὲ εἶδον αὐτὸν ἐνίοτε καθήμενον ἀταράχως ἐπὶ τῶν κεράτων τῶν ἀροτήρων βοῶν καὶ ψάλλοντα, χωρὶς νὰ φοβῆται διόλου οὔτε τὴν βουκέντραν οὔτε τὸν σάλαγον τοῦ ζευγηλάτου.

Μέγας φίλος καὶ προστάτης τῶν μικρῶν καὶ ἀδυνάτων πτηνῶν ἰσχυρίζεται, ὅτι ὁ καλογιάννος εἶναι φύσει ζηλότυπος καὶ διηγείται ὅτι ἐκεῖνος, ὅστις ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἔζη ἐλεύθερος ἐν τῷ γραφείῳ του, ἐπετέθη μανιωδῶς κατὰ μιᾶς ἀηδόνας, ἣν εἶχεν ἀποκτήσει καὶ πρὸς τὴν ὁποίαν ἀπένειμεν ἐξαιρετικὰς περιποιήσεις. Πολλάκις δὲ τὸν

παρηνώχλει καθήμενος ἐπὶ τῶν δακτύλων ἢ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, ὅταν κατελάμβανεν, ὅτι ὁ κύριός του βεβυθισμένος εἰς τὴν μελέτην παρημέλει τὸν γηραιὸν του φίλον.

Καὶ ὅμως τὸν καλογιάννον περιφρονοῦν οἱ ποιηταί. Δὲν τὸν καταδέχονται, εἶναι φτωχὸ πουλί, εἶναι χωριάτης. Δὲν ἔχει τοὺς ἐρωτικούς ρεμβασμούς τῆς ἀηδόνας, ἐξυπνᾷ πάρα πολὺ πρῶι, εἶναι χυδαῖος, πάντοτε εὐθυμος, πάντοτε καλοκαρδισμένος, δὲν μελαγχολεῖ ποτέ, ἐνὶ λόγῳ εἶναι λαός.

Ἄλλ' ἐγὼ τὸν ἠγάπησα ἐκ νεαρᾶς μου ἡλικίας καὶ ὅταν κατὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ φθινοπώρου συναντῶμαι μετὰ τοῦ πρώτου καλογιάννου καὶ τῆς πρώτης κυκλαμιᾶς (διότι τὸ ἄνθος καὶ τὸ πτηνὸν συγχρόνως ἐμφανίζονται), ἡ καρδιά μου σκιρτᾷ, ὡς ἂν αἴφνης ἐβλεπον παλαιοὺς φίλους ἐπανερχομένους ἐκ μακρᾶς ἀποδημίας.

Ἀπέναντι τῶν παραθύρων τοῦ ἐν Μαδουρῆ ἔξοχικοῦ μου οἴκου ἐγείρεται παμμεγέθης ἑλαία, ἥτις εἶναι ἀληθῆς ἀγορὰ τοῦ λαοῦ τῶν καλογιάννων. Ἐκεῖ συνέρχονται, ἰδίως ὅταν ἐπίκειται χειμῶν ἢ τρικυμία, καὶ συναναστρέφονται μετ' ἐμοῦ καὶ μὲ εὐφραίνουν διὰ τῶν κελαδημάτων των. Χίλιες φορές μοῦ διεσκέδασαν τὰ μαῦρα νέφη τῆς φαντασίας! Χίλιες φορές μὲ παρηγόρησαν καὶ μοῦ ἐγλύκαναν τὰ κρυφὰ φαρμάκια τῆς ψυχῆς! Χρεωστῶ εἰς αὐτοὺς τόσῃν εὐγνωμοσύνην!

« Ἔργα »

Ἀριστοτέλης Βαλαωρίτης

10. Ο ΚΑΛΟΓΙΑΝΝΟΣ

Χειμῶνιασε καὶ φεύγουν τὰ πουλιά,
γοργὸς ὁ γερανὸς τὰ πελαγῶνει,
ἢ φλύαρη χελιδονοφωλιά
χορτάριασε παντέρμη καὶ μόνη.

Τοῦ σπίνου χάθηκε ἡ γλυκεῖα λαλιά,
φοβήθηκε ὁ μελισσοουργὸς τὸ χιόνι,
κι ἡ σουσουράδα στὴν ἀκρογιαλιά
δὲν τρέχει, δὲν πηδᾷ, δὲν καμαρώνει.

Στῆς λυγαριᾶς τ' ὀλόξερο κλαδί,
 τοῦ φθινοπώρου φτωχικό παιδί,
 ὁ καλογιάννος πρόσχαρος προβάλλει.

Μέ λόγια σιγαλά καί ταπεινά,
 μικρός προφήτης, φτερωτός, μηνᾶ
 τὴν ἀνοιξι, πού θά γυρίση πάλι.

Γεώργιος Δροσίνης

11. Η ΟΡΝΙΘΑ ΚΙ Η ΚΟΥΚΟΥΒΑΓΙΑ

Στους πρώτους - πρώτους καιρούς ἡ ὄρνιθα ζοῦσε ἐλεύθερη
 στὴν ἔρημιά κι ἡ κουκουβάγια ἔβλεπε κι ἐπετοῦσε στὸ φῶς τῆς
 ἡμέρας.

Ἦσαν γειτόνισσες· κι ἡ γειτονιά, πού φέρνει τὴ φιλία στὴν ἀρχή,
 στὸ τέλος γεννάει τὴν ἔχθρα. Ἡ κουκουβάγια εἶχε τὴ φωλιά της στὴν
 κορφή ἐνὸς δέντρου. Ἐκοίταζε ἀπὸ κεῖ τὴν ὄρνιθα, πού πότε ἐσκάλιζε
 μὲ τὴ μύτη της τὸ χῶμα γιὰ νὰ ἔβρη κανένα σπόρο ἢ σκουλήκι,
 πότε ἔτρεχε πρὸς τὴ ρεματιά, πότε ἠσύχαζε σὲ καμμιὰ πέτρα, καὶ
 πότε κούρνιαζε* στὰ χαμόκλαδα. Καθὼς τὴν ἔβλεπε χαμογελοῦσε
 καταφρονητικά.

Ἡ ὄρνιθα κάποτε, πίνοντας νερὸ στὸ αὐλάκι καὶ σηκώνοντας
 τὸ κεφάλι της ψηλά, καθὼς τὸ ἔχει συνήθεια, εἶδε τὸ πειραχτικό
 χαμόγελο τῆς κουκουβάγιας καὶ τῆς ἔκακοφάνηκε.

— Τί ἔχεις καὶ γελαῖς ; τὴ ρώτησε. Δὲν κοιτᾶς καλύτερα τὰ μού-
 τρά σου !

Ἡ κουκουβάγια χωρὶς νὰ χάση καιρὸ τῆς ἀποκρίθηκε :

— Εἶναι νὰ μὴ γελαῖ κανεὶς ; Τί πουλί εἶσ' ἐσύ, πού δὲν πετᾶς καὶ
 πού ἔχεις τέτοιο ἄχαρο περπάτημα !

Ἄρνιθά μου, γειά σου, γειά σου !
 τί τὰ θέλεις τὰ φτερά σου ;
 καὶ τὰ πόδια σου τί ἀξίζουν
 ἀφοῦ ἐδῶ κι ἐκεῖ τρικλίζουν ;
 Τόσο δὲν ἔχει ἀδικήσει

ἄλλο πλάσμα της ἢ Φύσι ...
 Νὰ γελῶ δὲν ἀγαπᾶς·
 νὰ σὲ κλαίω μὴν προτιμᾶς ;

Τὸ περιπαιχτικὸ λιανοτράγουδο τῆς κουκουβάγιας γιὰ τὴν ὄρνιθα τ' ἄκουσε ὁ κόσουφας, ποῦ ἦταν κρυμμένος παραπέρα, πίσω ἀπὸ ἓνα κισσό, καὶ τὸ ξανατραγούδησε πετώντας κάτω πρὸς τὴ χαμηλὴ ρεματιά. Ὁ κελαηδισμὸς του ἔμοιαζε σὰν σφύριγμα κι ἀντιλαλοῦσε σὲ ὅλο τὸ δάσος.

Ὁ κόσουφας εἶναι καλὸς τραγουδιστής· γιὰ τοῦτο, σὰν ἄκουσε τὸ σκοπὸ του τὸ ἀηδόνι τὸ περήφανο, ποῦ ἦταν κρυμμένο στὰ κλαδιά, βάλθηκε νὰ τὸν ξαναπῆ μὲ πιὸ γλυκῶφωνη τέχνη.

Σὲ λίγο ὅλο τὸ δάσος ἐβούιζε, σὰν ν' ἀντηχοῦσαν φλάουτα, πίφερα, λαγοῦτα, φλογέρες... Ὅλα τὰ πουλιά εἶχαν μάθει τὸ πειραχτικὸ λιανοτράγουδο καὶ τὸ ξανάλεγαν, καθένα μὲ τὴ δική του τέχνη. Ἦταν μιὰ μουσικὴ συμφωνία !

Ἡ καημένη ἢ ὄρνιθα, ντροπιασμένη καὶ θυμωμένη, δὲν ἤξερε τί νὰ κάμη, ποῦ νὰ πάη νὰ κρυφτῆ, γιὰ νὰ μὴν ἀκούη καὶ γιὰ νὰ μὴν τὴ βλέπουν...

— Τέτοια προσβολὴ δὲν μπορῶ νὰ τὴν ὑποφέρω, συλλογίστηκε. Θὰ πετάξω κι ἐγώ.

*Ἄνοιξε τὰ φτερά της, ἔδωσε μὲ ὅλη της τὴ δύναμι ἓνα τίναγμα πρὸς τὰ πάνω κι ἔφτασε στὸ χαμηλότερο κλαδί τοῦ δέντρου, ποῦ βρισκόταν ἡ κουκουβάγια. Ἀπὸ ἐκεῖ ἀνέβηκε στὸ ἄλλο κλαδί καὶ βρέθηκε κοντὰ της.

— Σώπα πιά, κακορρίζικη, τῆς εἶπε. Νὰ με ! μαζί σου...

Κι ἄρχισε νὰ τινάζεται μὲ δυνατὸ φτεροκόπημα καὶ νὰ κακαρίζη σπαραχτικὰ, γιὰ νὰ τὴν ἀκούσουν ὅλα τὰ πουλιά καὶ νὰ τὴν ἰδοῦν, πὼς ἦταν στὸ ἴδιο κλαδί μὲ τὴν κουκουβάγια. Κι ἐγύριζε προκλητικὰ τὸ λαιμὸ καὶ τὸ κεφάλι της μιὰ δεξιὰ, μιὰ ἀριστερά, μιὰ πάνω, μιὰ κάτω, καὶ τὰ μάτια της ἄστραφταν ὠργισμένα.

Ὅλα τὰ πουλιά τώρα ἔπαψαν νὰ τραγουδοῦν τὴ σάτιρα τῆς ὄρνιθας κι ἄρχισαν νὰ διασκεδάζουν μὲ τὴν κουκουβάγια. Μάλιστα μιὰ σουσουράδα μακρυνούρα, κάνοντας γύρους ἀνοιχτοῦς κι ἀδιάκοπους γύρο ἀπὸ τὸ δέντρο, ποῦ ἦταν ἡ κουκουβάγια μὲ τὴν ὄρνιθα, τραγουδοῦσε περιγελαστικά :

Στέκουνε κι οί δυò μαζί
 συντροφιά σ' ένα κλαδί,
 σάν νά τούς έκάναν μάγια,
 ή òρνιθα κι ή κουκουβάγια...
 κι είναι ή χάρι τους μεγάλη !
 Πάρ' τή μιá χτύπα τήν άλλη !

Ή κουκουβάγια δέν μπορούσε νά ύπομείνη τέτοιο ρεζίλεμα κι έπέταξε πέρα. Πήγε και κρύφτηκε σέ μιá σπηλιά, πού ήταν φιδοφωλιά, και συλλογιζόταν πώς νά έδικηθί τήν òρνιθα. Δέν άργησε νά βρῆ τόν τρόπο.

— Κάθεσαι ξέγνοιαστα στή φωλιά σου, είπε στο φίδι, και μήτε φαντάζεσαι πώς ή òρνιθα σου έτοιμάζει μεγάλο κακό. Μοῦ είπε πώς με τή μύτη της θά σου βγάλη τά μάτια, για νά μη βλέπης και νά μη μπορής νά τρώς τ' αύγά της. Φυλάξου, κι αν μπορής κοίταξε γρήγορα νά τήν ξεκάμης, πριν προφτάση νά σε βλάψη.

Άμέσως τò φίδι ξεκίνησε νά βρῆ τήν òρνιθα. Καθώς πήγαινε είδε τή σουσουράδα.

— Γιατί σέρνεσαι τόσο βιαστικά ; τò ρώτησε.

— Πάω νά πνίξω τήν òρνιθα, τῆς άποκρίθηκε.

Τότε ή σουσουράδα, πού 'ναι πονόψυχη, γοργοπέταξε κι έφερε τò κακό μήνυμα στή δυστυχισμένη τήν òρνιθα.

Ή òρνιθα συλλογίστηκε, πώς δέν θά μπορέση πιά νά γλυτώση στο λόγγο άπό τόν κίνδυνο τοῦ φιδιοῦ κι άμέσως έπήρε τή μεγάλην άπόφασι: έφυγε κι έτρεξε στο χωριό· βρήκε τόν άνθρωπο κι έζήτησε τήν προστασία του.

— Σωσέ με, τοῦ 'πε, κι έγώ νά 'μαι δούλα σου για πάντα και τ' αύγά μου δικά σου.

Ο άνθρωπος τήν καλοδέχτηκε και τήν έκλεισε γι' ασφάλεια μέσα στην αύλή τοῦ σπιτιοῦ του.

Στο λόγγο τώρα ή σουσουράδα κελαηδοῦσε :

Ή òρνιθα πήγε ταξίδι,
 νά γλυτώση άπό τò φίδι,
 μήτε θά ξαναγυρίση
 και μäs έχει παρατήσει.
 Τή ζωή της, ή καημένη,

θέλει νά 'χη ἀσφαλισμένη.

*Ακουσαν τὸ τραγούδι τ' ἄλλα πετούμενα καὶ τὸ 'λεγαν.

*Ἀπὸ στόμα σὲ στόμα ἔφτασε καὶ στ' αὐτιὰ τοῦ αἰτοῦ, τοῦ βασιλιᾶ τῶν πουλιῶν, πού ζήτησε κι ἔμαθε ὅλα τὰ καθέκαστα. Σιχάθηκε τῆ συκοφάντισσα τὴν κουκουβάγια καί, σὰν ἥρωική ψυχὴ πού 'ναι, ἀμέσως ἐπῆρε τὴν ἀπόφασιν νὰ τὴν καταδικάσῃ σὲ θάνατο. Ὄταν ἔστειλε νὰ τὴν πιάσουν, ἡ κουκουβάγια τὸ 'χε μάθει καὶ κρύφτηκε. Καὶ κρύβεται ἀκόμα καὶ θὰ κρύβεται γιὰ πάντα. Ποτὲ δὲν φανερώνεται τὴν ἡμέρα, τόσο πού ξεσυνήθισε νὰ βλέπη στὸ φῶς καὶ ξανοίγει μόνον μέσα στὸ σκοτάδι, καὶ μήτε λαλεῖ γιὰ νὰ μὴν τὴν ἀκούσουν καὶ προδοθῆ, τόσο πού βουβάθηκε. Κι ἔτσι τριγυρίζει μισητὴ καὶ καταφρονημένη τὶς νύχτες ὀλομόναχη μέσα στὰ σκοτάδια καὶ στὶς ἐρημιῆς ἀναζητῶντας λίγη τροφή, γιὰ νὰ μὴν ψοφήσῃ.

Τόσες χιλιάδες χρόνια τώρα ἡ κουκουβάγια ζῆ ἔξω ἀπὸ τὸν κόσμον καὶ βασανίζεται γιὰ τὸ ψέμα, πού εἶπε, καὶ δὲν μπορεῖ νὰ ξαγοράσῃ τὸ κρίμα της, γιὰτὶ μονάχα ἡ συκοφαντία εἶναι ἀσυχώρητη.

«'Εκλεκτὲς σελίδες», 1952, σ. 121-124.

Μαυρίνος Σιγούρος

12. Η Μ Π Ε Κ Α Τ Σ Α

Προσοχή, διότι ἔχετε ἀπέναντί σας μίαν « ἀγγλοπρεπεστάτην » κυρίαν τοῦ ἑλληνικοῦ λόγγου. Πάντα τὰ κατ' αὐτὴν εἶναι μέθοδος, ρυθμός, τάξις, πρόγραμμα.

Θὰ πετάξῃ ἀπὸ τὰ χαμόκλαδα, ἅμα φανῆ τὸ πρῶτον ἄστρον. Τὸ δρομολόγιόν της εἶναι τόσο τυπικόν, ὥστε παλαιοὶ πρακτικοὶ κυνηγοὶ βεβαιοῦν, ὅτι τὸ γνωρίζουν μέχρι τελευταίας γραμμῆς καὶ τὸ παραθέτουν εἰς τὰ βιβλία των ὡς πρόγραμμα τελετῆς : Τὴν τάδε ὥραν βγαίνει ἀπὸ τὰ χαμόκλαδα, τὴν δεῖνα θὰ περάσῃ ἀπὸ ἐκεῖ, τώρα εἶναι εἰς τὸν λόφον, ὕστερα θὰ εἶναι εἰς τὸ ρεῦμα. Ἄν εἶναι ὑγρασία, ἴδετε ἀνατολικὰ ἂν εἶναι ξηρὸς καιρὸς, κατεβῆτε τοὺς ὄχθους, κτυπήσατε ἐκείνην τὴν τούφαν κλπ.

Ἄφου λοιπὸν τὸ πουλι αὐτὸ ἔχει τόσην τάξιν εἰς τὴν ζωὴν του, ἀφοῦ τὸ πρόγραμμά του κατῶρθωσε νὰ τὸ μάθουν οἱ κυνηγοί,

άφοϋ έπί πλέον έχει τό νοστιμώτερον κρέας άπό όσα τρέφει ό λόγγος, πώς ζή άκόμη, πώς, μολονότι αύξάνονται και πληθύνονται οί κυνηγοί του, αύτό μ' όλα ταύτα έρχεται κάθε χρόνο άφθονώτερον με τά δροσόπαγα του Όκτωβρίου ;

Είναί βεβαιωμένον, ότι ό Θεός δέν έπλασε κανέν πλάσμα με τόσην στοργικήν πρόνοιαν. Πρώτα-πρώτα είναι διφυής ύπαρξις : χωριστή ζωή ή μύτη της, χωριστή ζωή ή μπεκάτσα.

Ή μύτη της άναμοχλεύει την γήν δια σκουλήκια και τά μάτια της, ξένα άπ' αύτήν την ένασχόλησιν, άνιχνεύουν σκιάς, θορύβους, άνέμους, φύλλα, κάθε πνοήν του λόγγου. "Αν άντιληφθή τόν κίνδυνον μακρινόν, σπεύδει νά πετάξη κατ' άρχάς τρικλίζουσα εις τόν άέρα, ώσάν νά είναι μεθυσμένη, και κατόπιν εύθυγραμμίζουσα τό πέταγμα της ώς βέλος. Δι' αύτό οί πολύπειροι κυνηγοί συνιστοϋν άναμονήν, μέχρις ότου « στρώση », τουτέστι μέχρις ότου πάρη τό γραμμικόν πέταγμα.

"Αμα όμως ό κίνδυνος είναι πολύ πλησίον, ώστε νά μήν έχη καιρόν νά πετάξη, τότε στρώνεται επάνω εις τό χώμα και γίνεται « ένα » μ' εκείνο. "Αν τυχόν ό χρωματισμός της είναι άταίριαστος, τό πιθανώτερον είναι νά την πάρετε ώς ένα λίθον ή δια μίαν τούφαν ξηρών φύλλων ή δια μίαν ρίζαν, παρ ά νά νομίζετε, ότι εκείνο, πού βλέπετε, είναι ζωντανόν πράγμα.

Κανεις δέν τής ήρνήθη την σοφίαν δια τόν τρόπον, με τόν όποιον εκλέγει τά βοσκοτόπια της. Δέν πρέπει νά έχουν μόνον σκουλήκια και έντομα, άλλα και νά μή κάμουν καμίαν παραφωνίαν με τόν χρωματισμόν της.

"Εν μόνον λημονεί κάποτε : "Οτι ή γή σφίγγει την νύκτα άπό τόν πάγο και τό πρωί την εύρίσκουν οί χωρικοί ώσάν σπαθί σφιγμένην με την μύτην της εις τό χώμα.

Τί τής είχεν όμως γράφει ή μοίρά της ! Νά την ένδύση ό Θεός με τόσην πρόνοιαν, νά τής χάριση τόσην νοημοσύνην, ώστε νά χρησιμοποίη τά εις χρώματα, εις μύτην και εις μάτια δώρά της, και νά τής παρουσιάσθη άπό τό άλλο μέρος ό τηλέγραφος.

Αυτό τό πουλί στερεΐται τηλεγραφικού αισθητηρίου. "Αν είναι έμπρός του τηλεγραφικόν σύρμα, θά πέση επάνω του και θά σκοτωθή. Πρίν άνακαλυφθή ό τηλέγραφος, έχθρους μεγάλους είχε μόνον τούς φάρους. Οί φυσιοδίφαι άπελπισθέντες ν' άνακαλύψουν άπό ποϋ

έρχεται και ποῦ πηγαίνει, ἐζήτησαν με μελέτας ἐπὶ τῶν φάρων ν' ἀνακαλύψουν τὴν προέλευσίν του και τὴν διεύθυνσίν του.

Ἄλλ' ἐπὶ τέλους, ἀφοῦ ἐχύθη τόση μελάνη, ὅση διὰ τὴν ἐξέλιξιν ἑνὸς πλανήτου, κατέληξαν εἰς τὴν βεβαίωσιν ὅτι ἔρχεται ἀπὸ παντοῦ και πηγαίνει παντοῦ.

« Τὰ ἄγρια και τὰ ἡμέρα τοῦ βουνοῦ και τοῦ λόγγου » *Στέφανος Γρανίτας*

13. Ο ΚΟΤΣΥΦΑΣ

Κάνει κρύο, κάνει τσίφι
γιὰ τὸ δόλιο τὸ κοτσύφι !...

Ἀλήθεια, κάνει κρύο δυνατό, κι ὁ κότσυφας δὲν ξέρει ποῦ νὰ πάη νὰ φυλαχτῆ. Νὰ πάη πέρα με τὰ χελιδόνια και τ' ἄλλα ταξι-διάρικα πουλιά, δὲν τὸ θέλει. Τὸ ξέρει, πὼς ἐκεῖ και ζέστη θὰ βρῆ και ἀφθονα ἔντομα, γιὰ νὰ φάη. Μὰ τὸν τόπο, ποῦ γεννήθηκε, δὲν τὸν ἀλλάζει.

— Κάλλιο νὰ πεθάνω, παρὰ νὰ ξενιτευτῶ, λέει με πείσμα.

Και χτυπᾷ δυνατὰ τὰ φτερά και κρύβεται πίσω ἀπὸ τὸν κισσό, ποῦ σκαλώνει πυκνὸς στοὺς τοίχους ἑνὸς ἐρημοκκλησιοῦ. Ἐκεῖ οὔτε ἄνεμος, οὔτε χιόνι μπορεῖ νὰ τὸν φτάση. Τὰ φύλλα τοῦ κισσοῦ εἶναι σκληρὰ σὰν πετσι και οἱ πέντε γλωσσοὶ τοῦ ἑνὸς φύλλου μπαίνουν στ' ἀνοιγμάτα τοῦ ἄλλου και σφαλίζουσαν τόσο καλά, σὰ νὰ κάνουν ἕνα καταπράσινο σκέπασμα ἀπάνω στὸν τοῖχο. Ἄν πῆς γιὰ φαγί, ὡς εἶναι καλά οἱ μικρὲς ρῶγές τους, ποῦ μοιάζουσαν με χοντρά σκάγια. Βέβαια, δὲν εἶναι γλυκεῖες σὰν τῆς ρῶγες τοῦ σταφυλιοῦ οὔτε ξενό-γλυκες σὰν τὰ βατόμουρα. Μὰ ὠριμάζουσαν στὴν ὥρα, ποῦ λείπουσαν ἐκεῖνα, και εἶναι πολὺ καλὲς και θρεπτικὲς.

— Ἐπειτα, λέει ὁ κότσυφας, δὲν εἶναι λίγο νὰ κάνης ἔτσι ἀπὸ τὴ φωλιά σου και νὰ βρίσκης ἔτοιμο τὸ φαγί σου.

Κάνει κρύο, κάνει τσίφι
γιὰ τὸ δόλιο τὸ κοτσύφι !...

Ἀλήθεια, κάνει κρύο κι ὁ κότσυφας δὲν ξέρει ποῦ νὰ πάη νὰ φυλαχτῆ. Καλὸς εἶναι ὁ κισσός, τὰ φύλλα του εἶναι σκληρὰ σὰν πε-

τσι κι ο καρπός του νόστιμος και θρεπτικός. Μά το κρύο κατάντησε άνυπόφορο ! Άλήθεια, τὰ φύλλα τοῦ κισσοῦ γυρίζουν κατὰ τὸν ἥλιο νὰ πάρουν φῶς και ζεστασιά. "Αμα ζεσταθοῦν ἐκεῖνα, θὰ δανεῖσουν και στὸν κότσυφα λίγη ζέστη. "Οχι μόνο τὸν κότσυφα, μά και τὸν τοῖχο θὰ πυρώσουν, και τότε ;

— Τότε θὰ εἶμαι σὰν ἄρχοντας κοντὰ στὴ θερμάστρα του, συλλογίζεται τὸ πουλί.

Μά ποῦ εἶναι ὁ ἥλιος ; Μέρες τώρα χιονίζει ἀδιάκοπα και ὁ βοριάς σφυρίζει θυμωμένος. Ἡ παγωνιά ὄχι μόνο φτάνει στὸν τοῖχο, μά περνᾷ τοὺς τοίχους και μπαίνει μέσα στὰ σπίτια. Ἀδύνατο νὰ κρατηθῆ ὁ κότσυφας ἐκεῖ.

— Πρέπει νὰ κατέβω στὶς ρεματιές, λέει. Ἐκεῖ και νὰ πέση τὸ χιόνι, σὲ λίγες ὥρες θὰ λειώση. Τὰ χαμόκλαδα θὰ εἶναι ντυμένα και μπορῶ νὰ φυλαχτῶ.

Τὸ εἶπε και τὸ ἔκαμε. Πέταξε ἀπὸ τὸν κισσὸ και κατέβηκε στὴ ρεματιά. Μά και τὸ πέταγμα του εἶναι βαρὺ. Τὰ φτερά του, ποὺ λάμπουν σὰ μαῦρο μεταξωτό, δὲν εἶναι ἀνάλογα μὲ τὸ σῶμά του. Δὲ μποροῦν νὰ τὸ κρατήσουν πολλὴ ὥρα ψηλά, κι ὁ κακόμοιρος ὁ κότσυφας κάθεται σὲ δέντρο, σὲ πέτρα, ἢ και σὲ χαμόκλαδα, νὰ ξεκουραστῆ. Μέσα στὸ ἄσπρο χιόνι, ποὺ τὸν τριγυρίζει, φαίνεται ἡ μαύρη του κορμοστασιά. "Ολα του εἶναι μαῦρα, ἐκτὸς ἀπὸ τὴ μύτη του, ποὺ εἶναι κιτρινοκόκκινη σὰν παλιὸ κεχριμπάρι. Τὰ πόδια του λάμπουν σὰν κλωνιὰ ἀπὸ κοράλλι. Κι ἡ σπαθωτὴ οὐρά του ἀνοίγει σὰ μαύρη ὀλομέταξη βεντάγια.

Ἔτσι πότε πετῶντας και πότε ἡσυχάζοντας σὲ δέντρο, σὲ πέτρα ἢ χαμόκλαδο, ἔφτασε ὁ κότσυφας στὶς χαμηλές ρεματιές :

Κάνει κρύο, κάνει τσίφι,
γιὰ τὸ δόλιο τὸ κοτούφι !...

Τώρα ὁ κότσυφας τεντώνοντας τὸ ἓνα ποδαράκι του, λέει :

— Οὔτε κρύο οὔτε τσίφι ἔχει ἐδῶ κάτω. Ζεστάθηκα γιὰ καλά.

Στάθηκε ἐπάνω σ' ἓνα χαμόκλαδο και κοίταξε γυρὸ του τὴν κοιλιάδα.

— Σωστὸς παράδεισος ! εἶπε μὲ χαρά.

Ἄλήθεια, σωστὸς παράδεισος. Τὸ χιόνι εἶχε λειώσει και πολλὰ ρυάκια κελάρυζαν ἐδῶ κι ἐκεῖ, σὰ νὰ τραγουδοῦσαν τὴν ὁμορφῆ

ζωή. Κελάρυζαν και κυλοῦσαν τὰ νερά τους στή ρεματιά κι αὐτὴ ἄνοιγε τὴν ἀγκαλιά της και τὰ κατέβαζε κάτω στους κάμπους μὲ δυνατὴ βοή. Ὅπου ἦταν λάκκωμα, τὸ χιόνι σπιθοβολοῦσε ἀκόμη κόκκινες, κίτρινες, γαλάζιες χρυσορρόδινες σπιθές, κι ἀπὸ μέσα του πετιόταν ἡ νιογέννητη χλόη. Κοντὰ στή ρεματιά φύτρωναν δάφνες και μυρτιές μὲ τὶς μαῦρες στρογγυλές ρῶγές τους, και στὶς πλαγιές ψήλωναν λυγερές ἀγριελιές και ἡμερες ἐλιές μὲ τὸ γαλαζόμαυρο καρπὸ τους. Ὁ κότσυφας πεινοῦσε και δὲν ἤξερε τί νὰ πρωτοφάη.

— Καλὰ τὸ λένε, ὅποιος ἔχει πολλὰ δὲν ἔχει τίποτα ! εἶπε κοιτάζοντας δεξιὰ και ἀριστερά. Νά, ἐγὼ τώρα πού πεινωῶ και δὲν ξέρω τί νὰ πρωτοφάω. Καλὸς ὁ καρπὸς τῆς δάφνης, μὰ και τῆς μυρτιᾶς εἶναι καλύτερος, μοσκοβολαί ! Και τῆς ἀγριελιᾶς οἱ ἐλιές εἶναι γλυκειές, μὰ και τῆς ἡμερης γλυκύτερες και πιὸ θρεπτικές. Τί νὰ κάμω;

Ἐκεῖ, πού συλλογιζόταν ἔτσι ὁ κότσυφας, βλέπει λίγο μακριὰ του ἓνα χαμόκλαδο, πού τοῦ ἄλλαξε ἐλωσδιόλου τὴ σκέψι. Εἶχε τὰ κλαδιὰ του ὀρθὰ και κόκκινα, και τὰ φύλλα του μακρουλά, στενὰ και καταπράσινα. Ἀπάνω του καθόταν τὸ χιόνι κι ἔδειχνε πιὸ λαμπρὰ τὰ φύλλα του και τὰ κλαδιὰ του. Μὰ μέσα ἀπὸ τὸ χιόνι ἔβγαιναν κάτι βαθυκόκκινα στρογγυλὰ κουμπιά, πού ἔλαμπαν σὰ μεγάλα ρουμπίνια δεμένα στὸ ἀσήμι.

— Ἄ, τὰ κούμαρα ! . . . φώναξε ὁ κότσυφας. Τώρα ξέρω και παραξέρω τί νὰ πρωτοφάω.

Δὲν πρόφτασε ν' ἀγγίξη τὸ πρῶτο κούμαρο και στάθηκε ἀνήσυχος. Κάποιον κίνδυνο ἐννοίωσε γυρὸ του. Γύρισε δῶθε κεῖθε τὸ κεφάλι του και μὲ μιὰς πέταξε χτυπώντας δυνατὰ τὰ φτερά του.

Οἱ κυνηγοὶ τὴν ἔζωσαν τὴν κοιλάδα. Τὰ σκυλιὰ ἔτρεχαν γαυγίζοντας και γύριζαν τοὺς θάμνους και τὰ βάρτα. Μὰ ὁ κότσυφας δύσκολα χτυπιέται ἀπὸ τοὺς κυνηγούς. Ἀδύνατο νὰ πιαστῆ ζωντανὸς ἀπὸ σκυλί. Ξέρει νὰ στριφογυρίζη ἀνάμεσα στὰ κλαδιὰ τόσο γοργά, πού νὰ θαμπῶνῃ τοῦ κυνηγοῦ τὸ μάτι. Ξέρει νὰ κρύβεται ἔτσι μέσα στὰ χαμόκλαδα, πού ἀδύνατο νὰ τὸν βρῆ λαγωνικό. Ἔτσι γλύτωσε. Και ὅταν κατάλαβε πὼς οἱ ἐχθροὶ του ἔφυγαν, γύρισε στὶς κουμαριές και ρίχτηκε μὲ ὄρεξι στὰ κούμαρα. Ἐφαγε, ἔφαγε, ὅσο πού χόρτασε.

κάνει κρύο, κάνει τσίφι,

γιὰ τὸ δόλιο τὸ κοτσίφι ! . . .

Τώρα όμως πάει τὸ κρύο. Ἦρθε ἡ ἀνοιξη καὶ ὁ κότσυφας ἀπόχτησε καὶ τὸ ταίρι του. Τὸ Μάρτη πέταξε μὲ τὴ συντρόφισσά του ἀπὸ τὴν κοιλάδα καὶ χώθηκε στὸ δάσος. Τώρα τὸ δάσος ἄρχισε πάλι νὰ φουντώνη καὶ νὰ μορφαίνει. Βιάζεται τὸ ζευγάρι νὰ χτίση τὴ φωλιά του καὶ νὰ κάμη τὰ παιδιὰ του. Βρῆκε κάτι ὁμορφα χαμόκλαδα στὴ ρίζα ἑνὸς βράχου κι ἐκεῖ μέσα κάθησε. Συνάζει ρίζες λεπτές καὶ ξερὰ χορτάρια, χτίζει ἐκεῖ τὴ φωλιά του κι ἀπὸ μέσα τὴν ἀλείφει μὲ λάσπη. Ἡ κυρὰ κοτσυφίνα κάθεται καὶ γεννᾷ πέντ' ἔξ αὐγὰ γαλαζοπράσινα μὲ κόκκινες βουλίτσες. Ἐκεῖ τὰ κλωσσᾷ, κι ὁ κότσυφας στὴν κορφή τοῦ βράχου κάθεται καὶ φυλάγει, νὰ μὴν τύχη κανένος κίνδυνος. Φυλάγει καὶ δὲν παύει νὰ κελαηδῇ τὴν εὐτυχία του. Τὸ κελάηδημά του μοιάζει μὲ σφύριγμα καὶ ἀντηχεῖ σὲ ὅλο τὸ δάσος. Ἄπὸ τὸν κότσυφα καὶ τ' ἀηδόνι κανένα ἄλλο πουλι δὲν κελαηδεῖ στὴν πατρίδα μας τόσο μελωδικά. Νομίζει κανεὶς πὼς ἀκούει φλάουτο. Καὶ τὸ νοιώθει ὁ κότσυφας πὼς εἶναι καλὸς τραγουδιστής, γιὰτί, ὅταν τραγουδῇ ἀνεβαίνει ἢ σὲ ψηλὸ βράχο ἢ στὴν κορυφὴ δέντρου.

Ὁ κότσυφας ἀγαπᾷ τὶς δροσιές, ὅπως καὶ τ' ἀηδόνι.

Ὅταν βγοῦν τὰ πουλάκια ἀπὸ τ' αὐγὸ, εἶναι ὀλόγυμνα. Ἄπὸ τὸ πρωὶ ὡς τὸ βράδυ πατέρας καὶ μητέρα δὲ βρίσκουν ἡσυχία. Κυνηγοῦν σκουλήκια κι ἄλλα ἔντομα καὶ τὰ φέρνουν νὰ θρέψουν τὰ παιδιὰ τους.

Κι ὅταν μεγαλώση τὰ παιδιὰ του, ὁ κότσυφας δὲ μένει ἡσυχος. Βρίσκεται σὲ ἀδιάκοπη κίνησι. Μόνο ἡ μεγάλη ζέστη τοῦ μεσημεριοῦ τὸν κρατεῖ λίγο. Ὅταν εἶναι ἀπάνω στὸ χῶμα, πηδᾷ μὲ μεγάλα πηδήματα τριγῦρο. Ὅταν νοιώση κάτι ἀσυνήθιστο, σηκώνει ἀμέσως ἀπάνω τὴν οὐρὰ καὶ κατεβάζει πρὸς τὰ κάτω τὶς φτεροῦγες.

Κι ὅταν ἔρθη ὁ χειμῶνας, ἀρχίζει πάλι τὴν ἴδια ζωὴ :

Κάνει κρύο, κάνει τσίφι
γιὰ τὸ δόλιο τὸ κοτσύφι !...

Ἀνδρέας Καραβίτσας

14. ΤΑ ΧΕΛΙΔΟΝΙΑ

Πρ. Καλῶς μᾶς ἦλθαν ! Ἄν δὲν τὰ εἶδατε ἀκόμη, προσέξατε καὶ θὰ τὰ ἰδῆτε. Διότι ἦλθαν ! Ἦλθαν μαζί μὲ τὰ γεράνια, ὅπως ἔρχονται πάντοτε. Ἡ, ἀκριβέστερα, πρῶτα ἦλθαν τὰ γεράνια καὶ κατόπιν τῶν τὰ χελιδόνια. Καὶ μαζί τῶν ἦλθεν ἡ Ἄνοιξις. Ζήτην ἡ Ἄνοιξις μὲ τὰ χελιδόνια !

Ε₁ Πολλοί, πραγματικῶς, ἔχουν τὴν ἰδέαν, ὅτι τὰ χελιδόνια ταξιδεύουν ἐπάνω εἰς τὴν ράχιν τῶν γερανιῶν, ὅτι δηλαδὴ τὰ γεράνια εἶναι τρόπον τινὰ τὰ πτερωτὰ ἀλογά των, ἀφοῦ μάλιστα ἔχουν καὶ ἐν κοίλωμα εἰς τὴν ράχιν, ὅπου, λέγουν, μαζεύεται καὶ διατηρεῖται νερόν, ἐπίτηδες διὰ τοὺς ἀναβάτας των ! Ἄλλ' αὐτὸ εἶναι λαϊκὴ πρόληψις.

Ὅπως ὅλα τὰ ἄλλα ἀποδημητικὰ πτηνὰ, καὶ τὰ χελιδόνια ταξιδεύουν μὲ τὰ πόδια των, θέλω νὰ εἶπω μὲ τὰ πτερά των. Πτωχὰ πουλιά, πῶς θὰ ἠνείχοντο τὴν πολυτέλειαν τῶν πτερωτῶν ἀλόγων ; Ἄλλ' ἐπειδὴ συνήθως γεράνια καὶ χελιδόνια ἔρχονται μαζί κι ἐπειδὴ τὰ γεράνια εἶναι μεγάλα, ἐνῶ τὰ χελιδόνια εἶναι μικρά, ἡ σύμπτωσης αὐτὴ ἔδωσεν ἀφορμὴν νὰ γεννηθῆ ἡ πρόληψις καὶ νὰ πιστευθῆ, ὅπως πιστεύεται κάθε περιέργον. ...

Ε₂ + Ε₄ Ἐφέτος τὰ χελιδόνια ἄργησαν νὰ μᾶς ἔλθουν. Ἐκινδυνεύσαμεν νὰ ἑορτάσωμεν τὴν 25ην Μαρτίου χωρὶς χελιδόνια. Καὶ πῶς γίνεται 25η Μαρτίου χωρὶς τὸ πουλι τῆς Ἄνοιξεως, τῆς χαρᾶς, τῆς ἐλευθερίας ;

Ε₃ + Ε₅ Ἀλλὰ διατὶ ἄργησαν ἐφέτος τὰ χελιδόνια ;

Ἡ ἐπικρατεστέρα γνώμη εἶναι ὅτι, ἐπειδὴ ἐφέτος ὁ χειμὼν παρετάθη δριμύς, τὰ χελιδόνια ἐφοβήθησαν νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν Ἀφρικανικὴν ζεστασίαν των καὶ νὰ μᾶς ἔλθουν πρὶν λειώσουν ἀκόμη τὰ χιόνια.

Θὰ εἰπῆτε : καὶ ποιὸς τοὺς ἐτηλεγράφησεν ἐκεῖ κάτω, εἰς τὴν Ἀφρικὴν, ὅτι ὁ ὕμηττος εἶναι ἀκόμη χιονισμένος ; Αὐτὸ πλέον δὲν τὸ ἤξευρε κανεὶς. Ἀλλὰ τὰ χελιδόνια εἶναι προικισμένα μὲ ἐν ἐνστικτῶν, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ὅλα τὰ θαύματα ἡμπορεῖ κανεὶς νὰ τὰ περιμένῃ.

Καὶ νά, μόλις ἔλειωσαν τὰ χιόνια, μόλις ἐγλύκανεν ὀλίγον ὁ καιρός, μόλις ἡ Ἄνοιξις ἤρχισε νὰ χαμογελᾷ, τὰ χελιδόνια μᾶς ἦλθαν. Αἱ παλαιαὶ φωλεαὶ ἐπανεῦρον τοὺς πρώτους ἐνοίκους των καὶ ὁ ἀέρας ἐγέμισεν ἀπὸ χαρμύσυνα κελαθηήματα. ...

14 - Ἦτο καιρός ! Τὴν 25ην Μαρτίου τὴν ἐωρτάσαμεν μὲ λόγους, μὲ ποιήματα, μὲ ἄσματα, μὲ στεφάνια, μὲ σημαίας, καὶ μὲ χελιδόνας. Ἄς εἶναι εὐλογημένα τὰ πουλάκια τὰ ἐλπιδοφόρα ! Ὁ ἐρχομὸς τῶν μᾶς ἀναγγέλλει τὴν ὠραιότεραν ἐποχὴν καὶ γειμίζει τὴν ψυχὴν μᾶς ἀπὸ ἀγαλλίασιν. Ἡ Ἄνοιξις εἶναι ἐδῶ ! ~

15 - Ὅα εἰπῆτε : Ὁ Οὐρανὸς εἶναι συννεφιασμένος. Ἄλλὰ τὰ σύννεφα περνοῦν, φεύγουν, διαλύονται. Καὶ ὀπίσω ἀπὸ τὰ σύννεφα ὁ ἀνοιξιάτικος οὐρανὸς λάμπει καταγάλανος καὶ ὁ ἀνοιξιάτικος ἥλιος σκορπίζει ἀκτίνας θερμᾶς καὶ χρυσᾶς. Ὑπὸ τὸ φίλημά τῶν ἀναβλαστάνει ἡ χλόη καὶ φυλλοστολίζονται τὰ δένδρα καὶ ἀνθίζουν οἱ θάμνοι καὶ γίνεται ἡ γῆ ὡς παράδεισος. Εἶναι ἡ ζωὴ, ἡ νεότης, ἡ χαρὰ, ἡ εὐτυχία. ~

Ἄς ἀπολαύσωμεν λοιπὸν τὴν ὠραίαν αὐτὴν ἐποχὴν, εὐλογοῦντες τὸν Οὐράνιον Πατέρα, ὁ ὁποῖος μᾶς τὴν στέλλει πάντοτε εἰς τὴν ὠραν τῆς.

Γρηγόριος Ξενοπούλος

15. ΑἶΓΑΓΡΟΣ

Αἱ αἶγαγροι εἶναι τὰ ἀφθονώτερον μὲ πολεμικὴν τέχνην προικισμένα ζῷα. Ἐν σχέσει πρὸς ταύτας μόνον οἱ ἄγριοι ἵπποι ἔχουν τελειότερα τὰ συστήματα τῆς ἀμύνης τῶν κατὰ τῶν λύκων. Ἄμα λόγου χάριν ἡ ἀγέλη ἀντιληφθῆ τὴν ἐπιδρομὴν τῶν, ἀμέσως σχηματίζει κύκλον πέριξ τῶν πώλων, τῶν γερόντων καὶ ἀνικάνων ἵππων. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀμύνεται θαυμασίως διὰ τῶν ὀπλῶν τῆς. Ὀλόκληρον φάλαγγα λύκων δύνανται οὕτω νὰ τρέψουν εἰς φυγὴν.

Ἡ πολεμικὴ τέχνη τῶν αἰγάγων εἶναι περισσότερον ἀρχέγονος. Ἐχουν τὴν τακτικὴν ἀτάκτων σωμάτων, καὶ ἴσως ὁ ἑλληνικὸς ἀρματολισμὸς εἰς αὐτὴν νὰ χρεωστῆ πολλὰς ἐκ τῶν μεθόδων του. Τὸ περίφημον « καραούλι », ἡ τοποθέτησις δηλαδὴ σκοπῶν εἰς ὑψηλὰ σημεία, ἢ « βάρδια », ὅπως λέγεται σήμερον, εἶναι μέχρις ἀπιστεύτου βαθμοῦ ὀργανωμένη εἰς τὴν φυλὴν τῶν αἰγάγων. Καὶ τρεῖς ἀκόμη ἐκ τούτων ἂν ἀποτελοῦν τὴν ἀγέλην, ἢ μία θ' ἀναλάβῃ τὰ καθήκοντα τοῦ σκοποῦ, διὰ νὰ βόσκουν αἱ ἄλλαι μ' ἀσφάλειαν.

Ἡ βάρδια τῶν αἰγάγων σφυρίζει, ὅπως καὶ ἡ τῶν κλεφτῶν. Καὶ ἔχει ὅλα τὰ εἶδη τῶν σφυριγμάτων, ὅπως τὸ κλέφτικο καραούλι.

Ἄλλο εἶδος σφυρίγματος ἐάν ἐπέρχεται λύκος, ἄλλο ἐάν ἀντιληφθῆ κυνηγούς καί ἄλλο ἐάν πλησιάζουν ὁμόφυλοι ἐχθροί. Διότι καί αἱ αἶγαγροι εὐρίσκονται μεταξύ των εἰς ἐμπόλεμον κατάστασιν.

Τίποτε ἴσως δὲν ἀφθονεῖ περισσότερο ἐν τῇ Εὐρυτανίᾳ, ὅσον αἱ αἶγαγροι. Ἄλλὰ τὰ βουνὰ τῶν Ἀγράφων εἶναι τόσον δύσβατα, ὥστε δὲν συμβουλεύω κανένα κυνηγὸν νὰ ἐπιχειρήσῃ ἐκδρομὴν. Οἱ ἐντόπιοι κυνηγοί, μολοντί καλοὶ σκοπευταί, εἶναι μικροεπιχειρηματῆαι· ἀρκοῦνται εἰς λαγούς, πέρδικας καί πότε-πότε συνεταιρίζονται διὰ μεγάλας ἐπιχειρήσεις. Κατὰ προτίμησιν ὅμως αὐταὶ στρέφονται πρὸς τὰς δορκάδας καί τοὺς ἀγριοχοίρους, οἵτινες διαιτῶνται εἰς κλειστοὺς δασώδεις τόπους πέριξ τῶν χωρίων.

Κρέας αἰγάγρου ἔχομεν ἐν ἔτος νὰ ἴδωμεν, διότι τὸ κυνήγιόν του ἀπαιτεῖ μεγάλην τέχνην. Τὰ «σύρματα», ὅπως λέγονται τὰ δυσκολοπάτητα μονοπάτια τῶν κρημνῶν, εἶναι οἱ μόνοι δρόμοι, ἀπὸ τοὺς ὁποίους διέρχονται αἱ αἶγαγροι. Καί μόνον χάρις εἰς τὰ σύρματα αὐτὰ τρώγουν ἐνίοτε ἐδῶ αἶγαγρόν τινα, ὄχι ἀπὸ συστηματικούς κυνηγούς, ἀλλὰ ἀπὸ ποιμένας. Οὗτοι καταλαμβάνουν τὰ σύρματα καί ἐνεδρεύουν τὰς διαβάσεις τῶν ἀγγελῶν.

Πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἐνθυμοῦμαι, ὅτι ἔφεραν αἰγάγρους φονευμένας· οἱ πωληταὶ των δὲ ἐπέμενον, ὅτι κατώρθωσαν νὰ τὰς φονεύσουν κατὰ τὸν ἐξῆς τρόπον: Ἐτοποθέτησαν εἰς τὰ σύρματα σανίδια ἐπαλειμμένα μὲ σάπωνα. Ἀφοῦ «ἐμπῆκαν παγάνα» εἰς τὸ δάσος, ἐξηνάγκασαν τὰς αἰγάγρους νὰ διέλθουν ἐπάνωθεν τῶν σανιδίων· ἐγλίστρησαν λοιπὸν κάτω εἰς τὸν κρημνόν, ὅπου καί ἔγιναν θρύμματα. Ὅλοι ὅμως ἤκουσαν ὑπόπτως τὰ παραμύθια αὐτά, πιστεύοντες μᾶλλον ὅτι ἐπρόκειτο περὶ θυμάτων ἐμφυλίου σπαραγμοῦ. Ἐν τούτοις οἱ πωληταὶ ἐπέμεναν. Καί ἴσως μετεχειρίσθησαν τὸ ψεῦδος, διὰ νὰ δικαιολογήσουν τὸ πῶς αἱ αἶγαγροι ἦσαν σχεδὸν θρυμματισμένα. Οἱ πονηροὶ ὅμως χωρικοὶ τοὺς ἠρώτων:

— Ἀπὸ ποῦ εἶχετε ἀγοράσει τὸν σάπωνα;

Καί ὁ διαρκῶς φιλοσοφῶν καφεπώλης τοῦ χωρίου ἀπήντησεν ὑπερασπιζόμενος δῆθεν τοὺς κυνηγούς:

— Βρὲ παιδιά, τί σᾶς μέλει γιὰ τὸ σαπούνη τί ποιότης εἶναι; Ἀγοράζετε τὸ κρέας διὰ νὰ τὸ φάτε ἢ γιὰ μπουγάδα;

«Τὰ ἄγρια καὶ τὰ ἡμερὰ τοῦ βουνοῦ καὶ τοῦ λόγγου»

Στέφανος Γρανίτσας

16. Η ΠΡΩΤΗ ΔΟΚΙΜΗ

Ἐκ τῆν καπνοδόχο, μπροστά στό γέισο τῆς στέγης, πρόβαλε ἕνα κεφαλάκι, ἕνα ράμφος. Καί δυό ματάκια, δυό ἑκστατικές χαντρίτσες, ἐπισκόπησαν προσεχτικά τὰ πέριξ.

Ἦταν ἕνα πετειναράκι, ἕνα σπουργιτάκι τῆς τελευταίας ἐσοδείας, μέ φρέσκη πτεροφυΐα, ἕνα τόσο δά πλασματάκι, ὀλοκαίνουργο, πού εἶχε ξεκινήσει ἀπό τή μπoέμικη κατοικία τῶν γονιῶν του, ἀπό κάποια πτυχή τῶν κεραμιδιῶν, κι εἶχε τολμήσει, γιά πρώτη φορά, νά φτάση ὡς τὰ σύνορα τοῦ γνωστοῦ του κόσμου, γιά νά μείνη ἐμβρόντητο. Ὅπως τὰ ρόδα ἐνός λαμπροῦ παραμυθιοῦ, πού φαντάζονταν, ἐπάνω στό κοτσάνι τους στήν τριανταφυλλιά τους, ὅτι δέν ὑπάρχει ἄλλο περιβόλι, ἐκτός ἀπ' αὐτό πούχαν φυτρώσει, ὅτι ὁ κόσμος ἦταν ἡ γωνιά τους καί κύριος τους αἰώνιος ὁ περβολάρης, ἔτσι καί αὐτό τὸ νέο σπουργιτάκι θά ἦταν βέβαιο, πῶς τελειώνει τὸ σύμπαν στήν καπνοδόχο.

Τί συγκολιμιστική ἐκπληξι! Ἐνα γαλάζιο βάθος ἀπαλώτατο ἀπλῶνεται ὡς τὸ σταχτὴν ἴσκιο τοῦ βουνοῦ, ἐκεῖ κάτω, μέγα, κολοσοσιαῖο, ἀπίστευτο, εἰκόνα πού ὑποβάλλει τὴν ἰδέα μιᾶς ἀπέραντης ἐλευθερίας. Πλήθος ἀκακίες ἀνεμίζουν ἀντίκρυ τὰ χιονῶτα ἀνθοστάφυλά τους κι ἡ φυλλωσιά τους, φουντωτή, τρυφερή, δροσερή, προκαλεῖ τὸν ἄλλον νά παίξει μέσα τους τὸ κρυφτούλι.

Μὰ τὸ ἀμαξοστάσι, πιὸ -πέρα, σᾶς παρακαλῶ ; Μιὰ μεγάλη αὐλὴ, κισσὸς πελώριος, τὰ νέα βλαστάρια μιᾶς κληματαριᾶς καί σωροὶ κοπριάς, πού, χωρὶς ἄλλο, στὰ μάτια τοῦ μικροῦ θά παρασταίνανε τὰ χρυσοφυχέα τῆς Ἀλάσκας. Θεέ μου ! Καί νά μὴν εἶναι κανένας βέβαιος, πῶς τὸν βαστοῦν τὰ φτερά του!

Ἐπ' τὸ παράθυρο παρακολουθοῦσα αὐτὸ τὸ χαριτωμένο δίσταγμα τοῦ ἀρχάριου : Νὰ πετάξη, νά μὴν πετάξη ; Καί ἂν πετάξη τί μπορεῖ νά συμβῆ ; Αὐτὸ πάλι κάτω τί εἶναι ; Πέτρες, χῶματα, δρόμος, ἄγνωστα πράματα. Εἶναι μαλακά ; Μπορεῖ νά πετάξη ἔπειτα κανεὶς ἀπὸ κεῖ ; Ἄν ἔρθῃ ὅμως ἡ γάτα ; Ἐδῶ σέ θέλω !

Σὲ μιὰ στιγμή ὁ μικρὸς ἀποφασίζει νά δοκιμάσῃ, τινάζει τὰ φτερά του, πού ἀνοίγονται γιά πρώτη φορά, καί λάμπουν σὰ μετάλλινα στὸν ἥλιο. Μὰ τὰ ποδαράκια του δέν ἀφήνουν τὸ κεραμίδι. ὁ φόβος τὰ κάνει ἀπὸ μολύβι, καί τὸ μόνο ἀποτέλεσμα τῆς πρώτης

αὐτῆς δοκιμῆς εἶναι νὰ καρφωθῆ τρομαγμένο στὰ χεῖλη τοῦ γέισου. Ἔνας μεγάλος, ἕνας σπουργίτης μὲ πείρα, περνᾷ — τσάβ ! τσάβ ! τσάβ ! — μὲ γοργὸν ἔλιγμό ἀπὸ πάνω καὶ φεύγει πρὸς τὸ ἀμαξοστάσιο, ποῦ προσγειώνεται μὲ ἀσφάλεια, μ' ἐλευθερία, μὲ μαστοριά. Ὁ μικρὸς παίρνει ἑξαφνα θάρρος καὶ φρρρρρρ ! ρίχνεται μ' ἀνοιχτὰ φτερά στὸ διάστημα.

Μὰ τὸ πέταγμά του εἶναι ἀστεῖο. Δὲν κατέχει τὴ χρῆσι τοῦ τιμονιοῦ — τῆς οὐρᾶς του — δὲν μπορεῖ νὰ πάη ὅπου θέλει, γράφει μαϊανδρο στὸν ἀέρα, ξαναγυρίζει στὰ χνάρια του, χάνει τὸ ἠθικὸ του, τὰ φτερά του παραλύουν, καὶ τέλος πέφτει μὲ « βόλ πλανέ » καὶ φωνίτσες γεμάτες ἀπόγνωσι στὴ βάσι τῆς μάντρας τοῦ γειτονικοῦ οἰκοπέδου. Φυσικά· ἡ ἀεροπορία δὲν εἶναι παιγνίδια. Εἶναι ὀλάκερη ἐπιστήμη. Ἡ μάννα φτάνει λαχανιασμένη. Πετᾷ γυρὸ του, τὸν μαλώνει γιὰ τὸ ξεθάρρεμά του κι ἀρχίζει νὰ τοῦ δίνει πρακτικὰ μαθήματα ἀεροπτητικῆς.

Ποῖος εἶναι ὁ μεγαλύτερος παιδαγωγός ; Ἡ πιὸ ἀσήμαντη μάννα ! Κατέχει τὴν τέχνη νὰ κατεβαινῆ ὡς τὸ νηπιώδη ἐγκέφαλο τοῦ παιδιοῦ της, γιὰ νὰ τὸν σηκώσῃ ὡς τὸ δικό της. Ἡ ἀγάπη, τὸ φίλτρο, ἡ στοργή τῆς δίνουν τὸ δύσκολο κλειδί τῆς μεθόδου, ποῦ κανεὶς σοφὸς δὲν κατάφερε ὡς τὰ σήμερα ν' ἀνακαλύψῃ.

Ὅριστε τώρα αὐτὴ ἡ σπουργιτομάννα. Γιὰ νὰ μάθῃ στὸ παιδί της τὰ μυστικὰ τῆς πτητικῆς, ἀρχίζει νὰ γίνεται μωρό. Προσγειώνεται. Ὅστερα μ' ἕνα ἀδέξιο, πρωτόγονο πέταγμα, σὰν τοῦ παιδιοῦ της, ὑψώνεται ἀπὸ τὸ ἔδαφος καὶ σκαρφαλώνει σὲ μιὰ προεξοχή τῆς μάντρας. Κάνει τέσσερες φορές αὐτὸ τὸ ἴδιο πρᾶμα, ὡσπου νὰ πείσῃ τὸ μικρὸ της νὰ τὴ μιμηθῆ. Κι ἔτσι, μὲ μικρὲς - μικρὲς πτήσεις, ἀπὸ προεξοχή σὲ προεξοχή κι ἀπὸ στήριγμα σὲ στήριγμα, μακραίνουν ὀλοένα καὶ χάνονται στὸ δαιδαλο τῶν στεγῶν.

Στὸ καλὸ ! Ἱερὴ εὐλογημένη δυάδα μητέρας καὶ παιδιοῦ. Εἴσαστε τὸ σύμβολο τῆς ἀγνότερης ἀγάπης, κι ὁ πρῶτος κρικός, τὸ θεμέλιο τῆς Δημιουργίας.

17. ΔΙΑΤΙ ΑΓΑΠΩ ΤΟΝ ΒΑΤΡΑΧΟΝ

Ἐν ἀπὸ τὰ ἀθρότερα ζῶα, τὰ ὁποῖα μανθάνομεν ἀπὸ τοὺς μεγάλους νὰ ἀντιπαθῶμεν δίχως κανένα λόγον, εἶναι ὁμολογουμένως ὁ πτωχὸς βάτραχος.

Ἐπειδὴ ἔβλεπον λοιπὸν καὶ ἐγώ, ὅταν ἦμην παιδίον, τοὺς μεγαλύτερους μου νὰ ὀπισθοχωροῦν μὲ φρίκην, πολλάκις δὲ καὶ νὰ πηδοῦν, μόλις ἔβλεπον ἕνα ἀθῶον βάτραχον, ἔμαθον νὰ πηδῶ καὶ ἐγὼ ἔντρομος, ὁσάκις ἔβλεπον βάτραχον.

Μίαν ἡμέραν ὅμως, ὅταν ἦμην πλέον γέρον, εἶδον ἐντὸς ἑνὸς παλαιοῦ ὑδραγωγείου ἕνα βάτραχον, ὁ ὁποῖος ἀπὸ τὴν ἡλικίαν, τὴν καλὴν ζωὴν καὶ τὴν ἀδηφαγίαν του εἶχε λάβει πελωρίας διαστάσεις. Οὐδέποτε ἐφαντάσθην, ὅτι ἦτο δυνατόν νὰ ὑπάρχη τοιοῦτος βάτραχος. Τὸν ἐπίεσα ἑλαφρῶς μὲ τὴν ράβδον μου καὶ κύψας παρετήρουν μὲ προσοχήν καὶ περιέργειαν τὴν πολὺ ἀνθρωπίνην φυσιογνωμίαν του, τὰς παρεΐας του, τὸ δέρμα του, τοὺς ὀνυχᾶς του... Τὸν ἀνέστρεψα μὲ τὴν ράβδον μου, ὅτε ἐθαύμασα τὴν στίλβουσαν λευκότητα καὶ ἰδίως τὰς διαστάσεις τῆς κοιλίας του. Ἄλλ' ὁ πειρασμὸς δὲν μὲ ἄφησεν ἢ μᾶλλον δὲν τὸν ἄφησεν ἡσυχον.

— Ἄς τὸν ἴδω καὶ αἰωρούμενον, εἶπον.

Τὸν ἔλαβον διὰ χάρτου καὶ τὸν ἀνύψωσα. Φοβηθεὶς ὅμως, ἔκαμε βιαίας καὶ ἀπηλπισμένως κινήσεις καὶ μὲ τοὺς τέσσαρας πόδας του συγχρόνως ἀποτέλεσμα τῶν ὁποίων ἦτο νὰ ἐκφύγη τῶν χειρῶν μου καὶ νὰ πέσῃ κατὰ γῆς.

Ἐνεθυμήθην τότε τὴν παλαιὰν ἀντιπάθειάν μου, τὸν ἄφησα καὶ ἔφυγον μὲ τρόπον.

Τὴν νύκτα βλέπω εἰς τὸν ὕπνον μου τὴν αὐτὴν σκηνὴν τοῦ βατράχου, ἀλλὰ μὲ προσθήκας. Δηλαδή, ἐνῶ τὸν ὕψωνον καὶ τὸν περιεργαζόμεν, τὸν ἤκουσα νὰ λέγῃ ρυθμικὰ μὲ φωνὴν λεπτοτάτην, θρηνώδη :

— Πῶ... πῶ... τί ἔπαθα... ὁ κακόμοιρος... πῶ... πῶ... τί ἔπαθα... ὁ κακόμοιρος !

Ἐξύπνησα πρὸ τῆς ἀνατολῆς μὲ λύπην εἰς τὴν ψυχὴν μου, Δὲν ἐβράδυνον δὲ νὰ κάμω τὸν αὐτὸν πρὸς τὸ παλαιὸν ὑδραγωγεῖον περίπατον ὀδηγούμενος ὑπὸ τινος προαισθήματος.

Καὶ τί βλέπω !... Τὸν βάτραχον εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν ὕπτιον,

νὰ ἀγωνίζεται ἀκόμη, διὰ νὰ γυρίσῃ εἰς τὴν κανονικὴν του στάσιν, καὶ νὰ μὴ ἠμπορῇ νὰ τὸ κατορθώσῃ.

Πρῶτόν μου ἔργον ἦτο νὰ τὸν γυρίσω. Ἡ ἐλπίς τῆς σωτηρίας του ἔδωσεν εἰς αὐτὸν δυνάμεις καὶ τότε ἤρχισε νὰ πηδᾷ κωμικώτατα, ἀφοῦ ἐστάθη πρῶτον ἐπὶ τινὰ χρόνον ἀκίνητος, ἢ διὰ νὰ ἀναπαυθῇ ἢ διότι ἤργησε νὰ πεισθῇ, ὅτι ἐσώθη.

Ἡ διπλῆ αὐτῆ σκηνὴ ἔφερεν ἐντός μου μεταβολὴν τινα. Ἦρχισα νὰ μὴ ἀποστρέφωμαι πλέον τὸν βάτραχον, νὰ τὸν θεωπέω καὶ νὰ τὸν συμπαθῶ. Καὶ τὸ παράδοξον μάλιστα εἶναι, ὅτι, ὅσάκις ἀρχίζεις ν' ἀτονῇ ἢ συμπάθειά μου καὶ κλίνω πρὸς τὰς παλαιὰς ἐντυπώσεις, τότε ἀκούω, ὡσάν νὰ σφυρίζῃ τις εἰς τὰ ὠτά μου, τὸ θρηνητικὸν τοῦ ὄνειρου μου :

— Πῶ... πῶ... τί ἔπαθα ὁ κακόμοιρος...

Καὶ τοῦτο μὲ ἐπαναφέρει εἰς τὴν συμπάθειάν μου.

Δημήτριος Καμπούρογλου

18. Ο ΛΥΚΟΣ

Ἡ παράδοσις λέγει : Ἄμα ὁ Χριστὸς ἐπλάσε τὰ πρόβατα καὶ βγήκε στὰ βουνὰ νὰ τὰ βοσκήσῃ, τόσο χάρηκεν ἡ ψυχὴ του, ποῦ ἔκοψε ἕνα ξύλο, τὸ ἔφκιασε μιὰ μεγάλη φλογέρα κι ἄρχισε νὰ λαλή. Ἄκουσε ὁ Σατανᾶς τὰ λαλήματα καὶ τὰ βελάσματα, πῆγε κοντά, εἶδε τὰ πρόβατα καὶ μαύρισε ἡ ψυχὴ του.

Τί ὄμορφα πλάσματα εἶναι τοῦτα ποῦκαμε ὁ Χριστὸς ! εἶπε.

Κι ὁ νοῦς του πῆγε, πῶς νὰ τοῦ τὰ χαλάσῃ. Παραμέρισε στὸ λόγγο, ἔκοψε μιὰ ἀγριαπιδιά κι ἄρχισε νὰ φικιάνῃ τὸ Λύκο. Γι' αὐτό, ποῦναι φικιασμένο ἀπ' ἀγριαπιδιά, δὲν λυγίζει καθόλου αὐτὸ τὸ πλάσμα τοῦ Σατανᾶ. Μὰ ἄμα τὸν ἀπόφκιασε τὸ Λύκο καὶ πῆγε νὰ τὸν στήσῃ, εἶδε πῶς δὲν μποροῦσε νὰ σταθῇ στὰ ποδάρια του τὸ ἔργο του. Ἀφοῦ εἶδε καὶ ἀποεἶδε πῶς δὲν θὰ στυλώσῃ τὸν Λύκο, πῆγε στὸν Χριστό, γονάτισε μπροστά του καὶ εἶπε :

— Ἀφέντη, θέλησα κι ἐγὼ νὰ κάμω ἕνα πλάσμα σάν τὰ δικά σου.

• Μὰ γιατί δὲν στέκει στὰ πόδια του ; Ἀξιώσέ με νὰ τὸ δῶ ὄρθιο καὶ θὰ προσκυνῶ τ' ὄνομά σου.

Ὁ Χριστὸς τοῦ εἶπε :

— Πήγαινε νὰ τοῦ φωνάξης : « Σήκω ἔργο μου καὶ κάμε ὅ,τι πρόσταξε ὁ Χριστός ».

ἽΟ Σατανᾶς γνοιόαστηκε.

— Κι ἂν τὸ πρόσταξε ὁ Χριστός νὰ μὲ φάη ; εἶπε.

Πήγε γρήγορα, ἔκανε ἕνα λάκκο κοντὰ στὸ λύκο, κρύφτηκε μέσα κι ἀφήνοντας ἔξω τὸ ἕνα ποδᾶρι του μόνο φώναξε :

— Σήκω, ἔργο μου, καὶ κάμε ὅ,τι πρόσταξε ὁ Χριστός.

ἽΟ Λύκος ἐπήδησεν ἐπάνω, ἄρπαξε τὸ ποδᾶρι τοῦ Σατανᾶ καὶ τὸ ἔφαγε. Γι' αὐτὸ λένε ὅτι ὁ ἀρχιδάιμονας εἶναι κουτσὸς καὶ λυκοφαγώμενος.

ἽΗ πονηρία τοῦ λύκου : ἽΕπειδὴ γνωρίζει ὅτι ἡ ὁσμή του χτυπᾶ τὰ προβατόσκυλα, ἄμα πηγαίνει στὴ στάνη, βαδίζει ἀπὸ τὸ μέρος ποῦ ἔχει ἀντίθετο τὸν ἀέρα. ἽΑν ἔχη ρεῦμα, χώνει τὸ ρύγχος του στὸ νερό. ἽΑν εἶναι μέρα, ποτὲ δὲν βαδίζει σὲ γυμνὸ τόπο. Προτιμᾶ πάντοτε τ' ἀπόσκια, γιὰ νὰ μὴ διακρίνεται εὐκολα. ἽΑν εἶναι συμμορία λύκων, χωρίζονται εἰς δύο μπουλούκια. Οἱ μὲν πηγαίνουν ἀπὸ τὸ μέρος ποῦ φυσᾷ, ὥστε νὰ τοὺς ἀντιληφθοῦν τὰ σκυλιὰ καὶ νὰ τοὺς πάρουν ἀπὸ κοντὰ. ἽΑμα κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀπομακρυνθοῦν τὰ σκυλιὰ, ὁρμοῦν οἱ ἄλλοι στὸ κοπάδι καὶ σφάζουν. Πόσα : Πιστεύουν, ὅτι ἄμα μπῆ στὸ κοπάδι σφάζει κάθε λύκος ἔως 99. ἽΑμα φθάσῃ τὰ 100 λέγουν ὅτι σκάζει. ἽΗ ἀλήθεια εἶναι ὅτι ἕνας λύκος σφάζει ὅσα προφθάσει. Νὰ χορτάσῃ δὲν ὑπάρχει φόβος. Μήπως τρώγει κρέας ; ἽΑνοίγει μιὰ φλέβα στὸ λαιμὸ καὶ πίνει τὸ αἷμα. Γι' αὐτὸ λέγουν : « ἽΑμα ἔχει ἕνας λύκος, ἔχουν ἑκατὸ κοράκια. ἽΑμα ἔχουν ἑκατὸ κοράκια, δὲν ἔχει ἕνας λύκος ».

Ἵ « Μπῆκε ὁ λύκος στὸ κοπάδι ; ἽΑλλοιὰ πῶχει τὸ ἕνα ». Βεβαιωμένο πρᾶγμα εἶναι, ὅτι, ἂν σ' ἕνα κοπάδι εἶναι πεταμένα ἕνα ἢ λίγα πρόβατα κανενός, ἐκεῖνα θὰ πρωτοπάρῃ ὁ Χάρος. ἽΟ λόγος εἶναι ὁ ἑξῆς :

Κάθε μπουλούκι εἶναι σὰν ἀπὸ ἰδιαιτέρα πάντα φκιασμένο. ἽΑν σμίξετε πέντε μπουλούκια, θὰ ἔχετε μὲν ἕνα μεγάλο κοπάδι, ἀλλὰ μὲ τὴν πρώτη ταραχὴ σχίζονται κατὰ μπουλούκια, ὅπως, ὅταν ἦταν χωρισμένα. ἽΑν λοιπὸν στὸ κοπάδι εἶναι ἕνα μοναχὸ πρόβατο, θὰ ξεκόψῃ καὶ ἴσως γλυτώσουν τὰ ἄλλα ἀπὸ τὰ σκυλιὰ, τὰ ὁποῖα σκυλιὰ ὡς μυαλωμένα, θὰ τρέξουν νὰ γλυτώσουν τὰ περισσότερα. ἽΑλλὰ τὸ ἕνα σπάνιον νὰ σωθῆ.

Ἐπειδὴ μὲ τὸ αἷμα ἐνὸς προβάτου δὲν μπορεῖ βέβαια ὁ λύκος νὰ χορτάσῃ, οὔτε ἐπὶ τόπου εἶναι εὐκολον νὰ τὸ καταπιῇ, ἀναγκάζεται νὰ τὸ παίρνῃ μαζί του, καὶ ἰδοὺ πῶς: "Ἄν μὲν εἶναι μικρό, τὸ πετᾷ στῆ πλάτῃ του καὶ φεύγει, σὰν νὰ ἔχη ἐπανωφόρι ριγμένο στοὺς ὤμους του. Ἄν εἶναι μεγάλο, τὸ δαγκώνει ἀπὸ τὸ αὐτί, τὸ ζώνει μὲ τὴν οὐρά του στῆ μέση καὶ τοιουτοτρόπως πηγαίνουν ἀλαμπράτσο.

"Ἄν εἶναι ἄλογο, τὸ πιάνει ἀπὸ ἀδύνατα μέλη τοῦ σώματός του. Ἄν εἶναι βόδι, πηδᾷ στὸ λαιμό του καὶ μὲ τὴν οὐρά του τὸ διευθύνει ὅπου θέλει, σὰν καρβαλλάρης μὲ τὸ καμτσίκι του. Ἄν εἶναι μουλάρι, πιάνει τὴ στράτα καὶ κάνει τὸν πεθαμένο. Τὸ μουλάρι, κατὰ τὴν περιέργειά του, πηγαίνει νὰ τὸν μυρίσῃ καί, ἅμα πλησιάσῃ τὴν μύτη του, τ' ἀρπάζει ἀπ' αὐτὴ καὶ τὸ σκάζει. Ἄν εἶναι δυνατὸ τὸ μουλάρι, τὸν σηκώνει ἐπάνω καὶ τὸν βροντᾷ κάτω σὰν χταπόδι. Οἱ μουλαροτρόφοι, γιὰ νὰ σώσουν τὴν ὑπόληψι τῆς ράτσας των, λέγουν ὅτι ὁ λύκος τρώγει προηγουμένως ἄμμο, γιὰ νὰ βαρύνῃ, καὶ γι' αὐτὸ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ δὲν μποροῦν νὰ τὸν σηκώσουν τὰ μουλάρια.

«Ἄλλοίμονο, ἂν ἔκοβαν ὅλοι οἱ λύκοι», λέγει μιὰ παροιμία. Κόβει μόνον ὁ Μονιάς. Τί εἶναι ὁ Μονιάς; Τὸ μεγαλύτερο παιδί των ὁ λύκος καὶ ἡ λύκαινα τὸ χωρίζουν, ἅμα γεννηθῆ. Τὸ τρέφουν καὶ τὸ ἐκπαιδεύουν ἰδιαιτέρως. Εἰς αὐτὸ ἐμπιστεύονται ὅλην τὴν τέχνην, τὴν ὁποίαν τοῦ διδάσκουν μὲ τὴν ἐπιμέλειαν τῆς ἀλεπουῦς. Κουβαλοῦν πρόβατα καὶ γίδια ζωντανὰ στῆ φωλιά τοῦ Μονιά, χάριν τῆς ὑποδειγματικῆς του διδασκαλίας. Μεθ' ὃ ὁδηγεῖται στὰ κοπάδια, πρὸς τελειοποίησιν τῶν σπουδῶν του.

"Ὅρος ἀπαράβατος: Ἄπὸ κοπάδια, πού εἶναι γῦρο ἀπὸ τὴν φωλιά του, ποτὲ δὲν κλέβει ὁ λύκος. Ἐπιθυμῶ νὰ μὴν εὑρίσκεται εἰς παρεξηγήσεις μὲ τοὺς γειτόνους του, τοῦλάχιστον ἐφ' ὅσον ἔχει τὰ μικρά του εἰς κατάστασιν ἀνηλικιότητος.

Ἄφ' ὅτου ἔρχεται ὁ στόλος στὸν Ἄστακό, ἡ πεδινὴ Ἀκαρνανίω ἠσύχασε. Αἱ προβολαὶ τῶν ἠλεκτρικῶν ἐφόβισαν τὸν λύκο πολὺ, ὥστε νὰ φύγῃ. Ἄλλοτε τὸν εἶχε τρομάξει ἡ λοκομοτιβα τοῦ σιδηροδρόμου Κρυονερίου— Ἀγρινίου τόσον, ὥστε ἔφυγαν ὅλοι καὶ ἐπέρασαν εἰς τοὺς ὄρεινους δήμους τῆς Ἀκαρνανίας. Ὁ μακαρίτης ὁ Τρικούπης ἐμαυρίσθη τότε ἐξαιρετικῶς ἀπὸ τοὺς ποιμένας, διότι

« τοῦ διαβόλου τὸ σιδερικό », ἤγουν τὸ τραῖνο, ἔρριψε τοὺς λύκους μέσα στῆ στάνη τους.

Ἡ ἐπικήρυξις τοῦ λύκου εἶναι ἀπὸ τὰ κυριώτερα ποιμενικά ἔθιμα. Ἄν δὲν ἀπατῶμαι, μόνον εἰς τὴν Ἑλλάδα δὲν εἶναι ἐπικεκηρυγμένοι οἱ λύκοι. Εἰς ὅλα τὰ ἄλλα κράτη ζῆ ἡ νομοθεσία τοῦ Σόλωνος, τοῦ πρώτου ἐπικηρύξαντος τοὺς λύκους.

Ζῆ ἐπίσης ἡ πρόληψις, τὴν ὁποῖαν ἀναφέρει ὁ Βεργίλιος, ὅτι, ἂν σὲ ἰδῆ ὁ λύκος, « χαρῶνεσαι », τουτέστι μένεις ἄλαλος.

Αἱ καταστροφαί, ποὺ κάνει στὴν Ἑλλάδα, ὑπολογίζονται εἰς ἑκατοντάδας χιλιάδων. Γι' αὐτὸ ὁ σκοτώνων ἢ ὁ συλλαμβάνων λύκον ἀνεπικήρυκτον ἀκόμη τὸν περιφέρει στὰ χωριά καὶ παίρνει δῶρα. Ἄν ὁ λύκος εἶναι ζωντανός, τοῦ γίνεται μεγάλη διαπόμευσις. Τὸν γυρίζουν ἀπὸ σπίτι σὲ σπίτι μὲ ντέλφια καὶ σφυρίγματα.

Ὁ Γύφτος δὲν ἔχει πρόβατα, κι ὅμως ἀπ' αὐτὸν τὸ βρίσκει ὁ λύκος. Τὸ δέρμα του εἶναι σπουδαῖο γιὰ νταούλια καὶ γιὰ ντέλφια.

Κάποτε ἐδίκαζαν ἓνα λύκο, λέγει ὁ μῦθος. Ὁ Γύφτος ἐφώναξε περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἐναντίον του. Καὶ ὁ λύκος, ποὺ δὲν μιλοῦσε, ἐφ' ὅσον τὸν κατηγοροῦσαν οἱ ἄλλοι, βλέποντας τὸν Γύφτο νὰ κόβεται ἐναντίον του ἐγύρισε καὶ τοῦ εἶπε :

— Καλά, μωρὲ Γύφτε, ὅλου τοῦ κόσμου τοῦχω κάμει ζημιὰ, ἀλλ' ἐσένα τὸ ἀμόνι σοῦ ἔφαγα, π' ἀνάθεμά σε, παλιόγυφτε ; ...

Ὅταν ἄλλη μιὰ φορὰ τὸν κατηγορήσαν τὰ ζῶα, ὅτι τρώγει πρόβατα καὶ γίδια, ἀπήντησε :

— Ἐγώ, μωρὲ, πειράζω τὰ γιδοπρόβατα ; Ἄμ ἂν ἐγὼ ἔτρωγα πρόβατα, θὰ γύριζα χεიმῶνα καιρὸ γυμνός ; Δὲν θάφκιανα καὶ ἐγὼ μὲ τὰ μαλλιά τους μιὰ κάπα νὰ μὴ μὲ δέρνη ἢ βροχή ;

Κάποτε ἡ Ἀλεπού ἔστειλε καὶ τοῦ ἐζήτησε λίγα μαλλιά, γιατί δὲν τῆς ἔφθαναν τὰ δικά της, νὰ ἀποσώσῃ τὸν ἀργαλιό της. Ὁ λύκος κατάλαβε τί τοῦ ζητοῦσε καὶ τῆς γύρισε ἓνα κομμάτι κρέας :

— Πέστε της, εἶπε, ἅμα τελειώσῃ τὰ δικά της ὑφάσματα, νὰ βάλῃ κι ἓνα ζευγάρι καλτσοδέτες καὶ γιὰ μένα ...

« Τὰ ἄγρια καὶ τὰ ἡμερα τοῦ βουνοῦ καὶ τοῦ λόγγου » *Στέφανος Γρανίτσος*

19. ΕΝΑ ΜΙΚΡΟ ΓΑΤΑΚΙ ΣΤΟΝ ΗΛΙΟ

Ἐνάμεσα σὲ δυὸ περιόδους κρύου — ἡ « κύματα ψύχους », ὅπως λένε σήμερα, — εἴχαμε μιὰ μικρὴ παρένθεσι ἀπὸ μερικὲς ἡμέρες γλυκὲς, ἡλιόλουστες. Τὸ κλίμα μας παρουσιάζει αὐτὰ τὰ παράξενα. Ἐνῶ βασιλεύει χειμῶνας δριμύς, ποὺ σὲ κάνει νὰ ρωτᾶς μὲ τρόπο « πότε θὰ τελειώσῃ ; », ξημερώνει ἄξαφνα ἄνοιξι· κι ἐνῶ ἐλπίζεις, πὼς ὁ χειμῶνας ξεθύμανε, πέρασε, ξαναγουρίζει δριμύτερος.

Ἐ Μιὰ λοιπὸν ἀπὸ τὶς γλυκὲς ἐκεῖνες μέρες εἶδα ἓνα θέαμα ἔσοχο. Ἦταν σὲ μιὰ μικρὴ κάμαρα, ζεστὴ σὰ φωλιά. Ἐπὸ ἓνα μεγάλο παρὰθυρο τὴν πλημύριζε ὁ ἥλιος, χαρὰ Θεοῦ. Τὰ τζάμια μὲ τ' ἄσπρα μπερνετάκια κλειστά. Μπροστά, ριγμένο ὡς κάτω, ἓνα διάφανο στὸρ. Κι ἀνάμεσα στὸ στὸρ αὐτὸ καὶ στὰ τζάμια, πάνω στὸ πεζούλι τοῦ παραθύρου, ἓνα μικρὸ ἄσπρο γατάκι, ποὺ λιαζόταν καθισμένο στὰ πσινά του πόδια. Ἐπελάμβανε κι αὐτὸ τὴ λαμπρὴ χειμωνιάτικη μέρα, τὸ χρυσὸ φῶς, τὴ γλυκεῖα ζέστη. Καὶ φαινόταν τόσο εὐτυχισμένο ποὺ ζοῦσε ! Ἦταν, ἀλήθεια, ἡ εἰκόνα τῆς εὐτυχίας τῆς ζωῆς.

Πόσο ὠραῖος θὰ τοῦ φαινόταν ὁ κόσμος καὶ πόσο καλὸς ὁ Θεός, ποὺ τὸν ἔκαμε ! Οὔτε θὰ θυμόταν πιὰ καθόλου τὸ τούρτουρο, ποὺ τράβηξε τὶς προηγούμενες μέρες, ὅταν, ἀπὸ τὰ ἴδια ἐκεῖνα τζάμια, θὰ ἔβλεπε τὸ σταχτὴ οὐρανὸ καὶ τὸ ἄσπρο χιόνι, καὶ τοῦ κάκου θὰ ζητοῦσε μιὰ ζεστὴ γωνιά σ' ὅλη τὴν κάμαρα, ἂν ἡ σόμπα ἦταν σβησμένη. Καὶ θὰ νόμιζε χωρὶς ἄλλο, πὼς, μιὰ ποὺ φάνηκε ὁ ἥλιος, δὲ θὰ χανόταν πιὰ ποτέ. Στὴν ψυχὴ του βασίλευε ἡ χαρὰ κι ἡ αἰσιοδοξιά. Κι αὐτὸ φαινόταν σὲ κάθε του κίνησι. Κι ὅταν καθόταν ἀκίνητο, μακάριο· κι ὅταν σήκωνε τὸ ποδαράκι του μὲ νωχέλια, νὰ παίξῃ λίγο μὲ τὸ μπερντὲ ἢ νὰ πιᾶσῃ μυῖγα· κι ὅταν ἄνοιγε τὰ μεγάλα του μάτια, γιὰ νὰ κοιτάξῃ ἔκστατικό τὸ ἥλιοφῶς· κι ὅταν τὰ μισόκλεινε σὰ θαμπωμένο, γουργουρίζοντας ἑλαφρὰ ἀπὸ εὐχαρίστησι...

Τὸ γατάκι αὐτὸ δὲν ἦταν πιὰ νήπιο. Εἶχε ἄρκετὸ καιρὸ, ποὺ ζοῦσε καὶ γνώριζε τὸν κόσμο. Ἦταν σὰν ἓνα παιδὶ μεγαλούτσικο — νὰ, σὰν ἓνα ἀγοράκι ἢ κοριτσάκι δώδεκα ὡς δεκατεσσάρων χρόνων... Καὶ συλλογίστηκα: Γιατί καὶ τὰ παιδιὰ νὰ μὴν εἶναι τὸ

ίδιο εύτυχισμένα και αϊσιόδοξα ; Γιατί να μην απολαμβάνουν τὸ ἴδιο τὴ χαρά, τὴν εύτυχία τῆς ζωῆς, παρὰ να τὰ βλέπτης να μελαγχολοῦν, ἀκόμα και σε τέτοιες ώραϊες μέρες, να παραπονοῦνται, να γκρινιάζουν, να κλαΐνε ;

Θὰ πῆς : τὸ παιδὶ δὲν εἶναι γατάκι, ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι ζῷο. Μὰ αὐτὴ εἶναι ἴσα - ἴσα ἡ δυστυχία : ποὺ ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι πιὰ ζῷο σε τίποτα, ἐνῶ σε μερικά πράματα ἔπρεπε να εἶναι. Καὶ πρῶτα-πρῶτα σ' αὐτὴ τὴν ὀλόψυχη ἀπόλαυσι τῆς ζωῆς. Γιατί ἡ ἴδια ἡ ζωὴ εἶναι μιὰ μεγάλη εύτυχία. Νὰ ζῆς, ν' ἀναπνέης, να βλέπτης τὸν ἥλιο, να χαίρεσαι τὸ φῶς και τὸ θάλπος του, δίχως να ἔχης πλεονεξίες, δίχως να μισῆς τοὺς ἄλλους, ὅταν προσοδεῦν. Πολλοὶ ἄνθρωποι φαίνονται να μην ἐκτιμοῦν ὅσο πρέπει, να περιφρονοῦν σχεδὸν αὐτὴ τὴν εύτυχία και να γυρεύουν ἄλλες, ἀνέφικτες ἢ μάταιες ἡ λιγώτερο ἀγνές και μεγάλες.

Ἄ, πῶς ἤθελα να θυμοῦνται ὅλοι, πῶς ἡ εύτυχία τῆς ζωῆς εἶναι ἡ μεγαλύτερη ἀπ' ὅλες ! Καὶ πῶς ἤθελα να ἔβλεπα και παιδιὰ, ποὺ να μοιάζουν... με τὸ μικρὸ γατάκι στὸν ἥλιο !

« Ἡ Διάπλασις τῶν Παίδων »

Γρηγόριος Ξενόπουλος

20. ΜΥΘΟΙ

Ι. ΠΟΝΤΙΚΟΣ ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΣ

Ποντικός, μην ἀρκούμενος εἰς ὅσας ἔκλεπτε καθημέραν τροφάς, ἐβρασνίζετο με τὴν ἐπιθυμίαν κομματίου κρέατος, τὸ ὁποῖον δὲν ἐχώρει τῆς φωλεᾶς του ἡ τρυῖπα. Ἄφοῦ ἐσυμβουλευθῆ με τὴν γυναικα και τὰ τέκνα του, ἀπεφάσισε να πλατύνῃ τὴν τρυῖπαν, διὰ να δύναται εἰς τὸ ἐξῆς να κλέπτῃ και μεγάλα και μικρά. Ἄλλὰ τὴν ἐπλάτυνε τόσον πολὺ, ὥστε ὁ γάτος, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἔξωθεν ἀκούσει τὸ συμβούλιον, ἐμβῆκε πάραυτα και τὸν ἐξωλόθρευσε με ὄλην του τὴν οἰκογένειαν.

Ἐφερε πολλοὺς πολλὰκις εἰς ἀπώλειαν ἡ πλεονεξία.

II. ΑΛΩΠΗΞ ΚΑΙ ΛΥΚΟΣ

Πληγωμένος ἀπὸ κυνηγὸν λύκος ἔφθασεν εἰς δάσος βαθύ, ὅπου, νὰ ὑπάγη παρέκει μὴ δυνάμενος, ἔπεσεν ὀλιγοθυμισμένος. Τὸν εἶδε, διαβαίνουσα ἐκεῖθεν ἀλώπηξ καί, νομίσασα νεκρόν, ἔδραμε μετὰ χαρᾶς νὰ τὸν κατασχίσῃ. Μόλις ἐπλησίασε καὶ ὁ λύκος ἐσυνέφερον ἀπὸ τὴν ὀλιγοθυμίαν καὶ ἐπροσπάθει νὰ σηκωθῆ, ἢ ἀλώπηξ, χωρὶς νὰ συγχισθῆ, τὸν εἶπε :

— Φίλε, σὲ εἶδα μακρόθεν πάσχοντα καὶ ἔτρεξα εἰς βοήθειάν σου· εἰπέ με, εἰς τί δύναμαι νὰ σὲ ὠφελήσω ;

— Σὲ εὐχαριστῶ, τὴν ἀπεκρίθη χαμογελῶν ὁ λύκος. Κατὰ μὲν τὸ παρὸν δὲν ἔχω χρεῖαν βοήθειας, εἰς δὲ τὸ ἐξῆς σὲ παρακαλῶ νὰ μὴ μὲ πλησιάζῃς, ὅταν μὲ βλέπῃς καταγῆς.

Ὑποκρίνεται τὸν φίλον ὁ πανοῦργος ἔχθρός, ὅταν χάσῃ τὴν ἐλπίδα νὰ σὲ βλάψῃ.

III. ΜΥΙΑ ΚΑΙ ΜΕΛΙΣΣΑ

Μυῖα καυχωμένη πρὸς μέλισσαν ἔλεγεν :

— Ἐγὼ μὲν συγκατοικῶ μὲ τοὺς ἀνθρώπους, ἐμβαίνω εἰς αὐτὰ τῶν βασιλέων τὰ παλάτια, παραστέκω εἰς τὰς βασιλικὰς τραπέζας ἀκάλεστος καὶ γεύομαι χωρὶς κόπον, πολλάκις καὶ πρὶν αὐτοὶ ἀπλώσωσι τὰς χεῖρας, τὰ νοστιμώτερα βρώματα. Σὺ δὲ κοπιάζεις ὅλην τὴν ἡμέραν κλεισμένη εἰς κυψέλιον ἢ, ἂν ἐκβῆς πρὸς ὀλίγον, περιέρχεσαι τὰ δάση συναθροίζουσα τὴν ἀναγκαίαν ὕλην, διὰ νὰ κατασκευάσῃς τὸ μέλι, τὸ ὅποιον τρέφει περισσότερον τὰς μυίας καὶ τοὺς ἀνθρώπους παρὰ σέ.

— Δικαίως, ἀπεκρίθη ἡ μέλισσα, ἤθελες καυχᾶσθαι εἰς τὴν τόσῃ σου ἀργίαν καὶ τροφήν, ὧ μυῖα, ἐὰν ἀπ' αὐτὰς ἐκέρδαινες καμμίαν τιμὴν. Ἄλλ' οἱ ἀνθρώποι εἶναι τόσον βαρηνέμοι ἀπὸ τὴν ἀναισχυντίαν σου, ὧ μυῖα, ὥστε κατεσκεύασαν ἐπίτηδες ὄργανα, τὰ μυιαστήρια, διὰ νὰ σὲ διώκουν ἀπὸ τοὺς οἴκους των.

Εἰς ἐκεῖνον πρέπει ἡ τιμὴ, ὅστις ὠφελεῖ τοὺς ἄλλους μὲ τοὺς κόπους του, καὶ ὄχι ὅστις ἀργὸς αὐτὸς δαπανᾷ τὰ ἀπὸ ἄλλους ἀποκτώμενα.

Ἀδαμάντιος Κοραῆς

21. Η ΙΕΡΟΤΗΣ ΤΟΥ ΕΛΑΙΟΔΕΝΔΡΟΥ

Ἦτο κότινος ἀρχικῶς ἡ ἐλαία τοῦ Ἐρεχθείου ; Ἦτο ἡ πρώτη ἡμερὴ ἐλιά, τὴν ὁποίαν ἐφύτευσεν ἡ Ἀθηνᾶ ὑπὲρ τῆς πόλεώς της ; Ἦταν τὸ δόρυ της, τὸ ὁποῖον ἔμπηξεν εἰς τὸ ἔδαφος θυμωμένη μετὸν Ποσειδῶνα, κι ἐφύτρωσε θαλλοὺς ; Ἦτο ἡ ἴδια ἡ Ἀθηνᾶ ἐμφανισθεῖσα ὑπὸ μορφὴν ἐλαίας ; Ἦτο τὸ πρῶτον της ἄγαλμα σχηματισθὲν μετὸν κορμὸν τῆς ἐλαίας αὐτῆς ;

Ὅ,τι καὶ ἂν ἦτο, ἡ ἐλαία τοῦ Ἐρεχθείου ἐθεωρεῖτο ὡς δένδρον πανίερρον, τὸ δὲ λάδι της ἐχρησιμοποιεῖτο διὰ τὴν ἄσβεστον λυχνίαν τῆς Ἀθηνᾶς.

Ὁλβιος ἐκεῖνος, τοῦ ὁποῖου ἐστεφάνωναν τὴν κεφαλὴν μετὰ κλάδον τῆς ἐλαίας αὐτῆς !

Μὲ τέτοιον κλάδον ἐστεφάνωνσαν τὸν Ἀριστοφάνην μετὰ τὴν θριαμβευτικὴν παράστασιν τῶν « Βατράχων » του.

Ὁ λαὸς τῶν Ἀθηνῶν, ὁ ὁποῖος ἐπλησίαζε τὴν ἐλαίαν τοῦ Ἐρεχθείου μετὰ ἀπαράβλητον εὐλάβειαν, τῆς ἔδενε καὶ κορδελλάκια, τῆς ἐκρεμοῦσε καὶ στεφάνους καὶ καρποὺς καὶ ποικίλα ἀναθήματα.

Καὶ ὅταν κατὰ τὰ Περσικὰ κατέκαυσαν οἱ βάρβαροι καὶ τὴν ἐλαίαν αὐτὴν, τὴν ἐπιοῦσαν, ὅταν διετάχθησαν ἀπὸ τὸν Βασιλέα νὰ ἀνέλθουν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν καὶ νὰ προσφέρουν θυσίας, εἶδαν, ὅπως λέγουν τὰ παλαιὰ Συναξάρια, μετὰ ἀπορίαν τῶν τὴν καυμένην ἐλαίαν νὰ ἔχη πετάξει βλαστάρια ἴσα μετὰ ἓνα πῆχυν. Ἀπὸ τὴν ἐλαίαν αὐτὴν τὴν ἱεράν, κατὰ τοὺς θρύλους, ἐδημιουργήθησαν αἱ δώδεκα ἐλαῖαι τῆς Ἀκαδημίας — δεῦτε λάβετε φῶς ! — ἀντιστοιχοῦσαι ὡς λέγεται, πρὸς τὰς δώδεκα πύλας της. Αὐταὶ δὲ μετελαμπαδεύθησαν κατόπιν καὶ τοιουτοτρόπως ἐδημιουργήθη ὁλόκληρον τὸ ἱερὸν δάσος τῶν Ἀθηνῶν.

Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Ἀκρόπολιν ἐπάνω ὑπῆρχον καὶ ἄλλαι ἐλαῖαι — τὸ μόνον δένδρον, τὸ ὁποῖον ἐναρμονίζεται μετὰ τὰς ἀρχαιότητας, — ὅλα δὲ τὰ ἱερά τῆς Ἀθηνᾶς περιεῖχον ἱεράς ἐλαίας (μορίας) : πολλὰ δὲ ἐξ αὐτῶν περιεκυκλοῦντο ἀπὸ ἐλαιῶνας ὀλοκλήρους. Σηκὸς ἐθεωρεῖτο ὁ περίβολος τῶν ἐλαιῶνων αὐτῶν καὶ τὰ κοιλώματα καθὲ ἐλαίας του ἦσαν κόγχαι ἀναθηματικά.

Ἡ γενίκευσις ὁμως τῆς ἐλαίας ὡς παραγωγικοῦ δένδρου ὀφείλεται εἰς τὸν Πεισίστρατον. Οὕτως εἰς τὴν Ἀττικὴν, « πρῶτερον ψι-

λήν και ἄδενδρον οὔσαν», τὴν κατεφύτευσαν με ἑλαιόδενδρα, « Πεισιστράτου προστάξαντος ».

Καὶ εἰς τοὺς κατόπιν χρόνους διετήρησε τὴν θέσιν τῆς ἡ ἐλαία, ἐκπροσωποῦσα τὴν ἀγιότητα εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὴν εὐτυχίαν εἰς τὸν οἶκον. Τὸ δὲ μυστήριον τοῦ Εὐχελαίου καταδεικνύει τὴν συνεχῆ καὶ ἀμείωτον τῆς ἐλαίας ἐκτίμησιν εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ Γένους.

Καὶ ποιὸς δὲν εἶδε τὴν καλὴν γριούλαν με ἓνα κατακάθαρο βαμβάκι νὰ παίρνη ὀλίγον ἀγιασμένο λαδάκι ἀπὸ τὴν κανδήλα τῆς Ἀειπαρθένου, διὰ νὰ ξαναδώσῃ τὴν νεανικὴν δύναμιν εἰς τὰ μάτια τῆς ἢ διὰ ν' ἀποσταυρώσῃ τὸ ἐγγόνι τῆς ;

Ἡ ἐλαία δὲν γνωρίζει τί θὰ εἰπῇ φθινόπωρον. Δὲν ἐξευτελίζεται πρὸ τοῦ καιροῦ, ὅπως οὔτε καὶ πρὸ τοῦ χρόνου. Καὶ τὴν θαλερότητα τῆς τὴν ἀρύεται ἀπὸ τὴν δύναμιν τοῦ ἑαυτοῦ τῆς. Ὅλα τὰ δένδρα ἀριθμοῦν τὴν ἡλικίαν των με δεκαετηρίδας, με αἰῶνας, ἔστω· ἡ ἐλιά τὴν ἀριθμεῖ με χιλιετηρίδας. Καὶ γνωρίζει νὰ κρύβῃ τὰ χρονάκια τῆς με τὰς γούβας τῆς, ὅπου χάνουν οἱ βοτανικοὶ τὰ σημάδια τῆς ἡλικίας τῆς.

Πολεμικὰ μηχανήματα τῶν ἀρχαίων, εἰς τὰ ὅποια ἐχρησιμοποίησαν τὰ ξύλα τῆς ἐλιάς, ἐφύτρωσαν· σὰν νὰ εἶπαν : Διατί σκοτώνεσθε, ἡλίθιοι ἄνθρωποι ; Εἰρήνη ὑμῖν !

Καὶ στροφεῖς τῆς θύρας καὶ λαβαὶ ὄπλων καὶ ἀσπίδες καὶ ξύλα τάφων καὶ αὐτὸ τὸ ρόπαλον τοῦ Ἡρακλέους, ὅταν, περατώσας τοὺς ἄθλους του τὸ κατέθεσεν, ἐφύτρωσαν θαλλούς.

Ἡ ἐλιά συμβολίζει τὴν σοφίαν, τὴν γαλήνην, τὴν εἰρήνην, τὴν εἰρηνικὴν νίκην ἀγώνων, τὸν πολιτισμόν. Ἀλλὰ καὶ τὴν οἰκογενειακὴν εὐτυχίαν.

« Ἀναδρομάρης »

Δημήτριος Καμπούρογλου

22. ΤΑ ἌΝΘΗ ΚΑΙ ΤΑ ΔΑΣΗ

Ἄγαπᾶτε τὰ ἄνθη, ἀγαπᾶτε τὰ δάση,
 κάθε ἀγνὸ λουλουδάκι, κάθε πράσινο φύλλο !
 Ποῦ καλύτερον ἄλλο θεὸ νὰ βρῆτε στὴν πλάσι
 καὶ πιστότερο φίλο ;

Μὲ ὀλίγο νεράκι, λίγο χῶμα κι ἀέρα,
 ξεφυτρώνουν, βλαστάνουν καὶ τὸν κόσμο στολιζοῦν
 καὶ σὲ μᾶς ὅ,τι ἔχουν καὶ σὲ μᾶς νύχτα μέρα
 τὴν ζωὴν τους χαρίζουν.

Ξεκουράζει τὰ μάτια τὸ γλυκό τους τὸ χρῶμα,
 μέσ' στοῦ ἥλιου τὴ λαύρα μᾶς δροσιζ', ἢ σκιά τους,
 οἱ καρποί τους μᾶς τρέφουν, δίνει σφρίγος στὸ σῶμα
 τὸ ἀγνὸ ἄρωμά τους.

Ὅταν μέσα στὰ δάση τὸ νερὸ μουρμουρίζη
 καὶ γλυκὰ ψιθυρίζη μέσ' στὰ φύλλα ἢ αὔρα,
 ἢ θλιμμένη ψυχὴ μας ἀνασαίνει, ἐλπίζει,
 δὲν τὰ βλέπει ὅλα μαῦρα.

Ναὶ ! μειδίαμα εἶναι τοῦ Θεοῦ τὸ λουλούδι,
 π' ὅλο δρόσο καὶ χάρι μέσ' στὸ κάμπο προβάλλει.

ᾠ ! κανέν' ἄλλο πλάσμα, ᾠ ! κανένα τραγοῦδι
 δὲν τὸ φτάνει στὰ κάλλη.

Ἄγαπᾶτε τὰ ἄνθη, ἀγαπᾶτε τὰ δάση,
 κάθε ἀγνὸ λουλουδάκι, κάθε πράσινο φύλλο !
 Ποῦ καλύτερον ἄλλο θεὸ νὰ βρῆτε στὴν πλάσι
 καὶ πιστότερο φίλο ;

« Ἡ Διάπλασις τῶν Παίδων »

Νικόλαος Χατζηδάκης

23. Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΕΝΟΣ ΚΟΚΚΟΥ ΣΙΤΟΥ

Ἡ ἱστορία ἑνὸς κόκκου σίτου διαιρεῖται εἰς τρία μεγάλα κεφάλαια: τὴν σποράν, τὸν θερισμὸν καὶ τὸ ἀλώνισμα.

Ἡ σπορὰ ἔχει κάτι τὸ μελαγχολικὸν καὶ τὸ μυστηριῶδες. Οἱ βόες σύρουν μὲ κατῆφειαν τὸ ἄροτρον ἐπὶ τοῦ φαλακροῦ ἀγροῦ· ὁ γεωργὸς προτρέπει αὐτοὺς μὲ φωνήν, ἡ ὁποία ἀντηχεῖ εἰς τὴν ἐρημίαν· αἱ μελανόπτεροι κορῶναι πετοῦν μὲ κρωγμοὺς καὶ ραμφίζουσι τὸ σπαρὲν ἔδαφος· τὰ δένδρα εἶναι ἄφυλλα, ὁ οὐρανὸς βαρὺς· ὅλα αὐτὰ ἀποτελοῦν εἰκόνα τραγικήν. Μετ' ὀλίγον θὰ πνεύσῃ παγερὸς βορρᾶς ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον καὶ ἡ χιὼν θὰ καλύψῃ ὡς ἐπιτάφιος πλᾶξ τὴν γῆν.

Ἄλλ' ὁ γεωργὸς τότε, κλεισμένος εἰς τὸν ταπεινὸν οἰκίσκον του μετὰ τῆς οἰκογενείας του, προσατενίζει τὴν παρήγορον πυρὰν καὶ μειδιᾷ τὸ μειδιάμα τῆς προσδοκίας καὶ τῆς ἐλπίδος.

Εἰς τὰ σπλάχνα τῆς γῆς κατέθεσε τὴν τύχην του καὶ τὴν τύχην τῶν οἰκείων του. Οἱ θαμμένοι ἐκεῖνοι χρυσόχροοι κόκκοι διὰ τῶν δακρύων τοῦ οὐρανοῦ θὰ ἀναστηθοῦν στάχυες ὑπερήφαι οἱ, θαλεροί, μέχρις ὅτου τέλος κύψουν τὰς ξανθὰς κεφαλὰς ὑπὸ τὰ κυρτὰ δρέπανα. Εἶναι φιλόστοργος μήτηρ ἡ γῆ. Ἀποδίδει πολλαπλάσια ὅσα ἐμπιστεύονται εἰς τὴν φύλαξίν της. Ὁ ἀγρότης προσδοκᾷ, ὁ ἀγρότης ἐλπίζει.

Καὶ ἰδοὺ ἡ χιὼν τήκεται ὑπὸ τοῦ ἡλίου. Λεπτὴ χλόη καλύπτει τὴν γῆν. Ἡ λευκὴ νύμφη τοῦ ἔαρος, ἡ ἀμυγδαλῆ, ὀρθοῦται ἀνθοστόλιστος. Αἱ χελιδόνες λαλοῦν εἰς τὸν ἀέρα.

Οἱ πρώην ξηροὶ καὶ γυμνοὶ ἀγροὶ ἀπλοῦνται τῶρα σμαράγδινοι καὶ ἡ εὐώδης πνοὴ τῆς αὐγῆς, πνέουσα ἐπ' αὐτοὺς, τοὺς παρουσιάζει ὡς κυματώδη θάλασσαν. Ὁ ἀγρότης δὲν ἐλπίζει πλέον, δὲν προσδοκᾷ· πιστεύει καὶ ἀνυπομονεῖ.

Ἐπὶ τὴν ἐπίμονον θέρμην τοῦ ἡλίου ἡ γῆ χάνει κατὰ μικρὸν τὴν ἀμέριμον αὐτῆς καλλονήν. Τὰ ἀνωφελῆ ἄνθη μαραίνονται κάτω, γίνονται καρποὶ ἐπὶ τῶν δένδρων, οἱ στάχυες λυγίζονται ξηροὶ καὶ μεστωμένοι.

Χαρμόσυνος ἐκτυλίσσεται ἀνὰ τοὺς ξανθοὺς ἀγροὺς ἡ δευτέρα φάσις, ἡ δευτέρα σκηνὴ τοῦ ἀγροτικοῦ δράματος, ὁ θερισμὸς. Λευκόπεπλοι παρθένοι κατὰ στοίχους ἐξέρχονται εἰς τοὺς ἀγροὺς. Αἱ

θερίστριαι γεμίζουν τήν άγκάλην με στάχυς, τούς όποιους δρέπουν με -τά κοπτερά δρέπανα. Τά ζῶα μεταφέρουν εις τὸ άλώνι τούς βαρεῖς θυσάνους καί ὁ άγρότης ὀδηγῶν αὐτά σφυρίζει ἢ τραγουδεῖ ἀπό χαράν.

Ἡ τρίτη καί τελευταία σκηνή εἶναι θορυβώδης καί πανηγυρική Ἴπποι με καλπασμόν τρέχουν κυκλοτερώς ἐπάνω εις τούς στρωμένους στάχυς. Κραυγαί παιδίων, φωναί ζῶων, ἤχοι ὀργάνων, ἔσματο χορευτῶν τούς παροτρύνουν εις τὸ ἔργον των.

Ἡ ἱστορία ἐνός κόκκου σίτου δέν εἶναι τόσον ἀπλή ὅσον νομίζουν οἱ κάτοικοι τῶν πόλεων.

« Ἀγροτικά Ἐπιστολά »

Γεώργιος Δουφεζή

24. Η ΠΗΓΗ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΜΟΥ

Τήν πηγή τοῦ χωριοῦ μου με τὰ λούλουδα γῦρο,
 πού σκορπούσανε πάντα τὸ λεπτό τους τὸ μῦρο,
 τήν πηγή τοῦ χωριοῦ μου δέν τήν ἔχω ξεχάσει
 κι ἄς μ' ἄσπρισαν τὰ τόσα χρόνια ποῦχουν περάσει.

Στήν πηγή τοῦ χωριοῦ μου μενεξέδες ἀνθοῦσαν
 καί στὰ δυό της πλατάνια τὰ πουλιά κελαηδοῦσαν.
 Στὰ καθάρια νερά της τρέχαμε ὅλοι τὸ δειλί,
 ἀπ' τ' ἄλώνια γυρνῶντας με φρυγμένα τὰ χεῖλι.

Κι ὁ παπᾶς τοῦ χωριοῦ μας με τήν ἄσπρη γενειάδα,
 πού κρατοῦσε τῆς Πίστης τήν ἀκοίμητη δᾶδα,
 χαιρετῶντας μας ὅλους, κάθε βράδυ περνοῦσε,
 κι ἡ καμπάνα σὲ λίγο τὸ σπερνὸ μᾶς μηνόυσε.

Βραδινές προσευχές μου τῶν παιδιάτιων χρόνων,
 πού νικούσατε πάντα τὸν ἀνθρώπινο πόνο,
 σὰ γλυκεῖα νοσταλγία σᾶς γυρίζω σὸ νοῦ μου,
 καθώς πάλι θυμᾶμαι τήν πηγή τοῦ χωριοῦ μου...

Περιοδικόν « Ζωή τοῦ Παιδιοῦ »

Γεώργιος Βερίτης

25. Τ Ο Π Ρ Α Σ Ι Ν Ο

Ἔνα καλοκαιριάτικο πρωί, ὅταν ἦμον παιδί στή Ζάκυνθο. βρέθηκα — δέ θυμοῦμαι τώρα πῶς καί γιατί — στοῦ περιβολάκι τῆς γειτονικῆς μας ἐκκλησιᾶς. Ὁ ἐφημέριος, ὁ σεβάσμιος παπαῖ — Σαράντης, καθόταν ἐκεῖ σέ μιὰ καρέκλα μ' ἕνα βιβλίο στοῦ χέρι, καί κάθε τόσο σήκωνε τὰ μάτια του καί κοίταζε ὀλόγυρα τὸ περιβολάκι, σά νά καμάρωνε τὸ « ἔργο τῶν χειρῶν του ». Γιατί πραγματικῶς αὐτὸς τὸ εἶχε φτιάσει, αὐτὸς τὸ εἶχε δημιουργήσει, σχεδὸν « ἐκ τοῦ μηδενός ».

Καί εἶχε δίκιο νά τὸ καμαρώνη. Τὸ περιβολάκι ἐκεῖνο, ἀφότου ἦρθε στήν ἐκκλησιὰ ἐφημέριος ὁ παπαῖ — Σαράντης, εἶχε γίνει ἀγνώριστο. Μόνο τὰ δρομάκια του ἔμεναν λευκά. Ὅλο τὸ ἄλλο πρασίνιζε ἀπὸ πυκνὰ δέντρα καί δεντράκια, ἀπὸ θάμνους καί ἀπὸ χλόη. Καί μέσα στοῦ ἀδιάκοπο αὐτοῦ πράσινο φάνταζαν ὅλα τὰ λουλούδια τοῦ κόσμου, κόκκινα, κίτρινα, ἄσπρα, γαλάζια, πού τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ἦταν στὶς δόξες τους. Ἀκόμα καί οἱ τοῖχοι ἦταν σκεπασμένοι ὡς ἐπάνω μὲ κισσοῦς, γιασεμιὰ κι ἀγιοκλήματα. Μιὰ μεγάλη « περγουλιὰ » — δηλ. κρεβατίνα μὲ φουντωμένη κι ὀδάνθιστη κληματαριά — ἔρριχνε τὸν ἴσκιο τῆς σέ κάποια ἔκτασι. Κάτω ἀπ' αὐτὴν καθόταν καί ὁ παπαῖς μὲ τὸ βιβλίο του. Ὅλο τ' ἄλλο περιβόλι ἦταν μέσα στὸν ἥλιο, πού ἔκανε τὶς φυλλωσιές νά λάμπουν χρυσοπράσινες, τὶς λεπτές πρὸ πάντων καί τὶς διάφανες, σὰν τῆς κληματαριάς, πού τὰ νέα τῆς φύλλα ἐφαίνονταν πραγματικῶς χρυσαφένια.

Ἐγὼ τριγύριζα. Κυνηγῶντας μιὰ πεταλούδα ἔφτασα κοντὰ στὸν παπαῖ. Τῆ στιγμῆ ἐκείνη εἶχε τὰ μάτια του προσηλωμένα στὸν τοῖχο, πού πρασίνιζε ἀντίκρου του. Στάθηκα καί κοίταζα καί ἐγὼ πρὸς τὸν τοῖχο, σά ν᾿θελα νά ἰδῶ τί εἶχε κινήσει ἐκεῖ τὴν προσοχή του. Ἀλλὰ δὲν εἶδα τίποτα ἔκτακτο. Μόνο τὴν πρασινάδα καί κοινὰ λουλουδάκια, πού τὴ στόλιζαν. Καί τότε, σά νά κατάλαβε τὴν ἀπορία μου ὁ παπαῖς, μοῦ εἶπε :

— Ναί, βλέπω τὴν πρασινάδα. Τί ὠραία πού εἶναι ! . . . Δές, δές . . . Τὸ πιὸ γλυκὸ χρῶμα, τὸ πιὸ εὐχάριστο, τὸ πιὸ ξεκουραστικὸ γιὰ τὰ μάτια εἶναι τὸ πράσινο. Γι' αὐτό, παιδί μου, ὁ πανάγαθος Θεὸς τὸ σκόρπισε μὲ τόση ἀφθονία στήν κτίσι. Αὐτὸ καί τὸ γαλάζιο. Γιατί καί τὸ γαλάζιο τὸ ἴδιο ξεκουράζει τὰ μάτια. Τὰ γυαλιά, πού φοροῦμε τὸ καλοκαίρι γιὰ τὴν ἀντηλιά, εἶναι συνήθως πράσινα ἢ

γαλάζια. Κάποτε και μαύρα. Άλλα σπανίως κόκκινα, πορτοκαλιά, κίτρινα, μαβιά. Αυτά τὰ χρώματα κουράζουν. Μόνο τὸ πράσινο και τὸ γαλάζιο εἶναι γιὰ τὰ κουρασμένα μάτια. Καὶ ἐνῶ ὁ Θεὸς φρόντισε νὰ μᾶς τὰ ἔχη ἄφθονα, περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο χρώμα, — μὲ τὴ θάλασσα, μὲ τὸν οὐρανὸ, μὲ τὴ φυτεμένη γῆ, — ὁ ἀνόητος ὁ ἄνθρωπος ἔκανε ὅ,τι μπόρεσε γιὰ νὰ μὴν τὰ βλέπη σχεδὸν ποτέ. Κλείστηκε σὲ πόλεις, μακριὰ ἀπὸ τ' ἀκρογιαλίας, ἔκαμε στενοὺς δρόμους και πανύψηλα σπιτία· ὁ οὐρανὸς σ' αὐτὲς τὶς πόλεις δὲν εἶναι παρὰ λουρίδες, και ἡ πράσινη ἐξοχή, ἡ γαλάζια θάλασσα, δὲ φαίνονται παρὰ ἀπὸ μακριὰ ἢ καθόλου. Ἔτσι τὰ ὑγιεινὰ χρώματα ἔχουν ἐξοριστῆ και ὁ ἀνόητος ἄνθρωπος, ὁ πολιτισμένος τῶν πόλεων, δὲν ἔχει μπροστὰ στὰ μάτια παρὰ τὰ χρώματα ποὺ τὸν βλάπτουν. Ἐγὼ τοῦλάχιστο ἔχω τὸ περιβολάκι μου. Ἐδῶ τὸ πράσινο μὲ τριγυρίζει. Κι ἂν θέλω και γαλάζιο, δὲν ἔχω παρὰ νὰ σηκῶσω τὰ μάτια μου ψηλά . . .

Αὐτὰ μοῦ εἶπε, τὸ καλοκαιριάτικο ἐκεῖνο πρωὶ στὸ περιβολάκι του ὁ σοφὸς παπαῖ - Σαράντης. Καὶ πόσες φορές δὲν τὰ θυμήθηκα ἀπὸ τότε ! Τὰ θυμήθηκα και σήμερα διαβάζοντας στὶς ἐφημερίδες γιὰ τὴν « Ἑβδομάδα τοῦ Πρασίνου ». Θὰ γίνῃ τὸν ἐρχόμενο μῆνα σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα και θὰ εἶναι μιὰ μεγάλη προπαγάνδα γιὰ τὴν ἐξάπλωσι τοῦ εὐεργετικοῦ χρώματος στὶς πόλεις και στὶς περιοχές, ποὺ τὸ στεροῦνται.

Αὐτὴ ἡ προπαγάνδα, ποὺ ἄρχισε ἀπὸ πολλὰ χρόνια, χρειάζεται πολὺ. Πρωύτερα ἢ Ἀθήνα, ὅπου δὲν ἦταν ἄσπρη, ἦταν κίτρινη ἢ σταχτιά. Γύμνια και ξεραίλα στοὺς λόφους, ποὺ τὴν τριγυρίζαν, και στοὺς τόπους, ὅπου δὲν εἶχαν χτιστῆ ἀκόμα σπιτία. Σήμερα εἶναι πράσινα σχεδὸν ὅλα. Ἐγιναν δασάκια και περιβόλια παντοῦ. Τὸ ἴδιο πρέπει νὰ γίνῃ και στὶς ἐπαρχίες, ὅπου ὑπάρχουν ἄσπρες κίτρινες ἢ σταχτιές πόλεις. Ἄλλὰ και στὴν Ἀθήνα νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸ ἔργο και νὰ συμπληρωθῇ. Τὸ εὐεργετικὸ πράσινο ἄς ἀπλωθῇ παντοῦ, ὅπου ὑπάρχει γυμνὴ και ξερὴ γῆ, κι ἡ « ἀναδάσωση » ἄς εἶναι τὸ σύνθημα. Δὲν ξεκουράζει μόνο τὰ μάτια τὸ πράσινο· ξεκουράζει και τὴν ψυχὴ. Ἐχει πολλοὺς και μεγάλους προορισμούς, — ἡ φυτεία ! — ἀλλὰ και σὰ διακοσμητικὸ μόνο νὰ τὸ πάρουμε, εἶναι μιὰ εὐτυχία ! Μιὰ εὐτυχία μεγάλη και ἀληθινή !

« Ἡ Διάπλασις τῶν Παίδων »

Γρηγόριος Ξενόπουλος

26. Σ' ΕΝΑ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

Ἀνάμεσα στὶς πολλὲς ἐκδρομές, ποὺ ἔκαμα στὴν Κύπρῳ τὸν Ἰούνιο τοῦ 1952, γιὰ νὰ γνωρίσω τὰ παμπάλαια βυζαντινὰ τῆς μοναστήρια, στὸ πρόγραμμα ἦταν καὶ ἡ ἐπίσκεψί μου στὸ ρωμαντικὸ μοναστήρι τῆς Παναγίας τοῦ Μαχαιρᾶ, στὸ βουνὸ τοῦ Ἄωου. Ξεκινήσαμε ἀπὸ τὴ Λευκωσία μὲ μιὰ εὐχάριστη συντροφιά διασχίζοντας μὲ τ' αὐτοκίνητο, πρὸς τὰ νότια, κάμπους ὀλόχρυσους ἀπὸ τὰ μεστωμένα στάχυα, ποὺ τὰ θέριζε ἕνας κόσμος ἀπὸ στιβαροὺς * ἐργάτες τῆς γῆς, ἀντάμα μὲ ἠλιοψημένες γεροκάμωτες κοπελλοῦδες. Ἡ βαθυγάλαζη ὀροσειρὰ τοῦ Ὀλύμπου * στὸ βάθος πλαισίωνε τὴν ὀλοζώντανη τούτην εἰκόνα τοῦ ἀνθρώπινου μόχθου μέσα σὲ μιὰ ὀργιαστικὴ ὥρα τῆς Μάννας Γῆς, ποὺ χάριζε ἄφθονα τὰ πλοῦττι, τῆς στὸν τίμιο ἰδρώτα τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς.

Ἔπειτα ἀπὸ τοὺς μεγάλους κάμπους περνοῦμε ἀπὸ πράσινα περβόλια καὶ πευκόφυτους λόφους, χωνόμαστε μέσα σ' ἔλικοειδεῖς χαράδρες, ὅπου πολὺπυκνες ροδοδάφνες ξεχύνουν τὸν τριανταφυλλένιο χείμαρρό τους μὲ τὸ γλυκόπικρό τους ἄρωμα, ὅσο ποὺ προβάλλει μπρὸς μας τὸ ψηλὸ βουνό. Σὲ μιὰ βαθύπτυχη πλαγιά του ζηλότυπα κρύβεται τὸ λευκὸ μοναστήρι τοῦ Μαχαιρᾶ.

Ἔτσι καθὼς περνοῦμε τώρα τίς ἀνηφορικὲς κορδέλες τοῦ δρόμου ἀνεβαίνοντας πρὸς τὸ μοναστήρι, συναντοῦμε στὰ δεξιὰ μας ἕνα μικρὸ βυζαντινὸ ἐκκλησάκι, τὸν Ἅγιο Ὀνούφριο. Ἄν καὶ μικρὸ στὶς διαστάσεις του, παρουσιάζει στὴν ἀρχιτεκτονικὴ του σύνθεσι τὸν σταυροειδῆ τύπο μὲ τροῦλλο στὴ γνήσια βυζαντινὴ γραμμὴ του. Κάνουμε ἕνα μικρὸ σταθμὸ. Ἀνοίγουμε τὴν ξεκλειδωτὴ ξύλινη πορτοῦλα του καὶ μπαίνομε. Οὔτε τέμπλο, οὔτε εἰκόνα, οὔτε καμμιὰ πουθενὰ τοιχογραφία. Ὅλοι οἱ ἐσωτερικοὶ του τοῖχοι ξεφτισμένοι καὶ τὰ θολωτὰ παραθυράκια τοῦ τροῦλλου του ὀρθάνοιχτα στὸν ἀέρα, χωρὶς κανένα κλείσιμο. Ἀπ' αὐτὰ τὰ παραθυράκια μπαίνο-βγαίνουν συνεχῶς δυὸ χελιδόνια μὲ γοερά, ἂν μπορῆ κανεὶς νὰ τὰ πῆ, κελαδήματα. Φέρνουν κυκλικὲς βόλτες μέσα στὸ θόλο, φεύγουν καὶ ξανάρχονται ἀρχίζοντας πάλι τὰ ἴδια.

Γιὰ μιὰ στιγμή, ποὺ ὑψώνουμε τὸ βλέμμα, βλέπουμε κάτι τὸ φρικιαστικὸ σ' ἕνα πλάγιο τοῖχο. Ἐνα σταχτοπράσινο φίδι κου-

λουριασμένο μέσα σέ μιὰ χελιδονοφωλιά. *Έτσι καθώς είναι φουσκωμένο, μέ τεντωμένο και γυαλιστερό τὸ δέρμα του, μᾶς προσξενεῖ μιὰν ἀπρόσμενη ἀνατριχίλα. Τὸ ζευγάρι τὰ χελιδόνια ἐξακολουθεῖ μέσα στοῦ θόλο τῆς ἐκκλησιᾶς τὸ ἀγωνιώδες πάει κι ἔλα μέ τὰ πονεμένα ξεφωνητὰ πάνω ἀπὸ τὸ δαίμονα τῆς καταστροφῆς, πού ἔχει θρονιασθῆ στὴν τρυφερὴ φωλίτσα τους καὶ τὴ σκεπάζει ὀλόκληρη μέ τὸν ἀπαίσιο ὄγκο του. *Ἐκεῖ μέσα στοῦ εἰρηνικὸ ἐρημοκκλησάκι, μιὰ τέτοια γελαστὴ καλοκαιριάτικη μέρα, ἀνάμεσα σ' ἓνα ἀπὸ τὰ πιὸ μαγευτικὰ τοπία, παίζεται μιὰ ἀπὸ τὶς πιὸ σπαραχτικὲς τραγωδίες, ἄγνωστη καὶ ἀθώρητη, ὅπως ἄγνωστα κι ἀθώρητα-ξετυλίγονται πολλὰ ἀπὸ τὰ δράματα τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς καὶ τοῦ ζωϊκοῦ κόσμου.

Ὁ ὁδηγὸς τοῦ αὐτοκινήτου σκέφθηκε νὰ πετάξῃ μιὰ μεγάλη πέτρα νὰ σκοτώσῃ τὸ φίδι. Οἱ κυρίες τῆς παρέας ὅμως φοβήθηκαν μὴν πέσῃ τὸ ἔρπετό καὶ μᾶς δαγκώσῃ. Γι' αὐτὸ καὶ φύγαμε ἀνεβαίνοντας στοῦ μοναστήρι, μέ βαρεῖα καρδιά ἀπ' ὅσα εἶδαμε.

Μᾶς ὑποδέχθηκε μ' ἐξαιρετικὲς περιποιήσεις ὁ εὐγενικότατος ἡγούμενος Εἰρηναῖος στὴν κατακάθαρη μονὴ μέ τοὺς ὀλόλευκους νιπτῆρες καὶ τὸ λουτρό, τελευταία λέξι τῆς ὑγιεινῆς καὶ τῆς καθαρότητος. Προσκυνοῦμε τὴν ἱστορικὴ εἰκόνα τῆς Παναγίας καὶ τὶς ἄλλες παλιὲς εἰκόνες, πού στολίζουν τὸ βαρύτιμο σκαλιστὸ τέμπλο τῆς ἐκκλησιᾶς. Βλέπουμε ὕστερα μερικὰ ἀπὸ τὰ παλιὰ κειμήλια τῆς μονῆς, εὐαγγέλια, σταυροὺς, ἅγια λείψανα, μιὰ μίτρα, ἓνα ἰδρυτικὸ βιβλίον τῆς μονῆς ἀπὸ τὸ 1274, ἓνα παλιὸ χρυσόβουλλο *. Κι ἔπειτα ἀπὸ τὸ πλούσιο γεῦμα, πού μᾶς παραθέτει ὁ νεαρὸς καὶ προοδευτικὸς ἡγούμενος, ὅπου ἐπακολουθοῦν ἀπαγγελίες ποιημάτων, μαθαίνουμε τὸ ἱστορικὸ τῆς μονῆς.

Ἡ Παναγία τοῦ Μαχαιρᾶ εἶναι μιὰ ἀπ' τὶς τρεῖς στὴν Κύπρο μονές, πού μέχρι σήμερα ἀναγνωρίζονται ὡς σταυροπήγια *. Κτίσθηκε στὰ τελευταία χρόνια τῆς Ἑλληνικῆς ἐξουσίας στὴν Κύπρο. Κι ἔχει τὸ ὄνομα Βασιλική, γιατί τὴν προστάτευσαν οἱ Βυζαντινοὶ αὐτοκράτορες, οἱ Κομνηνοὶ καὶ οἱ *Ἄγγελοι.

Κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ἱστορίας της ἔχει νὰ δείξῃ τέσσαρες μάρτυρες τῆς Θρησκείας καὶ τῆς Πατρίδος, ἀνάμεσα στοὺς ὁποίους λάμπει σὰν διαμάντι ἡ μορφή τοῦ ἔθνομάρτυρα Κυπριανοῦ.

Κάποιος άσκητής Νέοφυτος, φεύγοντας την έπιδρομή τών 'Αγαρηνών, έγκατέλειπε την Παλαιστίνη μαζί με τó μαθητή του 'Ιγνάτιο και ήλθαν κι έκτισαν τις πρώτες καλύβες, στο άβατο * τότε, αλλά γεμάτο μουσική και ποίηση βουνό του 'Αώου (1174).

'Εδώ ή παράδοσι όργιάζει γύρο από την εύρεσι τής άγίας εικόνας. Διηγούνται οί γεροντότεροι τών μοναχών, ότι οί εύσεβεις πρώτοι μοναχοί έβλεπαν τή νύχτα, την ώρα που διάβαζαν τά ύπαιθρια κατασκευτικά * απόδειπνά των, μιá εξαιρετική λάμψη μέσα σε μιá σκοτεινή σπηλιά. Μή τάχα ήταν κάποιος άστέρι, σαν εκείνο τών Μάγων ; "Η ήταν κανένα σημάδι παρουσίας Θεού ; Κάποτε άπεφάσισαν και κατέβηκαν στη σκοτεινή σπηλιά, που ήταν τριγυρισμένη από βάτους. Ποιός νά εμπαινε μέσα νά έμβραθύνη στο θείο Μυστήριο ; Και έξαφνα παρουσιάζεται ή Παναγία, ή όποία έδωσε ένα μαχαίρι στους μοναχούς, που με τή βοήθειά του έκοψαν τις βατιές και στο βάθος τής σπηλιάς βρίσκουν την εικόνα. Κι είναι τοϋτο μιá από τις έκδοχές γιατί ή Παναγία όνομάζεται « τοϋ Μαχαίρα ». Παλαιός όμως ίστοριογράφος τής Μονής λέγει ότι ώνομάσθηκε « Μαχαίρα » από τον έξουσίασαντα τó όρος εκείνο. Τó βέβαιο είναι ότι ή εικόνα κρύφτηκε εκεί κατά την έποχή τής εικονομαχίας και είναι μιá από τις σωζόμενες εικόνες τοϋ Εϋαγγελιστοϋ Λουκά.

Τά θαύματα τής εικόνας ήταν τόσα πολλά, που ή φήμη της άκούσθηκε όχι μόνο στα γύρο χωριά, αλλά σ' όλόκληρη την Κύπρο. Γι' αυτό άφθονο έτρεχε τó χρήμα και τ' άφιερώματα στη μονή. Με τή βοήθεια άκριβώς αυτή και με την προστασία τών Βυζαντινών Αυτοκρατόρων οί φίλεργοι μοναχοί έκτισαν τή Μονή. 'Ακολουθεί από τότε μιá λαμπρά περίοδο μέχρι τοϋ 1220, όποτε αρχίζει ή φραγκική σκλαβιά. Τή φραγκική σκλαβιά διαδέχεται ή τουρκική. Πραγματικά μαϋρα χρόνια για την 'Ελληνική Κύπρο. Στην περίοδο αυτή ή παρουσία μιáς εξαιρετικής μορφής, ένός 'Ηγουμένου, τοϋ Παρθενίου, γύρο από τó 1750, επαναφέρει τή μονή στις παλιές της δόξες. Πρέπει νά σημειώσωμε ότι κάτω από τους θόλους τών κελλιών, κάτω από τó φώς τής κανδήλας, λειτουργούσε κατά την περίοδο αυτή τó κρυφό σχολειό, που έσφυρηλατούσε * τους γενναίους άνδρες τοϋ 1821.

'Ακολουθεί ή 'Αγγλική κατοχή, κατά την όποία ή μονή έχασε μερικά προνόμια και περιήλθε σε οικονομικές δυσχέρειες. Παρ' όλα

αυτά παρουσίασε κατά την τελευταία αυτή περίοδο μερικούς θεολόγους, οί όποίοι έξυπηρέτησαν την Έκκλησία και την Κύπρο γενικά.

Η ζωή τής μονής είναι κοινοβιακή. Κοινή προσευχή, κοινή τράπεζα, κοινά ιδεώδη. Οί φίλεργοι μοναχοί της μέ επί κεφαλής τόν δραστήριο, άκούραστο και μεγάλης μορφώσεως ήγούμενό της Ειρηναίο, εργάζονται επί τών θρησκευτικών και έθνικών έπάλξεων, όνειρευόμενοι τή μονή τους ώραία, μεγαλοπρεπή, πνευματικό και έθνικό κέντρο.

Μαθαίνοντας την τόσο ένδιαφέρουσα ιστορία του παλιοϋ μοναστηριού τής Παναγίας του Μαχαιρά, περάσαμε μιάν άλησμόνητη ήμέρα ανάμεσα στις δροσόπνοες αύρες τών πεύκων και τών έλατοκυπαρίσσων, δίπλα στον παφλαστό κρουνό ενός κεφαλόβρυσου, πού ξεπετάγεται κελαρύζοντας τό άσύλληπτο νερένιο του τραγούδι, ανάμεσ' από χλόη βελούδινη και από πυκνά πολυτρίχια*.

Τό δειλινό άρχισε νά χρυσίζει τις ψηλές κορφές, τά δέντρα κι όλο τό γϋρό μας μαγευτικό τοπίο. Τό μοναστήρι έμπαινε σιγά - σιγά μέσα σ' ένα μυστικοπαθές κι άπόκοσμο σκίοφωτο. Ήταν καιρός νά φεύγαμε. Μ' εύχές, μέ δώρα και λουλούδια μς έγέμισε ό φιλόξενος ήγούμενος, οί δέκα μοναχοί και τά μικρά καλογεράκια, όταν τούς άποχαιρετούσαμε, την ώρα πού μπαίναμε στο αυτοκίνητο.

Περιοδικόν « Φιλολογική Πρωτοχρονιά », 1953, σ. 255-257. 'Αθηρά Ταρσούλη

27. Ο ΕΥΡΩΤΑΣ

Όπως στην εποχή τής θεογέννητης Έλένης, κυλάει τά ρεύματά του ό Ευρώτας στους ένδοξους κάμπους τής Σπάρτης. Και στο τραγούδι τών νερών του, πού άπόβαθα ζούν οί άρχαιοί θρύλοι, δοξάζει την όμορφιά τής νέας ζωής.

Θεριεύουν στις άκροποταμιές του και ύψώνονται στον οϋρανό λαμπαδωτές και λυγερόκορμες οί λεύκες, νυφούλες τών νερών. Δάση από καλάμια πυκνά και άροδάφνες* βαθυπράσινες φουντώνουν παντού και ακολουθούν τό δρόμο του ως τή θάλασσα κάτω.

Δεξιά καὶ ἀριστερὰ στὴν κοίτη του, ὅπως ἀκολουθεῖ τὴν κοιλάδα καὶ κατεβαίνει, κοπάδια χωριουδάκια ὁμορφα ἀπλώνονται, πού πολλές φορές στὶς μεγάλες του πλημμύρες τὰ πελαγώνει.

Ἐκτὸς τῆς πηγῆς του, ψηλὰ ἀπὸ τὸ Χελμὸν ἐπάνω καὶ τὰ Ἄρκαδικὰ βουνά, ὡς κάτω στὶς ἐκβολές του, ἀνάμεσα στὰ χωριά Δουραλῆ καὶ Λεῖμονα — τὰ πιὸ τραγικὰ θύματά του — δυὸ μόνο μεγάλες σιδερογέφυρες ἀλυσσοδέουν τὴν ἀκράτητη ὄρμη καὶ τὴν τρομαχτικὴ μανία τοῦ στοιχειωμένου Εὐρώτα τὸ χειμῶνα.

* Ἄδοξο καὶ ταπεινὸ στὴν ἀρχὴ ποταμάκι, μέσα στὴν κατάστενη ἐπάνω στὴν λαγκαδιὰ κοίτη του, ὅσο ροβολαεῖ * τὸν κατήφορο, τόσο περισσότερα ξεροπόταμα δέχεται βουρκωμένα καὶ αὐλάκια ἄπειρα ρουφάει ἀπὸ τὶς ἀτέλειωτες ρεματιές τοῦ Πάρνωνος καὶ τοῦ Ταῦγετου.

* Ὅταν στῆς βαρυχειμωνιάς τὶς θολές ἡμέρες ὀρμαεῖ ἀνταριασμένος καὶ κατεβαίνει στοὺς κάμπους ἀγριεμένος ὁ Νεροδράκοντας, ἕνας τρόμος καὶ μιὰ φοβέρα ἀπλώνεται στὴν κοιλάδα τῆς Λακεδαίμονος, πέρα πρόσπερα.

Βαρὺ καὶ ἀδιάκοπο ἀντιλαλεῖ τὸ ρέκασμα * τοῦ παταμοῦ. Τρομερὴ ἢ κατεβασίᾳ του γιομίζει φουσκωμένη ὅλη τὴ διάπλατη κοίτη του. Μαυρόθολη κυματίζει ἄγρια ἢ πλημμύρα, ὄλοένα παραδέρνει κι ἐξογκώνεται.

Χυμάει στὶς ἀκροποταμιές, ἀνεβαίνει στὰ γυροπόταμα, χτυπιέται στὰ βράχια, ξεριζώνει θεόρατα δέντρα, σέρνει λιθάρια ριζιμιά *, ξεχειλάει στὰ σπαρτά, πηδάει στ' ἀμπέλια. Τρυγάει καὶ θερίζει, νοικοκύρης ἀκάλεστος, χωρὶς νὰ ὀργώσῃ καὶ χωρὶς νὰ σπείρῃ ποτέ του ὁ Νεροδράκοντας.

Βογγαεῖ καὶ τρικυμίζει ἀσώπαστα τῆς Σπάρτης ὁ νεροποντισμένος κάμπος. Δυναμώνει ὁ βοριάς καὶ βράζει ἀπειλητικὴ ἢ πλημμύρα γῦρο ἀπὸ τὰ χωριά, πού κατεβασμένα χαμηλὰ στοὺς κάμπους γειτονεύουν μὲ τὸν ἀγριεμένο τὸν Εὐρώτα, καὶ καμμιά ἀνθρώπινη δύναμι δὲν εἶναι ἱκανὴ νὰ σταματήσῃ τὴν τρομερὴν ὄρμη του.

* Ἐτσι ἀνεμπόδιστος, ὅταν ξεχειλάῃ, χύνεται ἀκράτητος μέσα στὰ καμπίσια τὰ χωριά. Καταπατάει τὰ χωράφια τους καὶ τὰ λιβάδια τους, καταλεῖ τὰ μάντριά, συνεπαίρνει τὶς καλύβες, ἀνσκάφτει τὰ χαμόσπιτα.

Καί μέσα άπό τό κοσμογονικό γιγαντοπάλεμα ύγρῶν καί στερεῶν στοιχείων, τό άγριο ρέκασμα τῆς πλημμύρας — δαιμονική συμφωνία άπ' ὄλους τοὺς γόους καί τοὺς βρόντους μιᾶς καταστροφῆς — σκορπάει τόν τρόμο καί τή φρίκη σ' ὄλη τήν πανέμορφη κοιλάδα τῆς Λακεδαίμονος.

« Σπάρτη — Μυστράς », σελ. 38 - 40.

Κόστας Πασαγιάννης

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟΝ

Α

- ἄβιατος — ἀπάτητος.
 ἄβελτηρία — ἀνοησία, μωρία.
 ἄβρογς — λεπτός, ἀπαλός, εὐγενικός.
 Ἀγαρηγός — ὡς ὄν. Μωαμεθανός. Ὡς ἐπίθετον σκληρός, ἀσπλαχνος.
 ἀγλαίζομαι — λαμπρύνομαι, ἐξωραίζομαι.
 ἀγρόλι — ἀγριελαία, κότινος.
 Ἀδάρχης — ὁ ἄρχων τοῦ Ἄδου.
 ἀδημονῶ — καθ' ὑπερβολὴν στενοχωροῦμαι, ἀγωνιῶ, ἀναμένω.
 ἀδηφαγία — ἀχορτασιά, ἀπληστία.
 ἀενάως — παντοτινά, αἰωνίως.
 ἀέτωμα — τὸ τριγωνικὸν ἐπιστέγασμα τῶν στενῶν πλευρῶν τῶν ἀρχαίων ναῶν.
 Αἰβιάτι — χωρίον πλησίον τοῦ Σιδηροκάστρου Μακεδονίας.
 αἰγίρος — εἶδος ὑψηλῆς λεύκης.
 αἰγλή — λάμψις, δόξα, φήμη.
 αἰμασία (ἦ) — λίθινος τοίχος ἀνευ πηλοῦ ἢ ἀσβέστου, κοινῶς Ξερολιθιά.
 αἰπόλος — αἰγοβοσκός.
 ἀκουμάζομαι — ἀκροῶμαι προσεκτικῶς.
 ἀλγεινός — ὀδυνηρός.
 ἀλγηδὼν (ἦ) — πόνος.
 ἄλιος — πορφυροῦς.
 ἄλικμος — δυνατός, εὐρωστος.
 ἄλικων (ἦ) — θαλασσινὸν πτηνὸν κοινῶς καλούμενον ψαροφάγος.
 Ἀμαζόνιος (ὀ) — ὁ μεγαλύτερος ποταμὸς τῆς Ν Ἀμερικῆς.
 ἀμοιβαδὼν — ἀμοιβαίως, κατ' ἐναλλαγὴν, τὸ ἐν ἑπιτετα ἀπὸ τὸ ἄλλο.
 ἀμπαζοῦρ — ἀλεξιφύτων (λ. γαλλικῆ).
 ἀμπᾶς (ὀ) — ἀνδρικὸν ἔνδυμα ἀπὸ χονδρὸν μάλλινον, ὕφασμα εἶδος ἐπανωφορίου.
 ἀμυδρός — μόνις διακρινόμενος, θαμπός ἀσαφής.
 ἀμφιλύκη (ἦ) — τὸ μεταξὺ ἡμέρας καὶ νυκτὸς ἀμυδρὸν φῶς, εἴτε πρόκειται διὰ λυκαυγῆς ἢ γλυκοχάραμα, εἴτε διὰ λυκόφως ἢ μούχρωμα.
 ἀνάβλεμμα (τό) — βλέμμα πρὸς τὰ ἄνω ἢ πρὸς τὰ ὀπίσω.
 Ἀναγνώστης Ἰωάννης — Βυζαντινὸς ἱστορικὸς τοῦ ΙΕ' αἰῶνος ἐκ Θεσσαλονίκης. Περιέγραψε τὴν κατὰ τὸ ἔτος 1430 ἄλωσιν τῆς γενετείρας του πόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων.

ἀναζωπορῶ	— ἀνάπτω ἐκ νέου πυράν, ξανανάβω, ἀναζωογονῶ.
ἀνάθημα	— ἀφιέρωμα.
ἀναμέλομαι	— ψάλλομαι ἐκ νέου.
ἀναροισγῶμαι	— σκαρφαλώνω.
ἀνεξιτήλος	— ὁ μὴ ἐξαλειφόμενος, ὁ μὴ ξεβάβων.
ἀνέρπω	— ἔρπων ἀνέρχομαι πρὸς τὰ ἄνω.
ἀντιφωνῶ	— ψάλλω κατὰ διαδοχὴν ἐκκλησιαστικὸν ᾄσμα, ἀπαντῶ εἰς προσφώνησιν.
ἄξεστος	— ἀκατέργαστος, τραχύς, ἀμόρφωτος.
ἀπαντέχω	— ἀναμένω.
ἀπαράβλητος	— ἀσύγκριτος.
ἀπανδῶ	— χάνω τὴν ὀμιλίαν, κουράζομαι, ἀποκάμνω.
ἀπόγαιον	— θαλάσσιος ἄνεμος.
ἀποτρέπω	— ἐμποδίζω κάποιον διὰ λόγων νὰ πράξῃ κάτι.
ἄπτομαι	— ἐγγίζω.
ἀπωθῶ	— ἀπομακρύνω, σπρώχνω μακράν.
ἀπόλεια	— χάσιμον.
ἄρα (ἤ)	— κατάρρα, ἀνάθεμα.
ἄραμπᾶς (ὁ)	— φορτηγὸς ἄμαξα, κάρρο.
ἄρατε	— ἐγείρατε, σηκώσατε.
ἄρτολικνίζομαι	— κουνιέμαι ἄργά καὶ νωχελῶς.
Ἄροδέναι (αἱ)	— δάσος καὶ ὄροπέδιον μεταξύ Β.Α. Γαλλίας καὶ Ν.Δ. Βελγίου.
ἄροδάφνη	— ροδόδάφνη.
ἄρομαι	— ἀντῶ, εὐρίσκω.
ἀρχέγονος	— ὁ ὑπὸ τὴν ἀρχικὴν μορφήν του ἐμφανιζόμενος, παλαιός.
ἀρωγὸς	— βοηθός.
ἄσθμαίνω	— λαχανιάζω.
ἀσίκης	— λεβέντης, ὠραῖος (λ. Τουρκ.).
ἀτενῶς	— (κοιτάζω) μὲ βλέμμα προσηλωμένον.
αὐθεντικός	— γνήσιος, ἀσφαλής, ἀναμφισβήτητος.
αὐθύπαρκτος	— ὁ ὑπάρχων ἀφ' ἑαυτοῦ.
αὐλαία	— παραπέτασμα χωρίζον τὴν σκηνὴν ἀπὸ τῆς αἰθούσης τῶν θεατῶν. Τὸ πάλαι, πρὶν ἀρχίσῃ ἡ παράστασις, ἡ αὐλαία ἐπιπτεν.
αὐτανδρος	— ἐπὶ βυθιζόμενου πλοίου, τοῦ ὁποίου χάνεται ὄλον τὸ πλήρωμα.
αὐτοσχέδιος	— ὁ προχειρῶς ἐκτελεσθεὶς.
ἄφατος	— ἀνέκφραστος, ἀπερίγραπτος.
ἄφραστος	— ἀνέκφραστος, ἀπερίγραπτος.
ἀφρονῶ	— εἶμαι ἄφρων, ἀνόητος.
ἀψιμαχία	— ἐλαφρά σύγκρουσις μικρῶν στρατιωτικῶν μονάδων.

B

<i>Βαλαώρα (ή)</i>	— μικρόν, ἄδενδρον καὶ βραχυῶδες βουνόν.
<i>βαρυννωμῶ</i>	— βαρυγγωμῶ, δυσανασχετῶ ἐναντίον τινός.
<i>βαρυθροῶ</i>	— θροῖζω βαριά.
<i>βατσέλον</i>	— φορτηγὸν ἱστιοφόρον τοῦ παρελθόντος αἰῶνος διὰ μεταφορὰν σίτου κλπ.
<i>βεβήλωσις</i>	— μόλυνσις διὰ πράξεων ἢ λόγων.
<i>βεργιῆτα</i>	— εἶδος ἰταλικοῦ λευκοῦ οἴνου.
<i>βημόθυρα</i>	— ἡ μεσαία τῶν τριῶν θυρῶν τοῦ εἰκονοστασίου.
<i>βορά</i>	— τροφή σαρκιοφάγων ζώων.
<i>βουβῶν (ό)</i>	— τὸ ἄνω ἐσωτερικὸν μέρος τοῦ μηροῦ.
<i>βουρκῶνω</i>	— θολῶνω, σκοτεινιάζω.
<i>βρατσέρα (ή)</i>	— εἶδος ἱστιοφόρου καραβιοῦ μὲ μυτερὴν πρύμναν καὶ μὲ δύο κατάρτια, ποῦ ἔχουν ἀπὸ ἓν ἱστίον σχήματος τραπέζοειδούς. Λέγεται καὶ μπρατσέρα.
<i>βραχνᾶς (ό)</i>	— βαρὺ καὶ ἐνοχλητικὸν ὄνειρον, ἐφιάλτης. Εἰς τὸ ποίημα « τὸ κρυφὸ σχολεῖο » ἔχει τὴν σημασίαν τῆς ἀκοιμήτου ἐλπίδος τῶν σκλάβων πρὸς ἐπανάστασιν καὶ ἐλευθερίαν.
<i>βριζα (ή)</i>	— ἡ ἄλλως πασίγνωστη σίκαλη.
<i>βρουασμός</i>	— συμφυρμός, συνωστισμός.
<i>βρωμα</i>	— φαγητόν, τροφή.

Γ

<i>Γαλάτης</i>	— οἱ Γαλάται, οἱ κατὰ τῶν Δελφῶν ἐπιτεθέντες κατὰ τὴν ἀρχαιότητα.
<i>γανριῶ</i>	— καμαρώνω.
<i>γείσον (τό)</i>	— τὸ μέρος ἐκεῖνο τῆς στέγης, ποῦ ἐξέχει τῶν καθέτων τοίχων τῆς οἰκίας.
<i>γιασμαῖκι</i>	— καλύπτρα τοῦ προσώπου (λ. τουρκική).
<i>γολέττα (ή)</i>	— εἶδος ἱστιοφόρου, λεγόμενον ὑπὸ τῶν λογίων καὶ « ἡμιολία ».
<i>γρέκι</i>	— ἡ γκρικι. Χῶρος θερμός, ὅπου σταλλίζονται τὰ νεογέννητα πρόβατα.

Δ

<i>δάκνω</i>	— δαγκῶνω.
<i>δαμασγηρόν</i>	— ὡς ἐπίθετον τῆς λέξεως ξίφος σημαίνει ξίφος σπουδαῖον καὶ ἀκατανίκητον. Εἰς τὰ δημοτικὰ τραγούδια λέγεται « τὸ δαμασκι σπαθί ». Ὠνομάσθη ἔτσι ἀπὸ τὴν Δαμασκόν, πρωτεύουσαν τῆς Συρίας, ὅπου κατὰ τοὺς βυ-

δαμασκι	ζαντινούς χρόνους ὑπῆρχαν περίφημα ἐργαστήρια πολεμικῶν ὅπλων, κατασκευαζομένων διὰ τοὺς Ἀχρίτας.
δαφιλῆς	— ὄπλον κυρίως σπαθί κατασκευασμένον διὰ δαμασκηνοῦ χάλυβος.
δειγμα	— ἀφθονός, πλουσιοπάροχος.
δεκατίζομαι	— ἀπόδειξις.
δέρις	— ὑφίσταμαι ἀποδεκατισμόν, καταστρέφομαι.
διαμείβομαι	— δέρμα.
διασπῶ	— στέλλομαι ἀπὸ τοῦ ἐνὸς μέρους εἰς τὸ ἄλλο.
διάφορο (τὸ)	— χωρίζω, διαλύω.
διέπομαι	— ὁ τόκος (διάφορο - κεφάλι = τὸ διάφορο προστιθέμενον εἰς τὸ κεφάλαιον, ἦτοι ἀνατοκισμός).
διφρηλατῶ	— κανονίζομαι.
δραγμῆς	— ὀδηγῶ ἄρμα, ὄχημα.
δράνα (ἡ)	— πρέζα πράγματός τινος, μάτσο, δεσμῆς.
δρυμὸς	— ἀναδενδράς, φυτὸν ἀναρριχτητικόν.
δυσθυμῶ	— δάσος πυκνὸν ἐκ μεγάλων δένδρων.
	— στενοχωροῦμαι, ἔχω κακὴν διάθεσιν.

Ε

ἐγγὺς	— πλησίον.
ἐγκατα	— τὰ ἐντόσθια, τὸ ἐσωτερικὸν μέρος τῆς γῆς.
εἰκασία	— συμπέρασμα.
εἰσελεύσομαι	— θὰ εἰσέλθω.
εἶτα	— ἔπειτα.
ἐκθύμως	— μὲ ὄλην τὴν καρδιά.
ἐκλιπάρησις	— ἐπίμονος παρακλήσις.
ἐκμυζῶ	— βυζαίνω, ἀπορροφῶ.
ἐκτοτε	— ἀπὸ τότε.
ἐκφρων (ὁ, ἡ)	— ἐξῶ φρενῶν.
ἐλέφας	— τὸ διὰ τὰ ἀρχαῖα ἀγάλματα χρησιμοποιοῦμενον ἐλεφαντοστοῦν.
ἐμπλεως - ος	— γεμάτος.
ἐμφυτος	— ὁ ἐκ φύσεως ὑπάρχων.
ἐνδεια	— μεγάλη ἔλλειψις, φτώχεια.
ἐνδίδω	— ὑποχωρῶ, παραδέχομαι.
ἐνθεις	— ἀφοῦ ἔθεσε.
ἐνθεν καὶ ἐνθεν	— ἀπὸ ἐδῶ καὶ ἀπὸ ἐκεῖ, ἐδῶ καὶ ἐκεῖ.
ἐνθρώσκα	— ἀναπηδῶ εἰς τὸ μέσον, ἐμφανίζομαι αἴφνης.
ἐνωμοτία	— ὄργανική ὁμάς ἐκ 10 ἕως 12 στρατιωτῶν ἢ χωροφυλάκων.

ἐνωτίζομαι	— άκούω προσεκτικά.
ἐξαλλος	— ό έκτός έαυτοῦ, ό μή έχων κυριαρχίαν επί τοῦ έαυτοῦ τού.
ἐξανδραποδισμός	— ή πώλησις ανθρώπων (κυρίως αίχμαλώτων) ώς δούλων, ή τελεία ύποδούλωσις.
ἐξίσταμαι	— άπορῶ πολύ, παραξενεύομαι, μένω κατάπληκτος
ἐπαγγέλλομαι	— έχω ώς επάγγελμα.
ἐπάρθητε	— σηκωθήτε, άνοιξατε.
ἐπενδύτης	— επανωφόρι' κηρωτός επενδύτης = άδιάβροχον.
ἐπικός	— ό άναφερόμενος εις έπος, ό άξιος νά ύμνηθῆ με έπος (έπος = ήρωϊκόν ποίημα).
ἐπιούσα	— ή έπομένη.
ἐπισαφίς (ή)	— ή πρῶξις τοῦ επισάπτω, τοποθετῶ τῷ έπίσαγμα κοινῶς τῷ σαμάρωμα.
έπος	— λόγος, μακρόν άφηγηματικόν ποίημα, κυρίως ήρωϊκόν.
ἐρατεινός	— άξιαγάπητος.
ἔρεισμα	— στῆριγμα, ύποστήριγμα.
ἐρμάριον (τό)	— τῷ ντουλάπι.
ἐρρυτιωμένος	— ζαρωμένος, γεμάτος άπό ρυτίδας - ζαρωματιές.
Ἑταιρεία (ή)	— ή Φιλική Ἑταιρεία.
ἔτισε	— έπλήρωσε.
εὐάγωγος	— πειθῆνιος, πρῶς, άνατρεφόμενος με εύκολίαν και καλούς τρόπους.
εὐδίας	— (επί καιροῦ) αίθριος, καλοκαιρινός.
εὐδοκῶ	— δέχομαι εύμενῶς.
ἑωθινόν (τό)	— ύμνος έκκλησιαστικός, ψαλλόμενος τήν αύγήν, κατά τῷ τέλος τοῦ Ὁρθρου και πρό τῆς μεγάλης δοξολογίας.

Z

ζευγᾶς	— γεωργός, ζευγηλάτης.
ζέφυρος	— δυτικὸς άνεμος (κ. πονέντες).
ζέω	— βράζω.
ζόφος	— τυχός βαθύ.

H

ήδονικῶς	— με πολλήν εύχαρίστησιν, άπόλαυσιν.
ήδύλαλος	— ό λαλῶν, ό ψάλλων με πολλήν γλυκύτητα
ήδύμελον	— τροπάριον έχον γλυκειάν μελωδίαν.
ήμικλιντος	— χωρίς νά έχη έντελῶς κατακλιθῆ, μισόγερτος.
ήώς	— τῷ πρώτῳ φῶς τῆς ήμέρας, άρχή.

Θ

- θαλασόπληκτος — ὁ ὑπὸ τῶν κυμάτων κτυπούμενος.
 θαλλός — τρυφερός βλαστός.
 θάλλος — ζεστασιά, περίθαλψις.
 θεοφύλακτος (πόλις) — ἔτσι ὀνομάζετο ἡ Κωνσταντινούπολις κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους.
 θυγατέρες (Διὸς) — αἱ Μοῦσαι.
 θυμέλη — βωμὸς ἐν τῷ μέσῳ τῆς ὀρχήστρας τοῦ ἀρχαίου θεάτρου.

Ι

- Ἰάμβος — μετρικὸς ποὺς ἀποτελούμενος ἐκ δύο συλλαβῶν, μιᾶς βραχείας καὶ μιᾶς μακρᾶς παρ' ἀρχαίους, ἢ μιᾶς ἀτόνου καὶ μιᾶς τονισμένης.
 Ἰαμβικοὶ στίχοι — οἱ ἐξ ἰάμβων ἀποτελούμενοι στίχοι.
 ἱεραρχία — κλίμαξ διαφόρων βαθμῶν εἰς δημοσίας καὶ λοιπὰς θέσεις.
 ἱεροπρακτῶ — ἱερουργῶ, τελῶ τὰ τῆς θείας λατρείας.
 ἱλαρόνω — φαιδρύνω, καθιστῶ τί χαρωπόν.
 ἰόχρους (ὄ, ἦ) — ὁ ἔχων τὸ χρῶμα τοῦ γού (τοῦ μενεξέ), ὁ βαθυκόκκινος.

Κ

- καβαλλάρης(τῆς στέγης) — ἡ ὀριζοντία δοκὸς ἢ ἀποτελοῦσα τὴν κορυφαίαν ράχιν τῆς στέγης.
 κάλαμος — καλαμῆνια γραφίς.
 καλασζέρης — χειριστὴς ἀεραντλίας σπογγαλιευτικοῦ πλοιαρίου.
 καλλίρρειθρος (πηγή) — ἡ ἔχουσα καλὸν ρεῦμα ὕδατος.
 καλλωπίζω — εὐπρεπίζω, περιποιούμαι.
 κάμνοντες — (τοῦ ρήμ. κάμνω), οἱ κοπιασμένοι, οἱ ἄρρωστοι.
 Κανανὸς Ἰωάννης — Βυζαντινὸς ἱστορικὸς τοῦ ΙΕ' αἰῶνος. Περιέγραψεν ἀφελῶς καὶ εἰς δημῶδες γλωσσικὸν ἰδιῶμα τὴν κατὰ τὸ ἔτος 1422 πολιορκίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καθ' ἣν οἱ Τούρκοι ἀπεκρούσθησαν.
 καρβανάρης — ὁ ἀρχηγὸς τοῦ караβανιού.
 καριοφίλι — τυφέκιον ἐμπροσθογεμέ, πυροδοτούμενον διὰ πυριτολίθου.
 καταιονισμὸς — ρίψις πολλοῦ ὕδατος ἄνωθεν.
 κατασκευτικὸς — ὁ προκαλῶν κατάνυξιν, ὁ συγγινῶν καὶ προκαλῶν εὐλάβειαν.
 καταπακτὴ — ἄνοιγμα ἐπὶ τοῦ δαπέδου, ὁδηγοῦν εἰς ὑπόγειον.

καταπονηθείς	— πολύ κουρασθείς, ταλαιπωρηθείς.
κατάπτωσις	— πτώσις, πέσιμον.
κατασκήπτω	— έφορμῶ, επιπίπτω.
κατέχω	— γνωρίζω.
κατήφεια	— τὸ νὰ εἶναι κανεὶς σκυθρωπός, κατσούφης.
κάτος	— γάτος.
κατράμι	— ρευστὴ πίσσα.
κεῖρω	— κόπτω τινὸς τὴν κόμην.
κεκυφώς	— σκυμμένος, καμπούρης.
κελεύω	— διατάσσω.
κενταυρικός	— ὁ ἔχων σχέσιν ἢ ὁμοιότητα πρὸς κένταυρον. Κατὰ τὴν ἀρχαίαν μυθολογίαν οἱ Κένταυροι ἦσαν κατὰ τὸ ἄνω μέρος τοῦ σώματος ἄνδρες καὶ κατὰ τὸ κάτω μέρος ἵπποι.
κεχαγιαῖς (ὄ)	— λέξις τουρκικὴ, ὁ φροντιστὴς μεγάλης οἰκογενείας, ὁ τοποτηρητὴς, ἐπίτροπος.
κιβούριον	— τάφος, φέρετρον.
κιλίμιον	— τάπης ἀπλῆς κατασκευῆς.
Κίρκη	— μάγισσα, θυγάτηρ τοῦ Ἡλίου. Προσείλκυε διὰ τῆς γοητείας τῆς τοὺς ἀνθρώπους καὶ τοὺς μετεμόρφωνεν εἰς ζῷα.
κλαβανὴ	— καταπακτὴ (βλ. λ.).
κλαγγή	— ἤχος συγκρουομένων ὄπλων.
κλάρες	— μικροὶ ξηροὶ κλάδοι, τοὺς ὁποίους ἀποθηκεύουν οἱ χωρικοὶ, διὰ νὰ τοὺς χρησιμοποιοῦν ὡς προσανάμματα.
κλασσικὴ γῆ	— ἡ Ἑλλάς, ἡ χώρα τοῦ πολιτισμοῦ.
κνικᾶτο	— ἡ κνηκᾶτο· με χρῶμα ἐρυθρὸν ἢ κροκοβαφές.
κογχύλη	— ἡ κόγχη τῶν μαλακίων, τὸ βούκινο τῶν ναυτικῶν.
κοιῆ	— κοινῶς.
κολοβός	— ὁ ἔχων ἀποκεκομμένην τὴν οὐράν, ἔλλιπής.
κομμός	— ἱματιοθήκη με πολλὰ συρτάρια (λ. γαλλ.).
κοπάζω	— καταπίπτω, ξεθυμαίνω.
κοπάνια (ἦ)	— ξύλινον ἐργαλεῖον, διὰ τοῦ ὁποίου κτυποῦν τὰς ἐλαίας
κοπετός	— μέγας θρῆνος.
κόρκωμα	— βᾶθρον.
κοσμογονικός	— ὁ ἐνθυμίζων τὰς μεγάλας ἀναστατώσεις τῆς κοσμογονίας· συνταρακτικός.
κότινος	— κλάδος ἀγριελαίας, βραβεῖον, ἔπαινος.
κουβέλλα (ἦ)	— ξύλινον μέγανον κιβώτιον, πρὸς ἀποθήκην πολλῶν «κουβελιῶν» σίτου. Κουβέλλι δὲ ὀνομάζεται μέτρον χωρητικότητος δημητριακῶν.
κουριάζω	— (ἐπὶ πτηνῶν) = ἀναπαύομαι κατὰ τὴν νύκτα, συμμαζεύομαι.

κουρταλῶ	— κροταλῶ, κροταλίζω, κτυπῶ.
κοῦφος	— κούφιος, ἐλαφρὸς, ἀνόητος.
κόφη	— θωράκιον πλοίων.
κραίνω	— κρένω, ὀμιλῶ.
κράσπεδος	— γῦρος ἐνδύματος, ἄκρον ἀγροῦ κλπ.
κρηπίς	— βάσις, θεμέλιον.
κρινί	— σμήνος περιπλανωμένων μελισσῶν. Ἄπλως ὀμάς, σμή- νος.
κύλιξ	— κύπελλον εὐρὺ καὶ χαμηλὸν μὲ δύο λαβάς.
κῶνειον	— φυτὸν δηλητηριώδες, κινῶς βρωμόχορτο. Ὅπὸν τούτου ἐπίνον οἱ εἰς θάνατον καταδικασθέντες τὸ πάλαι.
κωνσταντινάτο	— χρυσοῦν βυζαντινὸν νόμισμα, παριστῶν τοὺς ἁγίους Κωνσταντῖνον καὶ Ἑλένην.

Λ

λα(γ)οῦτο	— ἔγχορδον μουσικὸν ὄργανον, ὁμοιάζον πρὸς μανδολῖνον, μεγαλυτέρων διαστάσεων ὅμως καὶ μὲ μακροτέραν τὴν οὐράν.
λαός	— πλῆθος, μέγα πλῆθος.
λειψίφωτος	— μὲ λίγο φῶς.
λήθαργος	— ὕπνος βαθύτατος καὶ συνεχής.
ληρῶ	— μωρολογῶ, ἀνοηταῖνω, παραμιλῶ.
λιγῶνομαι	— αἰσθάνομαι κόρον, λιγούραν. Ἔχω τάσιν πρὸς λιπο- θυμίαν.
λουμπάρδα (ἦ)	— ἡ βομβάρδα, μέγα πυροβόλον, κατάλληλον πρὸς βομ- βαρδισμόν.
λυγερός	— εὐλύγιστος, κομψός, λεπτός.
λυγμός	— ἀναφυλλητό.
λυκόφως	— τὸ μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου ἀμυδρὸν φῶς.

Μ

μακραίων	— ὁ ζῶν ἐπὶ μακροῦς αἰῶνας, μακρόβιος.
μαρμαρυγή	— λάμπις, παλμικὴ ἀκτινοβολία.
μαστίζω	— κτυπῶ μὲ μαστίγιον, βασανίζω, καταστρέφω, ἐρημώνω.
μάταιος	— ἀσήμαντος, τιποτένιος.
μεγαλωστί	— εἰς μεγάλην ἔκτασιν.
μειδιῶ	— χαμογελῶ.
μέλος	— ποίημα τονισμένον μουσικῶς, μελωδία.
μετιλαμπαδεύω	— μεταδίδω φῶς, γνώσεις, φῶτα πολιτισμοῦ.
μετερίζι	— πρόχωμα, ὄχύρωμα.
μνησικακῶ	— διατηρῶ κακίαν κατὰ τινος.

μνήσκω	— ἀπομένω.
Μουεζίνης (ό)	— μουσουλμᾶνος θρησκευτικὸς λειτουργός, τοῦ ὁποῖου κύριον ἔργον ἦτο νὰ καλῆ ἀπὸ τὸν μιναρὲν τοὺς πιστοὺς πρὸς προσευχὴν.
μούσκλη (τό)	— ὀνομάζονται οὕτω διάφορα εἶδη βρύων καὶ φυτῶν, ποὺ φύονται εἰς τοίχους καὶ μέρη ὑγρὰ.
Μουφτῆς (ό)	— μουσουλμᾶνος ἱερωμένος ἐρημηευτῆς τῶν νόμων.
μπόμπιρις	— σφήκα, παιδίον μικροῦ ἀναστηματος.
μπουρλότο	— πυρπολικὸν σκάφος.
μπρίκι	— ναυτικὸν βρίκιον, πάρων, ἱστιοφόρον μὲ δύο ἰστούς, φέροντας τετράγωνα ἱστία.
Μύρα	— ἀκμάζουσα μεσαιωνικὴ πόλις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.
μύριος	— ὁ εἰς τὰ βᾶθη πράγματός τινος εὐρισκόμενος.

N

νᾶμα	— πηγὴ ρέοντος ὕδατος (ἐκκλ.). Ὁ οἶνος τῆς θείας Εὐχαριστίας, κοινῶς ἀνάμα.
νιργιλῆς	— καπνοσύριγιξ ἀσιατικὴ μὲ μακρὸν εὐλύγιστον σωλῆνα, εἰς τὸν ὁποῖον ὁ καπνὸς φθάνει, ἀφοῦ διέλθῃ ἀπὸ φιάλην ὕδατος.
ναυτίλος (ό)	— θαλασσοπόρος, ναυτικὸς τὸ ἐπάγγελμα.
νεύω	— κάνω νόημα εἰς κάποιον.
Νιόκαστρο	— τὸ Ναυαρίνον.
νιφετός	— πτώσις χιόνος, χιονιά.
νωδός	— ὁ ἄνευ ὕδόντων, φαφούτης.
νωθρότης (ή)	— ὀκνηρία, βραδύτης, ραθυμία.
νωχελῆς	— ἀδιάφορος, βαρετός, νωθρός.

Ξ

ξάμωνα	— τολμῶ καὶ ἀπλώνω τὸ χέρι κάπου, τολμῶ.
ξωτάρης (ό)	— ἄνθρωπος ποὺ ἔχει τὴν κατοικίαν του ἀπομονωμένην εἰς τοὺς ἀγρούς, ἔξω ἀπὸ τὴν πόλιν.

O

οἶδα	— γνωρίζω.
οἰκτίρω	— εὐσπλαχνίζομαι κάποιον, περιφρονῶ κάποιον.
οἰκτιρομόνας	— μὲ οἶκτον, μὲ εὐσπλαχνίαν.
ὄλβιος	— ὑπερευτυχής, ὁ οὐδὲν στερούμενος.
ὀλολύζω	— ἐκβάλλω θρηνητικὸς κραυγὰς, σκούζω.
*Ολυμπος (Κύπρου)	— τὸ ὑψηλότερον ὄρος τῆς νήσου (ὕψ. 2140 μ.).

ὄμοσε	— ὀρκίσου.
ὄνειδιζομαι	— κατηγοροῦμαι, χλευάζομαι, περιπαίζομαι.
ὄρθοπλορίζω	— πηγαίνω κατά τὴν φοράν τοῦ ἀνέμου.
ὄρμάνια	— ροιμάνια. δασωμένα χαραδρώματα.
ὄρος	— σύνορον.
οὕτως εἰπεῖν	— γιὰ νὰ ποῦμε ἔτσι, ὕπως λέγομε.

Π

παζάρι	— ἀγορά (λ. τουρκ.).
πάλιουρας (ό)	— θάμνος ἀκανθωτός, τοῦ χρησιμοποιεῖται διὰ περίφραξιν κήπων. Λέγεται κοινῶς παλιούρι, εἰς τὴν ἀρχαίαν δὲ παλιούρος.
παννυχίς	— διασκεδάσις ὀλονίκτησις.
παρακατιῶν	— ὁ ἀκολουθῶν, ὁ κατόπιν.
παραμυθία	— παρηγοριά.
παράστημα	— πρόχειρον οἰκοδόμημα ἐκ σανίδων, παράγκα.
πάρεδρος	— ἀναπληρωτῆς δημοσίου λειτουργοῦ, δημάρχου κλπ.
παρεπιδημῶ	— μένω προσωρινῶς εἰς ἓνα μέρος.
πεζούρα	— πεζὸς στρατός, πεζικόν.
πειθίγιος	— εὐπειθής, ἀπολύτως πειθαρχικός.
πελαγῶνα	— ὄδηγῶ πρὸς τὸ πέλαγος « ὁ γερανὸς πελαγώνει τὰ παλιά » = ὄδηγεῖ τὰ ἀποδημητικὰ πτηνὰ πρὸς ἄλλας θεομάς χώρας ἀντιπέραν τοῦ πελάγους.
πεινχρὸς	— πολλὸ πτωχικός, ἀνεπαρκής.
περγολιά	— κληματαργιά, κρεββατίνα.
περιαλγής	— περίλυπος, βαρναλγής.
περιδεής	— πλήρης δέους, περίφοβος.
περιδινῶ	— στροβιλίζω, στριφογυρίζω.
περιστύλιον	— σειρὰ κίωνων περίξ οἰκοδομήματος ἢ κατὰ μῆκος αὐλῆς, σχηματίζουσα στοάν.
περισυλλογή	— βαθεῖα συγκέντρωσις εἰς ἑαυτόν, βαθεῖα σκέψις.
περίτεχνος	— μὲ πολλὴν τέχνην κατεσκευασμένος.
Πίνδαρος	— ὁ μέγιστος λυρικός ποιητῆς τῆς ἀρχαιότητος, ἐκ Θηβῶν.
πίτυς	— πεύκη.
πίφερο (τὸ)	— ξύλινον πνευστὸν μουσικὸν ὄργανον.
πλατάγισμα	— ἤχος παραγόμενος ἐκ συγκρουομένων ἀντικειμένων, κυρίως ἐντὸς τοῦ ὕδατος.
πλάτωμα	— τόπος ἐκτεταμένος, ὄροπέδιον.
ποικίλος	— διαφόρων εἰδῶν.
ποικιλική	— ἡ τέχνη τῆς διακοσμῆσεως.
πολιάρχης	— ἀξίωμα ἀντίστοιχον πρὸς τὸ τοῦ ἀστυνόμου, ἐπὶ Καποδιστρίου.

πολιτεία	— Κράτος.
πολυτρίχι (τό)	— φυτόν, φυτόμενον εἰς ὑγρὰ μέρος, φέρει πολλάς τριχοειδεῖς ἐκβλασθήσεις καὶ τὸ ἐπιστημονικόν του ὄνομα εἶναι « ἕππουρις ».
πολυδύδνος	— ὁ πολλάς δύδνας προκαλῶν.
πορθμεὺς (ὁ)	— ὁ ἔχων τὸ ἐπάγγελμα νὰ μεταβιβάσῃ διὰ πορθμείων ταξιδιώτας εἰς τὴν ἀντίπεραν ἀκτὴν ἢ ὄχθην.
πορφυροῦς	— βαθυκόκκινος.
ποτόκια	— μικρὸς λάκκος τῶν ἑλαιοτριβείων.
προσαγορεύω	— προσφωνῶ, ἀπευθύνω πρὸς τινα χαιρετισμόν.
προσατερίζω	— κοιτάζω μὲ προσοχὴν.
προσενεχθεῖς	— προσφερθεῖς.
πρωεὺς (ὁ)	— ὁ ναύκληρος, ὁ ἐπὶ τῆς πρῶρας παρατηρητῆς ναύτης.
πρωτόλειον (τό)	— οἱ πρῶτοι καρποὶ τῆς γῆς, ἡ ἀπαρχὴ τῆς συγκομιδῆς. Διὰ πνευματικὰ ἔργα νεαρῶν συγγραφέων πρωτόλειον σημαίνει ἔργον νεανικόν, χωρὶς ὀριμότητα.
πυρακτώνω	— πυρώνω, καίω μέχρι πυρακτώσεως.

Ρ

ραγάς	— ρωγμὴ, ράγισμα.
ραστῶνη	— ραθυμία, νωθρότης.
ραφιδός	— ὁ συρράπτων φιδάς, ὁ αἰοδὸς ὁ ψάλλον ποιήματα ἐπικῶν ποιητῶν.
ρέκασμα (τό)	— ἡ φωνὴ τῶν ὀρνέων.
ρήγγνυμαι	— διαρρηγγύομαι, σχίζομαι.
ριζιμὸς (λίθος)	— ὀγκώδης λίθος ἐρριζωμένος εἰς τὴν γῆν.
ροβολῶ	— κατέρχομαι ἀπὸ πλαγιᾶν βουνοῦ.
ροπνάκι	— εἶδος μικρᾶς βαλανιδιάς, μικρᾶς δρυός.

Σ

σάλαγος	— θόρυβος ἀνθρώπων ἢ ζῴων.
σαλβάρι	— πλατεῖα περισκελις (λ. περσ.).
σιάδι (ισιάδι)	— ἐπίπεδος, ὀμαλὸς τόπος.
σίκλος	— κάδος πρὸς ἀντλησὴν ὕδατος, κοινῶς κουβᾶς.
σιλουέττα	— ἀπεικόνισις προσώπων ἢ πράγματος μόνον διὰ τοῦ περιγράμματός του.
Σίπυλον	— ὄρος τῆς Μικρᾶς Ἀσίας πλησίον τῆς Σμύρνης.
σκαμπαβία	— λέμβος πλοίου.
σκιάδι (τό)	— πλατύγυρος ἀχύρινος πῖλος, χρησιμοποιούμενος τὸ θέρος ἀπὸ τοὺς ἀγρότας, διὰ νὰ σκιάσῃ τὸ πρόσωπον.
σκιρτῶ	— ἀναπηδῶ, τινάσσομαι.

σκολιός (ὄρθμος)	— μὴ εὐθύς, ἀνώμαλος.
σκοτά (ἦ)	— τὸ σχοινίον μὲ τὸ ὄποϊον σύρουν καὶ τεντώνουν τὰ πανιὰ μικροῦ πλοίου.
σκοῦνα (ἦ)	— εἶδος πλοίου, ἱστιοφόρον, λεγόμενον ἄλλως καὶ « γολετ-τόβρικο ».
σκυθρωπάζω	— κατσουφιάζω.
σκῶμμα	— πείραγμα δηγτικόν, κορυϊδία.
σμαλτώνω	— ἐπιχρίω μὲ σμάλτον, ἦτοι μὲ ὑαλῶδες ἐπίχρισμα.
σουρτούκης	— ἄνθρωπος ἀκατάστατος, χασομέρης, ὀκνηρός.
σουσουράδα	— εἶδος μικροῦ πτηνοῦ, ἀρχ. σεισοπυγίς (νεοελλ. σεισου-ράδα = ἡ σείουσα τὴν οὐρὰν).
σοφᾶς (ὄ)	— χαμηλὸς καναπές.
σοφιστής	— διδάσκαλος τῆς ρητορικῆς παρ' ἀρχαίοις, μεταχειριζό-μενος πολλάκις ἐπίτηδες ἐσφαλμένους συλλογισμοὺς.
σπιτάλι	— νοσοκομεῖον.
σταυροπήγιον	— μοναστήριον ὑπαγόμενον ἀπ' εὐθείας εἰς τὸν Πατριάρ-χην.
στέμφυλον	— τὸ στερεὸν ὑπόλειμμα ποῦ μένει μετὰ τὸ πάτημα τῶν σταφυλιῶν, κοινῶς τσίπουρον.
στιβαρός	— ἰσχυρός, ρωμαλέος.
στιλπνός	— γυαλιστερός, λουστραρισμένος.
στοῖχος	— σειρά.
στιουπλίον(ν) καὶ στυ- πίον	— εὐτελὲς νῆμα, τολύπη ἐξ εὐτελῶν νημάτων.
στυλοβάτης	— βάσις στύλου, ὑπόβαθρον, μεταφορικῶς ὑπόστηρικτής.
σύθαμπα	— μὲ τὸ σούρουπον.
συμμερίζομαι	— συμφωνῶ μὲ τὴν γνώμην τινός.
σύμπλους	— σύντροφος τοῦ πλοῦ, θαλάσσιον ταξίδιον.
συμπλωτήρ (ὄ)	— ἐκεῖνος μετὰ τοῦ ὀποίου συμπλέομεν, συνταξιθεύμεν.
συναστίζομαι	— στρυμώχνομαι.

Τ

ταβλάς	— ξύλινος μέγας δίσκος, ὅπου τοποθετοῦν ποτήρια, σκεύη, ἢ κουλούρια, στραγάλια κλπ.
τεπόζιτον	— εἰδικὸν ἱστιοφόρον διὰ τὴν σπογγαλιείαν.
τζιβιέα	— πλαίσιον ἐκ σανίδων, ὅπου ἀποξηραίνεται ἡ σταφίς.
τήκομαι	— λειώνομαι (ἐπὶ μετάλλων).
Τμῶλης	— ὄρος τῆς Μικρᾶς Ἀσίας πλησίον τῆς Σμύρνης.
τολύπη	— τουλούπα.
τομποθρᾶς	— πνευστὸν ποιμενικὸν μουσικὸν ὄργανον.
τορβάς	— ἡ ντορβάς· σάκκος, πήρα (λ. τουρκ.).
τρικαντὸν	— ἐπίσημος πῖλος τῶν ἀξιοματικῶν τοῦ ναυτικοῦ.

τρέπους	— παρ' ἀρχαίους σιδηροῦν ὑπόβαθρον μὲ τρεῖς πόδας, διδόμενον ὡς ἑπαθλον εἰς μάχας ἢ ἀγῶνας.
τρισκελίον	— ξύλινον κατασκευάσμα ἐκ τριῶν σκελῶν διὰ τὴν τοποθέτησιν εἰκόνων ἀγίων.
τρόμπα - μαρίνα	— τηλεβόας, βούκινο τῶν ναυτικῶν.
τροπίς (ἡ)	— τὸ κατώτατον μέρος τοῦ σκελετοῦ τῶν πλοίων, ποῦ ἀρχίζει ἀπὸ τὴν πῤῥάραν καὶ φθάνει ἕως τὴν πρῶμνην, ἡ κοινῶς λεγομένη καρίνα.
τροχαῖος	— μετρικὸς ποὺς ἀποτελούμενος ἀπὸ δύο συλλαβάς, μίαν μακρὰν καὶ μίαν βραχεῖαν.
τροφή	— μαλθακὸς βίος, καλοπέρασι.
τσαπράξι (τὸ)	— ἀσημένιον κόσμημα τῶν φουστανελλοφόρων Ἑλλήνων, ἰδίως τῶν πολεμιστῶν. Τὰ τσαπράξια ἐφέροντο ἐπὶ τοῦ στήθους σταυροειδῶς.
τσαροδάκι	— πρῶχειρον στέγαστρον, συνήθως ἐπιπεδῶστεγον σκιαδίου.
τσόρκο	— περίφραγμα, ὅπου κλείνεται τὰ μικρὰ ἀρνιά.
τύρβη	— θόρυβος, ταραχὴ, βοή.

Υ

ὑπέροφρος	— ἀλαζών, ὑπερόπτης.
ὑπηχῶ	— συνοδεύω ἄδοντα, ἀκ ανιάρω.
ὑποκορισμός	— τὸ νὰ καλῆ τις τινα θεραπευτικὸν ὄνομα.
ὑποκρίνομαι	— ὑποδύομαι πρόσωπον, αἰζῶ τὸ μέρος μου.
ὑπολευκάζω	— ἀσπρίζω ὀλίγον.
ὑποστάθμη (ἡ)	— ἀδιάλυτα συστατικὰ τῶν ὑγρῶν, ἐλαίου, οἴνου κλπ., ποῦ κατακάθηνται εἰς τὸν πυθμένα τοῦ περιέχοντος τὸ ὑγρὸν δοχείου, κοινῶς κατακάθια. Μεταφορικῶς λέγεται « ἄνθρωπος τῆς τελευταίας ὑποστάθμης » = ἄνθρωπος κατωτέρου ἠθικοῦ ποιοῦ.
ὑστερικός	— νευροπαθής.

Φ

φενακίζω	— ἀπατῶ διὰ κολακειῶν ἢ ὑποσχέσεων.
φθόγγος	— ἔναρθρος ἤχος.
φθονητός	— ἄξιος φθόνου, ἐπίφθονος.
φιλοπαίγμων	— ὁ ἀγαπῶν τ' ἀστεῖα, ὁ διαρκῶς ἀστεϊζόμενος
φιλοσκώμμων	— ὁ ἀγαπῶν νὰ πειράξῃ τοὺς ἄλλους.
φλάμπουρο	— λάβαρον ἐκ μανδηλίου φερόμενον ἐπὶ κοντοῦ κατὰ τοὺς γάμους· πολεμικὴ σημαία, λάβαρον.
φλάοντο (τὸ)	— πνευστὸν μουσικὸν ὄργανον, πλαγιάουλος.
φλάσκα	— ξύλινον δοχεῖον ὕδατος ἢ οἴνου, φλασκί, τσότρα.

φλασκίον (τό)	— δοχεῖον νεροῦ ἢ οἴνου κατασκευαζόμενον ἀπό ξηρὸν καρπὸν τῆς κολοκύνθης τῆς ὀνομαζομένης λαγηνοφόρου.
φλοῖσβος	— ἤχος θραυομένων μικρῶν κυμάτων.
φοῖβη	— ἡ Σελήνη.
φρίσσω	— ἀνατριχιάζω.
φύλαξ (ὁ)	— χαρτοφύλαξ, μαθητικὴ σάκκα, τσάντα τοῦ μικροῦ μαθητοῦ.
φυτεία (ἡ)	— τὸ νέον φυτώριον. Ἐπὶ μικρῶν παιδιῶν, ἡ νέα γενεά.

X

χαλάλι	— ὅ,τι ἀναγνωρίζεται ὡς ἐπαξίως κατεχόμενον ἢ ληφθέν παρά τινος (λ. τουρκ.).
χειροπάλαμο	— ἄκρα χεῖρ. Τὸ ἐπίρρ. χειροπάλαμα (ἢ χεροπάλαμα) σημαίνει μὲ τίς φοῦχτες.
χειρῶναξ (ὁ)	— ὁ ἐργαζόμενος χειρωνακτικῶς.
χιμαρικὸς	— φανταστικὸς, ἀπραγματοποίητος.
χλαμὸς	— κοντὸς μανδύας τῶν ἱππέων.
χλενάζω	— πειράζω ὑβριστικῶς ἢ περιφρονητικῶς κάποιον.
χοαὶ	— παρ' ἀρχαίους σπονδαὶ ἐπὶ νεκρῶν ἢ ἐπὶ τάφων.
χορηγὸς	— παρ' ἀρχαίους Ἀθηναίους ὁ καταβάλλων τὴν δαπάνην διὰ τὴν παράστασιν δραματικῶν ἔργων.
χουχουλίζω	— φυσῶ διὰ τὰ ζεστάνα τὰς χεῖρας, τὸ πρόσωπον.
χράμιον	— μάλλινον χονδρὸν συνδόνιον, κλινოსκέπασμα.
χουσανγάζω	— χρυσίζω, ἀποδίδω χρυσὴν ἀνταύγειαν.
χρυσόβουλλον	— ἐπίσημον ἔγγραφον τοῦ Βυζαντινοῦ αὐτοκράτορος. Ἐγράφετο ἐπὶ περγαμνῆς, εἰς τὸ κάτω μέρος τῆς ὀποίας ὑπῆρχεν ἡ χρυσὴ βούλλα (= σφραγίς).
φρυσοφαγῆς	— φωτεινός, λάμπων ὡς χρυσός.
χρυσόχρως	— ὁ ἔχων χρῶμα χρυσοῦ.

Ψ

ψαρός	— ἡ ψαρός· ὁ διαστιζόμενος ὑπὸ λευκῶν τριχῶν, λευκόςτικτος, πολιός.
ψίκι	— πομπή, συνοδεία νυμφικῆ.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ΒΑΛΑΣΩΡΙΤΗΣ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ. — Έγεννήθη εις τὴν Λευκάδα τὸ 1824, εἰς τὴν νησίδα Μαδουρὴν. Ἐσπούδασε νομικὰ εἰς τὴν Ἱταλίαν καὶ τὴν Γαλλίαν, ἀλλὰ δὲν ἤσκησε τὸ νομικὸν ἐπάγγελμα. Ἀφωσιώθη εἰς τὰ γράμματα καὶ ὕμνησε μὲ τὴν ποιήσιν του τοὺς ἀγῶνας καὶ τοὺς ἡρωισμοὺς τῆς Ἑλλάδος. Μετὰ τὴν ἔνωσιν τῶν Ἰουίων νήσων, ἀντεπροσώπευσεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη τὴν πατρίδα του εἰς τὴν ἐλληρικὴν βουλὴν. Ἔργα του ποιητικὰ εἶναι τὰ « Στιχουργήματα », « τὰ Μνημόσυνα », ἢ « Κυρὰ Φροσύνη », ὁ « Ἄθαν. Διάκος » καὶ ὁ « Ἀστραπόγιαννος ». Ἀφῆκεν ἡμιτελῆ τὸν « Φωτεινόν ». Ἐνεπνεύσθη ὅλα σχεδὸν τὰ ποιήματά του ἀπὸ τοὺς ἀγῶνας τῶν κλεφτῶν καὶ ἀρματωλῶν καὶ τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821. Ὁ βίος καὶ τὰ ἔργα του ἐξεδόθησαν τὸ 1908 εἰς 3 μεγάλους τόμους. Ἀπέθανε τὸ 1879.

ΒΕΡΙΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. — Φιλολογικὸν ψευδώνυμον τοῦ Γκάλα Ἀλεξάνδρου. Ἐγεννήθη ἐν Χίῳ τὸ 1915 καὶ ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τὸ 1948. Ἠσχολήθη μὲ τὴν ποίησιν, ἰδίως τὴν θρησκευτικὴν. Ὑπῆρξε συνεργάτης τῶν « Ἀκτινῶν » καὶ ἄλλων περιοδικῶν.

ΒΙΚΕΛΑΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ. — Ἐγεννήθη εἰς τὴν Ἐρμούπολιν Σύρου τὸ 1835 καὶ ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τὸ 1908. Ἐζῆσε πολλὰ ἔτη εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἀσχολούμενος μὲ τὸ ἐμπόριον. Διετέλεσεν εἰς τῶν πρώτων ὑποκινητῶν τῆς ἀνασυστάσεως τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγῶνων. Ἐγραψε διηγήματα, ἱστορικὰ καὶ φιλολογικὰ μελετήματα, ἀπομνημονεύματα καὶ πολλὰ ἔργα κατὰλληλα διὰ παιδιὰ. Ἰδρυσε τὸν « Σύλλογον πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων », διὰ τὴν προαγωγὴν τοῦ πνευματικοῦ καὶ ἠθικοῦ ἐπιπέδου τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ.

ΒΥΖΑΝΤΙΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ. — Ἐγεννήθη ἐν Ναυπλίῳ τὸ 1841. Νέος εἰργάσθη εἰς ἔφημερίδας καὶ περιοδικὰ. Κατόπιν ἐσπούδασε νομικὰ εἰς Λειψίαν καὶ ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τὸ 1864. Μετέβη μετὰ ταῦτα εἰς Τεργέστην καὶ ἔγινεν ἀρθρογράφος εἰς τὴν ἔφημερίδα « Ἡμέραν », τὴν ὁποίαν διηύθυνεν ὁ ἀδελφός του Ἀναστάσιος. Ἀπὸ τὸ 1874 ἀνέλαβεν αὐτὸς τὴν διεύθυνσιν τῆς ἔφημερίδος, τὴν ὁποίαν ὠνόμασε « Νέαν Ἡμέραν ». Ἠσχολήθη καὶ μὲ τὴν ποίησιν καὶ ἔγραψε τὸν « Μέγαν ἐπαίτην » (1800) καὶ τὸ « Σωκράτης καὶ Ἀριστοφάνης » (1862), τὸ ὁποῖον ἐβραβεύθη εἰς τὸν Βουτσιναιῶν διαγωνισμόν. Ἀπέθανε τὸ 1898 ἐν Ἀθήναις. Τὰ φιλολογικὰ ἔργα του ἐξέδωκεν ὁ ἀδελφός του τὸ 1902.

ΓΡΑΝΙΤΣΑΣ ΣΤΕΦΑΝΟΣ. — Έγεννήθη εις Γρανίτσαν τῆς Εὐρυτανίας τὸ 1880 καὶ ἀπέθανε τὸ 1915. Λογογράφος καὶ δημοσιογράφος, ἐχηρήματισε καὶ βουλευτής. Ἦσυχολήθη κυρίως μὲ τὴν ἀγροτικὴν ζωὴν καὶ τὰς λαϊκὰς παραδόσεις. Τὸ σπουδαιότερον τῶν ἔργων του εἶναι « Τὰ ἄγρια καὶ τὰ ἡμέρα τοῦ βουνοῦ καὶ τοῦ λόγου ». Τὸ ἔργον τοῦτο εἶναι ζωολογία μαζί καὶ λαογραφία, ἀναγνωσθὲν ἀπλήτως. Ἐγραψεν ἐπίσης καὶ διάφορα ἀξιόλογα ποιήματα εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικά.

ΔΑΜΒΕΡΓΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. — Έγεννήθη εἰς τὴν Κρήτην τὸ 1860 καὶ ἀπέθανε τὸ 1938. Ἐκ τῶν ἔργων του τὸ σημαντικώτερον εἶναι ἡ συλλογὴ τῶν διηγημάτων ὑπὸ τὸν τίτλον « Οἱ Κρητὲς μου ».

ΔΕΛΤΑ ΠΗΝΕΛΟΠΗ. — Έγεννήθη τὸ 1874 ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ ἀπέθανε τὸ 1941. Ἦσυχολήθη κυρίως μὲ τὴν παιδικὴν λογοτεχνίαν, τὴν ὁποίαν ἐπλούτισε μὲ πρωτότυπα παραμύθια καὶ ἱστορικὰ μυθιστορήματα.

ΔΡΟΣΙΝΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. — Έγεννήθη τὸ 1859 εἰς τὰς Ἀθήνας ἀπὸ γονεῖς Μεσολογγίτας καὶ ἀπέθανε τὸ 1951. Ἐσπούδασεν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ τὴν Γερμανίαν. Ἀπὸ τοῦ 1926 διετέλεσε μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Ποιητὴς καὶ πεζογράφος. Τὰ ἔργα του διακρίνονται διὰ τὴν ἀγάπην τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου τῆς ὑπαίθρου καὶ διὰ τὴν λιτότητα τοῦ ὕφους του.

ΖΑΛΟΚΩΣΤΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. — Έγεννήθη εἰς τὸ Συρράκον τῆς Ἠπείρου τὸ 1805 καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας τὸ 1858. Ἐσπούδασεν εἰς τὴν Ἰταλίαν. Ἐπολέμησε κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν εἰς τὸ Μεσολόγγι καὶ ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἥρωικὴν ἐξοδον. Ἐγραψε ποιήματα ἔχων ὡς πρότυπα τὰ δημοτικὰ τραγούδια. Ἀπὸ τὰ ποιήματά του πασίγνωστα εἶναι « τὸ Χάνι τῆς Γραβιάς », « τὸ Βοριάς πού τ' ἀρνάκια παγώνει », « ἡ Πέρδικα », κ.ἄ. Ὡς πατὴρ ὑπῆρξε πολὺ ἄτυχος, διότι ὁ θάνατος ἀφῆρπασεν ἔνωρις τὸ ἐν μετὰ τὸ ἄλλο καὶ τὰ ἑπτὰ τέκνα του. Πολλὰ ποιήματά του ἔχει γράφει ἐμπνευσμένος ἀπὸ τὰ ὄδυνά αὐτὰ πλήγματα. Ἐπίσης ἔγραψε πολλὰ πατριωτικὰ ποιήματα.

ΗΛΙΑΔΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ. — Δημοσιογράφος καὶ θεατρικὸς συγγραφεὺς. Έγεννήθη εἰς Ταταῦλα τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸ 1892. Εἰργάσθη εἰς ἐφημερίδας τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἐπειτα ἦλθεν εἰς Ἀθήνας καὶ ἐσπούδασε νομικά, δημοσιογραφῶν συγχρόνως. Ἐγραψε τὰ διηγήματα « Σπίθες » καὶ « Ὅταν χτυποῦσαν οἱ καμπάνες » καὶ 15 θεατρικά ἔργα, ἐκ τῶν ὁποίων « Ἡ σβησμένη καντήλα », ἐδιδάχθη γαλλιστὶ εἰς Παρίσιους.

ΚΑΙΡΟΦΥΛΑΣ ΚΩΣΤΑΣ. — Έγεννήθη εἰς τὴν Ζάκυνθον τὸ 1878. Ἐσπούδασε φιλολογίαν καὶ νομικά ἐν Ἀθήναις. Ἐπειτα ἐπέδωθε εἰς τὴν δημοσιογραφίαν ἐν Ρώμῃ, Παρίσις, Λονδίνο καὶ Νέα Ὑόρκη ἐπὶ ὀλόκληρον εἰκοσιπενταετίαν. Κατὰ τὸ διάστημα δὲ αὐτὸ κατέγινεν εἰς ἐρεῦνας εἰς βιβλιοθήκας καὶ ἀρχαῖα, συλλέγων

ὕλικόν διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ Φραγκοκρατίας καὶ Τουρκοκρατίας. Ἐξέδωκε πλείστας ὄσας ἱστορικὰς μελέτας ἑλληνιστί, ἰταλιστί καὶ γαλλιστί.

ΚΑΜΠΟΥΡΟΓΛΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ. — Ἐγεννήθη εἰς Ἀθήνας τὸ 1852, καταγόμενος ἐκ Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἀπέθανε τὸ 1942. Διδάκτωρ τῆς νομικῆς, ἱστοριοδίφης, λαογράφος, λογοτέχνης, διατελέσας ὑπάλληλος Πρωτοδικείου, Ὑπουργείου καὶ διευθυντὴς τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης. Τὸ 1927 ἔγινε μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Ἔχει ἐκδώσει « Ἱστορίαν τῶν Ἀθηνῶν ἐπὶ Τουρκοκρατίας », « Μνημεῖα τῆς ἱστορίας τῶν Ἀθηνῶν », μελέτην « Ἀρματωλοὶ καὶ Κλέφτες », τὰ « Ἀπομνημονεύματα τοῦ πρίγκηπος Ὑψηλάντου » γαλλιστί, « Τοπωνυμικὰ παράδοξα », τὸν « Ἀναδρομάρην », τοὺς « Χαλκοκονδύλας » (βραβευθέντας) κ.ἄ. Ἐπίσης διηγήματα, θεατρικὰ ἔργα, μύθους καὶ θρύλους, γνώμας, ποιήματα καὶ φιλολογικὰ ἀπομνημονεύματα. Ὑπῆρξεν ἰδρυτὴς καὶ τοῦ φιλολογικοῦ περιοδικοῦ « Ἐβδομάς ». Εἶναι πολυγραφεύτατος καὶ θεωρεῖται ὡς ὁ σπουδαιότερος ἱστορικὸς τῶν Ἀθηνῶν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς Τουρκοκρατίας καὶ ἔπειτα. Διὰ τοῦτο τοῦ ἀπενεμήθη ἡ προσωνυμία « Ἀθηναιογράφος ». Τὰ λογοτεχνικὰ ἔργα του διακρίνονται διὰ τὸ σπιθηροβόλον πνεῦμά του καὶ διὰ τὸν πλοῦτον τῶν λαογραφικῶν στοιχείων.

ΚΑΡΒΟΥΝΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. — Ἐγεννήθη εἰς Ἰθάκην τὸ 1880. Δημοσιογράφος καὶ λογοτέχνης. Μετέσχε τῶν πολέμων 1912-1913 ὡς καὶ τῆς Μικρασιατικῆς ἐστρατείας καὶ ἐδημοσίευσεν εἰς ἐφημερίδας λυρικωτάτας τούτων περιγραφάς. Ἀπέθανε τὸ 1947.

ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ ΑΝΔΡΕΑΣ. — Ἐγεννήθη τὸ 1866 εἰς τὰ Λεχαινὰ τῆς Ἠλείας καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἀμαρούσιον τὸ 1922. Ἐσπούδασε τὴν ἱατρικὴν καὶ κατ' ἄρχος ὑπῆρέτησεν εἰς τὰ Ἐμπορικὰ πλοία ὡς ἱατρὸς καὶ ἔπειτα εἰς τὸν στρατὸν προσήχθεις εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ ἀρχιάτρου. Ἐδημοσίευσεν μόνον διηγήματα καὶ ἐλάχιστα ποιήματα. Ἐφιλοδόγησε νὰ συνθέσῃ διὰ τοῦ ἔργου του ἕναν πίνακα τῆς Νεοελληνικῆς ζωῆς εἰς ὅλας τῆς τὰς ἐκδηλώσεις. Ἐγνώρισε ὅσον οὐδεὶς ἄλλος πεζογράφος μας τὴν ζωὴν τοῦ λαοῦ τῆς ὑπαίθρου καὶ τῆς θαλάσσης καὶ ἐμελέτησε μετὰ μεγάλης προσοχῆς τὴν γλῶσσαν, τὰ ἦθη καὶ τὰ ἔθιμά του. Τὸ καλύτερον τῶν ἔργων του εἶναι ἡ συλλογὴ ἑννέα θαλασσινῶν διηγημάτων ὑπὸ τὸν τίτλον « Λόγια τῆς Πλάρης ».

ΚΟΝΔΥΛΑΚΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. — Ἐγεννήθη ἐν Βιάννῳ τῆς Κρήτης τὸ 1861 καὶ ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τὸ 1920. Ἐσπούδασε νομικά. Εἰργάσθη ὡς συντάκτης καὶ χρωματογράφος εἰς διαφόρους Ἀθηναϊκὰς ἐφημερίδας. Ἐπὶ εἰκοσαετίαν διετήρησε τὴν χρονογραφικὴν στήλην τῆς Ἐφημερίδος « Ἐμπρὸς » ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον « Διαβάτης ». Ἔργα του : « Ὅταν ἦμουν δάσκαλος » καὶ ὁ « Πατούχας ».

ΚΟΡΑΗΣ ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΣ. — Ἐγεννήθη εἰς τὴν Σμύρνην ἐκ γονέων Χίων τὸ 1748 καὶ ἀπέθανε τὸ 1833 εἰς Παρισίους. Τὰ πρῶτα γράμματα ἔμαθεν εἰς τὴν Εὐαγγελικὴν Σχολὴν Σμύρνης. Ἐσπούδασεν ἱατρικὴν εἰς Μομπελιὲ τῆς Γαλλίας, ἀλλὰ

τὴν ἐγκατέλειπε χάριν τῆς φιλολογίας, διακριθεὶς ὡς εἰς τῶν μεγαλυτέρων φιλόλογων τῆς ἐποχῆς του. Ἀπὸ τοῦ 1788 ἐγκατεστάθη εἰς Παρισίους, ὅπου ἐπέδωθη εἰς φιλολογικὰς μελέτας καὶ ἐργασίας περὶ τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς, πρὸς ἐκπαίδευσιν τῶν ὁμοεθνῶν του, γενόμενος εἰς τῶν προδρόμων τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως. Ἐξέδωκε 66 τόμους ἀρχαίων Ἑλλήνων συγγραφέων, εἰς τὰ « Προλεγόμενα » τῶν ὁποίων ἔγραψε σοφωτάτος πατριωτικὰς συμβουλὰς πρὸς τοὺς νέους καὶ πρὸς ὀλόκληρον τὸ ἔθνος. Εἶναι ὁ μεγαλύτερος διδάσκαλος τοῦ Γένους καὶ ὁ μεγαλύτερος φιλόλογος τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος μὲ παγκόσμιον φήμην συντελέσας ὅσον ὀλίγοι εἰς τὴν Ἐθνικὴν ἀποκατάστασιν. Ὁ Κοραΐς εἶναι ὁ εἰσηγητὴς τῆς μέσης γλωσσικῆς ὁδοῦ κατὰ τὸν ἀγῶνα μεταξὺ ἀρχαϊστῶν καὶ δημοτικιστῶν, γενόμενος οὕτω ὁ πατὴρ τῆς καθαρευούσης.

ΚΡΥΣΤΑΛΛΗΣ ΚΩΣΤΑΣ. — Ἐγενήθη εἰς Συρράκων τῆς Ἠπείρου τὸ 1868 καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἄρταν τὸ 1894. Μαθητὴς ἀκόμη εἰς Ἰωάννινα, ἐδημοσίευσεν τὸ πατριωτικὸν ποίημα « Σκιαὶ τοῦ Ἄδου » (1887), διὰ τὸ ὅποιον καὶ ἐδιώχθη ὑπὸ τῶν Τούρκων, καταφυγὼν εἰς Ἀθήνας. Ἐνταῦθα ἐξῆσε σκληρὰν ζωὴν, ἐργαζόμενος ὡς τυπογράφος, ἔπειτα ὡς γραμματεὺς τοῦ περιοδικοῦ « Ἐβδομάς » καὶ τελευταῖον ὡς ὑπάλληλος εἰς τὰ ὑπόγεια τῆς ἐταιρείας σιδηροδρόμων. Αἱ στερήσεις ὁμῶς ὑπέσκαψαν τὴν ὑγείαν του καὶ διὰ τοῦτο ἀπεφάσισε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν πατρίδα του. Ἐδημοσίευσεν ποιητικὰ τὸν « Καλόγηρον τῆς Κλεισούρας τοῦ Μεσολογγίου » (1890), τὰ « Ἀγροτικά » (1891), καὶ τὸν « Τραγουδιστὴν τοῦ χωριοῦ καὶ τῆς στάνης » (1893). Ἐπίσης τὰ « Πεζογραφήματα » (1894), διηγήματα καὶ περιγραφάς. Τὰ ἔργα του ἐνεπνεύσθη ἀπὸ τὴν εἰρηνικὴν ζωὴν τῆς ἰδιαίτερας πατρίδος, τὰ ὁποῖα διακρίνονται διὰ τὴν εὐχὴν καὶ παραστατικὴν δημοτικὴν γλῶσσαν καὶ διὰ τὴν εἰδυλλακὴν των χάριν.

ΜΑΒΙΛΗΣ ΛΟΡΕΝΤΖΟΣ. — Ἐγενήθη τὸ 1858 εἰς τὴν Κέρκυραν καὶ ἔπασε τὸ 1912 εἰς τὸν Δρίσκον τῆς Ἠπείρου ὑπὲρ πατρίδος. Ἐσπούδασε φιλολογίαν εἰς Ἀθήνας καὶ Γερμανίαν καὶ ἔγραψε ποιήματα. Μετὰ τὸν θάνατόν του τὰ ποιήματά του ὡς καὶ αἱ μεταφράσεις του ἐκ τῆς ξένης λογοτεχνίας ἐξεδόθησαν εἰς τόμον ὑπὸ τὸν τίτλον : « Ἔργα ». Ὁ Μαβίλης ὑπῆρξε φλογερὸς πατριώτης εἰς τὴν ποίησιν, ὅπως καὶ εἰς τὴν ζωὴν.

ΜΑΛΑΚΑΣΗΣ ΜΙΛΤΙΑΔΗΣ. — Ἐγενήθη εἰς Μεσολόγγιον τὸ 1870 καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας τὸ 1942. Ἐσπούδασε νομικὰ καὶ ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας ἐπέδωθη εἰς τὴν ποίησιν, συνεργαζόμενος εἰς διάφορα περιοδικὰ καὶ ἡμερησίας. Ἐξέδωκε συλλογὰς ποιημάτων : « Συντρίμματα », « Ὄρες », « Πεπρωμένα », « Ἀσφόδελοι », « Μπαταριάς - Τάκης Πλούμας », « Ἀντίφωνα ». Μετέφρασε καὶ τὸ δραματικὸν ποίημα « Ἡ Κυρὰ τοῦ Πύργου ». Ἐβραβεύθη μὲ τὸ Ἐθνικὸν Ἀριστεῖον Γραμμάτων, ὃ Μαλακάσης εἶναι γνήσιος λυρικός ποιητὴς, ἔχει τὴν αἴσθησιν τοῦ ρυθμοῦ καὶ τῆς μελωδίας καὶ πηγαίαν τὴν ἔμπνευσιν.

ΜΑΡΚΟΡΑΣ ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ. — Ἐγεννήθη εἰς τὴν Κεφαλληνίαν τὸ 1823 ἀπὸ Κερκυραϊκῆν οἰκογένειαν. Ἐξπαιδεύθη εἰς Κέρκυραν καὶ ἔπειτα ἐσπούδασε νομικὰ εἰς τὴν Ἰταλίαν. Δὲν ἤσκησεν ὁμως τὴν ἐπιστήμην του, ἀφοσιωθείς εἰς τὴν ποίησιν. Ὑπῆρξε μαθητὴς καὶ φίλος τοῦ Σολωμοῦ καὶ διετέλεσε μετὰ τὴν ἔνωσιν τῆς Ἑπτανήσου βουλευτὴς Κερκύρας. Ἐδημοσίευσε τὸν ἀριστοურγηματικὸν « Ὀρκον » του, τὰ « Ποιητικὰ ἔργα » καὶ τὰ « Μικρὰ ταξίδια ». Ἀπέθανεν εἰς Κέρκυραν τὸ 1911.

ΜΑΡΤΖΩΚΗΣ ΣΤΕΦΑΝΟΣ. — Ἐγεννήθη εἰς Ζάκυνθον τὸ 1855 καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας τὸ 1913. Εἶναι ἐπηρεασμένος ἀπὸ τὴν Σολωμικὴν παράδοσιν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν Ἰταλικὴν ποίησιν. Εἰς τὰ ποιήματά του διακρίνεται ρωμαντισμὸς καὶ ἀπασιοδοξία.

ΜΕΛΑΣ ΛΕΩΝ. — Ἐγεννήθη εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸ 1812 ἀπὸ παλαιὰν ἡπειρωτικὴν οἰκογένειαν. Ἐσπούδασε νομικὰ εἰς Ἰταλίαν. Διετέλεσεν καθηγητὴς τῆς νομικῆς εἰς τὸν Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν καὶ ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης. Ἀπὸ τοῦ 1866, ἀφοσιωθείς εἰς τὰ ἐκπαιδευτικὰ, συνέγραψε τὸ πασίγνωστον ἀναγνωσματοτάριον « Γεροστάθης » εἰς τρεῖς τόμους, προσφιλὲς ἀνάγνωσμα πολλῶν γενεῶν ἑλληνοπαίδων. Ἐγραψεν ἐπίσης τὸν « Χριστοφόρον », « Προσευχὰς καὶ ἠθικὰς ὁμιλίαις ἐπὶ τῶν εὐαγγελίων », τὴν πατριωτικὴν τραγωδίαν « Διάκος » καὶ τὸν « Μικρὸν Πλούταρχον », τὸν ὁποῖον ἐξέδωκε μετὰ τὸν θάνατόν του ὁ « Σύλλογος πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων » εἰς τρία τομίδια. Ἀπέθανε τὸ 1879.

ΜΕΛΑΣ ΣΠΥΡΟΣ. — Ἐγεννήθη εἰς Ναύπακτον τὸ 1883. Λογοτέχνης, δημοσιογράφος καὶ ἀκαδημαϊκὸς ἀπὸ τοῦ 1935. Θεωρεῖται ὡς εἰς τῶν ἀρίστων θεατρικῶν συγγραφέων, χρονογράφων, βιογράφων καὶ κριτικῶν τῆς ἐποχῆς μας. Θεατρικὰ του ἔργα εἶναι: « Ὁ γυιὸς τοῦ ἤσκιο », « Τὸ κόκκινον πουκάμισο », « Τὸ χαλασμένο σπῆτι », « Τὸ ἄσπρο καὶ τὸ μαῦρο », « Μιὰ νύχτα μιὰ ζωὴ », « Ἰούδας », « Ὁ μπαμπᾶς ἐκπαιδεύεται », « Ποπαφλέσσας », « Ὁ Βασιλιᾶς καὶ ὁ Σκύλος » κ.λπ. Ἐγραψεν ἐπίσης « Πολεμικὰς σελίδας », « Τὰ ταξίδια μου », « Τὰ βιογραφικὰ », « Ὁ γέρος τοῦ Μωριᾶ » (βραβεῖον Ἀκαδημίας), « Μιαούλης », « Ματωμένα ράσα » κ.ἄ. Ἰδρύσε τὸ « Θέατρον Τέχνης » καὶ μετὰ τῆς Μαρίας Κοτοπούλη τὴν « Ἐλευθέραν Σκηνήν ». Συνειργάσθη εἰς πολλὰς ἡμερίδας καὶ περιοδικὰ, ἐκδόσας καὶ δύο βιβλία χρονογραφημάτων μετὰ τοὺς τίτλους « Σφυρίγματα » καὶ « Κουβέντες τοῦ Φουρτούνιο ». Δηύθυνε τὰ περιοδικὰ « Ἰδέα » καὶ « Ἑλληνικὴ Δημιουργία ».

● ΜΗΤΣΑΚΗΣ ΜΙΧΑΗΛ. — Ἐγεννήθη εἰς Μέγαρον τὸ 1868 καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας τὸ 1916. Πολὺ νέος ἤρχισε νὰ δημοσιογραφή ὡς συντάκτης διαφόρων ἡμερησίων καὶ σατιρικῶν φύλλων. Ἀνεμίχθη εἰς ὅλα τὰ πολιτικὰ καὶ ἐπαναστατικὰ κινήματα τῆς ἐποχῆς του. Ἐπειτὰ διετέλεσεν ἐπιθεωρητὴς τῆς ἀστυνομίας Ἀθηνῶν. Ἀπὸ τοῦ 1896 ἔπαυσε νὰ ἐργάζεται, διότι ἔπαθε διατάραξιν τῶν φρενῶν. Ἐδημοσίευσε διηγήματα, ἡθογραφίας, εἰκόνας, περιγραφὰς καὶ μελέτας. Ἀπὸ τὰ διηγήματά του τὸ « Φίλημα » μετεφράσθη εἰς τὴν Γερμανικὴν. Τὸ ὕφος

του, γοργόν και χειμαρρῶδες, δίδει εἰς τὰ διήγηματά του μεγάλην δύναμιν και παραστατικότητα. Ὅλα τὰ ἔργα του ἔχουν ἐκδοθῆ μετὰ τὸν θάνατόν του εἰς δύο τόμους.

ΜΥΡΙΒΗΔΗΣ ΣΤΡΑΤΗΣ. — Ἐγεννήθη εἰς Συκαμινὴν Λέσβου τὸ 1892. Ἀπὸ νεαρῆς ἡλικίας κατέγινεν εἰς τὴν δημοσιογραφίαν και τὴν λογοτεχνίαν. Ἐξέδωκε εἰς Μυτιλήνην τὰ περιοδικὰ « Σκρίπ » και « Καμπάνα » και τὴν ἔφημερίδα « Ταχυδρόμος ». Ἐδημοσίευσεν εἰς περιοδικὰ και ἔφημερίδας διηγήματα, χρονογραφήματα και διαφόρους μελέτας. Εἰς ἰδιαιτέρους τόμους ἐξεδόθησαν « Κόκκινες ἱστορίες », « Ἡ ζωὴ ἐν τάφῳ » με ὑπόθεσιν ἀπὸ τὸν πρῶτον παγκόσμιον πόλεμον, « Τὸ πράσινο βιβλίον », « Τὸ τραγοῦδι τῆς γῆς », « Ἡ δασκάλα με τὰ χρυσαῖα μάτια », « Τὸ γαλάζιον βιβλίον » κ.ά. Ἐγραψε και λυρικά ποιήματα « Οἱ μικρὲς φωτιές ».

ΜΩΡΑΪΤΙΔΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ. — Ἐγεννήθη ἐν Σκιάθῳ τὸ 1850 και ἀπέθανεν ἐκεῖ μοναχὸς τὸ 1929. Ἐσπούδασε φιλολογίαν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν και ἐδίδαξεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη ὡς καθηγητῆς εἰς Γυμνάσια. Συμπολίτης, σύγχρονος και συγγενῆς τοῦ Παπαδιαμάντη κατέχεται και αὐτὸς ἀπὸ τὴν νοσταλγίαν τῆς πατρίδος και τῆς ἀπλοϊκῆς ζωῆς. Εἰς τὰ διηγήματά του ζωγραφίζει και αὐτὸς τὴν ναυτικὴν ζωὴν, κυρίως τῆς Σκιάθου. Ἐκτὸς τῶν διηγημάτων ἔγραψε και θεατρικὰ ἔργα και ταξιδιωτικὰς ἐντυπώσεις. Τὰ διηγήματά του ἐξεδόθησαν εἰς 6 τόμους ὑπὸ τὸν γενικὸν τίτλον « Μὲ τοῦ βοριά τὰ κύματα ». Τὰ δράματά του φέρουν τοὺς τίτλους : « Καταστροφή τῶν ψαρῶν ». « Βάρδας Καλλέργης ». Τὸ 1928 ἐγένετο μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, μετ' ὀλίγον δὲ περιεβλήθη τὸ μοναχικὸν ἔνδυμα και ἀπεσύρθη εἰς τὴν πατρίδα του, ὅπου και ἀπέθανεν τὸ 1929.

ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ ΜΕΛΗΣ. — Ἐγεννήθη εἰς τὴν Κύπρον τὸ 1898. Διηγηματογράφος και δημοσιογράφος. Ἐγραψε πολλὰ διηγήματα ἀπὸ τὰ ὅποια τὸ ἀνώτερό του εἶναι τὸ ἱστοριοθερησκευτικὸ « Ὁ Πρωτομάρτυρας » με ὑπόθεσιν τὴν θυσίαν τοῦ πρωτομάρτυρος Στεφάνου.

ΝΙΡΒΑΝΑΣ ΠΑΥΛΟΣ. — Φιλολογικὸν ψευδώνυμον τοῦ Πέτρου Ἀποστολίδου. Ἐγεννήθη τὸ 1866 εἰς Μαριανούπολιν τῆς Ρωσίας και ἀπέθανεν εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1937. Ἐδημοσίευσεν παντὸς εἶδους λογοτεχνήματα εἰς περιοδικὰ και ἔφημερίδας, ἰδίως χρονογραφήματα εἰς τὴν ἔφημερίδα « Ἐστίαν ». Πολυγραφώτατος διηγηματογράφος, μυθιστοριογράφος, ποιητῆς, θεατρικὸς συγγραφεὺς, κριτικὸς και κυρίως χρονογράφος. Διετέλεσε μέλος τῆς Ἀκαδημίας. Διεκρίθη κυρίως διὰ τὴν εὐγένειαν τοῦ γλωσσικοῦ ὕφους του.

ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. — Ἐγεννήθη τὸ 1867 εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀπὸ πατέρα Ζακύνθιον και μητέρα Φαναριώτισσαν και ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας τὸ 1951. Ἐσπούδασε Μαθηματικά και Φιλολογίαν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν. Ἐγραψε πολλὰ διηγήματα, μυθιστορήματα, ἐπιστολάς, χρονογραφήματα και δράματα. Ἐγραψεν ἐπίσης « παιδικὸν θέατρον » διὰ μαθητὰς. Ἐπὶ πολλὰ ἔτη

ἐδημοσίευσεν εἰς τὴν « Διάπλασιν τῶν Παίδων » ἐπιστολὰς μὲ τὸ ψευδώνυμον « Παίδων », πολλὰς τῶν ὁποίων ἐξέδωκε εἰς βιβλίον μὲ τὸν τίτλον « Σὺς ἀσπάζομαι, Παῖδων ». Διετέλεσε μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Εἶναι ἓνας ἐκ τῶν καλυτέρων πεζογράφων μας.

ΠΑΛΑΜΑΣ ΚΩΣΤΗΣ. — Ἐγενήθη εἰς Πάτρας τὸ 1859, ἐκ γονέων Μεσολογγιτῶν καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας τὸ 1943. Ἐνεγράφη εἰς τὴν Νομικὴν Σχολὴν, ἀλλὰ δὲν ἐπεράτωσε τὰς σπουδὰς του, ἀφοσιωθείς εἰς τὴν ποίησιν καὶ ἐν γένει τὰ γράμματα Ἐπὶ τριάντα ἔτη διετέλεσε γενικὸς γραμματεὺς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Δις ἐβραβεύθη εἰς τὸν Φιλαδέλφειον διαγωνισμόν. Θεωρεῖται ὡς ὁ κορυφαῖος τῶν συγχρόνων ποιητῶν μετὰ τὸν Σολωμόν. Τὸ ἔργον του εἶναι πολυσχιδὲς καὶ σημαντικόν. Τὸ 1926 ἔγινεν ἀκαδημαϊκός. Ποιητικὰ του ἔργα ἐκδοθέντα εἶναι: « Τραγούδι τῆς πατρίδος μου », « Ὕμνος εἰς τὴν Ἀθηνᾶν », « Τὰ μάτια τῆς ψυχῆς μου », « Ἰαυθοὶ καὶ ἀνάπαιστοι », « Ὁ τάφος », « Οἱ χαιρετισμοὶ τῆς Ἡλιογέννητης », « Ἡ ἀσάλευτη ζωὴ », « Ὁ δωδεκάλογος τοῦ γύφτου », « Ἡ φλογέρα τοῦ βασιλιᾶ », « Ἡ πολιτεία καὶ ἡ μοναξιά », « Οἱ καημοὶ τῆς λιμνοθάλασσης », « Τὰ παράκαιρα », « Δεκατετράστιχα », « Πεντασύλλαβοι καὶ Παθητικὰ κρυφομιλήματα », « Δειλοὶ καὶ σκληροὶ στίχοι », « Ὁ κύκλος τῶν τετραστίχων », « Περὰσμα καὶ χαιρετισμοὶ », « Οἱ νύχτες τοῦ Φήμιου ». Πεζὰ του δὲ ἔργα εἶναι: « Ὁ θάνατος τοῦ παλληκαριοῦ », τὰ « Διηγήματα », πλεῖστοι κριτικαὶ μελέται καὶ τὸ δράμα « Τρισεύγενη ». Μετέφρασε πολλὰ καὶ ἐκ τῆς ξένης φιλολογίας. Εἶναι ὁ καθολικώτερος ποιητὴς μας, διότι ἐνεπνεύσθη τὰ ἔργα του ἀπὸ τὴν τρισχιλιετῆ Ἑθνικὴν Ἱστορίαν, ἀπὸ τὴν σύγχρονον Εὐρωπαϊκὴν διανόησιν καὶ ἀπὸ τὸν συναισθηματικὸν βίον τῆς συγχρόνου ἐποχῆς.

ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ. — Ἐγενήθη τὸ 1851 εἰς τὴν Σκιάθον ἐκ πατρὸς ἱερέως. Ἀφοῦ ἔμαθε τὰ πρῶτα γράμματα εἰς τὴν ἰδιαιτέραν του πατρίδα, ἦλθεν εἰς Ἀθήνας, ὅπου ἐτελείωσε τὸ Γυμνάσιον. Ἐνεγράφη εἰς τὴν φιλολογικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, καὶ ἤκουσεν ὀλίγα μαθήματα φιλολογικά, ἰδιαιτέρως δὲ ἠσχολεῖτο εἰς τὰς ξένας γλώσσας. Εἰργάσθη ἐπ' ἄρκετόν ὡς μεταφραστῆς ἐφημερίδων. Ἐζήσῃ πτωχός, ἀλλὰ μὲ ἔγκαρτηρίσιν. Φημίζεται διὰ τὴν εὐσέβειαν, πρᾶκτικὰ καὶ τὴν εἰρηνικότητα τοῦ χαρακτήρος του, ὁ ὁποῖος φαίνεται εἰς τὰ διηγηματὰ του. Ἀπέθανεν εἰς τὴν ἰδιαιτέραν του πατρίδα τὸ 1911. Τελευταίως ἐγένετο πλήρης ἔκδοσις τῶν « Ἀπάντων » του εἰς πέντε ὀγκώδεις τόμους. Ὁ Παπαδιαμάντης ἀνεδείχθη εἰς ἐκ τῶν μεγαλυτέρων διηγηματογράφων μας καὶ ἴσως ὁ πρῶτος ἐξ αὐτῶν.

ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ ΑΡΣΙΝΟΗ. — Ἐγενήθη τὸ 1853. καὶ ἀπέθανε τὸ 1938. Διηγηματογράφος. Ἐσπούδασεν ἐν Ἀθήναις, Μασσαλίᾳ καὶ Λονδίῳ, μεθ' ὃ ἐδίδασκεν ἐπὶ πενταετίαν ἐν τῷ Παρθεναγωγείῳ Θεσσαλονίκης. Ἐγραψε μεταξὺ τῶν ἄλλων καὶ παιδικὰ διηγήματα.

ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ ΖΑΧΑΡΙΑΣ. — Ἐγενήθη εἰς Καρπενήσιον τὸ 1877 καὶ ἀπέ-

θανεν εἰς Ἀθήνας τὸ 1940. Διετέλεσε Νομάρχης, καθηγητὴς τῆς Σχολῆς Καλῶν Τεχνῶν, διευθυντὴς τῆς Ἐθνικῆς Πινακοθήκης καὶ ἀκαδημαϊκός. Συνειργάσθη εἰς ἡμερίδας ὡς πολιτικὸς ἀρθρογράφος, χρονογράφος καὶ τεχνοκρίτης. Ἐξέδωκε «Πολεμικὰ Τραγοῦδια» (1897), τὸν «Λυτρωτὴν», τὰ «Διηγήματα», τοὺς «Πεζοὺς Ρυθμίς», τὰ «Θεῖα δῶρα», τὸν «Ὁθωνα», τὸ «Ἅγιον Ὅρος», τὸν «Βυζαντινὸν ὄρθρον», τὴν «Θυσίαν». Συνέγραψεν ἐπίσης τὸ ἀγνωστικὸν «Ψηλὰ βουνὰ» καὶ ἐξέδωκε καὶ τὰ «Χελιδόνια», παιδικὰ ποιήματα μελοποιηθέντα ἀπὸ τὸν μουσουργὸν Γ. Λαμπτελέτ. Ἐγραψεν καὶ θεατρικὸν ἔργον τὸν «Ὁρκὸν τοῦ πεθαμένου». Διακρίνεται διὰ τὴν κομψότητα τοῦ ὕφους καὶ τὴν λεπτότητα τῆς ἐκφράσεως.

ΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ ΚΩΣΤΑΣ. — Ἐγενήθη τὸ 1872 εἰς Ἀνδρούσαν Μεσσηνίας, καταγόμενος ἐκ Μάνης καὶ ἀπέθανε τὸ 1933. Λογογράφος. Ἐξέδωκε τὰ ἔργα «τὰ πρῶτα παραμῦθια», «Μοσκιές», ἡθογραφικὰ Μανιάτικα διηγήματα, «Ἀττικοὶ περίπατοι», «Σπάρτη Μυστρᾶς», «Μανιάτικα μοιρολόγια».

ΠΟΛΕΜΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. — Ἐγενήθη εἰς Ἀθήνας τὸ 1862 καὶ ἀπέθανε τὸ 1924. Κατάγεται ἀπὸ τὴν Ἄνδρον. Ἐσπούδασε νομικὰ καὶ ἔπειτα εἰς Παρισίους αἰσθητικὴν. Διετέλεσεν ὑπάλληλος εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας καὶ γραμματεὺς τῆς Σχολῆς Καλῶν Τεχνῶν. Ἐνωρὶς ἔγινε γνωστὸς ὡς ποιητὴς, ἐμφανισθεὶς συγχρόνως σχεδὸν μὲ τὸν Παλαμῆν καὶ τὸν Δροσίνην. Τὰ θέματά του ἔλαβεν ἀπὸ τὴν ζωὴν, τὰς παραδόσεις καὶ τὴν ἱστορίαν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Πολυγραφώτατος, ἐδημοσίευσε τὰς ποιητικὰς συλλογὰς «Ποιήματα», «Χειμῶνανθοι», «Ἀλάβαστρα», «Τὸ παλιὸ βιολί», «Κειμήλια», «Ἐξωτικά», «Σπασμένα μάρμαρα», «Ἐσπερινός», «Εἰρηνικά». Δράματα ἔμμετρα ἔγραψε τὸν «Τραγουδιστὴν», τὸ «Ὀνειρο», τὸν «Βελισσάριον», τὸν «Βασιλιᾶ ἀνήλιαγον», τὸ «Εἰκόνισμα», τὴν «Γυναῖκα», «Μία φορὰ κ' ἕναν καιρὸ» κ.λ.π. Μετέφρασεν ἐπίσης ἔμμέτρως τὰ «Εἰδύλλια» τοῦ Θεοκρίτου καὶ τὴν «Ἠλέκτραν» τοῦ Εὐριπίδου. Διακρίνεται διὰ τὴν ἀπλότητα τοῦ ποιητικοῦ ὕφους του.

ΠΟΛΙΤΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. — Ἐγενήθη εἰς Καλάμας τὸ 1852. Ἐσπούδασε φιλολογίαν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν καὶ εἰς τὴν Γερμανίαν. Τὸ 1890 ἐξελέγη καθηγητὴς τῆς Ἀρχαιολογίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν καὶ ἀνεδείχθη ὁ πρῶτος δημιουργὸς τῆς ἑλληνικῆς λαογραφίας. Ἔργα του εἶναι: «Ἐκλογαὶ ἀπὸ τὰ τραγοῦδια τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ», «Μελέτη ἐπὶ τοῦ βίου τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων», «Νεοελληνικὴ Μυθολογία», «Παροιμίαι καὶ Παραδόσεις» κ.λ.π. Ἀπέθανε εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1921. Εἶχε διεθνῆ φήμην μεγάλου ἐπιστήμονος.

ΠΟΤΑΜΙΑΝΟΣ ΘΕΜΟΣ. — Ἐγενήθη εἰς Ἀθήνας τὸ 1888. Ἐχρημάτισεν ἀξίωματικὸς τοῦ ὀικονομικοῦ εἰς τὸ Βασιλικὸν Ναυτικόν. Ἐγραψε μὲ πολλὴν χάριν διὰ τὴν θάλασσαν καὶ τὴν ἐν αὐτῇ ζωὴν καὶ ἐξέδωκεν εἰς τόμους «Θαλασσινὲς σελίδες», «Τ' ἀκρογιάλια μας», «Σιλουέτες τῶν βυθῶν», «Ἱστορίες ἀνοι-

χτῆς θαλάσσης» κ.λ.π. Εἰς τὰ θέματά του προτιμᾷ τὸν θαλάσσιον κόσμον καὶ παρουσιάζει μὲ χάριν καὶ γλαφυρότητα τὴν ζωὴν του.

ΠΡΟΒΕΛΕΓΓΙΟΣ ΑΡΙΣΤΟΜΕΝΗΣ. — Ἐγενήθη εἰς τὴν Σίφνον τὸ 1850 καὶ ἀπέθανεν ἐκεῖ τὸ 1935. Ἔσπούδασε φιλολογίαν εἰς Ἀθήνας καὶ εἰς Γερμανίαν. Διετέλεσε γραμματεὺς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ βουλευτής. Ἔλαβε τὸ Ἐθνικὸν Ἀριστεῖον Γραμμάτων καὶ ὑπῆρξε καὶ μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν ἀπὸ τοῦ 1926. Χωρὶς ν' ἀσκήσῃ τὴν ἐπιστήμην, ἀφωσιώθη εἰς τὴν λογοτεχνίαν καὶ μάλιστα εἰς τὴν ποίησιν. Ἡ ποίησίς του εἶναι δροσερά, ἐμπνευσμένη ἀπὸ τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν πατρίδα, τὴν θρησκείαν καὶ τὴν εὐγένειαν τῆς ψυχῆς. Ἐγραψε τὰ «Ποιήματα», παλαιὰ καὶ νέα, «Ἐμπρὸς τὸ ἄπειρον». Ἐπίσης ἔγραψε τὰ δράματα «Κόρη τῆς Λήμνου», «Ρήγας», «Ἐπιστροφή τοῦ ἀσώτου», «Νικηφ. Φωκᾶς», «Μῆλον τῆς ἔριδος», «Θησεὺς» κ.ἄ. Καὶ μετέφρασεν ἀπὸ τὴν Γερμανικὴν τὸν «Φάουστ» τοῦ Γκαίτε καὶ τὸν «Λαοκόοντα» τοῦ Λέσσιγκ.

ΡΑΓΚΒΑΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ. — Ἐγενήθη τὸ 1809 εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἀπέθανε τὸ 1892. Διετέλεσε πολιτικός, ὑπουργός, πρεσβευτῆς καὶ καθηγητῆς τῆς Ἀρχαιολογίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον. ἦτο πολυμαθέστατος. Τὰ λογοτεχνικά του «Ἄπαντα» ἐξεδόθησαν εἰς 20 Τόμους.

ΡΟΔΟΚΑΝΑΚΗΣ ΠΛΑΤΩΝ. — Ἐγενήθη εἰς Σμύρνην τὸ 1853 καὶ ἐσπούδασεν εἰς τὴν Εὐαγγελικὴν Σχολὴν καὶ τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν Χάλκης. Ἐτράπη πρὸς τὴν δημοσιογραφίαν, τὴν Βυζαντινὴν Ἱστορίαν καὶ τὴν λογοτεχνίαν. Ἐγραψε «Βυζαντινὰ πολὺπτυχα», «Ἡ Βασίλισσα καὶ αἱ Βυζαντιναὶ ἀρχόντισσαι», τὸ «Βυσινὶ Τριαντάφυλλο», τὸ «φλογισμένον ράσο», τὰ θεατρικά: «Θεατρίνα» καὶ «Ἅγιος Δημήτριος» κ.ἄ. ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας τὸ 1920.

ΣΙΓΟΥΡΟΣ ΜΑΡΙΝΟΣ. — Ἐγενήθη εἰς τὴν Ζάκυνθον τὸ 1885. Ὑπηρέτησεν ὡς διπλωματικός ὑπάλληλος. Ἠσχολήθη εἰς ἱστορικὰς μελέτας καὶ ἐδημοσίευσεν διάφορα ποιήματα πρωτότυπα καὶ μεταφράσεις, ὡς καὶ κριτικὰς μελέτας περὶ τοῦ Ἡλίου Μηνιάτη, Ἰ. Πολυλά καὶ Ἀ. Λασκαράτου.

ΣΚΙΠΗΣ-ΣΩΤΗΡΗΣ. — Ἐγενήθη ἐν Ἀθήναις τὸ 1881. Ὑπῆρξε πολυγραφώτατος. Εἰς τὴν ποίησίν του ὑπάρχουν ἐπιδράσεις Γαλλικῶν τεχνοτροπιῶν, δὲν ἀπεμακρύνθη ὁμως ἀπὸ τὰς Ἑλληνικὰς παραδόσεις καὶ γενικῶς τὴν Ἑλληνικὴν ζωὴν. Ἐξελέγη ἀκαδημαϊκὸς τὸ 1945 καὶ ἀπέθανε τὸ 1951. Τὴν ἀπουσίαν τολημρᾶς φαντασίας εἰς τὸ ἔργον τοῦ Σκίπη ἀντικαθιστᾷ τὸ αἶσθημα καὶ ἡ μουσικότης τῶν στίχων.

ΣΩΛΩΜΟΣ ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ. — Ἐγενήθη εἰς τὴν Ζάκυνθον τὸ 1798, ὅπου καὶ ἐσπούδασε τὰ πρῶτα γράμματα: Τὸ 1808 μετέβη εἰς Ἰταλίαν καὶ ἐσπούδασε νομικά, ἔγραψε δὲ τότε καὶ ποιήματα εἰς τὴν Ἰταλικὴν γλῶσσαν μεγάλως ἐκτιμηθέντα ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν λογίων τῆς ἐποχῆς. Μετὰ δεκαετίαν ἐπαῆλθεν εἰς Ζάκυνθον καὶ τὸ 1828 ἔγκατεστάθη εἰς Κέρκυραν, ὅπου καὶ ἀπέθανε τὸ 1857. Ὁμολογεῖται ὡς ὁ μεγαλύτερος τῶν ποιητῶν τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος, γνωστός εἰς τὸ πανελλήνιον

ὡς ἔθνικός ποιητής. Τὰ πρῶτα εἰς τὴν ἑλληνικὴν πειρήματα τοῦ ἦσαν σατιρικά καὶ λυρικά. Ἐγραψεν ἔπειτα τὸν « Ὕμνον πρὸς τὴν ἐλευθερίαν » τὸ λαμπρὸν καὶ ἀντάξιον τοῦ ἀγῶνος ποίημα, τὸ ὅποιον ἔγινε καὶ ἔθνικός μας ὕμνος. Τὰ « Ἄπαντά » τοῦ ἐξεδόθησαν εἰς τὴν Κέρκυραν τὸ 1859 ὑπὸ τοῦ φίλου του Ἰ. Πολυλά, με κριτικά καὶ βιογραφικά σημειώματα. Ἐξεδόθησαν κατόπιν καὶ εἰς ἄλλας ἐκδόσεις, ὡς καὶ ὑπὸ τῆς Βιβλιοθήκης Μαρσαλῆ με κριτικὴν μελέτην τοῦ Κ. Παλαμῆ. Ἡ ἐμπνευσις τοῦ Σολωμοῦ εἶναι πλουσία καὶ παραστατική, ἡ ἔκφρασις τοῦ ἀπλῆ καὶ ὁ στίχος τοῦ μελωδικὸς εἰς γνησίαν σχεδὸν δημοτικὴν γλῶσσαν. Ἐκ τῶν σπουδαιότερων ποιημάτων του, ἔκτος τοῦ « Ὕμνου », εἶναι οἱ « Ἐλευθεροὶ πολιορκημένοι », ὁ « Κρητικός » καὶ ὁ « Λάμπρος ». Διὰ τὴν μεγάλην ποιητικὴν δύναμιν καὶ τὴν πρωτοτυπίαν του δικαίως ἀνεγνωρίσθη ὡς πατὴρ τῆς νεωτέρας ποιησεώς μας.

ΣΠΕΡΑΝΤΣΑΣ ΣΤΕΛΙΟΣ. — Ἐγεννήθη εἰς Σμύρνην τὸ 1888, καταγόμενος ἐκ Σίφνου. Ἐσπούδασεν εἰς τὴν Εὐαγγελικὴν Σχολὴν καὶ ἔπειτα εἰς Ἀθήνας καὶ Παρισίους ἱατρικὴν καὶ ὀδοντιατρικὴν. Ὑπηρέτησεν ὡς ἀκτινολόγος εἰς τὰ ἀντιφυματικά ἱατρεία τοῦ Κράτους καὶ τὸ 1933 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ἐν Ἀθήναις Ὀδοντιατρικῆς Σχολῆς. Ἐδημοσίευσεν πολλὰς ποιητικὰς καὶ πολλὰς ἐπιστημονικὰς καὶ φιλολογικὰς μελέτας. Διεκρίθη κυρίως εἰς τὴν παιδικὴν λογοτεχνίαν, ἐκδῶσας σειρὰν παιδικῶν θεατρικῶν ἔργων. Εἰς διαγωνισμοὺς ἔλαβε 12 ποιητικὰ βραβεῖα, ἐν οἷς καὶ τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἀθηνῶν.

ΤΑΝΑΓΡΑΣ ΑΓΓΕΛΟΣ. — Φιλολογικὸν ψευδώνυμον τοῦ Ἀγγέλου Ἀποστολίδου. Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις τὸ 1877. Ἠσχολήθη μετὰ τὴν δημόσιον γραφίαν καὶ λογοτεχνίαν. Συνέγραψε λογοτεχνικὰ ἔργα : « Σπογγαλιεῖς τοῦ Αἰγαίου » κ.ά.

ΤΑΝΤΑΛΙΔΗΣ ΗΛΙΑΣ. — Ἐγεννήθη εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸ 1818. Ἐσπούδασεν εἰς τὴν Εὐαγγελικὴν Σχολὴν Σμύρνης καὶ τὸ 1840 εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν φιλολογίαν. Διετέλεσε καθηγητὴς εἰς τὴν θεολογικὴν Σχολὴν Χάλκης, ὅπου τυφλὸς ἀπὸ τοῦ 1845 εἰδίσαξε μέχρι τοῦ θανάτου του τὸ 1876. Ἐξέδωκε ποιητικὰς συλλογὰς τὰ « Παίγνια » καὶ τὰ « Ἰδιωτικά Στιχουργήματα » καθὼς καὶ τινὰ πεζά.

ΤΑΡΣΟΥΛΗ ΑΘΗΝΑ. — Ἐγεννήθη τὸ 1887 εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἐσπούδασεν ζωγραφικὴν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ εἰς Παρισίους. Ἐγραψε καὶ λογοτεχνικὰ ἔργα, τὰ ὅποια διακρίνονται διὰ τὴν ἀγάπην πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν ὑπαίθριον, πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν Ἱστορίαν καὶ πρὸς τὰς ποικίλας ἐκδηλώσεις τοῦ λαϊκοῦ βίου.

ΤΕΡΤΣΕΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. — Ἐγεννήθη εἰς τὴν Ζάκυνθον τὸ 1800 καὶ ἀπέθανεν εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1874. Διετέλεσε δικαστής, διακριθεὶς διὰ τὸν τίμιον χαρακτήρα του. Μαζὶ μετὰ τὸν Πολυζωΐδην ἦσαν οἱ δύο δικασταί, οἵτινες ἔδωσαν ἀθωωτικὴν ψήφον εἰς τὸν Κολοκοτρώνην, ὅταν κατεδικάσθη εἰς θάνατον τὴν ἐποχὴν τῆς Βαυαρικῆς Ἀντιβασιλείας. Ἐγραψε ποιήματα, ἀπὸ τὰ ὅποια τὰ καλύτερα εἶναι : « Τὸ

φίλημα», ἔθνικὸ ποίημα, ἀφιερωμένο εἰς τὸν Ὁθωνα, «Κόριννα καὶ Πίνδαρος» καὶ «οἱ γάμοι τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου». Ἔχει ὡς πρότυπά του τὸ ἔργον τοῦ Σολωμοῦ καὶ τὰ δημοτικὰ τραγούδια.

ΤΡΑΥΛΑΝΤΩΝΗΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ. — Ἐγενήθη εἰς τὸ Μεσολόγγιον τὸ 1868 καὶ ἀπέθανε τὸ 1942. Ἔσπουδασε φιλολογίαν καὶ ὑπηρετήσεν ὡς καθηγητῆς, γυμνασιάρχης, ἐπιθεωρητῆς καὶ ἐκπαιδευτικὸς σύμβουλος. Ἐγράψε διηγήματα καὶ ἀναμνήσεις καὶ ἐντυπώσεις. Ἐκ τῶν διηγημάτων του ἡ «Ἀπολογία μισανθρώπου» ἐβραβεύθη ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Τὰ ἔργα του διακρίνονται διὰ τὴν ἀπλότητα τοῦ ὕφους, τὸ εὐθυμον πνεῦμα καὶ τὸ ἠθικὸν αὐτῶν ὕψος.

ΦΕΡΑΙΟΣ ΡΗΓΑΣ. — Ἐγενήθη εἰς τὸ χωρίον τῆς Θεσσαλίας Βελεστίνου (τὰς ἀρχαίας Φεράς τὸ 1757 καὶ ἐδολοφονήθη ὑπὸ τῶν σουλτανικῶν ἀρχῶν εἰς Βελιγράδιον τὸ 1798. Διὰ τῆς «Μεγάλης Χάρτας» του, τῶν «Δικαιῶν τοῦ ἀνθρώπου» καὶ τῶν φλογερῶν πατριωτικῶν ποιημάτων του συνετέλεσε τὰ μέγιστα εἰς τὴν Ἐθνικὴν ἀφύπνισιν τῶν ὑποδούλων προγόνων μας. Διὰ τοῦτο δικαίως ἀνεκηρύχθη πρόδρομος καὶ πρωτομάρτυς τῆς Ἐθνικῆς Πάλιγγενείας.

ΦΩΣΤΙΝΗΣ ΠΑΝΤΕΛΗΜΩΝ. — Ἐγενήθη εἰς τὸ Κρανίδιον τὸ 1888. Ἔσπουδασεν θεολογίαν καὶ εἰσηλθεν εἰς τὸν κλῆρον. Ἦδη εἶναι Μητροπολίτης. Τὰ ἔργα του διακρίνονται διὰ τὴν ἀπλῆν καὶ γλυκεῖαν ἔκφρασιν καὶ τὸ λεπτὸν συναίσθημα.

ΧΑΤΖΗΔΑΚΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. — Ἐγενήθη τὸ 1872 καὶ ἀπέθανε τὸ 1942. Διετέλεσεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη καθηγητῆς τῶν Μαθηματικῶν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν. Παράλληλως ἔγραψε λογοτεχνικὰ ἔργα, ἰδίως ποιήματα.

ΧΡΙΣΤΟΒΑΣΙΛΗΣ ΧΡΙΣΤΟΣ. — Ἐγενήθη τὸ 1862 εἰς τὸ Σούλι τῆς Ἠπείρου ἐκ γονέων Σουλιωτῶν καὶ ἀπέθανε τὸ 1937. Νέος ἦλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ἠσχολήθη μὲ τὴν δημοσιογραφίαν καὶ τὴν πολιτικὴν. Εἰς τὰ ἔργα του παρουσιάζεται ἡ παλαιότερα ἠπειρωτικὴ ζωὴ εἰς ὅλας τὰς ἐκδηλώσεις της.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΚΑΤΑ ΣΥΛΛΟΓΑΣ

Α'. Ἐκ τῆς Συλλογῆς Σ. Σπεράντσα - Σ. Δουφερέξ.

	Σελίς
1. Ἡ προσευχὴ τοῦ ταπεινοῦ, (ποίημα) Ζαχ. Παπαντωνίου.....	11
2. Πρὸς τὸν Θεόν, (ποίημα) Ἡλ. Τανταλίδου.....	13
3. Τὸ μωρολόγι τῆς Παναγίας, (ποίημα) Δημῶδες.....	17
4. Ὁ Παπα - Διανέλλος, Ἀλεξ. Παπαδιαμάντη.....	26
5. Ἡ Ἀνάστασι τοῦ Κυρίου, Π. Φωστίνη.....	47
6. Κολοκοτρωναίικο Πάσχα, Κ. Καιροφύλα.....	50
7. Ἀριστείδης, Λ. Μελά.....	61
8. Ἡ Ἀργεῖα Τελέσιλλα, Λ. Μελά.....	64
9. Ὁ ναὸς τοῦ Ὀλυμπίου Διός, Γρ. Εἰνοπούλου.....	65
10. Ὁ χρυσοῦς τρίτους καὶ οἱ ἑπτὰ σοφοί, Λ. Μελά.....	70
11. Πῶς ἐσώθη ὁ Παρθενών, Ἀριστ. Βαλαωρίτη.....	71
12. Οἱ Κόρες τοῦ Κάστρου, Ν. Πολίτου.....	72
13. Ἡ ἐγκράτεια τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, Λ. Μελά.....	72
14. Ζῆ ὁ βασιλεὺς Ἀλέξανδρος, (ποίημα) Γ. Δροσίνη.....	73
15. Σωκράτης καὶ Ἀριστοφάνης, (ποίημα), Ἀλεξ. Βυζαντίου.....	75
16. Καλλιπάτειρα, (ποίημα) Λ. Μαββίη.....	84
17. Κλέφτικο, (ποίημα) Δημῶδες.....	91
18. Αἱ παραμοναὶ Ἑλλην. Ἐπαναστάσεως, Γ. Δροσίνη.....	92
19. Ὁ Βύρων στὴ σκλαβωμένη Ἀθήνα, Δ. Καμπούρογλου.....	98
20. Τὸ φίλημα, Μ. Μητσάκη.....	109
21. Τὸ νερὸ τῶν διψασμένων, Ἄντ. Τραυλαντώνη.....	110
22. Ἀναστάσεις Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων, Σ. Σπεράντσα.....	114
23. Θούριον, (ποίημα), Ζαχ. Παπαντωνίου.....	137
24. Νίκη (ποίημα), Κ. Παλαμά.....	138
25. Πίνδος (ποίημα), Σ. Σπεράντσα.....	138
26. Ἡ συμβολὴ τῆς Κύπρου στὸν ἐθνικὸν ἀγῶνα, Μ. Νικολαΐδη.....	140
27. Γάμος (ποίημα), Κ. Κρυστάλλη.....	145
28. Τὸ ναυόρισμα (ποίημα), Σ. Σπεράντσα.....	146
29. Τὸ Δωρητήριο, Δ. Καμπούρογλου.....	149
30. Οἰκοκύριος καὶ κλέπτης, Ἀδ. Κοραῆ.....	150
31. Ἡ ἐλεημοσύνη (ποίημα), Ἀριστομ. Πορβελεγγίου.....	158
32. Μή, τὸ ξυπνᾶτε, Π. Νιρβάνα.....	159
33. Τὸ δράμα τοῦ μικρούλη, Σ. Μελά.....	160
34. Ὁ Βοριάς ποῦ τ' ἀρνάκια παγώνει (ποίημα), Γ. Ζαλοκώστα.....	162
35. Ἡ ἐργασία (ποίημα), Γερασ. Μαρχοῶ.....	181
36. Βοσκοῦ παιδάριον, Ἀδ. Κοραῆ.....	200

	Σελίς
37. Φθινόπωρο, Σ. Μυριβήλη.....	230
38. Τὴν ἄνοιξι στὸ Σοῦλι, Β. Ἡλιάδου.....	234
39. Πρωτομαγιά (ποίημα), Δ. Σολωμοῦ.....	237
40. Καλογιάννος, Ἄλ. Βαλαωρίτη.....	238
41. Ἡ Μπεκάτσα, Σ. Γρανίτσα.....	243
42. Ἡ αἶγαγρος, Στεφ. Γρανίτσα.....	250
43. Διατὶ ἀγαπῶ τὸν βάτραχον, Δ. Καμπούρογλου.....	254
44. Ποντικός πλεονέκτης, Ἄδ. Κοραῆ.....	261
45. Ἀλώπηξ καὶ λύκος, Ἄδ. Κοραῆ.....	261
46. Μυῖα καὶ μέλισσα, Ἄδ. Κοραῆ.....	262

Β'. Ἐκ τῆς Συλλογῆς Θ. Μακροπούλου.

1. Χαῖρε, Μαρία, Ἄγγ. Τανάγρα.....	14
2. Στὴν Παναγία (ποίημα), Ἄ. Μαρτζώκη.....	16
3. Τῶν θαλασσῶν ὁ Ἅγιος, Ἄλεξ. Μωραϊτίδου.....	19
4. Χριστούγεννα (ποίημα), Κ. Κρυστάλλη.....	24
5. Σαββατόβραδο (ποίημα), Δ. Βικέλα.....	43
6. Αἱ δύο δεήσεις, Ν. Καρβούνη.....	44
7. Ἡ γωνιά τοῦ Παραδείσου, Ἄλ. Παπαδιαμάντη.....	54
8. Ἡ δόξα (ποίημα), Ἄριστομ. Προβελγγίου.....	60
9. Ἡ Ὀλυμπία, Π. Νιρβάνα.....	64
10. Τὸ Στάδιον (ποίημα), Ἰ. Πολέμη.....	69
11. Δῆλος, Π. Νιρβάνα.....	81
12. Δελφικός ὕμνος (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ.....	84
13. Θούριος ὕμνος (ποίημα), Ρ. Φερατοῦ.....	90
14. Ὁ Ὀλυμπος κι ὁ Κίσαβος (ποίημα), Δημῶδες.....	91
15. Τὸ Μεσολόγγι (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ.....	101
16. Ὁ Κολοκοτρώνης ὁμιλεῖ εἰς τὰ ἑλληνόπουλα (Ἄπομν. Γ. Τερτσέτη).....	101
17. Τρόπαιο στὴ Μεθώνη, Σπ. Μελλά.....	105
18. Ὁ Κερκέζος, Ἰ. Κονδυλάκη.....	116
19. Οἱ Ἕλληνες ἀντεπιτίθενται, Ν. Καρβούνη.....	125
20. Ὅχι ποτὲ σκλάβα ζωὴ (ποίημα), Μιλτ. Μαλακάση.....	137
21. Τὸ ἔθνικὸν ἐλάττωμα, Γρ. Ξενοπούλου.....	139
22. Στὸ σπίτι ποῦ γεννήθηκα (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ.....	146
23. Ὁ μικρὸς κριτής, Χ. Χριστοβασίλη.....	164
24. Ἀνίκητη ἐλπίδα, Χ. Χριστοβασίλη.....	169
25. Τὸ τραγοῦδι τοῦ ξευτεμένου (ποίημα), Ν. Χατζιδάκη.....	174
26. Ὁ τρύγος στὸ Μωριᾶ, Σπ. Μελλά.....	193
27. Ὁ τρύγος (ποίημα), Κ. Κρυστάλλη.....	194
28. Ζωὴ στὸ βουνὸ (ποίημα), Σ. Σπεράντσα.....	197
29. Πτερωτοὶ Νομάδες, Ν. Καρβούνη.....	200

	Σελίς
30. Τὸ ναυτόπουλο, Ἄνδρ. Καρκαβίτσα	202
31. Μὲ τὰ πανιά, Ἄλ. Μωραϊτίδου	211
32. Τὸ δελφίνι, Θ. Ποταμιάνου	214
33. Τὸ πυροφάνι (ποίημα), Γ. Δροσίνη	216
34. Οἱ σπογγαλιεῖς, Ἄγγελ. Τανάγρα	217
35. Ἡ ἐξοχή, Γρηγ. Ξενοπούλου	227
36. Ἡ ἐσπέρα (ποίημα), Ἄλ. Ραγκαβῆ	229
37. Ὁ ἐρχομὸς τοῦ Μάρτη (ποίημα), Ἰ. Πολέμη	233
38. Τὸ καλοκαίρι (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ	237
39. Ἡ ἱερότης τοῦ ἐλαιοδένδρου, Δ. Καμπούρογλου	263
40. Τὰ ἄνθη καὶ τὰ δάση (ποίημα), Ν. Χατζηδάκη	265
41. Ἡ ἱστορία ἐνὸς κόκκου σίτου, Γ. Δροσίνη	266
42. Ἡ πηγὴ τοῦ χωριοῦ μου (ποίημα), Γ. Βερίτη	268

Γ'. Ἐκ τῆς Συλλογῆς Α. Βρανούση - Β. Σφυρόερα.

1. Τὸ Πάσχα στὸ Πίνδο, Κ. Κρυστάλλη	21
2. Οἱ κρυφοὶ Χριστιανοί, Ἰ. Δαμβέργη	31
3. Ἐθνικὸς ὕμνος (ποίημα), Δ. Σολωμοῦ	59
4. Σαλαμίνα (ποίημα), Σ. Σκίπη	63
5. Ὁρκὸς Ἀθηναίων ἐφέβων (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ	70
6. Γυναικεῖοι ἥρωισμοὶ εἰς τὸ Βυζάντιον, Πλ. Ροδοκανάκη	85
7. Ὁ Ἄγγελος τῆς Ἁγίας Σοφίας, Ἄρσ. Παπαδοπούλου	88
8. Τὸ τάμα τοῦ Κανάρη (ποίημα), Γ. Δροσίνη	108
9. Τὸ σπιτάκι στὸ λιβάδι, Ἄλ. Παπαδιαμάντη	205
10. Ἡ ὄρνιθα καὶ ἡ κουκουβάγια, Μαρ. Σιγούρου	240
11. Σ' ἓνα μοναστήρι τῆς Κύπρου, Ἀθ. Ταρσοῦλη	271
12. Ὁ Εὐρώτας, Κ. Πασαγιάννη	275

Δ'. Ἐκ τῆς Συλλογῆς Κ. Ρωμαίου.

1. Ὁ Ἰησοῦς δώδεκα χρονῶν, Πην. Δέλτα	11
2. Ὁ ἐσπερινὸς (ποίημα), Γ. Δροσίνη	35
3. Τὸ ξωκλήσι (ποίημα), Γ. Δροσίνη	36
4. Ὁ Λουμπαρδιάρης, Δ. Καμπούρογλου	36
5. Σίμων Πέτρος (ποίημα), Ἰ. Πολέμη	43
6. Ἡ ἡμέρα τῆς Λαμπρῆς (ποίημα), Δ. Σολωμοῦ	53
7. Ὀλυμπιακὸς ὕμνος (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ	68
8. Τὸ κρυφὸ σχολεῖδ (ποίημα), Ἰ. Πολέμη	90
9. Χαρακτηρισμὸς τοῦ Ἄλῃ πασσᾶ (ποίημα), Ἄρ. Βαλαωρίτη	97
10. Τῆς Δέσπως (ποίημα), Δημῶδες	98

	Σελίς
11. Ἀπάντησι τοῦ Κολοκοτρώνη πρὸς τὸν Ἰμπραήμ, Ἀπομν. Γ. Τερτσέτη ..	113
12. Τῶν Κολοκοτρωναίων (ποίημα), Δημῶδες	113
13. Ἡρωισμὸς μιᾶς γυναικὸς, Ἰ. Δαμβέργη.....	121
14. Γυφτοδάσκαλος, Ἀντ. Τραυλαντώνη.....	128
15. Πῶς γεννῶνται αἱ παροιμίαι, Δ. Καμπούρογλου	147
16. Ἡ Σπαχομαζώχτρα, Ἀλ. Παπαδιαμάντη.....	151
17. Ὁ Ξενιτεμένος (ποίημα), Ζαχ. Παπαντωνίου	174
18. Ἡ φιλοξενία, Χ. Χριστοβασίη	175
19. Ἡ ὑπηρέτρα, Ἀλ. Παπαδιαμάντη.....	183
20. Ὁ Θερισμὸς, Ἀλ. Μωραϊτίδου	188
21. Στ' ἄλωνα (ποίημα), Γ. Δροσίνη	191
22. Τὸ ψωμί (ποίημα), Γ. Δροσίνη	192
23. Ἕνας λαὸς, ἕνας βασιλιάς, Π. Νιρβάνα.....	196
24. Ὁ Γεροβοσκὸς (ποίημα), Ζαχ. Παπαντωνίου	198
25. Ἦθελα νᾶμουν τσέλιγγας (ποίημα), Κ. Κρυστάλλη.....	199
26. Τὸ πυροφάνι (ποίημα), Γ. Δροσίνη	216
27. Εἰς τὴν ἰχθυαγορὰν τῶν Ἀθηνῶν, Σπ. Μελά.....	219
28. Ἡ ἑλληνικὴ φύσις, Γρ. Ξενοπούλου.....	225
29. Καλογιάννος (ποίημα), Γ. Δροσίνη	239
30. Ὁ κότεσφας, Ἀνδρ. Καρκαβίτσα	245
31. Τὰ χελιδόνια, Γρ. Ξενοπούλου	249
32. Ἡ πρώτη δοκιμή, Σπ. Μελά	252
33. Ὁ λύκος, Στεφ. Γρανίτσα.....	255
34. Συντροφιά μὲ τοὺς γλάρους τοῦ Αἰγαίου, Ἀλ. Μωραϊτίδου	259
35. Ἕνα μικρὸ γατάκι στὸν ἥλιο, Γρ. Ξενοπούλου	260
36. Τὸ πράσινο, Γρ. Ξενοπούλου.	269

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Α'. ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΖΩΗ

	Σελίς
1. Ἡ προσευχή τοῦ ταπεινοῦ, Ζαχ. Παπαντωνίου.....	11
2. Ὁ Ἰησοῦς δώδεκα χρονῶν, Πην. Δέλτα.....	11
3. Πρὸς τὸν Θεόν, Ἡλ. Τανταλίδου.....	13
4. Χαῖρε, Μαρία, Ἀγγέλ. Τανάγρα.....	14
5. Στὴν Παναγία, Ἀ. Μαρτζώκη.....	16
6. Τὸ μοιρολόγι τῆς Παναγίας, Δημῶδες.....	17
7. Τῶν θαλασσῶν ὁ Ἅγιος, Ἀλεξ. Μωραϊτίδου.....	19
8. Τὸ Πάσχα στὸν Πίνδο, Κ. Κρυστάλλη.....	21
9. Χριστούγεννα, Κ. Κρυστάλλη.....	24
10. Ὁ Πατῆρ - Διανέλλος, Ἀλεξ. Παπαδιαμάντη.....	26
11. Οἱ κρυφοὶ Χριστιανοί, Ἰωαν. Δαμβέργη.....	31
12. Ἐσπερινός, Γ. Δροσίνη.....	35
13. Ἐωκλήσι, Γ. Δροσίνη.....	36
14. Ὁ Λουμπαρδιάρης, Δ. Καμπούρογλου.....	36
15. Τὸ Σαββατόβραδο, Δ. Βικέλα.....	43
16. Σίμων Πέτρος, Ἰ. Πολέμη.....	43
17. Αἱ δύο δεήσεις, Ν. Καρβούνη.....	44
18. Ἡ Ἀνάστασις τοῦ Κυρίου, Π. Φωστίνη.....	47
19. Κολοκotronαῖνο Πάσχα, Κ. Καιροφύλα.....	50
20. Ἡ ἡμέρα τῆς Λαμπρῆς, Δ. Σολωμοῦ.....	53
21. Ἡ γωνιὰ τοῦ Παραδείσου, Ἀλ. Παπαδιαμάντη.....	54

Β'. ΕΘΝΙΚΗ ΖΩΗ

1. Ἐθνικός Ὕμνος, Δ. Σολωμοῦ.....	59
2. Ἡ δόξα, Ἀριστομ. Προβελεγγίου.....	60
3. Ὁ Ἀριστείδης, Λ. Μελά.....	61
4. Σαλαμίνα, Σ. Σκίπη.....	63
5. Ἡ Ἀργεῖα Τελέσιλλα, Λ. Μελά.....	64
6. Ἡ Ὀλυμπία, Π. Νιρβάννα.....	64
7. Ὁ ναὸς τοῦ Ὀλυμπίου Διός, Γρηγ. Ξενοπούλου.....	65
8. Ὀλυμπιακὸς Ὕμνος, Κ. Παλαμᾶ.....	68

	Σελίς
9. Τὸ Στάδιον, Ἰ. Πολέμη	69
10. Ὁ χρυσοῦς τρίπους καὶ οἱ ἑπτὰ σοφοί, Λ. Μελά	70
11. Ὁ ἄρκος τῶν Ἀθηναίων ἐφήβων, Κ. Παλαμᾶ	70
12. Πῶς ἐσώθη ὁ Παρθενών, Ἄρ. Βαλαωρίτου	71
13. Οἱ κόρες τοῦ Καστροῦ, Ν. Πολίτου	72
14. Ἡ ἐγκράτεια τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, Λ. Μελά	72
15. Ζῆ ὁ βασιλεὺς Ἀλέξανδρος ; Γ. Δροσίνη	73
16. Ὁ Σωκράτης καὶ ὁ Ἀριστοφάνης, Ἀλ. Βυζαντίου	75
17. Δῆλος, Π. Νιρβάνα	81
18. Καλλιπάττειρα, Λ. Μαβίλη	84
19. Δελφικὸς ὕμνος, Κ. Παλαμᾶ	84
20. Γυναικεῖοι ἥρωισμοὶ εἰς τὸ Βυζάντιον, Π. Ροδοκανάκη	85
21. Ὁ Ἄγγελος τῆς Ἁγίας Σοφίας, Ἄρσιν. Παπαδοπούλου	88
22. Θούριος ὕμνος, Ρ. Φεραίου	90
23. Τὸ κρυφὸ σχολεῖο, Ἰ. Πολέμη	90
24. Κλέφτικο, Δημῶδες	91
25. Ὁ Ὀλυμπος καὶ ὁ Κίσαβος, Δημῶδες	91
26. Αἱ παραμοναὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, Γ. Δροσίνη	92
27. Χαρακτηρισμοὶ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, Ἄρ. Βαλαωρίτου	97
28. Τῆς Δέσπως, Δημῶδες	98
29. Ὁ Βύρων στὴ σκλαβωμένη Ἀθήνα, Δ. Καμπούρογλου	98
30. Τὸ Μεσολόγγι, Κ. Παλαμᾶ	101
31. Ὁ Κολοκοτρώνης ὁμιλεῖ εἰς τὰ Ἑλληνόπουλα, Γ. Τερτσέτη	101
32. Τρόπαιο στὴ Μεθώνη, Σ. Μελά	105
33. Τὸ τάμα τοῦ Κανάρη, Γ. Δροσίνη	108
34. Τὸ φίλημα, Μ. Μηττάκη	109
35. Τὸ νερὸ τῶν διψασμένων, Ἄντ. Τραυλιαντῶνη	110
36. Ἀπάντησις τοῦ Κολοκοτρώνη πρὸς τὸν Ἱμπραήμ, Γ. Τερτσέτη	113
37. Τῶν Κολοκοτρωναίων, Δημῶδες	113
38. Ἀνασύστασις Ὀλυμπιακῶν ἀγῶνων, Σ. Σπεράντσα	114
39. Ὁ Κερκέζος, Ἰ. Κονδυλάκη	116
40. Ἡρωισμὸς μιᾶς γυναίκος, Ἰ. Δαμβέργη	121
41. Οἱ Ἑλληνες ἀντεπετίθενται, Ν. Καρβούνη	125
42. Ὁ Γυφτοδάσκαλος, Ἄντ. Τραυλιαντῶνη	128
43. Θούριον, Ζαχ. Παπαντωνίου	137
44. Ὅχι, ποτὲ σιλάβα ζωή, Μ. Μαλακάση	137
45. Νίκη, Κ. Παλαμᾶ	138
46. Πίνδος, Σ. Σπεράντσα	138
47. Τὸ ἔθνικὸν ἐλάττωμα, Γ. Ξενοπούλου	139
48. Ἡ συμβολὴ τῆς Κύπρου στὸν Ἐθνικὸν ἀγῶνα, Μ. Νικολαΐδου	140

Γ'. ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΖΩΗ

	Σελίς
1. Γάμος, Κ. Κρυστάλλη.....	145
2. Στό σπίτι πού γεννήθηκα, Κ. Παλαμά.....	146
3. Τò ναούρισμα, Σ. Σπεράντσα.....	146
4. Πώς γενώνται αί παροιμιαί, Δ. Καμπούρογλου.....	147
5. Τò δωρητήριον, Δ. Καμπούρογλου.....	149
6. Οικοκύριος καί κλέπτης, 'Αδ. Κοραΐς.....	150
7. 'Η σταχομαζώχτρα, 'Αλ. Παπαδιαμάντη.....	151
8. 'Η έλεημοσύνη, 'Αριστομ. Προβλεγγίου.....	158
9. Μή τò ξυπνάτε, Π. Νιρβάνα.....	159
10. Τò δρᾶμα τοῦ μικρούλη, Σ. Μελά.....	160
11. 'Ο βοριάς πού τ' ἀρνάνια παγώνει, Γ. Ζαλοκώστα.....	162
12. 'Ο μικρός κριτής, Χ. Χριστοβασίλη.....	164
13. 'Ανίκητη έλπίδα, Χ. Χριστοβασίλη.....	169
14. Τραγούδι τοῦ ξενιτεμένου, Ν. Χατζηδάκη.....	174
15. Ξενιτεμένος, Ζαχ. Παπαντωνίου.....	174
16. 'Η φιλοξενία, Χ. Χριστοβασίλη.....	175
17. 'Η έργασία, Γερασ. Μακρορᾶ.....	181
18. 'Η ύπηρέτρα, 'Αλεξ. Παπαδιαμάντη.....	183
19. 'Ο θερισμός, 'Αλεξ. Μωραϊτίδου.....	188
20. Στ' ἄλώνια, Γ. Δροσίνη.....	191
21. Τò ψωμί, Γ. Δροσίνη.....	192
22. 'Ο τρύγος στό Μωριά, Σ. Μελά.....	193
23. 'Ο τρύγος, Κ. Κρυστάλλη.....	194
24. 'Ένας λαός, ένας βασιλιάς, Π. Νιρβάνα.....	196
25. Ζωή στό βουνό, Σ. Σπεράντσα.....	197
26. 'Ο γεροβοςκός, Ζαχ. Παπαντωνίου.....	198
27. 'Ηθέλα νᾶμουν σέλιγγας, Κ. Κρυστάλλη.....	199
28. Βοσκοῦ παιδάριον, 'Αδαμ. Κοραΐ.....	200
29. Πτερωτοί νομάδες, Ν. Καρβούνη.....	200
30. Τò ναυτόπουλο, 'Ανδρ. Καριαβίτσα.....	202
31. Τò σπιτάκι στό λειβάδι, 'Αλεξ. Παπαδιαμάντη.....	205
32. Μὲ τὰ πανιά, 'Αλεξ. Μωραϊτίδου.....	211
33. Τò δελφίνι, Θ. Ποταμιάνου.....	214
34. Τò πυροφάνι, Γ. Δροσίνη.....	216
35. Θί σπογγαλιεῖς τοῦ Αἰγαίου, 'Αγγελ. Τανάγρα.....	216
36. Εἰς τὴν ἰχθυαγοράν τῶν 'Αθηνῶν, Σ. Μελά.....	219

Δ'. ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΥΣΙΣ

1. 'Ελληνική φύσις, Γρηγ. Ξενοπούλου.....	225
2. 'Η έξοχή, Γρηγορ. Ξενοπούλου.....	227

	Σελίς
3. Ἡ ἑσπέρα, Ἀλεξ. Ραγκαβῆ	229
4. Φθινόπωρον, Σ. Μυριβήλη	230
5. Ὁ ἔρχομὸς τοῦ Μάρτη, Ἰ. Πολέμη	233
6. Τὴν ἔνοιξι στὸ Σοῦλι, Β. Ἡλιάδου	234
7. Πρωτομαγιά, Δ. Σολωμοῦ	237
8. Τὸ καλοκαίρι, Κ. Παλαμᾶ	237
9. Ὁ Καλογιάννος, πεζόν, Ἀρ. Βαλαωρίτου	238
10. Ὁ Καλογιάννος, ποίημα, Γ. Δροσίνη	239
11. Ἡ ἔρριθα καὶ ἡ κουκουβάγια, Μ. Σιγούρου	240
12. Ἡ μπικιάτσα, Στεφ. Γρανίτσα	243
13. Ὁ κότσυφας, Ἄνδρ. Καρκαβίτσα	245
14. Τὰ χελιδόνια, Γρηγ. Ξενοπούλου	249
15. Αἴγαγρος, Στεφ. Γρανίτσα	250
16. Ἡ πρώτη δοκιμὴ, Σ. Μελᾶ	252
17. Διατὶ ἀγαπῶ τὸν βάτραχον, Δ. Καμπούρογλου	254
18. Ὁ λύκος, Στεφ. Γρανίτσα	255
19. Ἐνα μικρὸ γατάκι στὸν ἥλιο, Γρηγ. Ξενοπούλου	259
20. Μῦθοι, Ἀδαμ. Κοραῆ	260
21. Ἡ ιερότης τοῦ ἐλαιοδένδρου, Δ. Καμπούρογλου	262
22. Τὰ ἄνθη καὶ τὰ δάση, Ν. Χατζηδάκη	264
23. Ἡ ἱστορία ἑνὸς κόκκου σίτου, Γ. Δροσίνη	265
24. Ἡ πηγὴ τοῦ χωριοῦ μου, Γ. Βερίτη	266
25. Τὸ πράσινον, Γρηγ. Ξενοπούλου	267
26. Σ' ἓνα μοναστήρι τῆς Κύπρου, Ἀθην. Ταρσοῦλη	269
27. Ὁ Εὐρώτας, Κ. Πασαγιάννη	272
Λεξιλόγιον	275
Βιογραφικαὶ σημειώσεις	289
Περιεχόμενα κατὰ συλλογὰς	301
Πίναξ περιεχομένων	305

Τὰ ἀντίτυπα τοῦ βιβλίου φέρουν τὸ κάτωθι βιβλιοσήμον εἰς ἀπόδειξιν πῆς γνησιότητος αὐτῶν.

Ἐντίτυπον στερούμενον τοῦ βιβλιοσήμου τούτου θεωρεῖται κλεψίτυπον. Ὁ διαθέτων, πωλῶν ἢ χρησιμοποιοῦν αὐτὸ διώκεται κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 7 τοῦ νόμου 1129 τῆς 15/21 Μαρτίου 1946 (Ἐφ. Κυβ. 1946, Α 108).

024000027946

ΕΚΔΟΣΙΣ Α', ΣΕΙΡΑ Γ' 1959 (V) – ΑΝΤΙΤΥΠΑ 50.000

ΕΚΤΥΠΩΣΙΣ – ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ : Π. ΓΑΡΜΠΗ, ΨΑΡΟΜΗΛΙΓΚΟΥ 22 – ΑΘΗΝΑΙ

5

0 0 0 0 0 0
0 0 0 0 0 0

⊗

2500